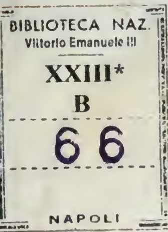

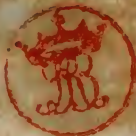

EMENDANDA.

Pag. 9. *l.*21. *lege* eos. *p.*108.*l.*5.*lege*, infra. *p.* 112.*l.*5.*lege* Emorrhæis. *p.*119. *l.*13. *lege* גד. *p.*120.*pro* ביאור *lege* אור *p.*131.*l.*15.*lege*, ט. *p.*134. *l.*1. *lege*, ſuaviter. *lin.penult. post* rerum, *dele diſtinctionem. p.*236.*l.*15.*lege.* necesſitas. *p.*149.*l.*34.*lege*, hac. *p.*156. *l.*32.*lege*, Prophetarum. *p.*168. *l.*22.*lege*, adeſſe. *p.*170.*l.*6.*lege*, ipſi. *p.*197.*l.*20. *lege* παρερμηνεία. *p.* 208. *l.* 12. *lege*, datum. *p.*227.*l.* 22. *lege*, committitur. *p.*236. *lin.*15.*pro* potuimus, *lege*, poſuimus, *p.*237.*l.*32.*lege.Nehem.*8.*p.*250. *l.*29. *addendum* Coſri. *p.* 265. *l.*5.*lege*, Secunda. *p.*288.*l.*2.*lege*, Acroamaticorum. *p.* 316.*l.*2.*lege*, conſentit. *p.*321.*l.*35.*lege* cruſta. *p.*324. *l.*21.*lege*, Dilaceratio. *p.*328.*l.*35.*lege*, Ariſtoteles. *p.*347.*l.*15.*lege*, Mathematicarum. *p.*356.*l.*26.*lege*, Illi. *p.*357. *l.*35. *lege*, Felicitatem. *p.*391.*l.*4.*lege*, Edomæi. *l.*24. Ægypto. *p.* 407. *l.*11.*lege*, Chronologica. *p.*409.*l.*15.*lege*, accommodare.

F I N I S.

EMEN-

S.

Sapientia

Q.

R.

Ratio-

O.

P.

cognomen

M.

Moſaici

L.

K.

INDEX RERUM ET VERBORUM MEMORABILIUM.

A.

Æternus

INDEX

XXXIII.

Josua.

Judicum Lib.

I. Sam.

II. Sam.

I. Reg.

INDEX LOCORUM SCRIPTURÆ

Quæ

Citantur, Explicantur, & illustrantur.

Genesis.

habere *Legem unam & Judicium unum (consuetudines & ritus eosdem)*, illi eam sciiid unt in Leges plures & diversas, & quotidie novas condunt, & veteres, quæ antea ipsis placuerunt, abrogant, nihilque aliud habent quod prætexant, quàm quòd dicant; *Sic esse sententiam alicujus illorum*; Sic autem re ipsa credunt & confitentur Cabalam; & dum non insistunt Cabalæ plurium qui acceperunt à Prophetis; acceptant Cabalam Unius, aut paucorum suorum Interpretum, propriæ suæ opinioni & judicio nitentium, plurimis aliis dissentientibus.

Sic itaque explicatum est, finem præcepti hujus esse, ut mensis Nisan sit principium mensium in memoriam liberationis Ægyptiacæ; non autem, ut Novilunium vel Mensis sanctificetur per Visionem Lunæ, sed modo quàm fieri potest verissimo & accuratissimo: Scientiam item Intercalationis datam esse Mosi Traditione orali, eò quòd Sanctificatio mensium, & Intercalatio annorum, tradita sit Domui judicii magnæ (*Synedrio magno*). Hinc enim dicit Scriptura in præcepto hoc; *Et loquutus est Dominus ad Mosen & Aharonem*; quia in præsentia ipsorum in Loco Domus judicii magni datum est præceptum hoc.

Hactenus Abarbenel.

תם ונשלם תהלה לאל בורא עולם׃

phetis, Sacerdotibus & Judicibus, quòd ipsi instructi sint auxilio Spiritus Sancti, sicut Rabbinus ille Regi Cosræo dixit par. 3. §. 41. neque præsumendum, totum Synedrium errare posse in re aliqua Legem spectante. Hinc suspendit Scriptura veritatem judicii à Loco quem elegerat Dominus, & obligati quoque sumus legere Megillam seu libellum Esther (*in festo Purim*) Accendere lucernas in festo dedicationis Templi. Lavare manus, Commiscere terminos, & pro his hac formulâ benedicere; *Benedictus sit, qui nos sanctificavit Præceptis suis* (*quæ in Lege Mosis non sunt præcepta*); eò quòd Deus omnia hæc permiserit arbitrio Doctorum Legis, & Synedrii assessorum.

Karræi autem, ut se separarent & elongarent à consuetudinibus Sapientum Israëlis contempserunt illorum sapientiam & intelligentiam circa artem Intercalationis & Astronomiæ; de qua dicitur; *Quia hæc est Sapientia & intelligentia vestra in oculis populorum*; & elegerunt sibi Phasin Lunæ, ut doceant se procul esse ab omni Cabala; interim non cogitantes, se necessariò opus habere Cabalâ & Traditione ad cognoscendam rationem Mensium & Anni; quomodo item, & quando sint sanctificandi, sicut suprà scripsi. Et, si per tres vel quatuor menses fuerint densæ nubes (*ut Luna videri nequeat*), scribunt se ita sanctificare menses, ut faciant tres plenos, & unum cavum. Dicunt item, Intercalandum esse annum, quia dictum est; *Observa mensem Avif*: & quemadmodum Intercalationes sunt dierum, sic intercalandum esse annum per menses, quemadmodum Rabbini nostri dicunt; חדשים אתה מונה שנה ולא ימים h.e. *Constare debet Annus ex mensibus*, sc. perfectis, *non etiam diebus*, eis superadditis; & sequuntur ordinationes Rabbinorum nostrorum, qui cyclo Lunari constituerunt novendecim annos, & ex illis septem intercalare jusserunt, 3tum, 6. 8. 11. 14. 17. & 19um. Unde liquet, illos etiam inniti Cabalæ & supputationi in sanctificatione mensium, & intercalatione Annorum. Mirari itaque convenit, quomodo Sapientes ipsorum non pudeat, mensem ubique indifferenter sanctificare, nullâ ratione habitâ loci alicujus communis præ altero. Unde fit, ut Karraitæ in terra Israëlis sanctificent diem unum, Damasceni alium, Constantinopolitani, qui longo intervallo ab illis absunt, tempore longè alio; & quidam comedant Fermentatum in die Paschatis, quidam opus faciant in die Expiationum, juxta sententiam eorum qui sunt in loco alio: quidam acquiescunt in Teste uno, alii in pluribus. Sic pro eo quòd populus Israëlis deberet esse *gens una in terra*, & ex præcepto Dei habere

quæ contrà à dissentientibus afferebantur. (*De his consulat Lector Doctiss. Seldenum de jure Naturæ & Gentium, lib.2. cap.6. pag.203.204.205.206.*). Et quamvis admittebant testes visionis in ejus rei memoriam, tamen non innitebantur Visioni, sed Supputationi. Ideò dixerunt, *constitutionem Intercalationis esse Traditionem Mosis è monte Sinai* : quia facultas figendi annos, & intercalandi, fuit penes Domum judicii magnam, prout ei videbatur secundum Leges Intercalationis.

Quòd verò Tempora Stata & solennia dependerint à Domo judicii, colligitur ex eo quod scriptum est; *Consilium autem ceperat Rex* (Hiskijas) *& principes ejus, universusq; cætus ejus, ut facerent Pascha mense secundo*, 2. Chron.30.2. Non utique transgressus est Rex ille pius præceptum de observando mense spicarum, qui erat mensis primus: neq; etiam alterum de offerendo Paschate in tempore suo statuto: non etiam permisit ut comederent Israëlitæ fermentatum in Paschate, mense primo: non denique effinxit festum à seipso, cùm faceret Pascha mense secundo: quia non concessit Scriptura mense secundo aliud Pascha, quàm quod comederent immundi: azyma autem & festum (*sacrificium festi*) etiam immundi comedebant & faciebant in mense primo.

Prævaricatores quidem & scelerati isti (*Karræi*) magnum hîc scelus adscribunt Hiskijæ, dicentes, illum transgressum esse præceptum, quòd sic edoctus esset ab Achaso patre suo. Quod est absurdissimum. Chiskijas enim fuit pius, rectus, & Dei timens, sicut dicitur; *Et non recessit ab ullis præceptis Domini vel ad dexteram vel ad sinistram.* Et ipsemet dicit in oratione suâ; *Memento quæso, quòd ambulaverim coram te in veritate, & corde integro, & quod bonum est in oculis tuis fecerim*, 2. Reg. 20. ✝.3. Verùm res ita habet ut scripsit Aben Esra, *Pascha quod fecit, fuisse in mense primo, & tempore suo factum.* In hoc verò erravit, quòd cùm intercalare debuisset in fine mensis Adar, ipse intercalarit Nisan in Nisan, quòd Israëlitæ omnes non possent congregari, & Sacerdotes non sufficienter mundati & sanctificati essent.

Quomodocunque verò se hoc habeat, colligimus ex eo, quòd Intercalatio annorum, & fixio mensium vel noviluniorum, dependerint à Domo judicii magna, & eo quod illi secundum Legem fecerunt.

Quod Lex dicit; *Non addes ad eam, neq; detrahes de ea*; non dictum est nisi ad plebem, ne illi ex suo intellectu, vel *ἰδιοσοφίᾳ* addant aliquid præceptis Domini, sicut Karræi faciunt, sed auscultemus Prophetis

Tract.Rosch haschana cap.3. ראוהו בית דין וכל ישראל נחקרו העדים ולא הספיקו העדים לומר מקודש עד שחשיכה הרי זו שנה מעוברת *Si eam viderint domus judicii, & omnes Israëlitæ, testes etiam auditi & examinati fuerint, neq; tamen Sanctificata fuerit usq; ad vesperam, seu noctem (diei sc. trigesimi) tum est Annus intercalaris.* Hinc solida ratio eruitur, quòd fundamentum hujus rei apud ipsos non fuerit in phasi Lunæ. Nam si fundamentum posuissent in Visione Lunæ, quomodo post eam visam intercalassent annum? (*Ad hujus Mischnæ intelligentiam conferendus Majemonides in* הלכו׳ קידוש החדש *cap.2. ubi eam ita* παραφράζει: Non etiam sanctificant novam Lunam nisi in die, vel interdiu: si noctu id faciant, sanctificatio nulla est, quamvis tota Domus judicii, & universus Israël eam viderint, Domus judicii autem non dixerit, מקודש *Sanctificata est*, donec ingruerit nox diei tricesimi primi; aut si testes etiam examinati fuerint, neque tamen acquieverit Domus judicii ut dicerent, מקודש *Sanctificata est*, donec advenerit nox diei 31. non sanctificant eam amplius, sed mensis intercalatur, ut principium mensis seu neomenia non sit nisi die 31, quamvis die trigesimâ visa fuerit. Nam Phasis seu Visio non figit seu constituit Novilunium, sed Domus judicii, qui dicunt מקודש Sanctificata est. Evidentiùs apparet hoc ex eo, quod ibidem scribunt: *Venerunt aliquando duo, & dixerunt: Vidimus eam suo tempore, luce nimirum tricesimâ: nocte autem intercalationis ejus, sub egressum scilicet diei trigesimi, non apparuit, & acceptavit eos Rabban Gamaliel.* Sanè si innixus fuisset Visioni Lunæ, non autem Supputationi, cùm non apparuerit nocte intercalationis, arguere debebat eos ceu testes falsos. Propterea Rabban Gamaliel sine dubio nixus fuit Supputatione, non autem Testimonio testium. Quod ibidem dicitur; *Imagines formarum lunarium habebat Rabban Gamaliel in cœnaculo suo super tabula quadam in pariete, quas monstrabat idiotis seu imperitis*, &c. ejus sensus est, quòd Rabban Gamaliel fecerit figuras istas, ut ostenderet Zadoko & Bajethoso, se nosse cursum Lunæ per singulos menses; quâ item formâ renascatur Luna in unoquoque mense, an longa sit, an verò brevis, quam altitudinem in Sphæra vel circulo habeat, in quod denique latus declinet. Itaque singulis mensibus exponebat discipulis rationem Lunæ, dicens; *Hoc mense forma ejus erit talis; declinatio ejus in hoc latus*: & eam formá, quam discipulis suis ostendebat, testes singulis mensibus suo testimonio confirmabant. Et hoc ipso manifestum fiebat ipsis, fundamentū hujus rei non consistere in Visione, sed in supputatione, & simul removebantur & tollebantur

quæ

ſupputatio fuerit primaria. Hinc diſertè reperimus ſcriptum; *De filiis vero Iſaſchar erant* periti intelligentiæ *temporum, ita ut ſcirent quid agendum eſſet Iſraëli, principes eorum ducenti: & omnes fratres eorum juxta ſermonem eorum, &c.* 1.Chron.12.32. (*vide D.Hieron. in Quæſtionibus Hebraicis, ubi ſcribit:* Ipſi erant Doctores, computatoreſ, & Magiſtri, ſive ad feſtivitates celebrandas, ſive ad cætera). Nulla verò alia *ſcientia* & *ſapientia* requiritur ad figenda tempora & ſolennitates ſtatas, quàm Calculatio vel ſuppùtatio, quæ eſt Secretum quod vocamus Intercalationis: Viſio Lunæ res eſt manifeſta & ſenſibus apprehenſibilis. Nam quando Luna videtur, cuncti ſciunt, eſſe principium menſis vel Neomenias, & feſtum Azymorum eſſe die illius 15. Novum annum primo menſis Tiſri, Diem expiationum die ejus decimo, Tabernaculorum, decimo quinto. Supputatio autem non eſt niſi *Sapientum*, qui ſupputant & notam faciunt Iſraëlitis fixionem Menſium & Solennitatum Dei, qui eas obſervant juxta illorum præſcriptum. Hoc nempe eſt quod (*in allegato loco*) ſcriptum eſt; *Ut ſcirent quid agendum eſſet Iſraëli; principes eorum erant ducenti, juxta quorum os egrediebantur & ingrediebantur.*

Et ſic ſoliti fuerunt Iſraëlitæ facere per mille & centum annos, à tempore Moſis uſque ad Antigonum Æchmalotarcham, & Principem Synedrii, è cujus diſcipulis fuerunt Tzadok & Baiethos. Hi cùm audirent à Præceptore ſuo; *Ne eſtote ſicut ſervi, qui Domino ſuo ſerviunt, ut mercedem accipiant*; dubitare cœperunt, & colligebant ex eo, nullas eſſe vel Pœnas vel Præmia, & ſic ad pravos mores, & dogmata prava deflexerunt. Quia ergo Sapientes Iſraëlis perfectiſſimè calluerunt artem Intercalandi, & illa ſcientia præclara per Cabalam inter ipſos fuit accepta, cœperunt degeneres illi diſcipuli excutere à ſe jugum Cabalæ, ſeu Traditionis oralis, & Explicationes præceptorum, ſeque opponere Fixioni menſium ſeu Noviluniorum, dicentes; Mentem præcepti non eſſe, ut figatur Novilunium juxta Supputationem, neque tam ſublimibus ad id diſciplinis opus eſſe, ſed juxta Viſionem ſeu apparitionem Lunæ ex ore duorum teſtium, ſive illi docti ſive indocti fuerint. Unde Sapientes ſæculi illius neceſſe habuerunt rationes ipſorum frivolas ſolidis Argumentis refellere, è quibus Gamaliel dixit; *Nolite curare Viſionem Lunæ; Supputatio enim eſt præcipua. Sic ego edoctus ſum à Patre meo Abba, Menſem Lunarem non habere pauciores quàm* 29. *dies cum dimidio, &* 793. *ſcrupulis.* Quod docet, Rabban Gamalielem non innixum fuiſſe Viſioni Lunæ, ſed ſupputationi. Præterea legimus in Miſchnah

Tract. Lll 2

neque Solem interdiu, neque noctu Lunam videre potuerunt, sicut dicitur; *Tu propter misericordias tuas multas non deseruisti eos in deserto, columna nubis non recessit ab eis interdiu, neq; columna Ignis noctu* &c. Nehem. 9. 19. Sanè, tùm non potuerent figere menses juxta Visionem Lunæ. Primariò itaque præceptum illud respiciebat supputationem. Et traditio constans inter nos est, E' duodecim Anni mensibus semper quinque esse plenos 30. dierum, quinque imperfectos seu cavos dierum 29. duos, quandoque perfectos, quandoque imperfectos; quandoque etiam unum illorum habere dies 30. alterum 29. Duo isti menses sunt, מרחשון October, & כסלו *Kislev* November. Traditionem etiam habemus, quòd principium mensis Tisri sit principium anni, & singuli menses, juxta traditionem Mosis è monte Sinaj, habeant 29. dies cum dimidio, & 793. scrupulis. Itaque iterum substantia hujus præcepti non est, jubere consecrare mensem vel neomeniam juxta Visionem, uti Karraitæ volunt; sed hoc; ut mensis Nisan sit ראש *Primus mensis* Anni. Cur enim Deus potiùs jussisset consecrare eum juxta os duorum testium, qui sæpè propter aliquam causam possunt vanum loqui & testari, quàm juxta supputationem; cum Demonstratio Arithmetica sit infallibilis & certissima?

Errant itaque isti homines in sapientia sua, quando dicunt, in terra Israelis non fuisse consecratum mensem, nisi juxta Visionem lunæ. Nam ecce David dicit ad Jonathanem; *Cras est Novilunium*, & ego *assidebo cum Rege*. Unde scire potuit David, crastino die fore Novilunium, nisi juxta supputationem illud fixissent? Fieri enim poterat ut non conspiceretur Luna, ac proinde crastino die non figerent novilunium. Imo hinc etiam arguitur, quòd duos dies fixerint pro Neomenia, sicut dicitur; *Et abscondit se David in agro, & fuit Neomenia, & accubuit Rex ad vescendum, &c.* 1. Sam. 20. 24. Et ℣. 26. *Fuit autem* ממחרת החדש השני *postridie Neomenias secunda, ut vacaret locus Davidis*; ubi non potest intelligi Neomenia alia, quia Scriptura eam vocat החדש השני *Secundam*, & Saul postea dicit; *Quare non venit filius Isai, neq; heri neq; hodie ad vescendum?* Item; *Surrexit itaq; Jonathan à mensa in ira furoris, neq; comedit die Neomenias secundo panem*, ℣. 34. Nunquid hoc clare arguit, fuisse tum duos illius Neomenias dies observatos in principio mensis, ut nos hodiè solemus?

Et sic consueverunt omnes Israëlitę menses seu novilunia figere juxta supputationem, eamque cum Visione consentientem facere; quamvis suppu-

eo menses numerent, *Primus, Secundus, Tertius,* & sic consequenter; quò Mensis illius memoria ipsis perpetuò sit in ore; & hac ratione recordentur liberationis suæ ex Ægypto. Ideò dicitur; *Mensis hic (nempe totus) sit vobis caput mensium.* Itaque principalis intentio est hîc, præcipere, ut mensis Nisan sit primus Anni mensis. Quomodo autem sanctificandus sit Mensis ille; an secundum Visionem Lunæ; an verò secundum supputationem Astronomicam; id Scriptura hîc non exponit. Nam si voluit eos obstringere ad sanctificandum illum juxta phasin, explicandum fuisset, juxta quem terræ locum phasis illa sit intelligenda? Arcus enim apparitionis Lunæ variat passim secundum terræ latitudinem, uti scribit Aben Esra. Si voluisset his verbis docere, ut juxta supputationem Astronomicam eam sanctificent, ejus quoque ratio exponenda fuisset. Et quis ignorat, olim Ægyptios quoque usos fuisse mensibus & annis, omnes item cæteras nationes numerasse dies mundi per annos? Et tamen constat, illos hoc non fecisse figendo menses juxta phasin Lunæ, sed secundum supputationes suas; unaquæque gens secundum consuetudinem suam peculiarem. Proinde non necesse fuit, ut Scriptura exponeret, quomodo figendum & faciendum sit principium Mensis aut Anni. Nullum tamen dubium est, quin eo tempore oraliter dicta sit Mosi ratio sanctificationis Lunæ vel Mensis, tam secundum Phasin, quam secundum Supputationem, & fundamenta ejus: quia Lex nostra fundata est in Traditione Mosi facta in Sinaj. Et sic respondit Rabbinus ille Regi Cosræo, par. 3. §. 35.

Dein, si sanctificandus sit mensis juxta phasin lunæ, quid faciendum erit, si cœlum sit nubilum & pluviosum, ut Luna videri nequeat? Hîc fateri cogentur Karraitæ, quòd præter illud præceptum, quo Deus dixit, *Mensis hic erit vobis principium mensium*; Moses ejus expositionem & circumstantias quoque oraliter acceperit, & inde in gente nostra sint fundamenta Intercalationis & scientiæ illius.

Et quomodo cogitare possunt, Israëlitas, in terra sua habitantes, nil habuisse nisi testimonium testium de Visione Lunæ novæ, & destitutos fuisse ratione calculandi novilunii, cursûs item Solis & Lunæ, quæ omnes alii populi & linguæ norunt?

Hinc R. Chananael scripsit, *Fixionem mensium inter Israëlitas non fuisse tantùm secundum phasin Lunæ, sed etiam secundum supputationem.* Ita rem habere, inde probari potest, quòd totis 40. annis, quibus versati sunt in deserto, interdiu eos obtexit Nubes, & columna Ignis noctu; unde neque

ficut dicitur; תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר Clangite in menſe buccinâ, Pſ.81.4. h. e. *in innovatione Lunæ*: חדש *enim propriè ſonat Innovationem*, *&* ſic *dicitur* à חָדַשׁ, *ab Innovando*): Item, כִּי יַעֲבֹר הַחֹדֶשׁ Quando præterierit innovatio illa, h.e. *menſis ille*, Amos 8.5. *Et Deum mandâſſe*, *ut apparente Lunâ in innovatione ſuâ ſanctificent menſem*, *quando dicit*; שָׁמוֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב Obſerva menſem (innovationem) Aviſ; velle enim his verbis dicere, *ut*, *quâm viderint innovari lucem Lunæ*, *figant menſem ſeu novilunium Niſan. Itaq*, *cum Deus præceperit ſanctificare menſem ſecundum viſionem Lunæ*, *& id ita conſuetum fuerit inter Iſraëlitas*, *dum eſſent in terra ſua*, *quâ fronte auſi fuerint ſapientes ipſorum hoc præceptum immutare*, *& ſupputatione juxta phaſin abrogatâ*, *menſes ſuos pro lubitu ſuo figere*; *imò dicere*; *Sublatâ domo judicii magnâ* (Synedrio magno), *ſublatam quoq*, *eſſe Viſionem lunæ? Omnes Iſraëlitas uſq*, *ad Rabban Gamalielem fixiſſe menſes juxta phaſin*: *neq*, *exiſtimandum eſſe*, *non niſi in terra Iſraclis phaſin obſervandam eſſe*; *R.Akivam enim intercalaſſe annos*, *& conſtituiſſe menſes extra terram*, *non ſecundum illorum ſupputationem*, *neq*, *ſicut illi eos conſtituerunt*: *Omnes etiam exponere locum illum*, Lev.23.4. Hæ ſunt ſolennitates Domini, quas vocabitis in tempore ſuo; *Solennitates eſſe etiam eas*, *quas ſic vocaverint vel Errantes*, *vel Seducti*, *& ſanctificaverint*. (Vide Talm. in Roſch haſchánah cap. 2. & Majem. in הלכות קדוש החדש cap. 2. §. ult.) Quod ſi (Rabbanitárum) *ſupputatio ſit ex ore Dei* (Divinæ authoritatis) *uti tradunt*, *quomodo potuerint vel errare vel ſeduci*, (fallere vel falli)? *Præterea cùm veteribus ſcrupulum moverit Lectio Megillæ*, (h.e. libelli Eſtheræ in feſto Purim); *concludentes ex eo quod ſcriptum eſt*; Hæc ſunt præcepta quæ mandavit Deus per Moſen, *nulli etiam Prophetæ licere aliquid innovare* (præcipere inpoſterum præter Legem Moſis); *& inde quærentes*, *quomodo Mardochæus & Eſthera potuerint addere de novo Lectionem Megillæ*; *mirum*, *non etiam ſcrupulum ipſis moviſſe ſupputationes Intercalationis*, *& abrogationem ſanctificationis Menſis ſecundum Viſionem Lunæ*! Hæc & alia argumenta reperiuntur in libris ipſorum. Itaque è re eſt ad ea reſpondere, juxta illud Salomonis; *Reſponde ſtulto ſecundum ſtultitiam ipſius*.

Dico ergò; Præcepti hujus mens & ſcopus non fuit, Iſraëlitis explicare, quomodo ſanctificare debeant Menſem, vel quâ menſurâ aut formâ videnda ſit Luna? neq; in hoc loco nomen חדש dicitur de Viſione Lunæ & innovatione ejus: ſed præcepit Deus, ut inpoſterum in memoriam liberationis ſuæ quotannis faciant menſem illum, quo egreſſi ſunt ex Ægypto, primum omnium totius anni menſium, & ab eo men-

quò Nisan semper caderet in mensem Avif, quod in terra Israëlis fit circa illud tempus quo Sol ingreditur signum Arietis. Et talis Annus vocatur *Intercalaris*. Hujus rei causâ singulis 19. annis septem ipsis fuerunt intercalandi, nempe 3tius 6. 8. 11. 14. 17. & 19nus. Nam novendecim anni circumvolvuntur per plenos menses perfectè; Mensis quippe vocatur, qui dies habet perfectos, sicut dicitur; עַד חֹדֶשׁ יָמִים *Usq; ad mensem dierum*, Levit. 11. 20. ad quod iterum Sapientes nostri scribunt; *Hinc disces, menses tibi numerandos esses diebus perfectis, nullis superadditis horis*: sic mensis Plenus constat 30. diebus & Cavus 29. Hujus ergò rei causâ tradita & mandata est Fixio mensium & Intercalatio annorum Assessoribus Synedrii magni, qui peritissimi erant Astronomię, & calculabant motum medium & verum Orbium Lunæ, & duorum Orbium Solis, rationemq; declinationis illorum à centro, & juxta distantiam terræ à medietate Æquatoris, juxta longitudinem item versus Orientem & Occidentem; ad quod opus habebant correctionibus vel ordinationibus pluribus, quarum duæ respiciunt latitudinem versus Draconem, & quatuor longitudinē inter illa & Draconem ipsum: & pro varietate locorum æquatur declinatio à tribus lateribus. Hinc Sapientes nostri, eo tempore quo observabatur phasis Lunæ, septem testibus (phaseos) proponebant quæstiones; An viderint Lunam versus Aquilonem? an versus Austrum? Quonam respiciat facies Lunæ? sursum? an deorsum? versus orientem? an versus occidentem? Ut propter hujus artis summam peritiam, qua pollebant Sapientes Israëlis, Ptolemæus summis laudibus extulerit eum, qui invenit Cyclum istum decemnovennalem in Intercalatione Israëlitarum, & scribat, hoc arguere, quòd inter ipsos fuerit Prophetia. Et Sapientes nostri scribunt, *Mosen hæsitabundum fuisse circa Sanctificationem mensis, donec Deus ipsi monstrarit Lunam in innovatione sua in principio mensis Nisan.* Quo dicere voluerunt, admirandā hanc sapientiam non didicisse Mosen & Aharonem à seipsis & proprio studio, sed traditam fuisse ipsis è monte Sinai, & esse rem Propheticam.

Hìc verò Sapientes KARRÆORUM distendunt os, & prolixè argutantur contra Sapientes Israelis, quòd hi sanctificent menses juxta calculationem & secretum Intercalationis; dicentes; *Legem præcepisse, ut menses sanctificentur juxta phasin & visionem Lunæ, & hujus rei causâ dixisse*; הַחֹדֶשׁ הַזֶּה Mensis hic erit vobis caput Mensium: *Mensem enim non vocari* חֹדֶשׁ *nisi ob Innovationem Lunæ, & ab ejus tempore Innovationis Visione, sicut*

Ecce dicit, *Mensis hic erit vobis primus*, ad indicandum, Mensem primum naturaliter, secundum motum Solis in Zodiaco, non esse mensem istum, (hic enim est mensis September,) sed ex Instituto & placito, & hoc respectu dicit, illum *ipsis* debere esse *primum mensem* & principium anni. Ut sic duo habuerint anni principia, Unum naturale à Septembri; alterum ex Instituto & placito arbitrario, à Martio; idq; ut semper recordentur benignitatum Domini quas cum illis exercuit, in eductione ex Ægypto. Voluit quippe ut ille mensis, quo ex Ægypto exiverunt, ipsis esset primus mensis anni, & ab eo incipiant menses numerare, sicut dicitur; *In mense secundo: In mense tertio:* Item ut ab eo supputent æras & annos, sicut dicitur; *Anno secundo egressus filiorum ex Aegypto.* Sic scribit R. Moses Nachmanides; quòd sicut memoriale est in die Sabbathi, dum ita numeramus dies Septimanæ, ut eos illi attribuamus, dicendo; *In prima Sabbathi, In secunda Sabbathi*, & sic consequenter: ita etiam recordari debuerint exitus ex Ægypto, numerando menses, primum, secundum, tertium, &c. à tempore redemptionis ipsorum. Hujus ergò respectu Martius fuit mensis *primus*, September, *septimus*. Verùm nomina mensium, quæ hodiè habemus, detulerunt secum majores nostri ex Babylonia: nomina enim Persica sunt, & illa usurparunt in memoriam liberationis suæ ex captivitate Babylonica; ad indicandum, quòd ibi fuerint, & inde à Deo educti fuerint. Neq; in hoc peccasse mihi videntur; quia simul etiam retinuerunt rationem numerandi veterem, quam Lex præcepit. Sic dicitur in libello Estheræ, *In mense primo, qui est mensis Nisan*, ubi prius per posterius explicatur, sicut cùm dicitur; הפיל פור הוא גורל *Projecit Pur*, h.e. *sortem*.

Tertiò discimus hinc, quod Fixio mensium & Intercalatio annorum tradita fuerit Synedrio magno, quod fuit Hierosolymis, quia ad Sanctissimum illud opus magna Sapientia requiritur. Annus quippe Israëliticus est Lunaris, habens menses perfectos, sicut dicitur; *Primus erit vobis inter menses Anni*; ad quæ verba Sapientes nostri scribũt; Discimus *hinc, annum debere calculari & constitui è Mensibus* (perfectis & solis,) *non è Mensibus & Diebus*. Et cùm Lex diligenter caverit, ut hic mensis Nisan primus esset Sole existente in principio signi Arietis, sicut ait; *Observa mensem Avif*, (h. e. Spicarum maturescentium); Avif autem dependeat à Sole; hinc clarum est, menses esse debere quandoq; 12, quandoq; 13 mensiũ, quia Annus Solaris excedit 12 menses Lunares undecim circiter diebus. Hinc necessariò addendus fuit anno mensis alius, quò

quo, quem inter ipsos prophetasse dicunt, ut Ismaëlitæ à nativitate Muthamedis prophetæ sui. Sunt alii etiam, qui supputarunt annos *ab insigni aliquo Opere*, quod diebus ipsorum contigit, sicut antiquitùs quidam fecerunt A' Diluvio, Græci longo tempore A' vastatione Trojæ, quâ vastarunt suâ potentiâ, Romani ab Urbe conditâ. Hæ æræ omnes sunt ex instituto & consensu, non negato vel sublâto principio naturali, quod ei ascribitur ratione motûs solis.

In capite Talmudico Rosch haschánah cap. I. uti suprà jam attigi, dissentiunt hac de re inter se *R. Elieser*, & *R. Jehoschua. R. Eliezer enim dicit; In Septembri creatum esse mundum, Rabbi Jehosua autem censet in Martio.* Unde primâ fronte videtur, duos hos concorditer constituisse tale principium anni facere, quod fundamentum suum habeat in creatione mundi; & ut ille mensis in quo creatus est Mundus, & Tempus, (quod etiam est creatum) quemq; (sc. *mensem*) sequuntur reliqui menses & anni, sit principium anni. Sic verò controversia oritur, quomodo Sapientes Gemaræ, qui sequuntur sententiam R. Josuæ, quòd in Martio creatus sit mundus, non inde fecerint principium anni, sed illud posuerint, ut & R. Jehosua ipse, in Septembri? Res itaq; in veritate ita se habet; Licet R. Jehosua statuerit, in Martio creatum esse Mundum; fatetur tamen, quòd omnium consensu principium anni sit in Septembri: Nam, ex illius sententia, prioritas anni non censenda est ex eo, quòd in eo mense creatus sit mundus, sed ex natura rerum generabilium vel generatarum in mundo, quæ incipienda est ab earum conceptione, quæ fit à revolutione Septembris, ut explicavi. Opinatur itaq; R. Jehosua, & qui cum ipso sentiunt, non fuisse creationem mundi factam tempore conceptionis rerum, sed tempore nativitatis illarum, quia omnes res in perfecto suo decore & statura sunt creatæ, neque in creatione potentia præcesit actum; ac proinde sic creationem fuisse in mense Martio, & postea sex mensibus exactis principiũ Anni primi fuisse in mundo, à Septembri, qui fuit September primus: & sic omnes reliquos annos sequentes, juxta ordinem naturalem, incipere à Septembri. Ut sic principium anni in Septembri non destruatur per sententiam ejus de Creatione prima; eò quòd illa fuerit miraculosa; principium autem anni deducatur juxta consuetudinem naturalem, & motum cœli.

Omnium harum rerum, & veritatis hujus, indicia habemus in præsenti versu; *Mensis hic, ait, erit vobis principium mensium, primus erit vobis*, &c.

Revolutione Septembris, usq; ad Martium: tunc enim est tempus sationis, & mundus totus gravidus est generabilibus suis, tunc etiam virtus germinãdi in ventre terræ ingreditur in radices totis illis sex mensibus ab Autumno usq; ad Martium, sicut in ossa in ventre pleno, toto conceptûs tempore. Tempus autem nativitatis est in Die, cùm Sol oritur super terram, ac si exiret è ventre terræ, sicut Embryo egreditur è ventre matris suæ tempore partûs. Sic in Anno tempus Nativitatis est à revolutione Martii, quo germina egrediuntur, usq; ad Revolutionem Septembris. Quia ergò tempus Conceptionis naturâ præcedit tempus Nativitatis, ideò jure à conceptionis principio deducitur principium Nativitatis. Hinc Lex initium diei fecit à Vespera, sicut dicitur in opere Creationis; *Et fuit vespera, & fuit manè, dies primus.* Sic scribitur; *A vespera usq; ad vesperam quiescetis in Sabbatho vestro*, Levit.23.32. Sic fecit Lex initium anni in Revolutione Septembris, quòd Tempus illud sit principium conceptionis mundi, & sationis generabilium. Ideò dicitur; *Et solennitatem collectionis, quæ fit in exitu anni*, Exo.23.16. quia sc. tunc exit annus unus, & ingreditur annus alius. Unde ordinarunt Rabbini nostri, ut tum dicatur; היום הרת עולם *Hodiè est conceptio mundi*, vel, *concepit mundus.*

Ex his omnibus liquet, quòd secundùm ordinem naturalem principium anni, respectu ejus ad mundum, sit mensis September, quando Sol ingreditur in principium libræ. Agnoverunt hoc ipsum Sapientes Indorum & Chaldæorum, ita ut hujus rei causâ hunc mensem vocarint תִּשְׁרִי in lingua sua, quod significat *Initium, Principium.* Sic & Græci vocarunt eum in lingua sua Τισρὶ. Totam hanc quæstionem perfectissimè explicavi in libro צרק עולמים, quem composui, par.1.cap.3.

Hoc ergò primum est, quod ex isto versu discimus; *Quòd annus certum habeat principium.*

Secundò verò discimus etiã ex eo, *quòd præter prioritatem Anni, quam habet ratione Mundi & generationis ejus, quæ est in mense Septembri, consueverint homines Anni initium quoq; facere ex Instituto & placito*; idq; propter certam aliquam causam, aut accidens quoddam, quod contigit inter illos die aliquo certo, à quo deinde faciunt initium anni particulare inter ipsos; veluti *à Die nativitatis Principum & Regum suorum*, aut à *Die inaugurationis* ipsorum, sicut Chaldæi supputationem instituerunt à regno Nebucadnezaris, & Græci à regno Alexandri Macedonis, & Romani à Cæsare Augusto, & alii aliunde. Sic quidam *à nato Propheta aliquo,*

nerant qualitates temperatas inter illa extrema. His de causis constituendū est Principium Anni, vel in Revolutione Septembris, vel in Revolutione Martii, quæ sunt, quando Sol est in una ex duabus Æqualitatibus, Vernâ sc. vel Hybernâ, in principio Arietis vel Libræ; non verò in duabus Revolutionibus summarum contrarietatum. Quemadmodum enim non convenit, ut principium diei sit vel in meridie, vel in media nocte, quæ sunt duæ Diei partes respondentes duabus revolutionibus contrariis anni, ortui videlicet & occasui ejus: sic non convenit, ut principium anni sit vel constituatur alibi, quam vel in Revolutione Martii, cùm sol ingreditur in signum Arietis, vel in Revolutione autumnali, cùm Sol ingreditur in Libram, non verò in cæteris duabus Revolutionibus.

Hoc ergo sic posito, ulteriùs jam videndum; *Cuinam ex his duabus Revolutionibus, Martii sc. & Septembris, præ altera magis competat, ut ab ea petatur Anni principium?*

Astronomi qui non sunt ex filiis Israël, fecerunt Anni initium in ingressu Solis in Arietem, in mense Martio: sic iidem constituerunt Diei initium manè cum oriente Sole, quòd duo ista sint tempora Lucis & Caloris, quæ habent rationem Habitus, ac proinde meritò anteferuntur Frigori & Tenebris, quæ sunt in gradu Privationis.

Verùm Sapientes Israelis constituerunt principium Anni in ingressu Solis in Libram, in Revolutione Septembris, & principium Diei à vespera diem præcedente, quæ est principium noctis, mixta ex luce & tenebris. Et hi respondent ad errorem Sapientum Gentilium, quòd Prioritas, quam Habitus habet præ privatione, & Actus præ Potentia, sit prioritas Essentialis & Dignitatis, non autem Temporis. Constat enim, quòd Potentia tempore præcedat Actum, & Privatio Habitum. Prioritas autem quæ competit principio Diei & Anni, est Temporis non Dignitatis. Dies enim & Annus sunt mensuræ temporis, & tempora definita. Hac de causa sequitur, constituendum esse Principium Diei à vespera præcedente, quando Sol incipit occumbere, & Anni ab autumno, quando Sol ingreditur in signum libræ: nam in his similia sunt ista tempora tempori generationis hominis, animalium, & plantarū: in quibus est primò tempus Conceptionis, postea Nativitatis & exitus in lucem hujus mundi. Et in illo die tempus Conceptionis est Nox præcedens: tum enim Sol est in Ventre terræ, & ejus medio: Sic in Anno Conceptionis tempus est tempore tenebrarum, à Revo-

totus, qui 24. constat horis, dividitur in duas partes, quarũ una lucet, & est *Dies*, altera tenebras inducit, & vocatur *Nox*, sicut Anni pars media est in gradu Diei lucem præbentis, quando Sol ingreditur in principium Arietis, usq; dum ingreditur in principium Libræ, ubi est terminus longitudinis noctium, & brevitatis dierum, frigoris accrescentis, & declinationis Solis à vertice capitis nostri infra terram.

Porrò observarunt, unamquamq; duarum harum diei partium dividi in duas partes alias, scil. Diem lucentem ab ortu solis usq; ad meridiem, & à meridie usque ad vesperam: & Noctem, ab occasu solis usque ad mediam noctem, & à media nocte usq; ad ortum Solis. His duabus partibus respondent duæ medietates anni; Prima, dierum longiorum ab ingressu Solis in Arietem, usque ad ejus ingressum in Cancrum, quę est Revolutio Martii; tùm ab ingressu ejus in Cancrum, usque ad ingressum ejus in Libram, quæ est Revolutio æstatis: Altera medietas anni tenebricosior & frigidior ab ingressu ejus in Libram, usq; ad ingressum ejus in Capricornum, quæ est Revolutio autumnalis, & ab ingressu ejus in Capricornum, ad ingressum ejus in Arietem, quæ est Revolutio hyemalis.

Sic hactenus expositum tibi est, quod etiam à natura Diei, ejusque comparatione ad annum, consequatur, Annum principium suum habere in aliqua illarum quatuor quartarum seu revolutionum.

Nunc inquiremus etiam, *Cuinam ex illis maximè competat Anni principium præ reliquis?*

Hìc reperiemus, duabus ex illis, Revolutione sc. vernali in Martio, & Autumnali in Septembri, jus prioritatis deberi in rei veritate, supra cæteras duas: quia istæ sunt Revolutiones duarum æqualitatum seu æquinoctiorum: sed duæ cæteræ revolutiones sunt duorum contrariorum seu oppositorum. Quia verò Æqualitates sunt in gradu Habitus & perfectionis, æquum est, ut æqualitates præcedant contrarietates, quæ sunt in gradu privationis & defectus. Contrarietas enim nihil aliud est, quam privatio æqualitatis in summa declinatione ad unum extremorum: æqualitas autem est medium inter duo contraria & declinationes summas. Constat autem, æqualitatem semper consistere in medio duorum extremorum. Idem constat ex comparatione illorum ad nos. Nam per contraria generantur qualitates vehementes, exorbitantes ab ordine naturali: Sic frigus & calor, humiditas & siccitas, si sint excessivæ, nobis nocent; quando verò sunt æquales, generant

prioritatem habeat præ aliis? Ubi inveniemus, quòd omninò quædam hanc prioritatis prærogativam ſuper alia habeant; idq; per collationem partium Circuli iſtius zodiaci, cum circulo Æquatoris. Nam quia duo iſti circuli magni ambiunt Sphæram, & centrum unum habent, quod eſt centrum Terræ, poli autem uniuscujusque ſunt diverſi (nam poli æquatoris ſunt poli motus diurni, ab oriente in occidentem: poli autem zodiaci ſunt poli motûs Sphæræ octavæ ab Occidente in Orientem; & diſtant à ſe invicem circiter 23. gradibus & dimidio;) idcirco neceſſariò circulus unus alterum interſecat in duobus punctis oppoſitis, & elongatur atque declinat unus ab altero, pro diſtantia polorum illorum in duobus punctis aliis oppoſitis. Quando itaque Sol ingreditur in iſta quatuor puncta, hinc oriuntur Quatuor revolutiones anni; quando enim eſt in duobus punctis interſecantibus, quæ vocantur מחוכין, & ſunt principium Arietis, & principium Libræ, hinc oriuntur duæ Revolutiones æquales, quæ vocantur Duo Æquinoctia, Vernum & Autumnale. Nam cùm Sol eſt in unoquoq; illorum, fit motus ejus diurnus eo die, propter illum circulum habentem polos motus diurni qui eſt in Æquatore, & æqualis tum eſt dies & nox: & hæ ſunt duę revolutiones Martii & Septembris: quando verò Sol eſt in duobus punctis magis diſtantibus, Cancri videlicet & Capricorni, duo contraria fiunt. Nam cum Sol eſt in principio Cancri, eſt Aquilonaris extremè, & eſt nobis propinquus quantum fieri poteſt, unde tum fit dies longisſimus, & calor intenſisſimus, quia Sol eſt propinquus verticibus noſtris, & vocatur Solſtitium æſtivum, eſtq; Revolutio menſis Junii: quando verò Sol eſt in principio Capricorni, tum contrarium evenit, quia eſt auſtralis extremè, & tum Sol diſtat à nobis quantum fieri poteſt, unde dies fit brevisſimus, & frigus ſummum, quia tum Sol valdè declinat à capite noſtro, & hinc fit Solſtitium hyemale, Revolutio ſc. menſis Septembris.

Ex his liquet, quòd inter principia ſignorum zodiaci quatuor ſint, quibus debetur jus prioritatis & principii præ reliquis; conſequiturque hinc, quòd Annus incipiat ab harum quatuor Revolutionum unâ, h. e. quando Sol eſt in principio alicujus ſignorum iſtorum, Arietis ſc. vel Libræ, vel Cancri, vel Capricorni, non verò in reliquis.

Obſervarunt etiam Aſtronomi in *Die* quatuor partes, quæ convenientiam habent cum his quatuor Revolutionibus Anni; quia dies totus,

ותכונת מהלכו' השמי' שעליו נאמר כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים ובחרו להם
דרך ראיית הלבנה להורות שהם מתרחקים מהקבלה האמיתית ולא עלה בידם כי על
כל פנים צריכין הם לקבלה לדעת ענין החדש והשנה כמו שכתבתי למעלה כיצד מקדשים
ומתי מקדשים ואם יהיו עבים ג' חדשים או ד' כתבו שיעשו קדוש החדשים ג' חדשים
מלאים וא' חסר ואמרו שצריך לעבר את השנים משום שמור את חדש האביב וכשם
שאין עיבורי החדש אלא מהימי' כן לא יעברו את השנה אלא לחדשים וכדברי חזל
חדשים אתה מונה לשנה ולא ימים והולכים אחרי תקוני הרבני' שתקנו מחזור של
לבנה יט' שנים ותקנו לעבר שבעה שנים הג' הו' הח' הי"א הי"ד הי"ז הי"ט · הרי לך שגם
הם נסמכים על הקבלה ועל פי החשבון בקדוש החדשים ועיבור השנים והתימה
מחכמיהם איך לא כסתה כלימה פניהם בקדשם את החדש בכל מקום מבלי הסכמת
מקום אחד ממקום אחר ויהיו הקראים אשר בארץ ישראל בקדשים ליום אחד ואשר
בדמשק ליום אחר ואשר בקושטאנטינה שהוא רחוק משם הרבה לזמן רחוק ממנו ויהיו
אלה במקום אחד אוכלים חמץ בפסח ועושים מלאכה ביום הכפורי' לדעת אנשי מקום
אחר אלו יסמכו על עד אחד ואלו על עדי' אחרי' ובמקום שהיו ישראל גוי אחד בארץ
והזהיר הב"ה שתהיה להם תורה אחת ומשפט א' תעשה התורה ביניהם תורות רבות
ומתחלפות וכל היום יתחדשו ביניהם דעו' ויהרסו מה שהסכימו עליו ואין להם שיאמרו
אלא כך היה דעת א' מהם ושבו א"כ להאמין בקבלה · ובמקום שלא עמדו על קבלת
הרבים שיקבלו מהנביאים עומדים על קבלת יחיד או יחידים ממפרשיהם בעלי סברא
גרידה עם רוב החולקים עליו הנה התבאר שתכלית המצוה הזאת הוא שיהיה חדש
ניסן ראש והתחלה לחדשי השנה לזכרון הגאולה ושלא צוה הקדו' ברוך הוא שיקדשו
את החדש על פי הראייה אלא באופן היותר אמיתי ומדוייק שאיפשר ושרשי חכמת
העיבור ניתנו למשה רבינו בפי' המקובל על פה להיות קדוש החדשי' ועיבור השנים
מסור לבית דין הגדול ומפני זה אמר הכתוב במצוה הזאת וידבר יי' אל משה ואל אהרן
כי לפניהם ניתנה המצוה הזאת במקום בית דין הגדול :

VERSIO LATINA.

PRIMO discimus ex hoc loco, *quòd licet ratione rotunditatis sphæra, & motus circularis Solis, qui Annum facit, non dijudicari posit Anni principium & finis; aliunde tamen illa dignoscantur.* Idque vel ex *Ordine naturali*, vel ex *Instituto arbitrario.* Quæ ita explicantur.

Naturaliter oportet ut Annus habeat motum definitum & ordinatum, unde dijudicare possimus ejus principium, medium, & finem. Et quia cursus solis fit in zodiaco, hic verò dividitur in XII. partes æquales, quæ sunt XII. signa, quæ sunt in Sphæra octava, idcirco convenientius videtur, ut annus incipiat, quando Sol ingreditur in principium alicujus horum Signorum, quàm cùm est in illius medio aut fine. Hîc ergo jam aliquod Anni principium habes, seu motus Solis, quando ingreditur in principium alicujus XII. horum signorũ.

Hinc porrò inquirendum; *An Principium signi zodiaci unius & alterius prioritate*

אבי אבא שאין חדשה של לבנה פחותה מ'כט יום ומחצה ותש'צג חלקים וזה מורה
שלא היה רבן גמליאל סומך על ראיית הלבנה אלא על פי החשבון · ובמשנה אמרו
ראוהו בד וכל ישראל נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשכה הרי זו שנה
מעובר וזו ראייה גמורה שלא היה בידם עיקר הדבר בראיית הלבנה שאלו היה בידם
עיקר ובראייה היו מקדשים איך אחרי ראותה היו מעברין השנה · ועוד גדולה מזו כאן
שנים ואמרו ראינוהו בזמנו והוא אור שלשים ובליל עיבורו שהוא מוצאי יום שלשי לא
נראה וקבלן רבן גמליאל ואלו היה הוא סומך על ראיית הלבנה ולא על החשבון בודאי
כיון שלא נראה בליל עבורו שהם עדי שקר אלא בלי ספק שרבן גמליאל סמך על החשבון
ולא על העדת העדים ומה שתמצא לחז"ל שאמרו דמות צורות לבנות היו לו לרבן
גמליאל בעליתו על הטבלא בכותל שבהן היה מראה את ההדיוטות הכונה בו כי רג
עשה הצורו' הללו לבאר לתלמידי צדוק וביתוס ידיעתו במהלך הלבנה בכל חדש וחדש
וכי הוא יודע באי זו צורה תולד הלבנה באותו חדש אם ארוכה ואם קצרה וכמה תהיה
גבוהה בגלגל ולאי זה צד תהיה נוטה והיה בכל חדש וחדש מבאר לתלמידים הלבנה
בזה החדש צורתה תהיה כך וכך ונטייתה לצד כך וכך ובאותה צורה שהיה מראה
לתלמידיו בה היו מעידים העידים בכל חדש וחדש ובזה נתבאר להם שאין העיקר בראיית
אלא החשבון ובטלו דברי החולקים ואעפ שהיו מקבלים העדים זכר לדבר לא היתה
סמיכת בד כי אם על החשבון ולכך אמרו שדת חק העיבור היה הלכה למשה מסיני
שהרשות ביד בד הגדול לקבוע השנים ולעבר כפי מה שיראה לו מחקי סוד העיבור וכבר
יורה על היות המועדים תלוים בבד מה שכתוב ויועץ המלך חזקיהו לעשו' פסח בחדש
השני ולא עבר המלך הקדוש הזה על שמור את חדש האביב שהיה בחדש הראשון ולא
גם כן מהקריב את הפסח במועדו ולא האכיל את ישראל חמץ בפסח בחדש הראשון חו
ולא בדה חג מלבו בעשותו הפסח בחדש השני כי לא הרשה הכתוב לעשות בחדש השני
אלא מצות הפסח באכילתו לטמאים אבל המצות ודחג גם הטמאים היו אוכלים ועושים
אותם בחדש הראשון והאנשים הפושעים והחטאים האלה בנפשותם תלו בזה פשע רב
לחזקיהו ואמרו שעבר על המצות להיותו מלומד בכך מאחז אביו והוא דבור סרה כי
חזקיהו היה צדיק וישר ירא אלהים שנא' ולא סר מכל מצות ייי ימין ושמאל וגם הוא אמר
בתפלתו זכור נא את אשר התהלכתי לפניך והטוב בעיניך עשיתי אבל האמת הוא כמו
שפיר' הראבע שהפסח שעשה היה בחדש הראשון ובזמנו נעשה · אבל מה ששגג הוא
שהיה לו לעבר השנה בסוף חדש אדר והוא עיבר ניסן בניסן מפני שישראל לא יכלו
להתקבץ כלם והכהנים לא הטהרו ולא התקדשו למדי ועכפ יצא לנו מזה שהדברים אשר
כאלה בעיבור השנים וקביעות החדשים היו תלוים בבד הגדול ומה שהם עושים על פי
התורה ומה שאמרה התורה לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו לא נאמר אלא כנגד ההמון
שלא יחדשו משכלם ולא יתחכמו מדעתם במצות כמו שעושים הקראים אלא שנמסרו
לנביאי' ולכהני' ולשופטים לפי שהם נעזרים בשכינה וכמו שכתב החבר למלך הכוזר ולא
יעבור שיטעו כל הסנהדרין בדבר התורה ולכן תלה הכתוב אמתת הדין מן המקום אשר
יבחר יי' ונתחייבנו במקרא מגלה ונר של חנוכה ונטילת ידים ועירוב ולברך עליהם
אשר קדשנו במצותיו לפי שהקבה תלה כל זה במורי התורה וסנהדרין · אמנם
הקראים כדי להתרחק מדרכי חכמי ישראל בזו חכמתם ובינתם בחכמת העבור
ותכונת

ולא ירח בלילה וכמו שאמר ואתה ברחמיך לא עזבתם במדבר עמוד הענן לא סר מעליהם יומם לנחותם בדרך ואת עמוד האש בלילה להאיר להם ומהיכן אם כן יהיו קובעי החדשי' על פי ראיית הלבנה אלא בודאי עקר המצוה היה על פי החשבון והנה במסורת בידינו לעולם כי יב חדשי' השנה חמשה מהם שלמים בכל אחד שלשים יום וחמשה מהם חסרים בכל אחד כט יום ושנים מהם פעמי' שהם שלמים בני שלשי' יום ופעמים שניהם חסרי' בני כט יום ופעמים שאחד מהם שלשים יום והשני כט יום ושני חדשים הללו מרחשון וכסלו ומסורת בידינו שראש חדש תשרי התחלה וראש השנה וכי לכל חדש וחדש חלבה למשה מסיני כט יום ומחצה ותשצג חלקים · הנה אם כן עצמות המצוה הזאת אינו שיקדשו את החדש על פי הראיה כדברי האנשים האלה אלא שיהיה חדש ניסן ראש לחדשי השנה ומה לו להקבה שיקדשוהו על פי שנים עדים שפעמים רבות שוא ידברו לסבה מן הסבות ולא יקדשו על פי החשבון בהיות המופרית המספרי ממה שאין ספק בו וטעות הוא ביד האנשים האלה בכל חכמתם שאמרו שבארץ ישראל לא היו מקדשים אלא על פי הראייה כי הנה תמצא שאמר דוד ליהונתן הנה מחר חדש ואנכי אשב עם המלך ומהיכן היה יודע דוד שמחר חדש לולי שעל פי החשבון היו קובעים ואולי לא תראה הלבנה ולא יקבעו מחר חדש ולא עוד אלא שהדבר מוכיח שהיו קובעים שני ימים ראש חדש שנאמר ויסתר דוד בשדה ויהי החדש וישב המלך על הלחם וגו' וכתיב ויהי ממחרת החדש השני ויפקד מקום דוד ולא יתכן לומר שהיא ראש חדש אחר כי הכתוב קראו החדש השני ושאול אמר מדוע לא בא בן ישי גם תמול גם היום אל הלחם ונאמר ויקום יהונתן מעל השולחן בחרי אף ולא אכל ביום החדש השני לחם · הלא הדבר מוכיח שהיו באותו חדש שני ימים של ראש חדש כמנהגנו וכך היו נוהגים כל ישראל לקבוע החדשים על פי החשבון ולהסכימו עם הראיה אבל החשבון היה העיקר ולזה תמצא מפורש בכתוב שאמר ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל ראשיהם מאתים וכל אחיהם על פיהם וגו' ואין לך דבר שצריך חכמה ובינה לקבוע עתים או מועדי' כי אם החשבון שהוא סוד העיבור אבל ראיית הלבנה הוא דבר ידוע ומושג בחוש כי כאשר הלבנה נראית הכל יודעים שהוא ראש חדש וחג המצות בטו בו וראש השנה בא' בתשרי ויום הכפורים בעשרה בו וסוכות בטו בו · אמנם החשבון אינו אלא לחכמים שמחשבין ומודיעין לישראל קביעות החדשים ומועדי השם והם עושים על פיהם וזה הוא שכתוב לדעת מה יעשה ישראל ראשיהם מאתים על פיהם יצאו ועל פיהם יבואו וכן נהגו ישראל אלף ומאה שנים מימות משה רבי ועד אנטיגנוס ראש גולה וראש סנהדרי' שהיו בכלל תלמידיו שנים והם צדוק וביתוס וכשדרש להם אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס נכנס ספק בלבבם וחשבו שאין שכר ולא עונש ויצאו לתרבות רעה ולפי שהיו חכמי ישר' שלימים בחכמת העיבור והיתה החכמה המפוארה ההיא מקובלת אצלם התחילו התלמידים החסרי' ההם לפרוק מעליהם חכמת הקבלה ופי' המצות וערערו בקביעות החדשים באמרם שלא היה עיקר המצוה לקבוע חדשים על פי החשבון לשיצטרכו אל חכמי רמות כי אם בראיית הלבנה על פי שנים עדים כחכם כסכל והוצרכו חכמי הדור לחכמ' דבריהם בראיות גמורות ואמר רבן גמליאל אל תחושו לראות הירח כי החשבון הוא העיקר כך מקובלני מבית אבי'

פי הראייה לא תעשה אלא בארץ ישראל בלבד כי הנה ר' עקיבה עבר שנים וקבע חדשים חוצה לארץ לא בחשבונם ולא כמו שקבעו הם וכלם דרשו אשר תקראו אותם במועדם אפילו שוגגין אפילו מוטעין אין לי מועדות אלא אלו שיקדשו ואם היה חשבונם מפי הגבורה כמו שקבלו איך יהיו שוגגין ומוטעין והנה הוקשה לראשונים ממקרא מגלה כמה שכתוב אלה המצות אשר צוה יי' ביד משה ואין נביא אחר רשאי לחדש דבר עוד ואיך מרדכי ואסתר הוסיפו מקרא מגלה ולא הוקשה להם דבר מחשבונות העיבור ובטול קדוש החדש על פי ראיית הירח וכמו שהטענות האלה וזולתם בדברי מפרשיהם על ספרידם כלם נכתבו ועל כן ראוי להשיב עליהם דברי שלום ואמת משום ענה כסיל כאולתו

ואומר שעצם המצוה הזאת החדש הזה לכם ראש חדשים אינו לבאר אליהם איך יקדשו את החדש ובאי זה שיעור תראה הלבנה ולא נקרא במקום הזה חדש על ראיית הלבנה וחדושה אבל צוה יתברך שלזכרון גאולתם יעשו מדי שנה בשנה החדש ההוא אשר יצאו בו ראש לכל חדשי השנה וימנו החדשים ממנו ראשון וב' וג' וכן כולם כדי שיהיה תמיד נזכר בפיהם החדש ההוא ויזכרו בזה גאולתם ממצרים ועל זה נאמר החדש הזה לכם ראש חדשים רוצה לומר שהחדש ההוא כלו בתוך חדשי השנה יהיה לראש וכבר ביארתי ששם חדש פעם יאמר על התחלת החדש כמו מחר חדש · הנה אם כן עקר המצוה הזאת הוא שיהיה חדש ניסן ראש לכל חדשי השנה · האמנם איך יתקדש החדש ההוא אם על פי הראייה או על פי החשבון לא ביארו הכתוב כאן כי אם בא הכתוב לחייב שיהיו מקדשים עפ הראיה היה לו לפרש על אי זה מקום מהארץ היא הראיה כי תשתנה קשת המראה בכל מקום כפי רוחב הארץ וכמו שכתב הראבע ואם עפ החשבון יקדשו היה לו לפרש ענינו ומי האיש החכם שלא יבין ולא ידע שקודם לזה היו המצריים מונים חדשים ושנים וכל בני אדם בארצותם לגוייהם ימנו ימות עולם שנות דור ודור וידוע שלא היה זה להם בקביעות החדשי' על פי ראיית הלבנה אלא על פי חשבוניהם כל עם על פי דרכו לכך לא הוצרך הכתוב לבאר איך יקבעו ויעשו התחלת החדש או השנה אבל אין ספק שנאמר למשה באותה שעה דרך קידוש החדש על פי הראייה ודרך קידושו על פי החשבון ושרש להוציאו מהם כי תורתינו קשורה בהלכה למשה מסיני וכמו שהשיב החבר למלך כוזר כשנאמר החדש הזה לכם ראש חדשים האם לא נסתפק אם רצה לומר חדשי המצריים שהיו ביניהם או חדשי הכשדיי' שהיו עם אברהם באור כשדים או אם רצה בחדשי השמש או בחדשי הירח או שנות הירח והתחבולות להסכימם עם שני השמש כאשר בחכמת העיבור ואם יהיה קידוש החדש על פי ראייה מה יעשו אם ימלאו העבים גשם ולא תראה הלבנה בחברת ידו הקראים שמלבד המאמר הזה שאמר יתברך החדש הזה לכם ראש חדשים מבלי משה פרושו וענינו על פה ומשם היו באומתינו שרשי סוד העיבור וחכמתו ואיך יעלה על רוחם שבשבת ישראל על אדמתם לא היה ביניהם בזה כי אם עדות העדים מראיית הלבנה והיו חסרים מחשבון המולד ומהלכי השמש והירח הידוע לכל אומה ולשון וכבר כתב רבי' חננאל זל שקביעות החדשים בקרב ישר' לא היה בלבד על פי הראייה כי אם על פי החשבון גם כן והראייה על זה שכל הארבעים שנה שהלכו במדבר היה הענן מכסה אותם ביום ועמוד האש בלילה ולא ראו אכ בכלם שמש ביום

וחלימור הג' הוא שקביעות החדשים ועיבור השנים היה מסור לבית דין הגדול שבירושלם לפי שהמלאכה הקדושה ההיא יש בה חכמות רמות כי השנה הישראלית היא שנת הירח אשר תעשה החדשים שלמים כמו שאמר ראשון הוא לכם לחדשי השנה ואחז״ל מכאן אתה למד ששנה אתה מונה מחדשים ואין אתה מונה שנה מחדשים וימים ולפי שהקפידה התורה שיהיה זה החדש ראשון בהיות השמש בראש מזל טלה כמו שאמרה שמור את חדש האביב והאביב תלוי בשמש הוא מבואר שחדשי השנה פעם יהיו יג חדשים לפי שהשנה השמשית היא יותר מיב חדשי הלבנה קרוב לאחד עשר יום ולכן הוצרכו להוסיף על השנה חדש אחר כדי שיהיה תמיד ניסן בחדש האביב שהוא בארץ ישראל אצל העת שיכנס השמש במזל טלה וזאת השנה תקרא מעוברת ויצטרכו מפני זה לעבר מהשנים שבעה לכל יט שנה והם הג' והו' והח' והיא והיד והיו והיט כי הנה יט שנה יקיפו בחדשים בשנים שלימים בקירוב נפלא ומספרם רל הדשים שלמים כי זה הוא הנקרא חדש רוצה לומר השלם בימיו וכן אמר עד חדש ימים ואחז״ל מכאן אתה למד שימי אתה מונה לחדש ולא שעות ולכך היה החדש מלא בן שלשים יום וחדש החסר מכט יום ׃ הנה אם כן נמסר קביעות החדשי' ועיבור השני' לסנהדרי גדולה מפני שהם היו חכמי' מופלאי' בחכמת התכונה ויחשבו המהלך האמצעי והאמיתי לגלגלי הירח ולשני גלגלי השמש ומהלכם האמצעי ואופני נטייתם מן המרכז ולפי מרחק הארץ מאמצע הקו השוה וכפי האורך למזרח ולמערב וצריכין לתיקונים רבים שלשה תקוני' לרוחב על התלי וארבעה תקונים לאורך שביניהם גם התלי בעצמו וכפי שנוי המקומות השתוה הנטיה מג' צדדים ולזה היו החכמים בזמן הראיה עושים שבע חקירות לעדים אם ראו הירח לצפון או לדרום ואנה פנו הירח בגבוה או שפלה למזרח או למערב עד שמפני עוצם החכמה שהיתה בחכמי ישראל בדבר הזה הפליג בטלמיוס היוני לשבח ולפאר מי שהמציא זה המחזור של יט שנה במלאכ' העיבור אשר לבני ישראל וכתב שזה יוכיח שהיתה ביניהם נבואה וחז״ל אמרו שנתקשה משה בקדוש החדש עד שהראהו הקדוש ברוך הוא הלבנה בחדושה בראש חדש ניסן שרצו בזה שהחכמה הנפלאה ההיא לא השיגוה משה ואהרן מדעתם וחקירתם אלא שהיה סוד העיבור ושרשי חכמתו הלכה מסיני ודבר נבואי ׃

וחכמי הקראים הרחיבו פה האריכו לשון כנגד חכמי ישראל בהיותם מקדשים את החדשים על פי החשבון וסוד העיבור באמר' שהתורה צותה שיקדשו את החדש על פי הראיה ושעל זה אמרה החדש הזה לכם ראש חדשים כי חדש לא נקרא אלא מפני התחדשות הלבנה ובראייתה בחדושה כמו שאמר תקעו בחדש שופר כתי' עבור החדש וצוה השם שבראיית הלבנה בחדושה יקדשו אם החדש וכן נאמר על זה שמור את חדש האביב שישמרו בראייתם התחדשות אור הלבנה לקבוע חדש ניסן ׃ ואם צוה השם שיקדשו את החדש על פי ראיית הלבנה וזאת לפנים בישראל בהיותם על אדמתם איך עלה על רוח חכמיהם להמיר את המצוה ולבטל מה שצותה תורה ממצות הראיה ולקבוע החדשים על פי החשבון כחפצם עד שיאמרו שבהעדר בד הגדול תתבטל הראיה והמה בקשו חשבונות רבים כרצונם כי לא אלמן ישראל ויהודה מאלהיו דור דור ופרנסיו והלא כל ישראל עד רבן גמליאל היו קובעין בראיית הלבנה ואין לחשוב שהראיה

היו מונים לבנין רומי והמנינים האלה הם כלם ע״צ ההנחה וההסכמה מבלי שיכחישו ההתחלה הטבעי׳ המשוערת בשנה כפי תנועת השמש באזור המזלות · ובפק דרה חלקו כמו שזכרתי רבי אליעזר ורבי יהושע שרבי אליעזר אומר בתשרי נברא העולם ורבי יהושע סבר בניסן נברא העולם ויראה בתחלת הדעת ששניהם היו רוצים לעשות בהנחה ובהסכמה ראשי׳ והתחלה לשנה ושתהיה נסמכת לבריאת העולם שבאותו חדש שנברא העולם והזמן שהוא מכלל הנבראי׳ ילכו החדשי׳ והשנים אחריו והוא יהיה ראשית השנה ויקשה אכ איך חכמי הגמרא בהיות דעתם שהלכה כרבי יהושע שנברא העולם בניסן לא עשו משם התחלת השנה וראשיתה ועשו אותה וגם רבי יהושע עצמו בתשרי אבל אמיתת הענין כן הוא כי עם היות שיסבור רבי יהושע שבניסן נברא העולם הנה הוא יודה שתחלת השנה אצל כל בני אדם הוא בתשרי לפי שאין אצלו ראשיות השנה מפני שבו נברא העולם אלא מפני טבע ההויות שבעולם שראוי שיתחיל מהריונם שהוא מתקופת תשרי כמו שבארתי ויסבור רבי יהושע והמסכימי׳ עמו שלא היתה בריאת העולם בזמן הריון ההויות אלא בזמן לידתם לפי שכל הדברים בצביונם נבראו בקומתן נבראו ולא קדמה בבריאה הכח על הפעל והיתה אם כן הבריאה בניסן והיתה אחר כך ששה חדשים התחלת השנה הראשונה בעולם בתשרי הוא תשרי הראשון וכן כל שאר השנים שנמשכו כפי המנהג הטבעי התחילו בתשרי ואין אם כן התחלת השנה וראשיתה בתשרי סותר לדעתו בבריאה הראשונה כי היא היתה על דרך הפליאה העצומה והתחלת השנה וראשיתה היא כפי המנהג הטבעי ותנועת השמים וכבר נרמזו כל הדברים והאמת האלה בפסוק הזה החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם וגו׳ כי הנה אמר החדש הזה לכם ראשון הוא לכם להודיעם שהחדש הראשון בטבע כפי תנועת השמש באזור המזלות אינו החדש הזה כי הוא חדש תשרי אבל שבדרך הנחה והסכמה יהיה להם ובערכם החדש הזה ראש חדשי׳ וראשית השנה ויהיו אצלם אם כן בשנה שתי התחלות אחת טבעית מתשרי ואחת הנחיית מוסכמת מניסן וענין זה שכדי שיזכרו תמיד חסדי י״י אשר עשה עמהם להפליג ביציאת מצרים יהיה אצלם החדש הזה אשר יצאו בו ראשון לחדשי השנה כי בו יתחילו למנותם ראשון ושני ושלישי כמו שנאמר בחדש השני בחדש השלישי גם שממנו ימנו התאריכים והשנים באמרו בשנה השנית לצאת בני ישראל מארץ מצרים וכתב הרמבן שכמו שתהיה הזכירה ביום השבת במנותינו ימי השבוע מיחסים אליו בא׳ בשבת בב׳ בשבת וכן השאר ככה יזכרו יציאת מצרים במנותם החדשים ראשון ושני ושלישי לזמן גאולתינו ובערכו היה ניסן חדש ראשון ותשרי יהיה החדש השביעי ואמנם שמות החדשים אשר אתנו העולים מבבל העלום משם כי שמות פרסיים הם ויראום בן לזכרון גאולתם מבבל להודיע כי שם עמדו ומשם העלם השם יתברך ונראה לי שלא עברו בזה על מצות החדש לפי שגם הם לא נמנעו מלקרוא את החדשים ראשון ושני כמו שרם כמו שצותה תורה אבל מלבד זה כנו את החדש באותו כנוי שהיו מכנים אותו בבבל וכן נאמר במגלת אסתר בחדש הראשון הוא חדש ניסן שהוא ביאור החדש על דרך הפור הוא הגורל הנה התבאר שענין מצות החדש היא התחלה הנחיית ושאינה סותרת להתחלה הטבעית והותרה בזה השאלה הב׳ :

שיקדם לקור ולחשך שהם במדרגת ההעדר אבל חכמי ישראל עשו התחלת השנה בהכנס השמש בראש מאזנים בתקופת תשרי ותחלת היום מן הערב הקודם אליו שהוא מתחלת הלילה כחשכה כאורה והם ישיבו לטעו' חכמי האומות שהנה הקדימה אשר לקנין על ההעדר ולפעל על הכח היא קדימה בעצם ומעלה אך איננה קדימה זמנית רוצה לומר קדימת מציאות והויה כי מבואר הוא שהכח יקדים בזמן לפעל וההעדר לקנין ולהויה ואז היא הקדימה הראויה להתחלת היום וראשית השנה רוצה לומר הזמנית לא קדימת המעלה כי היום והשנה הם מדות זמניות והזמנים קצובים ולכן יתחייב שיתחיל היום מן הערב שלפניו כבוא השמש והשנה תתחיל מן החורף בהכנס השמש במזל מאזנים כי בזה יתדמו הזמנים האלה לזמן הוית האדם וחבח והצומחים לפי שיש שם זמן עיבור · ואחר כך זמן הלידה ויציאה לאויר העולם וזמן העיבור ביום ההוא הוא הלילה שלפניו כי אז השמש בבטן הארץ ובתוכה וכן בענין השנה היה בעיבור הזמן החשוך שהוא מתקופת תשרי עד ניסן כי אז הוא זמן הזריעה והעולם כלו מעובר בהויותיו וכח הצמחי' נכנס בבטן הארץ בתוך השרשים כל אותם הששה חדשים מהחורף עד האביב כעצמים בבטן המלאה כל ימי ההריון אמנם זמן הלידה ביום הוא בזריחת השמש על הארץ כאלו יוצא מבטן האדמה כמו שיוצא העובר מבטן אמו בלידה וכן בשנה הלידה היא מתקופת ניסן שיוצאים הצמחים עד תקופת תשרי ולהיות זמן ההריון קידם בטבע לזמן הלידה ראוי שתהיה התחלת ההריון הוא באמת התחלת ההויה לגמרי ומפני זה עשתה התורה האלדית התחלת היום מן הערב כמו שאמר במעשה בראשית ויהי ערב ויהי בקר יום אחד וכתיב מערב עד ערב תשבתו שבתיכם ובדברי רבי יוחנן ור"ש לקיש דפק דרה ועשתה התחלת השנה בתקופת תשרי להיו' הזמן ההוא התחלת הריון העולם וזריעת ההויות ולכן נאמר וחג האסיף בצאת השנה לפי שאז תצא שנת אחת ותכנס שנה אחרת · ולזה תקנו לומר אז היום הרת עולם · הנה התבאר מכל זה שכפי הסידור הטבעי התחלת השנה וראשיתה בערך העולם והויותיו ועניניו בכלל הוא בחדש תשרי בהכנס השמש בראש מאזנים וכבר הסכימו בזה חכמי ההודיים והכשדים עד שמפני זה קראו לחדש ההוא תשרי בלשונם שרוצה לומר התחלה וראשית וכן קוראים אותו היונים גם היום בלשונם תשרי וכבר ביארתי הדרוש הנכבד הזה בשלימות גדול בספר צדק עולמים אשר חברתי מ"א שער שלישי וזה הוא הלימוד הראשון שלמדנו הפסוק באמרו ראש חדשים וגו' כי יש ראש והתחלה בשנה והותרה השאלה הא'‏ ׃

והלימוד הב' הוא שמלבד הראשית אשר יש לשנה בערך העולם והויותיו שהוא בתקופת תשרי כמו שבארתי כבר הסכימו בני אדם בארצותם לגוייהם לעשות בשנה התחלה על דרך ההנחה וההסכמה וזה לסבה מן הסבות ומקרה מן המקרי' שקרה ביניהם ביום מיוחד ישימוהו ראשי' והתחלה פרטית לשנה ביניהם כאלו תאמר ללידת שריהם ומלכיהם או ליום המלכתם כמו שהיו מונים הכשדיים למלכו נבוכדנצר והיוני' מנו זמן רב למלכות אלכסנדרוס מוקדון והרומיים מנו למלכות הקיסר אוגוסטוס וזולתם וכן היו מאומות שמנו ללידת נביא שאמרו שניבא ביניהם כמו הישמעלים ללידת מחמד נביאם ומהאומות יש גם כן שמנו השנים לפי"ל עצום נעשה ביניהם כמו שהיו בני אדם מקדם מונים למבול והיונים מונים זמן רב לחרבן טרויה אשר החריבו הם בגבורתם והרומיים היו

ותחייב מזה שהשנה תתחיל באחת מאלה הארבע תקופות רוצה לומר בהיות השמש בהתחלת המזלות האלה או טלה או מאזני' או סרטן או גדי לא בשאר המזלות · וכבר שערו חכמי המחקר ביום ארבעה רביעים מסכימים לארבע תקופות האלה מהשנה לפי שהיום כלו שהוא כד שעות מתחלק לשני חצאין חציו מאיר והוא היום וחציו מחשיך והוא הלילה כמו שהשנה חציה במדרגת היום המאיר בהכנס השמש בראש טלה עד הכנסו בראש מאזנים והוא גביל הגדלת הימים וקוטן הלילות ותגבורת החום וקורבת השמש לנוכח ראשנו והתמדת עמידתו ממעל לארץ וחציה במדרגת הלילה החשוכה בהכנס השמש בראש מאזנים עד שובו לראש טלה שהוא גבול גודל הלילות וקוטן הימים ותגבורת הקור ונטיית השמש מנוכח ראשנו והתמדתו למטה מארץ · ושערו עם זה שכל אחד מחצאי היום האלה יתחלק לשני חלקים אם היום המאיר מעת זריחת השמש עד חצי היום ומחצי היום עד הערב ואם הלילה מעת שבא השמש עד חצי הלילה ומחצות הלילה עד זריחת השמש וכנגדם יתחלקו שני חצאי השנה אם החצי המאיר מהכנס השמש בראש טלה עד הכנסו בראש סרטן שהוא תקופת האביב ומהכנסו בראש סרטן עד בואו לראש מאזנים שהוא תקופת הקיץ ואם חצי השנה החשוך הקר מהכנס השמש בראש מאזנים עד הכנסו בראש גדי שהוא תקופת החורף · ומהכנסו בראש גדי עד הכנסו בראש טלה שהוא תקופת הסתיו הרי לך מבואר גם מטבע היום וערכו אל השנה ענין הארבעה רביעיו' ותקופות שיתחייב היות התחלת השנה באחת מהן · אחר זה נחקור עוד בין אלה ארבעה תקופות השנה מה היא היותר ראויה מהן להיות התחלת השנה יותר מהשאר · ונמצא שיש לשתים מהן רוצה לומר תקופת ניסן מהאביב ותקופת תשרי מהחורף משפטי הראשיות באמת על השתים האחרות לפי שאלה הן תקופות שני השווים אבל שתי התקופות האחרות הם לשני ההפוכים ולפי שהיו השווים במדרגת הקנין והשלמות היה ראוי שהשווים יקדמו אל ההפוכים שהן במדרגת ההעדר והחסרון כי ההפוך אינו כי אם העדר השווי בתכלית הנטייה לאחד מהקצוות והשווי הוא המצוע אשר בין שני ההפכים והנטיות המופלגות וידוע שהשלמות נמצא תמיד באמצעי אשר בין שתי הקצוות ויתבאר זה גם כן מפאת ערכם אלינו כי בהפוכים יתחדשו האיכיות העצומות היוצאות מן השורה המביאות קור וחום לחות ויובש מופלגים מזיקים אלינו ובשווים יתחדשו איכיות ממוזגות בין דרשלמות והקצוות האלה ומפני זה כלו ראוי שתהיה התחלת השנה אם בתקופת תשרי ואם בתקופת ניסן שהן בהיות השמש באחד משני השווים האביביי או החרפיי בראש טלה או בראש מאזנים לא בשתי תקופות ההפוכי' המופלגים כי כמו שאין ראוי שתהיה התחלת היום לא בעת חצי היום ולא בחצות הלילה שהם שני חלקי היום המסכימים לשתי תקופות ההפוכים אשר בשנה כי אם לזריחת השמש או לעת בואו כך אין ראוי שתהיה התחלת השנה כי אם מתקופת האביב בהכנס השמש במזל טלה או בתקופת החורף בהכנסו במזל מאזנן לא בשתי שאר התקופות · אחר זה נחקור מאלה שתי תקופות ניסן ותשרי איזו מהן יותר ראויה להיות התחלת וראשית השנה · והנה חכמי התכונה אשר לא מבני ישראל המה עשו התחלת השנה בהכנס השמש בראש טלה בתקופ' ניסן וכן עשו תחלת היום בזריחת השמש בבקר להיות שניהם זמני האור והחום אשר הוא במדרגת הקנין שראוי

 פיקדם

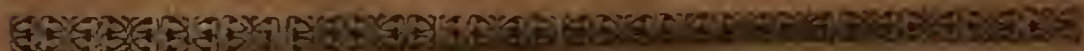
est sententia, sit facienda? Ad hujus rei illustrationem quædam ibi adduximus ex Commentario Muscati, & polliciti sumus Abarbenelis quoq; eadem de re Dissertationem contra Karraitas, ex Commentario ipsius in Legem, ad EXOD. CAP. XII. vers. 1. Eam itaq; hîc jam exhibemus, & quidem in lingua etiam Hebræâ, ut, sicubi fortassis nostra Latina versio à mente authoris, aut genuino sensu, aberrarit. Lector eruditus emendare possit.

ויאמר יי׳ אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר החדש הזה לכם ראש חדשים וגו׳ כשנתבונן בפסוק הזה עם כל קצורו נלמוד ממנו שלשה למודים :

הלימוד הראשון הוא שעם היות שמפאת כדוריות הגלגל וככוב תנועת השמש שתפעל השנה לא ישוער בה התחלה וסוף הנה מצדדים אחרים כבר ישוער כשנה התחלה ותכלית וזה אם בסידור טבעי ואם בהנחה הסכמיית: וביאור זה שהנה בטבע ראוי להיות השנה תנועה מקובלת ומסודרת שנשער בה התחלה וסוף ואמצע ולפי שהיו מצעדי השמש על אזור המזלות והיה האזור הזה נחלק אל יב חלקים שוים שהם י״ב המזלות שבגלגל השמיני לכן היה יותר ראוי שהשנה תתחיל בהכנס השמש בתחלת אחד מאלה הי״ב מזלות משתתחיל בהיותו באמצע או בסוף אחד מהם הרי לך בזה אם כן ראשיות והתחלה מה לתנועת השמש בהכנסו בתחלת אחד מי״ב המזלות האלה׃ אחר זה נחקור אם יש לקצת התחלת המזלות יתרון ראשיות על זולתם ונמצא שגם בהתחלות אלה המזלות יש בקצתם יתרון ראשיות והתחלה על השאר והוא כפי ערך חלקי העגולה של אזור המזלו לעגולת משוה היום כי להיות אלה השתי עגולות גדולות מקיפות את הגלגל ומרכז שתיהן אחד שהוא מרכז הארץ וקוטבי כל אחד מהם מתחלפי׳ כי קוטבי עגולת משוה היום הם קוטבי התנועה היומית ממזרח למערב אמנם קוטבי אזור המזלות הם קוטבי תנועת הגלגל השמיני ממערב למזרח ואלו מתרחקות מאלו בכג מעלות וחצי בקירוב לכן הוא מחוייב שתחתוך האחת את האחרת בשתי נקודות מתנגדות ושתתרחק ותטה האחת מהאחרת בתכלית רחוקם כפי רחוק קוטביהם בשתי נקודות אחרות מתנגדות ובהכנס השמש באלו הארבע נקודות תתחדשנה ד תקופות השנה וזה שבהיותו בשתי הנקודות החותכות הנקראות חתוכין שהם ראש טלה וראש מאזנים יהיו שתי תקופות השוות הנקראים שני השווים האביביי והחרפיי כי בהיות השמש בכל אחד מהם תהיה תנועתו היומית באותו יום על אותה עגולה בעלת קוטבי התנועה היומית שהיא במשוה היום וישתוו אז היום והלילה ואלו הן תקופת ניסן ותקופת תשרי ובהיות השמש בשתי הנקודות היותר מתרחקות שהם סרטן וראש גדי יהיו שני ההפוכים מפני שבהיות השמש בראש סרטן הוא צפוני בתכלית והוא אז היותר קרוב אלינו ממה שאיפשר ויתארך היום בתכלית האורך ויתחמם בתכלית החום להיות השמש קרוב לנוכח ראשנו וזה נקרא הפיך קציי והוא תקופת תמוז אמנם בהיות השמש בראש גדי יהיה הענין בהפך כי הוא דרומי בתכלית ואז תרחק השמש ממנו כל מה שאיפשר ויקצר היום ויגבר הקור בתכלית לפי שאז השמש נוטה מאד מנוכח ראשנו ויקרא זה הפיך סתויי והוא תקופת טבת׃ הנה התבאר מכל זה היות בין יב התחלות המזלות אשר באזור ארבעה מהם שלהם משפט הראשיות וההתחלות מבין השאר

ויתח״ב

דְּהֵבָה מִקִּרְיַת סִיחוֹן (Hic sunt etiam octo syllabæ cum rhythmo respondente versui secundo decem syllabas habente) : אָכְלָה עָר מוֹאָב (sex habet syllabas terminationis à præcedentibus diversæ) בַּעֲלֵי בָּמוֹת אַרְנוֹן (etiam sex constat syllabis si ע cum sequenti consona abripiatur : & hoc jam respondet rhythmo aliquo modo simili præcedenti). Non enim ignoro, quòd אַרְנוֹן non constituat verum rhythmum cum סִיחוֹן : sed nonnihil ei est similis. Unde quod hujus generis est, vocatur שִׁיר עוֹבֵר *Carminis transiens*, tolerabile, quod transire & ferri potest. Sic observavi Canticum sine rhythmo, distichis numero syllabarum pari constans ; ut; Numer.21.17. עֲלִי בְאֵר עֱנוּ לָהּ ; hoc stichon octo habet syllabas, si legatur ה in voco לָהּ : בְּאֵר חֲפָרוּהָ שָׂרִים ; hoc etiam octo habet syllabas : כָּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם sunt etiam octo, בִּמְחֹקֵק בְּמִשְׁעֲנֹתָם, similiter sunt octo, וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה itidem sunt octo si Sheva sub Daleth in voce וּמִמִּדְבָּר legatur, neque quiescat, ut fieri deberet. Sic si legatur וּמִמַּתָּנָה נַחֲלִיאֵל, etiam erunt octo syllabæ, וּמִנַּחֲלִיאֵל בָּמוֹת, si legas וּמִנַּחֲלִיאֵל quoque sunt octo: quod sequitur וּמִבָּמוֹת הַגַּיְא, sex habet syllabas: אֲשֶׁר בִּשְׂדֵה מוֹאָב etiam sunt sex: רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וְנִשְׁקָפָה, sunt septem ; עַל פְּנֵי הַיְשִׁימֹן iterum septem.

IV.

ISAACI ABARBENELIS DISSERTATIO

De

PRINCIPIO ANNI, & CONSECRATIONE seu DETERMINATIONE NOVILUNII;

Utrum ea facienda sit juxta Phasin, an juxta calculum Astronomicum?

PArte tertiâ §. 38. in Disputatione contra Karræos attingit Author Controversiam inter Karræos & Rabbanitas agitatam de Intercalatione, & Consecratione Novilunii; Utrum ea juxta supputationem, quod volunt Rabbanitæ, an verò secundum ejus Visionem, quæ Karraitarum est sen-

non enim ita adstrictas habuerunt leges, & potuerunt canticis suis perfectissime inferere quicquid voluerunt, pro voluntate & lubitu suo. Sed nostro sæculo receperunt in Carminibus suis Leges & conditiones plurimas tum observandas, tum cavendas, angustamque valde sibi fecerunt viam, ut neque ad dexteram, neque ad sinistram declinare possint, unde coguntur sæpe abbreviare, contrahere, omittere, & addere. Quâ ratione corrumpunt res, aut ad minimum difficilem reddunt intelligentiam earum. Prolixiùs hæc tractavi propter honorem Canticorum Davidis & Salomonis, &c.

V. *Ex libro* שלטי הגבורים *Schilte haggibborim, fol.* 3. *col.* 3.

QUod attinet ad Cantica seu Carmina, quæ habentur in Lege, Prophetis, & Hagiographis, hactenus non perfectè potui assequi eorum mensuras, & requisita necessaria. Non enim invenio in eis syllabas aut pedes ejusdem vel numeri vel quantitatis in singulis distichis, & nescio cur & qua de causa illud fiat. Quædam illorum sunt scripta *latere dimidio super latere integro, & latere integro super dimidio*, ut Canticum ad mare cantatum, Exo. 15. Canticum Davidis, quod cecinit, cùm Deus ipsum liberasset, 2. Sam. 22. Canticum item Deboræ, Judic. 5. Alia constant *Latere dimidio super dimidio, & integro super integro*: Tale est Canticum Mosis, Deuter 33. Canticum item בני הבן. Alia scripta sunt Stylo & phrasibus regularibus, usitatis etiam in narrationibus simplicibus vel historicis; tale est Canticum ad Puteum in deserto, Numer. 27. Liber item Psalmorum totus, Canticum canticorum, & alia. Quamvis autem auditu ipso dignoscantur Cantica antiqua ex sola suavitate lectionis; quamvis etiam non deprehendatur differentia in phrasi & Stylo, non possum tamen dissimulare, me in quibusdam Parabolis antiquis, quæ similes sunt Carminibus, invenire in fine distichorum rhythmos, ut plurimum autem numerus syllarum est impar. Hujus generis est Numer. 21. ℣. 27. 28. בֹּאוּ חֶשְׁבּוֹן (constans quatuor syllabis, seu duobus spondeis); תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן עִיר סִיחוֹן (constans decem syllabis cum rhythmo seu terminatione aliqua ex parte simili versui priori): sequitur, כִּי אֵשׁ יָצְאָה מֵחֶשְׁבּוֹן (ubi sunt octo syllabæ cum rhythmo prioris versus; quadrisyllabi):

לֶהָבָה

Prov.31.18.

טָעֲמָה כִּי טוֹב סַחְרָהּ
לֹא יִכְבֶּה בַלַּיְלָה נֵרָהּ

Prov. 15. 15.

שְׁתֵה מַיִם מִבּוֹרֶךָ
וְנוֹזְלִים מִתּוֹךְ בְּאֵרֶךָ

Psal.2.

נְנַתְּק אֶת מוֹסְרוֹתֵימוֹ
וְנַשְׁלִיכָה מִמֶּנּוּ עֲבוֹתֵימוֹ

Deut.32.6.

הֲלֹא הוּא אָבִיךָ קָּנֶךָ
הוּא עָשְׂךָ וַיְכוֹנְנֶךָ

Judic.14. ꝟ. 18.

לוּלֵא חֲרַשְׁתֶּם בְּעֶגְלָתִי
לֹא מְצָאתֶם חִידָתִי

Psal. 115. 8.

כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עוֹשֵׂיהֶם
כֹּל אֲשֶׁר בּוֹטֵחַ בָּהֶם

Et plurima alia.

IV.

R. SAMUEL ABEN TYBBON. in principio Commentarii sui in librum Ecclesiastis: (citante R. Jehudah Muscato in Cosri. fol.119. col.1.).

SUnt etiam Arti Poëticæ quædam conditiones aliæ, partim Communes apud omnes, partim Singulares unicuique genti, quarum meminit Aristoteles.. Sic ait, *quasdam nationes in Carminibus suis non curare mutationem literarum ultimarum, maximè si dum leguntur eundem sonum edant*. Sic dico, apud quasdam gentes non receptum esse in Carminibus, ut eadem observetur forma ratione Punctorum; videlicet Regum, & ꝙ Scheva, ut illa sint in omnibus eadem, vel unus idemque syllabarum & pedum numerus; sed supplent defectum modulatione: nec dubium est quin hìc tamen aliquem habeant ordinem: nam non supplent in eo omnem defectum. Hoc te moneo, quia videntur talia fuisse Poëmata tempore Davidis & Salomonis: in illis enim neque metrum, neque rhythmus certus deprehenditur. Dici potest, illa Poëmata fuisse excellentiora, quàm hodierna non

istis: loquitur enim illic de modulationibus Carminum linguæ sanctæ, quæ facta sunt seu concepta sunt verbis amatoriis inter Israëlem, & Patrem ipsorum qui est in cœlis, ut est Canticum Canticorum, non de veris ac propriis carminibus amatoriis. Absit hoc! Nos verò quid dicemus, & quomodo justificabimus nos, propter quosdam seculi nostri Sacrorum ministros, qui Orationes sanctas canunt seu modulantur ad melodiam Carminum prophanorum vulgarium, unde ex sermone sancto menti ipsorum aliquid obscæni & spurci incidit? Annon de his omnibus clamat Propheta; *Dedit contra me* בקולה *ideò odi eam*, Jer. 12. ỳ. 8. Nota, quòd Propheta non dicat קולה *vocem suam*, sed, בקולה *cum voce sua*, q. d. aliquid voci conjunctum & adhærens. De similibus etiam dixerunt Rabbini nostri; *Generationem puniri propterea quòd legit verba legis more canticorum*, h. e. juxta melodiam usitatam inter gentiles sæculi sui, juxta id quod David dicit Ps. 119. 54. זְמִירוֹת *Cantica fuerunt mihi statuta tua in domo peregrinationum mearum*, q. d. Cantica usitata in domo peregrinationum mearum, fuerunt mihi statuta tua. Sic dicunt; *Quicunque legit versum ex Cantico Canticorum, & eum facit instar Cantici, &c.* Dum enim dicunt; *Et eum facit*, dicere volunt, si cum actione humanâ educat è sanctitate suâ, applicando eum ad melodiam alienam contra naturam suam, juxta illud; מַשְׁחִית נַפְשׁוֹ הוּא יַעֲשֶׂנָּה *Corrumpens animam suam, ipse facit eam*. Prov. 6. 32. Anima enim naturâ suâ non accipit corruptionem, nisi violenter per opus humanum. Hujus rei causâ dicunt Legem induere cilicium. Et contra hoc quoque invehitur author libri Cosri. Carmina autem, quæ rationem syllabarum & pedum observant poëticam, vel rhythmos, qui non sunt constructi juxta rhythmos prophanos, illi in sanctitate sua permanent, nec quicquam alieni contra illos loquitur: illa enim ingrediuntur in sanctum interius, & è templo ejus egrediuntur: nec unum est ex illis genus, quod non egressum suum habeat è Scripturis sanctis, quemadmodum, Deo favente, ostensuri sumus.

Capite sequenti 32. hæc habet:

Atque ut videas, quòd Rhythmorum conceptio & nativitas quoque sit sancta, Exempli causâ sequentes tibi propono versus.

in duobus adductis, in quorum priore sunt voces monosyllabæ, bisyllabæ, & trisyllabæ, & syllabę pauciores; in posteriore omnes trisyllabæ). Addit autem, *id fieri posse* בנגונים בעלי המעשים *in modulationibus activis* (h.e. in illis, quarum virtus in eo est posita, ut res ipsas, & earum sensum animis auditorum imprimant). *Quod autem ad illa Carmina & Cantica attinet, quæ vocantur Arabice* אנשר"א, *quæ metro constant & rythmo (ex secunda videlicet specie) quorum præcipuus decor consistit in constructione artificiosa Prosodicâ & Musica* (nullâ habitâ ratione rerum & sensuum, ut his intelligentia concilietur) *ea nullo loco habent* (Hebræi) *propter excellentiam longè præstantiorem & utiliorem, quam respiciunt*, ut sensum & genium quasi dictorum auribus & animis imprimant in suis Carminibus, sicut porro explicat. Quærente enim Rege Cosar; *Et quænam est illa* (sc. præstantior excellentia)? respondet Socius Judaicus; *Illam esse hanc, & hoc respicere*, ut id quod est in animo loquentis, ingrediatur in animum Audientis, quod quomodo fiat, prolixè explicat. Ad quæ Cosræus iterum excipit & instat; *At video ego vos Judæos quoq; laborantes, seu operam dantes metricis istis carminibus, certo pedum numero & rhythmo constantibus, & similes fieri hac in parte cæteris gentibus, Linguamq; Hebræam illarum legibus subjicere.* Ad hoc respondet ei Judæus; *Verum hoc quidem est: sed id adscribendum errori & rebellioni nostræ: quâ factum ut non satis nobis sit reliquisse istam præstantiam & dignitatem, sed insuper etiam corrumpimus præcipuum linguæ nostræ scopum, quæ data est ad nostram conjunctionem, quam nos convertimus in dissensionem*) Sic fatetur nos peccasse, iniquè egisse, & peccasse, introducendo æmulam (*linguæ Hebrææ*) in domum ejus, applicando sc. eam ad formam & leges Carminum prophanorum & peregrinorum. Fortasſis hujus authoris temporibus jam se exeruerunt signa impuritatis hujus, concipiendo Preces carminicas constructas juxta modulationes illas, qui error eousque invaluit & crevit, ut Impressores seu Typographi peccatum suum instar Sodomæ divulgarint; veluti ad Poema tale, cujus initium est, שיר תודה לאלהים תנה memorant illud esse juxta melodiam אין טידה לה טראמונטאנייה : ad aliud adscripserunt melodiam, איל באקירו דימוראיינה, & his similia alia, sicque prophanum introduxerunt in sanctum. Fortasse seducti sunt perverso intellectu verborum Aben Esræ, qui super Psal. 22. scribit: *Rectum est in oculis meis, quòd* אילת השחר *sit initium Carminis facti juxta formam carminum amatoriorum, sicut dicitur* אילת אהבים *ut hic Psalmus propter suavitatem modulationis suæ &c.* Sed nullus est locus erroris in verbis ejus istis:

Neque Scriptura potest edere sermonem plenum, ut sermo oralis per gestus & motus indicatos. Attamen, ad supplendum hunc defectum Scripturæ, excogitati sunt *Accentus* varii, qui dent intellelligentiam rerum occultarum, loco gestuum & actionum, quæ adhibentur à loquentibus. Hoc enim quoque faciunt *Accentus*.

Hinc הַנְגוּנִים *Modulationes* seu *Melodiæ* sunt duorum generum. *Primum est* illud, quando ea instituitur vel accommodatur vocibus respectu rerum: nam variatione vocum & sonorum distinguitur Sermonis finis, distinctio, ejus continuatio, celeritas, tarditas, lætitia, tristitia, dolor, admiratio, terror, metus, & similia. Et hæc modulatio præstantissima est in Musica: ea enim non tantùm respicit ad voluptatem aurium, sed etiam, ut spiritum, animam, & vitam quasi det rebus quæ dicuntur. Hac specie Musicæ usi sunt olim Levitæ: absque enim ea non potuissent accommodare & adaptare instrumenta Musica. Et hæc quoque competit Canticis Linguæ nostræ sanctæ: *Secundum genus* est, Melodia aliqua vulgaris & plebeia, juxta quam Carmen vel Canticum aliquod effingitur; neque aliud respicit, quàm Auditum auris. Hinc multa cantica sunt, quæ sensu tantum inter se differunt, quantum Oriens ab Occidente, quibus tamen eadem melodia adaptatur à vulgo, quando idem habent genus carminis.

Nunc audi verba authoris libri Cosri Parte 2. §.69. Sic ait Rex Cosar: *Ubi est eximia illa præcellentia Linguæ sanctæ super alias? Imò aliæ linguæ superant eam in Carminibus secundum syllabarum ac pedum numerum & quantitatem compositis, & ad certam melodiam constructis*, h.e. quæ ratione dimensionis & rhythmorum adaptantur ad certas melodias, ante jam de rebus aliis factas, ejusdem generis, secundi videlicet, quod diximus. Perfectio enim linguę nostrę sanctę requirit, ut in illa nihil desideretur, quamvis istud genus Carminum minus sit perfectum quàm primum. Quia ergo in his verbis Rex Cosar præsupposuit, modulationes in genere requirere certam syllabarum ac pedum mensuram & quantitatem, ut & rhythmum, idcirco respondet ei Socius Judaicus in hunc mundum; *Sanè apud me certum est, Melodiam musicam non necessariò exigere dimensionem & rhythmum: & posse tàm in versibus brevioribus quàm longioribus eandem modulationem observari: veluti:* הודו לַיְיָ כִּי טוב

& :לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גדולות

(vult dicere: posse in versibus inæqualibus, inæquali vocum & syllabarum numero constantibus, eandem & æqualẽ modulationem fieri; v.g. in duo-

eò quòd iis corrumpatur lingua. Vere dixerunt ſapientes noſtri עלובה היא העיסה שנחתומה מעיד עליה שהיא רעה *Peſſima eſt paſta, de qua piſtor ipſe teſtatur quod ſit mala.* Videtur autem ægritudo hæc eſſe lepra inveterata, eò quod Rabbini noſtri dixerint; *Quare punitus fuit David (quod Aſa mortuus ſit per manum ejus).* מפני שקרא לד"ת זמירות *eò quod legerit Verba Legis inſtar cantici, ſicut dicitur;* זמירות Cantica fuerunt mihi ſtatuta tua, Pſal. 119. 54. Sic dicunt; כל הקורא פסוק משיר השירים ועושה אותו כמין זמר התורה חוגרת שק ואומרת לפני הקב"ה רבש"ע עשאוני בניך ככנור וכו' *Quicunque legit verſum ex Cantico Canticorum, & facit eum inſtar Pſalmi, ſuper eo accingit Lex ſaccum, & dicit coram Deo; Domine mundi, fecerunt me filii tui ſicut citharam &c.* Illa omnia, & ſimilia, ita me conſternatum reddunt, ut neſciam quid loqui debeam, ut reſpirationem habeam. Verùm, מפני שדרך נשים הוא לעמוד על יראת הגפת התריסין ושפעת הקלגסים *quia mulierum eſt conſternari a timore colliſionis vel ſtrepitus ſcutorum, & ſplendore galearum,* dixi; לא יבריחני בן קשת ולא יעכבני פחד מדומה מהעמיד דבר אמת על מכונו וארמון השיר על משפטו וצביונו *Non in fugam conjiciet me ſagittarius, neque me morabitur timor imaginarius, quo minus rem veram ſtatuam in loco ſuo, & palatium Carminis in judicium & ornatum ſuum.*

Principio ergò dico; *Tria ſunt, per quæ acquiritur perfectio humana; nempe; Intellectus animæ, Sermo, & Scriptura.* Ex his autem reperimus, *Intellectum animæ* latiorem eſſe Sermone. Nam Sermonis manus abbreviata valdè eſt; & æquivoca v.g. חֲרִיפוּת (*Acor*) dicitur de Odore, de Gladio, & de Acie intellectus, aliisque rebus disſimilibus: Intellectus autem unamquamque rem intelligit diſtinctè & per ſe: quamvis alio reſpectu deprehenditur etiam *Sermo* prærogativam habere præ Intelligentia animæ, & cogitatione cordis: Hæc enim tantùm proſunt dominis ſuis: ſermo prodeſt etiam aliis. Similiter etiam *Scriptura* majorem virtutem habet quam Sermo: Sermo enim prodeſt tantùm audientibus eum, & loquente vivente: Scriptura prodeſt non tantùm ſæculo præſenti, ſed & ſæculis futuris. Cujus rei causâ Job dicit; *Quis det nunc, ut ſcribantur verba mea?* Jobi 19. 23. Aliâ tamen notione *Sermo* latius patet quàm Scriptura: Sermo enim adjuvari poteſt nutibus loquentis, nictu oculorum, motu digitorum & aliis geſtibus, mentem loquentis indicantibus, ut cogitationes cordis ejus imprimantur menti auditorum. Unde noſtri Rabbini dicunt, מפי סופרים ולא מפי הספרים *Utilius eſt diſcere ex ore ſcribarum, quàm ex ore Librorum.*

anima, & quòd juſtitiarum ejus, quas fecit, memor ſit futurus Deus retributionum, aut, quòd tempore reſurrectionis mortuorum inter vivos & ſuperſtites ſit futurus, quòd item unuſquiſque actionum ſuarum rationem ſit redditurus coram Deo, & ſimilia, quæ viventi prodeſſe poſſunt, ſi illa ad animum revocet; talia monumenta & epicedia neminem Sapientem unquam improbaturum. Nam res illæ, quarum mentionem fecimus, ſunt rectæ & laudabiles, honori mortuorum, & utilitati vivorum inſervientes, ad imprimendum ipſorum animis, Spiritum rediturum ad Deum, & quod propter actiones venturi ſint in judicium, & tandem juſtus ſit permanſurus in ſorte ſua ad æternam ſalutem &c.

Verùm relictis iſtis, revertimur ad primum hujus capitis ſcopum, & dicimus, *quòd Cantica iſta, quæ certo ſyllabarum ac pedum numero & menſurâ conſtant, revera non ſint de natura Linguæ noſtræ ſanctæ, recteq; dixerit author libri Coſri, quòd adverſentur ejus excellentiæ, dum ſæpè quieſcentem faciunt mobilem, & vice versâ mobilem quieſcentem, ea quæ conjuncta ſunt divellunt, & quæ divulſa ſunt conjungunt, & ſimilia, quæ lectorem facilè decipiunt, ſi non probè attendat: Convenientia autem ei eſſe ea carmina, quæ modulationes ſuas obſervant reſpectu rerum, uti ſunt* Prophetarum, quæ commemoravimus.

Deus autem, pro ſua miſericordia, retegat oculos noſtros, ut aſpiciamus mirabilia ex Lege ejus &c.

****

III.

DE EODEM ARGUMENTO.

Ex libro ערוגת הבושם R. Samuelis Arcuvolti Capite XXXI.

HOc capite conſtitui aliquid dicere de Carminum ratione. Verùm in ipſo ſtatim limine hæreo ſtupens, & *Cor meum* לְמוֹ אָב *ad Patrem Carminum clamat* (*alludit ad Eſa.15.10.*) *Annon ſit ex filiis alienigenarum?* ſicuti aſſeruit Princeps Poëtarum R. Jehudah Hallevi, in libro Coſri Par.2. Vehementer enim invehitur in ſubjectionem vel ſervitutẽ Canticorum iſtorum metricorũ & Rhythmicorum, ut tandẽ de iis exclamet; *Et commiſcuerunt ſe cum gentibus* &c.

eò quòd

impeditura: illos enim cum primariis aromatis odorem suavem reddituros.

Sic è Christianis Aquinas in libro quarto Conclusionum, distinct. 15. & 45. scribit, *Monumenta juxta sepulchra fieri in signum Resurrectionis mortuorum, & ut spectatores orent pro salute animæ.* Et Orator Tullius 1. Tusculanar. scribit, *morem antiquissimarum gentium esse, monumenta mortuis erigere.*

Verùm mittamus ista, & consideremus id quod Sapientes nostri dicunt cap. 2. תענית seu de Jejunio: למה יוצאים לקברות *Quare exire solent ad sepulchra? Unus dixit:* (illos velle dicere;) אנו חשובים לפניך כמתים *Nos reputamur coram te quasi mortui: Alter dixit;* כדי שיבקשו עלינו רחמים *ut petant pro nobis misericordiam.* Et in Zohar, sectione אחרי מות: *Quando mundus opus habet misericordiâ, vivi eunt, & notum id faciunt animabus justorum, & flentes super illorum sepulchris referunt ea, quæ visum est ipsis notum facere. Quomodo voluntatem suam patefaciunt, ut anima conjungatur cum animæ? Sic: excitantur animæ justorum, congregantur, & eunt ac currunt* לדמוכי חברון *ad defunctos in Chebrone, & notum faciunt ipsis dolores mundi, & omnes per portam horti Edenis ingrediuntur, & notum faciunt Spiritui: & illis Spiritibus, qui coronati sunt in horto Edenis, adjungunt se Angeli, & hi omnes notum faciunt animæ: anima notum id facit Deo benedicto, & omnes petunt misericordiam pro vivis, & Deus benedictus miseretur mundi propter ipsos. Et de hoc dicit Salomon:* Laudo ego mortuos, qui jam mortui sunt, Eccles. 4. 2.

Sic legimus in capite Talmudico אלו נאמרין *quòd Caleb se prostraverit super sepulchris patrum nostrorum justorum.*

Quod si ita sit, bonum est nobis ut discernamus inter eum qui Deum colit, & eum qui ipsum non colit, juxta regalam quam nos docuerunt, dicentes; כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו אין רוח המקום נוחה הימנו *Omnis homo in quo Spiritus hominum sibi complacet, is quoq; placet Deo: quicunq; autem non placet hominibus, neq; Deo placet, in Pirke ávoth, cap. 3.* Et quomodo aliter cognosci possit locus sepulturæ eorum qui habentur pro viris sanctis & beatis? annon per hujusmodi monumenta & epitaphia, per quæ invenire potest omnis qui quærit, locum ubi sit terra sancta?

Hujus rei causâ ebullit cor meum (*decernit & pronuntiat*); Si epicedia respiciunt, non ad persequendas laudes imaginarias, veluti familiæ, honorum, divitiarum, & similium, sed, ut in memoriam revocent venienti ad sepulchra, quòd non unà cum corpore quoque moriatur anima

Sic quoque idem in aliis observandum, veluti in Epitaphiis; ut videlicet illa sint accommodata scopo suo vero, & intentioni, quæ in illis quæritur. Nosti quid Sapientes nostri scripserint in Talmud Hierosolymitano, Tractatu שקלים, ut & in Bereschith rabbah ad versum, ויצב יעקב מצבה : *Traditio est R. Simeonis filii Gamalielis, qui dixit*; אין עושין נפשות לצדיקים דבריהם הם זכרוניהם *Non facienda sunt monumenta justis, quia verba ipsorum sunt monumenta ipsorum.* Ex quo dicto videtur, Epitaphia quæ hodiè solent fieri mortuis, esse consuetudinem plebeiam, & inutilem; præsertim respectu mortuorum, qui de iis nihil sciunt: quod enim fuit, fuit: adeo ut omnia elogia, quæ mortuis attribuuntur, dicendo, Hic fuit filius Sapientum: hic fuit filius Regum, pro nihilo & re inani sint reputanda. Attamen ex adverso ibidem reperimus eos dicentes; מותר המת בונין לו נפש על קברו *Residuus, seu, ultimus honor defuncti est, quod faciant ipsi monumentum super sepulchro ipsius.* Et in Eruvin, capite, quod incipit מעברין mentionem faciunt monumentorum justorum. Sic expressum Scripturæ testimonium habetur, וַיַּצֵּב יַעֲקֹב מַצֵּבָה וגו' *Et erexit Jacob statuam vel monumentum*, Gen. 35. 14. Et 2. Reg. 23. ubi agitur de sepulchro Viri Dei, dicitur, מָה הַצִּיּוּן הַלָּז *Quale est monumentum istud?* ℣. 17. Hæc omnia sunt indicia, quæ docent, jam olim ab antiquis temporibus hunc morem in usu fuisse. Dicimus itaque, mentem R. Simeonis filii Gamalielis non fuisse, monumenta absolutè vituperare & improbare, sed tantùm eo respectu quo verba illa ejus tradunt; videlicet quatenus intenditur, mortuo statuere memoriam per illud monumentum, quasi absq; eo nulla illi superesset memoria & benedictio. Quando verò in Epitaphio intenditur res aliqua utilis, uti dictum, contra id neque R. Simeon, neque alius quisquam, aliquid mali cogitavit.

In Antiquitatibus Josephi reperies eum mentionem facere mortis cujusdam è Regibus templi secundi, ejusque sepulturæ. Ibi refert, quomodo, cùm ad sepulturam deferretur, quidam feretrum sint sequuti cum variis aromatum speciebus, & de iis subinde feretro injecerint. Hic enim tum temporis mos fuit inter Judæos, in monimentum & memoriam, quòd nostri mortui sint revicturi. Et hæc quoq; fortè causa est ejus, quod in libro Chronicorum (*cap. 16. v. 14*) refertur, *Regem Asam, adhuc vivum, replevisse sepulchrum, quod sibi præparaverat, aromatibus & variis condimentorum speciebus*; quasi voluisset dicere, quòd adhuc tempus sit venturum, quo ipse & amici ejus sigillatim sint accessuri, & sicut priùs invicem collocuturi, neque putredo aut fætor illos sint impedi-

impeditura: illos enim cum primariis aromatis odorem suavem reddituros.

Sic e Christianis Aquinas in libro quarto Conclusionum, distinct.15. & 45. scribit, *Monumenta juxta sepulchra fieri in signum Resurrectionis mortuorum, & ut spectatores orent pro salute animæ.* Et Orator Tullius 1. Tusculanar. scribit, *morem antiquissimarum gentium esse, monumenta mortuis erigere.*

Verùm mittamus ista, & consideremus id quod Sapientes nostri dicunt cap.2. תענית seu de Jejunio: למה יוצאים לקברות *Quare exire solent ad sepulchra? Unus dixit*: (illos velle dicere;) אנו חשובים לפניך כמתים *Nos reputamur coram te quasi mortui*: *Alter dixit*; כדי שיבקשו עלינו רחמים *ut petant pro nobis misericordiam.* Et in Zohar, sectione אחרי מות: *Quando mundus opus habet misericordiâ, vivi eunt, & notum id faciunt animabus justorum, & flentes super illorum sepulchris referunt ea, quæ visum est ipsis notum facere. Quomodo voluntatem suam patefaciunt, ut anima conjungatur cum anima? Sic: excitantur animæ justorum, congregantur, & eunt ac currunt* לדמוכי חברון *ad defunctos in Chebrone, & notum faciunt ipsis dolores mundi, & omnes per portam horti Edenis ingrediuntur, & notum faciunt Spiritui: & illis Spiritibus, qui coronati sunt in horto Edenis, adjungunt se Angeli, & hi omnes notum faciunt animæ: anima notum id facit Deo benedicto, & omnes petunt misericordiam pro vivis, & Deus benedictus miseretur mundi propter ipsos. Et de hoc dicit Salomon:* Laude ego mortuos, qui jam mortui sunt, Eccles.4.2.

Sic legimus in capite Talmudico אלו נאמרין *quòd Caleb se prostraverit super sepulchris patrum nostrorum justorum.*

Quod si ita sit, bonum est nobis ut discernamus inter eum qui Deum colit, & eum qui ipsum non colit, juxta regulam quam nos docuerunt, dicentes; כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו אין רוח המקום נוחה הימנו *Omnis homo in quo Spiritus hominum sibi complacet, is quoq; placet Deo: quicunq; autem non placet hominibus, neq; Deo placet, in Pirke avoth, cap.3.* Et quomodo aliter cognosci possit locus sepulturæ eorum qui habentur pro viris sanctis & beatis? annon per hujusmodi monumenta & epitaphia, per quæ invenire potest omnis qui quærit, locum ubi sit terra sancta?

Hujus rei causâ ebullit cor meum (*decernit & pronuntiat*); Si epicedia respiciunt, non ad persequendas laudes imaginarias, veluti familiæ, honorum, divitiarum, & similium, sed, ut in memoriam revocent venienti ad sepulchra, quòd non unà cum corpore quoque moriatur anima

Sic quoque idem in aliis observandum, veluti in Epitaphiis; ut videlicet illa sint accommodata scopo suo vero, & intentioni, quæ in illis quæritur. Nosti quid Sapientes nostri scripserint in Talmud Hierosolymitano, Tractatu שקלים, ut & in Bereschith rabbah ad versum, ויצב יעקב מצבה : Traditio est R. Simeonis filii Gamalielis, qui dixit; אין עושין נפשות לצדיקים דבריהם הם זכרוניהם Non facienda sunt monumenta justis, quia verba ipsorum sunt monumenta ipsorum. Ex quo dicto videtur, Epitaphia quæ hodiè solent fieri mortuis, esse consuetudinem plebeiam, & inutilem; præsertim respectu mortuorum, qui de iis nihil sciunt: quod enim fuit, fuit; adeo ut omnia elogia, quæ mortuis attribuuntur, dicendo, Hic fuit filius Sapientum: hic fuit filius Regum, pro nihilo & re inani sint reputanda. Attamen ex adverso ibidem reperimus eos dicentes; מותר המת בונין לו נפש על קברו Residuus, seu, ultimus honor defuncti est, quòd faciant ipsi monumentum super sepulchro ipsius. Et in Eruvin, capite, quod incipit מעברין mentionem faciunt monumentorum justorum. Sic expressum Scripturæ testimonium habetur, וַיַּצֵּב יַעֲקֹב מַצֵּבָה וגו׳ Et erexit Jacob statuam vel monumentum, Gen. 35. 14. Et 2. Reg. 23. ubi agitur de sepulchro Viri Dei, dicitur, מָה הַצִּיּוּן הַלָּז Quale est monumentum istud? ℣. 17. Hæc omnia sunt indicia, quæ docent, jam olim ab antiquis temporibus hunc morem in usu fuisse. Dicimus itaque, mentem R. Simeonis filii Gamalielis non fuisse, monumenta absolutè vituperare & improbare, sed tantùm eo respectu quo verba illa ejus tradunt; videlicet quatenus intenditur, mortuo statuere memoriam per illud monumentum, quasi absq; eo nulla illi superesset memoria & benedictio. Quando verò in Epitaphio intenditur res aliqua utilis, uti dictum, contra id neque R. Simeon, neque alius quisquam, aliquid mali cogitavit.

In Antiquitatibus Josephi reperies eum mentionem facere mortis cujusdam è Regibus templi secundi, ejusque sepulturæ. Ibi refert, quomodo, cùm ad sepulturam deferretur, quidam feretrum sint sequuti cum variis aromatum speciebus, & de iis subinde feretro injecerint. Hic enim tum temporis mos fuit inter Judæos, in monimentum & memoriam, quòd nostri mortui sint revicturi. Et hæc quoq; fortè causa est ejus, quod in libro Chronicorum (*cap.* 16. *v.* 14) refertur, *Regem Asam, adhuc vivum, replevisse sepulchrum, quod sibi præparaverat, aromatibus & variis condimentorum speciebus*; quasi voluisset dicere, quòd adhuc tempus sit venturum, quo ipse & amici ejus sigillatim sint accessuri, & sicut priùs invicem collocuturi, neque putredo aut fætor illos sint impedi-

mus negare, quòd hodierna quoque Carmina, quæ dicuntur ab Arabibus petita, illo jam tempore in uſu fuerint, apud quoſdem de vulgo, & in rebus vulgaribus; non verò apud eos qui ex inſtinctu Spiritus ſancti Carmina ſcripſerunt.

Verùm ex iis, quæ in hac materia obſervanda ſunt (quod noſtros Poëtas hodiè non attendiſſe deprehendo) eſt & hoc, quòd, ſicut apud Gentiles invenitur unumquodque genus Carminis habere menſuram convenientem argumento ejus, magnaque differentia eſt inter Carmina ad lætitiam compoſita, quæ vocant *Lyrica*, & inter Carmina lugubria, quæ vocant *Elegiaca*, & inter *Heroica*, quæ componuntur in laudem & honorem alicujus inſignis Herois, aut Regis, & alia: ſic quoque nos facere debeamus in Carminibus quæ componimus, ut illorum menſuræ ſint convenientes fini & ſcopo rei: neque enim quævis menſura ſeu Carminis ratio convenit cuique rei. Ex. Gr. Determinatione ſeu Menſurâ, quam invenis apud optimos Poëtas in Carmine ad hilaritatem compoſito, aut ad laudem, aut ad orationem, non convenit ut illâ concipias Threnodiam, aut Monumentum Sepulchrale, ſeu Epitaphium: Carmen enim debet conveniens eſſe voci, ſicut vox convenire debet ſcopo & fini argumenti. Nunquid enim animadvertis, per *νυθεσίαν* ſuprà allatam, in libro *Threnorum* Jeremiæ אֵיכָה יָשְׁבָה & יָעִיב h.e. verſus *Capitis primi & ſecundi* ſingulos conſtare ternis propoſitionibus, & harum unamquamque ſubjecto & prædicato, & iis, quæ ad hæc pertinent? *Tertium caput* eandem ſequitur rationem, atque eam ob cauſam proximè prioribus ſubjungitur, ſed dividitur in tria capita (quia ſingulæ literæ ternos habent verſus): Verùm *Caput quartum* non in omnibus verſibus hanc habet rationem, ſed conſtat binis binis, quæ faciunt quatuor. Vide & invenies: & ſimul diſces, quæ fuerit apud ipſos Threnodiarum ratio. Sic ſcribit Joſephus Romanorum lib. 10. cap. 6. *Jeremiam in Joſiæ obitum ſcripſiſſe* שִׁיר מְחוּבָּר בְּמִקְצָב אֲגִינוֹת וַאֲבוֹן נֶפֶשׁ *carmen metricum lugubre.* Verùm *Caput quintum &c.* זכור ה׳, quod continet Orationem, invenies conceptum formâ alia, nimirùm unum cum uno, qui conficiunt binos, hoc eſt, dimetros, juxta formam Jobi, Pſalmorum, & Proverbiorum. Sic Canticum Deuteron. 32. quoque diverſam formam habet ex ternis, qui conficiunt ſex, (hexametris), ad inſtar Carminis Heroici, quod eſt omnium præſtantiſſimum. Non neſcio, hæc, quæ ſcripſi, pauca eſſe è multis, & quaſi guttam ex ſitula. Sapiens autem, hæc legens, iis plura addet ex bonitate intellectus ſui.

gentilium ratio, veluti Horatii, Terentii, & aliorum, videbis illos similiter fecisse: Quodvis, pro natura subjecti & argumenti; variationesque quæ in eo incidunt, accommodatas ad motus corporis & animæ.

Porrò scito, Lector benevole, quòd, cùm desiderarem de Quæstione hac audire aliquem eximium ex sapientibus hujus seculi, inprimis talem, qui intelligeret naturam Carminum & Poëseos, sermo hac de re mihi fuerit cum viro sapientissimo *Provanzali*, tertio fratrum, qui sunt lumina patriæ meæ Mantuæ, *R. Jehudah*, qui author est libri נפוצות יהודה, eique prælegi ea quæ hîc scripsi, inde à principio huscusque. Ipse verò, uti quidem mihi dixit (non est autem vir qui mentiatur) omnia approbavit suo judicio. Quin & de suo addidit, quòd *pro eo, quod dicitur, posteriores nostros accepisse genera hæc carminum, quibus utuntur, à priscis gentilibus, nos possimus hanc gloriam attribuere Linguæ nostræ sanctæ, & genti nostræ, & dicere, quòd contrà, prisci gentiles illa acceperint ab antiquioribus ex populo nostro*, Quam ipsius sententiam confirmare possumus eo, quod R. Moses scripsit in More par. 1. cap. 71. & author libri דרך אמונה, portâ tertiâ, *quòd multæ scientiæ & artes primò fuerint inter Israëlitas, quæ deinde, cùm Gentes aliæ nobis dominarentur, venerint in manus illorum, ut, quæ nunc ab illis discimus, videantur ab illis provenire, cùm verò planè sit contrarium.*

Quicquid sit, ex omnibus, quæ hactenus de hac quæstione dicta sunt, colligimus, verba Cosri, & Abarbenelis, quæ adduximus in principio capitis, ubi negant, Carmina sancta esse juxta formas & modos certorum pedum, bisyllaborum, trisyllaborum &c. quales hodiè in carminibus nostris observantur, verba, inquam, hæc illorum esse recta & vera. Neque tamen diffitemur, illa habere procul dubio mensuras alias, quæ dependeant a rebus ipsis, eo, quo dixi, modo. Unde hujus rei causâ sunt excellentiora & præstantiora, quàm illa, quæ certis constant pedibus, & syllabarum quantitatibus ac numeris. Quod si etiam rectè expendas verba Cosri, videbis, illum ex parte attingere ea quæ nos scripsimus: Imò oculi tui ipsi videbunt in Canticis Propheticis majorem excellentiam. Nunquid enim vides, si quædam illorum transferas in linguam aliam, quòd observent vel retineant mensuram suam, si non totam, saltem aliqua ex parte? quod non possumus facere in illis Carminibus, quorum determinatio seu mensuratio constat certâ syllabarum quantitate & numero, uti cuivis constat. Præterea, si illud de Principe seu Duce exercitus Amaziæ verum est, non poterimus ne-

Observandum etiam est Lectori, in quibusdam versibus occurrere quasdam Voces, quæ non ingrediuntur in mensuras illas (*propositionis seu enuntiationis partes*) sicut in Cantico Deuteronomii, in וַיֹּאמֶר, אַסְתִּירָה פָנַי מֵהֶם vox וַיֹּאמֶר est vocabulum per se, ut sic אַסְתִּירָה פָנַי מֵהֶם trimetrum conficiat : אֶרְאֶה מָה אַחֲרִיתָם est trimeter alter: duo item nomina Tetragrammata in Oratione Habacuci, in versu, שִׁמְעֲךָ יי &c. quorum unumquodque seorsim est legendum, ac quæ illis sunt adjuncta, faciunt trimetrum: Versus autem iste, כִּי תְאֵנָה לא תפרח (*Habac. 3.17.*) aliam seu diversam habet rationem, ex subjecto & prædicato: Subjectũ est תְאֵנָה, Prædicatum, לא תִפְרַח: Sic in quolibet versu, qui complectitur duodecim דִּבּוּרִים enunciata, reducuntur ad sex metra. Non enim tibi sunt numerandæ vel syllabæ vel dictiones, sed sensus (*quæ rationem habent, vel subjecti vel prædicati, vel copulæ*). Hinc sæpè particula parva conjungenda est cum voce proxima. Hunc etiam ordinem observant versus Psalmorum: חָנֵּנִי אֱלֹהִים כְּחַסְדֶּךָ tribus constat: sic, בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר. כְּרֹב רַחֲמֶיךָ מְחֵה פְשָׁעָי ו בה אֲהַלֵּל דָּבָר ׃ Sic & Proverbia Salomonis: חָכְמוֹת בַּחוּץ תָּרֹנָּה׃ בָּרְחֹובוֹת תִּתֵּן קוֹלָהּ ׃

Non me fugit autem, inveniri quosdam versus, quos non possum accommodare ad rationes seu modos istos, & fortè nimis multos, Verùm, his observatis, intelligentes fortè illustrabantur, & invenient, de quibus ego non cogito. Quomodocunque sit, credendum nobis, omnia Carmina, quæ inveniuntur in Scripturis Sanctis, veluti Canticum ad Mare, Putei, Mosis, Davidis, librorum Jobi, Psalmorum & Proverbiorum; omnia, inquam, certam habere rationem & proportionem, seu mensuram; hic esse istam, illic, aliam; vel etiam unum idemque quandoque varias ac diversas habet, prout observare possumus, quando ea legimus, proprietatem quandam admirandam in illis, quamvis non penetrare possimus ad veras dimensurationes illarum, quemamodum & loquimur, surgimus, sedemus, ignorantes, quibus musculis & organis naturalibus istiusmodi actiones perficiantur, quæ nobis insunt à Sapientia Divina. In specie de Canticis Davidis, dictis ante altare Domini, extra controversiam est, ut Cosri scribit part. 2. quod fuerint accommodata ad Musicam, quæ olim fuit perfectissima, & proprietate suâ excitavit animam.

Non est autem quòd mireris, quod dixi, Unum idemque Carmen habere mensuras diversas. Nam si tibi nota sit Carminum Poetarum

agnoſcere & invenire formam & menſuram illorum? nemo fuit qui mihi reſpondere poſſet: ſed omnes fatentur, in Lectione illorum deprehendi quidem ſuavitatem quandam carminicam, & differentiam inter illa, & reliqua verba Legis, Prophetarum & Hagiographorum, quoad modulationem; ſed illius rationem neminem poſſe aſſequi.

Diu itaque apud meipſum conſiderans, quomodo poſſem conciliare diverſas iſtas ſententias, & aliquid, quod ſatisfaceret, reperire, cor meum mihi dicit; ſine dubio eſſe menſuras & proportiones certas canticorum ſacrorum; ſed illas non conſiſtere in numero motionum (*Syllabarum*) vel pedum perfectorum, aut imperfectorum, juxta formam Carminum hodiernorum, quæ, ut Coſri vult, ſunt Arabica; ſed in numero rerum & illarum partium, ſubjecti ſc. prædicati, & quod illa inter ſe copulat, in unaquaque Sententia & enuntiatione. (*vel*, in unoquoque verſu). Sic eſt verſus duabus menſuris ſeu propoſitionis partibus conſtans, quibus ſi ſecundus accedat, fiunt quatuor: alius, qui conſtat ex tribus, quibus ſi alter accedat, fiunt ſex:

Ex. gr. In cantico Moſis Exo. 15. 6. יְמִינְךָ יְהוָה eſt verſus unus, duobus conſtans terminis; נֶאְדָּר בַּכֹּחַ eſt ei ſimilis, & cohærens; qui juncti faciunt quatuor (*tetrametrum*): יְמִינְךָ יְהוָה ſecundum, facit duos alteros terminos: תִּרְעַץ אוֹיֵב, iterum duos; & ſic etiam ſunt quatuor. Sic ℣. 9. אָמַר אוֹיֵב ׃ אֶרְדֹּף אַשִּׂיג ׃ אֲחַלֵּק שָׁלָל ׃ תִּמְלָאֵמוֹ נַפְשִׁי ׃ אָרִיק חַרְבִּי ׃ תּוֹרִישֵׁמוֹ יָדִי ׃ נָשַׁפְתָּ בְרוּחֲךָ ׃ &c.

Canticum Deuteronomii conſtat ternis, qui geminati faciunt ſex (*hexametrum*): veluti; הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וַאֲדַבֵּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי־פִי; Item יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי ׃ תִּזַּל כַּטַּל אִמְרָתִי ׃ &c.

Quandoque in verſu uno, nedum in integro Cantico, duo hæc genera (*tetrametrorum & hexametrorum*) concurrunt, prout ſc. Spiritus ſuper Propheta requievit, & varietas intentioni ipſius rei conveniebat. Ex. gr. וּבְרוּחַ אַפֶּיךָ ׃ נֶעֶרְמוּ מַיִם ׃ ſunt bini, qui faciunt tetrametrum: נִצְּבוּ כְמוֹ־נֵד נֹזְלִים ׃ קָפְאוּ תְהֹמֹת בְּלֶב־יָם ſunt duo trimetri, qui conſtituunt hexametrum. Sic canticum Putei incipit à Trimetris, poſtea ſubjunguntur dimetri. Similiter in Oratione Habacuci (quæ eſt עַל שִׁגְיֹנוֹת ſicut; שִׁגָּיוֹן Davidis, & data fuit Magiſtro ſymphoniæ juxta melodias ei convenientes, ſicut ait; לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹתָי *Victori ſeu magiſtro ſymphoniæ in Pſalmis meis*, Habac. 3. 19.) verſus ſunt trimetri; אֱלוֹהַּ מִתֵּימָן יָבוֹא ׃ וְקָדוֹשׁ מֵהַר־פָּארָן סֶלָה וּתְהִלָּתוֹ מָלְאָה הָאָרֶץ.

Obſer-

Job apud Hebræos prosa oratio est: Porrò à verbis Job, ubi ait; Pereat dies, in qua natus sum: Et nox, in qua dictum est; conceptus est homo, *usq; ad eum locum, ubi ante finem voluminis scriptum est;* Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla & cinere; *hexametri versus sunt, dactylo spondeoq; currentes, & propter linguæ idioma crebro recipientes & alios pedes non earundem syllabarum, sed eorundem temporum. Interdum quoq; rhythmus ipse dulcis & tinnulus fertur numeris pedū solutis. Quod metrici magis, quàm simplex lector, intelligunt. A' supradicto autem versu, usq; ad finem libri, parvum comma quod remanet, prosâ oratione contexitur. Quod si cui videtur incredulum, metra sc. esse apud Hebræos, & in morem nostri Flacci, Graciq; Pindari, & Alcæi, & Sapphus, vel Psalterium, vel Lamentationes Hieremiæ, vel omnia fermè scripturarum Cantica comprehendi, legat Philonem, Josephum, Origenem, Cæsariensem Eusebium, & eorum testimonio me verum dicere comprobabit.* Sic in Præfatione in Chronicon Eusebii, posteaquam de præstantia linguæ nostræ Sanctæ egisset, ut & de difficultate Hebræa in aliam quamcunque linguam pari elegantiâ transferendi; subjicit; *Denique quid Psalterio sonorius, quod in morem nostri Flacci, & Græci Pindari, nunc Jambo currit, nunc Alcaico personat, nunc Saphico tumet, nunc semipede ingreditur? Quid Deuteronomii & Esajæ cantico pulchrius? quid Salomone gravius? quid perfectius Jobo? Quæ omnia hexametris & pentametris versibus, ut Josephus & Origines scribunt, apud suos composita decurrunt.*

Et in libello דרכי נועם Aben Chafif sequentia reperies: *Dum essem in Regno Valentiæ, in Synagoga Morvitri, dixerunt mihi omnis populus qui in porta erant, & Seniores, ibi esse statuam seu monumentum sepulchrale Principis exercitus Amaziæ Regis Jehudah: accurri ergo, ut viderem eam. Statua autem illa est lapidea, extans in vertice montis, quo cum labore & defatigatione conscenso, legi ejus scripturam, quæ ibi exarata erat, carminicam, quæ talis erat*

שְׂאוּ קִינָה : בְּקוֹל מָרָה : לְשַׂר גָּדוֹל : לְקָחוֹ יָהּ :

Reliqua non potui legere: finis autem cantici erat לאמציה. *Tunc credidi, quòd forma ista Carminum rhythmicorum & ligatorum in usu fuerit inde ab eo tempore, quo Patres nostri in terra sua fuerunt.* Hæc ille.

Sic ergo videtur juxta istos Sapientes, Linguam nostram Sanctam in natura sua, & usu suo, inde à diebus priscis, non caruisse hoc genere carminum metrico & rhythmico; & quidem non tantùm ratione melodiæ, juxta quam illa canebant, uti scripsit Abarbenel, sed & respectu rerum ipsarum: atque adeò etiam in libris sacris reperiri.

Attamen quærens ex multis Sapientibus hujus sæculi, an illi possint agnoscere

Contrârium tamen invenies apud Philonem Alexandrinum; *illud scilicet extitisse ante Vastationem Templi sitúndi.* In libro enim de Vita solitaria, dum commemorat, quomodo tum inter Judæos fuerint sectæ Virorum & mulierum, qui se separarunt a voluptatibus mundanis ad cultum Dei, & ad studium sapientiæ, juxta modum Fratrum & Sororum hodiernarum inter Christianos, ibi inter cætera ita ait, *Itaq; non solùm contemplantur, sed etiam cantica hymnosq; in Dei laudem componunt, vario metrorum carminumq; genere rhythmis concinnatos in augustiorem ac religiosam speciem.* Et post alia: *Tum ille assurgens, hymnum in Dei laudem primus canit, aut recens à se compositum, aut desumptum ab aliquo vatum veterum. Extant enim hujus generis carmina prisca versu trimetro, & hymni cum suis accentibus inter sacra canendi ante altaria.* Hactenus ille.

Sic Josephus in fine libri secundi de Romanis scribit, *Canticum ad mare decantatum Exo.* 15. *constare versibus hexametris:* & lib.4.cap.8. similiter scribit de Cantico Deut. 32. *quod sit hexametrum in lingua sanctâ.*

Quin & Eusebius Cæsariensis, qui vixit 200. circiter annis post Vastationem Templi, lib.12.cap.16. de Præparatione Evangelica, scribit: *Addit deinde Plato; Debere viri divini opus esse rhythmo atq; carminibus uti: quare diligenter hac de re leges ponendas esse censet, quibus ad virtutem universa Musica respicere cogatur. Hoc ille verbis; re autem ipsa Judæi cogebantur non alios hymnos & odas suspicere, quàm eas, quæ à Spiritu sancto per Prophetas essent compositæ.*

D. Hieronimus in Epistola ad Paulam Urbicam: *Verùm debes scire, in prioribus Psalmis* (sc. centesimo decimo, & centesimo undecimo, secundum numerum vulgatæ versionis) *singulis literis, singulos versiculos, qui trimetro Jambico constant, esse subnexos. Inferiores verò tetrametro Jambico constare, sicuti & Deuteronomii Canticum scriptum est. In centesimo decimooctavo Psalmo, singulas literas octoni versus sequuntur, In centesimo quadragesimo quarto singulis literis, singuli versus deputantur, &c. Habes & in Lamentationibus Jeremiæ quatuor Alphabetha, è quibus duo prima, quasi saphico metro scripta sunt: quia tres versiculos qui sibi connexi sunt, & ab una tantùm litera incipiunt, Heroicum comma concludit. Tertium verò alphabetum trimetro scriptum est, & à ternis literis, sed eisdem, terni versus incipiunt. Quartum alphabetum simile est primo & secundo. Proverbia quoq; Salomonis extremum claudit alphabetum, quod tetrametro Jambico supputatur, ab eo loco, in quo ait: Mulierem fortem quis inveniet?* Et præfatione in librum Jobi scribit: *A principio itaq; voluminis, usq; ad verba Job, apud Hebræos prosa oratio est: Porrò à verbis Job,*

ſunt in Lege & Prophetis, quia Deus illa grata habuit, & ut illic ſcriberentur, mandavit. Itaque Canticum iſtud fuit quidem a Moſe, conſignatum autem eſt in Lege, ex edicto Dei. *Videatur idem ad Eſa. cap. 5.*

II.

DE EODEM ARGUMENTO.

Ex libro מאור עינים *R. Aſariæ, par. 3. Cap. 60.*

Poſteaquam hactenus egi de Lingua Hebræa, ejusque Literis, Vocalibus, & Accentibus, viſum etiam eſt, nonnulla ſubjicere de Carminibus hac lingua ſcriptis, iisque tam antiquis, quam novis.

Principio ergo dico; Divinus *author libri Coſri* non procul à fine libri ſecundi, dum oſtendit excellentiam Linguæ noſtræ ſuper omnes alias Linguas, ex Cabbala & ex Ratione, ut ibi videre eſt, concludit tandem & pronuntiat; *Cantica ſeu Carmina illa quibus operam dederunt quidam Sapientum noſtrorum poſteriorum & recentiorum, certâ quantitate & menſurâ ſyllabarum, non eſſe de natura linguæ Hebrææ, ſed ex lingua Arabica derivata: Hebræam enim linguam illa à ſe procul alienare; quatenus illa præcipuum artificium accerſat ab Accentibus, ſenſum verborum oſtendentibus, neque accuratam & moroſam illam ſyllabarum quantitatem, vel numerum obſervet*, uti prolixius apud eum eſt videre.

Ad hujus ſententiam inclinat etiã doctiſſimus *Abarbenel*: Dicit enim, *in lingua noſtra ſancta tria inveniri genera Carminum*: Primò *rhytmica & metrica, hodie uſitata. Hæc dicit non eſſe uſurpata in libris Sacris, ſed aſſumpta ab Arabibus, licet tamen eſſe præſtantiora Hebræa.* Secundò *ea, quæ differunt à reliquis ſcriptoris Sanctis, non quidem quoad voces ipſas, aut earum notiones, ſed reſpectu melodiæ Muſicæ, ſecundum quam canuntur: quale eſt Canticum Moſis, Deut. 32. Debora, Judic. 5. Davidis, & ſimilia*: Tertiò, *Cantica ſeu Carmina illa, in quibus nec eſt mutatio in notione vocum, neque in elocutione Cantoris, ſed tantùm reſpectu intentionis: quòd ſenſus ipſorum non ſit ſecundum literam accipiendus. Quale eſt Canticum Canticorum, & Canticum Eſaiæ.*

Hæc ſententia Coſri, & Abarbenelis, revera videtur eſſe veritati conſentanea: quia in omnibus libris ſacris ne unicum quidem reperimus ex primo genere,

Contra-

Propheticas veras inter vigilandum, dum non prophetabant, etiam loquuti ſint per Spiritum Sanctum ſummâ elegantiâ & eloquentiâ. Nunquid enim vides, Samuelem Prophetam, qui ſcripſit librum ſuum & librum Judicum per Prophetiam ſuam (quâ de cauſa etiam libri ipſius inter Propheticos ſunt relati) ideò non impeditum fuiſſe, quo minùs ſcriberet libellum Ruth per Spiritum Sanctum ſine Prophetia, unde ille relatus fuit inter Hagiographos. Sic Jeremias per Prophetiam ſuam ſcripſit librum ſuum, & librum Regum; per Spiritum Sanctum autem librum Threnorum, qui eſt ex Hagiographis.

Quia ergo Canticum ſeu Carmen eſt ex operatione & ordinatione Prophetæ per Spiritum Sanctum quo præditus fuit, abſque viſione Prophetica, ideò ſemper Scriptura id aſcribit Prophetæ qui fecit illud, veluti; *Tunc cecinit Iſraël: Et cecinit Deborah & Barach filius Abinâam: Canticum Canticorum Salomonis*: ſic dicit Eſajas; *Cantabo nunc dilecto meo*; ubi ſibiipſi Canticum illud aſcribit, quod ipſe illud concinnarit vel panxerit: Sic; *Tunc cecinit Moſes, & filii Iſraël, canticum hoc, & dixerunt dicendo*; *Cantabo Domino*, quia illi ex ſeipſis illud panxerunt & cecinerunt: Ideò in fine ejus orant pro proſperitate ſua; *Cadet ſuper eos terror & pavor &c. Introduces eos, & plantabis eos &c.*

Neque ſcrupulum tibi moveat, quòd Canticum Deut. 32 Deus dederit Moſi & Joſuæ: nam Deus præcepit Moſi, ut diceret illud ac ſi ex ſemetipſo illud concinnaſſet, & ex ore ipſius, non ex ore Dei verba illa prodiiſſent. Hoc ſibi vult, dum ait; *Nunc itaq; ſcribite vobis canticum iſtud*, Deut. 31. 19. Sic ipſa verba idem docent; *Auſcultate Cœli & eloquar &c: Quia nomen Domini invocabo* ꝟ. 3. & alia, quæ omnia ſub Moſis perſona enuntiantur. Hinc & in fine dicit; *Apponite ad cor veſtrum omnia verba, quæ ego teſtificor adverſus vos hodiè &c. Non enim eſt verbum inane à vobis*, &c. Hæc omnia docent, Moſen ita dixiſſe Canticum illud ac ſi illud ex ſeipſo ordinaſſet. Hujus rei causâ parabolæ, quæ occurrunt in vera & mera ejus Prophetia, non vocantur Canticum: quia non fuerunt ex operatione Prophetæ, & ex ejus voluntate, neque per Spiritum Sanctum, ſed ex Prophetia abſoluta: Parabolę autem illæ, quas Prophetæ fecerunt & ordinarunt ex ſeipſis, atque per Spiritum Sanctum ſcripſerunt, vocantur שירה Canticum. Sic canticum præſens, ad mare decantatum, Moſes panxit ad Deum laudandum, qui exaudivit ipſum in tempore afflictionis. Hinc Mirjam, ſoror ejus, ipſa quoque fecit canticum cum tympanis & choris. Cantica autem illa ſcripta

ſunt

parat Chiskiam cum aquis Siloæ, quæ leniter fluunt cap. 8. v. 7. Sic Regem Aſſyriæ cum aquis fluviorum ſeu torrentium rapidiſſimorum: Regem Meſſiam, cum Virga de trunco Iſai, & virgulto è radicibus ejus. Et his ſimilia multa alia extant in ejus libro, ut & apud cæteros Prophetas, neque propterea dicitur, quòd rationes iſtæ loquendi ſint Poeticæ.

Ad hoc ego reſpondeo ex mente Majemonidis, in libro More, quod magna ſit differentia inter *Viſionem Propheticam*, quæ pertingit ad Prophetas à Deo, & inter *Spiritum Sanctum*, per quem loquuti ſunt quidam Viri ſancti. *Prophetia* enim eſt Influentia influens in Intellectum, & Phantaſiam Prophetarum: & inde a tempore Prophetiæ, facultates Prophetæ ſunt obſopitæ, ſenſus ejus ceſſant, & anima occupata eſt in apprehenſione ſua; indicatque hominibus, quid viderit, vel audiverit, ſine ulla operatione voluntatis & arbitrii ejus proprii circa id quod videt, vel prophetat, juxta id quod Eſajas dicit cap. 21. 10. *Quod audivi a Deo exercituum, indicavi vobis:* Et Amos dicit aliquoties; *Sic videre fecit me Dominus.* Alia verò eſt ratio *Spiritus Sancti.* Ibi enim nulla eſt viſio figurarum & parabolarum; neque in apprehenſione illa eſt Sopor vel Abolitio, ceſſatio ſenſuum: ſed Propheta talis voluntate & electione ſuâ loquitur quod vult, ſeu de Scientiis, ſeu Laudes, ſeu admonitiones, ſeu alias res. Quia autem talem comitatur Spiritus & auxilium Divinum ad loquendum verba ſua, ideo vocatur gradus hic Spiritus Sanctus, eſtque Diſpoſitio ad Prophetiam veram. Sic idem Majemonides cap. 45. par. 2. ubi gradus Prophetiæ recenſet, ſcribit, Prophetiam quandoque obtingere in gradu uno, quandoque in alio inferiore: quemadmodum enim Propheta non prophetat toto vitæ ſuæ tempore continuè, ſed prophetia aliquando ab ipſo aufertur: ſic illum prophetare aliquando in gradu Prophetiæ ſuperiore & eminentiore, aliquando in inferiore: aliquando etiam per Spiritum ſanctum duntaxat. Hinc ſcies & intelliges, quòd omne carmen, quod extat in libris Prophetarum, ſit verbum ſeu Oratio, quam illi à ſeipſis ordinarunt per Spiritum Sanctum, non quam viderunt per Prophetiam; ſecus ac ſe res habet in Viſionibus. Viſiones enim omnes ſunt Prophetiæ meræ; neque ſunt ex gradu Spiritus ſancti, juxta R. Majemonidem. Canticum autem quodvis eſt ex gradu Spiritus Sancti, & à Prophetæ voluntate & electione ordinatum. Non enim abſurdum eſt, ut dixi, quod licet Prophetæ aliquando apprehenderint Viſiones

מַרְכְּבֹת פַּרְעֹה 8. ׃ יְיָ שְׁמוֹ .7 יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה 6. ׃ אֱלֹהֵי אָבִי וַאֲרֹמְמֶנְהוּ 5.
יִטְבְּעוּ בְיַם־סוּף 12. ׃ וּמִבְחַר שָׁלִשָׁיו 11. יָרָה בַיָּם 10. ׃ וְחֵילוֹ 9.
׃ יְמִינְךָ יְיָ נֶאְדָּרִי בַּכֹּחַ 15. ׃ יָרְדוּ בִמְצוֹלֹת כְּמוֹ אָבֶן 14. ׃ תְּהוֹמוֹת יְכַסְיוּמוּ 13.
16. יְמִינְךָ

Hac formâ & mensurâ procedit in circulum quasi, secundum certam melodiam ad quam est conformatum, prout unicuique Cantico suam certam melodiam seu modulationem assignarunt. Hinc vides, in illo Cantico mensuræ causa, quandoq; contrahi literas, quandoq; extendi & protrahi, per additionem quarundam literarum, ad justam faciendam mensuram & modulationem, prout aliquando etiam una & altera hujus rei causa deficit. Literæ, quæ in præsenti Cantico sunt superadditæ, sunt istæ: duo Vav & Jod in voce יְכַסְיוּמוּ: sufficisset enim dicere כסם Jod item in נֶאְדָּרִי; Vav in תֹּאכְלֵמוֹ: Vav in תּוֹרִישֵׁמוֹ: Vau in כַּמוֹ: Vau in תִּבְלָעֵמוֹ: Vau in יֹאחֲזֵמוֹ: Thau in אֵימָתָה: Vau in תְּבִאֵמוֹ: Vau in תִּטָּעֵמוֹ: Deficientes sunt Jod in וְזִמְרָת יָהּ: Sic in תִּמְלָאֵמוֹ, pro תִּמְלָא מֵהֶם: Vau in נֵהַלְתָּ, pro נֵהַלְתּוֹ: Sic etiam deficit vox לֵבָב in versu נָמֹגוּ כֹּל יֹשְׁבֵי כְנָעַן. Non enim existimandum, Principem Prophetarum errasse circa accuratam literarum rationem, & ordinem scriptionis illarum? Verum Carminis ratio, & melodiæ necessitas, sic postularunt. Ita ostensum est, quomodo hoc Carmen sit ex secundo genere.

Quod verò etiam sit Tertii generis, itidem clarum est. Nam; *Dominus est vir belli*, phrasis est parabolica. Deus enim non est Vir, vel Bellator: Sic; *Dextra tua Domine magnificata est fortitudine: confregit inimicum*; Deus enim non habet dextram vel sinistram. Sic; *Et spiritu naris tuæ coacervatæ sunt aquæ*: Item, *Flavisti spiritu tuo*; *Extendisti dextram tuam*: *Habitaculum sanctitatis tuæ*. *Firmaverunt manus tuæ*; hæc omnia sunt de Deo rationes loquendi Poeticæ, per metaphoram, non secundum rei veritatem absolutam, sicuti videbimus in explicatione horum versuum.

Quærat vero hic aliquis; *Si ea quæ parabolicè dicuntur omnia sint poëtica, annon sequatur hinc, Omnes Prophetarum visiones, quæ sunt parabolicæ & ænigmaticæ, hujus quoq; generis esse?* Sic Esaias multas habet parabolas de Israëlitis & aliis populis; veluti; *In die illa sibilabit Dominus* muscæ, quæ est in extremitate fluviorum Ægypti, & api, quæ est in terra Asur, Esa. 7. ꝟ. 18. quæ fuit parabola de Pharaone & Sennacharibo. Sic comparat

dare mores malos & vitia, vel exhilarare tristes, vel excitare somnolentos, eosque movere. Natura enim trahitur à Cantico excellenti, & afficitur ejus raritate, estque simile Aromatis acribus, quæ occidunt sanos, & curant morbis mordentibus affectos.

Hujus generis est in Lege Canticum Israelitarum, Numer. 21. 17. 18. *Tunc cecinit Israël canticum hoc, Ascende ascende Beer, canite ei: Puteum quem foderunt principes, foderunt enim principes populi, cum legislatore, baculis suis.* Certum enim, Principes non fodisse puteū calamis suis scriptoriis: verum dicitur hoc poëtico more. Tale etiam est Canticum Canticorum Salomonis. Dilectus enim ille Amasius parabolice est Deus Benedictus, & per Sponsam intelligitur Anima rationalis. Hinc dicunt Sapientes nostri: *Omnia Cantica sunt sancta: Sed Canticum Canticorum est sanctissimum.* Sic dicitur de Salomone 1. Reg. 4. 32. *Et loquutus est tria millia parabolarum, & fuerunt cantica ejus quinque mille*; quia Canticum fuit species parabolarum, quarum meminit. Sic apud Esajam Prophetam cap. 5. *Cantabo nunc dilecto meo canticum dilecti mei de vinea sua*: quia Canticum illud fuit parabola, in qua Ecclesia Israelitarum comparatur cum vinea. Sic dicitur Esa. 26. 1. *In die illa cantabitur Canticum istud in terra Jehudah: Urbs fortitudinis nobis*: quia comparatur ibi Providentia Divina cum Urbe & turri vel arce munita ac forti.

His igitur de Carminum generibus præmissis, explicandum nobis est; *Ex quonam genere fuerit Canticum istud, quod ad mare cecinerunt? &, An mixtum fuit quadam ex diversis Carminum generibus, necne?*

Certum est, non fuisse ex primo genere; sed partim ex secundo, partim etiam ex tertio.

Ex secundo: Constat enim ex octonis στίχοις, quorum duo sunt valdè brevia, & duo alia valdè longa, quatuor mediocria:

Primū respōdet nono & octavo (*forte melius, decimo. & sunt brevia*):
Secundum, respondet decimo (*forte legendum, octavo: nam, juxta sequentem dispositionem, sic melius videtur quadrare*).
Tertium, undecimo. *Et quatuor hæc sunt mediocria.*
Quartum convenit cum duodecimo.
Quintum, cum decimo tertio. *Et hæc quatuor sunt longa.*
Sextum, cum decimo quarto.
Septimum, decimo quinto.

Et hæc est ejus forma:

1. רָמָה בַיָּם ׃ 2. עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ ׃ 3. וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה ׃ 4. זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ

5. אֱלֹהֵי

Hinc etiam dixerunt Sapientes nostri; *Quicunq; legit sine modulatione, & discit sine cantu, de eo scriptum est*; Et ego dedi eis statuta non bona &c. Ezech. 20. 25. h. e. *quæ elabantur ex memoria eorum.*

Quæ constant *latere dimidio super latere integro, vel contra*, ea sunt plurima & multifaria; veluti, Canticum Deboræ, Canticum Davidis, 2. Sam. 22. Ps. 18. & per totum librum Psalmorum; item, in quibusdam libris correctis inter responsiones Jobi, & in libro Proverbiorum Salomonis. Omnes hi carminum authores proposuerunt sibi tale aliquod genus, numerando literas, ut æqualiter respondeant proportioni melodiæ ipsorum, & pro variatione melodiæ, variant quoque numeri literarum.

Non est autem dubium, quin habuerint melodias certas, quæ longitudine temporis & captivitatum in oblivionem venerunt. Has verò accommodarunt ad motiones Instrumentorum variorum, numerumque chordarum & foraminum illorum, qualia fuerunt, עוגב, מחול, נבל, עשור, שמינית, גתית, נגינות, מצלתים, מנים, חליל, תוף & similia. Juxta hæc variarunt etiam melodiæ illæ notæ, veluti, מזמור, בנצח, שיר, מכתם, משכיל, & similia; item numeri literarum Canticorum illorum. Sub hac enim scientia comprehensæ fuerunt res admirandæ ad apprehensiones divinas. Et hæc est secunda species.

Tertia species est eorum, quæ recitantur per Hyperboles, Amplificationes, & Parabolas comparatas ad Laudem vel vituperium rei alicujus, idque vel ad Lætitiam, vel ad Luctum & Planctum. Omnia enim hæc vocantur hoc nomine שִׁיר. *Legem* ejus est Movere corda vel affectus, Mutare proprietates & qualitates hominum, & confirmare rem propositam verbis, hyperbolis, epithetis, parabolis & similitudinibus multis: non quod omnia illa in natura rerum revera sese habeant secundum sensum verborum literalem.

Hoc genus propriè vocatur שִׁיר, de quo Aristoteles peculiarem librum scripsit in Libris suis Logicis, ubi scribit; *Ex proprietatibus & forma Cantici est, Rem laudare vel vituperare &c.* adeo ut hujus rei causâ Canticum illud sit præstantissimum, quod pluribus & eximiis maximè sit suffertum hyerbolis, parabolis, & paradoxis. Unde & quidam ex nostris Sapientibus scripsit; מיטב השיר הוא כזבו *Optimum Cantici est mendacium ejus*; Mendacium videlicet secundum sensum literalem phrasium poëticarum. Huic generi Carminum nemo dabit operam, nisi cui propositum est curare morbos animorum, & mente ægros, vel emendare

ex operibus Dei: quibus utuntur Viri Sancti & pii, juxta illud; *Vox cantus & salutis in tentoriis justorum*, Psal.118,15. *Cantate justi in Domino, rectis pulchra est laudatio*, Psal.33.1. *Exaltationes Dei in gutture eorum*, Psal.149.6. & similia multa. Ut igitur se ore suo assuefaciant, & continue excitent ad apprehensiones Divinas intellectuales, ideo sæpe de illis canunt, sonis & modulationibus suavibus, vel etiam Instrumentis Musicis. Versus enim illi artificiose & ordine pulchro sunt dispositi, ad excitandum corda auditorum, ut apponant cor ad interius ipsorum. Hinc dicunt Rabbini nostri; *Omnia carmina sancta sunt.* *Sedurah*, per *Dispositionem* vel *collocationem* intelligo dispositionem respectu lectionis & modulationis, vel rhythmi. Hoc est quod Sapientes nostri dixerunt, אריח על גבי לבנה *Later super Laterem dimidium*: לבנה על גבי אריח *Dimidium later super integro*: אריח על גבי אריח *Dimidius later super dimidio*: לבנה על גבי לבנה *Later super latere.* Quorum explicatio hæc est: Authores carminum priscorum necesse habuerunt accomodare numerum literarum ad rationem melodiæ quam composuerunt ad canendum & Ordinem collocationis illarum ad formam sonorum; & hoc ordine unicè respexerunt ad proprietates & requisita melodiæ. Nam quædam melodia ita disposita est, ut versus primus respondeat tertio, & secundus quarto, longitudine vel æquali, vel breviori. Aequalem longitudinem vocant לבנה *Laterem*: *Breviorem*, vocarunt אריח *Laterem dimidium*. De his ergo dixerunt, vel, אריח על גבי אריח *Later dimidius super latere dimidio*: vel, לבנה על גבי לבנה *Later (integer sc.) super latere.*

Sic in Cantico Mosis Deuteron.32.item in Responsionibus Jobi, & Proverbiis, vel *longus respondet longo, vel brevis brevi*, pro ratione Cantici vel Carminis; veluti;

1. יַעֲרוֹף כַּמָּטָר לִקְחִי
2. תִּזַּל כַּטַּל אִמְרָתִי
3. כִּשְׂעִירִם עֲלֵי דֶשֶׁא
4. וְכִרְבִיבִים עֲלֵי עֵשֶׂב

Hoc genus Carminis prætulerunt narrationibus historicis & simplicibus: quia recitationes simplices plerique facilè obliviscuntur, licet sæpius illas legant die noctéque: quæ autem carminicè sunt disposita, ut cani possint & ad melodiam applicari, firmius in memoria hærent per illam melodiam, juxta illud; *Et respondebit canticum istud coram eo in testimonium, ut non oblivioni tradatur ab ore seminis ejus*, Deut.31.21.

Hinc Fff

Prima Species constat ex sententiis certâ mensurâ dispositis, etsi sine modulatione legantur. Ratio enim poëseos in illis duntaxat sita est in convenientia versuum, eorumque *primò* æquali & simili terminatione in fine, ut ita ultimæ voces in tribus, vel saltem duabus literis, æqualiter terminentur; *deinde* etiam habitâ ratione quantitatis punctorum vocalium & syllabarum; observatâ Linguæ elegantiâ, & ad stylum Biblicum accommodatione. Talia Carmina vocantur חרוזים *Charuzim* ab ordinata dispositione, ex loco illo Cant. 1.10. צוארך כחרוזים, ubi intelliguntur gemmæ & margaritæ perforatæ, conjunctæ, & ordine eleganti in filo dispositæ. Sic etiam legitur apud Rabinos, מחרוזות של דגים quo intelligitur *Series piscium ordine naribus suis in vimen collectorum.* Hinc per similitudinem carmina hujus speciei vocantur חרוזים, quod sint *Series certæ & proportionatæ*, respectu numeri & quantitatis. Artificium horum Carminum est insigne & laudatissimum, suavissimaque sunt instar mellis; quæ in Lingua nostra sancta Hebræa perfectiùs fieri possunt, quàm in ulla alia lingua.

Hujus verò speciei nulla prorsus reperiuntur in verbis Prophetarum, neque etiam apud Talmudicos in Mischna & Gemara. Initium enim illa suum ceperunt in Captivitate nostra apud filios Israël inter Ismaëlitas seu Turcas habitantes, à quibus illi ista didicerunt; ad illorum imitationem similia faciendo in Lingua Hebræa, imò longe excellentiora, quàm Ismaëlitæ in lingua sua. Reperiuntur hujus generis etiam inter Latinos & alios in aliis linguis, sed nequaquam in ea perfectione excellenti, quâ fiunt in Lingua Hebræâ. Inde ergò hoc artificium traductum est etiam ad Sapientes nostros, qui fuerunt in Provincia, Catalonia, Arragonia, & Castilia, qui de Divinis & humanis plurima egregia hoc carminum genere scripserunt. Quia verò Inventum hoc est novum, neque olim apud Prophetas & scriptores sacros fuit usitatum, vel etiam apud sapientes nostros priscos; ideò non est necesse pluribus hic de eo agere. *Neq; enim hujus generis fuit Canticum hoc Mosis.*

Secunda Species est Canticorum quæ modulantur homines sine certa quantitate & mensura: & hæc ratione modulationis Musicæ tantùm vocantur *Cantica.* Talia Carmina, dicunt Sapientes, differre à reliquo sermone sanctarum Scripturarum in duobus; 1. in Essentia; 2. in Dispositione & collocatione. *Primò* dico in *Essentia*, quòd sint res Divinæ intellectuales, continentes, Exaltationes, Laudes, & Encomia, petita ex ope-

vel sentiant & scribant, non ingratam me Lectori rem facturum sum arbitratus, si hac occasione ea, quæ mihi hactenus in ipsorum scriptis occurrerunt, communicem.

Quæ è veteribus Flavius Josephus, Philo Judæus, Eusebius, Hieronymus, Theodoretus, Isidorus, *de illis scripserunt, tantum abest ut rem obscuram illustriorem reddiderint, & Lectoribus satisfecerint, ut potius incertos magis & perplexos animos eorum reddiderint, quia id, quod illi tradiderunt, nuspiam invenire potuerunt. Unde vel aliter verba eorum esse intelligenda & exponenda, vel fumos Lectoribus vendidisse, & nimis audacter de rebus non satis cognitis atque perspectis eos pronuntiasse, alii existimant.*

De iis, quæ D. Hieronymus scripsit, quid Josephus Scaliger *senserit, videre est in Animadversionibus ejus in Chronologica Eusebii.*

Mercerus in Jobum cap. 3. scribit: Accepi D. Vatablum (laudandæ memoriæ) rationem intellexisse versuum omnium Jobi & Psalterii, & ejusdem Canones ad facilius eorum rationem intelligendam præscripsisse, &c.

Ejus ductum sequutus Clarissimus D. Gomarus b. m. *magno studio & conatu per complures annos in hanc rem inquisivit, Sacrorum Poëmatum rationem cum Pindari & Sophoclis carminibus conferens, in* Lyra *sua Davidica, ubi multa sane invenit, erudite & præclarè eruit, & producit; quæ tamen non ubique æquè applicari possunt.*

Verum de his jam judicare vel pronunciare, nec præsentis mei est instituti, nec otii: sed quia in his etiam quidam ex Hebræis ingenii sui vim exercuerunt, quousque illi in re hac indaganda, post Authorem nostrum, pervenerint, illorum verbis hîc cum Lectore curioso communicare volui. החכם ישמע ויוסיף לקח *Sapiens Lector ea videns, iis adjutus fortè plura inveniet & addet.*

I.

EX ABARBENELE,

ad Exodi CAP. XV.

ANtequam explicemus verba Cantici hujus, explicandæ sunt *Species Canticorum vel Carminum*, ut sciamus, An fundata sint verba ejus (sc. *Cantici hujus*) in observatione proportionis unius, vel ex plurimum specierum compositione?

Prima

Præcepit *Diruere domum* propter Lepram, ad indicandum, Domum ſanctuarii ipſorum & gloriam ipſorum deſtruendam eſſe propter plagam iniquitatum ipſorum. Et ſic ſectio hæc de plaga domorum venit ad verificandum ipſis, quòd Morbus & Lepra veniens ſuper eos, illud item, quod ſanaturum ſit ab ea, quòd inquam omnia hæc ex mera fuerint Dei providentia, juxta illud Principis Prophetarum in Deuteronomio: *Cave tibi circa plagam lepræ ut obſerves valdè, & ut facias ſecundum omnia quæ docuerint vos Sacerdotes Levitici, quemadmodum præcepi eis obſervare faciendo*, Deuter. 24. ✠. 8. Ubi etiam rationem ipſis adjicit quâ ſciant, Lepram illorum eſſe à Providentia Dei, non cauſa naturali, à plaga Lepræ quæ accidit Miriam ſorori Moſis; *Recordare*, inquit, *eorum, quæ fecit Dominus Deus tuus Miriamæ, in itinere quùm exiretis ex Aegypto*. Quia enim loquuta fuerat contra Moſen, percuſſa fuit Leprâ, & ſanata Interceſſione ejus.

II.

De

POESI VETERI HEBRAICA, in Libris Sacris uſitatâ,

Hebræorum quorundam ſententiæ & judicia.

P*Arte* 2. à §. 69. *uſq. ad* 79. *agit author* de Poëſi Hebraica, *ejusq. artificium* in libris Moſis & Prophetarum *magnificè extollit, docens, illud non, ut apud alias gentes, arctis & ſcrupuloſis ejusmodi legibus, menſuræ, ac numeri ſyllabarum, pedum & verſuum, fuiſſe adſtrictum, ſed liberius, ad rerum magis pondera ac momenta eleganter exprimenda, & animis efficaciter imprimenda, quàm ad titillationem aurium, accommodatum: Hodiernam Poeſin, quâ Hebræi utuntur, non eſſe genuinam Hebræorum filiam, ſed adulterinum fœtum à gentilibus, Arabibus præſertim, pudendâ æmulatione & imitatione, mutuatum & adoptatum &c.*

Quia ergo celebris hæc eſt quæſtio; Quænam veteris Poëſeos Sacræ olim fuerit ratio? *de qua ego quoq. ſæpius rogatus fui, quid Hebræi de ea vel ſciant, vel ſen-*

De

LEPRA ÆDIUM

Ad Levit. Cap. XIV. v. 33. & seqq.

DE LEPRA ÆDIUM non cogitandum, quòd fuerit Res naturalis, ſicuti exiſtimavit R. Levi ben Gerſon. Quomodo enim Morbus Lepræ, qui Cauſam habet à Putredine Sanguinis, & Corruptione, eſſe poſſit in eo quod nec Sanguinem nec Humorem habet? Sed res ita habet, uti ex Contextu liquet. Quia Lex præcepit de Mundatione Leproſi per rationem miraculoſam, non naturalem, veluti eſt Venæſectio, Purgatio, & reliqua, quæ Medicina præſcribit in Curatione Lepræ; ſicuti videmus ex Oblationibus, Aſperſionibus, & Ablutionibus in aquis, quarum Lex meminit; idcirco conjungit ſimul Lepram ædium, quòd & ipſa non ſit Naturalis, ſed Miraculoſa, ac ſi dixiſſet; *Ne mireris, quomodo ſanari poſſit Leproſus per res iſtas, quarum Scriptura meminit. Nam ecce videbis & hoc, quòd, ubi in terram Canaan veneritis; quia terra eſt, quam Dominus ſemper quærit, ſicut dicitur*; Quam ego do vobis in poſſeſſionem; accidet quandoque per Dei providentiam, ut exoriatur Plaga lepræ in domo aliqua terræ poſſeſſionis veſtræ. Dum enim dicit, וְנָתַתִּי *Et dabo, indam*, v. 34. docet, Rem non eſſe naturalem, ſed ex Providentia & Voluntate Dei Benedicti ſingulari.

Finis hujus Miraculi erat, ut eſſet Cautio & Admonitio, à Deo facta, ut homo ſe à peccatis ſuis converteret, quaſi Lapis de Pariete clamaret, & Tignum de ligno ei reſponderet (Habac. 2. 11.) ad excitandum Dominum domus ad pænitentiam; q. d. *Convertere ò Iſraël, ad Dominum Deum tuum, ecce plaga eſt in domo tua: quod ſi non converſus fueris, manebit plaga illa in te & filiis tuis.* Atque hæc ipſa eſt ſententia Rabbinorum noſtrorum de hac re: ideò etiam Plaga domus proximè ſequitur Legem Leproſi.

Poſſumus quoque dicere, hoc etiam propter aliam cauſam factum eſſe, videlicet ad ipſis ſignificandum, quòd poſteaquam ingreſſuri eſſent in terram, apparitura eſſet in ea Lepra ædium, tanquam typus Idololatriæ, quam illic exercituri eſſent.

munditia & putredo inde egressura esset. Si post lotionem non mutavit plaga colorem suum, h.e. maculam quæ ibi fuit, quamvis non ulteriùs diffusa fuerit, nullum erat dubium, quin immundum esset, quia non recesserat pollutio ejus, idcirco igni comburendum erat, פְּחֶתֶת הוא ✝.55. h.e. *Res vilis & abominabilis* erat vestimentum illud. Quod dicit; בְּקָרַחְתּוֹ וּבְגַבַּחְתּוֹ (*In loco calvo & recalvo ejus*) id significat, perinde esse, sive hoc fuerit in vestimento aut in pelle ab interiore ejus parte (*quod est* בקרחתו) aut ex parte exteriore & aversâ, (*quod est* בגבחתו): quandoque enim apparet macula ab utraque parte simul, quandoque in una tantùm parte, non etiam in alterâ. Verùm, *si vidit Sacerdos, & contracta fuit plaga post lotionem*, ✝.56. hoc est, quòd macula plagæ, quæ fuerat in Vestimento aut Corio, recesserit tota, vel ex parte, per lotionem illam; non, si debilitata vel imminutata fuerit; mundum erat; verùm macula illa ex vestimento aut pelle eruenda erat, & illa pars eruta, seu evulsa, comburenda. Quod si post adhuc comparuerit & innovata fuerit in vestimento aut in pelle illa, ulla species vel ullum vestigium maculæ, quæ in eo erat ab initio, judicare debebat Sacerdos, quod *reflorescens sit*, ✝.57. h.e. quod remanserit illis Vis putrefaciens, ac propterea efflorescat illic; quod implicita esset humiditas illa maligna in vestimento aut pelle, ac idcircò igne comburendum erat illud in quo macula plagæ erat, non tantùm locus ille plagæ seu maculæ, sed vestimentum aut pellis tota. Et Vestimentum, aut Stamen, aut Subtegmen, aut omne instrumentum pelliceum, quod lavabatur, licet post lotionem recesserit plaga, non tamen sufficiebat lotio illa prima ad ejus mundationem: sed lavandum erat secundâ vice, & tùm demum mundum erat. Hæc verò secunda lotio fiebat per immersionem in conceptaculum aliquod aquarum.

Post hæc necesse fuit ut diceretur; *Hæc est Lex plagæ lepræ vestimenti*, ne confunderetur ejus Lex cum ista; *Hæc est Lex Lepræ*, quod dicitur tantùm de Homine.

Et sic soluta est Quæstio Decima, De Lepra Vestimentorum: de qua Lex præcepit, quòd esset Res consequens ex Lepra Hominis.

DE LEP-

mentum ejus, Veſtimentum pro cute, & Calcei pro pedibus ejus, ex eiſdem etiam Lectus in quo decumbit) & iſta paſſa fuerint à qualitatibus Leproſi, & putredine corporis ejus, conſpicianturque in illis maculæ, quales apparent in hominibus leprâ infectis. Maculæ autem evidentiùs hoc docentes, ſunt ירקרק ואדמדם *Virides & Rubræ*: Et *virides* quidem colore non in ſummo gradu, (*ſubvirides*): Sic *Rubedo* non intelligitur in ſummo gradu, ſed ſicut eſt Color ſanguinis ſicci, qui non eſt rubeus excellenter (*Subrubra*): Eadem eſt ratio cæterorum colorum præternaturalium Veſtimenti albi, aut ſicut Rabbini noſtri ſcripſerunt; *Non eſt hoc judicium uſitatum niſi in albo, non etiam in reliquis veſtimentis coloratis, etiamſi colorem ſuum habeant à cælo*; cujus rei ratio eſt, quia non conſpiciuntur maculæ illæ in Veſtimentis, niſi fuerint alba: Vides enim ſæpisſimè accidere, ut à ſudore hominis ægri inficiatur ejus induſium, vel ſaltem aliqua ejus pars, quæ ſc. maximè adhæret membro ægro.

Idcirco videtur Lex provida & ſollicita fuiſſe de Leproſo, ſi poſt mundationem ſuam vellet iterum uti illis Veſtimentis vel Calceis, ne mundo immundum adhæreat, & fortè denuò in eundem morbum incidat, ac propterea præcepit, ut oſtendat hæc Sacerdoti: Et ne diminuerentur facultates Iſraëlitarum, ut ſacerdos illa includeret per ſeptem dies: quibus exactis, ſi diffuſa fuerat plaga, ſeu macula illa in veſtimento, aut ſtamine & ſubtegmine, aut pelle ſeu corio, judicabat Lepram *dolorificam*, plagam *immundam* eſſe, h.e. ingreſſum eſſe in Veſtimentum aut in Corium illud aliquid vitioſi de humore putrido, ut eſſet veluti leproſum; ac propterea immundum pronuntiabat illud. Ideò, quod dicitur, *Plaga dolorifica*, non intelligitur de Veſtimento, quòd illud à ſe percuſſum eſſet leprâ, ſed quòd dum eo veſtitus fuit Homo leproſus, materia lepræ dolorificæ, quæ fuit in Viro leproſo, ingreſſa fuerit in Veſtimentum aut Corium illud, propter ſuam laxitatem, ſeu raritatem. Hac de cauſa Veſtimentum, aut Corium, immunda erant, & comburenda. Addit Lex; *Aut ullum inſtrumentum pelliceum, in quo erit plaga iſta*, v. 52. nempe, quo uſus eſt leproſus tempore plagæ ſuæ: quia ex illa plaga dolorifica, quæ fuit in leproſo, ingreſſum eſt aliquid in illas res, quibus utebatur, & quæ ipſi fuerunt adhærentia. Quod ſi verò, conſpiciente Sacerdote, non diffuſa fuit plaga in Veſtimento aut Inſtrumento illo, præcipiebat ut illud lavetur, & includatur per ſeptem dies ſecundâ vice ad videndum, num aliqua immunditia

inducant homines ad munditiem, & per hanc ad sanctitatem: Omnem quippe rem præternaturalem esse abominabilem animæ mundæ, & impediri eam à functionibus suis, quando homo induitur vestimentis sordidis, aut habitat in ædibus inquinatis & immundis: quinimò Imaginatricem facultatem ipsam pati ab eis, & comparari hîc istud cum Lepra in corpore Animalium: & *respectu Facultatis imaginatricis Metaphoricè usurpare hic legem ista nomina, Plaga, & Lepra vestimentorum*, vocando eam *Lepram dolorificam, Plagam immundam*; dicere item, *In calvitie aut in glabritie ejus*; quæ sint nomina per metaphoram dicta de Vestimentis, sicut ibi; *Et omnem possessionem bonam* תַּכְאִיבוּ *dolore afficietis lapidibus*, 2. Reg. 3. ℣. 19. Item; *Cantabunt arbores sylvæ*, 1. Chron. 16. 33. Item. *Et omnes arbores agri plaudent manu*, Jesa. 55. 12. & his similia: Hac de causa dici de Plagis ædium; כְּנֶגַע *Sicut*, vel, *Quasi plaga lepræ videtur in domo mea*; non verò, *Plaga reverà*: hoc enim tantùm fuisse ex parte Facultatis Imaginatricis.

In his verò tribus sententiis nequaquam acquiescit anima mea (*ea mihi non satisfaciunt.*)

Ideò excogitavi ego sententiam aliam, hanc videlicet: sunt quædam, quibus homo utitur לִרְפִּיּוֹנָם propter ipsorum laxitatem, quæ quia valdè ei sunt propinqua & adhærentia, patiuntur [illegible]ibus ejus, & agunt in ea qualitates in corpore ejus prædominantes. Sericum autem, & Lana seu muscus vitis (*vide Lexicon T*[illegible]), omnia item vasa metallina, propter materiam suam duram non recipiunt passionem, vel corruptionem singularem ab usu hominis, sicut *Vestimentum laneum & lineum*, quibus homo continuè tegit corpus & carnem suam, veluti *Indusium, Vestimentum, Pallium*. Hæc enim, quia proximè adhærent homini, ut & similia ex quibus sunt composita vestimenta linea & lanea; quæ sunt שְׁתִי & עֵרֶב, quorum illud, nempe שְׁתִי est *Stamen*, sic dictum ex significatione שָׁתוֹת *Fundamenti*, uti Jer. 19. ℣. 10. שָׁתֹתֶיהָ מְדֻכָּאִים *Fundamenta ejus sunt contrita* (Stamen enim est fundamentum texti, & sunt fila per longitudinem vestimenti) עֵרֶב significat *Subtegmen*, & est id quod ei intertexitur per latitudinem ejus; hæc, inquam, ceu fundamenta vestis laneæ, & lineæ, ut & *Pellis non præparata, & quicquid confectum est ex pelle præparata*, (veluti *Calcei*), omnia sine dubio valdè patiuntur ab usu humano. Hac de causâ sollicitè Lex cavit de illis, si fortè Leprosus in morbo suo, aut separatione suâ, usus fuit Vestimentis aut pellibus illis (quia sunt ordinariè tegu-

mentum

carens, quomodo ei inesse potest Lepra? & quomodo vocat eam Scriptura, נֶגַע מַמְאֶרֶת *Lepram dolorificam, rem immundam?* ℣. 51. Nam vox מַמְאֶרֶת significat *Dolorem*, ut סִלּוֹן מַמְאִיר *Spinus dolorificus*, Ezech. 28.℣.24. Quod autem nullum habet sensum, ut Linteum, Pannus, Pellis, nullum quoque habet dolorem.

R. Levi ben Gerson scripsit, *Lepram in rebus hujusmodi insensilibus esse, cum in illis invalescit Humor, & Calor extraneus, qui Calorem naturalem humores eorum conservantem debilitat, ut consumantur & destructionem compositionis patiantur, per colliquationem humorum ipsorum, in quibus consistit subsistentia ipsorum. Calorem enim, qui de tali putredine docet, esse Viridem aut Rubeum, uti hoc reperitur in locis putridis, fimo, & similibus. Quia ergo nullum sit in his rebus principium, quod reducere illas possit ad Sanitatem ab ista putredine, sicut in homine dum vivit; idcirco praecepisse Deum, ut illa comburantur; ad commonendum de imperfectione materia. Et quia forma illarum ratione homo iis utatur; ideò probibitum fuisse usum illarum, ad docendum hanc rem.* Verùm verba ejus sunt somnia & depastio spiritus. Sanitas enim & Ægritudo, sunt res quæ Homini accidunt, non Plantis, non Lanæ, non Pellibus ab Animali detractis, multò minus Mineralibus. Et quomodo morbus lepræ, qui venit ex putredine sanguinis, ejusque corruptione, generabitur in eo quod nec sanguinem, nec humorem habet?

Verùm R. Moses bar Nachman scripsit, *rem hanc nullo modo esse naturalem, neq; Lepram vestimentorum & Aedium unquam fuisse in mundo; sed dum Israëlitæ perfecti essent cum Deo, tunc Spiritum Dei semper cum ipsis fuisse, conservando corpora & vestimenta & ædes ipsorum in statu bono: quando verò cuipiam ex Israëlitis accidit peccatum & iniquitas, generatam fuisse in cute carnis aut vestimenti ejus, aut in domo ejus* (lepram) *ad significandum, Deum ab ipso recessisse.* Ideò dicere Scripturam; *Et dabo plagam lepræ in domum regionis possessionis vestræ*, Levit.14.34. *Fuisse enim plagam Divinam in loco illo, neq; hoc repertum fuisse, nisi in terra sancta, quæ est Possessio Dei, in qua Deus habitabat. Idem scribit. sibi videri statuendum de Lepra vestimentorum, quòd non fuerit visitata, nisi in terra illa.* Contrà autem est, cur non dicat hîc Scriptura de Lepra vestimentorum; *Quum veneritis in terram*, sicut dicit de Lepra ædium? Quare item non acciderit Lepra nisi Vestimento laneo, aut in stamine vel licio, aut in omnibus vestimentis pelliceis, non etiam in vasis ex mineralibus & fusilibus, in vestimentis item sericeis, reliquisque rebus?

Vidi etiam qui dicat, *omnia ista judicia fuisse nudas Admonitiones, quæ inducant*

&c aliis Scriptoribus antiquis, quod Tzepho filius Eliphas, filii Esavi venerit, & sepulturæ Jacobi causâ litem ipsis moverit, ita ut res ad bellum deveniret, in quo superior fuit manus Josephi, & cepit selectissimos duces ejus, quos captivos deduxerunt in Ægyptum. Ubi in custodia mansit (*Eliphas*) quamdiu Joseph vixerat: eo mortuo fugit in Campaniam, & regnavit super Chittæos in Urbe Roma: postmodum regem constituit super Italiam (*hîc videtur vox omissa*), & ille erat, qui primus Romæ regnavit, quique primarium & maximum, quod Romæ est, ibi templum ædificavit. *Apparet facilè, hæc mutila esse, & truncata. Nescio, an quæ Abarbenel habet, omnia sint genuina. Videant, quibus Josephi plenioris copia est.*

II.

EJUSDEM ABARBENELIS DISSERTATIO *De* LEPRA VESTIMENTORUM ET ÆDIUM.

Ad Levit. Cap. XIII. v. 47.

Arte secundâ §.58. mentionem fecit Author Lepræ Vestimentorum & ædium, *de qua Levit. cap. 13. tanquam signis præsentiæ* Divinæ *inter Israëlitas, per hujusmodi extraordinaria judicia. Quales & cujus generis istæ Lepræ fuerint, variæ sunt sententiæ, tàm inter Hebræos, quàm inter* Christianos. *Ut rerum hujusmodi sacrarum avido Lectori aliquo modo satisfiat, placuit hîc subjicere jam laudati Authoris Dissertatiunculas, ex illius Commentario in Legem.*

De Prima, Lepra sc. Vestimentorum, *scribit ita*:

De *Lepra Vestimentorum* dubia res valdè est: quia *Lepræ* definitio & quidditas est, quòd sit חולי באחד מאברי הב'ח המרגיש ישחיתהו מצורתו הטבעית Morbus in membro aliquo Animalis sensu præditi, qui corrumpit formam ejus naturalem. Cùm ergo Vestimentum res sit sensu carens,

dùm quoque potentes, qui ab ipſo prodierunt, & in Italia regnarunt, omnes fuerunt ſub dominio Martis, omnes ſanguinem ſitientes, & cædes ſpirantes, Reges ſc. Italiæ, & Cæſares Romani induti veſtibus vermiculatis. Hæc enim fuit conſuetudo eorum uſque in hodiernum diem. Et quia Jeſus Nazarenus fuit ſub Marte, idcirco ſanguis ejus fuit in caput ejus, & occiſus fuit ipſe, ejus diſcipuli, Apoſtoli, & populi plurimi, qui ſequuti ſunt ipſum. Et ſic ex omnibus partibus & notionibus ſeu reſpectibus iſtis, eſt Roma, tota Italia, & Chriſtiani in genere, quarumcunque terrarum ſint & gentium, qui amplexi ſunt religionem & fidem Jeſu, ac Romanam, de filiis Edom.

Ramban, ſeu R. Moſes Nachmanides, ut ſuprà dixi, aliam reddit rationem; videlicet; *quia Edomæi, qui fuerunt vicini terræ Iſraëlis, primi fuerint, qui crediderint in Jeſum.* Cùm enim eſſent circumciſi, inde a diebus Hyrcani, ſemper conjuncti fuerunt cum Hieroſolymitanis. Unde Apoſtoli & diſcipuli Jeſu Nazareni, fugientes Hieroſolymâ, profecti ſunt in terram Edom, & ſeduxerunt Edomæos, eosque converterunt ad religionem ſuam, quos deinde ſunt Romani ſequuti: Et hinc vult omnes vocari Edom, nomine ſc. illius populi, qui primò fidem illam recepit.

Sine dubio non ex ſeſe hoc confinxit Nachmanides, ſed ita ab aliis accepit. Forte in Annalibus quibusdam illorum temporum id reperit. Summa eſt, *Quod ab omnibus acceptatur & agnoſcitur*, ut Philoſophus ait, *non poteſt mendacii argui.* Ideò, cùm jam à mille quingentis annis, & amplius, magno conſenſu hoc inter Sapientes Iſraëlis, tempore Templi ſecundi, & deinceps, receptum fuerit, Romam eſſe ex filiis Edom, nemine diſſentiente, aut dubitante, hinc evidens eſt, certum & indubitatum illos habuiſſe, Edomæos inhabitaſſe, diffudiſſe ſe, & regnaſſe Romæ atque in univerſa Italia, cæterisque terris quæ nunc vocantur terræ Chriſtianorum, & ideo illis nomen Edomi indidiſſe; deque his accipiendas eſſe Prophetias, quæ contra Edom factæ leguntur, quod hîc demonſtrare volui. Prolixior fui, quia quæſtio hæc neceſſaria eſt ad rectè intelligendas Prophetias, & ad Adverſariis reſpondendum, &c.

Hactenus Abarbenel. Ubi hoc tantùm moneo, teſtimonium ex Joſepho Gorionide pag. 394. productum, non reperiri in editione Munſteri. Itaq; quærendum in Veneta, quæ illâ plenior ab initio & fine, ut Scaliger obſervat in Elencho Trihæreſii [illegible] hiſtoriæ mentionem facit Nachmanides in Legem ſub finem [illegible]: Invenimus in hiſtoria Joſephi Gorionidis [illegible]

crorum librorum inter ipſos Interpres, in Commentario Prophetæ Obadiæ; *Quia Eſau ſemper odio habuerit Jacobum, ideò omnes Oſores Iſraëlitarum vocari nomine Eſavi & Edom.* Veriſſime utique! Nam & hac parte Romani ſunt Edomæi.

Et quid addam ulterius? הנה חכמי האמת קבלו שנפש עשו נתגלגלה בנפש ישו ולכן היה במדברות איש שדה והיה איש ריב ומדון לחכמי הפרושים Ecce Sapientes veritatis (*h.e. Cabaliſtæ*) tradiderunt, *Animam Eſavi migraſſe in animam Jeſu* (nota in Editione Ambſtelodamenſi nomen ישו non eſſe expreſſum: ſed ſpatium ibi relictum, docet Nomen illic deſiderari & ſupplendum eſſe): *eumq; hac de cauſa frequenter fuiſſe in deſertis, virum agreſtem, contentioſum, & inimicum ſapientum Phariſæorum.* ואולי שעל זה נקרא ישוע שאותיותיו הם אותיות שם עשיו במילואו Fortasſis etiam ideò vocatus eſt ישוע; quia literæ hujus nominis ſunt literæ עֵשָׂיו ſi plenè ſcribatur. Ut etiam omnes amplectentes & tenentes fidem ejus, eumq; colentes, jure vocari poſſint Edomæi, quia ישוע eſt עשיו *Jeſus* eſt idem quod *Eſau* & Eſau idem quod Edom: In Roma fuit principium religionis hujus, & fundamentũ ejus: Cæſares etiã, & Reges Chriſtianorum, agnoſcunt eum pro primario ſuo capite. Unde iterũ omnes Chriſtiani, credentes in Jeſum, ſine dubio ſunt בני אדום בני עשיו filii Edom, filii Eſavi.

In Bereſchit rabba ſcribunt, ad; *Et egreſſus eſt prior rufus*, Geneſ. 25.25. *Scriptum eſt*; Quare rubrum eſt indumentum tuum? Eſaiæ 63.2. *Ipſe eſt ruber, edulium ejus eſt rubrum, terra ejus eſt rubra, potentes ejus ſunt rubri, veſtimenta eorum ſunt rubra, & qui vindictam ſumit de eo eſt ruber, in veſtimento rubro.* Ipſe eſt ruber; *ſicut dicitur*; Et egreſſus eſt prior rufus. Edulium ejus eſt rubrum; *ſicut dicitur*: Da mihi quæſo ut comedam de rufo iſto, *Geneſ.* 25.30. Terra ejus eſt rubra, *ſicut dicitur*; Terra Seir, שדה אדום ager ruber, *Geneſ.* 32.3. Potentes ejus ſunt rubri, *ſicut dicitur*; Clypeus fortium ejus rubefactus eſt, *Nahum* 2.3. Veſtimenta ejus ſunt rubra, *ſicut dicitur*; Induti veſtibus vermiculatis, *Ibid.* Ultionem ſumens de eo eſt ruber, *ſicut dicitur*; Dilectus meus candidus & rubicundus, *Cantic.* 5.10. In veſtimento rubro, *ſicut dicitur*; Quare rubrum eſt veſtimentum tuum? *Eſa.* 63.2. His verbis indicarunt rationes, propter quas Eſau, omnis ejus populus, & quicunq; nomine ejus vocantur, appellentur *Edom*: quia ſcilicet מאדים *Mars* (*à rubore Hebraice dictus*) dominabatur in eum: ideò natus eſt Ruber (*ut Mars rubicundus eſt*), & anima ejus cibum rubrum appetit: cibus enim & alimentum ſimile eſſe debet ei quem alere debet; terra etiam in qua habitavit, fuit ſub Marte: poſtmodum

ſolent populis à Factis ipſorum. Sic Propheta Eſaias vocat filios ſæculi ſui, *Principes Sodom, Populum Gomorræ*, cap. 1. ℣. 10. Et Ezechiel dicit de Iſraele, *Hoc eſt peccatum Sodomæ ſororis tuæ*, Ezech. 16. ℣. 49. cùm tamen Iſraëlitæ non fuerint fratres Sodomæ ratione familiæ, ſed in operibus ſuis.

Et ſic reperiuntur multa ſimilia & affinia inter Iſraëlitas & Romanos, ſicuti olim inter Eſavum & Jacobum. *Primò*, ſicut communem habuerunt Patrem Eſau & Jacob, & fidem unam: ſic fides Chriſtianorum & Iſraëlitarum convenit in eo, quòd *Unum* habeant *Patrem* in fide ſua, *Deum nempe Deorum*: utrique enim agnoſcunt Exiſtentiam Cauſæ primæ, & reſpiciunt ad eam, non colentes Stellas & Principes ſuperiores: Quin & unam habent *Legem*: hi enim & illi agnoſcunt, Legem Moſis eſſe veram: *ſecundò*, ſicut Eſau doloſè ſervivit patri ſuo, ſicut dicitur; *Quia venatio in ore ejus*, Geneſ. 25. 28. *Jacob autem vir erat integer, habitans in tabernaculis*, ℣. 27. Sic Chriſtiani in fide & religione ſua ſerviunt Deo ſuo doloſè, & multa veritati minimè conſentanea tenent, quæ non ſunt de religione Iſraëlitarum, qui Deo ſuo adhærent integrè in via recta: *tertiò*, ſicut Eſau ſibi accepit uxores ex filiabus Canaan, ex Chivvæis, Chitræis, & filiam Iſmael, *quæ fuerunt irritatio ſpiritus Iſaaco, & Rebeccæ*, Geneſ. 26. 35. ſic in Imperio Romanorum congregati ſunt populi varii, Ammonitæ, Moabitæ, Chittæi, Iſmaelitæ, & alii, qui irritant Deum benedictum, & blaſphemant Legem ejus: Jacob autem duxit uxores ex familia ſua, & ex domo patris ſui, & genealogia ejus fuit innocens & pura, neque ingreſſus eſt in eam alienus: *quartò*, quemadmodum non obſtante quòd Eſau & Jacob eſſent filii Iſaaci, primogenituram & benedictionem meruit Jacobus, Eſau verò nonniſi benedictionem bonorum corporalium: ſic filii Iſraël digni habentur Conjunctione & Providentiâ Divinâ, ut & benedictione ſupernâ: Chriſtiani verò non acceperunt niſi bona corporalia tantùm, non animæ: *quintò*, quemadmodum Eſau odio habuit Jacobum, & quæſivit eum occidere: ſic etiam Chriſtiani affecti ſunt erga Iſraëlitas, hoſtes & inimici ipſorum: ipſi vaſtarunt terram eorum, & in exilium miſerunt eos.

Sic ergo oſtenſum eſt, Romam eſſe Edom, quia Roma & tota Italia conſtat ex filiis Edom, quia regnarunt in ea Reges ipſorum, quia ſequuntur mores & conſuetudines illorum, quia denique Leges Eſaui ſunt Leges & ſtatuta ipſorum. Et ſic ſcribit ipſe Lyranus, magnus Sacrorum

Gaude & lætare super filia Edom, expoſuit; *ſuper Conſtantinopoli quæ ædificata eſt in Armenia, & ſuper Roma, quæ ædificata eſt in Italia*, dicit de utraque, *quòd repletæ ſint populis ex filiis Edom.* Quo indicare voluit, licet terra illa pertineat ad terram *Javanis*, extrinſecus tamen in eam venerint populi multi ex filiis *Edom*, & illis ſit repleta. Ex Italia contulerunt ſe Conſtantinopolim tempore Conſtantini, qui Româ eò profectus eſt cum toto exercitu ſuo & exſtruxit ibi Conſtantinopolim, ſicut explicatum à me eſt in מעיני הישועה (*Commentario in Danielem*). Quare itaque mirarentur veniſſe *potuiſſe* populos Edomæos ex Oriente? Nam ecce *filii Tubal*, ſcribit iterum Joſephus, *qui venerunt inde, & ſedes fixerunt in Piſa: & qui ſunt ex filiis Thiras, exierunt in Angliam, quæ eſt in extremitate Occidentis: & qui ſunt ex filiis Tharſis, venerunt ad habitandum in Tuſcana.* Sic etiam videtur, Edomæos veniſſe & habitationem elegiſſe in Italia, & ab eorum poſteriis exſtuctam eſſe Romam. Quemadmodum autem, teſte Joſepho, Sancherib confudit mundum, ſic confuſi ſunt inter ſe populi alii longitudine temporis ob alias cauſas.

Ex quibus omnibus clarum eſt, quòd licet Italia ab initio fuerit ex filiis Javan, facta tamen ſit terra Edom, ratione Regum, qui regnarunt in ea, & occuparunt eam; & licet Populus ejus temporibus illis fuerit ex Cittim, poſtea tamen Edomæi ſedes ibi poſuerint, unde & ipſi facti ſunt filii Edom; ſicut terra Javan ipſa temporibus antiquis fuit Græcorum, & omnes in ea fuerunt filii Javan, nunc eſt Perſia, aut Togarma ſive Turcia, quia Perſę, qui hodiè vocantur Turcæ, regnant in ea, & terra ea illis plena eſt. Ad hoc reſpexerunt Sapientes noſtri, ſicut dicitur in Pirke R. Eleaſaris, cap. 38. *Dixit Jacob Eſavo, Egredere è terra poſſeſſionis meæ, è terra Canaan: Accipiens itaq; Eſau uxores ſuas, filios ſuos, filias ſuas, & quæcunq; habebat, & ivit in terram &c. & pro mercede, quod evacuavit omnia vaſa ſua, propter Jacobum fratrem ſuum, dedit ei centum provincias à Seir, uſq; ad Magdiel, quæ eſt Roma. ſicut dicitur; Dux Magdiel, dux* Iram, *Geneſ.* 36. 43. His verbis voluerunt, datum eſſe poſteris Eſau dominium terrarum illarum Romam uſque, quam vocant עִירָם *Iram*, quia eſt עִיר *Urbs* maxima filiorum Eſau. Et ſic vides claram eſſe rem, ſecundum fundamenta ſapientum noſtrorum, conſentientia cum veritate ex omni parte, quòd Roma ſit terra Edom, ratione hæreditatis terræ illius, quæ ceſſit poſteris Eſau, qui regnarunt in ea.

Quod attinet ad *Religionem & Fidem*, dico, æquum eſſe ut Chriſtiani vocentur *Filii Edom*, & *Semen Eſavi*; quia prophetæ nomina indere

ſolent

inter ipsos, quòd in terra Citthæorum regnarint ex filiis Edom. Nullum autem dubium est, quin regnantibus ibi regibus Edomæis, multi ex terra Edom venerint, ut ibi habitent, regum illorum causâ, multiplicatiq; & numerosi facti fuerint valdè, ut ab illis Italia repleta sit, atq; etiam Roma ædificata. Et nosti, in Chronicis Romanorum inveniri mentionem Jani istius, (*cujus nomen convenit* cum *Javan*) scribuntque de eo, illum fuisse primum Regem Italiæ, vocatumque *Patrem Deorum, Deum Deorum, Januam cœli* (*vide Isidori Etymol. lib. 8. cap.* 10.) & à nomine ejus illos fecisse initium anni in mense peculiari, *Januario* dicto à nomine ipsius. Quæ omnia inde provenerunt, quia ipse Rex primus fuit totius terræ illius, & Regum ac Dominatorum maximus. Et quia *Deos* vocarunt, qui dotes ac virtutes singulares aliqua in re habebant, & ille in terra illa primus illorum fuit, ideò vocarunt illum *Deorum Patrem, & Deum Deorum*. Et ad docendum de Influentia Planetæ Saturni, qui vocatur in lingua ipsorum *Janus*, ab eo denominarunt eum, & cognomen ei dederunt *Janua cœli*. Et in omnibus ipsorum Annalibus scriptum est; *Saturnum, qui est Janus, venisse in Italiam, & Regem primum in ea fuisse*: nihil tamen dicunt de illius familia & populo, vel patria, sicut faciunt de reliquis regibus Italiæ. Hoc tantùm dicunt, *Janum venisse ex terra Orientis.* Quod & ipsum docet de veritate verborum Josephi, quòd primò venerit ex Aegypto, & terrâ Edom. Sed & aliam tibi dabo rationem pro veritate hujus rei; ex eo sc. quod scribunt; Janum venisse ex Aegypto in Italiam, mille quingentis annis antequam Jesus Nazarenus nasceretur. Quod si supputaveris, invenies id factum esse sexto anno post mortem Jacobi, ejusque sepulturam, & bellum cum Josepho. Et sic veritas undiquaque sibi respondet & consona est. Illis enim annis fuit in vinculis in Ægypto, & in Africa, ut Josephus scribit. Sic existimo, Latinum, qui etiam fuit Rex Italiæ, quem etiam dicunt fuisse authorem Linguæ Latinæ & Scripturæ ejus, fuisse ex Edomæis. Inter illos enim usitatum fuit hoc nomen, sicut dicitur; *Princeps Lotan* (Latinus), Genes. 36. 29. (*quasi ab hoc* Lotan *derivarentur* Latini.)

Hæc omnia hîc adducere volui, ut scires, Patres nostros Sanctos vera protulisse, nec esse in illorum verbis quicquam perversum aut distortum: & rectè Isaaci illud vaticinium Esauo factum; *Pinguedines terræ erunt habitatio tua*, exposuisse de *Italia Javanus*: quia ejus posteri se contulerunt illuc ad habitandum. Targumista, qui Thren. 4. 21.

Quod si verò celebris istius, & Urbium Domina, origo sit hodie ignota, ut certò dici non possit, à quibus originem & familiam suam ducat, quid erit de urbibus aliis ipsi minimè comparandis? Nam longitudo dierum, & vetustas temporis, gignit errorem, & ignorantiam istarum rerum. Hæc sunt ejus verba. Sic ergò & nos dicimus; Gentes terrarum in perpetuo sunt motu, & transferuntur ab una terra in aliam. Unde si Italia maxime terra Citthæorum & ex filiis Javan primò fuerit in initio creationis, & diebus diluvii, quid impedit, quò minus postea, progressu longo temporis, populi ex filiis Edom venerint, & ibi sedem fixerint? Inprimis cùm hujus rei fundamentum magnum reperiamus apud Josephum Gorionidem qui scribit; *Cùm Joseph & fratres ejus ascendissent ex Aegypto, ad sepeliendum Jacobum patrem suum, & magnus exercitus Aegyptiorum egressus esset cum eis, aggressi sunt eos in viâ Duces Esau, & pugnarunt cum eis: devicit autem eos manus Josephi, & cepit Tzepho filium Eliphas, filium Esau, & selectissimos ejus, duxitq; eos vinctos in Aegyptum. Aufugerunt verò Tzepho & viri ejus ex Aegypto, veneruntq; in Aphricam ad* אגניאם *regem Carthaginis & Africæ, à quo honorificè admodum exceptus fuit Tzepho, ejusq; Dux exercitus factus contra Citthæos qui sunt Itali, quiq; inimici erant Africanorum & Carthaginensium. Postea fugit inde Tzepho, & venit in terram Citthæorum, quæ est Italia, ipse cum omnibus suis copiis, ubi eum exceperunt cum gaudio magno, constitueruntq; eum Imperatorem suum pugnavitq; cum turmis Africanis & Carthaginensibus, quæ fugerunt à facie ejus: Similiter subjugavit filios Tubal, qui habitant* בפישא *(Pisæ, vel Pessæ). Citthæi videntes felices ejus successus in bello, omniaq; fortia facta ejus, constituerunt eum super se Regem, vocaruntq; nomen ejus Tzepho-Janus: nam Tzepho fuit primum nomen ejus cui ipsi addiderunt nomen Jani, h. e. Saturni. Inducbant ei cognomen Saturni, quia ibi tum temporis eum colebant, existimantes in eo (Jano) esse virtutem & Spiritualitatem ejus (Saturni): Regnavit autem super Citthæos 50. annos in valle Campaniæ. Et hic fuit primus Rex qui regnavit in Italia. Hic idem, ex mente multorum Historiographorum, est qui ædificavit Jenuam, vocavitq; eam juxta nomen suum (à nomine Jani) & sepultus est illic (hæc est Sepultura Jani celebris in diem usque hanc): idem Palermo urbem metropolim Siciliæ fundasse dicitur. Regnavit enim in tota Italia, ad quam insula illa pertinet. Post ipsum regnavit filius ejus, & sic sequentes quoq; Reges ex semine ejus prodierunt. Et juxta traditionem Sapientum nostrorum b. m. unus ex eis fuit dux Magdiel, qui jam fundamenta urbis jecerat in terra Romana, priusquàm Romulus venisset, qui deinde ædificavit muros ejus, & portas ejus.* En tibi testimonium clarum ex Josepho, qui est princeps historicorum etiam

inter

revelata in Prophetiis ei qui oculos habet, quid opus eſt reſpondere ad ſomnia & verba Apoſtatæ iſtius, qui in vanum aperit os ſuum. Mirum autem eſt hunc improbum, cùm rationes quæſiverit refutandi Traditionem Magiſtrorum noſtrorum de Edom, cur non dixerit, Edom, cujus mentionem faciunt Prophetæ, eſſe illam Edom, quæ vicina eſt terræ Iſraëlis? & quare poſt vanitatem hic iverit atque adeò vanus factus fuerit, ut ea protulerit, in quibus nihil prorſus eſt ſolidi, quæque omnes ea videntes derideant. Sed vis Veritatis coegit eum credere, Prophetias iſtas non eſſe dictas de illa Edom, quæ vicina eſt terræ Iſraëlis.

Quisnam igitur revera ſit ille populus Edom, de quo vaticinati ſunt Prophetæ, diſquirendum nobis, & ſciendum eſt? Et quia hæc fides; quòd ſc. Roma, & omnes Chriſtiani, amplectentes fidem Jeſu Nazareni, ſint Filii Edom, per Traditionem perpetuam jam olim recepta eſt inter Iſraëlitas, nemine penitùs diſſentiente, incumbit nobis, qui hoc credimus, reſpondere ad Achilleum iſtud Argumentum, quod produxi ab initio.

Inquiſivi apud Sapientes noſtros antiquos & recentiores, ſed non inveni apud eos reſponſionem ſufficientem ad illud.

Quamvis enim R. Nachmanides, R. Niſſim, & R. D. Kimchi ſcripſerint: Romanos eſſe filios Edom, & accepiſſe religionem Jeſu Nazareni ex ore Sacerdotis Edomæi (quia Edomæi primò omnium amplexi ſunt fidem ejus); tamen non reddunt rationes & probationes verborum ſuorum.

Idcirco ego ſurrexi ad reſpondendum verbis iſtius Antagoniſtæ noſtri, tum ex *Ratione*, tũ ex eo quod ex *Hiſtoriis* hac de re vidi & collegi.

Dico ergò; Quamvis, propter longitudinem temporis, in Annalibus Romanorum non inveniatur, *per quamnam ſeriem filii Edom venerint Romam, & in Italiam*, ideò non neganda vel falſi redarguenda eſt Traditio Rabbinorum noſtrorum. Iſidorus enim, Scriptor antiquus, & magnus inter Chriſtianos, in libro quinto Etymologiarum ſuarum ſcribit, quod dignum eſt quod hic referatur: Dicit ibi: *Non ſunt reprehendenda & neganda verba Hiſtoricorum antiquorum de iis, quæ apud ipſos repeꝛiuntur de Originibus populorum & gentium, illorumq; in alias atq; alias mutatione. Nam ecce non verè ſcimus maximæ urbis Romæ familiam & originem; an ſc. Trojani illuc venerint, & ſedes ibi fixerint, ut vult Saluſtius, aut an ab Evandri filiis ea ædificata ſit, ut vult Virgilius; aut an ſit à Romulo, ut alii tradunt.*

Quod Ddd

III. *Respectu Religionis & fidei* idem quoque est impossibile: quia Edomæi sunt Cananei in abominationibus fidei suæ: Romani verò & Christiani non sequuntur fidem & religionem illorum, nec quicquam cum illis commune habent in religione & actionibus suis.

Concluditur ergo, Romanos & Christianos non esse filios Edom vel filios Esau, neque ratione terræ, neque ratione populi, neque ratione religionis & fidei.

Hæc est summa Argumentationis & discursus ejus: ipse enim non ita formavit eum ut ego feci.

Porrò autem convitiatur & calumniatur Apostata iste, & inimicus gentis nostræ, Sapientes Israëlis, & distendit os suum contra Legem nostram sine modo, adeò ut etiam impudenter scribat, *Edom*, cujus mentio fit in libris Propheticis, in Comminationibus, veluti apud Jesaiam, Jeremiam, Obadiam, & alios, dici de *Israelitis*, qui malè faciendo, & continuis peccatis suis facti sint filii Esau; imò etiam scribit, unum ex Legis Interpretibus, celebrem in Mischnajoth, fuisse R. Meir, qui fuerit proselytus Edomæus: & quia nos hujus traditiones & expositiones sequamur, ideò Prophetas vocare Israëlitas nomine *Edom.* Sic dicit, *Bozra* esse cognomen Synagogæ Israëliticæ: Quia enim Propheta tempore Prosperitatis populum Dei exercituum vocarit כֶּרֶם חֶמֶר *Vineam ruboris*, Jes. 27. 2: ideo post ejus vastationem, posteaquam excidium ei obvenit, & בּוֹצְרִים *Bozerim* vindemiatores venerunt contra eam, vocari בָּצְרָה *Bozra.* Et alias similes impietates & calumnias plures ibi coacervat, ut probet, Vastationem Edom, quam Propheta hîc (Esa 34.) comminatur, & Vastationem Bozrah, de Israëlitis dici; contrà quàm Sapientes nostri existimarunt, qui illud exposuerunt de Christianis, & amplectentibus religionem Christi. Concludit verba sua, Sapientibus Israëlis applicando istud Davidis; *Gladius eorum ingrediatur cor eorum*, Ps. 37. 15.

Quis verò est vir Sapiens, cui dederit Deus cor ad intelligendum scientiam, & oculos ad videndum, qui non videat deliria ista, in quibus nihil est solidi?

Nam Prophetiæ, quæ mala comminantur ipsi Edom, expressè docent, & dicunt, ea ipsi eventura in pænam, quòd malefecerit Israëli: & quòd in vastatione Edom Israël egressurus sit ex captivitate sua, & populus servandus per Jehovam scutū auxilii sui, salvatione æternâ, ædificanda & restauranda urbs Tzijon. Omnia hæc cùm apertissimè sint

revelata

Si Roma eſt Edom vel ex Edomæis, id erit vel reſpectu Terræ, quòd illa videlicet fuerit olim Edom; vel reſpectu populi ibi habitantis, qui ſit ex Edomæis; vel reſpectu religionis & fidei, quam Edomai olim habebant, quamque illi hodiè ſequantur.

Atqui omnia hæc tria ſunt abſurda:

I. *Reſpectu terræ*: quia Edom antiqua eſt terra Seir, in qua habitarunt Eſau & ſemen ejus. Hanc verò conſtat hodiè vicinam eſſe terræ Iſraëlis. Hinc dicitur in Lege; *Et accepit Eſau uxores ſuas, & filios ſuos, & filias ſuas, & omnes animas domus ſuæ, & greges ſuos, omnia quoq; jumenta ſua, & omnem ſubſtantiam ſuam, quam acquiſiverat in terra Canaan, & ivit in terram aliam à facie Jacob fratris ſui: Erat enim ſubſtantia eorum multa, ut non poſſent habitare pariter: neq; poterat terra peregrinationum eorum ſuſtinere eos propter gregem eorum: Et habitavit Eſau in monte Seir: Eſau eſt Edom*, Gen. 36. ℣. 6. 7. 8. Sic legimus, cùm Iſraëlitæ egrederentur ex Aegypto, in terram Iſraelis, illos circuiviſſe terram Edom, ſicut dicitur; *Vos tranſituri eſtis per terminum fratrum veſtrorum, filiorum Eſau, qui habitant in Seir*, Deut. 2. 4. Et David, quia filii Edom vicini ejus mali fuerunt, eos oppugnavit, ſubjugavit, & præſidiarios poſuit in terra ipſorum. Unde toto tempore Davidis, Salomonis, Rechabeam, Abijah, Aſa, & Jehoſaphat, nullus fuit Rex in Edom, uſque ad Jehoram, filium Joſaphati, propter cujus prævaricationem Eſau ab ipſo defecit, & jugum ejus excusſit, Regemq; ſuper ſe conſtituit. Præterea tempore Templi ſecundi Haſmonæi etiam, ut Joſeph Gorionides ſcribit, dominati ſunt ſuper filios Edom, coegeruntque eos ut circumciderentur: Cùm etiam Veſpaſianus & Titus aſcenderent ad pugnandum contra Judæam, venerunt filii Edom Hieroſolymam, & conjunxerunt ſe cum Judæis, contra Romanos. Quæ omnia docent, Terram Edom eſſe vicinam & propinquam terræ Iſraëlis, quæ eſt in Aſia. Roma autem eſt in Europa, maximâ ab Aſia diſtantiâ: unde non poteſt eſſe Terra Edom.

II. *Reſpectu populi & familiæ*; Edom, qui eſt Eſau, fuit è ſemine Abrahami, è filiis Eber, & ex generationibus Schemi, filii Noachi, ut Scriptura docet. Romani verò, & omnes Itali, à Javan, filio Japheti, ſicut dicitur; *Et filii Javan, Gomer, Magog, Madaj, Javan, Thubal, Meſchech, & Tiras: & filii Javan; Eliſah, Tarſis, Cittim, & Rodanim*, Geneſ. 10. 2. 3. 4. Conſtat autem *Cittim* eſſe Romanos, & Italos, ſicut etiam Onkelos expoſuit. Quod ſi verò Romani ſint filii Japheth, & Edomæi filii Schem, patet, illos non poſſe eſſe unum populum:

III. *Reſpectu*

ex ducibus Esau, qui ipse est Edom (Mentio ejus Genes.36.43.& 1.Chron.1. ℣.54.). Sic explicant quoque verba illa, quibus Isaac Esavo benedixit; *Pinguedines terræ erunt habitatio tua*, Genes. 27.39. *Hæc*, scribunt, *est Italia Javanis*. Et in capite primo Tractatus Talmudici Megillah dicit Rabba: *Italia Javanis est Roma.* Et in capite Talmudico, quod incipit אלו הן הנולין explicant ista verba Jesa.34.6. *Quia sacrificium Domino est in Bozra, & mactatio magna in terra Edom*, de Roma: *Dicit Resch Lakisch: Tres errores commissurus est princeps Romæ &c.* Et in libro Jelammedenu explicant caput illud totum de Roma; & verba versus 9. *Et convertentur torrentes ejus in picem*, explicant de Tiberi, & תארס'נוס (*quis hic torrens vel fluvius sit, mihi non constat, videant de eo Geographi*) qui alluunt Romam, sicut supra scripsi. Et in Vajikra rabbah, ista; *Et extendet super eam lineam desolationis, & lapides vacuitatis*, ℣.11. exponuntur de urbe magna Româ. In Capitulis R. Eleasaris; istud; *Quis iste qui venit de Edom?* & reliquos versus capitis 63. Jesaiæ, de Roma. Atque similia loco innumera reperiuntur apud illos: quia hoc ex Traditione continua certum & indubitatum apud ipsos erat, *Romam & totam Italiam inhabitari ab Edomæis.*

Sed & Interpretes Sacri Christianorum idem tradiderunt. Nicolaus Lyra, magnus ipsorum scriptor, scribit, *à Magdiele duce egressos Romanos*. Et in Commentariis in Prophetam Obadiam scribit ad verba hæc; *Et ascendent Servatores in monte Tzijon, ad judicandum montem Esau*, ver.ult. quòd *Mons Esau* sit *Roma*, & de Apostolis qui eò venerunt ex Tzijon ad judicandum, & docendum Romanos religionem suam, intelligenda verba ista: de dominio item ipsorum Romæ, dictum esse; *Et erit Domini regnum.*

Verùm ille, qui haud ita nuper fuit ex Sapientibus populi nostri, & à Religione Judaica defecit in Hispania, cujus nomen in Israële antea fuit *Schelomo Levi*, postea autem factus est princeps & magnus inter Christianos, Episcopus Burgensis, ut fidem suam confirmaret contra populum suum, dissensit ab eo, & conatus est eum hac in re refutare, ut sic declinaret Prophetias Jesaiæ, Obadiæ, Jeremiæ, qui prophetarunt de vastatione Edom, scribens; *Judeos ex odio Christianorum hoc ex sese finxisse, neque quidquam habere quo hoc probent*, & Rationes quasdam affert, quibus ostendere conatur, Romanos non esse ex filiis Edom.

Accuratè mihi autem rem expendenti, visum est, Antagonistam nostrum Argumentum validissimum sic potuisse formare, ad probanbandum, Romam non esse Edom;

I.

ISAACI ABARBENELIS DISSERTATIO

De eo;

Quòd, & qua de causa, apud Prophetas per EDOM, Romani & Christiani *intelligantur?*

Ex Commentario ipsius in Esajam Cap. XXXIV. in quo Prophetia contra Edom continetur.

P*Aginâ* 11. *ad* §. 4. *ubi* Christiani *nomine* Edom *intelliguntur, & insigniuntur, quod in Hebræorum scriptis passim fieri omnes norunt, promisimus, nos Abarbenelis Dissertationem de Ratione hujus appellationis Lectori exhibituros. Quamvis enim in Lexico Talmudico ad vocem* אֱדוֹם *ea de re varia ex Hebræorum scriptis produxerimus; quia tamen nullus pleniùs ea de re scripsit, quàm ille, non abs re fore existimavi, si locum illum integrum hîc Lectori legendum & expendendum proponam. Non quòd aliquid solidi illis inesse existimem, sed ut malitia & internecinum Judæorum erga Christianos odium, ac virulentia, quam sæpè inficiari conantur, detegatur, Ea refutare hoc hoc tempore nostri non fuit otii, sit id aliorum operæ. Talia sunt, quæ suam futilitatem sponte produnt. Aliqua in hanc rem inveniet studiosus Lector apud Clarissimum D. Coccejum, Comment. in Prophetam Obadiam ab initio. Sic ergo scribit Abarbenel:*

Intelligentia hujus Prophetiæ, & aliarum in libris Propheticis occurrentium, dependet ex eo, *quòd Roma, tota Italia, & omnes Christiani, sint ex filiis Edom*; Et hoc frequentissimè occurrit apud Sapientes nostros in Talmud & Medraschim omnibus, sine contradictione aut hæsitatione ulla; adeò ut dicant, *Romanos descendere ex duce Magdiel, qui erat*

MANTISSA

Aliquot Dissertationum, ad quorundam locorum ulteriorem illustrationem.

כאלו הוא זכרון ודברה תורה
כלשון בני אדם ואם היה
המעש' בלעדי כונה או כונה
בלתי מעשה תאבד התוחלת
אלא במה שאי אפשר המצאת
הכונה והתודות אל המנע
המעשה מועיל קצת תועלת
בהתודותינו בתפלתנו באמרנו
מפני חטאינו והדומה לזה ׃
ובהערת בני אדם והתעוררותם
אל אהבת המקום הוא הקדוש
ינחץ הענין המיוחל שכר גדול
וגמול רב כמו שנאמר אתה
תקום תרחם ציון כי עת
לחננה כי בא מועד כי רצו
עבדיך את אבניה ואת עפרה
יחננו רוצה לומר כי ירושלם
אמנם תבנה כשיכספו בני
ישראל לה תכלית הכוסף עד
שיחוננו אבניה ועפרה ׃
כח אמר הכוזרי אם הדבר
כן מנעך אשם ועזרך מצוה
האלקים יעזרך על כונתך
ויגזור לך הטובה כבקשתך
והשתדלותך ויהיה לך עוזר
וסומך וירבה שכרך על בר
לבך ומצפונך כי הוא בעל
הטובה ואלקי החסד והגמול
אין אלוה מבלעדיו ואין צור
זולתו יעשה עמך כחסדו עם
המכוונים כונתך לשמו ב
ברחמיו אמן אמן סלה ׃

נשלם ספר הכוזר ׃ ת
תהלה לאל שהיה לי
לעוזר ׃ אשר בו כל
כושל נעזר ׃

memoriale: nam loquitur Lex sæpe ἀνθρωποπαθῶς: & cùm vel actio est sine intentione, vel Intentio sine actione, omnis retributionis spes perit, nisi impossibilis fuerit Intentionis exequutio. Quin & confessio vel agnitio impossibilitatis actionis aliquid etiam prodest, sicuti in oratione quadam nostra fatemur, dicentes; *Propter peccata nostra* &c. & similia. Quod si etiam ardenti desiderio & amore Terræ sanctæ ferantur & ducantur, omnique studio rem inde speratam promovére & accelerare conentur, merces & retributio magna eos manet, sicut dicitur; *Tu exurges, & misereberis Tzijonis, quum tempus erit miserendi ejus, quùm venerit tempus statutum; quando maximè diligent servi tui lapides ejus, & pulvere ejus delectabuntur*, Psal. 102. 14. hoc est, Hierosolyma certò reædificabitur, quando Filii Israëlis ardenti ejus desiderio flagrabunt, ita ut & lapidibus, & pulvere illius delectentur.

XXVIII. *Cosri*; Quod si res ita habet, tum qui te prohibere vellet, peccaret, qui te verò juvabit, benè aget. Itaque Deus tibi adsit, & promoveat intentionem tuam! decernat super te bonum, juxta petitionem & consilium tuum, ille juvet & sustentet te, multiplicetque mercedem tuam pro puritate cordis tui, & occultis tuis! Ille enim author est omnis boni, & Deus misericordiæ atque retributionis, non est Deus, neq; rupes, præter Eum: Faciat tecum secundum misericordiam suam, & cum omnibus illis, qui eandem tecum intentionem habent, ad suam gloriã per miserationes suas.

Amen, Amen, Selah.

SOLI DEO GLORIA.

etiamsi eò annitar omnibus diebus vitę meę; quin & si maximè eam assequerer, mihi tamen nihil prodesset; hoc est, Libertatē à servitute hominum, & quærendâ gratiâ illorum: quæro autem Servitutem alterius, cujus gratia exiguo labore acquiri potest, & prodest in hoc & futuro seculo; Gratiam sc. & Favorē Dei. Ejus Servitus est Libertas vera, & Humiliatio corā ipso, est vera Gloria.

XXVI. *Cosri*; Quando hæc omnia credis, quæ dicis, Deus sciet occulta tua, & Misericors Deus cor duntaxat requirit, sciens occulta, & revelans abscondita (*ac proinde, vult dicere, sufficit tibi fides tua, neq; necesse est, ut in peculiarem locum te conferas, sed perinde est, in quocunque loco fueris*).

XXVII. *Judæus*; Hoc verum est, si Opus vel Actio sit impossibilis, sed in medio quasi positus est homo inter sua desideria, seu voluntates, & actiones suas (*ita ut in libero ejus arbitrio & potestate situm sit, res possibiles vel facere, vel omittere*); ac proinde reus vel culpabilis fit, quando mercedem apparentem non elicit (*perfectam*) per actum bonum apparentem (*perfectum*). Unde dicitur; *Et clangetis tubis illis, & in memoria eritis coram Domino Deo vestro*; Item; *Et erunt vobis in memoriam coram Domino Deo vestro*, Num. 10. ✓. 9. 10. Item; *Memoriale clangoris*, Levit. 23. 24. non quòd Deus opus habeat memoriali; sed quòd Opera illa opus habeant perfectione, & tùm demùm idonea sint ad promerendum mercedem, quemadmodum Oratio opus habet externâ pronuntiatione, ut perfectæ & absolutæ deprecationis & orationis formam habeat. Actio enim & Intentio, quando perfecta sunt prout oportet, demùm habent retributionem, per ἀνθρωποπαθέιαν, acsi essent

משיגו ואפי' אם אשתדל בו
כל ימי חיי ואלו הייתי משיגו
לא היה מועיל לי רוצה לומר
עבדות בני אדם ונבקשת
רצונם ואבקש עבדות אחר
ישג רצונו בטורח מעט והוא
מועיל בעולם הזה ובבא והוא
רצון האלקים : ועבודתו הוא
החירות האמתי וההשפלה
לו הוא הכבוד על האמת :
כו אמר הכוזרי. כאשר אתה
מאמין בכל מה שזכרת כבר
ידע האל מצפונך ורחמנא
לבא בעי יודע המצפונים
ומגלה הנסתרות :
כז אמר החבר זאת אמת
כאשר ימנע המעשה אבל
האדם מונח בינו ובין מאוויו
ומעשהו והאדם נאשם כאשר
איננו מביא השכר הנראה אל
המעשה הטוב הנרא'. ועל כן
נאמר והרעותם בחצוצרות
ונזכרתם לפני ה' אלקיכם והיו
לכם לזכרון לפני ה' אלקיכם
זכרון תרועה לא שהאלקים
צריך הזכרה והערה אך
שהמעשים צריכים לשלמות
ואז יהיו ראוים לגמול כאשר
צריכים עניני התפלה לבטוא
בהם אל השלמות הגמור
מהתחנה והבקשה וכאשר
יהיה המעשה והכונה שלמים
בראוי יהיה עליהם הגמול
ויהיה זה על דרך בני אדם

memoriale

הסכנה בים וביבשה אינה
נכנסת באמרו לא תנסו את
ה' אלקיכ' אך סכנה שהוא
מסוכן כמו מי שתהיה לו
סחורה מקוה שירויח ואלו
היה מסוכן יותר מזה מצד
כספו כפי תשוקתו וקוו ה
הכפר היה הדין עמו בהכנסו
בסכנות אחר אשר חשב עם
נפשו והודה על מה שעבר
מימיו והסתפק בו והחזיק
בשאר ימיו ברצון אלקיו ו
ונכנס בסכנה ואם יצילנו
אלקיו ישבח ויודה ואם
ימיתהו בעוונתיו ירצה ויודה
כי התכפר לו רב עונותיו ו
ורואה אני זה יותר עצה טובה
מאשר יסכנו בנפשם במלחמות
בעבור שיזכרו בגבורה או
בעבור שיקחו שכר גדול ו
ושיותר קלה היא הסכנה
הזאת מאשר יכנסו במלחמת
הרשות כדי לקבל שכר על
המלחמה ׃

כד אמר הכוזרי לפנים היית
בוחר בחירו' ואני רואה א
אותך עתה שאתה רוצה
להוסיף עבדות וחובות שתהיה
חייב בהם כשתדור בארץ
ישראל ממצות שאין אתה
חייב בהם הנה ׃

כה אמר החבר אבל אני מ
מבקש החירות מעבדות הרבי'
אשר אני מבקש רצונם ואינני

adeunda & ſubeunda terrâ mariq́ue, illa non incurrunt in id quod dicitur; *Non tentabitis Dominum Deum veſtrum*; ſed intelliguntur hîc ea, quibus quis ſe exponit, qui negotiationem habet ſpe lucri. Quin ſi alter ille majoribus periculis ſe obiiceret, ex deſiderio & ſpe expiationis (*iniquitatis conſequendæ, ut antè*); tamen rectè faceret pericula iſta adeundo; eò quòd rationibus ſubductis cum anima ſua & confeſſione factâ, pro omnibus per totam ſuam vitam commiſsis & præteritis (*extra terram*), ab iis cupiat deſiſtere, & ſibi proponat, reliquum vitæ ſuæ tempus ſecundum voluntatem Dei tranſigere (vel, *in favore & gratia Dei*), & hoc nomine periculis ſe committat: Si Deus ex illis ipſum liberaverit, eum laudabit, gratiasq́ue ei aget: ſi eum occiderit, vel mori ſiverit in iniquitatibus ejus, & ſic acquieſcet, gratias aget, & credet, expiatas eſſe multas inquitates ſuas. Hoc conſilium mihi videtur eſſe longè melius, quàm eorum qui vitam ſuam periculis objiciunt in Bellis, ut fortitudinis nomine celebrentur, vel mercedem amplam conſequantur: & levius mihi videtur hujusmodi periculum, quàm eorum qui ſe conferunt liberè in bellum mercenarium.

XXIV. *Coſri*; Antea eligebas Libertatem (*par.1.§.115. & par.4.§.23.*) nunc video te præferre Servitutem, & officia vel onera, ad quæ obſtrictus eris, quando habitabis in terra Iſraëlis, præceptorum ſc. quorundam obſervationem, à quibus hîc es immunis.

XXV. *Judæus*; (*Nequaquam*): Imò quæro tantùm libertatem à ſervitute plurium, quorum gratiam & favorem aucuper, nec tamen aſſequor,

XXIII. *Judæus*; Majeſtas ſeu *Præſentia Divina Viſibilis* eſt quæ ſubtracta ipſis eſt: ea enim non revelatur, niſi Prophetæ aut Multitudini populi acceptæ (*Deo gratæ*) & in loco proprio ac peculiari (*in Terra ſancta*). Et hæc eſt illa quam præſtolamur, juxta id quod dicitur; *Quia oculo ad oculum videbunt, quando reducet Dominus Tzijonem*, Jeſa. 52. 8. Hinc etiam dicimus in Precatione quadam noſtra; *Et videant oculi noſtri cum reduces Tzijonem*: Sed *Majeſtas Divina occulta & ſpiritualis* eſt cum omni Iſraëlita indigena, & cum omni qui Legi (*Dei*) veræ adhæret, atq; inculpatus eſt in ſuis actionibus, corde mundo, & animâ purâ, erga Deum Iſraëlis. Terra quoq; Canaan peculiariter eſt Dei Iſraëlis, & actiones (*Legales*) non perficiuntur niſi in ea: multa etiam præcepta fruſtra obſervantur ab eo, qui non habitat in terra Iſraëlis: Cor item & Anima non poſſunt eſſe pura & munda, niſi in loco de quo conſtat quòd ſit Deo dicatus. Etenim ſi hoc fiat in ſimilitudine & parabolâ (*h. e. in loco ad ſimilitudinem & imitationem Templi Hieroſolymitani exſtructo, & Dei cultui dicato, uti ſunt Synagogæ & Eccleſiæ*) quanto magis fiet in loco qui revera talis, ut ſupra expoſuimus (*par. I. §. 97.*), & deſiderium ejus excitabitur, animaque purificabitur; maximè ſi quis in eum proficiſcatur è loco longinquo, & is, qui ob commiſſas iniquitates quærit (*hac ratione*) expiationem apud Deum, cuique impoſſibile eſt ſacrificia offerre, quæ unicuique iniquitati (*in Lege*) ſunt aſſignatæ, tam pro iis quæ ex ſuperbia, quàm quæ ex errore ſunt commiſſæ, & nitatur ei quod Rabbini noſtri dixerunt; *Exilium expiat iniquitatem*, ſi inquam Exilium ſuſcipiatur in locum Deo gratum. Quod ad Pericula attinet, quæ tali ſunt adeunda

נג אמר החבר השכינה הנראית עין בעין היא אשר נעדרה כי איננ׳ נגלית כי אם לנביא או להמון נרצה ב במקום המיוחד והיא אשר אנחנו מצפים לה כאמרו כי עין בעין יראו בשוב ה׳ ציון ׃ וכאמרנו בתפלתנו ותחזינ׳ עינינו בשובך לציון אך ה השכינה הנסתרת הרוחנית היא עם כל ישרא׳ אזרחי ועם כל בעל דרת האמתית זך המעש׳ טהור הלב נפשו ברה לאלהי ישראל וארץ כנען מיוחדת לאלהי ישראל ׃ והמעשים לא ישלמו כי אם בה והרבה ממצות ישראל בטלו׳ ממי שאינו דר בארץ ישראל והלב והנפש אינם טהורי׳ וזכים כי אם במקום שיודעים בו שהוא מיוחד לאלקים ׃ ואלו היה זה בדמיון ובמשל כל שכן שהוא אמת כאשר קדם באורו ׃ ותתעורר התשוקה אליו ותטהר הנפש בו כל שכן מי שהולך אליו ממקום רחוק וכל שכן למי שקדמו לו עונות והוא מבקש כפרת האלקי׳ ואי אפשר לו בקרבנות אשר היו קבועי׳ לכל עון ועון מזדון ושגגה ויסמוך על מה שאמרו רבותינו גלות מכפרת עון כל שכן אם יהיה הגלות למקום רצוי אבל

דוד לבנו ז ועתה שלמה בני דע א־ת אלהי אביך ועבדהו ורא׳תם מזה שצריך לדעת את האלקים ידיעה ברורה ואחר כן התחייב עבודתו אבל הזהיר לסמוך על אביו וזקניו להאמין באלקי אברה׳ יצחק ויעקב א׳ אשר דבקה בהם השגחתו וקיים להם יעדיו בהרבו׳ זרעם והנחילם ארץ כנען וחנות שכינתו בתוכם ז וזולת זה והדומה לו וכמו זה הוא אמרו אלקים אשר לא ידעום ואשר לא ידעתם לא רצה בהם הידיעה באמתתם אבל אשר לא תראו מהם לא טוב ולא רע ואין צריך שתקוו׳ ולא שתיראום ׃

כב ואחר כן היה מענין החבר שהסכים לצאת מארץ כוזר ללכת ירושלם ויחר למלך כוזר על פרידתו ודבר עמו על זה ויאמ׳ לו מה תבקש היום בירושלם ובארץ כנען ז והשכינה נעדרת מהם והקורבה אל האלקים מושגת בכל מקום בלב הטהור והכוסף החזק ולמה תכניס עצמך בסכנת המדברות והימים והאומות המתחלפות ׃

nes Karraitarum, qui ex eo quod David filio suo præcepit, dicendo; *Tu verò Salomon fili mi*, דַע scito *Deum patru tui, & servi illi*, 1. Chron. 28. 9. argumentantur & concludunt, (*ex voce* דַע Scito) sciendum esse Deum scientiâ clarâ (*& demonstrativâ per rationes intellectuales & speculativas*), & hinc demum sequi ejus cultum: Ast monet vel hortatur ibi (*David filium suum*) ut insistat vestigiis Patris sui & majorum suorum, credendo in Deum patrum ipsorum, Abrahami, Isaci, & Jacobi, quibus adhæsit (*singulariter*) Ejus providentia, quibusque promissiones suas implevit, semen ipsorum multiplicando, hæreditario jure Terram Canaan eis donando, Majestatemque suam Divinam inter ipsos habitare faciendo, & alia similia. Ei simile est, quod alibi dicitur; (*h. e. eodem sensu accipitur verbum* יָדַע *in seqq. locis pro scientia acquisita ex miraculis Divinis & experientia*); *Et [illegible] Deos* אֲשֶׁר לֹא יְדָעוּם *quos non sciverunt*, Deut. 29. 26. item: *Eamus post Deos alienos, quos non* יְדַעְתָּם *scivistis*, Deuter. 13. 2. in quibus locis non intelligitur per *τὸ Scire* vel *Cognoscere*, Scientia vel cognitio veritatis & naturæ illorum, sed sensus est; *A quibus neq; bonum neq; malum unquam vidistis, unde non est quod vel in eos speretis, vel eos timeatis.*

XXII. Post hæc res Socii Judaici tulerunt, ut constitueret proficisci è terra Cosar, & iter suscipere Hierosolymam. Quam separationem cùm molestè ferret Rex Cosar, idcirco loquutus est cum eo, & dixit ad ipsum; Quid quæres hodie Hierosolymis & in Terra Canaan? Majestas Divina abscessit ab eis, & undiquaque patet accessus ad Deum, cum corde puro, & desiderio ardenti. Ad quid teipsum conjicies in pericula desertorum, marium, & populorum variorum?

אמר

ſed omnia corporea regat, in cujus indagatione mentes noſtræ deficiunt. Itaque probabimus Opera Dei Benedicti, & continebimus nos ab enarranda ſeu explicanda eſſentia ejus: nam ſi apprehenderemus ejus veritatem (*vere, uti eſt, aſſequi poſſemus*), cederet id ad ejus imperfectionem. Neque eſt quod attendamus ad verba Philoſophorum, qui Mundum Divinum (*ab omni materia abſtractum*) in gradus dividunt, ſed, juxta nos, omnes illi (*gradus*) ſunt gradus Divinus, ab uno (*Deo*) qui (*ſolus*) ſeparatus vel immunis eſt à corporeitate, neque niſi Deus eſt, qui omnia corporea regit. Quod autem Philoſophos induxit ad multiplicandos Deos, fuit, quòd deprehenderint motus plures orbium cæleſtium, quos numerarunt, & plures quàm quadraginta invenerunt. Cenſuerunt itaque, unumquemque illorum motuum cauſam habere ab altero diverſam, atque adeò etiam eò deduxit eos ſpeculatio ut ſtatuerent, motus illos eſſe voluntarios, non neceſſarios, vel naturales, & porrò quoque concluderent, unumquemq; motum eſſe ab anima, & unamquamq; animam habere Intellectum, & Intellectum unumquemque eſſe Angelum à materia abſtractum: Hos Intellectus, vel Intelligentias has vocarunt *Deos, Angelos, Cauſas ſecundas*, & aliis nominibus. Ultimus illorum graduum, & nobis proximus, eſt ipſis *Intellectus Agens*, de quo dicunt, quòd regat Mundum hunc inferiorem, exinde *Intellectus Materialis*, dehinc *Anima*, poſt, *Facultates naturales & vitales, ut & facultas ſingulorum membrorum*. Quæ omnia ſubtilitates ſunt gignentes acumen, non veritatem, & qui iis ſeducitur, omninò eſt Epicureus. Mittamus itaq; Ratiocinationes Kar-

גשמי מנהיג כלל הגשמיות ודעותינו גלאות מחקור עליו אם כן נבחן בפעליו יתבר' ונעמוד מספר עצמו כי אלו היינו משיגים אמתתו היה זה חסרון בו ואל נשגיח לדברי הפילוסופי' אשר מחלקים העולם האלהי אל מדרגות אך כלם אצלנו מדרגה אלהית מאחד שנפרד מההגשמות ואין כי אם אלוה מנהיג הגשמיים ואשר הביא הפילוסופים להרבות האלקים בחינתם תנועות הגלגלים ספרום והגיעום אל יותר מארבעי' וראו כי לכל תנועה מהם סבה זולת סבת האחרת והוציא להם העיון כי התנועות ההם חפציות לא הכרחיות ולא טבעיות והתחייב שתהיה כל תנועה מנפש ולכל נפש שכל והשכל ההוא הוא מלאך נפרד מחומר וקראו השכלים ההם אלקים ומלאכים ועלות שניות וזולת זה מהשמות ואחרית מדרגתם והקרוב מהם אצלינו השכל הפועל אמרו כי הוא מנהיג העולם הזה התחתון ואח' כן השכל ההיולני ואחר כן הנפש ואחר כן הכחות הטבעיו' והכחות החיוניות וכח אבר אבר וזה כלו דקדוק יקנה חדוד לא אמת והנפתה לו על כל פנים אפיקורוס: ונעזוב ראית הקראים במצות

בעדם נסך אור בהיר נוצח
הראות וימנע ממנו השיגנו
בעבור קצרת ראותנו ודעתנו
לא בעבור הסתרו והחסרו כי
הוא בהיר ונגלה ומפורסם
ביותר אצל בעלי הראות
הנבואיו משיצטרכו אל הבאת
ראיה : ותכליתנו מהכרת
אמתתו שנכיר בטבעיות מ
מה שלא היתה סבה דבר מן
הטבעים וניחסהו אל כח בלתי
גשמי אבל כח אלקי כאשר
אמר גאלינוס בכח המצייר וישי
לו יתרון על שאר הכחו ורואה
שאיננו מחמרת המזג אבל
לענין האלקי ובאותות שאנחנו
רואים בהפוך עין העצמים
ושנוי המנהגים ובריאת נ
נמצאות לא היו מבלי תחבולה
קודמת וזהו ההפרש בין
מה שנעש׳ על ידי משה ובין
מה שעשו החרטומים בלטיהם
אשר אם היו מחפשים עליהם
היו מוצאים התחבולה כמו
שאמר ירמיה הבל המה מעשה
תעתועים בעת פקודתם
יאבדו ר״ל אם תפקדם ותחפש
עליהם יהיו לאפס כדבר
המזויף והענין האלהי כל א
אשר תחפש עליו תמצאהו
כזהב הנקי וכאשר יגיע אל
המדרגה הזאת נאמר כי יש
שם בלי ספק ענין שאיננו

situm velamentum Lucis clarissimæ, visum vincentis, quam apprehendere ipsi est impossibile; propter imperfectionem visus & scientiæ nostræ, non propter illius absconsionem vel defectum, quia clarissima, splendidissima & manifestissima est iis qui visiones habent Propheticas, ut nullis opus habeant rationibus & probationibus (*vide par.* 4. *§.* 3.): Summa enim cognitio nostra de Dei veritate (seu *de Deo*) consistit in hoc, 1. quòd cognoscamus, in rebus naturalibus quædam esse, quæ nullas habent causas à naturis, hoc est, Elementis, unde ea attribuimus virtuti non corporeæ, sed Divinæ, sicut Galenus ait de Facultate formatrice (*quæ inest semini*), præcellentiam ei largiens supra omnes reliquas Facultates, & existimans, hanc Facultatem non esse à temperamento, sed à Re Divina. 2. (*cognoscimus Deum*) per signa & miracula quæ videmus, veluti sunt Conversio speciei externæ substantiarum, mutatio consuetudinum (*rerum ordinariarum & solitarum*), creatio entium quæ antea non fuerunt, sine præcedente aliqua solertia (h.e. *sine ullis adhibitis præstigiis, incantationibus & similibus superstitionibus*). Et hæc est differentia inter ea quæ facta sunt per Mosen, & inter ea quæ facta sunt à Magis incantationibus suis, in quibus, si accuratè fuissent examinata, invētę fuissent prę-stigiæ, sicut Jeremias dicit; *Vanitas sunt, opus erroneum vel illusorium, in tempore visitationis eorum peribunt*, Jer. 10. 15. h. e. si visitaveris & examinaveris illa, nihilum erunt ceu res falsa: id verò quod per Mosen factum est, quò magis examinabis & explorabis, tantò magis invenies illud instar auri purissimi. Ad hunc gradum ubi pervenitur, dicere solemus, illic absq; dubio esse aliquid, quod non sit corporeum,

CONCLUSIO LIBRI

XXI. *Judæus*; Hujus & ſimilium rerum inveſtigatio bona eſt, ut & inquirere in qualitatem judiciorum Dei quæ exercet in ſervos ſuos; quomodo illa dependeant ab eo, à quo illa ſuſpendit Propheta. b. m. dum dixit; *Viſitans iniquitatem Patrum in filiis, eorum qui ipſum oderunt: exercens autem benignitatem in millenos, eorum qui ipſum diligunt*; proportionem item ſingulorum peccatorum & pœnarum, juxta ea quæ hac de re habentur in Scriptura, & verbis Rabbinorum noſtrorum; quænam ſint ea quæ convertunt hominem ad pœnitentiam, & quæ non convertunt eum; Pœnitentiæ conditiones & requiſita; quænam afflictiones veniant per modum probationis & tentationis, & quę per modum pœnæ & ultionis peccati præcedentis; quæ item per modum permutationis vel viciſſitudinis (*ut Deus poſtmodum ei benefaciat*), ſeu in mundo hoc, ſeu in mundo futuro; quæ denique propter iniquitatem patrum; quæ Bona veniant propter merita præcedentia, vel propter merita patrum, vel ad probandum & tentandum; Commixtionem modorum iſtorum (*quando ſc. plures cauſæ concurrunt & conjunctæ ſunt*) & alia, quorum ſcientia eſt profunda, & non niſi poſt multarum cauſarum inveſtigationem indagari poteſt; veluti, cur juſto ſæpè ſit malè & impio benè? Quorum ratio non manifeſta eſt, illa relinquentur Scientiæ & juſtitiæ Dei; homo verò agnoſcet, ſe cauſas etiam manifeſtas non ſufficienter intelligere, nedum occultas: Et cùm pertinget in verbis vel ratiocinationibus ſuis ad Subſtantiam primam, ac proprietates ejus, ſeparabitur ab eis, & videbit ſibi oppoſitum

חתימת הספר

כא אמר החבר זה והדומה לו החקירה עליו טובה ועל איכות דיני האלקים בעבדיו ותלותם במה שתלאם הנביא עליו השלום מן פוקד עון אבות על בנים לשונאיו ועושה חסד לאלפים לאוהביו ושקול עון ועון עם עונש ועונש ממה שבא במקרא ובדברי רבותינו ומה שמשיבין אותו בתשובה ומה שאין משיבין ותנאי ה התשובה ומה שיבא מן הצרות על דרך הבחינה והנסיון ועל דרך הפרעון מעון שקדם ועל התמור' בעולם הזה ועל דרך התמור' בעולם הבא או בעבור עון אבות ומה שיבא מן הטובות לזכות שקדם או בעבור זכות אבות או לבחינה ונסיון: והמזג הפנים האלה וזולתם ממה שדעתם עמוקה ואפשר שיגלה בחקירה ברוב הסבות כצדיק ורע לו רשע וטוב לו: ומה שאיננו נגלה ימסר בו הענין אל דעת ה האלקים וצדקו ית' ויודה האדם בסכלותו בסבות האלה הנגלו' כל שכן הנסתרות וכאשר יגיע בדבריו אל העצם הראשון ומה שהתחייבו בו מן המדות יבדל מהם ורואה

ירצה וידבר במה שירצה ויותר
מזה מחשבתו ודמיונו יצייר לו
הקרוב והרחוק בעת שירצה
ועל הענין שירצה כי הוא
מושל בסבותיו האמצעיו ועל
כן לא יתכן שינצח החלש
את החזק בשחוק האשקאקש
הנקראת שטרנג בערבי ולא
יאמר הצלחה ורוע מזל א
אשדשיר ובמלחמת ה
האשקאקש כאשר יאמר ב
במלחמת שני המלכים
הנלחמים כי סבות דאשדשיר
ומלחמת שטרנג נמצאות כלם
וינצח החכם בהנהגתו תמיד
ולא יירא סבה טבעית שצריך
להתנג׳ בה ולא סבה מקרית
אלא בעת נכרי מחמת
התעלמות וההתעלמו׳ נכנס
בסכלות כאש׳ אמרנו ועם
כל זה הכל מיחס אל הסבה
הראשונה בדרכים הנזכרים
אך אל הכונה הראשונה
בחדושי בני ישראל כל ימי
היות השכינה בתוכם : אבל
אחר כן הענין מסופק אלא
בלבות המאמיני׳ האם ה
החדושי האלה בכונה ח
הראשונה מן האלקים או
בסבות גלגלים או מקרים : ואין
טענה פוסקת אך הטוב שיוחס
הכל אליו יתברך כל שכן ה
הדברים הגדולים כמות
והנצוח : והמלחמות ו
וההצלחה : והחסרון : והדומה
לזה :

ſua pro lubitu ſuo movet, loquitur quotieſcunque vult; imò cogitatio & imaginatio ejus fingit ſibi tam propinqua, quàm longinqua quandocunque vult, & de quacunque re vult: quia dominatur cauſis mediis. Non enim poteſt debilior vincere fortiorem in ludo latrunculorum, qui אשקאקש *Schachius* vocatur, Arabicè אשטרנג neque dicitur Fortuna vel infortunium eſſe in ludo latrunculorum & certamine Schachico, quemadmodum id dici ſolet de bello duorum Regum belligerantium, quia cauſæ illorum ludorum omnes habentur, & ſapientior vel peritior ſuâ prudenti gubernatione ſemper vincit, neque metuit cauſam naturalem, cum qua paciſci oporteat, vel cauſam accidentalem, niſi fortè rariſſimè & inſolenti aliquo tempore, propter occultationem (*veri ductus obſervandi*): hæc autem occultatio ingreditur Ignorantiam, ſicut diximus. Et tamen utut hæc ſint, omnia per vias vel modos commemoratos (*per cauſas ſecundas*) referuntur ad Cauſam primam. Sed ad Intentionem ejus primam (*referuntur*) res innovatæ (*extraordinariè, & miraculosè facta*) inter filios Iſraëlis, quamdiu Majeſtas Divina præſens fuit in medio illorum: quamvis poſtea res facta ſit dubia (præterquam in cordibus fidelium), an illæ res fuerint intentione primâ à Deo, an verò per cauſas cœleſtes, vel accidentales! (*poſteaquam ſc. præſentia Divina extraordinaria ab illis fuit ablata*). Cujus rei decidendæ argumentum evidens equidem non habemus; optimum tamen eſt, ut omnia Deo attribuantur, inprimis res magnæ, uti ſunt Mors, Victoria, Bella, Proſperitas, Paupertas & ſimilia.

in gradu ejus qui Legem non habet, quemadmodum homo ægrotans & doloribus afflictus, si ei daretur optio, utrum mallet esse equus, aut piscis, aut avis, alacris & doloris expers, ita ut separatio fieret inter ipsum & Intellectum, qui eum appropinquare facit ad gradum Divinum, illud non eligeret.

V. Quòd Animæ audientium accipiant signaturam vel impressionem ab increpatione redarguentis, si illa fiat verbis gratis & acceptis. Et sanè omninò Increpatio habet utilitatem; & licet non convertat inobedientem, ne faciat malum, accenditur tamen ex ea in ipsius anima quædam scintilla, quâ videt, opus illud suum (*vel agendi illam rationem*) esse malum, quæ est pars Conversionis, & ejus initium.

VI Quòd Homo inveniat in Anima suâ potentiam vel faciendi, vel omittendi malum, in rebus quæ ipsi sunt possibiles: quod ei est impossibile, non est impossibile, nisi propter defectum causarum secundarum, aut propter ignorantiam illarum. Exemplum hujus rei sit pauper peregrinus: ille nescit regere, hoc est, dominari populo, hocque ei est impossibile: quod si verò ei adessent causæ mediæ vel secundæ, & sapientiam haberet illas adhibendi, (*pro rei, temporis, loci, vel aliarum circumstantiarum necessitate*) perficeretur voluntas ejus, non aliter ac perficitur in eo, cui causæ mediæ præsentes sunt, qui eas novit, & (*pro re nata*) potest regere: Talis dominatur vel imperat domui suæ, liberis & servis suis, & quod magis est, membra

היו נותנין לו הבחירה לא היה בוחר שיהיה במדריגה מי שאין לו תורה כאשר האדם כאשר יחלה ויעונה ב במכאוביו. אלו היו נותנין לו הבחירה שיהיה סוס או דג או עוף מתענג בלי מכאוב ויובדל בינו ובין השכל אשר יקרבהו אל מדנת האלהות לא היה בוחר בו :

וההקדמה החמשית כי נפשות השומעים מקבלות רושם לתוכחת המוכיח כאשר תהיה בדברי מקובלים ו ולתוכחת באמת על כל פנים תועלת ואם איננה משיבה הממרה מעשות הרע יקדח בנפשו מן התוכחת ההיא ניצוץ ורואה כי המעשה ההוא רע וזה חלק מן התשובה והתחלה לה בו :

וההקדמה הששית כי האדם מוצא מנפשו יכולת לעשות הרע ועזבו הענינים אשר הם אפשר לו ומה שנמנע ממנו לא נמנע כי אם להעדר הסבו' האמצעיות או לסכלות האדם בהם : והדמיון בזה רש נכרי איננו יודע להנהיג רוצ' למשול בעם וזה נמנע ממנו ואלו היו נמצאו' הסבות האמצעיות ויהיה הוא חכם להתעסק בהם היה נגמר רצונו כאשר נגבר רצונו במי שסבותיו נמצאו' וידעם וינהיג' ממה שמושל בביתו ובבניו ובעבדיו ויותר מזה אבריו ינ׳עם כאשר

אין לתולעת לאמר למה לא
בראני אדם :
וההקדמה הרביעית
ההודאה כי למציאות מדרגות
עליונות ותחתונות וכל מה שיש
לו הרגש והשגה וחוש מעולה
כאשר אין לו זה בעבור קורבתו
ממדרגת הסבה הראשונה
אשר הוא השכל בעצמו וכי
הפחות שבצמח יותר מעולה
במדרגה מן המעולה שבמוצאים
והפחות שבבהמה יותר מ
מעולה במדרגה מן המעולה
שבצמח והפחות שבאדם
יותר מעולה במדרגה מן
המעולה שבבהמה : וכן
הפחות שבבני תורת האלקים
יותר מעולה במדרגה מן
המעולה שבאומות עכום
שאין בהם תורת האלקים : כי
התורה שהיא מאת האלקים
מקנה הנפשות מנהג המלאכים
ותכונתם וזה מה שאין משיגי
אותו בלמוד : והראיה על זה
כי ההתמדה על מעשה התורה
היא מביאה אל מדרגות
הנבואה אשר היא הקרובה
שבמדרגות האנושיות אל
האלקים אם כן בעל התורה
הממרה טוב מאשר אין לו
תורה כי הוא כבר הקנתהו
תורת האלקים מנהג מלאכותי
השקיף בו על מדרגת ה
המלאכים אף על פי שמרי
בלבל אותו עליו והפסידו נ
נשאר לו ממנו רשמי ונשאר
כאש הכוסף אליו אבל אם

sicut Vermis non est quod dicat, quare me non creavit hominem?

Quarta; Ut confiteamur, quod Entia habeant gradus superiores & inferiores: Nam quicquid habet sensationem (*vitam*) apprehensionem, & sensum, præstantius est eo, quod hæc non habet; quia propius accedit ad gradum Causæ primæ, quæ est Intellectus in substantia sua: minima item Planta dignitatis gradu superat præstantissimum metallorum: & minima Bestia nobiliorem habet gradum præstantissimâ plantâ: minimus Hominum gradum habet digniorem, quàm præstantissima bestia; minimus deniq; Filiorum Legis Dei nobiliorem habet gradum, quàm præstantissimus gentium Idololatricarum, qui Legē Dei non habent. Nam Lex, quæ est à Deo, acquirit Animabus Angelorum qualitatem & proprietatem: hanc vero non apprehendunt per doctrinam (*ratiocinationem naturalem*). Ratio hujus rei est, quia continuatio operum Legalium illorum adducit ad gradum Prophetiæ, qui est inter gradus humanos Deo proximus. Unde rebellis vel contumax, qui habet Legem (*Divinam*), melior est eo qui non habet Legem, quia illa ei jam acquisivit qualitatem Angelicam, quâ inspicit in gradum Angelorum: & licet ejus rebellio vel inobedientia illam (*qualitatem*) disturbet & corrumpat, remanent tamen in eo impressiones, & quasi ignis eam appetens; ut si optio ei daretur, non eligeret esse

neum, sed omnia sint sapientissima & & ordinatissima, sine omni corruptione vel pravitate. Hoc confirmatur in anima per considerationem multarum rerum Creationis, (*apparentium & manifestarum*) per quæ fundamenta infiguntur animæ intelligentis (*etiam de paucis occultis*) ut credat, nihil esse in operibus vel actionibus ejus pravi: & licet id in quibusdam videatur esse, non tamē hujus rei causâ labefactatur fides ejus, sed attribuit illud ignorantiæ animæ suæ, & tenuitati intellectus sui (*conf.par.3.§.45*).

Secunda; Ut agnoscamus Causas secundas, non tanquam Agentes, vel Efficientes, sed tanquam Causas materiales, aut instrumentales: Nam semen (*virile*) & Sanguis (*muliebris*) sunt materia hominis: Membra sementationis conjungunt (*illa duo*): Spiritus & facultates (*Seminis & sanguinis*) sunt instrumenta utrinque inservientia ex Voluntate Dei, & per ista perficitur ejus Imago, delineatio, accretio, & nutritio. Quin & in aliqua re creata (*in diebus sex creationis*) opus fuit causâ mediâ vel secundâ, veluti Pulvere terræ, qui materia fuit hominis. Itaque fieri non potest, ut non confiteamur & agnoscamus Causas medias.

Tertia; Quòd Creator det cuique materiæ Formam optimam, & convenientissimam, quam potest recipere; quòd item Deus benefaciat, neque suam gratiam, sapientiam, & gubernationem subtrahat ulli rei: quòd etiam ex.gr. in Pulice & in Musca æquè eluceat, ac in ordine Sphærarum (*vide.par.1.§.68. & par.3.§.17. & par.4.§.25.*), neque aliter differant res, quam ratione materiæ suæ (*vide par.4.§.25.*). Itaq; non est quòd dicas; quare me non creavit Angelum? sicut

וסדור אין בהם קלקול וכבר התיישב זה בנפשות בהתבונן ברוב הבריאה ומה שנשתרש ממנה בנפש המשתכל עד שהאמין שאין במעשיו קלקול ואם יראה במקצתם לא תתקלקל אמונתו בעבור זה אבל ייחסהו אל סכלות נפשו ומיעוט הבנתו :

וההקדמה השנית ההודאה בסבות אמצעיות אך אינם פועלות אבל הם סבות על דרך החומר או על דרך הכלים כי השכב' זרע והדם חומר לאדם ואברי ההזרעה מחברים והרוחות והכחות כלים משמשים ביניהם בחפץ האלקי' ויגמר בהם צלמו וקוו וגדולו והזונו ואפילו בדבר ה הנוצר יש שצריך אל הסבה האמצעית כעפר אשר הוא חומר האדם ואי אפשר שלא להודות בסבות אמצעיות :

וההקדמה השלישית כי הבורא יתברך נותן לכל חומר הטובה שבצורות שאפשר לו לקבל והמתוקנות שבהם ושהוא יתברך מטיב לא ימנע חנינתו וחכמתו והנהגתו מ מדבר וכי חכמתו בפרעוש וביתוש על הדמיון איננה מקצרת מחכמתו בסדור ה הגלגלים אך התחלפו הדברים מחמת חמריהם ואין לך לאמר למה לא בראני מלאך כאשר

מועילים מביאים הטוב ודוחים
הרע ׃ וכאשר ישתדל האדם
בסבות האמצעיות אחר שימסר
אל האלקים במה שנעלם
ממנו בלב שלם ימצא טוב ולא
יחטיא אבל הכנסו בסכנה
הגמורה לבטחונו באלקים
נכנס תחת ולא תנסו את ה׳
אבל המאמר בשוא בצוותו
בעבודה למי שקדם בדעתו
שימרהו או שיעבדהו איננו
שוא כי כבר הקדמנו וביארנו כי
המרי והעבודה לא יגמרו כי אם
בסבות האמצעיות והיתה סבת
עבודת העובד הצווי בעבודה
וכן קדם בידיעתו שהוא עובד
ושסבת עבודתו שמוע תוכחתו
וכן קדם בדעתו מרי הממרה
בסבות האמצעיות אם בחברת
הרעים או בתגבורת מזג רע
או נטות אל התענוג והמנוחה
ותוכחתו לו מקל ממריו כי כן
המפורסם כי לתוכחת רשם
בנפש על כל ענין וכי הממר׳
תתפעל נפשו לשמע התוכחות
אפילו מעט הפעלות כל שכן
כשתהיה התוכחת להמון כי
יש בהם על כל פנים מקבל
וכבר הועיל ואינו שוא ׃
תחלת ההקדמות אשר
בהם קיום העצה הזאת
ההודאה בסבה הראשונה
ושהוא עושה וחכם ושאין
במעשיו שוא אך כלם בחכמ׳

tus, & eruditus, prosunt, bonum adducentes, & malum avertentes. Et cùm homo adhibet causas secundas, posteaquam se Deo commendavit, in eo quod ab ipso abscondi tum est, corde perfecto, inveniet bonũ, neq; aberrabit: Sed si adeat periculum purum (*manifestum*) ex fiducia in Deum, incurrit in illud; *Non tentabitis Dominum Deum tuum.* Quod verò dicitur, *Frustraneum esse ei praecipere pietatem, de quo antea novit, quòd ei sit rebellaturus, aut ipsum veneraturus*; id frustraneum esse nego: Jam antè enim exposuimus, quòd Obedientia & Inobedientia non perficiantur, nisi per causas secundas: & causa Obedientiæ obedientis est Præceptum obedientiæ (*per quod ad eam incitatur*), & sic antea præcessit in Scientia ejus (*Dei*) quòd obediens sit futurus, & causam obedientiæ ejus fore Auscultationem redargutionis suæ: sic in ejusdem scientia præcessit Inobedientia inobedientis per causas secundas, seu ex pravo consortio, seu ex vi temperamenti vitiosi, aut ex inclinatione ad voluptatem & otium: redargutio autem seu objurgatio alleviat rebellionem ejus, quia constat, redargutionem omninò relinquere impressionem in anima, & animam inobedientis affici ab auditu redargutionum, saltem aliquali passione, inprimis si redargutio fiat ad integrum populum: quia inter eos semper aliquis existit, qui eam recipiat, & sic prodest, neque est frustranea.

Ad hoc meum consilium confirmandum, sequentes observentur propositiones, vel Regulæ;

Prima est, ut confiteamur & agnoscamus Causam primam, quòd ille sit Factor sapiens, nec in operibus ejus quicquam sit frustra-

וסדור

bus utique fortisſima & efficacisſima eſt, ut eligas vel diligentiam & ſtudium, vel indiligentiam & negligentiam. Neque eſt quod excipias vel argumenteris ab eo quod paucis accidit, & rarò, vel per accidens; dum ſcilicet aliquando videmus perire eum, qui diligentiâ eſt uſus, vel temerarium & ſtultum liberari. Nam nomen *Securitatis* longè aliam ſignificationem habet, quàm nomen *Periculi*: neque vir prudens fugit è loco ſecuritatis in locum periculi, prout fugit è loco periculi in locum ſecuritatis: Salus & liberatio, quæ accidit in loco periculi, dicitur eſſe miraculoſa: mors autem quæ contingit in loco ſecuritatis, dicitur eſſe præter naturam.

Diligentiam itaque eligere & adhibere omnes tenentur (*omnium eſt officii*), & ut eam adhibeat, *Conſilium meum* eſt ei, qui illi credit: Negligentia autem & Temeritas, conſilium eſt, hoc conſilium deſtruens (*illi contrarium*). Omnia tamen per Dependentiam redeunt ad Deum. Quod verò fit per Decretum Dei abſolutum, eſt Gloria (*glorioſa Dei manifeſtatio & præſentia*) & Miracula: & hoc non opus habet cauſis ſecundis, quamvis eas adhibere & neceſſarias facere poſſet, veluti Liberatio Moſis à fame per quadraginta dies ſine cibo: Perditio populi Senacharibi ſine cauſa viſibili & apparente (*externâ*). Cauſarum verò Divinarum (*Actionum mere & immediatè Divinarum*) apud nos nullæ ſunt cauſæ, quia eas ignoramus, & dicitur de illis, quòd Præparatio nihil ad eas proſit; quod eſt verum: ut præparationes animales (*ſpirituales*), Secreta nimirum Legis, ei qui illarum eſt peri-

האמצעיות ומכללם אך החזקה שבהם שתבחר בזריזות ובהשתדלה או בעצלה ובעכוב ואל תטעון במה שיקרה למעטים ובעתות מעוטו ובדרך המקרה מאבוד המשתדל והנצל המופקר הפתי כי שם הבטחה יש לו ענין מובן בלתי ענין שם הסכנה ואין דעתן בורח אל מקום הסכנה ממקום הבטחה כאשר הוא בורח ממקום הסכנ׳ אל מקום הבטחה ומה שיקרה במקום הסכנה מן ההצלה יאמ׳ כי הוא נפלא ומה שיקרה במקום הבטחה ממיתה יאמר שהוא דבר חוץ לטבע והבחירה בהשתדלות חובה ומסבות ההשתדלות עצתי זאת למי שיאמין בה ומסיבות ההפקר העצה שהיא סותרת העצה הזאת ׃ והכל שב ב בהשתלשלות אל האלקים ׃ אך אשר יהיה בגזירה גרידא הוא הכבוד והאותו׳ וזה אין מצריך אל סבות אמצעיו׳ ואפשר שיצריך אליהם כהצלת משה מן הרעב ארבעים יום מבלתי הכנת מזון ׃ ואבדן עם סנחריב מבלי סבה נראית ׃ אך בסבות אלהיו׳ אינן אצלנו סבות מפני שאין אנו יודעים אותם ׃ ובהם יאמר כי לא יועיל בהם ההזדמנות והוא אמת אבל הזימונים הנפשיים והם סודות התורה למי שידעם והתחכם בהם הם

tus &

שרוצים להליץ בעדם ומביאה
הנפש אליהם בלעדי הסכמה
קודמת אבל הלשונות המוסכם
עליהם הם מורכבים מ
מעניינים טבעי ומבחרי :
והדבור המקרי הוא דבור
המשוגעים בעת שגעונם לא
יסודר ממנו ענין ולא יגיע אל
חפץ מכוון : והדבור המבחרי
הוא דבור הנביא בעת
נבואתו או דברי הדעתן ה
המחשב המחבר מליצתו ו
ובוחר דבריו כפי שיראה שהוא
ראוי לכוונתו : ואלו היה
רוצה היה מחליף כל דבר מהם
בזולתו : ועוד אם היה רוצה
היה מניח ענין ולוקח זולתו
וישליחם כל החלקים האלה
אל האלקים יתברך בדרך
ההשתלשלות לא שהם בכונה
ראשונה ממנו ואם אינגו כן
דברי התינוק ודברי מטורפי
הדעת ומליצת הדברן ושירי
המשורר דברי האלקים יתברך
מכל זה : אבל טענת העצל
על הזריז באמרו כבר קדם
בדעת אלקים מה שיהיה
איננה טענה כי זה כמו אמרו
אלוהיה אומר לי כי אשר יהיה
אי אפשר לו שלא יהיה אומר
לו אמת הוא אבל לא תמנע
הטענה הזאת שיקח ה
האדם העצה הטובה ותזמן
כלי מלחמה לאויביך והמזון
לרעבונך כאשר יתברר לך כי
הצלתך או אבדתך אינם
נגמרים כי אם בסבות
האמצעיות

volunt loqui (*quas volunt aliis indigitare: vide par. 2. §. 72.*): ad eas inducit anima sine instituto & consensu de eis præcedente: sed linguæ ex consensu institutæ, sunt compositæ ex re naturali & electiva vel arbitrariâ. *Sermo Accidentalis*, est sermo amentium tempore amentiæ ipsorum, ex quo nihil componi potest, quique non assequitur voluntatem intentam (*id quod intenditur*). *Sermo Electivus* est Sermo Prophetæ tempore Prophetiæ ipsius, aut Viri periti, eruditi, qui meditatè componit orationem suam, & verba eligit, prout videt ea intentioni suæ esse convenientia, itaut, si vellet, unumquodque mutaret in aliud, (*pro unoquoq; aliud adhiberet*), vel etiam, si vellet, rem vel materiam illam relinqueret, & aliam assumeret. Hæ partes (*Sermonis*) omnes possunt Deo attribui per concatenationem & dependentiam; non quòd sint ab Ipso intentione primâ (*& immediatâ*): secus enim dicendum esset, Verba puerorum, & mente captorum, orationem Oratoris, & Carmen Poëtæ, esse omni ex parte verba Dei.

Argumentatio verò Pigri contra sedulum & diligentem, dicentis, *In mente Dei jam præcessisse quod futurum est*, nulla est. Hoc enim perinde est ac si diceret; Id quod futurum est, non est possibile ut non sit vel fiat. Dicam itaque ei; Verum hoc equidem est: interim tamen non impedit hominem, quin utatur consilio bono, & te instruas armis bellicis contra inimicum tuum, cibo item contra famem, quandoquidem constat, tuam salutem vel interitum non posse perfici, nisi per causas secundas, è qui-

in Lege commemoratis conditionibus Temporum, Locorum, & Actionum vel Operum; neque curat Causas naturales & accidentales, ut qui novit, quòd ipsarum Malum à se depelli possit vel Doctrinâ (*divinâ*) quâ antè instructus est contra malum illud; aut per Gloriam (*signa & miracula*) quæ ipsi fit tempore mali illius: Bonum verò Causarum accidentalium non possit impediri vel ab impio, vel à pio: quòd item Bonum Impiorum sit inter Causas naturales & accidentales, neque evitari possit malum illarum veniens: pios autem per easdem causas prosperari, & tutos esse à malo illarum.

Sed ferè digressus sum à scopo & proposito meo: ad illud itaque revertor & dico, Davidem b.m. tres causas *Mortis* adduxisse, quando dixit; 1. *Quia Dominus percutiet eum*; in quibus verbis continetur prima causa, *DEUS* videlicet; 2. *Aut dies ejus veniet, & morietur*; quibus continetur causa secunda Naturalis, 3. *Aut in bellum descendet, & consumetur*; ubi habetur Causa tertia Accidentalis; 1. Sam. 26. 10. *Quartam*, electivam sc. vel voluntariam, omitit: nullus quippe homo est, qui eligat aut velit mortem. Licet enim Saul seipsum interfecerit, non id fecit, quòd eligeret aut vellet mortem, sed ut averteret machinationes & opprobria inimici sui. Similes partes vel Causæ deprehenduntur in *Sermone*. *Sermo* enim *Prophetarum*, quando induuntur Spiritu sancto, in omnibus & singulis verbis intenditur & dirigitur à Re Divina, neque ullum verbum consistit in Libero Prophetæ arbitrio: *Sermo Naturalis*, sunt indicia & motiones rebus convenientes, de quibus volunt

הענינים הנזכרים בתורה מן העתים והמקומות והמעשים ואיננו משגיח בסבות ה הטבעיות והמקריות : יידע כי רעתם דחויה ממנו אם בלמוד שיתקדם לו בהצעה לרעה ההיא או בכבוד שיעשה לו בעת הרעה ההיא : אך טובות הסבות המקריות איננה נמנעת מן הרשע כל שכן מהחסיד וטובות הרשעים היא בסבות ההם המקריות והטבעיות ואין דוחה לרעתם כשתבא אבל החסידים יצליחו בסבות ההם והם בטוחים מרעתם וכמעט שלא א אצא מכונתי ושתה אשוב ואומ' כי דוד עליו השלום הביא שלשה חלקים בסבות המות ואמר כי ה' יגפנו והיא הסבה האלקית : או יומו יבא ומת והיא הסבה הטבעית : או במלחמה ירד ונספה והיא הסבה המקרית והניח החלק הרביעית רוצה לומר המבחרית כי אין אדם שיש לו דעת בוחר במות ואף על פי ששאול המית את עצמו לא מבחרו המות אך לדחות התעוללות האויב בו : וכמו החלקים האלה בדבור כי דבור הנביאים בעת שלובשת אותם רוח הקדש בכל דבריהם מכוון מן הענין האלקי ואין לנביא דבר בבחירה מדבריו : והדבור הטבעי הם הרמזים והתנועות הראויות לעניינים

האפשר שיהיו כלם אלקיי בחר ההמון ליחסם כלם אל האלקים להיות זה יותר חזק באמונה אך יש למכיר להכיר עם מעם ואיש מאיש וזמן מזמן ומקום ממקום וענינים מענינים אחרים : ויראה כי החדושים האלקיים לא נראו על הרוב כי אם בארץ מיוחדת והיא אדמת הקדש ובעם מיוחד והם בני ישראל ובעלי דת האמתי ובזמן ההוא ועם הענינים ההם אשר נתלו בהם ממצות וחקים נראה בסדורם כל מאויי לב ונראה בקלקולם כל רעה ולא הועילו הענינים המקריים והטבעיים דבר בשעת הקלקלה ולא הזיקו בשעת הסדור : ועל כן היו בני ישראל טענה בכל אומה על האפיקורוסים אשר ראו דעת אפיקורוס היוני באמרו כי כל הדברים הם נופלים במקרה כי לא תראה בהם כונת מכוון וסיעתו נקראים בעלי ההנאה כי סברתם כי ההנאה היא התכלית המבוקשת והיא הטובה סתם : ובקשת בעל התורה מן המצוה בה שיהיה נכבד אצלו מוסר כל חפציו אליו יתברך ומבקש למוד אם הוא חסיד או אותות וכבוד אם הוא נביא או המון נרצה עם

memoratis speciebus, & potuissent omnia esse Divina, maluit vulgus omnia attribuere Deo, & ad eum referre, quia hoc magis faciat ad confirmandam fidem (*in Deum*). Verùm Intelligens & eruditus novit discernere populum unum ab altero, virum unum ab altero, tempus unum ab altero, locum unum ab altero, & res unas ab aliis, ac deprehendit, Innovata Divina (*merè*) non videri utplurimùm vel communiter nisi in terra peculiari, Terrâ videlicet sanctâ; in Populo peculiari, qui sunt Filii Israël, & sectatores Legis seu Religionis veræ; & quidem eo tempore, atque cum iis rebus, quæ ab illis dependent; Præceptis videlicet & Statutis, in quorum Ordine (*& observatione*) videntur (*in populo*) omnia desiderabilia cordis, in eorum verò corruptione & destructione, omnia mala, neque res Accidentales & Naturales quicquam prosunt tempore destructionis eorum, vel nocere possunt tempore Ordinis eorum (*observati*). Hinc Filii Israël argumento sunt omnibus populis contra Epicureos, qui amplexi sunt sententiam Epicuri Græci, dicentis, Omnia fieri per accidens, neque in illis conspici intentionem intendentis (*Dei*): hujus asseclæ vocantur Voluptuarii, quia Voluptas ipsis est ultimus Finis quæsitus, & Summum hominis Bonum. Vir autem Legis (*Legi Divinæ addictus*) nihil aliud petit à Legislatore, nisi ut sit honoratus apud ipsum (*ne faciem ejus redire faciat vacuam, sed ipsum exaudiat, juxta illud Psal. 91. ver. 15.*), omnes suas voluntates tradens & committens Deo, & petens ab ipso vel Doctrinam si fuerit Sanctus, vel Miracula & Gloriam (*gloriæ Divinæ manifestationem visibilem*) si fuerit Propheta, aut Multitudo populi accepta (*Deo*); observatis tamen

ea excipit à Decreto ejus, sed refert illa ad Ipsum per concatenationem & dependentiam.

2. *Quòd res illas eximat à Scientia Dei.* Possibile enim seu Contingens absolutum, naturâ suâ est ignotum.

Circa hoc prolixi sunt המדברים Loquentes, & tandem dicunt, Scientiam ejus (*contingentis*) esse per accidens, neque Scientiam rei esse causam ejus, quòd sit; non etiam Scientiam Dei impellere vel cogere ea quæ sunt ut sint, sed illa nihilominus esse contingentia, quæ esse possent, vel non possent. Nam scientia rei futuræ, non est causa ut ea fiat, sicut scientia rei præteritæ non est causa cur ea sit, sed tantùm visio quasi illius. Nam Scientiam habent Deus, Angeli, Prophetæ, & Arioli: &, si Scientia esset causa existentiæ, sequeretur, quòd ideò aliqui futuri sint in horto Edenis, quòd sciverit Deus hos esse justos, sine respectu cultûs Dei, (*etsi Deum non colant*), alii verò in Gehennâ, eò quòd hos peccaturos sciverit (*etiamsi non peccent*); sequeretur etiam quòd homo satiari possit licet non edat, sed ideò, quia Deus sciat, illum saturatum iri hoc vel illo tempore, sicque tolluntur causæ mediæ, vel secundæ: quòd si autem tolluntur, tolluntur etiam potentiæ mediæ vel secundæ (*animæ sc. hominis*), & sic quod de Abrahamo dicitur; *Et tentavit Deus Abrahamum*; explicandum erit, quòd Deus ejus pietatem è potentia in actum eduxerit, ut esset causa Boni, vel Felicitatis ejus, juxta id quod dicitur; *Quia fecisti rem hanc, benedicendo benedicam tibi*, Genes. 22. 16. Et quia innovata necessariò sunt vel divina, vel ex reliquis com-

ח אבל משיבים אליו בדרך
ההשתלשלות ותשיגנו אחרי
כן דבה אחרת והוא הוציאו
הדברים ההם מידיעתו כי
האפשר הגמור מושכל בטבעו
וכבר האריכו בזה המדברים
ויצא להם כי הדעת אותו
במקרה ואין ידיעת הדבר סבת
להיותו ולא תכריח ידיעת
האלקים בהוות והם עם זה
באפשר שיהיו ושלא יהיו כי
אין הידיעה במה שיהיה היא
הסבה בהיותו כאש׳ הידיעה
במה שהיה איננה סבה להיותו
אך ראיה עלית כי הידיעה
לאלקים ולמלאכי׳ ולנביאי׳
ולידעוני׳ ואלו היתה הידיעה
סבה להויה היה בדין שיהיו
עתידים בגן עדן לידיעת
האלקים אלו שהם צדיקים
מבלי שיעבדו ואחרים בגיהנם
לדעתו שהם עתידים. לחטא
מבלתי שיחטאו והיה בדין
שישבע האדם מאין אכילה
לידיעת אלקי׳ שהוא ישבע
בעת פלוני ובטלו הסבות
האמצעיות ואלו היו בטלות
היה מסתלק מציאות הכחות
האמצעיות והיה מאמרו
והאלקים נסה את אברהם על
נכון להוציא עבודתו מן הכח
אל הפועל להיות זה סבת
טובתו כמו שאמר יען אשר
עשית את הדבר הזה כי ברך
אברכך ובעבור שהיו החדושים
צריכים להיות אלקיים או
זולתם מן החלקים והיה

memoratis

כח כוזב נקבע לבטלה שיכעס
האדם על דבר מבלעדי דבר
אחר וכן שישבח ויגנה ויאהב
וישנא וזולת זה אם כן אין
לבחירה מצד שהיא בחירה
סבה הכרחית כי תשוב
הבחירה ההיא הכרח ויהיה
דבור האדם הכרחי כמו תנועת
דפקו ובזה מה שתכחישהו
הראיה כי אתה מוצא עצמך
יכול על הדבור ועל השתיקה
בעוד שתהיה בממשלת השכל
ולא ימשלו בך מקרים אחרים:
ואלו היו החדושים מכונים
כונה ראשונה מהעלה
הראשונה היו נבראים לעתם
עם כל רגע והיינו יכולים לומר
בעולם וכל אשר בו כי עתה
בראו הבורא ולא היה ע
לפתים ענין שיפלא האדם
מהם כל שכן שיאמין בעבורם
ולא היה לעובד יתרון על
הממרה כי שניהם עובדים
עושים מה שהושמו לעשותו
והובאו אליו עם דבות גדולות
משיגורת האמנה הזאת
והגדולה שבהן הכחשת העין
כאשר אמרנו אבל הדבר
המשגת מי שאומר בבחירה
בעבור הוציאו קצת הדברים
מגזירת האלקים ית' יש לטעון
עליה במה שקדם זכרו כי לא
הוציא אותם מגזירתו כל עקר

rus est? Aut, an dicent, Iram esse facultatem falsam, frustrà homini inditam, ut irascatur rei uni, & non rei alii (*sine causa*): Sic, ut eadem ratione laudet, vituperet, amet, odio habeat, & similia? Hoc sic posito, Arbitrium, quatenus tale non habebit causam necessariam, quia ipsum Arbitrium sic fieret necessarium: Sic sermo hominis necessarius esset, perinde ac necessarius est pulsus (*arteriarum*) ejus. Hoc verò sana ratio falsum esse docet; Deprehendis enim in te, te potestatem habere loquendi vel tacendi, quamdiu Intellectus in te habet dominium, neque tibi prædominantur accidentia alia. Quod si innovata (*ea quæ fiunt*) intentione primâ intenderentur à Causa prima, tum singulis horis & momentis nova crearentur (*à Deo*), & possemus dicere de Mundo, & iis quæ in eo sunt, quòd nunc eum creet creator (*per continuas sc. & successivas creationes*), neque in Prodigiis & Miraculis quicquam foret miraculosi homini, nedum ut propter ea crederet (*commoveretur ad credendum*): nullam etiam sic haberet fidelis Dei cultor prærogativam supra Rebellem & inobedientem: ambo enim æqualiter essent Cultores (*Dei, ejus voluntatem facientes*) atque facerent id, ad quod faciendum constituti sunt, & (*necessariò*) adducti; ut alia multa & magna absurda prætermeam, quæ hanc sententiam consequuntur, inter quæ maximum est Negatio oculi (*experientiæ ocularis*), quemadmodum diximus.

Sed & eum, qui Liberum Arbitrium asserit, absurda urgent, velut;

1. *Quòd quædam excipiat & eximat à Decreto Dei.*

Ad hoc autem responderi potest ex antè dictis: non enim prorsus

à causis mediis (*secundis*) accommodatis illis, & perducentibus eas ad finem perfectionis suæ, quamdiu nulla reliquarum trium causarum eas impedit. *Accidentales*, sunt etiam à causis secundis, sed accidentaliter, non naturaliter, vel ordinatè, vel intentionaliter: nullam etiam habent præparationem ad perfectionem, ad quam pertingant, & in qua subsistant: præterea conditionantur à cæteris tribus partibus (*actionum*). *Electivarum* autem causa est voluntas hominis, electionem faciens (*Liberum hominis arbitrium*): Liberum arbitrium autem est ex censu Causarum secundarum, & causas habet catenatim dependentes à causa Prima, dependentiâ non coactâ (*sine tamen coactione*): quia Possibili seu Contingenti existente, Anima constituta est inter Consilium & Contrarium ejus, facereque potest ex ambobus quod vult. Et hoc liberum arbitrium vel laudandum vel vituperandum est, id quod non convenit reliquis causis secundis: non enim vituperatur Causa naturalis, vel Accidentalis, etiamsi in quibusdam illarum Possibile existat, prout non culpatur infans vel dormiens, cùm damnum aliquod inferunt, cùm contrarium possibile fuisset: non autem culpantur, quia cogitatio ab illis est ablata (*quia nullam habent cogitationem & voluntatem vel consilium*). An vides eos, qui Possibile vel Contingens negant, non irasci contra eum qui ex proposito eis nocet? aut an se tradunt & exponunt ei, qui furari conatur ipsis vestimenta eorum, & frigore eos lædere (*sine resistentia & defensione*), quemadmodum se exponunt vento Aquilonari quando flat in die frigido, qui ipsis nociturus est?

רצון האלקים יתברך והטבעיים מסבות אמצעיות מוכנות להם ומגיעות אותם אל תכלית שלמותם בעוד שלא ימנע מונע מאחד מהשלשה. חלקים והמקרי' מסבות אמצעיות גם כן אך הם במקרה לא בטבע ולא בסדר ולא בכונ' ואין להם הכנה לשלמות יגיעו עדיו ויעמדו אצלו ומתנים בהם בחלקים השלשה: אבל הבחיריים סבתם חפץ האדם בעת בחירתו והבחירה מכלל הסבות האמצעיות ולבחירה סבות משתלשלות אל הסבה הראשונה השתלשלות מבלי דוחק בעבור שהאפשר נמצא והנפש מונחת לה בין העצה והפכה תעשה מה שהיא רוצה מהם: וצריך שתשובח או שתגונה על הבחירה ההיא מה שלא יחוייב זה בשאר הסבות האמצעיות כי לא תגונה סבה טבעית ולא מקרית אף על פי שהאפשר נמצא בקצתם כאשר לא תאשים התינוק והישן כאשר יזיקו והיה באפשר הפך זה אבל אינך מאשימו מפני הסתלק המחשבה ממנו התראה אשר הם מכחישים האפשר האינם כועסים על מי שיזיקם בכונה או הנמסרים הם למי שיגנוב בגדיהם ויזיקם בקור כאשר נמסרים אל הרוח הצפונית כשהיא מנשבת ביום קור עד שתזיקם או יאמרו שהכעס

ואומר כי כל הידיעות מיוחסות אל העלה הראשונה על שני דרכים אם על הכונה הראשונה אם על דרך ההשתלשלו' ודמיון הדרך ה הראשון הסדור וההרכבה הנראים בחי ובצמח ובגלגלים אשר לא יתכן למשכיל ה המשתכל שייחסהו אל המקרה אך אל כונת עוש' חכם ישים כל דבר במקומו ויתן לו חלקו ודמיון השני שרפת האש הזאת על הדמיון לקורה הזאת כי האש גוף דק חם פועל והקורה גוף מתלחלח נפעל ומדרך הדק הפועל שיעשה בנפעלו והחם היבש שיחמם ויכלה לחות הנפעל עד שיתפרדו חלקיו וסבות הפעלים האלה והפעליות האלה כאשר תבקשם לא ימנע ממך השגתם ואפשר שתמצא סבות סבותם עד שתגיע אל הפלכים ואחר כך אל עלת הפלכים ואח אל העלה הראשונה ובאמת אמר האומר כי הכל מגזירת הבורא ובאמת אמ' האחר בבחירות ובמקרים בלתי שיוציא מאומה מהדברים ההם מגזירת האלקים ואם תרצה תקרב מציאת זה בחלוקה הזאת המעשים יהיו אלקיים או טבעיים או מקריים או מבחריים : והאלקיים מהסבה הראשונה יוצאים על כל פנים אין להם סבה זולת רצון

Dico ergo; Omnia scibilia(*vel juxta aliam lectionem* , Omnia causata) referuntur ad Causam primam duobus modis; Vel secundũ intentionem primam, vel per concatenationem & dependentiam. Exemplum primi modi est Dispositio & compositio, quæ conspiciuntur in Animalibus, Plantis, & Orbibus cœlestibus, & à nullo Intelligente ac sanâ mente prædito attribuuntur Accidenti, sed intentioni Factoris sapientis, qui unumquodque constituit in loco suo, & ei dat portionem suam. Exemplum secundi modi est, quando ex.gr. hic Ignis comburit istam trabem: nam Ignis est corpus subtile, calidum, agens: & Trabs est corpus humidum, patiens. Jam verò solet Agens subtile agere in id quod patitur (*vel, in suum patiens*): & calidum ac siccum calefacit & consumit humidum patiens, donec partes ejus separentur. Quod si in causas harum actionum & passionum inquisiveris, non impossibilis tibi erit apprehensio illarum; quinimò illarum causas etiam causarum invenies, donec pervenias ad orbes cælestes, (*Heb.* הפלכים *ex lingua Arabica, in qua* פלכים *idem est, quod Hebr.* גלגלים), & hinc ad causam Orbium, ac denique ad Causam primam.

Itaque verè dicit, qui dicit, Omnia fieri ex Decreto Dei: verè etiam dicit alter, qui asserit Librum arbitrium, & Accidentia, nec quicquam derogat vel detrahit Decreto divino. Si velis, poteris hæc istâ distinctione cõciliare: Actiones sunt vel Divinæ, vel Naturales, vel Accidentales, vel Electivæ seu liberæ. *Divinæ*, à causa Divina proveniunt omnimodo, nullam aliam habentes causam preter Voluntatem Divinam. *Naturales*, sunt

XIX. *Cosri*; Hæc sufficiunt mihi pro memorali: sine dubio autem ea quæ recensuisti de Anima, Intellectu, & cæteris Fidei articulis, translata sunt ex verbis aliorũ, quorum mentionem fecisti. Ego verò nihil aliud peto à te, quàm tuam sententiam, & quid tu credas? Et jam dixisti mihi, te paratum esse, in hęc & similia inquirere (*& ea mihi explicare*): neq; opinor te defugiturum, quò minùs disseras de *Decreto Divino*, & *de Libero arbitrio*, quia hæ duæ præcipuæ sunt quæstiones Sapientię. Expone itaq; tuá de his sententiam.

XX. *Judaus*; Non negat naturam possibilis vel contingentis, nisi qui perversi & profani est ingenii, qui dicit ea quæ non credit. Vides enim quomodo se præparet quisque ad id quod vel sperat, vel timet: id quod te docet, illum credere, quòd res illa sit possibilis, & præparatio ad eam prosit. Quod si crederet, rem illam absolutè & necessariò futuram, tùm exponeret sese liberè, non instrueret se armis bellicis contra inimicum suum (*ad sui defensionem*) neque annonâ contra famem. Si dicat, illam præparationem necessariá esse ei, qui non satis præparatus est; (*absq; hoc medio, quod & ipsum est à Deo decretum*) confitetur sic causas medias, & quòd per illas existant ea quæ pòst fiunt; invenit item inter causas medias rei futuræ Voluntatem seu Liberum hominis arbitrium, si veritatem fateri velit, neque obstinatus esse: fatebitur etiam, seipsum constitutum inter illud (*futurum*) & voluntatem suam, in rebus possibilibus vel contingentibus, ita ut si velit, eas faciat, vel omittat. Neque, si hoc credatur, quicquam derogatur juri Dei, sed omnia redeunt ad ipsum diversis modis, prout ostendam.

יט אמר הכוזרי זה מספיק
למזכרת ובלי ספק שזה אשר
זכרת בענין הנפש והשכל
ואלה האמונות אמנם הוא
מועתק ממה שאתה זכר
מדברי זולתך ואני איני מבקש
כי אם טעמך ואמונתך וכבר
אמרת לי כי אתה מזומן
לחקור על זה והדומה לו ואני
סבור שאין לך מנוס מחקור
בשאלת הגזרה והבחירה
מפני שהיא משאלו' החכמה
אמור דעתך בזה :

כ אמר החבר איננו מכחיש
טבע האפשר כי אם מתעקש
חנף יאמר מה שאיננו מאמין
בו כי אתה רואה מהזדמנותו
למה שהוא מקוה או יורה
מה שירא שהוא מאמין כי
הדבר ההוא באפשר ויועיל
בו הזימון ואלו היה מאמין כי
יהיה על כל פנים היה נמסר
ולא היה מזדמן בכלי מלחמה
לאויבו ולא בשבר לרעבונו
ואם יאמר כי הזימון ההוא צריך
למי שלא הזדמן כבר הודה
בסבות אמצעיות ושכחם
עמידת המתאחרות והוא ימצא
בעתיד החפץ בכלל הסבות
האמצעיו' אם יודה האמת
ולא יתעקש ועתיד להודות כי
ימצא עצמו מונח לו בינו ובין
חפצו בדברים האפשריים לו
אם ירצה יעשם ואם ירצה
יניחם ואין באמונה הזאת
הוצאת דבר מדין האלקים אך
הכל שב אליו על פנים מ
מתחלפים כאשר אבאר

Dico

פרק ז האלקים יודע כל דבר קטן וגדול ולא ימלט מידיעתו דבר כי התבאר שהוא ברא הכל וסדרו ותקנו כמו שאמר הנוטע אוזן הלא ישמע אם יוצר עין הלא יביט ואמר גם חשך לא יחשיך ממך ואמר כי אתה קנית כליותי :

פרק ח האלקים יתברך חי כי כבר נתקיימה לו החכמה והיכולת אם כן נתקיימה לו החיות אך לא כחיותנו הנגדרת בהרגשה ובתנועה אבל חיות ענינ׳ השכל הגמור והיא הוא והוא היא :

פרק ט האלקים חפץ כי כל הבא ממנו באפשר שיבא הפכו או העדרו או קודם העת אשר בו או אחריו ויכלתו על שני הענינ׳ שוה ואי א אפשר שלא יהיה חפץ ישיב היכולת אל אחד מהם מבלתי האחר ויש לאומר לומר כי מדעו מספיק משיצטרך אל יכולת וחפץ : כי מדעו מ מיחד לכל אחד משני ההפכי׳ ומדעו הקדמון הוא הסבה בכל חדש כאשר הוא וזה מסכים לדעת הפילוסופים :

פרק י חפצו יתברך קדמון נאות למדעו לא יתחדש עליו דבר ולא ישתנה מאצלו והוא יתברך חי בחיות עצמותו לא קנוייה וכן יכול ביכלתו וחפץ בחפצו כי מן השקר מצוא דבר וסותרו יחד ולא יאמר עליו יכול ביכולת סתם :

VII. *Deus ſcit omnem rem parvam & magnam, neq; à Scientia ejus quicquam excipitur.* Conſtat enim, quòd crearit, ordinarit, & diſpoſuerit omnia, ſicut dicitur; *Qui plantat aurem, annón audiet? an formans oculum non aſpiciet?* Pſal.94.9. Item; *Etiam tenebræ non faciunt tenebras apud te*, Pſ. 139.12. Item; *Quia tu poſſides renes meos*, Ibid.℣.13.

VIII. *Deus Benedictus vivit.* Jam enim aſſerta eſt ejus Sapientia, & Potentia; ac proinde quoque Vita. Verùm ea non eſt ſicut Vita noſtra, definita Senſu & Motu: Sed Vita ejus eſt Intellectus purus, & ea (*vita*) eſt Ipſe, & Ipſe eſt Illa (*vita*).

IX. *Deus eſt volens.* Nam quicquid provenit ab eo, poſſibile erat ut veniret ejus contrarium, vel ut non veniret, vel priori aut poſteriori tempore veniret: Et potentia ejus in duas res eſt æqualis, neque fieri poteſt ut Voluntas non convertat potentiam ad unam illarum ſine altera. Sunt etiam qui dicant, Scientiam ejus ſufficere, ut non opus habeat Potentiâ & Voluntate: ſcientiam enim ejus appropriare in alterutrum contrariorum, & Scientiam ejus æternam eſſe cauſam omnis novi prout eſt. Et hoc convenit cũ ſententia Philoſophorũ.

X. *Voluntas Dei eſt æterna, conveniens cum ejus Scientia, nec in ea quicquam innovatur vel mutatur apud ipſum:* Ut Deus Benedictus vivit per vitam eſſentiæ ſuæ, non acquiſitam: ſic Potens eſt per Potentiam ſuam, Volens per voluntatem ſuam. Falſum enim eſt, exiſtere ſimul rem & contrariũ ejus, neq; dicitur de eo, Potens eſt per potentiã, abſolutè (*ne quis exiſtimet, Potentiam ejus eſſe aliquid ſuperadditum eſſentiæ, ut in homine, ait Muſcatus*).

innovatur, nequit esse sine temporis certi assignatione; quòd potuisset esse vel priùs vel posteriùs (*vel citiùs vel tardiùs*). Appropriatio autē ad suū tempus, ut nec priùs sit, nec posterius, necessariò requirit Appropriatorem.

IV. *Deus est æternus, non transiens (h. e. nullum principium habens).* Nam si esset novus (*si haberet sui principium*) necesse foret ut haberet Innovatorem, & hoc procederet in infinitum, neque intelligeretur, donec perveniretur ad Innovatorem æternum seu primum, qui ille ipse est, quem nos quærimus.

V. *Deus est æternus, nullum habens finem.* Nam cuicunque competit Æternitas, ab eo removetur privatio. Innovatio enim privativa requirit causam æquè ac privatio nova requirit causam. Non enim privatur aliquid à seipso, sed à suo contrario. Deus autem nec contrarium habet, nec similem. Nam quod simile ipsi est, est Ille Ipse (*Deus sicut ipse*): Idem non numeratur ab annis (vel, *per duo, Heb.* משנים): Contrarium privans non potest esse æternum, quia æternitas existentiæ ejus (*Dei*) jam est probata; non etiam potest esse novum, quia omne novum est causatum vel effectum æterni hujus: quomodo ergo Causatum posset privare suam causam?

VI. *Deus non est Corpus.* Nam corpus nequit esse sine rebus innovatis. Quod autem non potest effugere res innovatas, id novum est: Et falsum est, in ipsum cadere accidens: nam accidentis subsistentia est in corpore sustinente: & accidens est agens in corpus, illud sequens, & ejus adjunctum. Deus autem non determinatur neque appropriatur ex una parte sine altera. Hoc enim est de proprietatibus corporis.

למתחדש עת שיתיחד יתכן
לקבוע בו לפניו ואחריו והתיחדו
בעתו מבלעדי מה שלפניו ומה
שלאחריו מצריך אל מיחד ׃

פרק ד׳ האלקים קיים
קדמון לא יחלוף כי אם היה
חדש היה צריך אל מחדש
וזה משתלשל אל מה שאין לו
תכלית ולא יובן עד שיגיע
אל מחדש קדמון הוא הראשון
והוא אשר אנחנו מבקשים ׃

פרק ה׳ האלקים נצחי
לא יחלוף כי מה שנתקיים לו
הקדמות התרחק ממנו ההעדר
כי חדוש הנעדר צריך אל סבה
כמו שהעדר החדש צריך אל
סבה כי לא יעדר הדבר מחמת
עצמו אך מחמת הפכו ואין
הפך לו ואין דמיון כי מה שהוא
דומה לו בכל פנים הוא הוא
לא יסופר בשני׳ אבל ההפך
המעדיר לא יתכן גם כן שיהיה
קדמון כי כבר התבארה קדמות
מציאותו ולא יתכן שיהיה
חדש כי כל חדש אמנם הוא
עלול לקדמון הזה והיאך יעדיר
העלול עלתו ׃

פרק ו האלקים איננו גוף ׃
כי הגוף איננו נמלט מחדושים
ומה שאיננו נמלט מן החדושים
הוא חדש ומן השקר שיקרהו
מקרה כי המקרה עמידתו בגוף
הנושא והמקרה מעולל לגוף
הולך אחריו נשוא עליו ו
והאלקים יתברך איננו נגבל
ואיננו מתיחד בצד מבלתי אחר
כי זה מתנאי הגוף ׃

VII. *Deus*

חצי ולא כפל ולא ערך מספרי
ואנחנו נדע כי סבובי גלגל
השמש חלק משנים עשר
מסבובי הירח וכן שאר סבובי
הגלגלי' קצתם אל קצתם
ויהיה זה קצת זה ואין במה
שאין לו תכלית קצת ואיך
ישוב זה כמו זה ובן גילו אין
לו תכלית והוא קצת ממנו או
גדול ממנו רוצה לומר שהוא
יותר מספר או פחות מספר
ומזה איך הגיע מה שאין לו
תכלית אצלנו אם היה לפנינו
מן הברואים מה שאין תכלית
למספרם איך הגיע המספר
אלינו וכאשר יהיה לדבר תכלה
אי אפשר לו מבלי תחלה ואם
איננו כן יהיה כל אחד מ
מהאישים צריך במציאותו
להמתין למציאות אישים לפניו
אין להם תכלית ולא ימצא אישו

פרק ב' העולם חדש כי
הוא גוף והגוף איננו נמלט
מתנועה ומנוחה ושתיהם
מקרים מתחדשים עליו באים
זה בעקב זה והבא עליו חדש
מבלי ספק בעבור בואו והחולף
חדש כי אם היה קדמון לא היה
נעדר ושניהם חדשים ומה
שאיננו נמלט מן החדושים
הוא חדש כי לא קדם לחדושים
והחדושים חדשים אם כן
הוא חדש :

פרק ג' אי אפשר למתחדש בלי
סבה שתחדשהו כי אי אפשר

habet finem, non habet medium, neque duplum, neque proportionem numeralem. Scimus autem, quòd circuitus Solis sit pars duodecima circuituum vel circumvolutionum Lunæ (*h.e. quòd habeat proportionem ad eam Unius ad Duodecim*), & sic cæterarum quoque Sphærarum circuitus suas habent ad se invicem proportiones, ut una certæ partis rationem habeat ad alteram; in eo autem quod infinitum, talis respectus partis non habet locum; & quomodo posset fieri unum sicut alterum & ei simile itidem sc. infinitum, cùm sit ejus pars, aut illo majus, h.e. majorem aut minorē habeat numerum, quàm alterum? Sic quomodo ad nos perveniet, quod nullum habet finem? Si coram nobis sint creaturæ, quorum numerus est infinitus, quomodo pertingit ad nos numerus? Et, si quid habeat principium, necessariò quoque habebit finem: Secus enim unumquodq; singulare ad existentiā suam deberet exspectare existentiam singularium priorum, numero infinitorum, & sic nullum existeret singulare vel individuum:

II. *Mundus est novus (creatus) quia est corpus:* Corpus autem nequit esse sine Motu & Quiete: & hæc duo sunt accidentia in eo innovata, atq; sibi invicem succedentia. Quod autem alicui supervenit (*accidit*) id suo adventu ipso novum est, & quod transit, novum est: nam si æternum esset, non privationē pateretur: itaq; sic ambo sunt nova. Quod autem non potest esse sine novitatibus (*accidentibus de novo ipsi advenientibus*), illud ipsum novum est: quia non præcessit (*non fuit ante*) innovationes; cùm ergo innovata sint nova, ipsum quoq; novum est.

III. *Quod innovatum est, non potest esse sine Causa innovante illud.* Quod enim

ſcintillæ ex verbis Virorum ſanctorum, quæ convertuntur in luminaria in cordibus ipſorum: Qui verò hanc diſpoſitionem naturalem non habet, opus habet Sapientiâ ſeu Diſciplinâ verborum vel terminorum; & tamen fieri poteſt, ut nihil ipſi proſit, imò ut ipſi noceat.

XVII. *Coſri*; Non peto à te, ut profundiùs hanc materiam ingrediaris: ſed peto tantùm quędam de Fundamentis fidei ipſorum, quæ memoriæ meæ juvandæ inſerviant; quia audivi famam eorum, & appetit anima mea ea ſcire.

XVIII. *Judæus*; *Articulus primus*;

I. *Confirmanda & tenenda eſt* (*ajunt*) *Novitas Mundi, hæcq; ſtabilienda per Deſtructionem ejus Antiquitatis ſeu Aeternitatis.* Id ſic faciunt; Si tranſiens ſeu fluens Tempus non habet principium, tum ſingularia exiſtentia in tempore tranſeunte ad hoc uſque tempus, erunt infinita: quod verò infinitum eſt, non exit in actum; quomodo ergo ſingularia illa exirent in actum cùm ſint infinita? Deinde; nullum dubium eſt, quin Tranſiens tempus primum, & ſingularia exiſtentia, numerum habeant finitum. Nam in potentia Intellectus eſt, millia, & millena millia multiplicare in infinitum: hoc, inquam, quidem eſt in potentia intellectus, ſed nequaquam poteſt illud educere in terminum actus: Verùm ſi quid exeat in actum, & poſtea numeretur, numerus in actum exiens erit ſine dubio finitus: quomodo verò quod infinitum eſt, exibit in teminum actus? Itaq; neceſſariò Mundus habet Principium, & circulatio ſphærarum cæleſtium Numerum qui pertingit ad finem (*finitum*). Hujus generis eſt; Quod non habet

מדברי החסידים וישובו מ
מאורות בלבותם וזולת
המוטבע הוא · צריך אל ח
חכמת הדברים ואפשר שלא
תועילהו ואפשר שתזיקהו ׃

יז אמר הכוזרי אינני מבקש
ממך שתעמיק בענין הזה אבל
אבקש ממך דבר בשרש ה
האמונה יהיה לי למזכרת
מפני ששמעתי שמעו ונכספה
נפשי אליו ׃

יח אמר החבר תחלה מה
שצריך להעמיד חדוש העולם
ולקיים הדבר בבטול קדמות
העולם אם היה החולף אין לו
ראשית הנה האשים הנמצאים
בזמן החולף עד העת הזאת
אין תכלית להם ומה שאין לו
תכלית לא יצא אל הפועל ואיך
יצאו האישים ההם אל הפועל
והם אין להם תכלית מרוב ואין
ספק כי לחולף ראשון ולאישים
הנמצאים מספר יגיע אל
תכלית כי בכח השכל למנות
אלפים ואלפי אלפים כפולים
עד לאין תכלית זה בכח אבל
שיוציאהו אל גבול הפועל לא
כי אם מה שיצא אל גבול הפעל
נמנה אחר כן המנין היוצא
אל הפועל יש לו תכלית בלא
ספק ומה שאין לו תכלית איך
יצא אל גבול הפועל אם כן
לעולם התחלה ולסבובי הגלגל
מספר מגיע אל תכלית ׃ ומזה
כי מה שאין לו תכלית אין לו

ישיב על חולק בדרך הדבור
ובעל הדבור יראה עליו הוד
חכמה עד שישיב לו השומע
יתרון על התמים ההוא החסיד
אשר חכמתו אמונות לא
ישיבהו מהם משיב ותכלית
המדב׳ הוא בכל מה שילמדהו
וילמדוהו שיכנס בנפשו ובנפש
תלמידו האמונות אשר בנפש
התמי׳ ההוא המוטבע ואפשר
שתפסיד חכמת הדברים הרבה
מאמונות האמת במה שיביאהו
מהספקות והדעות הנעתקות
כאשר נראה מאשר לומדים
מקצבי השיר ומדקדקים ב
במשקלם ונשמע להם המיה
ודברי׳ מבהילי׳ בחכמתם ו
ונראה המוטבע הוא טועם
משקל השיר ולא יעבור עליו
דבר בשום פנים ותכלית
האנשי׳ ההם שיהיו כמו זה
אשר נראה סכל במקצב מפני
שאינו יכול ללמדו להם והם
יכולים ללמדו אמת כי המוטבע
הזה יוכל ללמד מוטבע כמוהו
ברמז מעט וכן העם המוטבעים
לתורה ולהתקרב אל האלקים
יקדחו בנפשותם ניצוצות

tionis, neque etiam reſpondebunt diſſentienti per terminos Diſputatorios, aut Logicos (*per Syllogiſmos & ratiocinationes artificioſas*). Sed בַּעַל הַדִּבּוּר h.e. הַמְּדַבֵּר *Dialecticus, peritus artis Verborum ſeu terminorum*, palmam & gloriam ſapientiæ hîc reportabit, ita ut auditor ipſi præcellentiam ſit daturus ſuper Sapientem illum ſyncerum & ſanctum, cujus Sapientia conſtat fundamentis (*apud ipſum certiſſimis*), à quibus nemo ipſum dimovere poteſt. Finis τοῦ המדבר Loquentis, Diſputatoris Dialectici, in omnibus quæ tùm alios docet, tum diſcit, eſt, ut in animam ejus, & animam diſcipulorum ejus ingrediantur & imprimantur Fundamenta fidei, quæ in Anima Sapientis ſynceri & ſimplicis quaſi naturaliter ſunt inſita. Fieri etiam poteſt, ut Sapientia illa Verborum ſeu terminorum (*Ars diſputatoria*) multa credenda vera corrumpat & perdat, partim ex dubiis, quæ ipſi hinc de iis incidunt (*& ex quibus ſe extricare non poteſt*) partim ex ſententiis aliunde translatis & deſumptis (*quæ ipſi etiam ſcrupulos movent*). quemadmodum videmus eos, qui præcepta carminum faciendorum (*artem Poëſeos*) addiſcunt, & in eorum dimenſionibus admodum accurati ſunt, perplexas & ſtupendas Leges in arte ſua habere, ad quas ſe adſtringunt; cùm, qui Naturâ Poëta eſt, ſtatim (*& ſine labore*) ſapidum poëma fundat, nullo prorſus vitio laborans: & illos priores, (*qui ex præceptis artem hanc addiſcunt*) nullum alium finem ſibi propoſitum habere, quàm ut fiant ſicut iſte (*qui naturâ eſt Poëta*), quem videmus artis eſſe ignarum, quia non poteſt eam docere ipſos, ipſi autem poſſunt docere illum. Naturalis enim (*Poëta*) poteſt docere alium naturâ talem ſicut ipſe, exiguo labore, ſicut in illorum animis, qui naturâ diſpoſiti ſunt ad Legem, & ad appropinquationem vel acceſſum ad Deum, accenduntur vel ardent

מדברי Zz

Certa quædã fuit secta Philosophorum apud Arabes, quorum frequens quoq; mentio apud Hebræos, maximè Majemonidem in More hannevóchim par. 1. cap. 71. Communiter reddunt Loquentes. *R. Jehuda Muscatus ad præcedentem §. 14. ubi eorum quoq; mentio, scribit*; Ex hoc loco clarè videtur, quòd vox מדברים, juxta hunc Authorem, non id significet, quod voluit R. Samuel Aben Tybbon in expositione vocum difficiliorum libri Móre, ita scribens: מדברים *est nomen certæ cujusdam sectæ Philosophorum sciolorum, qui de rebus statuunt non secundum intellectum, neq; secundum earum naturam, sed secundum imaginationem & phantasiam suam, & confundunt homines multitudine verborum & orationibus speciosis, quæ nullam habent veritatem, unde eorum Ars vocatur* חכמת הדברים Sapientia verborum, *quasi dicas eam non esse Intellectualem, seu, cum intellectu congruentem.* Verùm ut ex sententia Authoris hujus liquet, sic vocantur ab Arte rationis quam habuerunt. Unde suprà §. 1. dicit Rex, *Verba quædam facilia & plana de fundamentis rerum credendarum, juxta sententiam* המדברים בדרך הנצחון *topicè vel dialecticè loquentium, ratiocinantium & disputantium.* Et sic quoque vocat eos paragrapho sequenti 15. &c. Quibus ulteriorem lucem addit quod Judæus de illis dicit §. sequenti 16. Fieri autem potest, ut postmodùm remanserit hoc nomen certæ cuipiam Sectæ, Sapientiam sine sapientia & arte affectantium, & usu ipsorum quasi proprium factum fuerit, quòd essent πολυλόγοι, subtilitatis & elegantiæ verborum studiosi, ut Majemonides de illis testatur in More par. 1. cap. 74. At primariò & propriè videtur hæc vox significare לשון דבור שכלי בחכמה ודעת Sermonem intellectualem cum arte & scientia. Idque verba Authoris nostri arguunt. *Hactenus Muscatus.* Juxta cujus mentem significantur Logicè, Dialecticè, vel etiam Metaphysicè, scholastico more differentes & disputantes. *Sic paragrapho sequenti* בְּדֶרֶךְ הַדִּבּוּר *exponit*; בְּדֶרֶךְ הַנִּצָּחוֹן Topicè, Dialecticè, בגבולים הגיוניים terminis Logicis, quos ¶. 12. vocat דברים.

XVI. *Judæus*; In his nulla est utilitas, præter acumen verborum & terminorum, (*quibus utuntur*) & aliquid adjumenti ad id quod dicitur; *Esto monitus ut discas Legem, ut habeas quod respondeas Epicuro (h. e. ad redarguendos adversarios)*. Nam Sapiens perfectus, (*vel syncerus & simplex*) quales ex. gr. fuerunt Prophetæ, non multum possunt prodesse homini per modum institutionis,

יו אמר החבר אין בזה
תועלת זולת החדוד בדברים
והעזר על מה שנאמר הוי זהיר
במה שתשיב את אפיקורוס
כי החכם התמים כמו הנביאים
על הדמיון מעט הוא שיוכל
להועיל אדם בדרך הלמוד ולא

יבקש שלמות יחסר לו כדי שיהיה נכחי לכל צד : ולמה שלא יתכן זה תמיד לכל חלק יבקשה על ההמרה והעקב וכמו התעצמם בשפעים השופעים מהראשון יתברך ואיך התחייב מהמדע בראשון מלאך ומן המדע בעצמו גלגל והודרגו אל אחרת עשרה מדרגות ועמדו השפעים אצל השכל הפועל ולא יחוייב ממנו לא גלגל ולא מלאך ודברים הם בספוק למטה מספר יצירה ובכלן יש ספקו' ואין הסכמה בין פילוסוף וחביריו אבל ינוצלו על כל פנים ונתן להם שבח על מה שטענו ממופשט ה הקשיהם וכונו הטוב ועשו הנימוסים השכליים ומאסו העולם והם על כל פנים מעולי' אחר שלא יחוייב להם קבול מה שאצלנו ואנחנו יחוייב לנו קבול העדות ו והקבלה אשר היא כראיה :

טו אמר הכוזרי השמיעני ב בחסדך כללים מקוצרים מן הדעות אשר נתבררו אצל חכמי שרשי האמונה והם הנקראים אצל הקראים בעלי חכמת הדברים :

deficientem; ut ita sit opposita (vel, *præsens*) omni lateri vel angulo mundi: Quia ergò non competat hoc omnibus & singulis ejus partibus (*ut simul existant in omnibus angulis*), ideò eam hoc quærere per mutationem & vicissitudinem. Huc refer, quòd se obfirmant ad asserendum Influentias influentes à Causa prima, Deo sc. Benedicto, & quomodo sequatur ex notitia causæ primæ Angelus, & ex notitia sui ipsius Sphæra (*in Angelo sc. primo, emanante à Causa prima, vide par. 4. sub finem §. 25.*). Sicq; gradatim progrediuntur ad undecim gradus, & sistunt vel subsistere faciunt Influentias apud Intellectum agentem, voluntque ab eo nec emanare Sphæram, nec Angelum. Hæc omnia longè magis sunt dubia & infirma, quàm ea quæ habentur in libro Jezírah: & in singulis sunt dubia & levia multa, de quibus non convenit inter Philosophum & ejus socios vel asseclas. Excusantur tamen, & laudem merentur, quòd argumententur ex nuda Ratiocinatione (vel *ratione, sine Cabala*), bonum finem habeant, laudabilia præcepta Intellectualia fecerint, & Mundum contemnant. Quo nomine omninò laudandi sunt, quia illi non tenentur accipere ea quæ nos habemus (*per traditionem*); nos verò tenemur acceptare Testimonium (*Scripturæ*) & Cabalam, quæ nobis est loco Rationis.

XV. *Cosri*; Explica mihi quæso generalia quædam fundamenta vel axiomata de Sententiis vel Dogmatis, quæ habent Sapientes Fundamentorum Fidei (*quærentes Fundamenta fidei confirmare rationibus Intellectualibus, Theologi naturales*) qui à Karræis vocantur *Periti Sapientiæ verborum*.

NOTA.

[1.] *Heb.* חָכְמַת הַדְּבָרִים, *ut Arabice* עלם אלכאלם, *unde &* הַמְדַבְּרִים *dicti secta*

equidem est illos excellere in Sapientia humana (*Vide par.4.§.13.*) sicut Socrates ad populum dicebat; *Ego non nego Sapientiam vestram Divinam; sed dico; Nescio, vel, non intelligo eam; ego enim peritus sum Sapientiæ humanæ.* At excusationem merentur, quia rationibus his Philosophicis opus habuerunt propter defectum Prophetiæ & Lucis Divinæ inter ipsos (*conf.par.4.§.13.*): unde confisi sunt Scientiis suis demonstrativis & certissimis in summo gradu, in quibus unanimes hac in parte fuerunt, adeò ut ne quidem inter duos de illis scientiis dissensio fuerit (*Muscatus scribit, intelligi hic Disciplinas Mathematicas & Logicam, ut ab initio hujus Paragraphi*): at quoad cæteras, propemodum nullus est inter eos consensus vel inter duos, sed magna sententiarum varietas in Metaphysicis, atque in multis etiam Physicis: aut si secta aliqua unanimis & consentiens deprehendatur in dogmate vel sententia aliquâ, id non provenit ex ἐξετάσει inquisitione & consequentia, quibus insistat & innitatur sententia eorum, sed quòd sint Secta unius alicujus è Philosophis (*quem pro capite & principe suæ sectæ agnoscunt*) à quó eam acceperunt; uti sunt; Secta Pythagoræ, Empedoclis, Hippocratis, Aristotelis, Platonis, & aliorum: Illi item qui in Tenebris & Luce philosophantur (*h.e. in loco opaco, & propter densitatem arborum, quasi ex tenebris & Luce mixto. Hinc legunt alii* בְּצֵל *In umbra. Muscatus existimat intelligi Academicos, qui à Platone originem suam duxerunt, qui propè Athenas Agrum & vineam habebat, quam unicam ex suis bonis servavit sibi, ubi philosopharetur, & Academiam vocavit*), item Peripatetici, qui sunt Aristotelici. Habent hi de Principiis sententias, quæ animos corrumpunt, quasq; Intellectus sanus contemnit; veluti sunt Rationes eorum de motu circulari Sphæræ, quòd videlicet (*hoc motu*) quærat perfectionem sibi deficien-

כמו שהיה אומר סקראט הראשון לעם : אני לא אכפור חכמתכם האלהית אבל אני אומר לא אדעה : אמנם אני חכם בחכמה האנושית: ויש להם התנצלות למה שנצטרכו הקשיהם להעדר הנבוא׳ והאור האלהי אצלם הבטיחו החכמו׳ ה המופתיות בטחון אין תכלית אחריו והתייחדו בזה ואין חלוף בין שני אישים בחכמות ההם וכמעט שאין הסכמה בין שני אישים במה שיתחלפו אחר זה מהדעות במה שאחר הטבע גם בהרבה מהטבע ואם נמצא כת אחת מסכמת על דעת אחרת הנה אין זה לחקירה ותולדה שעמדה עליהם דעתם אבל שהם סיעת א׳ מהמדברים קבלו ממנו כסיעת פיתאגורש וסיעת אבנדקלי׳ וסיעת אפוקראט וסיעת ארסטו וסיעת אפלטון וזולתו ובעלי החשך והאור וההולכים והם מסיעת ארסטו ולהם בהתחלות דעות מפסידות השכלים יבוזם השכל בהעללתם בסבוב הגלגל שהוא

deficien-

כלם כשיקחם הגיונות מבלעדי
השלמה לתכליתם הוא מדע
קרוב יושג מיומו ורחוק שישוב
האדם מלאך מיומו ואם אי
אפשר מבלתי הגעתם לקצה
וההקפה בהם הגיוניות
וטבעיות הוא עיון בלתי
מושג והוא אובד בלי ספק על
דעתם : והנה כבר נתפתית
לדמיונות נפסדות ובקשת מה
שלא נתן לב יוצרך עליו ולא
הושמה בטבע בשר השגתו
בהקשה אבל הושם זה בטבע
הנבחרים מסגולת הבורא
יתברך הזכים מזכי הבריאה
בתנאים אשר הזכרנום יגיעו
אותן הנפשות אשר יציירו
העולם בכלליו ויראו אלקיהם
ומלאכיו ויראה קצתם את
קצתם וידע קצתם סתרי
קצתם כמו שנאמר גם אני
ידעתי החשו : ואנחנו לא
נדע זה ובמה זה אם לא
שיבואנו מדרך הנבואה
ואלו היתה חכמת הפילוסופיא
בזה אמת היו זוכרים דברים
בנפשות ובנבואה והם כשאר
בני אדם : אמת שיש להם
יתרון בחכמה האנושית :

ex principiis scientiæ, quibus comprehenduntur omnia Entia, si ea sumas Logicè (*notione universali*) sine perfecta & particulari cognitione eorum; sic scientia erit facilis, & unius diei spacio comparari potest. Absurdum autem est dicere, Hominem converti posse in Angelum (*quomodo vocant Intellectum agentem*) die uno: Si verò non aliter ad eam perveniri possit, quàm per perfectam cognitionem Logicam, & Naturalem (*h.e. Universalem & Singularem*), tùm talis hæc est Speculatio (*tale studium*) quam nemo apprehendere vel consequi potest, & sine dubio, juxta sententiam ipsorum, peribit (*Philosophus*, vel, *est non ens, sc. illa apprehensio*). En, sic seduceris ad Imaginationes perniciosas, & ad quærendum id, cujus consequendi potestatem tibi Creator non dedit, cujusq; apprehensio per ratiocinationem non indita est naturæ carnis; sed solùm concessum naturæ selectissimorum de peculio Dei Benedicti, (*iis qui sunt peculium peculii, ut alibi loquitur par.2.§.44. veluti fuerunt Patriarchæ, Prophetæ, & Viri sancti*) ceu purissimarum creaturarum, cum conditionibus alibi à nobis commemoratis (*loci videlicet & temporis; par.2.§.14. & par.3.§.65. & par.4.§.3.*) quarũ ope animæ eorum eò pertingunt, ut concipiant mente mundum Universum, ut videant Deum suum, & Ejus Angelos; ut videant alii alios, & alii aliorum secreta sciant, sicut dicitur; *Etiam ego scio, silete*, 2.Reg.2.3.& 5. Hoc quomodo sit vel fiat, nos ignoramus, nisi quòd obtingat per viam Prophetiæ. Quod si Philosophia esset vera, recordarentur (*Philosophi*) multarum rerum de Animabus (h. e. *dicere & indicare possent, quam fecilitatem percipiat Anima ex unione cum Intellectu universali vel agente*) & de Prophetia (*quisnám ex iis pertigerit ad gradum Propheticum. Confer par.1.§.4.*). Atqui videmus illos esse similes reliquis hominibus. Verum

hendere deberent) : quare non exiſtat Philoſophus idem, quando dormit, quando eſt ebrius, & quando cerebrum ejus vel ulcere corripitur, vel contuſionem & percusſionem patitur, & quando ſeneſcit & veteraſcit ? Et quid dicturi ſimus de eo, qui ſummum in Philoſophia apicem eſt aſſequutus, & in confuſionem vel perturbationem incidit ex atra bile, vel ulcere cerebri, ut omnis ſuæ ſapientiæ obliviſcatur ? an ſit idem ipſe, qui fuit antea, an verò alius ? præterea ſi ponamus illum à morbo ſuo convaleſcere gradatim, & tentare de novo doctus evadere (*priſtinam eruditionem recuperare*), ſed conſeneſcere, neque ſcientiam primam conſequi poſſe, an duabus erit præditus Animabus inter ſe diſtinctis ? (*unâ ſc. per quam primò doctus evaſit, & alteram, per quam de novo didicit*): vel ſi ponamus, temperamentum ejus mutari, ut ad Tyrannidem & concupiſcentias vel voluptates deflectat, an dicendum, illum habere unam animam in paradiſo, & alteram in inferno ? quis ſit terminus ſcientiæ per quam Anima hominis fit à corpore ſeparata, & incorruptibilis ? (*Per unionem cum intellectu agente, quam Philoſophi Illi ſtatuunt*). Si requiratur univerſalis ſcientia entium ; multa relinquuntur Philoſopho, quæ nunquã cognoſcit, tam ex iis quæ ſunt in cælo, quàm ex iis quę ſunt in terra & mari ; Si ſufficiat quorundam tantùm ſcientia, ecce hac ratione omnis anima rationalis erit ſeparata (*& cũ intellectu agente unita, neq; quicquam proderit ſtudium multum, quod quis ad res ſciendas & intelligendas impendit*), quia Intelligibilia prima ei ſunt infixa & inſita : Si verò ſeparatio hæc animę fiat per conceptionem Decem Prædicamentorum, & eorum quæ ſupra illa ſunt (*transſcendentium, quæ ſunt Unum, Res, Verum Bonum*) ex prin-

הפילוסוף עצמו כאשר יישן
וכשנשתכר וכשהגיע לו ב
ברסאם כלומר מורסא במוח
וכשמצאה אותו הכאה במוחו
וכשיזקין ויבלה ומה אשר נגזור
על מי שהגיע לקצה מחכמת
הפילוסופיא וקרהו בלבול
שחורי או ברסאם ושכח כל
חכמתו האם אין זה הוא
בעינו או נאמר שהוא זולתו
עוד נניח שהוא בריא מחליו
בהדרגה וקבל עליו להתלמד
מראש והזקין ולא ישיג המדע
הראשון האם ישובו לו שתי
נפשות נבדלות אחת משתיהן
בלעדי האחרת עוד נניח
שנשתנה מזגו אל אהבת
ההתגברו' התאוו' הנאמר כי
יש לו נפש בגן עדן ונפש ב
בגיהנם ואי זה הוא הגבול
מהמדע שתשוב בו נפש האדם
נבדלת מהגוף בלתי אובדת אם
היה בכלל מדע הנמצאות
הרבה מה שנשאר על הפילוסוף
לא ידעהו ממה שבשמים
ובארץ ובים ואם היה מספיק
הקצת הנה כל נפש מדברת
נבדלת לפי שהמושכלות
הראשונות תקועו' בה ואם
היה אמנם הפרד הנפש בציור
העשרה מאמרים ומה
שלמעלה מהם מהתחלות
התבונה ויוכללו בהם הנמצאות

מעל לשמים והשדים אשר
יזכירום רבותינו והספורים
המקווים מן ימות המשיח
ותחיית המתים והעולם הבא
ומה צרכנו אל זאת התחבולה
בהשארות הנפש אחר כלות
הגוף והמספר הצודק המקובל
כבר אמת אצלנו היעודים
הניחם יהיו רוחניי׳ או גשמיים
ואם נמשיך דרכי ההגיון לקיים
הדעות בם ולבטלם יכלו
החיים בלעדי תולדה ומי לנו
באמתת מה שהביאונו ב
בשהנפש עצם שכלי לא יוגבל
במקום ולא תשיגהו הויה ולא
הפסד ובמה תוכר נפשי מן
נפשך או מן השכל הפועל
ושאר העלות והעלה הראשונה
עוד איך לא יתאחדו נפש
ארסטו ונפש אפלטון וידע
כל אחד מהם דעת חבירו
והאמנתו וסתריו וכלל ה
הפילוסופים : עוד איך לא
ישכילו מושכליהם פתאם
כמו שהם אצל האל ואצל
השכל הפועל ואיך תשיגם
השכחה ולמה יצטרכו אל
התבונ׳ במושכליהם חלק א
אחר חלק עוד איך לא ימצא

Expanſum; Dæmones item, quorum mentionem faciunt Rabbini noſtri; ea denique, quæ referuntur nobis exſpectanda de diebus Mesſiæ, Reſuſcitatione mortuorum, & Vitâ æternâ. Et quid opus habemus ingenioſâ iſtâ ſolertiâ (*Philoſophorum, de qua ſuprà*) pro Immortalitate Animæ poſt conſumptionem corporis, cùm iis, quæ fide dignâ Cabalâ ſunt revelata, nobis ſufficienter verificentur promisſiones iſtæ, (*quòd videlicet Anima noſtra, poſt ſeparationem à corpore, ſuperſtes ſit futura, ligata in faſciculo viventium*) in quibus meritò acquieſcendum, ſive ſint ſpirituales ſive corporales? (vel juxta aliud exemplar, *Verificatur nobis Vita Animæ, & hæreditas futura ſeu ſpiritualis, ſeu corporalis*). Quod ſi ſequamur methodum Logicã, ſententias has confirmando & refellendo (*pro & contra de illis differendo & diſputando*) conſumetur illis diſputationibus vita noſtra ſine fructu. Ecquis enim ex nobis eſt, qui clarè aſſequatur ea, quæ nobis de Anima in medium producunt? veluti, quòd Anima ſit ſubſtantia Intellectualis, loco non determinata, neque generationi & corruptioni obnoxia? quâ in re dignoſcatur anima mea ab anima tua? aut quæ tradunt de Intellectu agente, de reliquis cauſis & cauſa prima? Inſuper quare non uniantur inter ſe Anima Ariſtotelis & Anima Platonis (*ſi per ſuam Intellectionem cum Intellectu agente omnes uniuntur*), ut unusquisque illorum ſciat (*& veluti in ſpeculo intueatur*) mentem, fidem & occulta ſocii ſui, & omnium Philoſophorum! Cur item non intelligant intelligibilia ſua repentè prout ſunt apud Deum & Intellectum agentem? Quomodo obnoxii eſſe posſint oblivioni? Quare opus habeant diſpoſitione vel meditatione circa intelligibilia ſua, ab una parte progrediendo ad alteram? (*in inſtanti enim omnia intelligere & compre-*

& Siccitas, & hæc esse Qualitates primas, sine quibus, vel eorum intermediis, nullum corpus esse potest; quòd item Intellectus composita in ea conflet, & ex illis componat, illis etiam eas substantias (*elementa*) tanquam subjecta assignet, ac dicat, *Ignis, Aër, Aqua, Terra*; sed hæc omnia sunt in conceptu duntaxat mentis, & in verbis; non quòd unquam simplicia, vel, abstracta extra Intellectum existant; quòd denique ex eis omne compositum generetur. Et quomodo illi (*Philosophi*) hoc possunt dicere, (*videlicet, composita constare ex elementis simplicibus*) cùm asserant Æternitatem, juxta quam nunquam non fuit Homo aliquis generatus ex semine, & sanguine, sanguis ex alimentis, alimenta ex plantis, sicut diximus, ex potentia seminali & aqua, quæ mutantur in sua similia, ope Solis, Aëris & Terræ; præterquàm quòd omnes Stellæ, & Situs orbium cælestium, vim aliquam hac in parte habeant. Et hoc est dubium circa Elementa, juxta illorum sententiam.

Verùm juxta sententiam Legis, Deus creavit Mundum sicut est, Animantia item, & Plantas ejus in suis formis, neque ad ea opus est Mediis, & compositione compositorum illorum: Ex assertâ Novitate (*Mundi, h. e. ejus à Deo creatione*) omne difficile redditur facile, & quod obliquum, redditur rectum. Quando enim de hoc Mundo cogitatur, quòd aliquando non fuerit, & postea esse cœperit voluntate Dei, quo sc. tempore Ipse voluit, & quo modo voluit; non necesse habes anxiè & sollicitè quærere, quomodo generata sint corpora aut quomodo illis copulentur animæ; non etiam detrectabit anima tua accipere & agnoscere Expansum, & Aquas quæ super Cœlum, vel, Expan-

והיבשות ושהם איכיות ראשוני' לא ימלט מהם או מאמצעיהם גשם מהגשמים ׃ ושהשכל יתיך המורכבות אליהם וירכיב מהם ויניח להם עצמי' נושאי' ויאמר אש ואויר ומים וארץ בציור ובמאמר לא שהם היו כלל פשוטי' חוץ לשכל ויתרכב מהם כל הווה ואיך יאמרו זה והם יאמרו בקדמות אם כן לא סר האדם הווה משכבת זרע ודם והדם מהמזונות והמזונות מהצמח והצמח כמו שאמרנו מכח זרע והמים אשר ישתנו לדומה עצם להם בעזר מהשמש והאויר והארץ ועוד שלכל הכוכבים ומצבי הגלגלי' רשם ועזר בו הנה זה הספק ביסודות על דעתם ׃ ואולם על דעת התורה הנה האל ברא העולם כמו שהוא ובעלי חיי' שלו וצמחיו מצויירים ולא יצטרך אליהם אמצעיי' והרכבת מורכביהם ובחדות בחדוש קל כל קשה והתישר כ כל מעקש כשידומה ם מזה העולם שהוא לא היה עד היה בחפץ האל בעת שרצה ואיך שרצה לא תצטער בחקירה איך התהוו ה הגשמיים ואיך נקשרו בהם הנפשות ולא תתרחק נפשך מקבול הרקיע והמים אשר

האש אשר יטענו ששם האש העליונה אין גוון לו שימנע גוון השמים והכוכבים ומתי השגנו אנחנו אש יסודית אבל איכות חמה בתכלית אם תחול בארץ היתה גחלת ואם תחול באויר היתה להבה ואם תחול במים היתה מים רותחים ומתי ראינו גשם אשי ואוירי נכנסים בחומר הצמח והחי עד שנגזור שהוא מורכב מהארבעה כלם אש ואויר ומים וארץ: אמר שהשגנו המים והארץ והשתנותם והכנסם בחומר הצמח: ולאויר ולחמימות השמש עזר בהויה בדרך האיכות לא בגשם אש ולא בגשם אויר או מתי ראינו אותם נתקים אל אלה הארבעה בעינים אם ינתק חלק אל דמות העפר אינו עפר אבל היא אפר ראוי לרפוא' והחלק הנתק אל דמו' המי' אינו מים אבל הוא סחיטה או לחות ארסי או מזוניי לא מים ראוים לשתיה והחלק הנתק אל דמות האויר היה איד או קיטור לא אויר ראוי להתנשם בו: ואלה גם כן פעמים ישתנו אל בעלי חיי' או צמח או נקפאו בחלקי האר' ושבו מהשתנות אל השתנות ובפלא יפול מהם השתנות אל יסוד גמור אמת כי אחר המחקר יוצא לנו ההכרח להודות בחמימות והקרירות והלחות

quòd ibi ſit ignis ſupernus, qui nullum colorem habeat, qui impediat colorem Cœli & Stellarum? Nunquam enim apprehendimus Ignem elementarem, ſed qualitatem duntaxat Caloris ſummi, qui ſi reſideat in Terra, fit Pruna, ſi in Aëre, fit Flamma, ſi in Aqua, fiunt Aquæ ferventes. Et quando vidimus Corpus Igneum & Aëreum ingredi in materiam Plantæ & Animalis, ita ut pronunciare poſſimus, quòd ſit ex illis quatuor compoſitum; Igne, inquam, Aëre, Aquâ & Terrâ?

Si dicas, nos apprehendere, Aquam & Terram mutari & ingredi in materiam Plantæ; (*Nos viciſſim dicemus*), Aërem quoque & Calorem Solis adjuvare generabilia, ſed per qualitatem (*qualitativè*) non per corpus Ignis, vel per corpus Aëris (*elementaris*).

Aut quando vidimus oculis noſtris, illa reſolvi in iſta quatuor? ſi reſolvatur pars in ſimilitudinem pulveris, non erit pulvis (vel, *terra*) ſed cinis, conducens ad Medicinam: & pars alia reſoluta in ſimilitudinem Aquæ, non erit Aqua, ſed Succus expreſſus aut humor vel venenatus, vel nutritivus, non Aqua quæ potui ſerviat: pars reſoluta in ſimilitudinē Aeris, erit Vapor, aut Fumus, non Aër ad reſpirationē inſerviens. Et iſta (*in quæ compoſita reſolvuntur*) quandoq; etiam mutantur in Animalia aut Plantas, vel concreſcunt in partes terreſtres, (*ut fiant mineralia & metalla*), & devolvuntur ab una mutatione ad aliam. Miraculum foret, ſi mutarentur in Elementum purum & ſimplex. Verum eſt, nobis accuratam indagationem inſtituentibus neceſſariò fatendum, quòd ſit Calor, Frigiditas,

rationali adhæret & unitur: in quocunque autem eſt Forma intellectualis, illud eſt ſubſtantia incorporea, & per ſe ſubſiſtit: & dum anima format vel concipit formam (*Intelligibilem abſtractã*) id ei eſt perfectio, & eo ipſo unitur cum ſubſtantia illa Intellectuali (*Intellectu agente*), à qua unione ipſum avellit occupatio corporea. Unde non verificatur (*verè fit*) unio perfecta, niſi per abominationem ſeu averſationem omnium virtutum corporearum: nihil enim impedit eam ab unione illa præter Corpus, & cùm ab eo ſeparatur, relinquitur vacua & libera ab omni corruptione, quæ ei potuit contingere, unita nobilisſimæ illi ſubſtantiæ, quæ vocatur *Mundus Supernus*. Cæterarum facultatum functiones non perficiuntur niſi in corpore, & perduntur, ſi corrumpatur organum ipſarum: ſed Anima rationalis ſecum figurat vel format illas figuras, & accipit corda earum (*mente illas abſtrahendo, componendo, dividendo, & conſequentias eliciendo*) ut ſuprà fuit.

XIII. *Coſri*; Videtur mihi in rebus iſtis Philoſophicis plus ſubtilitatis & evidentiæ ineſſe, quàm in aliis.

XIV. *Judæus*; Hoc verò eſt, quod tui causâ metuebam, (*ſup. §. 2.*), ne videlicet illorum ſententiis illiciaris & in illis acquieſcas. Nam quia videtur, illos habere demonſtrationes in Diſciplinis Mathematicis, & in Logica; hinc quoque fides ipſis habetur in omnibus quæ dicunt in Phyſicis, & in Metaphyſicis, & exiſtimatur, quæcunque dicunt, eſſe demonſtrativa. Et quare non primò omnium dubitas de rationibus illorum pro aſtruendis quatuor Elementis, eosque carpis de Mundo Ignis, de quo dicunt, quòd

שבו צורה שכלית בעצמותו הנה הוא עצם בלתי מתגשם אך עומד בעצמותו וציור הנפש לצורה שלמות לה ויהיה לה בה ההתדבקות בעצם הזה השכליי אבל תעתיק׳ מההתדבקות ההוא טרדת הגוף הנה לא תתאמת ההתדבקו׳ התמים אלא במיאוס וגיעול כל כחות הגוף כי אין מונע לה מ מההתדבקות בו זולת הגוף וכשתפרד ממנו תשאר פנויה ניצולת כמה שהיה אפשר לו מן ההפסד נתדבקת בעצם הזה הנכבד המכונה בעולם העליון וזולת זה מהכחות אין מעשהו כי אם בגוף ויאבד בהפסד הכלי אבל הנפש המדברת כבר ציירה אותם הצורות ההם ולקחה לבתיהם כמו שקדם :

אמר הכוזרי אני רואה לדברי׳ האלה הפילוסופיים יתרון דקדוק וברור על שאר הדברים : יג

אמר החבר וזהו מה שהייתי מפחד עליך מהפתיי ומניחת הנפש על דעותם כי למה שנתברר מהם המופת בחכמות ההרגליות וההגיון בטחו ה הנפשות על כל מה שאמרוהו בטבע ובמה שאחר הטבע וחשבו שכל מה שאמרוהו מופת ולמה לא תספק בטענותם ביסודות הארבעה ראשונה ותתבע אותם בעולם יד

ומן הראות על הפרד הנפש מהגוף ושאיננה צריכה אליו כי הכחות הגשמיות יחלשו במושגיהם החזקים כעין אצל השמש והאזן אצל הקול החזק בהפסד כליהם : והנפש המדברת אינה כך אבל תתחזק כל אשר תשיג מדע חזק ממנה ומזה כי הזוקן ישיג הגוף ולא ישיג הנפש אבל תתחזק אחר הנ' שנה והגוף בירידה ומזה שפעולות הגוף בעלות תכלית ופעולות הנפש בלתי בעלות תכלית כי הצורות ההנדסיות והמספריות והמשפטיות בלתי בעלות תכלית : והראיה על מציאות עצם שכלי נבדל מהגשמים יעמוד לנפש מעמד האור לראות : ושהנפש כשנבדלה מהגשמי' תתאחד בו הוא שהנפש אין מדעיה הווים לה בנסיון כי מה שיהיה בנסיון אין גוזרין עליו גוזר גמור כי לא יצויר האדם גוזר גמור כי כל אדם לא יניע אזניו כאשר יגזור כי כל אדם מרגיש וכל מרגיש חי וכל חי עצם ושהכל יותר רב מהחלק וזולת זה מהמושכלות הראשונות שהאמנתנו בבירור הדעית לא תתברר בלמוד ואם לא יהיה כן הדבר השתלשל הענין אל מה שאין לו תכלית ואם כן הוא מאצילות אלהית תדבק בנפש המדברת וכל מה

Cosri Pars V.

Quòd autem Anima à corpore sit separata, neque eo opus habeat, inde probatur; quia Facultates corporales debilitantur ab Apprehensibilibus fortibus, per corruptionem organorum ipsarum; ut, Oculus à Sole, Auris à sono vehementi: Anima verò Rationalis nequaquam; quin potiùs quò fortiùs objectum apprehendit, eò magis corroboratur & fortior redditur: Hinc & Senium afficit Corpus, non verò animam, quæ post quinquagesimum annum robustior efficitur, corpore deficiente (*corporis viribus deficientibus & decrescentibus*): Hinc etiam est, quòd operationes corporis sint finitæ, operationes verò Animæ infinitæ: nam figuræ Geometricæ, Arithmeticæ, & Astrologiæ judiciariæ, sunt infinitæ (*infinitæ mente concipi possunt*).

Quòd verò existat Substantia Intellectualis aliqua abstracta à corporibus, quæ Animæ quasi Lumen suppeditat ad videndum (*Intellectus nimirum agens*); & quòd Anima, quando à corporeis separatur, ei uniatur, ejus rei hæc est ratio; quia Animæ scibilia (*prima*) non generantur per experientiam. De eo enim, quod habetur per experientiã, non absolutè decerni & pronuntiari potest, quòd ita sit: nam homo non absolutè decernere potest, quòd non omnis homo moveat aures suas, quemadmodum decernere & pronuntiare potest, quòd omnis homo sentiat; omne sentiens vivat; omne vivens sit substantia; quòd Totum majus sit suâ parte, & alia similia Intelligibilia prima: Certitudo enim evidens principiorum scientificorum non habetur ex doctrina & institutione. Si aliter esset, procederet res in infinitum: Si vero ita sit, sequitur haberi ex Emanatione Divina, quæ Animæ

שבי

de Colore & Corpore, quatenus ſunt Intelligibilia, non poteſt concipi medietas vel diviſio corporis intelligibilis, ſicut dicere poſſumus; Dimidium corporis illius ſenſibilis, & dimidium coloris ei adjuncti: neq; dici poteſt, Dimidium Animæ rationalis quæ eſt in Rubéne, ſicut dicere poſſumus; Dimidium corporis ejus; idque, quia non noſcitur, neque definitur (*Anima*) modaliter, neque etiam oſtendi & digito monſtrari poteſt.

Quandoquidem ergo neque eſt corpus, neque accidens in corpore ſubſiſtens ſuo, apparet ejus exiſtentia per operationes ab ea prodeuntes, concludimusque, quòd ſit Subſtantia per ſe ſubſiſtens, habens proprietates vel attributa Angelorum & ſubſtantiarum divinarum. Ejus autem Inſtrumenta vel organa prima ſunt Formæ ſpirituales conceptę in media parte cerebri à Spiritu animali, à Facultate היצרי imaginatrice; quam cõvertit in המחשבי Cogitativa, quando in illa dominatur (*rationalis; vide ſuprà*), componendo componenda, & ſecernendo ſecernenda, ad generandam ſapientiam; quæ antea fuerat Imaginativa, quando ſc. in eam dominatur facultas cogitativa non recta, veluti in pueris, beſtiis, & iis quorum temperamentum mutatum eſt à morbo, ita ut illæ ſpecies & formæ (*ortæ vel conceptæ in imaginatione puerorum, & mente captorum*) abſcondant compoſitiones & ſeparationes illas, quibus opus eſt (*quæ neceſſaria ſunt*) ad perfectam ſpeculationem vel conſiderationem cum conſilio intento; unde conſilium (*talium*) vel totum, vel ex parte, fit מחשבית cogitativum (*confuſum, quia imaginationem duntaxat ſequitur, & eâ utitur, non ratione rectâ*).

יצטייר בהם חלוק חצי גשם
מושכל כמו שנאמר חצי הגשם
ההוא מוחש וחצי גוון הנשוא
עליו הרכוב אליו : ולא יאמר
חצי הנפש המדברת אשר
בראובן כמו שנאמר חצי גופו
אחר שלא תוכר ולא תוגבל
מצד מהצדדים ולא יורמז
אליה : וכיון שאיננה גשם
ולא מקרה עומד בגשם
הונח בו כבר נראה מציאותה
במה שיצא ממנה מהפעולות :
ולא נשאר אלא שתהיה עצם
עומד בעצמו מתואר בתוארי
המלאכי והעצמים האלקיים
וכליה הראשונים הצורו'
הרוחניות המצטיירות באמצע
המוח מהרוח הנפש מן הכח
היצרי תשיבהו מחשבי כאש'
תשלוט בו ותרכיבהו הרכבות
ותבדילהו הבדלות יביאהו אל
הולדת החכמה : וכבר היה
קודם זה יצרי כשהיה שולט בו
הכח הרעיוני המחשבי שאינו
נכון כמו שיקרה בתינוקות
ובבהמות ובמי שנשתנה מזגו
מחמת חולי עד שיעלמו אותן
התמונות מהנפש האנושית
ההרכבות וההפרדות המצטרך
אליהם להשלמת העיון בעצה
המכוונת ותבא העצה
מחשבית כולה או קצתה

Quòd

על פי שנראה מעשהו בזמן
בהרכבת ההקשות בעיון
ובמחשבה הבנתו לתולדות
אינה נתלית בזמן אך עצם
השכל מרומם מהזמן והנפש
המדברת כשהיא מקבילה אל
החכמו' נקראת פעולתה שכל
עיוני וכאשר היא מקבילה
לגבור הכחות הבהמיים נקראת
פעולתה הנהגה ונקראת שכל
מעשי ; וכבר יצליח הכח
הדברי בקצת האנשים ם
מהתדבקו בשכל הכללי במה
שירוממהו מהשתמש בהקשה
והעיון ויסור מעליו הטורח
בלמוד בנבואה ותקרא ם
סגולתו זאת קדושה ותקרא
רוח הקדש ; וממופתי עצמיות
הנפש שהיא איננה גשם ולא
מקרה ושהיא צורת הגשם
לא תתחלק בעצמותה ב
בהתחלק הגשם ולא במקרה
כהחלק המקרה בהחלק נושאו
כי המראה והריח והטעם
והחמימות והקרירות כבר
יתחלקו בהחלק נושאם ואם
לא יתחלקו בעצמותם והצורה
השכלית איננה כי אם המושכל
והמושכל כהאדם דרך משל לא
יקבל החלוקה כי לא יצוייר
חצי אדם ולא חלק מהאדם
אדם כמו שיצוייר חלק מהגשם
גשם וחלק מהגוון גוון וכן הגוון
והגשם מצד שהם מושכלים לא

sale) & conflationem (*separando & dividendo universale in particularia sua*): & licet videatur opus ejus perfici in tempore per compositionem ratiocinationum in theoria & cogitatione, tamen consequentiæ intelligentia non dependet à tempore, sed Intellectus ipse exemtus est à tempore.

Porrò, quando Anima rationalis pro Objecto habet Scientias vel Artes, vocatur operatio ejus, Intellectus theoricus: quando verò pro Objecto habet Dominium seu refrænationem Facultatum brutalium, tum Operatio ejus vocatur הנהגה ἡγεμονία, &, Intellectus Practicus.

Facultas hæc Rationalis in quibusdam hominibus felicitatem consequitur à cohæsione ejus cum Intellectu Universali, qui ipsum evehit, & eximit, ut non necesse habeat uti ratiocinatione & speculatione, & ab omni labore & defatigatione sit immunis; in Institutione videlicet Prophetica. Et hæc ejus Proprietas vocatur Sanctitas, & Spiritus Sanctus.

Præterea, de existentia Animæ, (*de Animu*) quòd neque sit corpus, neque accidens; quòd item sit forma corporis, quæ neque dividitur in sua substantia, cùm dividitur corpus, neque in accidenti, cùm dividitur accidens diviso suo subjecto, ejus rei hinc quoque petitur demonstratio; quia Color, Odor, Sapor, Calor & Frigus, dividuntur, si dividatur subjectum eorum, quamvis non dividantur in essentia sua; forma autem Intellectualis nihil est aliud nisi Intelligibile; Intelligibile verò ex. gr. de Homine, non admittit divisionem; non enim potest mente concipi dimidius homo, vel pars hominis, sicut concipi potest, quòd pars corporis sit corpus, & pars coloris sit color: sic

qualitatibus, vel *ideis*, (תבניות) sunt quædam Formæ substantiales, aliæ accidentales, quas illa distinguit & ordinat (*ad suas classes vel prædicamenta revocat*); Genera nimirum, Species, Differentias, Propria, & Accidentia; deinde componit easdem compositione dianoëticâ, & educit ex illis utiles (*necessarias*) conclusiones, ope Intellectus universalis. Et quamvis primò adjuvetur à Facultatibus sensualibus, tamen iis non opus habet in formatione seu conceptione istarum rerum per se, & in compositione ratiocinationum ex illis deductarum, & quidem neque tempore verificationis (*apprehensionis qualitatis rei externæ*) neque tempore conceptionis (*quidditatis rei*): Et quemadmodum Facultates sensuales apprehendunt sensibilia, quæ sensu percipiunt: sic Facultates Intellectuales (*apprehendunt*) per abstractionem formæ à materia, per conjunctionem cum ea (*Intellectus cum Re intellecta*): at Facultas sensitiva non agit per se, ut Facultas rationalis, sed opus habet Facultate motivâ, & ope mediorum, formas illas ad eam pertingere facientium: Verum Facultas intellectiva intelligit per seipsam, & intelligit seipsam, quocunque tempore voluerit. Ideò dicitur, Facultatem sensitivam esse passivam, Intellectivam autem, activam: neq; Intellectus est in actu sine forma Intelligibilium abstractorum in ipso Intellectu in potentia. Ideò dicitur, quòd Intellectus in actu simul sit Intelligens & Intellectum: Præterea ex facultatibus propriis Intellectus est, quòd Multa uniat (*ad unum revocet*) & Unum multiplicet, per compositionem (*revocando singularia, vel particularia ad Universale*)

פתבניות אחרות: ומן התבניות ההם צורות עצמיות ומקריות והיא מחלקת אותם ומסדרת אותם ומחדשת הסוגים והמינים וההבדלים והסגולות והמקרים ואחר תרכיבם הרכבה הקשית ותוליד מהם תועלות התולחות בעזר השכל הכללי הסומך אותם ואם היא נעזרת ראשונה בכחות ההרגשיים איננה צריכה אליהם בציור אלה הענינים בעצמה ובהרכבת ההקשים מהם לא בעת האמות ולא בעת הציור: וכאשר הכחות ההרגשיים משיגים בכאן מה שמרגישים מן המורגש: כן הכחות השכליות בהפשטת הצורה מהחומר וההתדבק בהו אלא שכח המרגיש לא יפעל בעצמו כמו שיפעל המדבר: אבל יצטרך אל הכח המניע ועזר האמצעיים המגיעים הצורות אליו: אבל המשכיל משכיל בעצמו ומשכיל עצמו בעת שירצה ועל כן נאמר כי הכח המרגיש מתפעל והמשכיל פועל: ואין השכל בפועל זולת צורת המושכלות המופשטות בעצם השכל בכחו ולכן נאמר שהשכל בפועל משכיל ומושכל יחד: ומן הכחות המיוחדות לשכל שיאחד הרב וירבה האחד בהרכבה וההתכה והשכל ואף

הדברים המוסריים מהמניניס :
והשעורים המלאכיים ו
והשעורים חכוכביים ו
והשעורים הניגוניים ו
והשעורים הנראיים והצ־יירות
הדברים האלקיים וידיעת
התחלות המציאה בסתם מצד
שהיא מציאה והתלויים בה
בכח או בפעל וההתחלה
והעלה והעצם והמקרה והסוג
והמין וההפך והחמרה ו
וההסכמה והחלוף והאחדות
והרבוי וקיום התחלות
החכמות העיונית מהמוסריות
והטבעיות מן הדבריות אשר
לא יגיעו אליהם אלא בזאת
החכמה בקיום הבורא
הראשון והנפש הכללית ו
ואיכות המינים ומדרגת
השכל מהבורא ומדרגת
הנפש מהשכל ומדרגת הטבע
מהנפש ומדרגת היולי ו
והצורה מהטבע ומדרגת
הגלגלים והכוכבים וההויות
מההיולי והצורה : ולמה
הוטבעו על המחלוקת הזאת
והקדימה והאיחור וידיעת
האנושות והאלהות והטבע
הכללי וההשגחה הראשונה
ויש שתקבל זאת הנפש
המדברת צורה מן הרגש
כאשר תראה על עצמה מה
שיש ביצורי השימר להשתמש
ביצרי והמחשבי ותמצא ה
הצורות ההם משתתף קצתם
עם קצתם בתבניות ונפרדים

quomodo illa concipiat ſeipſam, & res alias Mathematicas, veluti Numeros, Menſuras tum artificiales, (*Geometricas*) tum Stellarum, (*Aſtronomicas*) tum Modulationum, (Muſicas), tum aſpectuum (*Opticas*); per cognitionem rerum Divinarum, (*Metaphyſicarum*), & Principiorum Exiſtentiæ abſolutè, quatenus eſt Exiſtentia, & quæ ab ea dependent, tum in potentia, tum in actu; Principii, Cauſæ, Subſtantiæ, Accidentis, Generis, Speciei, Contrarii, Similis, Convenientiæ, Differentiæ, Unitatis, & Multitudinis. Quò etiam pertinent Principia Scientiarum theoricarum Mathemathicarum, Naturalium, & Logicarum, ad quæ non aliter pervenitur, niſi per hanc ſcientiam (*Methaphyſicam*); Probatio Exiſtentiæ Creatoris primi, Animæ univerſalis, qualitatis Specierum, Gradus Intellectus à Creatore (*h.e. quæ ſit proportio Intellectus ad Deum*); Gradus item Animæ ab Intellectu, (*h.e. proportionem Animæ ad Intellectum*) Naturæ ad Animam, Materiæ & Formæ ad Naturam, Orbium Cœleſtium, & Stellarum, ad Generationes è Materia & Forma; quare item iſta omnia ita inter ſe differant & diſtincta ſint, ratio prioritatis & poſterioritatis (*ordinis*) illorum; Notitia Humanitatis & Divinitatis (*quæ ſit differentia inter Intellectum ſupremum & humanum*), Naturæ univerſalis, Providentiæ primæ.

Porrò recipit Anima hæc rationalis Formam à Senſatione, quando videt in ſeipſa id quod eſt in Senſu communi conſervativo (*ſpecierum*) pro uſu Imaginativæ & cogitativæ; & invenit formas illas certis quibuſdam qualitatibus inter ſe convenientes, & aliis differentes. Ex his

Intellectus in potentia, Materiæ (*primæ*) ſimilis, quæ ſimilis eſt nihilo in actu (*h.e. intermedia eſt inter privationem abſolutam & actum*) & eſt omnis res in potentia. Illi inſunt Formæ intelligibiles, vel ex Inſtitutione Divina, θεοδιδάκτως, vel per habitum acquiſitum. Quæ inſunt ex inſtitutione Divina, ſunt Intelligibilia prima, in quibus conveniunt omnes homines naturali conſuetudine præditi (*rectâ & ſanâ ratione præditi, quorum mens non abrepta eſt, ait Muſcatus*). Quæ inſunt per habitum acquiſitum, ſunt per Ratiocinationem vel diſcurſum, & innovationem (*Intelligibilium ſecundorum*) demonſtrativam, Figuratione (*imaginatione, conceptione*) veritatum rationalium (*Logicarum*), veluti Generum, Specierum, Differentiarum, Propriorum, Accidentium, tam ſeparatorum, quàm variis modis compoſitorum; Ratiocinationibus compoſitis (*Axiomatis, Enuntiationibus*) veris & falſis; Propoſitionibus parientibus conſequentias neceſſarias (*Syllogiſmos*); demonſtrativas, (*è propoſitionibus veris, & neceſſariis*) topicas, (*è propoſitionibus probabilibus*) rhetoricas, (*quando propoſitio vera habetur apud multos ex populis terræ*) Sophiſticas, (*quando præmiſſa ſpeciem veritatis præ ſe ferunt, ſed intus latentem continent falſitatem*) aut Poëticas, (*quando præmiſſa apertè falſa eſt, & tamen propter ſimilitudinem & convenientiam cum alia re, habetur vera, vel dubia*); Præterea per cognitionem veritatis rerum Naturalium, Materiæ, Formæ, Privationis, Naturæ, Temporis, Loci, Motus, Corporum cœleſtium, & elementarium; Generationis & Corruptionis abſolutæ; Generationum item quæ fiunt in Aëre (*Meteororum*); Generationum quæ fiunt in Mineralibus vel Metallis, in Globo item terræ, in Plantis & Animantibus; per Veritatem (*veram cognitionem*) Hominis, & Animæ, quomodo

להיולי אשר הוא דומה לאפס
בפעל והוא בדבר בכח ויהיו
בו הצורות המושכלות אם
בלמוד אלהי ואם בקנין ואשר
הם בלמוד הם המושכלות
הראשונות ישתתפו בהם
כל בני אדם אשר על המנהג
הטבעי ׃ ואשר בקנין הם
בהקש׳ גבחדוש המופתי ר
בהצטיירות האמתות הדבריות
כמו הסוגים והמינים ו
והחלקים והמדות הנפרדות
והמורכבות בדרכים הנחלקים
מההרכבות וההקשות ה
המחוברות האמתיות ו
והכזבניות והגזרות המולידות
תולדות הכרחיות מופתיות
או נצחיות או הלציות או
הטעאיות או שיריות ובהתברר
אמיתת הענינים הטבעיים
בהיולי והצורה וההעדר ו
והטבע והזמן והמקום ו
והתנועה והגרמים הגלגליים
והגרמים היסודיי׳ וההויה
וההפסד המוחלטים וההויות
הנולדות ההוות באויר וההיות
במוצאים ׃ וההוות על כדור
הארץ מצמח וחי ׃ ואמתת
האדם ואמתת הצטיירות
הנפש את עצמה והצטיירות

מהצורו' ההרגשה המשתתפת:
וכן הוא היצרי ויש שיהיה אמת
ויש שיהיה שקר : אבל
היצורי אמת לעולם ואחריו
הכח המחשבי והוא כח ה
השופט דן על דבר שראוי
שיבוקש ועל דבר שראוי ל
להתרחק ממנו : ואין ביצורי
ולא ביצרי משפט ודין אבל
ציור לבד ואחריו הכח השומר
מזכיר לעניכם מה שהשיג
כמו שהזאב שונא והבן אוהב
והאהבה וההיזק והאמנה
והכזב' למחשבי : אבל ה
השומר המזכיר הנה ישמור
מה שמאמין בו המחשבי
והכח היצרי כשהשתמש בו
המחשבי יקרא יצרי ו
וכשהשתמש בו המדבר יקרא
מחשבי והצטיירות בפני ה
המוח והיצרי באמצעיתו ו
ובזכרון במאוחרו והמחשבי
בכללו ורובו בעת היצרי : וכל
אלו הכחות מתים כלים
בכליון כליהם ואין עמידה
למדבר אף על פי שייחד ל
לעצמו לב הכחו' האלה בדרך
מדרכי היחוד ושימציאם ב
בעצמותו : זה היוצא מדברי
האנשים האלה במה שלמטה
מהנפש המדברת ואמרו ב
במדברת שהיא השכל ההיולני
רוצה לומר השכל בכח דומה

quin tamen à formis (*ſenſu perceptis*) removeat ſenſum communem. Et hæc eſt כח היצרי *Facultas imaginatrix*, quæ aliquando eſt vera, aliquando falſa: ſed היצורי ſemper eſt vera.

Poſt hanc eſt Facultas cogitatrix (הכח המחשבי), quæ eſt facultas judicans de re quæ quærenda, vel quæ fugienda eſt.

Facultas יצרי & יצורי nullum habent Judicium de re, ſed tantum formationem, Conceptionem ſeu imaginationem. .

Hanc ſequitur Facultas conſervatrix, memoriâ tenens ea quæ apprehendit (*Facultas cogitatrix*), veluti quòd Lupus odio habeat, Filius diligat; Amorem ſc. & Damnum (h. e. *Bonum vel malum*, *Utile & detrimentoſum*) Verum & Falſum: verùm conſervat duntaxat Memoria id quod credit vel approbat cogitatrix (*nihil de novo invenit vel excogitat*): & כח היצרי quando eâ utitur המחשבי vocatur יצרי; cum vero eâ utitur Rationalis facultas, vocatur מחשבי cujus formatio (*cujus ſedes eſt*) in anteriore parte cerebri; in medio ejus היצרי; in poſteriori, הזכרון Memoria; המחשבי in toto (*cerebro*), ſed plerumque in loco היצרי.

Omnes autem iſtæ Facultates mortuæ q. ſunt & deficiunt, deficientibus organis illarum, neque ipſa Rationalis Facultas (*ſine illis*, *ſc. organis*) ſubſiſtere poteſt, etiamſi (*homo*) ſibi Cor (*h.e. præſtantiſſimam*) Facultatum iſtarum omnium ſingulariter & peculiariter attribuat, easque, per ſuam exiſtentiam, exiſtere faciat.

Hæc ſunt, quæ colliguntur ex verbis hominum illorum, de iis quæ ſunt infra Animam rationalem.

De Rationali Anima dicunt, quòd ſit Intellectus materialis, hoc eſt,

&bonum, &elongandum atque repellendum id quod noxium.

Facultates porrò omnes Animantium ſunt vel Apprehenſivæ vel Motivæ. Motivarum alia, movet ad adducendum id quod eſt utile, & hæc eſt Concupiſcibilis; alia, movet ad repellendum id quod eſt noxium, & hæc eſt facultas Iraſcibilis. Apprehenſivarum etiam duæ ſunt ſpecies; vel Externæ, ut ſenſus Externi, vel Occultæ & Internæ, ut ſenſus interni: Motrix vel motiva, agit per Dominium Facultatis cogitativæ unà cum Imaginativa (היצרי). Et hic eſt ſummus gradus Animantium brutorum: non enim poteſt illis attribui Facultas motiva ad moderandas & rectificandas cauſas Senſus communis vel Phantaſiæ, & Reminiſcentiæ: ſed ſenſus reminiſcentiæ inditus eis eſt ad rectificandas cauſas motus; rationalibus verò inditus eſt motus pro uſu animæ rationalis agentis & recordantis (*in actionibus moralibus & intellectualibus*).

Senſus quinque exteriores noti ſunt, & apprehenſibilia (*objecta*) eorum quoque nota ſunt. Mediantibus illis apprehenditur Similitudo (*ſpecies rei alicujus, veluti trigonum, tetragonum* &c.) Numerus, Magnitudo, Motus, & Quies.

Exiſtentia Senſus communis pateſcit ex eo, quòd ex.gr. de Melle judicamus, quòd ſit dulce, ſi illud tantùm videmus, idq; quia habemus facultatem quinque ſenſibus communem, quæ eſt הכח היצורי Phantaſia (*vide paulò antè*), & operatur tàm inter vigilandum, quàm in ſomno.

Hanc (*facultatem*) ſequitur Facultas componens (*mente*) id quod congregatur in ſenſu communi (כח היצרי) *Facultas Imaginativa* inter ea diſtinguens (vel, *ea abſtrahens*) & differentiam inter ea faciens, quin

מקירוב וריחוק ודחיית המזיק
וכל כחות בח אדם משיגים
ואם מניעים והמניעים אדם
מניע להביא מועיל והוא
הכוסף ואם מניע לדחות
מזיק והוא הכועס והמשיגים
שני מינים אם נראים כחושים
הנראים ואם נסתרי' כחושי'
הנסתרים והמניע הוא עושה
בממשלת המחשבי בהשתמש
היצרי והוא התכלית מהחי
הבהמי כי אין ראוי לקבוע לו
הכח המתנועע לתקן ס
סבות ההרגש והיצר : אך
החוש היצרי נקבע ולו לתקן
סבות התנועה והמדבר בהפך
זה נתנה לו התנועה לתקן
הנפש המדברת העושה
הזוכרת : החושים החמשה
ידועי' ומשיגיהם ידועים
באמצעות' תושג הדמות ו
והמנין והגודל והתנועה ו
והמנוחה התבאר מצוא
ההרגש' המשתתפת מאשר
אנחנו דנין על הדבש דרך
משל כשנראהו שהוא מתוק
וזה בעבור שעמנו כח משותף
לחושים החמשה וזה הכח
הוא היצורי ופועל בהקיץ ו
ובתנועה ואחר זה כח מרכיב
מה שמתקבץ בהרגשה ה
המשתתפ' ויבדיל ביניהם ויפיל
המחלוקת ביניהם מבלי שיסיר

והמגדל עובד ונעבד ולזן ה
הארבע כחות המפורסמים
העובדים אותו כל נע ב
בחפץ הרגש נע ואם א
איננו כן היה ההרגש לריק
והחכמה לא תתן דבר להבל
וריק ולא להזיק ולא תמנע
דבר צריך ולא מועיל עד
שבעלי הקשקשים ואם יראו
נחים היה להם התקבצות
והתפשטות ואם יהופכו על
גביהם תתנועעו עד שישובו
על בטנם כדי לקרב להם
המזון וההרגשו' הנראות י
ידועות אבל הנסתרות תחלתם
ההרגשה המשתתפת כי אשר
איננו ערב ואשר הוא ערב
לא יושגו כי אם בנסיון
וצריך לקבוע כח יצורי לשמור
צורות המורגשות והיא
ההרגשה המשתתפת והכח
הזוכר השומר לשמור בו ה
הענינים המושגים מהמורגשות
והכח היצרי להקריב בו מה
שנמנע מהזכרון והכח ה
המחשבי לעמוד בו על בירור
מה שיחדשהו היצרי והפסדו
קצת מהעמידה החדשה עד
שישיבהו אל הזכרון : והכח
המתנועע להביא מה שיצטרך
מקירוב

tas nutriendi ſervit, Facultas creſcendi ſervit, & ſervitur ei (*à Facultate nutriendi*): Facultati verò altrici vel nutritivæ quatuor notæ facultates (*aliæ*) inſerviunt, (*attractrix, retentrix, concoctrix, & expultrix.*

Quicquid movetur, voluntate ſenſus vel ſenſuali movetur: quod ſi enim aliter eſſet, ſenſus eſſet fruſtraneus: Sapientia autem Divina nihil dat vel fruſtrà & ſine cauſa, vel ad nocendum, nihil etiam neceſſarium vel utile ſubtrahit; adeò ut etiam conchyliata vel teſtacea, licet videantur quieſcere, tamen habeant congregationem & extenſionem (*h. e. tamen motum habeant ſibi ad ſui conſervationem neceſſarium ſeſe vel colligendo & contrahendo, vel extendendo*) & ſi invertantur ſupra dorſum ſuum, motitabunt ſeſe, donec ſuper ventrem convertantur, ad comparandum ſibi alimentum.

Senſus apparentes, h.e. exteriores, noti ſunt: ſed Occultorum (*internorum*) principium eſt Senſus communis. Nam, quid non Dulce ſit, vel quid Dulce ſit, non apprehenditur niſi Experientiâ, & neceſſe eſt ſtatuere כח יצורי Facultatem imaginatricem ad retinendas formas ſenſu (*exteriore*) perceptas, quæ eſt Senſus communis (*potiùs Phantaſia, cujus officium eſt, ſpecies à ſenſu communi perceptas, vel à ſe formatas retinere*); והכח הזוכר & facultatem *Memoriæ* ad retinendum per eam res ſenſuales apprehenſas והכח היצרי & *Reminiſcentiam (ſic exponit Muſcatus)* ad reducendum id quod memoriæ excidit & ſubductum eſt; והכח המחשבי & *Facultatem Cogitativam*, (*Cogitationem*) ad inſiſtendum per eam ſelectioni eorum quæ Reminiſcentia renovavit, & quædam eorum corrumpenda vel ſecernenda, donec illa reduxerit in memoriam (*memoriæ reſtituerit*): והכח המתנועע Facultatem item motricem vel motivam, ad adducendum id quod utile

corporis naturalis, Corpus porrò Naturale est vel organicum, vel organis destitutum; hoc est, operationes ejus perficiuntur vel cum organis, vel sine organis: Anima est perfectio corporis naturalis organici, vitalitate, vel animalitate præditi in potentia, (est definitio Aristotelis), hoc est, educit (*in actum*) operationes vitales in potentia, & dirigit eas. Unde liquet, quòd Anima non generetur ex mixtione elementorum corporis: quia in re, quæ innovatur vel oritur ex mixtione separatorum (*Elementorum*) in ea prædominatur vel unum ex separatis illis, vel plura, & sic pro hujus (*mixtionis*) ratione erit comparata quoque forma; quod si verò vincantur separata illa, ita ut nullum eorum remaneat in forma sua, orietur hinc forma intermedia; verùm anima non est de specie ullius ex separatis illis corporeis; ac proinde non est nisi Forma extrinsecùs adveniens, sicut e. g. כופח Foculus vel Furnulus (vel, *juxta aliam lectionem*, כפתוח האבן הזך sicut sculptura gemmæ) non est de specie formarum aquæ aut Terræ (*sed extrinsecus accedit ea forma, quam habet ab artifice*).

Porrò Principium Facultatum, *vel*, prima Facultatum, est Facultas altrix vel nutritiva; Facultas procreatrix, ultima; Facultas auctrix, intermedia, quæ colligat vel copulat primam & ultimam. Facultas tamen generandi quoq; suam habet prioritatem, & licet videatur esse postrema, primum tamen obtinet dominium in materiam dispositam ad recipiendam vitalitatem, (*animalitatem*) induitque eam formâ rei intentæ, ministerio Facultatis crescendi & nutriendi, posteaque relinquit regimen ambabus illis, usque ad tempus nativitatis vel partus. Sic Facultas generandi est cui servitur; Facultas nu-

שלמות לגשם טבעי ׃ והגשם
הטבעי אם כליי ואם בלתי
כליי כלומר שישלמו פעולותיו
בכלים או בלעדי כלים והנפש
שלמות לגשם טבעי כליי
בעל חיות בכח רוצה לומר
מוציא הפעולות החיוניות
בכח ומכין אותם ויתבאר
שהנפש אינה הווה מהתמזג
יסודות הגוף לפי שהדבר ה
המתחדש מהתמזג נפרדים אם
שיגבר בו אחד מהנפרדים או
יותר מאחד הנה תהיה הצורה
המגערת כפי זה ׃ ואם
שינוצחו הנפרדים עד שלא
ישאר אחד על צורתו ותחודש
מזה צורה מאמצעיותם
והנפש אינה ממין דבר מנפרדי
הגוף אם כן אינה אלא צורה
מחוץ ככופח אשר איננו מ
ממין צורות המים והעפר
תחלת הכחות הכח הזן והוא
ההתחלה והמוליד בתכלית ׃
והמגדל כאמצע הקושר. בין
ההתחלה והתכלית ׃ ולמוליד
ראשית וקדימה ואם יראה
מתאחר הנה הוא ימשול
ראשונה על החומר המוכן
לקבול החיות וילבישהו צורת
הדבר המכוון בעבודת המגדל
והזן ואחר כן יעזוב ההנהגה
לשניהם עד עת ההולדה
והמוליד נעבד והזן עובד ו

אמר החבר יתבאר מ כי
מציאות הנפש בתנועות
וההרגש לחיים שונות מן
התנועות היסודיות ונקראת
סבתם נפש או כח נפשי
ויתחלקו הכחות הנפשיות אל
שלשה חלקי' והם מה
שישותף בו החי עם הצמח
והוא הכח הצמח ומה ש
שהשתתף בו האדם עם שאר
החיים והוא הכח החיוני ׃
ומה שנתייחד בו האדם ויקרא
כח הדברי ויתבאר עני' הנפש
הכללית הסוגיית בבחינת
הפעולות שהם מחמת הצורות
המגיעות בחמר לא מחמת
החומר מצד שהוא חומר כי
הסכין לא יחתוך מצד שהוא
גוף אבל מצד שיש לו צורת
הסכין וכן החי לא ירגיש וינוע
מצד שהוא גוף אך מצד שהוא
לו צורת החיות והיא הנקראת
נפש ׃ ונקראו אלו הצורות
שלמות כי בהם ישלמו
תכונות הדברים והנפש
שלמות ויש שלמות ראשון
ושלמות שני הנה הראשון הוא
התחלה לפעולות והשני
עצמות הפעולות היוצאות
מההתחלה ׃ והנפש שלמות
ראשון כי הוא התחלה ליוצא
מההתחלה ׃ והשלמות אם
שלמות לגשם ואם שלמות
לעצם אינו גשם והנפש
שלמות לגשם והגשם אם
טבעי ואם מלאכותי והנפש

XII. *Judæus*; Animæ existentia patescit ex Motibus, ut & ex Sensu Animatorum; qui differunt à motibus elementaribus. Causa horum (*Motuum*) vocatur *Anima*, aut *Facultas animalis*. Dividuntur autem Facultates animæ in tres partes. *Una* est, in qua communicat animal cum Planta: & hæc est *Facultas vegetativa*. *Altera* est, in qua communicant Homo & cætera Animantia: & hæc est *Facultas Sensitiva*: *Tertia* est, quę propria est Hominis, & vocatur *Anima Rationalis*. Hæc Animæ universaliter & in genere considératæ ratio, elucet ex operationibus, quæ proveniunt à Formis materiæ non à Materia, quatenus est Materia: Culter enim (ex. gr.) non scindit quatenus est Corpus, sed quatenus habet Formam cultri: sic Animal non sentit & movetur, quatenus est Corpus, sed quatenus habet Formam Animalitatis, quæ vocatur Anima.

Istæ Formæ vocantur *Perfectiones*, quia per illas perficiuntur Res: & Anima est Perfectio (Εντελέχεια).

Est verò Perfectio duplex, *Prima*, & *Secunda*. *Perfectio prima*, est principium operationum: *Secunda*, sunt ipsæ operationes provenientes à principio (*à perfectione prima*). Anima, est perfectio prima, quia principium est ejus quod prodit è principio: Et Perfectio, tàm Corporis, quàm substantiæ, non est Corpus: Anima verò est Perfectio corporis: Cùm autem Corpus sit vel Naturale, vel artificiale; Anima perfectio est

Intellectus ejus est velox & præceps; Si bilis atra; erit tardus & cunctator: Mores enim (*animi*) sequuntur temperamentum, (*corporis*); adeò ut, si quis homo existat temperamenti æqualis, utraque morum seu virtutum contraria (*excessus & defectus*) sint in potestate ejus instar duarum lancium bilancis æqualiter consistentium in manu ponderantis, qui eas additis vel demtis ponderibus, inclinat quocunque vult: hujusmodi etiam hominis Cor sine dubio vacuum est à cupiditatibus nimiis, & gradum appetet suo superiorem, qui est Gradus Divinus: considerabit insuper talis, quid sibi sit faciendum, in vehementioribus suis naturis & motibus (*h.e. Facultatibus corporis seu temperamenti, & affectibus animi*), neque morem geret voluntati facultatis Irascibilis vel concupiscibilis, vel aliarum: sed consultò aget, & petet à Deo, ut ipsum docére velit viam rectam: Et hic est super quem Deus effundit Spiritum Propheticum, si Prophetiæ capax sit; vel Spiritum Doctrinæ & Eruditionis (vel *Spiritum διδακτικόν*), si gradus ejus sit inferior, ut fiat Sanctus, non Propheta. Non est enim avaritia vel parsimonia apud Deum, sed dat unicuique quod ei competit. Philosophi vocant Datorem hujus gradus, *Intellectum agentem*, & faciunt ex eo *Angelum, in proximo gradu post Deum*: (*conf. par.* 1. §. 1. *& par.* 4. §. 25. *& R. Levi ben Gerson in* ספר מלחמות *par.* 1. *cap.* 5. *& par.* 3. *cap.* 13.) & cùm Intellectus hominum ei adhærent (vel conjunguntur cum eo) hic est Paradisus, & Vita æterna ipsorum (*Philosophorum*).

המרה השחורה עמו המתון
והיישוב ׃ והמדות הולכות
אחרי המזג עד אם ימצא
אדם שוה הטבעים והפכי
המדו' אצלו ברשותו כמו שתי
כפות המאזני' הישרי' ביד
השוקל יטה אותם אל אשר
ירצה בתוספת האבנים
וחסרונם ׃ והאדם ההוא
בלי ספק לבו ריק מן התאוות
המופלגות וכוסף אל מדרגה
למעלה ממדרגתו והיא ה
המדרגה האלקית והוא עומד
ומחשב במה שראוי לו לעשות
בהגברת טבעיו ומדותיו ואיננו
נותן לכח הכעס רצונו ולא
לכח התאוה רצונו ולא
לזולתם אבל הוא נועץ ו
ומבקש מאלקיו שיורהו הדרך
הישרה וזה הוא אשר יאצל
עליו רוח אלקי נבואי אם
יהיה ראוי לנבואה ׃ או למודי
אם מדרגתו למטה מזאת
ויהיה חסיד לא נביא שאין
כילות לפניו יתברך אבל הוא
נותן לכל דבר מה שראוי לו ׃
והפילוסופים קוראים נותן
המדרג' הזאת השכל הפועל
וישימוהו מלאך אחרי האלקי'
וכאשר שכלי בני אדם נדבקים
בו הוא גם גן עדנם והתמדתם
הנצחית ׃

יא אמר הכוזרי רצוני ש
שתפרוט לי הכלל הזה על
דרך קצרה ׃

XI. *Cosri*; Velim, ut hæc generalia mihi breviter pauló specialiùs declares & explices. XII. *Judæus*;

ועצמינו אלו היו מפורדים לפנינו לא היינו יודעים ת תועלות כל עצם. ועצם וכל אבר ואבר אף על פי שאנחנו משתמשים בהם וברור לנו כי אם היינו חסרי׳ אחד מהם יהיו מעשינו חסרים ונצטרך אליו : וכן כל חלקי העולם ידועים וספורי׳ אצל בוראם עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע והיה מן הדין שתהיינה הנפשות שונות זו מזו והיה בדין שיהיו כלי כל נפש ראוים לה וינתן לאריה כלי הטרף בשנים והצפרנים עם הגבורה: וינתן לאיל כלי המנוסה ע עם המורך וכל נפש תכסוף להשתמש בכחותיה כאשר הוכנו לה ולא נשתוו הטבעים במאומה מן החי הבהמי ו ואיננו נכסף לקבול צורה יתירה על הנפש החיונית אבל נשתוו באדם ונכספו לצורה יתירה ואין כילות אצל הענין האלקי ואצל עליו צורה יתירה נקראת השכל ההיולני הנפעל ובני אדם גם כן שונים זה מזה כי רובם טבעיהם נוטים ויטה שכלם עם הנטייה ההיא אם יטה עם המרה האדומה עמ המהירו׳ והקלות ואם יטה עם

illas tamen Nauclerus & Navicularius novit & intelligit: quemadmodum item nescimus usum multorum nostrorum membrorum & ossium, & si dispersa coram nobis jacérent, omnium & singulorum ossium & membrorum utilitatem non nossemus, quamvis illis utamur, & sciamus, si vel uno illorum destituti essemus, nos ad actiones nostras obeundas mancos & mutilos fore, eoque opus habere: sic omnes & singulæ partes hujus mundi notæ & in numerato sunt apud Creatorem, illique nihil potest vel addi, vel detrahi. Porrò autem æquum censuit (*Sapientia Divina ad mundi necessitatem*) ut animæ essent inter se diversæ, & organa cuique animæ essent convenientia; & Ex. gr. Leoni darentur instrumenta seu organa rapacia, Dentes nimirum & Ungues cum fortitudine; Cervo, organum fugiendi, cum mollitie animi: Quæque etiam Anima appetit uti facultatibus suis, prout ei sunt concessæ, neque in quoquam differunt naturæ in Animantibus brutis (*quia nullum est quod ultra Animam sensitivam, ceu formam ipsis propriam, aliquid ulterius & excellentius habeat*); imò ne appetunt quidem formam ulteriorem supra animam viventem, h. e. sensitivam: Aliter verò est de Hominibus, qui appetunt formam ulteriorem: neque etiam Res Divina avara vel parca hac in re est erga eos, sed infundit eis Formam ulteriorem & excellentiorem, quæ vocatur *Intellectus Materialis passivus.* Quin & inter homines ipsos magna hac in parte deprehenditur differentia: plerumque enim naturæ declinant (*à mediocritate, ad alterutrum extremum*) & unà cum illis (*naturis, temperamentis*) declinat quoque Intellectus. Si declinet cum Bile flava (*cholerâ*; h. e. *si bilis flava apud ipsum in excessu peccet*);

viduum illud per se perpetuò conservaretur; compositum quippe ex rebus diversis (*itaq; contrariis*). Et cuicunq; insunt virtutes istæ crescendi, simile sibi generandi, & nutrimentum accipiendi, non movetur motu locali, sed ducitur eò à Natura, ut Philosophi loquuntur, vel potiùs, ut revera est, à Deo Benedicto, per occultam aliquam rationem & dispositionem, quam tu, si placet, appellabis vel Naturam, vel Animam, vel Vim & Virtutem.

Cùm adhuc subtilior est illa Elementorum mixtio, & magis disposita ut in ea Sapientia divina elucescat, digna quoque fit accessione formæ, præter potentias naturales, ita ut consequatur alimenta sua de longinquo, omniaque membra ejus sint ligata q. & constricta, ut non moveantur, nisi voluntate ejus, majusque dominium habeat in partes suas, quàm Plantæ, quæ non possunt se abscondere & subducere ab eo quod nocet ipsis, neque persequi id quod ipsis est utile; sed à vento pro lubitu hinc inde circumferuntur; Hinc ajunt fieri animalia, cum membris moventibus se in loco, (*quæ locali motu moventur*). Forma ista ulterior vel excellentior eis indita præter Naturam, vocatur *Anima*. Magna autem est differentia inter Animas; prout sc. prædominantur quatuor naturalia (h. e. *quatuor Elementa, cum quatuor suis proprietatibus*) & pro Intentione varia Creatoris sapientissimi circa singula animantia ad necessitatem totius mundi; etiamsi multorum usum & utilitatem non sciamus. Quemadmodum sc. nos Instrumentorum Nauticorum (*omnium & singulorum utilitates*) ignoramus, & existimamus, illa nullius esse necessitatis vel usus; illas

שהוא מורכב מדברים מ
משתנים : והיה כל אשר
לו הכחות האלה לגדול
ולהולדה וקבול המזון לא
ינוע התנועה המקומית הוא
אשר ינהיגהו הטבע על דברי
הפילוסופים ועל האמת
שהבורא יתברך ינהיגם ב
בתכונה מהתכונות : קרא
אותה התכונה ההיא אם
תחפוץ טבע או נפש או כח :
וכאשר דק המזג יותר ונזדמן
להראות בו החכמה האלקית
יותר היה ראוי לתוספת צורה
זולתי הכחות הטבעיים עד
שיגיע אל מזונותיו מרחוק
ויהיו כל אבריו קשורים לא
ינועו כי אם בחפצו ויהיה יותר
מושל בחלקיו מן הצמח אשר
לא יוכל להסתר ממה שיזיקהו
ולא לרוץ למה שיועילהו
והרוח משחקת בו והיה החי
בעד האיברים המניעים במקום
נקראת הצורה הנתונה לו
יתירה על הטבע נפש והשתנו
הנפשות שנוי גדול כפי ה
התגבר הטבעים הארבע עם
כוון החכם יתברך לכל
חי וחי לצורך כל העולם אליו
אף על פי שאין אנו יודעים מה
התועלת ברובם כאשר לא נדע
כלי הספינה ונחשבם ללא
צורך וידעם בעל הספינה
ועושיה וכאשר לא נדע
תועלות הרבה מאברינו

והוא עולם המלאכו' ועולם
המנוחה כאשר תדבק הנפש
בו תנוח ועל כן נאמר בשבת
שהוא מעין העולם הבא :
ועתה נשוב אל דברינו על דעת
אנשי ההקשה כי היסודות
כאשר ימזגו מזגים מתחלפים
כפי התחלף המקומות ו
והאוירים והערכים הגלגים
יהיו ראוים לצורות מתחלפות
מאצל נותן הצורות והיה לכל
המוצאים מה שיש להם
מכחות וטבעים המיוחדים להם
ולקצתם דעות במוצאים
שכחותם וטבעיהם מזגיים
בלבד אינם צריכים אל צורות
אלהיות ושהצורות אינם
צריכות כי אם לצמחים ולחיים
אשר תיוחס הנפש אליהם
וכאשר נמזגו מזג יותר דק היו
ראוים לצורה יותר נכבדת
תראה בה מחכמה האלקית
יותר והיא הצמח אשר לו קצת
הרגש והשגה וניזון מן הארץ
הטובה הלחה והמים המתוקים
ונמנע מהפך זה ויגדל עד אשר
יוליד כמוהו ויעשה זרע אז
יעמוד מעשהו ויבקש הזרע ה
ההוא כמו המעשה ההוא
לחכמה הנפלאה התקועה
בו הנקראת אצלם טבע והוא
כח משתדל בשמירת המין
בעבור שלא היה אפשר ל
להשאר האיש ההוא בעצמו

concipere Cœlum & Terram. Et hic (*hac quies Sabbathina & intellectûs exercitatio ac operatio*) eſt *Mundus Angelicus & Mundus quietis* (ab operibus corporalibus, ut Intellectus in eo perficiatur) cui dum adhæret anima, quieſcit. Ideò dicitur de Sabbatho, quòd ſit ſpecimen & Typus ſeculi futuri.

Sed nunc revertemur ad inſtitutum noſtrum, de ſententia eorum, qui ratiocinationibus meris nituntur; Elementa, ajunt, quando, pro varietate Locorum, Aërum, & conſtellationum, variè inter ſe permiſcentur, apta fiunt ad formas diverſas à Formarum datore. Et hinc omnia Mineralia ſeu foſſilia ſuas peculiares habent virtutes & Naturas peculiares & proprias. Quidam tamen illorum ſentiunt, Virtutes & Naturas Metallorum eſſe tantùm mixtas (*ex Elementorum mixtione*), neque opus habere Formis Divinis; Formas quippe non eſſe neceſſarias, niſi Plantis & Animantibus, quibus Anima attribuitur. Et cùm miſcentur (*Elementa*) mixtione ſubtiliore, capacia fieri Formæ nobilioris, in qua magis ſit conſpicua Sapientia Divina; Ex his eſſe Plantas, quibus aliquis eſt ſenſus & apprehenſio, dum nutrimentum accipiunt è Terra bona & humida, & Aquis dulcibus, à contrariis verò detrimentum accipiunt; quæque creſcunt, donec generant ſibi ſimile, & ſemen producunt: & tùm ſubſiſtit opus eorum (*ſubſiſtunt, quia ubi huc pervenerunt ut ſemen proferant, ſummum perfectionis ſuæ gradum obtinuerunt*): & hoc Semen quærit iterum ſimile opus producere per Sapientiam admirandam ei inditam, quæ apud eos (*Philoſophos*) vocatur *Natura*, & eſt Vis occupata in conſervatione ſpeciei, quia non fuiſſet poſſibile, ut indi-

quod mox subjungit de Animalibus homini noxiis, quæ noctu discurrunt & obambulant, interdiu autem se in antra sua recipiunt, & in habitaculis suis accubant, ℣.20.21.22. contrà quàm solent homines & animalia mansueta, quæ inter homines educantur, sicut ait; *Tunc* (cùm sc. Sol oritur) *egreditur homo ad opus suum, & ad culturam suam usq; ad vesperam.* Sic occasione mentionis *Fluminum* ℣. 10. &c. & *Luminarium* ℣. 19. & seqq. delapsus fuit ad explicandam rationem animantium terrestrium omnium, & simul quoque Hominis.

Nihil itaque supererat, nisi ut mentionem quoque faceret Aquatilium, quorum rationes magna ex parte nobis sunt ignotæ, & Sapientia in illis latens nobis non est ita manifesta & revelata, sicut alterorum. Itaq; mentioni illorum, quorum Sapientia nobis est cognita & manifesta, subjungit Laudationem, dicendo; *Quàm multiplicata sunt opera tua Domine, omnia in Sapientia fecisti, &c.* ℣.24. Et post eam progreditur ad Mare & illa quæ in eo sunt commemoranda, quibus subjungit; *Sit*, vel *erit*, *gloria Domini in seculum, lætetur Dominus in operibus suis* ℣.31. quod respondet ei quod in Historia Creationis dicitur; Et vidit Deus omnia quæ fecit, & ecce bona erant valdè, Gen.1.31. Quod ad diem Sabbathi attinet, de eo dicitur; Et *quievit* (Deus die 7. ab omni opere suo) *& benedixit diei septimo*, & sanctificavit eũ, Gen.2..2.3. quia in eo perfecta fuerunt Opera naturalia, facta in tempore (*sex dierum creationis*), & (*in eo*) pertingere fecit hominem (*pridiè, sexto sc. die creatum*), ad gradum & dignitatem Angelorum, qui non opus habent nec utuntur facultatibus naturalibus, quia sunt Intelligentiæ, quæ ad opera sua non indigent tempore, sicuti nos quoque videmus, Intellectum unico momento (*sine Mensura & motu temporis*) concipere

המזיקות לאדם והליכתם
בלילה והאספם ביו' והאדם
והחיות הרגילות עם אדם
בהפך זה כאשר אמר יצא אדם
לפעלו ולעבודתו וגו' : הנה
כבר נגדרו לו החיים הארציים
כלם בזכר הנהרות ואחר כן
בזכר המאורות ונגדר עמהם
זכר האדם ולא נשאר לו אלא
זכר החיים אשר במים ורוב
עניניהם אינם ידועי' והחכמה
בהם איננה נגלית לנו
כהגלותה באלו ושבח על זכרון
אלה אשר החכמה בהם נגלית
באמרו מה רבו מעשיך ה'
ואחר כן חזר אל זכר הים מה
שיש בו וסמך לו אמרו יהי
כבוד יי' לעולם ישמח ה' ב
במעשיו כנגי' לאמרו וירא
אלקים את כל אשר עשה והנה
טוב מאד ואמר על יום השביעי'
וישבות ויברך ויקדש בעבור
שנשלמו המעשים הטבעיים
אשר ישלמו בזמן והגיע האדם
אל מעלת המלאכים אשר
אינם צריכים לכחות הטבעיים
מפני שהם שכלים אינם
צריכים בפעליהם אל זמן כאש'
אנחנו רואים השכל יצייר
ברגע אחד השמי' והארץ ו

זורע זרע רוצה לומר שהלב לאדם והקליפות לשאר החיים כמו שאמר ולכל חית הארץ ולכל עוף השמים וזכר המזונים השלשה אשר יוצאו בעבדת האדמה והם דגן תירוש ויצהר וכלם לחם ׃ ואחר כן זכר תועלותם ואמר יין ישמח לבב אנוש ׃ ואחר כן שמן ל להצהיל פנים משמן והלחם אשר הוא הלחם הידוע מיוחד לבב אנוש יסעד ואחר כן חזר אל תועלת ירידת המטר לאילנים שאמר ישבעו עצי ה׳ ארזי לבנון אשר נטע ותועלת האילנים הגבוהים למין מן החיים כמו שאמר אשר שם צפרים יקננו כאשר ההרים הגבוהים תועלת למין אחד מן החיים כמו שאמר הרים הגבוהים ליעלים ׃ והסלעים תועלת למין אחד מן החיים כמו שאמר סלעים מחסה לשפנים והכל נכלל בזכר ה היבשה ׃ ואחר כן נעתק אל יהי מאורות באמרו עשה ירח למועדים וזכר תועלת הלילה ושהוא בכוונה מאצלו ולא במקרה ולא תהו במעשיו ולא במקרים התלויים במעשיו כי הלילה הוא ומן העדר השמש אבל הוא עם זה מכוון לתועלות כמו שאמר תשת חשך ויהי לילה ומה שסמוך לו מן המאמר בזכרון החיות המזיקות

omnem herbam sementantem semen &c. Gen. 1. versu 29. vult dicere, Cor (*medullam, nucleum, grana*) esse pro homine, Cortices, pro cæteris Animantibus, sicut dicit ver. seq. 30. At omni bestiæ terræ, cunctis volucribus Cœli &c. Meminit etiam (David *in specie*) trium alimentorum, quæ educuntur è terra per Agriculturam, nempe, *Frumenti, Musti, & Olei*, quæ omnia veniunt nomine *Panis* in genere; & simul etiam utilitatis eorum dum ait; *Vinum lætificat cor hominis*, ℣. 15. *Oleum inservit ad nitidam reddendam faciem*, *ibid. Panis*, in specie & propriè sic dictus, *Cor hominis fulcit & sustentat.* Ab his transit ad ostendendum usum descensûs Pluviarum pro Arboribus, dum ait; *Saturantur arbores excelsæ, cedri Libani, quas plantavit*, v. 16. Utilitatem item Arborum procerarum pro certis animantium speciebus, sicut ait; *In quibus passeres nidificant*; quemadmodum montes excelsi utiles sunt speciei alii, sicut dicit; *Montes excelsi pro rupicapris*; & Petræ, pro specie animantium alia, sicut ait; *Petræ hospitium leporibus*, vel, *cuniculis.* Omnia hæc (*quorum hactenus facta est mentio*) comprehenduntur (*in historia Creationis Mosaica*) sub *Arida.* Genes. 1. 9.

Hinc porrò confert se (*David*) ad; *Sint luminaria*, dum ait; *Fecit Lunam in certa tempora.* Meminit utilitatis Noctis, quòd nimirùm illa sit certo fine à Deo facta, non per accidens, quia nihil est inane & frustraneum, vel in ejus operibus, vel in accidentibus, operibus illis inhærentibus. Nox enim equidem est privatio Solis, sed simul etiam suas habet utilitates & usus, sicut ait; *Ponis* (certo nimirum fine & usu) *Tenebras & est Nox*, ℣. 20. Quò etiam referendum,

אל הימים ותחת הארץ ולזה רמז באמרו לרוקע הארץ על המים כי הוא בנראה כנגד אמרו תהום כלבוש כסיתו וזה כפי טבע המים והמאמר ההוא כפי היכולת והחכמה וכמו שאמ' גבול שמת בל יעבורון ו וכל זה מכוון לתועלת החיים כאשר יראה האדם ב בתחבולותיו ומלאכותיו רוב מימי הנהרות בסכרים וזולתם לקחת מן המים כפי צרכו לבית הריחים או לתעלה וזולת זה כן רמז הנה באמרו המשלח מ מעינים בנחלים כדי שישקו כל חיתו שדי כאשר תברא החיה ויהיה עליהם עוף השמים ישכון כאשר יברא העוף ו ואחר נעתק אל תדשא הארץ באמרו משקה הרים מעליותיו כנוי לואיד יעלה מן הארץ לתועלות בני אדם וזרעו כמו שאמר מצמיח חציר לבהמה שלא יבזו החציר כי הוא מתועלות בהמות הישוב בקר וצאן וסוסים וחמורי' וזולתם כנה בעדם בעבודת האדם רוצה לומר עבודת האדמה לעבוד בהם ויוציא לב הצמח לעצמו כאשר אמר להוציא לחם מן הארץ דומה לאמרו הנה נתתי לכם את כל עשב

illorum immissionem in Maria & loca subterrestria: Hoc innuit etiam David dum ait Psal. 136. 6. *Eum qui extendit terram super aquas*; quamvis in speciem videtur repugnare ei quod hic dicit; Voragine tanquam vestimento *operuisti eam*; Verùm *hoc* loquitur de Natura aquarum; (*in prima earum creatione*) illud verò de Potentia & Sapientiâ Divina, (*quâ eas à terra separavit, & in certum locum inclusit*) sicut ait, *Terminum posuisti eis, quem non transibunt.* Et in his omnibus ratio fuit habita Utilitatis animalium. Quemadmodum scilicet homo suâ solertiâ & arte compellit aquas in excipulas, & alia similia, ut accipiat inde aquas pro necessitate sua ad molas, vel aqualiculos aut aquæductus (*in agris*) & alia: sic idem hîc indigitat David dicendo; *Qui emittis fontes in convalles, ut potum præbeant omnibus bestiis agrestibus*, ℣. 10. 11. quando sc. bestias creaturus esses; *& juxta eas volucres habitent*; quando sc. volucres creaturus esses.

Posthæc progreditur ad; *Herbascat terra*, dum ait; *Qui irrigat montes de superioribus suis*, vel, *de cænaculis suis*, ℣. 13. quod refertur ad illud; *Et vapor ascendebat e terra*; ad usum sc. & utilitatem hominis & sementis ejus, sicut ait; *Qui germinare facit gramen pro jumentis*; ne sc. homines contemnant gramen, quia ejus usus sit pro Bestiis terræ habitabilis, quales sunt Boves, Oves, Equi, Asini, & alia, de quibus loquitur, dum addit; לַעֲבֹדַת הָאָדָם *Ad servitutem hominis*, *h.e.* עֲבוֹדַת הָאֲדָמָה *ad Agriculturam*, ut homo eorum operâ uti possit ad colendum terram, & cor è terra nascentium (*h.e. selectissimas & præstantissimas plantas ejus*) elicere & retinere pro se ipso, sicut ait; *Ad educendum panem è terra*, ℣. 14. cui simile est id quod Moses dicit; *Ecce dedi vobis omnem*

ט אמר הכוזרי אף על פי שיצא מענינו מעט באר לי כונת המזמור הזה :

י אמר החבר הוא הולך על דרך מעש' בראשית ה
התחיל עוטה אור כשלמ'
רומז אל מאמרו יהי אור : נ
נוטה שמים כיריעה רומז אל
יהי רקיע : המקרה במים
רומז אל המים אשר מעל
לרקיע : ואחר כן מה שיקרה
באויר מהעננים והרוחות
והאשים והברקים והזועות
ושהם כלם ברשיון כמו שאמר
כי בם ידין עמים והליץ בעדם
כלם השם עבים רכבו המהלך
על כנפי רוח עושה מלאכיו
רוחו' ר"ל ששולחם אל מקום
שירצה ובמה שירצה וכל זה
תלוי ברקיע : ואחר כן ה
הועתק אל יקוו המים ותרא'
היבשה כאמרו יסד ארץ על
מכוניה ושהמי' בטבעם
מקיפים ממעל לארץ ויכסוה
כלה כלבוש עמקים והרים כמו
שאמר תהום כלבוש כסיתו
על הרים יעמדו מים : אבל
היכולת והחכמה הוציאה
אותם מהטבע ההוא והכניסם
אל העמקים מקום הימים עד
שיהיה לשם מקום גדול החיים
והראו' החכמה ואמר פ
מגערתך ינוסון : כנוי הכנסם

IX. *Cosri*; Etiamsi hoc nonnihil exorbitet à proposito nostro, tamen velim ut mihi explices mentem & intentionem illius Psalmi!

X. *Judæus*; Psalmus ille sequitur ordinem historiæ Creationis: (*Sic docet Aben Esra, quem confer cum nostro Authore*).

Incipit (*à Luce prima*) *v*. 2. dicens: *Operiens se lumine, tanquam vestimento*; quo innuitur ad; *Esto Lux*.

Ibid. Qui *extendit Cœlum veluti Cortinam*; respondet τῷ; *Esto expansum*. ℣. 3. *Qui contignat in aquis*, respicit ad *Aquas quæ super expansum*. (*vide par*. 4. §. 25.).

Deinde progreditur ad ea, quæ sunt in *Aëre*, veluti sunt; Nubes, Venti, Ignes, Fulgura, Terræmotus; & explicat, quòd hæc omnia sint vel fiant secundum Voluntatem Dei, sicut Job ait; *Quia per ea judicat populos*, cap. 36. ℣. 31. Eleganter de his omnibus dicit David; *Qui ponit nubes currum suum, qui ambulat super alas venti, qui facit Angelos suos ventos*, ℣. 3. 4. h. e. qui mittit eos quocunque vult, & ad quodcunque vult. Omnia hæc dependent ab Expanso.

Dehinc transit ad; *Congregentur aquæ, & appareat arida*, dum ait; *Fundavit terram super bases suas*, ℣. 5. & porrò docet, quòd Aquæ naturâ suâ ambiverint terram, eamq; totam texerint, quasi vestimentum, tam profundas valles, quàm montes, inquiens; *Voragine tanquam vestimento operuisti eam, super montes steterunt aquæ*, ℣. 6; verùm Potentia & Sapientia (*Divina*) eas à natura illa sua eduxerit, & ingredi fecerit (*incluserit q.*) in Valles, locum sc. Marium, ut (*in arida scilicet*) esset locus pro educatione animalium, & manifestaretur Sapientia (*Divina*) sicut ait, *Ab increpatione tua fugerunt*, quod referendum ad

זרע הענבים וצורת הזרע היתה
במה שנקרה מסבוב הגלגל
ערך מן הערכי' נמזגו בו ה
היסודות מזג בא ממנו מה
שאתה רואה :

ז אמר הכוזרי ואני אדבר
עמו על הגלגל העליון עצמו
מה הוא שיגלגלהו ההיה
הדבר ההוא במקרה אם לא
ואחר כן אדבר עמו בערכים
ההם הגלגליים והם עד אין
תכלית מרוב ואנחנו רואים
צורות הצמחים והחיים יש
להם תכלית עליהם אין
להוסיף ומהם אין לגרוע והיה
ראוי שתתחדשנה עם חדוש
הערכים צורות ותמחנה
אחרות :

ח אמר החבר היא ה
הטענה כל שכן עם השגתנו
מהחכמה בהרבה מהם ומה
הצורך אליהם כאשר התבאר
בספר תועלות מיני החיים
לאריסטו ולגאלינוס וזולתם
מפלאי החכמ' וכן יתבאר ב
בבהמות היישוב כצאן והבקר
והסוסים והחמורים שהם
בעבור צורך האדם אליהם
כי אין התקנה בהם שיהיו
מדבריות אבל בישוב לתועלת
בני אדם וכל מה שרמז לו
דוד ע״ה באמרו מה רבו מעשיך
ה' לדחות טענת אפיקורוס
היוני אשר היה רואה כי העולם
היה במקרה :

quia acciderit, ut in locum illum caderet ſemen Uvarum: Formam autem ſeminis eſſe ab accidentali aliqua qualitate Motûs circularis Sphæræ, per quam Elementa commiſceantur & temperamentum illud accipiant, quod conſpicitur.

VII. *Coſri*; Ego verò cum tali agerem de Sphæra ſuprema ipſa, quidnam ſit quod illam moveat? & an Res illa ſit per accidens, necne? Deinde loquerer cū ipſo de qualitatibus vel virtutibus illis ſphæricis, quę ſunt infinitæ; cùm nos videamus Formas Plantarum & Animalium eſſe finitas, quibus neque aliquid poſſit addi neque detrahi (*juxta id quod ſuprà dixit ſub finem* §. 4.). Neceſſariò autem cum innovationibus illis (vel, *cum novis illis Orbium, & variorum eorum motuum, diſpoſitionibus*), novæ quoque ſubinde oriri deberent formæ (*ſubſtantiales*) deletis aliis. (*videatur de hoc liber* חובת הלבבות *in* היחוד, *cap.6.*).

VIII. *Judaus*; Hæc eſt Ratio; inprimis cùm etiam apprehendimus aliquâ ratione Sapientiam in multis illorum latentem (*ut Plantis & Animalibus*) & eorum Uſum, quemadmodum in libro de Uſu Animalium Ariſtotelis, & in libro de Uſu membrorum Galeni, atque aliis, multa admiranda hujus Sapientiæ explicantur. Sic palàm conſtat de Beſtiis terræ habitabilis (*domeſticis*), veluti Ovibus, Bobus, Equis, & Aſinis, quòd ſint pro neceſſitate hominis. Nihil enim commodi ab eis rediret ſi forent ſylveſtres, ſed in terra habitabili pro uſu hominum. Et quicquid indigitat & deſignat David Pſalmo 104. quando ait; *Quàm magna ſunt opera tua, Domine!* v.24. facit ad refutanda argumenta Epicuri Græci, qui ſtatuit, Mundum eſſe per Accidens.

IX. *Coſri*;

בצורות שמו זאת זולת עצם זאת אך יפרד במקרים דלית מדלית ודקל מדקל שתהיה על הדמיון זאת שחורה וזאת לבנה וזאת יותר מתוקה וזאת יותר ארוכה וזאת יותר קצרת ויותר עבה ויותר דקה וזולת זה מן המקרים ואין בצורות העצמיות רב ומעט כי אין סוס פחות סוסיות מאחר ולא אנוש יותר אנושיות מאחר כי גדרי הסוסיות והאנושיות לכל אישיהם מגיעים ו והפילוסופים הודו על כרחם כי אלו הצורות נותן אותם ענין אלקיי וקוראי' אותו מ משכיל נותן הצורות ׃

ה אמר הכוזרי זאת היא האמונה כאשר יכריחנו הכרח השכל להודות בכזה ומה הוצרכו לומר במקרה ולמה לא נאמר כי אשר שם זה סוס וזה אנוש בחכמה אשר לא נשיג אנחנו הפרדתה הוא אשר שם האש אש והארץ ארץ לחכמה אשר ראה אותה יתברך לא במקרה מקרבת הגלגל או ממרחקו ׃

ו אמר החבר וזאת היא הטענ' התוריה ומופתה בני ישרא' אשר הופך להם מן עיני העצמים מה שהופך ומה שנברא להם מן ההויות וכאשר יסתלק המופת הזה ישתוה עמך הטוען עליך בדלת על דרך הדמיון כי צמחה במה שקרה שיפול במקום ההוא

quas Unum ſubſtantiam aliam habet quàm alterum: Accidentibus autem differt Vitis una ab altera, & Palma una ab altera, dum una eſt Nigra, altera Alba, una alterâ magis dulcis, vel procerior, vel brevior, vel craſſior, vel tenuior ſeu exilior, & aliis ſimilibus accidentibus differunt. In Formis autem Subſtantialibus non datur Magis & Minus: Equus enim unus non habet minorem Equeitatem quàm alius, neque Homo unus magis habet humanitatem, quàm alius. Definitio enim Equeitatis & humanitatis, omnibus eorum ſingularibus vel individuis æqualiter competit. Et Philoſophi coguntur fateri, has formas dari à re aliqua Divina, quam vocant *Intelligentem Datorem formarũ*.

V. *Coſri*; Hæc revera Fides dici meretur, quando nos etiam Intellectus cogit aliquid hac ratione fateri. Quid verò nos adigit, ut dicamus, per accidens? Cur non potiùs dicemus, qui hoc poſuit Equum, hoc Hominem, *per Sapientiam* nobis incomprehenſibilem; idem ille eſt qui Ignem conſtituit Ignem, Terram Terram, per Sapientiam Divinam, non per Accidens propioris vel longioris diſtantiæ à Sphæra?

VI. *Judæus*; Hæc eſt Ratio vel Argumentatio Legalis (*& vera*), cujus demonſtrationem ſuppeditant filii Iſraël, quibus (vel, *in quorum gratiam*) ſubſtantiarum formæ ſunt mutatæ; quædam per converſionem in alias, (*veluti Virga in ſerpentem, Aqua in ſanguinem, &c.*) quædam etiam de novo creatæ; (*veluti Tabula, Manna &c. vide par.* 1. §. 83. 89. 91.). Sublatâ hac demonſtratione, æquè firma erit tibi ratiocinatio ejus, qui contra te argumentabitur, & dicet ex. gr. de Vite, quòd ideò progerminaverit,

quod intermedium, prout vel Sphæræ ambienti est propius, vel Centro Terræ, ut sit Aër & Aqua.

IV. *Judæus*; Attamen necessariò fateri coguntur Sapientiam (*in his latentem*), eò quòd Substantia una ab altera differt (*quòd substantiis hæc inter se differunt*). Non enim differt Substantia Ignis à Substantia Aëris, & Aëris ab Aquæ, & Aquæ à Terræ (*accidentaliter*) secundum magis & minus; sed Formâ unicuique peculiari & specificâ constitutum est, ut hoc sit Ignis, alterum Aer, aliud Aqua, aliud Terra. Quod si aliter esset, posset quis dicere, totam plenitudinem Sphæræ (*quicquid sub cælo est*) esse Terram, cujus una pars sit subtilior alterâ: Alius dicere posset, quicquid sub cœlo est, esse Ignem, qui, quò magis descendit, magis crassam habeat Igneitatem & frigiditatem. Atqui videmus, conjungi quidem aliquando Elementum unum cum altero, sed tamen unumquodque servare suam formam & substantiam: videmus Aërem, Aquam, & Terram, in loco uno se mutuò contingentia, & tamen non assimilantur inter se invicem, donec unum in alterum mutetur per alias causas, mutantes ea: ut v.8. Aqua recipiat formam Aëris, & Aër formam Ignis; & tum demùm Elemento uni competit nomen Elementi alterius, substantiæque illorum dignoscuntur è formis suis, præter Accidentia illorum (vel, *sine accidentibus*), quod compulit Philosophos, ut dixerint, esse illic Intellectum Agentem Divinum, largientem Formas illas, (*quatuor Elementis*) sicut largitur Formas Plantarum & Animalium, quæ omnia constant ex quatuor Elementis: Neque Vitis pergulana dignoscitur à Palma Accidentibus, sed Formis, per quas

ומדה שיתמצע הידה כפי ה
הקורב׳ מן הגלגל המקיף או
מן המרכז אויר ומים ׃

ז אמר החבר אבל ההכרח
יביאם להודות בחכמה בהפרד
עצם מעצם כי לא יפרד עצם
האש מעצם האויר והאויר מן
המים והמי׳ מהארץ במעט
וברב ובחזק ובחלש אך בצור׳
מיוחדת לכל אחד הושם זה
אש וזה אויר וזה מים וזה ארץ
ואם איננו כן יש לאומר לומר
כי מלא הגלגל כלו ארץ קצתו
יותר דק מקצתו ולאחר ש
שיאמר אבל מלא הגלגל כלו
אש אך כל מה שירד הירה
יותר עב אשירת ויותר קר ו
ואנחנו רואי׳ פגישת יסוד
ביסוד וכל אחד מהם שומר
צורתו ועצמותו נראה האויר
והמים והארץ במקום אחד
נוגעים זה בזה ואינם מתדמים
עד שישתנה קצתם אל קצתם
בסבות אחרו׳ משנות אותם
ויקבלו המים צורת האויר
והאויר צורת האש ואז יהיה
ראוי היסוד לשם חבירו ויהיו
העצמים נכרים בצורתם
מלבד מקריהם והביא זה
הפילוסופים לאמר כי שם
שכל פועל אלקי נותן הצורות
האלה כאשר הוא נותן צורות
הצמחים והחיים והם כלם
מהארבע יסודות ואין הדלית
נכרת מן הדקל במקרים אבל

המים הנזכרים בתחלת מעשה בראשית כנוי להיולי הזאת וכי רוח אלקים מרחפת על פני המים אמנם הוא חפץ האלקים ורצונו הנעשים בכל חלקי ההיולי יעשה בהם מה שירצה בעת שירצה כאשר יעשה היוצר בחומר אשר אין לו צורה: וכיונה בהעדר הצורה והחבור בחשך ותהו ובהו: ואחר כן חייב חפץ האלקים וחכמתו סבוב הגלגל העליון אשר יסוב פעם בכל עשרים וארבע שעות ויסבב עמו כל הגלגלים כשיחודשו בזה בהחיולי הזאת אשר היא בחלל גלגל הירח שנויים כפי תנועות הגלגל ותחלתם חמום האויר הקרוב מגלגל הירח בעבור קירבתו ממקום ה התנועה: ושב אש זכה והיא אצל הפילוסופים האש ה הטבעי אין לה מראה ולא שריפה אבל היא עצם זך דק קל קראו אותו הפילוסופים גלגל האש: ואחר כן גלגל האויר: ואחר כן גלגל המים ואחר כן כדור הארץ אשר היא ה המרכז כבדה ועבתה בעבור רחקה מן מקום התנוע' ואלה הארבע יסודות מהמזגם תהיינה ההויות:

ג אמר הכוזרי ואני רואה אותם אצלכם מתחדשות במקרה באמרכם נקרה לאשר קרב בהגלגל מאד שיהיה אש וכמה שרחק שיהיה ארץ:

tionis, cognomen esse hujus Materiæ, & *Spiritum Dei incubantem superficiei Aquarum*, esse beneplacitum & voluntatem Dei, quæ fiant in omnibus & singulis Materiæ primæ partibus, in quibus operetur, quicquid, & quocunque tempore voluerit, ad instar Figuli operantis in Materia, quæ formam nullam habet; Privationem seu carentiam Formæ, indigitari per *Tenebras*, & Tóhu Vabóhu, Vastitatem & inanitatem. Postea Voluntatem & Sapientiam Divinam decrevisse, ut Sphæra suprema circulariter moveretur, quæ singulis viginti quatuor horis absolvit circulum suum, & secum defert omnes reliquas Sphæras, per quod in Materia ista, quæ est in concavitate Lunæ, variæ oriantur mutationes, pro ratione motuum Sphæricorum, quarum (*mutationum*) prima, est Calefactio Aëris proximi à Sphæra Lunæ, qui, quia loco motûs est proximus, fit Ignis purissimus, qui, juxta Philosophos, est Ignis naturalis, qui neque videtur, *vel*, neque lucet, (*vide More par. 2. cap. 30.*) neque urit, sed substantia est purissima, tenuissima, & levissima. Philosophi eum vocant Orbem Ignis: Post hanc est Orbis *Aëris*; dehinc, Orbis *Aquæ*, tandem, Globus *Terræ*, quæ est Centrum, gravis & crassa, ceu longissimè remota à loco Motûs. Et hæc sunt quatuor Elementa, ex quorum mixtione fiunt generationes.

III. *Cosri*; Ego verò video juxta Philosophorum sententiam (*Epicuri*), hæc omnia esse per accidens (*non ex Voluntate & Sapientia Divina, ut tu dicis*); dicunt enim; *Accidit ei, quod est Sphæra proximum, ut fiat Ignis, & ei quod est remotissimum, ut sit Terra*: &

אסתקסאת, De Natura; (h.e. *mineralibus & metallis*), De Anima, de Intellectu, de Sapientia Divina; & Rationibus sufficientibus tibi probabo, Animam Rationalem non indigére Corpore; porrò etiam de Vita æterna, de Decreto (*Dei*), & Voluntate atque Potentia (*hominis; quomodo sc. Doctrina de Decreto Dei cum libera hominis voluntate, & potentia, conveniat*); atque hæc omnia, quantâ fieri poterit perspicuitate & brevitate.

Dico ergo; Quantitatem & Qualitatem Sensibilium non apprehendimus nisi sensibus nostris: Intellectus autem pronuntiat, illa esse in subjecto: Subjecti verò illius Formam difficulter mente assequi possumus. Ecquî enim mente concipere possemus Formam rei, quæ nec quantitatem, nec qualitatem habet? Cogitatio vel Imaginatio (*quæ secundum aspectum oculorum judicat, Heb.* רעיון) judicat hoc esse falsum: Intellectus autem respondet ei, Quantitatem & qualitatem esse Accidentia, quæ per se non subsistunt, neque sine subjecto esse possunt. Subjectum hoc Philosophi appellant Materiam primam, & dicunt, Intellectum hanc apprehendere apprehensione imperfectâ, propter ipsius (*materiæ primæ*) imperfectionem, quia enim non existat actu, non posse certis attributis describi vel designari (vel, *non posse haberi ejus denominationes & attributa*): & licet sit in potentia, attributum vel denominationem fore corporalem (*quia Forma corporeitatis seu corporea alicujus rei semper rem comitatur si existat, nec ullum compositum unquam in eam resolvitur*, ait Muscatus). Aristoteles ait, eam (*materiam*) erubescere videri nudam, neque etiam unquam conspici, nisi formâ vestitam. Quidam existimant, *Aquam*, cujus mentio fit in principio historiæ Creationis,

בערבי אסתק'סאת ואחר כן הטבע ׃ ואחר כן הנפש ׃ ואחר כן השכל ׃ ואחר כן החכמה האלהית ׃ ואתן לך ראיות מספיקות שאין הנפש המדברת צריכה לגוף אחר כן העולם הבא ואחר כן בגזירה וחפץ והיכולת בתכלית הקירוב הקצור ואומר כי ה המוחשי' לא השגנו כמותם ואיכותם כי אם בחושינו ויגזור השכל כי הם נשואו' בנושא והנושא ההוא יקשה להעלות צורתו על לב ואיך נעלה על לב צורת דבר שאין לו כמות ולא איכות וישפוט הרעיון שמציאותו שקר והשכל משיב עליו כי הכמות והאיכות מקרים לא יעמדו בעצמם ואי אפשר להם מאין נושא וקראו הפילוסופים הנושא הזה היולי ואמרו כי השכל ישיגנה השגה חסירה מפני חסרונה בעצמה בעבור ש שאיננה נמצאת בפעל אינה ראויה לתואר מהתארים ׃ ואם היתה בכח הנה התואר גשמי אמר ארסטו כאלו היא בושה להראות ערומה ואינה נראית עד שתלבש צורה וכבר חשבו קצת אנשים כי

בהשבת הדעות הנפסדות
הסכלו' כי אין הקבלה טובה
אלא עם הלב הטו' אבל עם רוע
הלב החקיר' יותר טובה כל
שכן כשיוציא המחקר אל
אמונת הקבלה ההיא ואז
יתקבצו לאדם השתי מדרגו'
רצוני לומ' הידיעה והקבלה
יחד ׃

אמר החבר ומי לנו ב
בנפש סובלת שאיננה נפתית
לדעות העוברות עליה מדעת
הטבעיים והאצטגניני' ובעלי
הטלסמאות והמכשפים ואנשי
הקדמות והפילוסופים וזולתם
ולא יגיע אל האמונה עד ש
שיעבור על דעות רבות
מהאפיקורוסים ׃ והחיים
קצרים והמלאכה מרובה אלא
ליחידים תהיה להם האמונה
בטבע ותרחקנה מהם הדעות
ההם כלם ויפול בנפשם מיד
מקום טעותם ואני מקוה
שתהיה מהיחידים ההם ׃
וכיון שלא אוכל לעמוד מעשות
רצונך לא אנהג כך על דרך
הקראים אשר עלו אל החכמה
האלהית מבלי מדרגה אבל
אקרב לך ראשי דברים ׳
יעזרוך כציור ההיולי והצורה ׃
ואחר כן היסודות הנקראים

me, ut sciam, quomodo respondendum sit ad perniciosas & ineptas illorum sententias, & dogmata. Non enim prodest Cabala, nisi acceptetur corde bono: si malo, Inquisitio, vel disquisitio melior est, inprimis si ea educat ad credendum illi Cabalæ; tunc quippe simul concurrunt in homine duo isti gradus; Scientia, & Cabala.

II. *Judæus*; Ecquis verò animam habet ita firmam & constantem, ut nullâ ratione illiciatur à dogmatis & sententiis super eam transeuntibus, (*quibus ea imbuitur*) qualia sunt Dogmata Magiæ naturalis scrutatorum, Astrologorum, Artificum Talismánim seu τελεσμάτων, Præstigiatorum, Patronorum Æternitatis Mundi, Philosophorum & aliorum? Neque quisquam (*hac ratione, per modum disputandi & disserendi*) ad fidem pertinget (*ad fundamenta fidei*), nisi plurimas etiam sententias Epicureorum percurrerit & expenderit: Vita autem brevis est, & Ars longa. Verùm singularibus & paucis quibusdam à natura quasi contingit Fides (*Vide inf. §. 12. & 14. ut sciant, quid, tanquam verum, credendum & amplectendum sit*), & elongantur ab eis omnia illa dogmata (*vana, falsa & superstitiosa, sine anxia & profunda inquisitione & meditatione*), animâ illorum è vestigio locum erroris illorum observante. Ex his singularibus & raris viris te unum esse spero. Et cùm non possim non voluntati tuæ morem gerere, non ducam te viâ Karræorum (*non secundum illorum methodum tecum agam*), qui sine gradu, *h. e. non per gradus* conantur ad Sapientiam Divinam ascendere; sed exhibebo tibi quædam generalia, quæ te juvare poterunt; (*per quorum notitiam & intelligentiam veluti per gradus possis ad Sapientiam illam pertingere*) veluti; de Materia & Formâ; de Elementis, quæ Arabicè vocantur

N O T A.

Ad hæc omnia & singula accuratè explicanda, prolixo opus foret Commentario. Materia est difficilis, subtilis, & peculiaris quoq; artis apud Hebræos. Qui volet, consulet Libros Rituales Hebræorum in Juribus & Legibus שחיטה Mactationis, & מאכלות אסורות Ciborum prohibitorum, *veluti Majemonidem, Arba turim, Colbo, Levusch, & similes. Peculiáres quoq; de his libellos conscripserunt in usum Mactatorum & Laniorum, qui singulas etiam minutissimas structura corporis animantium partes exquisitissimè novisse, singulas inspicere & examinare, & eorum omnium, quæ ad sana & morbida, licita & illicita, dignoscenda pertinent, debent esse peritissimi; neq;, nisi prævio examine, ad id munus admittuntur.*

FINIS QVARTAE PARTIS.

PARS QVINTA.

המאמר החמשי

I. Cosri; Non possum non ulteriùs tibi molestus esse rogando, ut audire possim ex te Verba quædam facilia & plana de Fundamentis rerum credendarum, juxta viam *Loquentium*, & scholasticè (*de illis*) differentium ac disputantium. Id tam mihi gratum erit audire, quàm tibi est ea scire, sive ut eis credam, sive ut ad quædam respondeam & excipiam. Nondum enim assequutus sum sublimem illum gradum absolutè credendi, sine inquisitione & examine. Et jam pridem audivi dubia, sententias, & disputationes tum Philosophorum, tùm variarum Legum & Religionum hominum: unde è re mea esse duco, addiscere, & acuere, vel exercere

אמר הכוזרי אי אפשר שלא להטריח עליך שתשמיעני דברים קרובים ומבוארים בשרשי האמונות על דרך המדברים בדרך הנצחון ותהיה מותרת לי שמיעתם כאשר היתה מותרת לך ידיעתם אם להאמין בהם או להשיב עליהם כי כבר חסרתי המדרגה העליונה מברור האמונה מבלי מחקר: וכבר קדמו לי ספקות וסברות ודברים עם הפילוסופים ובעלי תורות ודתות שונות: והטיב לי שאלמד ואתחדד 6

me,ut

מדעת : ואמרו ניטלה הכבד
ונשתייר ממנה כזית במקום
מרה ובמקום שהיא חיה
כשרה : ואמרו מונלא כשר
בריאה ופסול בכוליא מים זכים
ונקב פסול בריאה וכשר ב
בכוליא. ואמרו הגלודה
שנשתייר בה כסלע על פני כל
השדרה כשירה : ומה שיש
במשנה כתוב בהלכות טרפות
ומומי בכורות ומומי כהנים
יארך ספורו כל שכן פירושו
וזכרון נתוח העצמות בקצרה
מאד ובדברים מבוארים
ביותר וענין מבואר מאד : ו
ובדבריהם הנאים אמרם יצאו
בני מעיה ולא נקבו כשירה :
ואחר כך אמרו לא שנו אלא
שלא הפך בהם אבל הפך בהם
טריפה שנאמר הוא עשך
ויכוננך מלמד שברא הקדוש
ברוך הוא כונניות באדם כיון
שנתהפכה אחת מהם אינה
יכולה לחיות ומה שיש להם
מן ההפרש בין דם נדה ובין
דם טהרה חבורה ובתולים
והדם מהווה מן החבורות
והטחורי' וזולת זה וכמיות
הקפי' הנדות ובין זיבות הזכרים
והפלאים שיש להם בצרעת
ממה שיהיה עמוק משכלינו :

Item; *Si ablatum sit Jecur, & remaneat duntaxat magnitudo olivæ in loco bilis, tum licita est.* Majemon. in הלכות שחיטה cap. 8. Jóre déah Num. 41.).

מונלא *Caro viva in pulmone licita est, illicita & illegitima in Rene; Aqua pura, & foramen, illegitima sunt in pulmone, & legitimæ in Rene.* (Majem. in הלכות שחיטה cap. 7. & 8. Jore déah Num. 44.).

Item; *Bestia excoriata, in qua superest magnitudo Sicli super tota Spina dorsi, legitima est* (Majemon. in הלכות שחיטה cap. 9. Jore deah, Num. 59.).

Huc refer ea, quæ in Mischna scripta sunt de Juribus discerptorum, de vitiis Primogenitorum, de vitiis item Sacerdotum; quæ omnia hîc referre & recensére, prolixum foret, nedum explicare; Anatomen item ossium (*membrorum, quæ constant carne, nervis, & ossibus*) brevissimam, sed verbis clarissimis, & simul propriis, remque declarantibus. (Vide Talm. Oholoth. cap. 1.).

Sic ajunt; *Si egrediantur intestina ejus, & non sint perforata, legitima est* (bestia): cui addunt; *siquidem illa non inversa sint* (dum sc. iterum intruduntur); *sed si invertantur, bestia sit illegitima*, sicut dicitur; *Ipse fecit te*, ויכוננך *& rectificavit te*, Deuteron. 32. 7. quo docetur, quòd Deus fecerit בוננית bases in homine, quarum si vel una invertatur, non possit vivere (Vide Talm. Chólin fol. 56. 2.).

Huc etiam pertinet differentia inter Sanguinem Mulieris menstruatæ & mundæ, fluxu laborantis, virginitatis, cum qui generatur ex ulcere, hæmorrhoidalem &c. Quantitas item temporis mulierum menstrua patientium, differentia eorum à fluxu virorum; Admiranda denique nonnulla de Lepra, quæ omnia Intellectui nostro nimis sunt profunda & abstrusa.

menſorium, *&* (ei inſiſtens) *dividat pedes ſuos*, *duos* (digitos) *hinc*, *& duos illinc*, *certum eſt*, *quòd avis ſit immunda*; ſi tres hinc, & unum illinc, *certum eſt*, *quòd avis ſit munda*. (Majem: in הלכות מאכלות אסורות cap. 1. Jóre déa Num. 82.). Item; *Omnis avis quæ* (cibum) *colligit ex aëre*, *& comedit* (in aëre) *immunda eſt*, *quæ cohabitat cum immundis*, *& eis aſſimilatur*, *immunda eſt*: *ut Sturnus juxta Corvum*.

Item; Signum fœtus in beſtia parvâ eſt טנוף; in magnâ, שליא Secundina; & in Muliere שפיר ושליא Mola, & ſecundina. Talm. Bechóroth cap. הלוקח בהמה. Rambam in הלכות בכורות cap. 4. Jóre deáh cap. 15.)

Ex maximè admirandis ſapientiæ & ſubtilitatis illorum, ſunt quoque quæ ſcribunt de דרוס conculcatione vel Dilaceratione quorundam ungulatorum, quæ diſcerpunt cibum; veluti; *Feles & martes diſcerpunt hœdos & agnos*; *muſtela aves*: Item; *Dilacertatio* (דְּרִיסָא) *non eſt vulpium*: *dilaceratio non eſt canis*: *dilaceratio non fit niſi* מְדַעַת, *ſcienter*; *dilaceratio non eſt niſi* מֵחַיִּים *à vivis*: *dilaceratio non fit niſi ungulis*, *non dente*: *dilaceratio fit tantùm manu*, *non pede*. h. e. quod dilacerat, non projicit venenum ſuum in animalia, niſi ungulâ manus, & cum intentione, non per accidens, ungulis comprehendendo carnem beſtiæ, ſine intentione dilacerandi. In quibus maximè admirandum quod dicunt; מֵחַיִּים *A' viventibus*, quo volunt dicere, Si accidat, ut abſcindant manum dilacerantis, dum ungues ejus carni ſunt infixi, nullam habebunt dilacerationis rationem; idque ideo, quia (Beſtia dilacerans) non emittit venenum ſuum, niſi dum ſeparatur ab eâ (beſtiâ, quam dilacerat) & ungues ſuos è carne illius beſtiæ educit. Ideò dicitur מֵחַיִּים poſteaquam dictum fuit מְדַעַת.

חולק את רגליו שתים לכאן
ושתי' לכאן בידוע שהוא עוף
טמא ג' לכאן ואחת לכאן
בידוע שהוא טהור : ואמרו
כל עוף הקולט מן האויר ו
ואוכל טמא השוכן עם
הטמאים ונדמה להם טמא
כזרזיר אצל עורב : ואמרו
סימן הולד בבהמה דקה טנוף
ובגסה שליא ובאשה שפיר
ושליא : וממופלא מחכמתם
ודקותם בדקותם בדרוס קצת
בעלי הצפרנים הדורסים מה
שאמרו דרוסת החתול ונמייה
בגדיים וטלאים דרוסת חולדה
בעוף : ואמרו אין דריסה ל
לשועל אין דריסה לכלב אין
דריסה אלא מדעת אין דריסה
אלא מחיים ואין דריסה אלא
בצפורן לא בשן אין דריסה
אלא ביד לא ברגל רוצה לומ'
שאין הדורס משליך ארסו
בבעלי חיים אלא בצפורן היד
ובכונה מהבעל חיים לא
במקרה שאחזו צפרניו ב
בבשר הבהמה מבלי כונת
הדריסה ויותר מופלא מהם
מה שאמרו מחיים רוצה לומר
שאם הזדמן שהיו חותכין יד
הדורס וצפורניו נעוצין בבשר
בהמה לא היו חוששין לדריסה
וזהו מפני שאינו משליך ארסו
אלא בהפרדו ממנה והוצאת
צפרניו מבשר הבהמה ועל
כן אמר מחיים אחר שאמר

Item;

כדיותא טרפה מאי טעמא האי
שחור אדום הוא אלא שלקה
ירוקה כשירה ׃ ומה שאמרו
ריאה שהאדימה מקצתה
כשירה האדימה כלה טריפה
ורבי נתן הבבלי שהביאו ל
לפניו ילוד ירוק אמר להם
המתינו לו עד שיפול בו דמו
רוצה לומר שלא ימולו אותו
עד שיתפשט דמו בבשרו ועשו
כן וחיה הילוד אחרי ילדים
רבים שהיו מתים לאשה ההיא
תכף למילה ׃ ועוד הביאו
לפניו ילוד שהיה אדום ואמ׳
להם המתינו לו עד שיבלע דמו
בו ועשו כן וחיה וקראוהו נתן
הבבלי על שמו ׃ ואמרו חלב
טהור סותם טמא אינו סותם ׃
ומדקות דיניהם מחט שנמצא
בעובי בית הכוסות נמצא
עליה קורט דם בידוע שהוא
קודם שחיטה לא נמצ׳ עליה
קורט דם בידוע שהוא לאחר
שחיטה למאי נפקא מינה
למקח וממכר ׃ מפני שלא
יתכן שיהיה על המחט קורט
דם לאחר שחיטה בעבור
שאין הדם ניכר במת ואין
לו לטעון עליו ולומר שמתה
מכרת לי ׃ וכמו זה הגליד
פי המכה בידוע ששלשה ימים
קודם שחיטה ׃ לא הגליד
המוציא מחבירו עליו הראיה ׃
ומסמניהם מעוף טהור מותחין
לעוף חוט של משיחה אם

est instar stibii, licitus est; instar atramenti, illicitus. Quam ob causam? quia ater iste color ruber erat, sed vitium passus est; Viridis, legitimus vel licitus est. (Jóre déah, Num. 38.).

Item; *Pulmo, qui rubet ex parte, legitimus est, si rubeat totus, illegitimus est. Cùm olim ad R. Nathanem Babylonium adduxissent infantem viridem vel flavum, dixit eis; Exspectate, donec ceciderit in eo sanguis ejus, h.e, Nolite eum circumcidere, donec diffundatur sanguis per carnem ejus. Cùm sic fecissent, in vita conservatus fuit infans ille, post plures alios ejus mulieris liberos, qui repentè post circumcisionem mortui fuerant. Aliâ vice adduxerunt ei infantem alium, qui rubicundus erat, Dixit eis, Exspectate donec absorbeatur sanguis in ipso. Cùm sic fecissent, in vita conservatus fuit & iste, & vocarunt eum de nomine ipsius, Nathanem Babylonium.*

Item; *Adeps mundus obstruit, immundus, non obstruit* (Majemon. in הלכות שחיטה, cap. 7. Jóre dea Num. 46.).

Item; *Si inveniatur acus in crassitie intestini* בית הכוסות *dicti* (des Kröses), *& in ea grumus sanguinis, certum est, illam ingressam esse ante mactationem; si non inveniatur in ea grumus sanguinis, certum est, quòd ingressa sit post mactationem;* למאי נפקא מינה למקח וממכר*? quia nequit post mactationem accedere grumus sanguinis, quoniam non agnoscitur sanguis in mortuo, neq; quis inde potest argumentari & dicere; Mortuum vendidisti mihi.* Item; *Si crustam vel cutim contraxerit os plagæ vel vulneris, certum est triduo ante mactationem illud inflictum esse; si non contraxerit crustam, actori incumbit probatio* (המוציא מחבירו עליו ראיה. vide Talm. Cholin fol. 50. 2. & 51.).

Inter signa Avium mundarum recensent, *Si extendatur avi filum*

Ex ſubtilioribus ipſorum juribus eſt & hoc; *Beſtia legitima quæ ſugit à diſcerpta* (ab illegitima) *ejus ventriculus* (*adeps coagulatus in ventriculo ejus*) *eſt prohibitus*; *illegitima ſi ſugat à legitima, ventriculus ejus eſt licitus, quia colligitur vel ingreditur in viſcera ejus* (Vide Majem. in הלכות מאכלות אסורות cap. 4. Jore deah Num. 81. Talm. Cholin cap. 8. fol. 116.)

Item; *Quinq; membranæ ſunt prohibitæ; Membrana vel tunica cerebri, membrana incumbens teſticulis, membrana ſplenis, membrana renum, membrana quæ eſt ſuper iliis* (Vide Majem. in הלכות מאכלות אסורות cap. 7. Talm. Cholin cap. 7. fol. 93. *Hæ omnes ſunt prohibitæ.*

Ex admirandis maximè ipſorum Juribus de Diſcerptis eſt, quòd accuratè determinaverunt Altitudinem, à qua ſi deorſum depellatur vel dejiciatur beſtia, fiat prohibita, ratione ריסוק איברים h. e. Contuſionis membrorum lethalis (vide Majem. in הלכות מאכלות אסורות cap. 9. Jóre Déah Num. 58.). Poſtea dicunt; *Si quis reliquerit beſtiam ſuperius, & deinde veniens reperiat eam inferiùs, non anxii ſunt de Contuſione membrorum, quia beſtia novit æſtimare ſeipſam, & novit menſuram ſaltus ſui, ut non noceat ſibi, ſi ſponte deſiliat, prout ei nocet, ſi detrudatur: quia Natura in ſaltu ſpontaneo præſens eſt; ſed in caſu fugit & conſternatur,* (Vide Talm. Cholin cap. 3. fol. 51.)

Præterea ex mirandis ipſorum juribus & experimentis eſt & hoc; *Si beſtia cælitùs* (veluti perterrefacta à tonitru vel fulgure) *refactũ & induratum pulmonem habeat, licita eſt; ſi per manus hominum, eſt illicita: & Probationem hujus rei eſſe macerationem ejus in aquis tepidis aliquoties iteratam. ſi ſanus fiat, vel inde revertatur, licitam eſſe, ſi non illicitam.*) Talm. Cholin fol. 54. 1. & fol. 56. 2. Majemon in הלכות שחיטה cap. 8. Jóre déa Num. 36.). Item; *Pulmo qui eſt in-*

ומדקדוקי דיניהם כשרה
שינקה מן הטריפה קיבתה
אסורה טריפה שינקה מן
הכשירה קיבתה מותרת מפני
שהוא כנוס במעיה וממה
שאמרו מחכמה אמתית
והקשם יגיד עליה חמשת
קרומים אסורים קרום של מוח
קרום שעל חביצים קרום שעל
גבי הטחול קרו׳ שעל הכליות
קרום שעל העוקץ כלם אסורי׳
באכילה ׃ ומהמופלא ש
שבדיניהם בטריפות שדקדקו
בהגבלת הגובה אשר אם דוחין
הבהמה ממנו למטה תהיה
אסורה משום רסוק איברים
ירצה ברסוק איברים הרסוק
המביא אל המות ׃ ואחר כן
אמרו הניח בהמה למעלה ובא
ומצאה למטה אין חוששין
משום רסוק איברים משום
דאמדה אנפשה רוצה לומר
כי הבהמה משערת לעצמה
ומכונה לדלוג ולא יזיקנה
כאשר יזיק אם דוחין אותה כי
הטבע בדלוג מזומן ונמצא
ובנפילה בורח ונודד ׃ ו
ומפלאי דיניהם עוד ו
ונסיונותם חרותה בידי שמים
כשרה בידי אדם טרפה
משום צמוק ריאה ובדיקותה
פושרים שריתה במים
מעת לעת אם הדרא בריאה
כשרה ואם לאו טרפה ׃ ומה
שאמרו ריאה כוחלא כשרה

טריפה שיש בהם מן החכמות
מה שנעלם רובו מגאלינוס
ואם אינו כן למה לא זכר
בחלאים מה שאנו רואים
אותו בעינינו ממה שהעיד'
התורה עליו מחליי הריאה
והלב כמו סמוך ללב וסמוך
לדופן ודבק האונות וחסרונם
ויתרונם ויובש הריאה ו
והמססה ומידיעתם בהערכת
האיברים הנפשיים עם הטבעיי'
מה שאמרו שני קרומות
יש למוח וכנגדן לביצי' ו
ואמרו כמין ב' פולים יש
מונחי' על פי הקדירה מ
מן הפולים ולפנים מוח מן
הפולים ולחוץ חוט השדרה
ואמרו תלתא קני הוו חד פריש
ללבא וחד פריש לריאה וחד
פריש לכבדא ׃ ומידיעתם
בחליים הממיתים ושאינם
ממיתי' ומה שאמרו חוט
השדר' אם עורו קיים מוחו
לא מעלה ולא מוריד ׃ ואמרו
מי שנתמסמס מוחו אינו מ
מוליד ׃ ואמרו קרום שעלה
מחמת מכה בריאה אינו קרום ׃
ואמרו גיד הנשה אינו נוהג
בעוף מפני שאין לו כף ׃ ו

Ritibus vel Juribus Mactati & Discerpti, in quibus nonnulla sunt, quæ Galenum etiam ipsum latuerunt. Nam si ea novit, quare nullam mentionem facit morborum quorundam, quos nos ad oculum videmus?

Ex iis quæ, prælucente Lege, habent de Morbo pulmonis & cordis, sunt ista, quando dicunt; *Si adhæreat cordi, vel, lateri, h.e. costis*, (*vide in Schylchan Aruch, in Jóre déah, Num.39. & Talmud Cholin cap.3. fol.48. col.1.*): item quæ scribunt de Cohærentia membranularum, & defectu quarundam: de Pulmonis ariditate, & ejus liquefactione vel colliquatione (videatur Talmud ibid. & Maiemonidem in הלכות שחיטה cap. 8. Jore déah num.89.).

Sic sciverunt proportionem inter Membra animalia & naturalia, unde dixerunt; *Duas membranas habet cerebrum, quibus respondent testiculi.* Item; *Quasi duæ lentes sitæ sunt ad orificium cranii; Inde ab illis lentibus vel pisis introrsum, est Cerebrum, à pisis illis extrorsum, est spina dorsi.* Item; *Tres sunt fistulæ, una separata est pro Corde, altera pro Pulmone, tertia pro Jecore.* (*Vide Rambam in* הלכות שחיטה *cap. 6. Jore Dea*, *Num.* 40. 41. *Talm. Cholin fol.* 45.2.).

Sic noverunt, quinam morbi sint lethales, & qui non sint lethales.

Huc pertinet quod ajunt; *Si Spinæ dorsi membrana sit integra & sana, medulla nihil nocet vel prodest.* (*non impedit, quò minus statim mactari possit bestia.* Vide Jore Dea Num.32.)

Item; *Cujus cerebrum est liquidum vel colliquatum, is non generat.*

Item; *Crustra, quæ oritur ex plaga in pulmone, nulla est* (Majem. in הלכות שחיטה cap.7. Jóre Déa Num.36.).

Item; *Nervus femoris non reperitur in avibus, quia non habent* כף *acetabulum vel curvaturam femoris* (Majem. in הלכות מאכלות אסורות cap. 8. Jóre déa Num.45.).

quod eſt ante Novilunium,& poſt illud, niſi per exactam cognitionem Aſtronomiæ. Sic non poſſunt accuratè intelligi quatuor Revolutiones, niſi per ſcientiam Augium,& aſcenſiones, juxta varietatem ipſarum. Qui his dat operam, fieri non poterit, quin ſimul cum iis addiſcat etiam cætera, ad ſcientiam Aſtrorum pertinentia. Ea verò, quæ apud illos habentur de rerum naturalium ſcientia, quę in ipſorum ſcriptis obiter dicta occurrunt & accidentaliter, non ex profeſſo & intentionaliter ad ſcientiam illam docendam, ea ſunt admiranda. Unde colliges, quales illorum ſapientes habuerint Libros de hac Scientiâ ipsâ?

XXX. *Coſri*; Quomodo ergo perierunt Libri illi, qui ex profeſſo & per ſe de his ſcripti fuerunt, & remanſerunt illi, qui ſunt per Accidens?

XXXI. *Judæus*; Quia illi Libri noti fuerunt tantùm ſingularibus quibusdam Hominibus, quorum unus vocabatur *Videns*, alius *Medicus*; alius *Anatomicus*, &c. In deſtructione autem populi alicujus tolluntur è medio primò præſtantiores in illo, deinde illi qui ſunt ipſis inferiores. Hinc ſublatis ſingularibus, ſimul perit ſapientia illorum, nec quicquam relinquitur, niſi libri Legum vel Jurium & Rituum vulgo neceſſariorum, qui plerunque noti ſunt majori parti populi, quos deſcribunt,& in quibus frequenter ſtudent. Quæ Libris Gemaræ ſeu Talmudicis inſerta ſunt de ſcientiis illis, ſervata & relicta ſunt propter multitudinem eorum qui illa ſciverunt,& illorum curam geſſerunt.

Ex his ſunt quædam quæ habentur in

אלא ברוב חכמת התכונה :
וכן ידיעת התקופות הארבע
על בירור לא תשלם אלא
בידיעת השפל רום והגבוה
רום והעליות על התחלפם :
ומי שטרח בזה אי אפש' שלא
יתגלגלו עמו שאר חכמות
הכוכבי' והגלגלים אבל מה
שימצא להם מן החכמה
הטבעית ממה שנגדר בתוך
דבריה' בדרך המקרה לא
בכונה ללמד החכמה ההיא
פלאות ותמיהות : ומה יחשב
לבך שהיה לחכמיהם מן
הספרים בחכמה עצמה :
ל אמר הכוזרי ואיך אבדו
הספרים ההם שהיו בכונה
ונשארו אלו שהם במקרה :
לא אמר החבר מפני ש
שהספרים ההם היו יודעים
אותם היחידים מבני אדם
יקרא זה חוזה וזה רופא וזה
מנתח על דרך הדמיון ותחלת
מי שיאבד מהאומה האבודה
אינם אלא החשובים שבהם
ואחר כן מי שלמטה מהם
ואבדו היחידים ואבדה ח
חכמתם ולא נשאר כי אם
ספרי התורות אשר ההמון
צריכים אליהם ויודעים אותם
רב העם וכותבים אותם
ומתעסקים בהם הרבה :
ואשר נגדר בספרי התלמוד
מהחכמות ההם נשמר ונשאר
בעבור רוב יודעיהם והשגחתם
אליהם ומכל זה מה שנזכר
בהלכו' שחיטה והלכות ט

Ritibus

האביב כפי חשבונם בתקופ' שהיא בפרהסיא ולא שמו לב אל תקופת חמה הברורה האמתית שהיא בצנע' בלתי מפורסמת ושעל חשבונה לא יפול פסח בשום פנים אלא עד שתחול השמש בראש הטלה ואפילו יום אחד ׃ ולא אירע בזה שום שבוש מכמה אלפי שני' והוא חשבון דבק למביט הבאתני והוא הבירור שבקבועים והאמתי שבהם ואיך יתכן מדע תקופת חמה ותקופת לבנה מדוקדקת וברורה אלא מחכמת התכונה על האמת ועל הברור ׃ וכבר הקדמנו מסוד נולד קודם חצות וזולת זה ׃ ונשאר עדין מן החכמה המיוחדת בענין הזה ספר הנקרא פרקי רבי אליעזר בן הורקנוס בו מדת הארץ וכל אחד מהגלגלים וטבעי הכוכבי' והמזלות ו והצורות ובתיהם וטובתם ורעתם ועלייתם וירידתם ונשיאותם ושפלותם ומשך תנועת' והוא מחכמי ישראל המפורסמים ׃ ושמואל מחכמי התלמוד שאמר נהירא לי שבילי דרקיעא כשבילי ד דנהרדעא ולא התעסקו בו אלא לענין התור' כי לא ישלם בירור הליכת הירח והתחלפות הליכתו לברר עת התחברו עם השמש והוא המולד ועת הסתרו קודם המולד ואחריו

dat antequam advenerit tempus אב'ב *Avif*, juxta ſupputationem ipſorum publicam & vulgarem; Sed hi non apponunt cor ad Revolutionem Solis certam & veram, quæ eſt occulta, neque vulgo nota. Juxta hanc Paſcha nullo modo incidit, niſi Sole ingreſſo in Principium Arietis, uno ad minimum die; neque in hoc ullus error incidit à tot mille annis. Et hæc ſupputatio conſentit cum Aſtronomo הבאתני', vel, ut alii legunt אלב'תאני *Albategni* eaque fixionum (*temporum*) eſt certisſima & verisſima. Qui verò poſſet haberi Revolutionum Solis & Lunę notitia accurata & certa, niſi ex Aſtronomia vera & certa? De Novilunio ante mediam noctem, & aliis ejusmodi, jam antè egimus (*par.* 2. *§*.20.). Et ſupereſt adhuc de ſingulari hac Scientia Liber, qui vocatur Pirke R. Elieſaris filii Hyrcani, in quo deſcribitur menſura terræ, & uniuscujuſque Sphæræ, natura Phanetarum, Syderum cœleſtium, ſignorum Zodiaci, eorumque domus, proſpera & adverſa, aſcenſus & deſcenſus, elevatio & declinatio, ut & menſura motus: fuit autem ille è ſapientibus Iſraëlis (*Doctoribus Miſchnicis*). E Sapientibus Gemaræ fuit Samuel, qui dixit; *Nota mihi ſunt viæ cœli, ſicut ſemitæ Nahardeæ.* His autem nullum alium ob uſum vel finem operam dederunt niſi propter Legem. (h.e. *non ideò huic arti operam dederunt, ut eam ſcirent, ſed Legis causâ, ut ex ea poſſent addiſcere rationem temporum, & ſic feſta Lege præcepta rite obſervare, ac definire*). Non enim perfectè ſciri poteſt motus Lunę, & ejus varietas, ad cognoſcendum evidenter tempus conjunctionis ejus cum Sole, quod fit in Novilunio, & tempus occultationis ejus,

אלא

fructus labori non respondéret. Cabalistica enim hæc doctrina abyssus est imperscrutabilis, labyrinthus inextricabilis, nec introitum ostendens nec exitum: fructus ejus nullus. Adeò ut non ineptè quidam, quid de *Cabala* sentiret? responderit; idem quod de *Fabula*. Lectoris cujusq; seu curiositati, seu industriæ ea accuratiùs pensitanda relinquo. Adhibere poterit librum Jezirah cum versione à Rittangelio editum.

XXVIII. *Cosri*; Velim ut mihi quædam de Scientia Astrorum delibes, quæ cum Naturalistarum seu Philosophorum dogmatibus conveniant.

כח אמר הכוזרי רצוני ש שתראני טעם מחכמות ה הכוכבים הנאותים לטבעיים :

XXIX. *Judæus*; Jam alibi (*par.* 2. §.69.) ostendi tibi, quòd habuerint Scientiam Astrorum cælestium accuratam, claram, & certam, per Revolutionem Lunæ, quæ est dierum 29. horarum 12. scrupulorum 793. πατροπαραδότως traditam & continuatam à Domo Davidis sine errore & confusione, ut & per Revolutionem Solis certam; quâ cavebant, ne incideret Pascha nisi post Revolutionem (*Aequinoctium*) Martii, sicut quidam illorum dixerunt; *Quando vides quòd protrahatur Revolutio Decembris* (quartale hyemis) *usq; ad decimum sextum Martii, intercalato annum illum, ne incidat Pascha in quartale hyemis*; *Deus quippe præcepit & edixit*, Observa mensem אביב, *maturescentium spicarum*, Deut. 16. 1. (*dictum est Raf Huna in Talmud Rosch haschána cap.* 1.). Revolutiones autem in vulgo usitatæ & consuetæ, non sunt accuratæ, sed propè & circiter, dividendo Annum in quatuor partes, quarum unaquæque constat 91. diebus, & unâ quartâ; Juxta quam supputationem fieri potest, ut Pascha incidat in quartale hyemis. Vnde Christiani (*in 2. editione vox* הנוצרים *est omissa*) contra Judæos excipiunt, & existimant, fundamentum Legis ipsorum periisse, neq; eos uni fundamento inniti, eò quòd ipsis quandoque Pascha incidat,

כט אמר החבר כבר העירותיך על ידיעת במבטי׳ הברורי׳ בהוראת מדעם בתקופ׳ לבנה אשר היא כט יב תשצג מקובל מבית דוד ולא נשתבש : ותקופת חמה הברורה אשר היו בה נזהרי׳ שלא יפול פסח אלא אחר תקופת ניסן וכמו שאמר קצתם כד חזית דמשכא תקופת טבת עד שיסתר בניסן עבריה לההיא שתא כדי שלא יפול פסח ברביעית החורף והאלהים צוה והזהיר שמור את חדש האביב ו והתקופה הנוהגת אצל ההמון איננה ברורה אבל היא על דרך הקרוב בחלוקת השנה על ארבעה רביעים כל רביע צא יום ורביע יום : ויש שיפול פסח בחשבונה ברביעית החורף וכבר טענו הנוצרים על היהודים וחשבו כי עקר תורתם אבד ושאינם על שורש אחד בעבור שיפול ל להם פסח קודם הכנס פרק

מהאלקים לא תגיע אלי
בדרכים האלה אך במי
ששמתיו שליח ביני ובין ברוא'
רוצה לומר הנביאים והתורות
האמתיות והוגדר בספר הזה
בסוד העשרה האחדים ש
שמסכימי' עליהם במזרח ו
ובמערב מבלתי שיביא אל זה
טבע ואל יכריעם שכל אבל
לסוד אלקי מה שאמ' עשר
ספירות בלי מה בלום פיך
מדבר בלום לבך מלהרהר ואם
רץ לבך שוב למקום שלכך
נאמר רצוא ושוב ועל דבר
זה נכרתה ברית ומדתן
עשר שאין להם סוף נ
נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן
בסופן כשלהב' קשורה ב
בגחלת ודע וחשוב וצור
שהיוצר אחד ואין בלעדיו ו
ולפני אחד מה אתה סופר :
וחתימת הספר וכשהבין א
אברהם וצר וחקק וצרף ויצר
וחקר וחשב ועלתה בידו נגלה
עליו אדון הכל וקראו אוהבי
וכרת לו ברית בין עשר
אצבעות ידיו והוא ברית לשון
ובין עשר אצבעות רגליו והוא
ברית מילה וקרא עליו בטרם
אצרך בבטן ידעתיך :

Divina dixerit; *His viis non pertinges ad me, sed per eos quos ego constitui Legatos inter me & Creaturas meas*, hoc est, Prophetas, & Leges veras. Describuntur hæc in libro isto (Jezírah) per Mysterium *Decem Unitatum*, de quibus ubique terrarum consentiunt in Oriente & Occidente; non inducti ad hoc à Natura, vel præponderatione & persuasione Intellectus, sed occulto instinctu Divino. Hinc dicit (*author libri Jezírah* cap. 1.) *Decem Sephíroth seu Numerationes* בלימה; בלום *Occlude os tuum, ne loquaris*, בלום *Occlude cor tuum, ne de illis cogites, & si præcurrerit cor tuum, revertere in locum* (retrahe illud in locum suum). *Ideò enim dictum est*; Et animalia currebant & revertebantur; Ezech. 1. 14. *Et de hoc inviolabili quasi pacto cautum est* (ne quis curiosiùs illa scrutetur). *Mensura earum est Decem, quia non habent finem: infige eorum finem in ipsorum principio, & principium in fine, sicut flammam conjunctam cum pruna: sic scito, cogitato, & mente revolvito, quòd Deus sit Unus, & præter ipsum non sit alius. Etenim ante Unum quid numerare potes?*

Conclusio libri est; *Et cùm Abraham intellexisset, formasset, sculpsisset, finxisset, scrutatus esset, cogitasset, in manum ejus ascendisset, revelavit se ei Dominus omnium, vocavitq; eum Amicum suum* (Jesa. 41. 8.) *pactusq; est cum eo fœdus inter decem digitos manuum ejus, quod est Fœdus Linguæ, & inter decem digitos pedum ipsius, quod est fœdus Circumcisionis, & clamavit super eo*; Antequam formassem te in utero, novi te.

NOTÆ.

Quæ hactenus ex libro Cabalistico *Jezírah* retulit Author, fateor, ulteriore explicatione indigerent. Sed id non nisi prolixo Commentario fieri posset, ac præterea in illius libri expositione ne quidem Hebræi ipsi inter se conveniunt, sed in diversa eunt; insuper etiam fructus

telis, Platonis, aut aliorum quorum nullus cum altero plenè contentit.

XXVI. *Cosri*; Quid opus est Literis הוי, vel Angelo, vel Sphærâ (*ad intelligendum quomodo ab uno multa proveniant*), si confiteamur & agnoscamus Dei voluntatem, Mundi innovationem, quòd item Deus res numero plurimas creaverit momento uno, juxta species ipsarum, sicut refertur in libro Geneseos, quòd eis indiderit virtutem subsistendi & generandi, omniaque singulis momentis virtute Divinâ conserventur & sustententur, sicut dicimus (*in quadam precatione*); *Qui renovat bonitate suâ singulis diebus jugiter Opus Creationis.*

XXVII. *Judaus*; Benè dicis Rex Cosar; Hæc est ipsa Veritas, Veritatis fidelis confessio, & Derelictio rerum non necessariarum. Fortassis autem venit hęc speculatio ab Abrahamo Patre nostro, quando Dei Deitas & Unitas ipsi innotuit (per Speculationem naturalem) antequam Deus in Visione cum ipso loquutus esset: posteaquam verò Deus cum ipso est loquutus, deseruit omnes suas ratiocinationes, convertit se ad quærendam Voluntatem Dei ab ipso Deo qui cum ipso est loquutus, quæ item & qualis sit Ejus Voluntas, quo medio illa apprehendatur, & in quo loco. Hinc Rabbini nostri, super id quod scriptum est: *Et eduxit eum forâs* Gen. 15. ἀλληγορίζοντες dixerunt, Deum dixisse ei; *Egredere de Astrologia tua* (desere & abjice eâ) h.e. *Egredere de Astrologia, & omni scientia naturali dubiâ (His similia vide apud Bar Schescbet in Responsionibus ejus, cap. 157.)* Sic dixit Plato de Propheta quodam qui fuit tempore Marini Regis, quòd ad Philosophum, qui totus occupatus erat ex Philosophiæ studio, in Visione Divina

אפלטון וזולתם הרבה אין אחד מהם מסכים עם חבירו :

כו אמר הכוזרי מה הצורך אל אותיות הוי או אל מלאך וגלגל וזולת זה עם ההודאה בחפץ הבורא ובחדוש העולם ושהאלקים ברא את הדברי׳ הרבים כמנינם בבת אחת למיניהם כאשר זכר בסדר בראשית ושם בהם כח העמידה והתולדת ומכלכלם לרגעים בכח האלהי כמו ש שאנחנו אומרים מחדש טובו בכל יום תמיד מעשה ב בראשית :

כז אמר החבר הטיבות מלך כוזר זהו האמת והאמונה באמת ועזיבת מה שאין צורך עליו אך שמא היה זה העיון מאברהם אבינו׳ כשנתבררה לו האלהות והאחדות קודם שידבר עמו במחזה ואחר שדבר עמו הניח כל בקשותיו ושב לבקש רצון האלקים מעמו : אחר שלמדו איך הוא הרצון ובאי זה דבר ישג ובאי זה מקום : וכבר דרשו רבותינו ויוצא אותו החוצה צא מאצטגנינות שלך רוצה לומר צא מחכמת הכוכבים ומכל חכמה טבעית מסופקת וכבר אמר אפלטון מהנביא שהיה בזמן מארינוס המלך שהוא אמר לפילוסוף שהיה מתעסק בפילוסופיא בחזון

התחייב ממנו גלגל שבתאי ו
וכן עד הירח : ואחר כן אל
השכל הפועל : וכבר קבלו
בני אדם זה והתפתו לו
עד שאמרו שהוא מופת מפני
שיחסו אותו אל פילוסופי י
יון : וזאת טענה גרדא אין
בה ספוק ומקשים עליה בכמה
פנים אחת מהם למה עמדה
האצילות הזאת הקוצר יד
מהראשון : ואחר כן נאמר
למה לא התחייב מהשכלת
שבתאי מה שלמעלה ממנו
דבר אחד ומהשכלתו המלאך
הראשון דבר אחר ותהיינה
צורות אצילות שבתאי א
ארבע : ומאין לנו שמי שישכיל
עצמו יתחייב ממנו גלגל ומי
שהשכיל הראשון יתחייב ממנו
מלאך ובעת אשר יטעון א
ארסטו שהוא משכיל את עצמו
צריך שיהיה נתבע שיאצל
ממנו גלגל ואם יטעון ש
שהשכיל הראשון שיאצל ממנו
מלאך : אמנם זכרתי לך
ההתחלות האלה שלא
תבהילך הפילוסופיא ותחשוב
שאם תלך אחריה היית
מניח לנפשך במופת הברור
אבל התחלתם כלם לא יסבול
אותם שכל ולא יכנסו תחת
הקשה : ועוד כי אין בין
שנים מהם הסכמה אלא
המקבלים מהם שסומכים על
רב אחד אם אבד נקלים ואם
פיתאגירש או ארסטו או א
אפלטון

verò intelligit à ſeipſo, ſequi Sphæram Saturni, & ſic conſequenter uſque ad Lunam, & deinceps uſque ad Intellectum agentem (*confer Móre nevóchim par.2.cap.4. Librum Ikkarim par.2.cap.31.*) Hæc adeò recepta ſunt ab hominibus, & illis placuerunt, ut dixerint, eſſe demonſtrativa, quia ea attribuerunt Philoſophis Græcis. Verùm argumentatio eſt exilis, infirma, & inſufficiens, contra quam multis modis poteſt excipi; primò, quare hîc (*in Intellectu agente*) ſubſiſtat emanatio? an hîc abbreviata eſt manus primæ (intelligentiæ)? ſecundò, quare non ex eo quòd Saturnus intelligit id, quod eſt ſupra eum, ſequatur res alia, & ex eo quòd intelligit Angelum primum, res alia, ut ſic eſſent quatuor formæ manantes à Saturno? tertiò, unde habemus, quòd ab eo, qui intelligit ſeipſum, ſequatur Sphæra, & quatenus intelligentiam accipit à priore, ſequatur Angelus? quartò, ſi Ariſtoteles dicat, quòd intelligat ſeipſum, neceſſario dicendum ei erit, à ſe emanare Sphæram; ſi dicat, ſe intelligere Angelum primum (vel, ab Angelo primo), emanabit quoque ab eo Angelus.

Hæc principia tibi commemorare volui, ne perplexum te reddat Philoſophia, & exiſtimes, ſi eam ſequaris, te requiem animæ tuæ inveniſſe per demonſtrationes evidentes. Principia enim illorum omnia repugnant intellectui, neque conveniunt cum ſana ratione: adhæc ne quidem duo inter ſe de iis conſentiunt, & qui ea recipiunt, nituntur authoritate duntaxat eximii alicujus Doctoris, veluti Abendaclis (*alii* Abumaclis, *alii* אבד נקלים), Pythagoræ, Ariſto-

ſermone corporali literas ſubtilisſimas, quæ ſunt reliquis literis inſtar Spirituum, nempe ה,ו,י, & dicit; Voluntate (Dei) egredi per hoc Nomen glorioſum, & fieri quicquid vult Deus, & quomodocunque vult: neque dubium eſſe quin Ipſe (Deus) & Angeli loquantur ſermonem mentalem, & ſciant omnia quæ fiunt (*vel, futura erant*) in Mundo corporali ante Creationem Mundi (*Nam author libri Jezírah vult, Angelos antè creatos eſſe*) quomodo item emanatura eſſent Sermo & ſonus (*Nominis Divini, & literarum ejus*) ſuper ſermone utentes, in mundo creandos. Et æquum erat, ut Mundus corporalis crearetur ratione convenienti corporalibus, per Nomen ſcilicet Dei glorioſum mentale, conveniens cum Nomine corporali, יהו, יוה, הוי, היו, ויה, והי (*cujus literæ tres ſexies in ſe multiplicantur*) ex quorum unoquoque conſequitur Latus unum mundi, & ita exſurgit Orbis. Et hoc eſt unum ex iis, cui capiendo non omnes ſufficiunt, ſive propter ipſius rei profunditatem, ſive propter intellectus noſtri imperfectionem, ſive propter utrumq; ſimul. Talia etiam ſcrutati ſunt Philoſophi, & induxit eos inquiſitio ipſorum, ut dicerent (*quæ ſententia, ni fallor, eſt Avicennæ*), *Ab uno non poſſe eſſe niſi unum*, & concluderent, A' primo emanare Angelum ei proximum; Poſtea dixerunt, Angelum hunc habere duas proprietates; Unam, quâ novit eſſe ſuum per eſſentiam ſuam; Alteram, quâ ſe novit, quòd habeat cauſam; unde (*ex quibus duabus proprietatibus*) duo conſequuntur; Angelus, & Orbis vel Sphæra Stellarum fixarum; & ab hoc, quatenus intelligit (*intelligentiam habet*) à priori, conſequi Angelum alterum; quatenus

כרוחות לשאר האותיות והם הוי ואמר כי החפץ כשהוא יוצא בשם הנכבד הזה יהיה מה שיחפוץ יתברך ויהיה כפי גזר הוי׳ ואין ספק שהוא ו והמלאכים מדברים הדבור השכלי ויודעים מה שיהיה בעולם הגשמי קודם יצירת העולם ואיך יאצל הדבור ו וההברה ממנו על המדברים שהם עתידין להבראות בעולם והיה בדין שיהיה העולם הגשמיי נברא בענין שהוא נאות לגשמיות בשם הנכבד השכלי הנאות לשם הגשמי יהו יוה הוי היו ויה והי התחייב מכל אחד צד מצדי העולם והם הגלגל ׃ וזה מהדברים שאינם מספיקים הכל אם מפני שהמבוקש עמוק מהשיג או מפני שתבונותינו מקוצרו׳ או לשני הדברים יחד ׃ ועל הדומה לזה חקרו הפילוסופים והביאם מחקרם לאמר כי מאח׳ לא יהיה ממנו כי אם אחד וקבעו מלאך קרוב מאצל מן הראשון ׃ ואחר כן אמרו כי המלאך הזה יש לו שתי מדות אחת שהוא יודע מ מציאותו בעצמותו והשנית ידיעתו שיש לו סבה והתחייב ממנו שני דברים מלאך ש וגלגל הכוכבים הקיימים ׃ וזה גם כן במה שהשכיל מן הראשון התחייב ממנו מלאך שני ובמה שהשכיל מעצמותו

vero

שמביניהם יוצאין מים ורמז מעט מסוד השם הנכבד יוד הא וו הא שהוא נאו' לעצם האלהי המתאחד אשר אין לו מהות כי מהות הדבר זולת מציאות הדבר והאלקים יתברך מציאותו הוא מהותו כי מהות הדבר גדרו והגדר מחובר מסוגו והבדלו ואין סוג ואין הבדל לעלה הראשונה והתחייב שיהיה הוא הוא :
וכאשר ספר כי סבת רבות הדברים הוא סבוב הגלגל כמו שאמר חזר גלגל פנים ואחור ודמה זה בהתמזג האותיות הנפרדות האלף עם כלם וכלם עם אלף בית עם כלם וכלם עם בית חוזרו' חלילה נמצא כל הדבור יוצא במאתי' ושלשים ואחד שערים: ואחר כן אמ' איך התרבו בשלש האותיות וברבועם שליש אבנים בונות ששה בתים ארבעה בונות עשרים וארבעה בתים צא וחשוב מה שאין הפה יכולה לדבר ומה שאין האוזן יכולה לשמוע : כן נצטרך לחקור מאין נתרבו הדברי' קודם סבוב הגלגל והבורא אחד הוא ולגלגל על דרך הדמיון ששה צדדים והניח בדבור השכלי שמו' הבורא ובחר לו בדבור הגשמיי האותיות ה היותר דקות אשר הם כ

mersi in abysso, è quibus egrediuntur aquæ.

Pauca quædam etiam aspergit de secreto Nominis gloriosi יהוה, quod propriè competit essentiæ Divinæ unicæ, quæ nullam habet quidditatem. Quidditas enim rei aliud est à rei essentia: Dei autem benedicti essentia est ejus quidditas. Quidditas namque est definitio rei: definitio autem componitur ex genere & differentia; atqui genus & differentia non cadunt in causam primam. Unde consequitur, quòd Ipse sit Ipse.

Et quemadmodum enarrat, quòd causa multiplicationis & varietatis rerum sit Circularis motus Sphæræ (*Solis*) sicut dicit; *Orbis rotatur antrorsum & retrorsum*; quod assimilat Commixtioni vel Conjunctioni literarum separatarum, veluti Aleph cum omnibus reliquis, & vice versâ harum cum Aleph; Beth cum omnibus, & omnium cum Beth, in circulum redeuntium, unde omnis sermo egredi reperitur *per 231 portas* (Jezírah cap. 2.): & postmodum quomodo multiplicentur per tres literas & quatuor (*per trium & quatuor literarum combinationem, & permutationem*); *Tres* inquiens *lapides exstruunt sex domos, quatuor exstruunt viginti quatuor, & sic consequenter: quâ ratione si progressus fueris & supputaveris, invenies numerum, quem nullum os poterit eloqui, effari, nulla auris audire* (cap. 4. lib. Jezírah): sic scrutandum nobis est, unde vel quomodo multiplicatæ fuerint res ante circuitum solis; cùm Deus Unus sit, & Sphæræ vel orbi attribuantur sex latera, (*supra, infrà, dextera, Sinistra, antè & retrò, Arist. lib. 2. de Cœlo.*)? Constituit itaque (*author libri Jezírah*) Nomen Creatoris in Sermone mentali, & elegit in

Arabicè vocant אל'אתיר, quemadmodum dicunt ad locum illum; *Et Spiritus Dei incubabat super Aquas*; per *Aquas* intelligi Materiam primam, qualitate omni destitutam, informem & inanem, donec qualitatem accipiat à voluntate Dei ambiente illam, quam (*voluntatem*) vocat *Spiritum Dei.* Et appositâ valdè similitudine comparatur Materia naturalis cum Aqua. Nam si quid est crassiùs quàm aqua, in ejus omnes & singulas partes Natura non potest æquales exercere operationes, quia nimis duræ sunt seu fortes. Corpore quippe terrestri non competit nisi actio artificialis, quæ complectitur duntaxat dimensiones materiæ, non verò omnes ejus partes: Natura autem complectitur omnes & singulas rei partes, neque generatur nisi id quod per qualitatem aquæ fluidum factum est, & si non sit tale, non vocatur generabile naturale, sed est artificiale, vel compositum, vel accidentale, neque agit in id Natura, nisi dum adhuc est aqueæ dispositionis, ut pro voluntate sua illud formet, & tum demùm induratur, quantum est necesse. De his dicit Author libri Jezirah: *Et fecit ex Tohu aliquid, fecitq; ut quod nihil erat, aliquid esset, & fecit columnas magnas ex aëre incomprehensibili:* Item; *Aquæ de Spiritu: & excîdit atque exsculpsit ex illis Tohu & Bohu, veluti lutum & cænum, fecitq; ea instar orbiculi, statuit ea instar muri, & instar pavimenti seu contignationis, effudit aquam super ea, & facta sunt Pulvis:* Item; תהו *Tohu est linea viridis ambiens mundum totum; Bohu sunt lapides recentes* (alii, *Lapides occulti, absconditi,*) *demersi*

כאשר אומרים על ורוח אלקים מרחפת על פני המים שרצונו במים האלה החומר הראשון בלי איכו' אבל תהו ובהו עד שהתאייך בחפץ האלקים ה הסובב אותו וכנה אותו ברוח אלקים ודמות החומר הטבעי במים דמיון נכון ביותר כי מה שהוא יותר עבה מן המים לא ישתוו פעולות הטבע בכל חלקיו מפני שהם חזקים כי אין הגוף הארצי ראוי כי אם למלאכות כי המלאכה אינה כוללת כי אם שטחי החומר ולא כל חלקיו והטבע הוא כולל כל חלקי הדבר ואין הווה אלא שהיה כבר בתכונת המים זב נגר ואם אינו כן לא יקרא הוא טבעי אבל הוא מלאכותי או מתרכב או מקרי ואין הטבע פועל בו אלא בעודנו בתוכן המים יציירהו בחפצו ואחר כן תקשה מה שהוצרך להתקשות ואמר על הדומה לזה עשה מתהו ממש ועשה את אשר איננו ישנו וחצב עמודי' גדולים מאויר שאינו נתפש ועוד אמר מים מרוח חקק וחצב בהן תהו ובהו ורפש וטיט עשאן כמין ערוגה הציבן כמין חומה סבבן כמין מעזיבה יצק מים עליהם ונעשו עפר ואמר עוד תהו זה קו ירוק שמקיף את העולם כלו בהו אלה אבנים ה המפולמות המשוקעות בתהום

ex abysso,

עשאן כמין מריבה ערכן כמין מלחמה מקצת אלו מצטרפין עם אלו ואלו כנגד אלו אבם אין אלו אין אלו וכולם אדוקים זה בזה והרמז מובן לגמרי ואם יקשה לבאר הפרדתו מצורת בעלי חיים אל ההפכים והן גורמין הצלתו מהמלחמה האאת ולולי המלחמה הזאת לא היתה הצלתו זאת כל זה אחרי שסדר היצירות והקדים הדבר החשוב והוא רוח אלקים חיים אמר אחת רוח אלקים חיים שתים רוח מרוח שלש מים מרוח ארבע אש ממים ולא זכר הארץ מפני שהוא הגוף והחומר להויות כי כלם ארץ אבל אומרים זה גוף אישי וזה גוף אוירי חדה גוף מימיי על כן הקדים שלש אמו' אש ומים ורוח והקדים רוח אלקים והוא רוח הקדש ממנה נבראים המלאכים הרוחניים ובה מתחברות הנפשות הרוחניות ואחריה האויר המושג ואחריו המי' אשר מעל לרקיע לא השיגתם הקשת הפילוסופים על כן לא הודו בהם ואפשר שיאמר בו אומר שהוא כדור הקרה שקורין בערבי זמהריר ומקום תכלית הגעת העבים ואחריו מקום האש הטבעי שקורין אותו בלשון ערבי אלאתור

nem, & Ventrem seu Intestina excrementa educentia): hæc introducit per modum contentionis, & in aciem contra se invicem disposita, quæ in quibusdam invicem sunt conjuncta, in aliis opposita, & tamen nequit esse vel subsistere unum sine altero, *omniaq; invicem cohærent* (*sunt ultima verba in libro Jezirah. cap. 5.*). Quid per hæc innuatur, intelligitur, etsi difficile sit explicare particularia. In genere intelligitur, Animantia Vitâ prædita opus habere contrariis, & hæc contraria causam esse liberationis eorum ab hac pugna (*h.e. conservationis illorum*), & nisi hæc pugna vel contrarietas esset, non salva fore.

Omnia hæc (*docet Author libri Jezirah*) posteaquam (*Cap. 1.*) disposuit res creatas, (*vel rationem creationis*) & rem præstantissimam præmisit, quæ est Spiritus Dei vivi, dum ait; *Unum, est Spiritus Dei vivi; Duo; sunt Spiritus ex Spiritu: Tria; sunt Aqua de Spiritu; Quatuor; sunt Ignis ex aqua* &c. Non mentionem facit Terræ, quia illa Corpus est, & materia rerum generabilium: omnia enim sunt terra. Sed quia dicitur; Hoc corpus est Igneum, istud est Aqueum; ideò præmisit tres matres אמש, h.e. Aerem, Aquam, & Ignem; & his Spiritum, qui est Spiritus Sanctus, ex quo creati sunt Angeli Spirituales, & per quem conjunguntur vel componuntur Animæ spirituales; post hunc, Aerem sensibilem, & dehinc Aquas, quæ sunt supra expansum, quas non apprehendit Ratiocinatio Philosophorum, unde & nihil de iis docuerunt, nisi fortè quis dixerit, esse Orbem vel Zonam frigidam, quam Arabicè vocant זמהריר & locum extremum quò pertingunt Nubes, quem proximè excipit locus Ignis naturalis, quem

באשר

ob materiam purissimam & firmiorem, quæ à nemine corrumpi vel consumi potest, nisi à Deo ipso: Animantia verò sunt è materia, quæ recipit notas passivas; quæ ei imprimuntur à contrariis, indesinenter ei obvenientibus, veluti Frigidum & Calidum, ac similia: & consumeret ea (*animantia*) tandem Tempus, nisi Sapientia Divina huic rei prospexisset per Marem & Fœminam, ad conservandam speciem, individuis pereuntibus; idque per circuitionem seu circularem motum Sphæræ solis, ejusque ortum & occasum, de quo docet liber iste: & dicit porrò, quòd nulla sit differentia inter formationem Maris & Fæmellæ, nisi propter membrorum quorundam in illis apparentiam, in his occultationem, prout in Anatomicis ostenditur, quòd membra fæminę sint sicut membra maris, nisi quòd sint introrsum conversa. De hoc ait; *Masculus per* א׳מש: *Fæmella per* א׳שם (*literis transpositis duntaxat*). Jezirah, cap.3. *Sic redit vel rotatur perpetuò Sphæra antrorsum & retrorsum: sicut nullum bonum est supra* עֹנֶג (voluptatem) *& nullum malum supra* נֶגַע (Plagam) (*extant hæc in libro Jezirah c.2.* h. e. literas harum vocum ענג & נגע & אמש & אשם, esse easdem, neque aliam inter illas esse differentiam, quàm prioritatis & posterioritatis h. e. *transpositionis*), sicut Ortus & Occasus Solis in se unum idemque est (respectu Sphæræ, quæ sibi ipsi neque oritur, neque occidit): sed nostri respectu currit & recurrit. Innuit autem membra, quæ sunt infra הקרום per egressiones quatuor naturarum, h. e. humorum, dum dicit; *Duo* לועזים, *& duo* עליזים: *duo* יועצים, *& duo* עליצים (*intelligit per* לועזים *Jecur seu Hepar, cum Vesicula bilaria, tanquam organa iræ; per* עליצים *Oesophagum & Stomachum; per* יועצים *duos renes; per* עליצים *Splenem, &*

בעבור שהם מחומר זך וקיים
לא יכלם כי אם בוראם והבעל
חיים מחומר מקבל רושם
מתפעל רושמים בו ההפכים
הבאים עליו תמיד מקור וחום
וזולתם ומכלה אותם הזמן
לולי החכמה אשר התחכמה
להם בזכר ובנקבה להשאיר
המין באבד האישים וזה
בסבובי הגלגל והזריחה ו
והשקיעה אשר העיד עליו
הספר הזה ואמר שאין הפרש
בין יצירת הזכר והנקב׳ אלא
מה שיש בין הראות האיברים
מה והסתרם ; וכבר ביארנו
זה בניתוח שאיברי הנקבה
כאיברי הזכר אלא שהם
מהופכים אל פנים כמו שאמר
זכר באמש ונקבה באשם חוזר
הגלגל פנים ואחור אין בטובה
למעלה מענג ואין ברעה
למטה מנגע רוצה לומר
שאותיות אמש ואשם וענג
ונגע אחת הן ואין ביניהם
אלא ההקדמה והאיחור כמו
שהזריחה והשקיעה לגלגל
אחת בחוקו ובחוקנו אנחנו
רצוא ושוב ; ורמז באיברים
שהם למטה מהקרום על
מוצאי הטבעים הארבע כמו
שאמר שני לועזים ושני עליזים
שני יועצים ושני עליצים

ונפש ושנה כי שם לכל אחד מהם דבר כולל את חלקיו ומסדר אותו : ואמר תלי בעולם כמלך על כסאו : גלגל בשנה כמלך במדינה לב בנפש כמלך במלחמה : תלי שם התנין הנזכר בחכמת התכונה הוא בערב גוזהר רמז בו אל עולם השכל כי העצם בו מבנין הדברים הנעלמים אשר לא ישגנו בחוש ורצונו בגלגל גלגל השמש הנוטה שבו יסתדרו חלקי השנה : ולב מסדר החיים ומושל בחלקיו ורוצה לומר שהחכמה בשלשה אחת : והענין האלקי אחד והחלוף ביניהם איננו כי אם בהתחלפות היוליהם ודמה הענין האלקי כשהוא מנהיג הרוחניים כמלך על כסאו אשר יעשו דבריו ברמז מעט אצל סגולתו ועבדיו המכירים אותו מבלי תנועה מהם וממנו : ודמהו כשהוא מנהיג הגלגלים כמלך במדינה כי הוא צריך להראות בפנות המדינה שיראה על כל חלק ממנה ממשלתו ומוראו ותועלותיו : ודמהו כשהוא מנהיג החיים כמלך במלחמה שהוא בין הפכים ישתדל להגביר אוהביו ולגבר על אויביו והחכמה אחת כי אין החכמה בגלגלי' גדולה מהחכמה בקטן שבחיים : אך גדולת מעלתם

dinem proportionis *Mundi*, *Animæ*, & *Anni*. Statuit enim singulis horum aliquid quod contineat partes ejus, & eas ordinet. Sic dicit; תְּלִי (*Draco*, *Sydus cæleste*) *in Mundo est instar Regis in suo solio*: *Sphæra in Anno est sicut Rex in provincia vel civitate. Cor in Anima est, quod Rex est in bello.* תְּלִי est Nomen *Draconis* cælestis, cujus mentio fit in Astronomia: Arabicè dicitur גוזהר, & eo respicit ad Mundum Intelligentiarum, quia structuram habet admirandam & occultam, quæ sensibus non percipitur. Per *Sphæram*, intelligit Sphæram Solis declinantem (*cujus centrum declinat à centro mundi*) per quam ordinantur partes Anni. *Cor* ordinat vitam & dominatur partibus ejus. Vult ergo dicere, Sapientiam in his tribus esse unam, & Rem Divinam esse unam: diversitatem autem inter ea esse tantùm ex diversitate materiæ illorum. Comparat autem Rem Divinam, quatenus regit Spiritualia, cum Rege super solio suo, cujus verba & mandata fiunt ad nudum ejus nutum, apud peculium & servos ejus ipsum agnoscentes, sine ullo vel ejus vel ipsorum motu: Quatenus regit Sphæras cælestes, comparat eam cum Rege in civitate vel provincia, qui necesse habet comparere per omnes angulos provinciæ suæ, ut in unaquaque parte illius ostendat suum Dominium, Timorem, & Utilitates ab ipso provenientes. Quando verò vel quatenus regit Viventia, vel Animata, (*in Mundo inferiore*) comparat eam cum Rege in bello, qui inter partes adversas conatur efficere ut superent ac prævaleant amici, & superentur hostes ejus, sapientiâ unâ in omnibus. Sapientia enim circa corpora cælestia non est major, quàm circa minima animalia; Dignitas verò eorum major est

prima, & הקרום Membrana illa dividit inter Mundum Naturæ, & Mundum Vitæ, ſicut Collum dividit inter Mundum Vitalem & Mundum Rationalem, uti Plato loquitur in Timæo. Et de egresſionibus primis (h.e. *ex loco vel ex partibus*) Mundi Naturæ, ubi eſt radix generationis, unde egreditur ſemen (*in maribus*) & ubi generatur fœtus (*in fœminis*) ex eo quod commiſcetur ex quatuor naturis (*ſeu humoribus*), hoc eſt, ex ſemine & ſanguine, ex his, inquam, elegit Deus partes offerendas, Adipem, Sanguinem, Reticulum hepatis, & duos Renes; non verò elegit Cor, vel Cerebrum, vel Pulmonem, vel הקרום Diaphragma. Quod myſterium habet profundum valdè, cujus expoſitio eſt prohibita, ſicut Rabbini noſtri dicunt; *Non explicandus eſt Liber Jezirah, niſi cum certis conditionibus, & pauci ſunt qui ad id præparati ſunt & idonei.*

Poſt hæc dicit (*liber Jezírah*): *Septem duplices reſpondent ſex lateribus, juxta ſex poſitus* (Dextram ſc. & Siniſtram, Suprà & Infrà, Antè & Ponè), *in quorum medio eſt Templum Sanctum, quod omnia ſuſtinet, Gloria ſc. Domini benedicti, quæ vocatur* מקום Locus; *quia ipſe* (Deus) *eſt Locus mundi* (omnia continens & ſuſtentans) *non verò Mundus locus ipſius.* Quibus verbis intelligit Rem Divinam, quæ contraria inter ſe conjungit. Hanc comparat cum Puncto & centro Corporis ſex angulos, & tres dimenſiones habentis (*Longitudinem, Latitudinem & Profunditatem*): quod ſi (*in tali corpore*) non fixum habeatur medium & centrum, non fixa & certa quoque poterunt eſſe ſex extrema vel latera (*& ſic non poterit corpus illud in ſua forma firmum eſſe & ſtabile*).

Dehinc docet, quæ ſit proportio inter iſta, & inter Virtutem quæ omnia ſuſtinet, & per quam conjunguntur contraria, per ſimilitudinem

שהצואר חולק בין עולם החיים ובין עולם הדבור : כאשר זכר אפלטון בספר טימאוס : והמוצאים הראשונים שהם מעולם הטבע ושם שורש ההויה שמשם יצא הזרע ושם יברא העובר במה שבין הארבעה טבעי' משם בחר הבורא הנתחי' המקורבי' החלב והדם ויותרת הכבד ושתי הכליו' ולא בחר בלב ולא במוח ולא בריאה ולא בקרום : והסוד עמוק למאד והפירוש אסור זכבר נאמ' אין דורשין בספר יצירה אלא בתנאים ומעט שהם מזומני' ואחכ אמר שבע כפולות שש צ צלעות לששה צדדים והיכל קדוש מכוון באמצע והוא נושא את כולן ברוך כבוד י״י ממקומו הוא מקומו של עולם ואין עולם מקומו רמז לענין האלקי המחובר בין ההפכים : ודמהו בנקודה והמרכז מגוף בעל הששה צדדים ושלשה המשכים ובעוד שלא תקבע התוך לא יקבעו הקצוות והעיר על הערך אשר בין אלה ובין הכח הסובל לכל שבו יתחברו ההפכים בערך הנקבע בעולם

בשנה׳ ניסן׳ אייר׳ סיון׳ תמוז׳ אבי אלול׳
תשרי׳ כסליו׳ מרחשון׳ טבת׳ שבט׳ אדר׳

In Anno; Martius, Aprilis, Majus, Junius, Julius, Augustus: September, October, November, December, Januarius, Feb:uarius.

אחד על גבי שלשה ושלשה על גבי שבעה ושבעה על גבי שנים עשר : ובאברים האלה מקום השתתפות כמו כליות יועצות וטחול שוחק וקיבה ישנה : ואיננו תמה שיהיה לכליות כח בהטבת העצה כי אנחנו רואים ה כמו זה בביצים שאנחנו רואים הסריסים יותר חלושי השכל מהנשים מפני שנעדרו ה הביצים חסרו הזקן והעצה הנכונה : וטחול שוחק בעבור שבכח הטבעי מנקה הדם והמרה השחורה מהעכירו׳ והעובי ובהנקותם תהיה השמחה והשחוק וכבד כועס בעבור המרירות המתילדות בו : וקיבה ישנה כנוי לכלי המזון ולא זכר הלב מפני שהוא המלך : ולא הקרום והריאה מפני שהם משמשים מיוחדים לו ואינם משמשים לשאר הגוף כי אם בדרך המקרה לא בכונה הראשונה והמוח נכנס בחלקי החושים הנולדים ממנו : ועוד כי יש לאיברי׳ שהם למטה מהקרום החולק סוד מפני שהם הטבע הראשון והתולדה הראשונה והקרום חולק בין עולם הטבע ועולם החיים כמו

Unum vel, *Unus* (sc. Deus) *est super Tribus*: *& tres super septem*; *& Septem super duodecim* (*in libro Jezírah cap.5.*).

Et in Membris illis est quoq; aliqua Communicato; veluti Renes consulunt, Splen ridet, Jecur irascitur, Ventriculus dormit. Neque mirari convenit, quòd *Renes* dicantur Virtutem habere consulendi. Videmus enim simile quid in Testiculis; dum videlicet observamus, Eunuchos intellectum debiliorem habere quàm Fœminas, quia carent testiculis: unde & Barbâ, & consilio recto sunt destituti. *Splen* ridet, quia facultate naturali purificat sanguinem & bilem atram à turbedine & crassitie: dum autem illa expurgantur, generatur Lætitia & risus. *Hepar* irascitur, propter amaritudines, vel bilem flavam seu choleram, quæ in eo generatur. *Ventriculus* dormit, quia est organon cibi. *Cordis* non fit mentio, quia Rex est; non etiam membranæ vel Reticuli hepatis, & Pulmonis; quia sunt Ministri ejus proprii, neque serviunt reliquo corpori nisi per accidens, non primò & propriè: Cerebrum ingreditur in censum sensuum qui generantur ex eo: præterea (*nullam sc. facit horum mentionem author libri Jezírah*) quia membra, quæ sunt infra הקרום Reticulum illud vel Membranam (alias Τράπεζα dictam: *intelligit Tegumentum aliquod, quod distinguit inter membra respirationis, & membra nutritionis, ubi* (*inquit Muscatus*) *locus est animæ naturalis vegetativæ*, Diaphragma) sunt Natura prima, & Generatio

שלש אמות	א	מ	ש
בעולם	אויר׳	מים׳	אש׳
בנפש	גויה׳	בטן	ראש
בשנה	רויה׳	קור	חום

Tres Matres אמ׳ש, ſunt

In Mundo; אֲוִיר Aer, מַיִם Aqua, אֵשׁ Ignis

In Anima, vel Homine, גְוִיָה Membrum genitale, בֶטֶן Venter, ראש Caput.

In Anno: רְוָיָה Ver & Autumnus, קוֹר Frigus, ſeu Hyems; חום Calor, vel Aeſtas,

שבע כפולות בגדכפרת

בעולם	שבתאי	צדק	מאדים	חמה	נגה	ככב	לבנה
בנפש	חכמה	עושר	ממשלה	חיים	חן	זרע	שלום
בשנה	שבת	חמשי	שלישי	ראשון	ששי	רביעי	שני

Septem Duplices בגד כפרת, ſunt

In Mundo Macrocoſmo; Saturnus, Jupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, Luna.

In Anima; Sapientia, Divitiæ, Dominium, Vita, Gratia, Semen, Pax.

In Anno; Sabbathum, Quintus (dies) tertius, primus, ſextus, quartus, ſecundus.

שתים עשרה פשוטות׳

בעולם׳ טלה׳ שור׳ תאומים סרטן׳ אריה׳ בתולה׳
מאזנים׳ עקרב׳ קשת׳ גדי׳ דלי׳ דגים׳

Duodecim ſimplices; ſunt

In Mundo; Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo: Libra, Scorpius, Sagittarius, Capricornus, Aquarius, Piſces.

בנפש׳ אבר לראות׳ אבר לשמוע׳ אבר להריח׳ אבר לדבר׳
אבר לטעום׳ אבר לתשמיש׳ אבר לעשות׳ אבר להלוך׳
אבר להרהר׳ אבר לכעוס׳ אבר לשחוק׳ אבר לישון׃

In Anima; Membrum ad videndum: Membrum ad audiendum, Membr. ad odorandum: Membr. ad loquendum:
Membrum ad guſtandum: Membr. ad concubitum; Membr. ad faciendum: Membr. ad ambulandum:
Membrum ad cogitandum: Membr. ad iraſcendum: Memb. ad ridendum; Membr. ad dormiendum.

בשנה׳

וצור והעמד דבר על בירורו והשב יוצר על מכונו ומדתן עשר שאין להם סוף : ואחר כן הכרתם באיכות וחלק העשרים ושתים אותיות שלשה חלקי' שלש אמות ושבע כפולות ושתים עשרה פשוטות ואמ' שלש אמו' אלף מם שין אמש סוד גדול מ מופלא ומכוס' שממנו יוצאין אויר ומים ואש שבהן נברא הכל ושם מערכת האותיות האלה עם מערכת העולם הגדול והקטן שהוא האדם ומערכת הזמן אחת וקר' אותם עדים נאמנים עולם ונפש ושנה הודיע אותנו כי הסדור אחד ממסדר אחד יתבר' : ואם הנמצאות מתחלפות ושונות זו מזו התחלפותם מחמריהם שהם שנים מהם עליון ומהם תחתון מהם העכור ומהם הזך אבל מחמת חונן הצורות וניתן התכונות והסידור הנה החכמה בהם כולם אחת וההשגח' אחת הולכת על סדר אחד בעולם הגדול ובאדם ובסדור ה הגלגלים והוא שאמר עליהם שהם עדים נאמנים על אחדותו יתברך שמו עולם : ונפש : ושנה : ושם סדורם על קרוב הדמיון הזה שלש אמות אמש בעולם אויר : מים : אש : בנפש גויה : בטן : ראש : בשנה רויה : קור : חום :

nare, & constitue rem super fundamentum suum, & redire fac, vel converte Creatorem super basim suam. Mensura earum (Sephiroth) *est Denarius, qui numerus est infinitus* (in infinitum extendi potest). Postea sequitur (*in libro Jezirah*) discretio earum (*literarum*) secundum qualitatem. Dividit autem eas in tres partes, in *Tres Matres, septē Duplices, & Duodecim simplices* & dicit; *Tres Matres* א *Aleph*, מ *Mem*, ש *Schin*, *sunt Secretum magnum, admirandum & occultum, ex quo prodeunt*, אויר *Aer*, מים *Aqua &* אש *Ignis, per quæ creata sunt omnia.* Instituit etiam (*cap.3.*) comparationem literarum istarum cum Macrocosmo & Microcosmo, qui est Homo, ut & cum Tempore, & vocat ejus rei Testes fideles, *Mundum, Animam & Annum,* (*cap.6.*). docens nos, quòd (omnium) ordinatio sit una, ab Ordinante uno Deo benedicto: &, si entia sint varia ac diversa à se invicem, varietas illa duntaxat sit ex parte materiarum, quæ sunt diversæ. Alia quippe est materia superior, alia inferior, alia turbida, alia clara: quoad autem Datorem Formarum, & indentem qualitates, ordinem & proportionem, Sapientiam in omnibus esse unam, unam etiam Providentiam, quæ eundem observet ordinem in Mundo magno, in Homine, & in Orbibus cælestibus (h.e. *& in Temporibus, quæ ex Orbibus cælestibus sequuntur*). Et hoc sibi vult, quando ait de eis, quòd Testes fideles Unitatis Dei sint, Mundus, Anima, & Annus. Ordinat autem & disponit eas ferè hoc exempli gratiâ pacto.

cum intentione uniuscujusque literæ convenientem. Itaque non eſt quod tibi circa hanc ſpeculationem (*de convenientia Nominum cum natura rerum*) abſurda videatur Signatura Nominum (*Sanctorum, Dei ſcil. & Angelorum*) & ſimilia (*Nomina Magica, Sigilla Planetarum, quibus in ſchedis, amuletis, annulis, & incantationibus utuntur, quæ nullam videntur cum rebus ſignificatis & intentu habere convenientiam; quia ipſæ figuræ literarum occultam vim habent,*) ſeu ore prolata, ſeu Scripta & exarata: adhæc præcedit ea conceptio mentalis, h.e. cogitatio animæ mundæ, Angelis ſimilis (*ad puritatem Angelicam accedentis*), & ita congregantur tria hæc ספרים, nempè ספר, ספר, ספור, in re una, & eſt vel fit res illa mente concepta, quemadmodum cogitavit eam animâ purâ præditus, quemadmodum item de ea loquutus eſt, & eam ſcripſit. Hac de cauſa dicit iſte liber Jezirah de Deo Benedicto, quòd creaverit Mundum ſuum tribus ספרים, per ספר ספור & ספר, quæ in natura Dei Opt. Max. ſunt Unum. Et Unum hoc, eſt principium ל״ב triginta duarum Occultarum vel admirandarum ſemitarum Sapientiæ, quæ ſunt Decem Sephiroth, & Viginti duæ literæ (*Alphabeti, 10 & 22. faciunt 32.*) typi nempe, ſeu figuræ exitûs entium in actum, quæ dignoſcuntur per Quantitatem, & Qualitatem. *Qualitas* autem eſt Numerus, & Secretum Numeri non eſt niſi in Denario, ſicut dicit (*Author libri Jezirah*), עשר ספירות בלי מה *Decem Sephiroth* בלי מה; *Decem* non *Novem vel Undecim* (h.e. nō plus nec minus). Et hîc eſt Secretū clauſum & abſtruſum, quare Numeratio ſubſiſtat in Decem (*non paucioribus, nec pluribus, non plus nec minus*). Ideò addit (*liber Jezirah*); *Attende ad Sapientiam* (בחכמה) *& Sapiens eſto in Intelligentia, vel Prudentia* בבינה *proba, & ſcrutare illas, ſcito, cogitato, imaginare,*

המכוון מכל אות ואות ואל יהי רחוק בעיון הזה רשם השמות והדומה להם מדרך הדבור והכתב וקודם להם השיעור רוצה לומר מחשבת הנפש הטהורה הדומה ל למלאכים ומתקבצים השלשה ספרים ספר וספור וספר בדבר אחד ויהיה הדבר ההוא המשוער כאש' שער אותו בעל הנפש הברה וכאשר דבר בו וכאשר כתבו ׃ אכן אמר זה הספר על האלקים יתברך שברא את עולמו בשלשה ספרים בספר וספור וספר כלם בחקו יתברך אחד ׃ והאחד ההוא התחלה לשלשים ושתי' נתיבו' פלאות חכמה שהם עשר ספירות ועשרים ושתים אותיות רמז אל יציאת הנמצאות אל מעשה יוצר ובכמות ובאיכו' והכמו' מספר וסוד המספר איננו כי אם בעשרה כמו שאמר עשר ספירות בלי מה עשר ולא תשע עשר ולא אחת עשרה ולהם סוד חתום למה עמד החשבון על עשרה לא פחות ולא יתר ועל זה סמך לו הבן בחכמה וחכם בבינה בחון בהם וחקור בהם ודע וחשוב

במלאכתו והמש׳ נעשה לרצונו
ומגוון בגוונים העולים על לבו
ומרכיב הרכבות אשר הוא חפץ
יהיה הבגד בשעורו ומכתבו :
ואלו היינו יכולים כשנדבר
במלת אדם או כשנחקק
גוף האדם להמציא צורתו
היינו יכולי׳ על הדבור האלקי
והכתב האלקי והיינו בוראים
כאשר אנחנו יכולים קצת
היכולת על הציור השכלי :
אך הלשונות והמכתבים יש
לקצתם יתרון על קצתם מהם
מה ששמותם נאותים הרבה
בקרואים ומהם רחוקים
מהנאות להם : והלשון האלקי
הברואה אשר למדה האלקים
לאדם ושמה על לשונו ובלבבו
הוא מבלי ספק השלימה מכל
הלשונות והנאותה לקרואיה
יותר מכולם כמו שאמר וכל
אשר יקרא לו האדם נפש
חיה הוא שמו רוצה לומר
שהוא ראוי לשם ההוא ונאות
לו ומלמד על טבעו : והתחייב
מזה לשום מעלה ויתרון
ללשון הקדש ושהמלאכים
יותר חוששים לה ומרגישים
מזולתה מהלשונות ועל זה
נאמר במכתב כי צורות א
אותיות אינם בלא כוונה
ובמקרה אבל לענין נאות עם

coloratum variis coloribus, quas animo suo concepit, & conjungerentur ac componerentur quæ vellet, tum Vestimentum fieret per nudam ejus Conceptionem in mente, & simul esset Scriptura ejus: Et, si possemus pronunciando vocem אדם HOMO, aut mente concipiendo Corpus Humanum, simul existere facere Formam ejus, tum potestatem haberemus super Sermonem Divinum, & Scripturam Divinam (*h. e. tùm facultatem haberemus Sermonis Divini, & Scripturæ Divinæ*), atque adeò essemus Creatores (*haberemus etiam facultatem creandi*) quemadmodum facultatem aliquam similem habemus per Conceptionem rei intellectualem.

Quod autem ad Linguas & Scripturas attinet, habent earum quædam supra alias prærogativam aliquam. Sunt, quarum nomina magnam convenientiam habent cum rebus Nominatis, (*vide par.2.§.68.*) quædam longiùs ab illis absunt, neq; ita sunt appositæ & convenientes. Lingua autem Divina creata, (*divinitùs creata, Hebræa sc. vide Differt. nostram de Lingua Hebræa*) quam Deus docuit Adamum, quamque indidit linguæ & animo ipsius, omnium procul dubio est perfectissima, & rebus ipsis convenientissima, præ omnibus aliis, sicut dicitur; *Et quicquid illi animæ viventi vocabat Adam, id erat nomen ejus*, Genes.2. h.e. nomen erat ei convenientissimum, & docens de natura ejus. Ex quo & hoc consequitur, quòd magna debeatur præcellentia & prærogativa Linguæ sanctæ, quòd item Angeli magni eam æstiment, majoremque ejus rationem habeant, quàm aliarum. Unde de Scriptura ejus dicitur, quòd Figuræ literarum illius non sint tales sine certa intentione, aut per accidens, sed propter rationem aliquam

המכוון

(*primum*) intelligit *Conceptionem mentalem*, de mensura, proportione, & pondere rerum creandarum, vel creatarum: quia talis mensuratio, quà corpus est dispositum & aptum ad id ad quod creatum est, fit numero, mensurâ, pondere, proportione motuum, & harmoniâ quasi Musicâ (*totius* scil. *compositi, & omnium ac singularum ejus partium,*) ad quæ omnia requiritur Numerus, h. e. סְפָר (*quâ significatione legitur 2. Paral. 2. 17.*); Quemadmodum sc. vides ab Architecti manu non provenire domum, nisi priùs animo suo formam ejus conceperit. *Per* ספור (*secundum*) intelligit *Sermonem & Vocem*, sed *Sermonem Divinum*, *Vocem verborum Dei viventis*, cum qua (*cujus vi & virtute*) simul existit res illa in forma sua externâ & internâ, de qua loquitur, sicut dicitur; *Et dixit Esto Lux, & fuit Lux, Gen. 1. Sit expansum, & fuit ita.* Ibid. Non prodit à Deo verbum, quin simul opus ipsum existat. Per ספר (*tertium*) intelligit *Scripturam*. Scriptura autem Dei sunt creaturæ ejus: & Sermo Dei est Scriptura ejus: & Mensuratio Dei (*mentalis conceptio*) est Verbum ejus. Unde סְפָר, & סִפּוּר, & סֵפֶר in Deo sunt Res una, quæ in Homine sunt tria, quia Homo rem concipit Intellectu, eloquitur Ore, & Manu suâ scribit, ut doceat te his tribus de re una, Dei videlicet Creaturis. Hominis Conceptio mentis, Sermo, & Scriptura, sunt duntaxat signa Substantiæ rei (*signa de rebus docentia*) non Res ipsa: Dei verò conceptio & eloquutio, est Res ipsa & Scriptura ejus. Veluti si animo tuo conciperes Textorem vestium versicolorium animo duntaxat de opere suo cogitantem, (*nihil præterea agentem*) & Sericum ejus voluntate fieret coloratum

בספר השיעור והפילוס ב
בגופים הנבראים כי השיעור
עד שיהיה הגוף מסודר וערוך
ראוי למה שנברא לו לא יהיה
כי אם במנין ותמדה והמשורה
והמשקל וערך התנועות ו
וסדור המוסיקא הכל במנין
רוצה לומ' ספר כאשר אתה
רואה הכונ' לא יצא מתחת
ידו בית עד שקדם צירו
בנפשו : ורצה בספור הדבור
והקול אבל הוא דבור אלקי
קול דברי אלקים חיים תהיה
בו מציאות התכונה והצלם
אשר דובר בה כמו שאמר יהי
אור ויהי אור יהי רקיע ולא יצא
הדבור עד שנמצא המעשה ו
וספר רוצה לומר המכתב
ומכתב אלקים הוא יצירותיו
ודברי האלקים הוא מכתבו
ושיעור האלקים הוא דברו
הנה שב הספר והסיפור ו
והספר בחק האל דבר אחד
ובחק האדם שלשה מפני
שהוא משער בשכלו ומדבר
בפיו וכותב בידו הדבור ההוא
בעבור שיורה אותך באלה
השלשה על דבר אחד מבריאו'
הבורא יתברך ויהיה שיעור
האדם בדבורו ובמכתבו א
אותות מורים על עצם הדבר
לא גוף הדבר ו אבל שעור
האלקים ודברו הוא הדבר
בעצמו והוא מכתבו כאשר
אם היית מעלה על דעתך
אורג בגדי פסים מחשב ב

ההוא ׃ ואם אינו כן למה
לא נשתנו אל תורות הגוים
אשר הגלום ושבו אותם עד
שמנשה וצדקיהו שלא היו
בישראל מכעיסי׳ כמותם לא
רצו לעזוב תורת ישראל אבל
היתה להם תאוה לתוספ
תועלות מנצחון וברכת ממון
בכחות ההם אשר היו אצלם
מנוסים ממה שהזהיר הבורא
מהם ואלו היה להם היום
הפרסום ההוא הי׳ת רואה
אותנו ואתהם היום נפתים
להם כאשר אנחנו נפתים
לשארית ההבלים מאצטגנינות
ולחשים וקמיעות ונסיונות
רחוקות מהטבע עם הרחקת
התורה אותם ׃

כד אמר הכוזרי אני רוצה
עתה שתראה לי מעט משיורי
החכמו הטבעיות אשר אמרת
שהיו אצליכם ׃

כה אמר החבר מהם ספר
יצירה והוא לאברהם אבינו
והוא עמיק ופירושו ארוך
הורה על אלהותו ואחדותו
בדברים מתחלפים מתרבים
מצד אבל הם מתאחדים
נסכמים מצד אחר ׃ והסכמתם
מצד האחד אשר יסדרם מהם
ספר וסיפור וספר ׃ רצונו

vulgaris & tritus eſſet. Nam, ſi aliter fuiſſet, cur non mutarunt ſe, & amplexi ſunt Leges (*Religiones*) Gentium illarum, quę eos captivos abduxerunt & detinuerunt, factique ſunt ſicut ipſi? Hinc Manaſſes & Tzedekias (*Muſcatus miratur, cur Tzedekiæ hic mentionem faciat, cùm neq; in Scriptura, neq; in Talmud, tale quid de eo legatur, ſed potius contrarium: unde putat pro* Tzedekia, *ſubſtituendum vel* Jeroboamum, *vel* Achabum) quibus nulli alii magis Deum irritaverunt, noluerunt derelinquere Legem Iſraëlis: ſed quia vel Victoriæ, vel Opum ac divitiarum amplificandarum, aviditas apud ipſos prævaluit, Virtutibus illis (*actionibus illis ſuperſtitioſis & idololatricis*) quæ experimentis eo tempore ipſis erant comprobatæ, potiùs uti maluerunt, quàm ad id quod Deus prohibuit attendere. Et, ſi hodieq; illa ita nota eſſent, videres nos unà cũ illis adhuc per ea illectos & ſeductos, prout ſeducimur à reliquiis vanitatum & ſuperſtitionum Aſtrologicarum, Incantationum, Amuletorum, & Experimentorum procul à Natura remotorum; utut Lex Divina illas damnet & prohibeat.

XXIV. *Coſri*; Velim nunc, ut paucis mihi exponas reliquias Scientiarum Naturalium, quas dixiſti vos habuiſſe!

XXV. *Judæus*; Ex his eſt liber יצירה Jezirah, Abrahami Patris noſtri, qui eſt profundus, & longam requirit explicationem, docens de Deo & Unitate ejus, verbis reſpectu uno variis & multiplicibus, reſpectu altero verò unitis & eódem tendentibus (*ad aſſerendum ſc. Dei unitatem.*)

Ex his ſunt ספר וסיפור וספר (*à quibus vocibus liber ille incipit, his verbis;* בשלשה ספרים כספר סיפור וספר *Tribus* ספרים *creavit* ſcil. *Deus mundum*) per ספר, ספור & ספר. (& hæc tria in Deo ſunt unum, vult dicere.) *Per* ספר

ſtantiæ ſuæ, ut cortices & folia aliaq; protrudat: & ubi Cor (*medulla*) purificatum, aptumque fuerit ut in eo habitet res illa, & forma ſeminis prioris (*corrupti & putrefacti*) fructus quoque profert ſimiles fructibus ſeminis illius ex quo eſt: ſic per Lucem Moſis, omnis qui eam amplectitur, in rei veritate in eam mutatur, quamvis apparenter videatur eam depellere: Iſti quoque populi (*qui nos captivos detinent, Romani & Turcæ. In 2. edit. pro* אומות *Populi eſt* ההגריים Hagareni) ſunt præparatio q. & prodromus Meſſiæ qui exſpectatur, qui Fructus eſt (*vide Majemonidem in fine Miſchne Tórah*), omnesq; illi fient Fructus ejus, qui confitentur eum, & fiet ex illis Arbor una: Tunc glorificabunt & honorabunt Radicem, quam prius contemnebant, ſicut diximus ad illud; *Ecce prudenter aget ſervus meus, Jeſa.* 52. 13 (*par.* 2. *à* §. 34. *ad* 44.). Neque eſt quòd illos populos, ideo quòd fugiunt Idola, & aſſerunt Unitatem Dei, ſuſpicias, honores, aut laudes; Iſraëlitas autem oculo contemptibili aſpicias, quòd aliquando Baáles coluerint: quin potius attende, quòd major pars illorum Epicureiſmum foveant (*omnia à Fortuna regi, ac fortuitò fieri & evenire credentes*), imò publicè eam (*Fortunam*) laudibus celebrent, & hymnos vulgatos in ejus Laudem recitent, quibus negant (*Deum*) eſſe Præſidem & Gubernatorem actionum humanarum, vel Præmia aut Pænas pro illis diſtribuentem, quod nunquam auditum eſt de Iſraëlitis: ſed quæſiverunt illi duntaxat uſum Imaginum & Spiritualium Virtutum illarum, tanquam additamentum Legis ſuæ, quam illi retinuerunt & ſervarunt, quòd Uſus cultuum illorum (*ſuperſtitioſorum*) eo tempore vulgaris

היסודו ותשיבם אל דמות
עצמה ותדחה קלפותיה ועליה
וזולת זה ואשר יזדכך הלב
ויהיה ראוי לחול בו הענין
ההוא וצורת הזרע הראשון
עושה העץ ההיא פרי כפרי
אשר היה זרעו ממנו וכן תורת
משה כל אשר בא אחריו
ישתנה אליה באמתת ענינו
ואם הוא כנראה דוחה אותה :
ואלה האומות הם הצעה
והקדמה למשיח המחוכה
אשר הוא הפרי וישובו כולם
פריו כאשר יודו לו וישוב העץ
ואז יפארו ויוקירו השורש א
אשר היו מבזים אותה וכאשר
אמרנו בהנה ישכיל עבדי
ואל תביט אל רחק אלה מן
האלילים והשתדלותם ביחוד :
ותפארם ותשבחם ותביט
אל ישראל בעין הפחיתות
בעבור שעבדו הבעלים בימיהם:
ודתבונן במה שאפיכם רבים
מהאפיקורוסים : ועיד כי הם
מפרסמים אותה ואומרים בה
השירים דמפורסמים הנזכרים
שאין מושל על מעשה בני
אדם ולא גומל ולא עונש
עליהם מה שלא נזכר מעולם
על ישראל אך היו העם מ
מבקשים תועלות הצלמים
ההם והרוחניות תוספת על
תורתם והם שומרים תירתם
בעבור שהיתה תועלת ה
העבודות ההם גלויה בזמן

האלקי'. ואלו הייתי רואה
היהודים עושים זה לשם
האלקים הית'' אומר כי יש
להם מעלה על מלכות בית
דוד מפני שאני זוכר מה ש
שלמדתני במאמר אות דכא
ושפל רוח כי אור האלקים
איננו חל כי אם בנפשות
הנכנעים :

כג אמר החבר הדין עמך
שתחפרנו בזה מפני שאנחנו
סובלים הגלות מבלי תולדה :
אבל חשבתי בחשובים ממנו
שהם היו יכולי' לדחות הבוז
והעבדות מעל נפשות' במלה
שאמרוה מבלי טורח וישובו
בני חורים ותרום ידם על
מעבידיהם ואינם עושים זה
אלא בעבור שמירת תורתם
הלא די בקורבה הזאת להפגיע
ולכפר עונות רבות : ואלו
היה מה שאתה מבקש ממנו
לא היינו מתעכבים בגלות הזה
עם מה שיש באלקים בנו סוד
וחכמה כחכמת גרגיר הזרע
אשר יפול בארץ והוא משתנה
ומתחלף בנראה אל הארץ
ואל המים ואל הזבל ולא
ישאר לו שום רשם מוחש כפי
מה שידומה למביט אליו :
והנה היא אשר תשתנה הארץ
והמים אל טבעה ותעתיקם
מדרגה אחר מדרג' שתריק

omnia facientes ex summa devotione ad Deum (*colendum*). Et sanè si viderem Judæos talia facientes pro Dei gloria, dicerem, illos dignitate superare Reges de domo Davidis. Recordor enim probè ejus, quod suprà me docuisti ad locum illum Jesa. 57. 15. וְאֶת דַּכָּא וּשְׁפַל רוּחַ *Habito cum contrito & humili spiritu*; quòd sc. Lux divina non habitet, nisi in Animis humilium.

XXIII. *Judæus*; Jure facis, quòd nos hoc nomine carpis & confundis, quia ferimus hoc exilium sine fructu & effectu (*juxta illud Esaiæ cap. 26. 18. scribit Muscatus:* Concepimus, parturivimus, & quasi ventum peperimus, salus non est facta in terra &c.) Existimo autem eximios & præstantiores inter nos potuisse depellere Contemptum & Servitutem vel unico verbo, ore suo prolato sine labore & defatigatione, & se in libertatem vindicare, atque superiores evadere illis qui ipsos in servitute detinebant. Hoc autem non faciunt nulla alia de causa, quàm ut observent Legem suam. Annon sufficit ipsis, hac ratione intercedere, & expiare iniquitates multas? (*suas & aliorum. Confer cum his, quæ habentur par. 1. §. 115.*) Si id esset, quod tu à nobis requiris, non tam diu detineremur in hac captivitate; præterquàm quòd Deus etiam occultas & sapientes hujus rei causas habet (*quòd nos tamdiu detinet in captivitate*), qualis sapientia conspicitur in Grano seminis; Quemadmodum enim illud in terram cadit, & apparenter mutatur in Terram, Aquam, & Fimum, neque ullum sensibile ejus signum reliquum manet, uti videtur aspicienti illud: cùm tamen illud ipsum sit, quod Terram & Aquam mutat in naturam suam, gradatimque elementa hæc conterendo convertit in similitudinem sub-

XXII. *Judæus*; Non hinc argumentum duco. Video enim duas gentes penitùs inter ſe diſſentientes (*in Fide ſc. & Religione*) quarum unaquæque pollet Gloriâ, Dominio ac Potentiâ. Non poteſt autem eſſe Veritas ſimul in duobus extremis oppoſitis vel contrariis, ſed in alterutro (*ſi ſit in uno, non erit in altero*). Quin & jam ſuprà (*par. 2. §. 34. uſq, ad* 44.) expoſuiſti è ex loco Eſa. 52. 13. *Ecce proſperè aget ſervus meus*; Paupertatem & Humilitatẽ longè magis convenire Rei Divinę, quàm Gloriam & Superbiam. Id quod etiam manifeſtum eſt in duabus illis Gentibus. Chriſtiani enim (*in 2. Edit. pro* הנוצרים, *eſt* הפרס״ים Perſæ) non gloriantur de Regibus, vel de Potentibus heroibus, vel de Divitibus, ſed de hominibus illis, qui ſequuti ſunt Jeſum (*in 2. edit. pro* ישו *eſt* בַּעַל דָּתָם Authorem fidei & Religionis ſuæ) diu antequàm confirmata eſſet ejus fides & religio: Illi autem Viri erant exules, obſcuri & latentes, paſsim locorum, ubi deprehendebantur, occidebantur, & perpeſſi ſunt pro confirmatione fidei ſuæ admirandas contumelias & ſupplicia: Hi tamen ſunt in quibus ſibi benedicunt, & loca tùm nativitatis aut habitationis, tùm mortis eorum venerantur, & exſtruunt eis fana & delubra nominibus eorum inſignita & dicata. Hagarenæ etiam ſectæ Authores (*Turcæ, Iſmaelitæ*) multas contumelias ſuſtinuerunt, donec corroborati & confirmati fuerunt: & in iis, in illorum humilitate & morte, ipſi quoq; ſeſe jactant, & gloriantur, non in Regibus, qui vel propter amplas divitias, vel magnam potentiam & magnificentiam magni ſunt; veluti quòd Veteramentis induti fuerint & hordaceum panem, neq; tamen hunc ad ſaturitatẽ, comederint, hæcq; omnia

כב אמר הכוזרי לא הבאתי מזה ראיה מפני שאני רואה שתי האומות החולקות זו על זו יש לכל אחת מהם גדולה וממשלה ׃ ולא יתכן שיהיה האמת בשני קצות ההפך אלא או באחת מהם או אינו באחת מהם ׃ וכבר פירשת בהנה ישכיל עבדי מה שהורה ש שהדלות והשפלות יותר ראוי בענין האלקי מהגדולה והגאוה ׃ והוא גם כן גלוי בשתי האומות כי הנוצרים אינם מתפארים במלכים ולא בגבורים ולא בעשירים אבל באנשים ההם שהלכו אחרי ישו כל הימים הארוכים אשר לא נקבעה בהם דתו ׃ והיו האנשים ההם גולים ונחבאים ונהרגים בכל מקום שמצאו וסבלו על חזוק אמונתם ענינים מופלאים מן הבוז וההרג והם אשר בהם מתברכים ומכבדים מקומיתם ומקומו׳ הריגתם ובונים הבמות על שמותם וכן עוזרי בעלי דתי ישמעאל סבלו מן הבוז הרבה עד ש שנעזרו ובהם הם מתפארים ובשפלותם ובמיתם על עזר דתם נשתבחים לא במלכים המתגדלים בממונם וגדולת ענינם אך כאשר היו לובשים הבלוים ואוכלים השעורים מבלי שבעה ׃ אבל היו עושין כל זה עם תכלית הבדלם אל

שהוא עושה כי הם אינם יראים לקבל גמול על היראה ההיא ואינם חושבים שאם היו גוזלים או רוצחים היו נענשים על זה אבל צוו על הטוב והזהירו מן הרע בדרך הראוי והמשובח ולהתדמות לבורא אשר סדר הדברים על דרך הטוב: וקבעו הנימוסים השכליים והם ההנהגות שאינם חובות אך ורק מותנים אלא בעת הצורך ואין התורה אלא בחלקים מנהגיים: וכבר נתבאר בחכמה התוריה מה שסובל התנאי ומה שאיננו סובלו:

כ אמר הכוזרי שקע האור ההוא אשר אתה מספר שקיעה שהדעת מרחקת שיראה עוד ואבד אבידה שהשבתה אלהי עולה ב במחשבה:

כא אמר החבר איננו שוקע אלא בעיני מי שאינו רואה אותנו בעין פקוחה ומביא ראיה מדלותינו ועניינו ופזורינו ש שנשקע אורנו ומגדולת זולתנו והשגתו לעולם ומשלו בנו כי יש לו אור:

Timore suo: neque cogitant, si vel furentur, vel occidant, se ideò esse puniendos, sed præcipiunt Bonum & prohibent Malum, honestatis & virtutis causâ, ut assimilentur Creatori, qui omnia voluit ordinatissimè & εὐσχημόνως fieri: & sanciverunt Consuetudines, vel Leges Intellectuales (*cum Intellectu & Ratione convenientes*), quæ sunt Præcepta civilia secundum virtutem vivendi (*vide sup.§ 3.*); non necessariò obligatoria (*ad salutem & felicitatem nostram promovendam*), sed conditionata (seu, *cum exceptione hac*) nisi videlicet Necessitas aliud postulet vel suadeat (*de quo unusquisq; judicat pro suo lubitu & arbitrio*). Nostra verò Lex non ita est comparata(*Legis nostræ præcepta non sunt ita libera, & cum annexa hac conditione*) nisi in quibusdam particularibus civilibus actionibus (*veluti*, דיני ממונות *& similibus*); & tamen his quoque cavit Sapientia Legalis, (*per Cabalam seu oralem traditionem*) explicando, quænam sint, quæ conditionem vel exceptionem illam admittant, & quæ eam non admittant.

XX. *Cosri*; Occubuit verò Lux illa (*penetrans, vide sup* §.15.) quam jactas, & quidem occasu tali, ut nulla spes sit, illam iterùm exorituram, & ita interiit, ut non cogitari possit, illam aliquando redituram. (*Muscatus dicit*; Non cogitavit hîc Antagonista iste, quod in Scriptura Deus promisit, dicens; *Surge Lux mea, quia venit Lux tua, & Gloria Domini super te orietur*, Esa.60.1.).

XXI. *Judæus*; Non occidit, nisi in oculis eorum, qui nos non vident oculo aperto & perspicaci, quique ex nostra paupertate, miseriâ, & dispersione, colligunt & argumentantur, Lucem nostram occidisse; & (*vice versâ*) ex aliorum gloriâ, felicitate mundanâ, & in nos dominio, concludunt, illos habére Lucem.

vel ſubtilibus conceptibus & inventis, vel eleganti ordini quem in ſcriptis ſuis obſervant, vel demonſtrationibus, quas afferre videntur. Nihilominus enim (*utut iſta omnia habeant*) vulgus non ita ſectatur eos, ſicut illas Animas prophetantes Veritatem (*licet non ita ſubtiles* &c.) ſicut vulgò dicitur, נִכָּרִים דִּבְרֵי אֱמֶת *Facilè agnoſcuntur Verba Veritatis* (*conf. inf par.* 5. *§.*16.)

XVIII. *Coſri*; Video, te contemnere Philoſophos, & prorſus alia ipſis attribuere, quam ea à quibus celebrantur, adeò ut omnis, qui ſe (*per ſanctam vitam & virtuoſas actiones*) à mundo ſeparat & ſegregat, dicatur factus Philoſophus, aut ſequi dogmata Philoſophorum : Tu verò omnia Bona opera ipſis denegas & abjudicas.

XIX. *Judæus*; Quod verò ego tibi dixi (*Sup.*§.13.) eſt Fundamentum fidei ipſorum. Summum enim Hominis Bonum illi conſtituunt in Scientia theorica ſeu contemplativa, & in eo, ut Entia intelligibilia ita apprehendat Intellectus in potentia (*potentialis*, *paſſivus*) ut fiat Intellectus in actu (*activus*), exinde Intellectus habitualis, proximè accedens ad intellectum agentem, nullam timens conſumptionem : Huc autem non perfectè pervenitur, niſi conſumendo dies in continuo ſtudio & perpetua meditatione; hoc verò quia fieri & conſiſtere non poteſt cùm negotiis mundanis (*negotiorum mundanorum tractatione*), viſum eſt eis (*hujus rei causâ*) ſe ſeparare à Divitiis, Honoribus, Voluptatibus, & Liberis, ne hæc ipſos avocent à Scientia. Cùm verò homo ſibi propoſitum habet finem, Scientiam ſolam, non valdè curat quid agat (*non ſolicitus eſt de Actionibus ſuis. quales eæ ſint*). Non enim timent (*Deum*) ut recipiant retributionem pro Timore

להאמין לפילוסופים עם דקות
חקוייהם ויופי סדר חבוריהם
ומה שנראה עליהם מהמופת
אך אין ההמון הולכים אחריהם
כאלו הנפשות מתנבאות
באמת וכמו שאמר נכרים
דברי אמת :
יח אמר הכוזרי אני רואה
אותך מגנה הפילוסופים ומיחס
אליהם הפך מה שנתפרסמו
בו עד שכל מי שנבדל ונפרש
יאמר עליו ששב פילוסוף או
הולך על דעת הפילוסופים
ואתה שולל מהם כל מעשה
טוב :
יט אמר החבר אבל מה
שאמרתי לך הוא שורש א
אמונתם כי תכלית ההצלחה
לאדם איננ' כי אם המדע
העיוני והגעת הנמצאות
מושכלות בשכל בכח וישוב
שכל בפועל ואחר כן שכל נ
נאצל קרוב לשכל הפועל ולא
יירא הכליון וזה לא
ישלם אלא בכלות הימים
במחקר והתמדת המחשבה
וזה לא יתכן עם עסקי העולם
על כן הם רואים שיפרשו
מהממון והגדולה וההנאה
והבנים כדי שלא יטרדו אותם
מן המדע וכאשר יהיה האדם
יודע התכלית ההוא המבוקשת
מהמדע לא יחוש על מה

והמילה והרחקת ישמעאל
ועקידת יצחק לשחוט אותו
כי ראה מן הענין האלקי מה
שראה טעם לא הקשה וראה
שאין דבר ממנו נעלם מחלקי
מעשיו וראה שהוא גומל אותו
על צדקתו לרגעים ומורה
אותו הדרך הישרה בכל מ
מעשיו עד שלא היה מקדים
או מאחר כי אם ברשותו ואיך
לא ילעג להקשותיו הקדומות
כאשר דרשו רבותינו זכרונם
לברכה ויוצא אותו החוצה
אמר לו צא מאצטגנינות שלך
רוצה לומר שצוהו לעזוב כל
חכמותיו ההקשיות מחכמת
הכוכבים וזולתם וידבק ב
בעבודת מי שהגיע אליו בטעם
כמו שאמר טעמו וראו כי טוב
יי' ובאמת נקרא אלקי ישראל
מפני שהראות הזה נעדרת
בזולתם : ונקרא באלקי
הארץ בעבור שיש לה כח
מיוחד מאוירה וארצה ושמיה
עוזרי' על זה עם הדברים
התלוים בה אשר הם כעבודת
האדמה וההצעה להצלחת
המין הזה : וכל מי שרדף
הנימוס האלקית הוא הולך
אחר בעלי הראות הזאת וינוחו
נפשותם להאמין להם עם
תמימות דבריהם ועובי מ
משליהם מה שלא ינוחו
להאמין

alia), Circumciſionem , Elongationem Iſmaelis, Ligationem Iſaaci ut mactaret eum; quia de Re Divina vidit, quod videt Guſtus (*ſenſibilis apprehenſio*), non Ratiocinatio (*quia apparitiones Divinas, oculis perceptibiles, accepit, per quas Dei notitiam didicit, quæ ipſi longè pluris fuerunt, quàm ratiocinationes mentis*) ; vidit (*ex eis*) Ei (*Deo*) nihil eſſe abſconditum de omnibus particularibus actionibus ſuis ; vidit, Eum ſibi retribuere bona pro Juſtitia ſua ſingulis momentis, & docere ſe viam rectam in omnibus operibus ſuis, ita ut nihil vel citiùs, vel tardiùs agat, ſed omnia facultate & authoritate ejus. Quomodo itaque non ludibrio habuiſſet ratiocinationes ſuas priores? Sicut docuerunt Rabbini noſtri, ad illa verba ; *Et exire fecit eum forâs*, Geneſ. 15. 5. Ajunt, Deum dixiſſe ipſi; *Egredere ex Aſtrologia tua*, h.e. præcepiſſe ipſi, ut deſereret omnes Scientias ſuas rationales Aſtrologicas, & alias, & adhæreret unicè Ei, ad quem pertigit per Guſtum , ſicut dicitur, טַעֲמוּ וּרְאוּ *Guſtate & videte, quòd bonus ſit Dominus*, &c. Pſal. 34. 9. Qui & verè vocatur *Deus Iſraëlis*, quia iſtâ Viſione alii (*præter Iſraëlem*) ſunt deſtituti ; item *Deus terræ illius*, (*ſc. Sanctæ*) 2. Reg. 17. ℣. 26. 27. quia ex Aere, Solo, & Cælo ſuo, virtutem habet peculiarem ad hæc juvanda & promovenda, unà cum rebus aliis ab ea dependentibus (*operibus Legalibus, quæ non niſi in illa terra licet facere. Vide ſup. par. 2. §. 12.*) quæ ei ſunt inſtar Agriculturæ, & præparationis ad felicitatem ſpeciei iſtius. Et quicunque ſectantur Legem Dei, illi ſequuntur Dominos Viſionis iſtius (*Prophetas*), & tranquillis animis credunt illis, quamvis verba illorum ſimplicia , & Parabolæ craſſæ videantur ; qualem fidem non habent Philoſophis, eorumque

antea consueverat pervenire ad Deitatem, & Unitatem (*ad Deitatis & Unitatis agnitionem*): tunc etiam Homo Veneratione & Amore ejus, quem veneratur, corripitur, ut propter Amorem ejus Animam quoque suam morti exponat, ob maximam, quam invenit, voluptatem si ei adhęreat, damnum item & dolorem, si ab eo elongetur; Contrà quàm Philosophi faciunt, quibus Cultus Dei nihil aliud est, quàm Virtus laudabilis & Verbum Veritatis (*verum*), ad magnificandum eum super reliqua entia omnia, sicut Sol laudatur & magnificatur super reliqua visibilia: Negatio Dei, nihil aliud, quàm Vitium Animæ, mendacio delectantis.

XVI. *Cosri*; Ita mihi declarata est differentia inter אלהים & יהוה; & intelligo, quid intersit inter Deum Abrahami, & Deum Aristotelis; quòd item Nomen proprium יהוה aveant Animæ percipere Gustu & Visione (h. e. *per visiones spirituales Propheticas sensu perceptas, ex quibus indubitanter colligebant, Deum secum loqui*); Nomen autem אלהים Ratiocinatio assequatur (*quia ratiocinatione Intellectuali comprehendi potest Dei existentia & Unitas*): quòd insuper Gustus ille inducat hominem, ut Vitam suam exponat propter Amorem Dei, & Mortem ejus causâ obeat; Ratiocinatio verò illa (*Philosophica*) duntaxat probet, quòd nostri sit officii Deum super omnia exaltare, quamdiu id non nocet, vel dolorem causatur; denique non esse culpandum Aristotelem, si irrideat Opera Legalia, quia incertum seu dubium apud ipsum fuit, num Deus illa sciat! (*conf. sup. §. 3.*)

XVII. *Judæus*; Ita sanè pertulit patienter Abraham (*Profectionem ex*) Ur Chaldæorum (*patria suâ*) ut peregrinus ageret (*in terra alia*),

להקשות ההם אשר היו רגילות להגיע בהם אל ה האלהות והייחוד ואז ישוב האדם עבד חושק בנעבדו ומוסר נפשו להריגה על אהבתו לגודל מה שהוא מוצא מערבות הדביקה בו: והנזק והצער בהתרחק ממנו בהפך הפילוסופים שאינם רואים בעבודתו כי אם מוסר טוב: ודבר האמת בגדלו על שאר הנמצאות כמו שראוי לגדל השמש על שאר הנראים ושאין בכפירה באלקים יותר מפחיתות הנפש הרוצה בכזב:

יו אמר הכוזרי כבר התבאר לי ההפרש בין אלקים וי״י והבינותי מה בין אלקי אברהם ואלקי ארסטו ושי״י תכספנה לו הנפשות בטעם וראיה: ואלקים יטה אליו הקשה והטעם ההוא יביא מי שיגיע אליו שימסור נפשו על אהבתו ושימות עליה וההקשה הזאת היא ראיה כי רוממותו חובה בעוד שלא תזיק ולא יגיע בעבורה צער ואין להאשים ארסטו כשהוא לועג על מעשה הנימוסים אחר שהוא מסופק אם ידע האלקים אתם:

יז אמר החבר ובאמת סבל אברהם אור כשדים והגרות

ושם ה׳ הוא המכונה ממנו בפנים באמרו פני ילכו : ואם אין פניך הולכים והוא הענין המבוקש באמרו ילך נא ה׳ בקרבנו וענין אלקי׳ יושג בהקשה כי השכל מורה שיש לעולם מושל ומסדר ונחלקים בזה בני אדם כפי הקשותם והקרוב שבדעות בו דעת הפילוסופים : אבל ענין ה׳ לא יושג בהקשה אך בראיה ההיא הנבואית אשר בה יושב האדם כמעט שיפרד ממינו וידבק במין מלאכי ותכנס בו רוח אחרת כמו שאמר ונהפכת לאיש אחר ויהפוך לו אלקים לב אחר : ורוח לבשה : והיתה עלי יד ה׳ : ורוח נדיבה : ורוח כנוי על רוח הקודש הלובשת הנביא בעת הנבואה והנזיר והמשיח כשנמשח לכהונ׳ או למלוכה עת שימשחנו הנביא או עת שיעזרנו האלקים ויישירהו בדבר מן הדברי׳ או בעת הודעת הכהן במדע הנעלם אחר שישאל באורים ותומים : ואז יסורו מלב האדם הספקות הקודמות אשר היה מסתפק באלקים וילעג להקשות

Porrò Nominis Tetragrammati יהוה cognomen aliquando eſt פָּנִים *Facies*; ut cùm dicitur; פָּנַי יֵלֵכוּ Facies mea *ibit*, Exo. 33. ℣. 14. Item, *Niſi* פָּנֶיךָ facies tua *præcedat*, ibid. v. 15. Idem enim intelligitur, quod alibi dicitur; *Gradiatur quaſo* יהוה Dominus *in medio noſtri*, Exo. 34. 9.

Senſus Nominis אלהים (*quod per Nomen Elohim intelligitur*) apprehendi poteſt per ratiocinationem: quia intellectus docet, Mundum habere Dominatorem & Directorem; & de hoc diverſæ ſunt hominum ſententiæ, pro diverſitate ratiocinationis ipſorum: Probabiliſſima omnium eſt ſententia Philoſophorum. Quod verò intelligitur per יהוה, non apprehenditur ratiocinatione, ſed per Viſionem illam Propheticam, per quam homo quaſi à ſpecie ſuâ ſeparatur & abſtrahitur, & accedit ad Speciem Angelicam, Spiritusque alius in eum ingreditur (*de his videatur Joſeph Albo in* ספר עקרים *cap.* 15.) ſicut dicitur; *Et efficieris vir alius*, 1. Sam. 10. 6. *Et induit Spiritus* &c. 1. Chron. 12. ℣. 18. *Et fuit ſuper me manus Domini*, Ezech. 37. ℣. 1. & 40. 1. *Spiritus liberalis* &c. Pſ. 51. In quibus (*& ſimilibus* Locis) Nomen רוח *Spiritus* cognomen eſt Spiritus Sancti induentis Prophetam tempore Prophetiæ (Jeſa. 61.) vel Naſireum (*ut Samſonem, Judic.* 13. 25.), vel Unctum ſeu ad Sacerdotium, ſeu ad Regnum (*veluti Saulem*, 1. *Sam.* 10. 1. 6. *Davidem, ibid. cap.* 16. 13.), quando Propheta eum unxit, aut Deus eum adjuturus (*aliquid ſingulare per eum operaturus*), vel directurus erat in aliqua re, aut occultę alicujus rei ſcientiam per ſacerdotem notam facturus, poſteaquàm per Urim & Thummim interrogavit. Et tunc (*cùm ſc. homo ad aliquem iſtorum graduum pertingit*) recedunt è corde hominis dubia præcedentia, quæ de Deo habebat, ut ludibrio habeat ratiocinationes illas (*Philoſophicas*) per quas

tentiam Aben Esræ, qui ad illum locum ita scribit: ידענו כי אל שדי הוא ה'ש' הנכבד Scimus, quòd *El Schaddai* sit ipsum Nomen gloriosum (*tetragrammaton*), neque alia inter illa est differentia, nisi quòd אל שדי sit Epitheton vel Adjectivum; Nomen gloriosum (יהוה) aliquando substantivum (*proprium Nomen*); aliquando adjectivum (*significans Eum qui* מְהַוֶּה *existere facit & producit miracula & prodigia plurima*). Nam Abrahamo dictum legimus; אני יהוה *Ego sum* יהוה, *qui eduxi te ex Ur Chasdim*, Genes. 15.7. Jacobo; *Ego* יהוה *Deus Abrahami Patris tui.* Rabbi Jeschuah excipit; *Abrahamum & Jacobum ignorasse hoc Nomen; & Mosen id hîc inseruisse de suo.* Sed futile hoc est; Quomodo enim Moses hîc Nomen illud expressisset, si Deus id non dixisset & protulisset? Nullum itaque dubium est, quin primi Patres illud noverint. Nomen substantivum noverunt; Sed Nomen adjectivum non sciverunt. *Et mox*; Patriarchæ non pertigerunt ad eum gradum, לדבקה בשם ut conjungerentur cum hoc Nomine, sicut Moses, cui Deus notum se fecit de facie ad faciem, unde ipse potuit mutare naturas mundi hujus inferioris, & miracula ac prodigia facere, quod non potuerunt Patriarchæ.

[2.] *Muscatus hanc similitudinem ita explicat*; Comparat virum singularem de Populo Dei Sancto ac peculiari, quos Deus dignatus est apparitionibus suis & Providentiâ particulari in omnibus rebus ipsorum (quales fuerunt Patriarchæ & Prophetæ) cum Homine Solem vidente, ejusque Ortum, Occasum, motum & revolutionem intelligente, ac proinde domum suam ita ædificante, & fenestris instruente, ut tota à radiis solaribus collustretur; tùm etiam per hanc notitiam certa tempora observante ad serendum ac plantandum, ut omnia feliciter & ex voto progerminent & succrescant. Sic enim Patres nostri sancti sciebant & intelligebant rationes & Vias Dei sui, qui Sol & Clypeus ipsorum erat, sciebant quid ipse requireret, & sibi faciendum esset, & hinc aperuerunt ei fenestras in domibus animæ suæ, & actiones suas juxta ejus voluntatem instituerunt, unde factum ut omni genere prosperitatum animæ & corporis cumulati fuerint. Pharaonem autem & ejus similes comparat cum Hominibus, qui nunquam viderunt Solem, neque quid esset Sol noverunt, sed utuntur umbrâ duntaxat & nube, splendoreque & radiis ex nubibus densis prodeuntibus, & sic per accidens commodum ab eo percipiunt; quia natura ejus ipsis est abscondita, & viæ illius ignotæ.

Porrò,

שם נוהג במצרים כאשר אמר
פרעה ליוסף אחרי הודיע
אלקים אותך את כל זאת :
איש אשר רוח אלקים בו
כאשר אם היה אדם אחד
ראה השמש לבדו ויראה
מקומות זריחתה ומקומות
מרוצתה ואנחנו לא ראינוה
מעולם אבל אנחנו משתמשים
בצל ובענן ונראה ביתו מאירי'
יותר מבתינו בעבור ידיעתו
במהלך השמש ויקבע לה
חלונות ואשנבים כפי רצונו
וכן נראה זריעותיו מצליחות
ואמר לנו כי זה בעבור דעתו
בשמש והיינו מכחישין בזה
ואומרים מה היא : אבל אנו
יודעים האור ותועלותיו רבו'
אך הם באות אלינו במקרה
והוא אומר יבואני ממנה מה
שאני חפץ ובעת שאחפוץ
בעבור שאני יודע סבתה ואיך
מהלכ' וכאשר אזמן לה ואציע
ואשמור בכל מעשי בעתים
ידועים אצלי אינני חסר מ
מתועלתה כאשר אתם רואים :

& Gloriæ (*Providentia Divina, per miracula, & alia signa Israëlitis adhærentis*). Verùm (*nomen*) אלהים Elohim vides in Aegypto (*ab Aegyptiis*) fuisse usurpatum & usitatum (*ac proinde, Deum non omninò negarunt, sed tantùm, quatenus per Nomen* יהוה *designatur*), sicut Pharao ad Josephum dicit; *Posteaquam notum tibi fecit* אלהים Elohim *omne hoc*, Genes. 41.39. Item; *Vir, in quo est Spiritus* אלהים Elohim, v.38. Illustrari potest hæc res similitudine: Sit vir quidam, qui solus videret Solem, & simul loca Ortûs, Cursûs, & revolutionum ejus novisset; nos verò eum (*Solem*) nunquam vidissemus, sed Umbrâ duntaxat & Nube frueremur; cerneremusque postea Domum illius viri magis à Sole illustrari, quàm domos nostras; eò quòd ille nôrit Cursum Solis, ac proinde fenestras suas ita versus Solem direxisset, prout voluit, (*ut tota domus ab ejus radiis collustrari potuerit*); præterea etiam (*cerneremus*) quæ serit & plantat, feliciùs succrescere (*quia sc. ille Solis proprietates & vires novit & observat*); & post hæc ille nobis diceret, hæc inde provenire, quòd Solem nôsset; sanè hoc negaremus, & diceremus, Quid est hoc? (*quid est Sol?*) Novimus equidem Lucem, & utilitates ejus plurimas, verùm illæ nobis eveniunt per accidens: Ipse verò respondebit; Mihi à Sole evenit quod volo, & quandocunq; volo, quia ego novi ejus causas ac motum, & quando in meis actionibus, (*in ædificando sc. plantando & serendo*) debita tempora, juxta hanc meam notitiam, observo, nunquam frustror usu & utilitate ejus, sicut videtis [2.]

N O T Æ.

[1.] *Muscatus scribit, ad hanc Classem pertinere Patriarchas etiam, qui ante Mosen fuerunt. Quod dicitur Exo.6.2.* Et apparui Abrahamo, Isaaco, & Jacobo in nomine אֵל שַׁדַּי Dei Omnipotentis, sed nomine meo יהוה non me notum feci eis; *id explicandum esse ex mente Authoris, juxta sen-*

Animæ suam originem & veram venam ducunt ex semine Adami, ut alibi explicatum est (*par.1.§.47.95. 115. & alibi*), & ab eo continuâ serie propagatum est Peculium & Cor (*hominum, Viri peculiares, Deo propinqui & accepti; eo sensu, quo sæpè jam in superioribus hæc occurrerunt*) per singulas generationes & tempora, à quibus communis multitudo hominum excipiebatur, qui eorum respectu se habuerunt instar Corticum, Foliorum, Succi vel Resinæ, & similium. Deus hujus Cordis & Nuclei vocatur in specie יהוה. Et quia inhæsit Adamo, ideò translatum vel mutatum est Nomen אלהים (*quod adhibetur ab initio historiæ Creationis* Genes. 1.) post absolutum Opus Creationis, in יהוה אלהים (*Genes. cap.2.v.4. ubi primùm occurrit.*), quemadmodum Rabbini nostri dixerunt; *Vocatur* (*hic, Gen. 2.4.*) *Nomine pleno, propter Mundum plenum:* Perfectio autem Mundi non fuit nisi in Adamo, qui Cor fuit omnium (*rerum creatarum*) quæ præcesserunt ipsum. Id quod Nomine אלהים significatur, nemo negat sanâ mente præditus (*ex quocunq; fuerit populo*): quòd verò significatur per יהוה id est quod negatur, & à multis non agnoscitur. Prophetia enim est res admiranda & rara in paucis & singularibus, nedum in magna multitudine (*Prophetarum, uti olim erat, vide §.3.11. & alibi*: h.e. *Difficulter credi potest, Prophetiam reperiri in aliquot paucis, nedum in tanto Prophetarum numero*). Hinc fluxit negatio Pharaonis, cùm diceret; *Non novi* את יהוה *DOMINUM*, Exod.5.2. quasi ex Nomine יהוה intellexisset explicatè Lucem illã penetrantem, quę intelligitur per illud, ipsumq; docuisset de Deo, quòd Lux ejus adhæreat hominibus, & in illos transeat ac penetret. Itaq; porrò dixit ei Moses & Aaron; *Deus Hebræorum*, v.3. quo epitheto respicitur ad Patres seu Patriarchas, qui ipsis (*Aegyptiis*) testes erant sufficientes Prophetiæ, & Gloriæ

יש להם מוצא ומחצב מזרע אדם כאשר התבאר: ונמשכת הסגלה והלב דור אחר דור וזמן אחר זמן ויצא המון בני אדם זולת הלב ההוא קלפות ועלים ושרפים וזולתם: ונקרא אלוה הלב הזה בפרט ה' ובעבור הדבקו באדם ה הועתק שם אלקים אחרי כלות מעשה בראשית אל ה' אלקים: וכמו שאמרו רבותינו נקרא שם מלא על עולם מלא ושלמות העולם לא היה כי אם באדם אשר היה לב כל מה שקדם לו: והענין הנרצה באלקים לא יכחיש אותו מי שיש לו דעת אך תפול ההכחשה בי' מפני ש שהנבואה מופלאה נכריה ביחידים כל שכן בהמון ועל זה הכחיש פרעה ואמר לא ידעתי את י' כאלו הבין מגלת י' מפורש מה שיובן מהאור הנוקב והודה אותו על אלוה ידבק אורו בבני אדם ויעבור בם והוסיף לאמר לו אלקי העברי' רמז אל האבות אשר העידו להם עדים בנבואה ובכבוד אבל אלק' הנך רואהו

לצורך או לתאוה אבל הוא מקיים כל מצות הנשואים כאשר צוה בהם האלקי' או כמי שאוכל בשר החזי' אבל הוא נזהר בשחיטה ומן הדם וזולתו מתנאי המאכלים כאשר צוה :

טו אמר החבר הנה העידות על מקום ספק ואין אצלי בו ספק וכבר יצאנו מענינו במדות וצריך שנשוב אליו ואוסי' לך באור בדמיון מהשמש שהיא אחת אך מתחלפים מערכות הגשמים המקבלים אותה ואשר יקבל אורה קבול שלם יותר הפנינים והשוהם על הדמיון והאויר הצח והמים : ויקרא בזה אור נוקב ויקרא באבנים הזכות והשטחיים הקלליים אור בהיר על הדמיון : ובעצים ובארץ וזולתם אור נראה ובכל הדברים בכללות אור סתם בלתי שם מיוחד והאור הסתם הוא כמו אמרנו אלקים כאשר התבאר והאור הנוקב הוא כמו שם ה' המיוחד ביחס אשר בינו ובין השלם שבכל בריאותיו בארץ רוצה לומר הנביאים אשר נפשותם זכות מקבלות לאורו יעבור בהם בעבור אור השמש בשוה' ובפנינים ואלה הנפשות

ptatem suam duceret Sororem suam; interim omnia reliqua Sponsalium & Nuptiarum præcepta observaret, quæ Deus de his dedit: aut, si Israëlita aliquis comederet Carnem suillam, diligenter tamen sibi caveret circa Mactationem (*ut omnia ejus requisita observet*) à Sanguine, à Nervo femoris, & reliqua de cibis à Deo præcepta.

XV. *Judæus*; Ecce moves dubia, quæ apud me (vel, *meo judicio*) prorsus non sunt dubia. Sed nimis longè digressi sumus ab instituto & proposito nostro de מדות Attributis & Nominibus, vel etiam Formis & figuris (*quibus Deus se videndum & cognoscendum exhibuit, sup. §. 3. à §. 4. hucusque facta est digressio*); ad quas nobis revertendum. Ad illarum rationem meliùs tibi declarandam, adducam tibi Simile à Sole. Sol unicus est, sed variæ sunt proprietates & affectiones corporum, eum recipientium. Perfectissimè præ aliis recipiunt ejus Lucem Margaritæ & Gemmæ; veluti Ex.gr Gemma שֹׁהַם; Aer item serenus, & Aqua. In his vocatur אור נוקב *Lux penetrans*: in Lapidibus puris, & superficiebus tersis & politis (*veluti Aëre polito, & similibus*) vocatur אור בָּהִיר *Lux clara & lucida*: in Lignis, Terra, & similibus, vocatur אור נִרְאָה *Lux apparens, conspicua*: in cæteris rebus in genere, אור סְתָם *Lux absoluta*, sine nomine vel epitheto proprio & peculiari. *Lux absolutè* est cùm dicimus אֱלֹהִים (*cùm Deus hoc Nomine appellatur, & cognoscitur*): *Lux penetrans*, cùm vocatur יהוה Nomine Tetragrammato proprio, communionem denotante inter ipsum, & inter perfectissimas in terra Creaturas ejus, Prophetas, inquam, quorum Animæ puræ & aptæ sunt ad recipiendum Lucem ejus, ut in eos transeat vel penetret (*eas totas impleat*) sicut Lux Solis in lapidem *Schóham* & in Margaritas. [1.] Hæ

partem Præceptorum acroamuticorum etiam mutarunt, quàm longisfimè recedunt, (*absunt à nobis, & propiùs ad nos accedit Jeroboam*).

XIV. *Cosri*; Magna distinctio facienda est inter cætum Jeroboami (*qui vitulos coluerunt*) & inter cætum Achabi, (*qui cultor fuit Baalis*) Nām Cultores Baális sunt Idololatræ absolutè, sicut dixit Elias; *Si Jehova est Deus, ite post eum; Si verò Baal, ite post ipsum*, 1. Reg. 18. 21. Dubitarunt tamen Sapientes de illis, ex eo quòd Josaphat comederit de cibo Achabi (*quomodo cum illo prandere vel cibum capere potuerit*) quod non legitur de cætu Jeroboami (*quòd sc. Viri Sancti & insigniores ex Israële cum eo comederint, vide* 1. *Reg.* 13. 7. 8. 9. *Extat autem hæc dubitatio in Talm. Chólin cap.* 1. *Muscatus dicit, se non satis vim hujus rationis assequi*). Et Elias non loquutus est de Cultu Vitulorum (*sed de cultu Baális*) quando dixit; *Zelando Zelatus sum pro Domino Deo Exercituum &c.* 1. Reg. 19. 10. 14. quia cætus & asseclæ Jeroboami ad Dominum Deum Israëlis dirigebant omnes actiones suas: Et Prophetæ, quos habuerunt, fuerunt Prophetæ Domini: Prophetæ autem Achabi, fuerunt Prophetæ Baális. Et Jehu filius Nimschi surrexit ad delendum & exstirpandum opus Achabi, singulari ad id utens medio & arte, quando dixit; *Achab coluit Baalem parùm, Jehu colet eum multùm*, 2. Reg. 10. ℣. 18. ne quievit, donec delevisset memoriam Baalis: in Vitulos non immisit manum: Illos autem quod attinet, qui primum Vitulum fecerunt, Cætum Jeroboami (*qui alteros Vitulos fecit*), Cultores Excelsorum & Idoli Michæ, illi omnes Intentionem suam dirigebant ad Deum Israëlis, sed cum ejus ira & indignatione, quia, qui hæc faciebant, mortis reatum sibi attraxerunt; Veluti si quis seu ad usum, seu ad voluptatem

המצות השמעיות כבר רחקו
עד מאד :
יד אמר הכוזרי צריך שנבדיל
בין סיעת ירבעם ובי' סיעת
אחאב הבדלה גדולה: כי עובדי
הבעל הם עובדי עבודה זרה
לגמרי : וכן אמר אליהו אם ה'
הוא האלקי' לכו אחריו: ואם
הבעל לכו אחריו ובהם היו
מסופקים החכמים איך היה
אוכל יהושפט מסעוד' אחאב
ולא אמרו כזה בסיעת
ירבעם וגם אליהו לא דבר
בעבודת העגלים כאשר אמר
קנא קנאתי לה' אלקי צ
צבאות כי סיעת ירבעם ליי'
אלקי ישראל היו כל מעשיהם:
ומה שהיה להם מהנביאים
היו נביאי ה' : ונביאי אחאב
נביאי הבעל : וכבר קם יהוא
בן נמשי למחות את מעשה
אחאב והשתדל ההשתדלות
ההיא באמרו אחאב עבד
הבעל מעט יהוא יעבדנו הרבה
עד שמחה זכר הבעל ולא
שלח יד בעגלים ועושי העגל
הראשון : וסיעת ירבעם
ובעלי הבמות ופסל מיכה לא
היו מכוונים רק לאלקי ישרא'
אך עם עברה שחייבין עושיה
מיתה כמי שנושא את אחותו

בכח העלול בכח ואם תהיה
בפועל העלול בפועל והבורא
יתברך עלה בפועל ועלולו
בפועל בעוד שהיא עלתו אך
אם יתרחקו הרוחק הזה אין
להאשימם אותם מפני שלא
הגיעו אל הידיעה האלקית
אלא בדרך הקשה וזה ממה
שהביאם אליו הקשתם : ו
והמודה מהם באמת יאמר
לבעלי התורה כמו שאמר
סק"רא"ט אל העם חכמתכם
זאת האלקית אינני מכחישה
אך אני או' שאינני יודעה
אמנם אני חכם בחכמה
אנושית אך אלה האומות כפי
אשר קרבו רחקו ואם לא
ירבעם וסיעתו יותר קרובי'
אלינו והיו עובדי עבודה זרה
והם ישראל נמולי' שומרי שבת
ושאר המצות אלא מעט ממה
שהביאם צורך ההנהגה לעבור
עליהם : והם מודים באלקי
ישראל המוציאם ממצרים כמו
שאמרנו בעושי העגל במדבר :
ואין לאלה עליהם מעלה אלא
בהרחקת הצורות אך כיון
שהטו מקום הכוונה ובקשו
הענין האלקי במקום שאיננו
נמצא זולת שנות רוב ה

tationem Causæ: si causa sit potentia, effectum etiam esse in potentia; si causa sit in actu; effectum etiam vi causæ esse in Actu. Quod si elongantur (*à nobis*), ideo non culpandi sunt, quia non perveniunt ad Dei cognitionem, nisi per Ratiocinationem & discursum; ad hæc autem inducit ipsos (*hæc dictat ipsis*) ratiocinatio ipsorum: & qui ex illis Veritatem confitetur & agnoscit, dicere potest Religionem seu Legem habenti, sicut Socrates ad populum dixit; *Vestram hanc sapientiam Divinam ego non dico esse falsam, sed dico, quòd ego eam nesciam, vel, non intelligam: sed sapiens sum in Sapientia humana.* (*Conf. par.* 1. §. 14. At Gentes illæ (Ismaelitæ, & Christiani. *In* 2. *edit. pro* האומות *est* אלה ההגרי"ם Isti Hagareni. *Videtur autem author utrosq; intelligere*) quantum appropinquant (*per notitiam articulorum Legis & eorum acceptationem*) tantum elongantur (*per sua opera*): Secùs Jeroboam & caterva ejus propiores nobis essent. Fuerunt enim Idololatræ, quamvis essent Israëlitæ, circumcisi, observarunt Sabbathum & reliqua præcepta, exceptis paucis, ad quæ transgredienda eos induxit necessitas Reginimis (Ratio status, *ut hodiè Politici loquuntur. Muscatus ait, se existimare, illum respuere ad id quod Jeroboam ratione status regni sui, cum metuens, ne populus deficeret ad Regnum domus Davidis, erexit duos vitulos, qua de re extat historia* 1. *Reg.* 12. 26.); Simul tamen confitebantur Deum Israëlis, qui eduxit eos ex Aegypto, sicut diximus idem de iis qui Vitulum fecerunt in deserto (*par.* 1. §. 97.). Hi verò (*populi Ismaëlitæ sc.*) nullam præ eis habent prærogativam, nisi quòd abominentur Figuras seu Imagines (*vid.* §. 11.): Verùm, quia deseruerunt locum Intentionis (*verum locum Prophetiæ*), & quærunt Rem Divinam in loco ubi ea non reperitur, præterquàm quod magnam

המצות

tacere, 2.Reg.2,3.5. Et hi omnes testes sunt Mosis, exhortantes homines ad Legem ejus.

XII. *Cosri*; Attamẽ illi (*Ismaelitæ & Christiani*) propiùs ad vos accedunt, quàm Philosophi!

XIII. *Judæus*; Magna est distantia inter Virum Legis seu Religionis alicujus (*quæcunq; ea sit*), & inter Philosophum. Religionem seu Legem aliquam certam habens, Deum quærit propter multos alios usus & fines, quàm ut eum discat agnoscere. Philosophus autem nihil aliud quærit, quàm Scientiam, ut de eo possit verè differere, non aliter quàm ex. gr. quærit, ut de Terra differere possit, & ostendere, quòd illa sit in centro Sphæræ maximæ (*reliquas omnes ambientis*) non verò in centro Sphæræ stellarum (*octavæ*), & alia: neque magis perniciosum judicat Ignorantiam agnitionis Dei, quàm Ignorantiam cognitionis terræ, & statuere quòd illa sit expansa vel superficialis: utilitatem (*notitiæ*) non facit aliam, quàm scientiam rerum veram adipisci, ut quis assimiletur Intellectui agenti, ita ut quasi idem cum eo fiat (*vide par.* 1.§.2.), & perinde postea est ipsi sive quis sit Justus (*pius*) sive Epicureus; modo sit Philosophus. Ex fundamentis etiam fidei illorum (*Philosophorum*) est, quòd dicunt, Deum neque benefacere, neque malefacere; Mundum credunt esse æternum, neque admittunt illum non fuisse donec vel antequam crearetur, sed nunquam non fuisse, & semper futurum: si quando Deum vocant Creatorem, faciunt id metaphoricè, non propriè, ut verba sonant: sed per vocem Creatoris intelligunt Causam efficientem. Effectum autem non tolli, sed poni per no-

ראשך ׃ וכלם עדים למשה מזרזים על תורתו ׃

יב אמר הכוזרי אבל הם יותר קרובים אליכם מהפילוסופים ׃

יג אמר החבר רחוק מה שיש בין בעל התורה ובין הפילוסוף כי בעל התורה מבקש האלקי׳ לתועלות ג גדולות זולת תועלת ידיעתו אותו ׃ והפילוסוף אינו מבקש אלא שיספרהו על אמתתו כאשר הוא מבקש שיספר הארץ על הדמיון שהיא במרכז הגלגל הגדול ׃ ואיננה במרכז גלגל המזלות ׃ וזולת זה מהידיעות ושאין מזיק הסכלות בידיעת האלהים אלא כהזקת הסכלות בידיעת הארץ שהיא תשטח והתועלת אצלו איננה כי אם ידיעת הדברים על אמתתם להדמות בשכל הפועל וישוב הוא הוא בין שיהיה צדיק בין שיהיה אפיקורו׳ לא יחוש כשיהיה פילוסוף ׃ ומשרשי אמונת׳ שהם אומרים לא ייטיב ה׳ ולא ירע ׃ ושיאמן בקדמות העולם ולא יראה שהיה העולם כלל נעדר עד שנברא ׃ אבל לא סר ולא יסור ואם יקראו האלקים יתברך בוראו הוא על דרך העברה לא על המובן מהמלה ׃ אך הוא רוצה באמרו בורא ויוצר שהוא סבתו ועלתו ולא סר העלול עם העלה ׃ אם תהיה העלה

tationem

כונתם אל המקום אשר
המונם שם : הלא זה כמי
שירצה לישר בני אדם כלם
אל מקום השמש אבל עיניהם
תרוטות ולא יכלו לראות ולא
מצאו מקומה ונשא אותם
אל קוטב הצפון או אל קוטב
הדרום ואמ' להם השמש הנה
הקבילוה תראו אותה ולא ראו
אותה : והמנהיג משה עליו
השלום העמיד ההמון אצל הר
סיני לראו' את האור אשר
ראוהו אלו היו יכולין עליו ב
ביכלתו : ואחר כן קרא
לשבעים זקנים וראוהו כמו
שאמר ויראו את אלקי ישראל :
ואחר כן קבץ השבעים זקנים
השניים וחל עליהם מאור
הנבואה מה שנשתוו עמו בו
כמו שאמר ויאצל מן הרוח א
אשר עליו ויתן על שבעים איש
הזקנים ומעידים קצתם לקצתם
במה שרואים ובמה ששומעין :
ונתרחקו המחשבות הרעות
מן האומה שיחשוב כי הנבואה
טענת מהיחיד שטען בה כי
לא יתכן לעבור ההסכמה על
ההמונים ההם כל שכן שרבו
והיו קהלות משתוים עם
אלישע בידיעת יום לוקח בו
אליהו באמר' לו הידעת כי
היום י' לוקח אדניך מעל

cum illum, in quo ſit multitudo ipſorum (*congregata*). Hoc verò nunquid perinde eſt, ac ſi quis vellet dirigere omnes homines ad locum Solis, ſed quorum oculi caliginoſi eſſent, ut nequirent illum videre, neque poſſent locum ejus invenire; aut eos remitteret ad polum Aquilonarem, vel Auſtralem, ipſiſque diceret; State ex adverſo ejus, & videte eum, ubi eum non videre poſſunt (*quia non quærendus vel in Aquilone vel in Meridie, ſed in Oriente, vel Occidente*). Princeps verò Moſes b.m. ſtitit, vel, congregavit multitudinem populi ad montem Sinai (*qui eſt etiam unus ex illis locis in quibus Lux Divina apparet viſu claro præditis, Vide ſup. §. 3. & par. 2. §. 14.*) ut viderent Lucem; quam etiam vidiſſent, ſi eam, quam ipſe, facultatem & potentiam habuiſſent. Poſtea convocavit Septuaginta Seniores, qui viderunt eam, ſicut dicitur; *Et viderunt Deum Iſraëlis*, Exo. 24. 10. Dehinc congregavit Septuaginta Seniores alteros, ſuper quibus requievit de Luce Prophetiæ, ut in eo æquales ipſi facti fuerint, ſicut dicitur; *Et ſeparavit de Spiritu qui erat in eo, poſuitq; in 70 viris ſenioribus, fuitq; requieſcente in eis Spiritu, prophetarunt*, Num. 11. 24. 25. teſtimonium ſibi invicem præbentes eorum quæ viderunt, & audiverunt, quo procul omnes ſiniſtræ cogitationes abactæ ſunt, ac ſi Prophetia eſſet Ratiocinatio unici & ſingularis alicujus, qui eam excogitarit, & invenerit. Non enim poteſt tacitus conſenſus intercedere in illis multitudinibus quæ multæ fuerunt, imò integri cætus omnes idem æqualiter ſcientes & ſentientes ſicut illi, qui æqualiter ſciverunt cum Eliſa diem illum, quo aſſumendus fuit Elias (*in Cœlum*), ſicuti ad eum dixerunt; *Annon noſti, quòd hodiè Deus tollit Dominum tuum à capite tuo? Et ait, Etiam ego novi.*

ſpecialia Præceptorum, ſed tantùm generalia, ſeu principalia; niſi Opera eorum deſtruerent verba ipſorum, & Honorem, quem deferunt Loco Prophetiæ (*Terra ſancta*) iis verbis facerent, quæ dirigunt etiam ad Loca quæcunque Idololatrica, in quibus multitudo eorum convenit, in quibus nullum unquam Opus Divinum apparuit; præterquàm quòd etiam retineant Ritus cultuum antiquorum, diesque feſtos, & ſolennitates illorum, & nil niſi Figuras mutarunt, quæ erant illic: has aboleverunt, non etiam Fidem & religionem earum; ut parùm abſit, quin dicam, Deum, eo quod dixit: *Et ſervietis illic Diis alienis, ligno & lapidi, Deut.*4.28. & alibi ſæpiùs repetitur, reſpexiſſe *ad hos, qui exaltant Lignum & Lapidem; Nota, hæc verba in ſecundâ editione eſſe expuncta, quia videntur in Chriſtianos dicta*). Illis nos diuturnitate vel tractu temporis æquales facti ſumus (*ex parte, & apparenter, non in rei veritate, ait Muſcatus. Vide inf. §. 23.*) propter iniquitates noſtras. Veriſſimum quippe eſt, Intentionem ipſorum directam fuiſſe ad Deum, ſicut patet exemplo Abimelechi,& Ninevitarum. Philoſophorum quidam etiam vocant Deum *Elohim (h.e. fatentur ejus Deitatem, & Deum eum vocant*). Et Princeps alterſus ſectarum duarum (*Turcarum ſc. & Chriſtianorum. In ſecundâ edit. eſt* ומנה״ג ההגריים Et *Princeps* Hagarenorum *Muhammed*) dicit, *quòd apprehenderit Luces illas Divinas in ſcaturigine ipſarum*, h.e in Terrâ ſanctâ, *& quòd inde ſubductus fuerit in Cælum (hæc verba etiam expuncta ſunt in ſecundâ editione*) præcepitque eò dirigere vel remittere omnes totius mundi homines, ut Locus intentionis ipſorum ſit Terra illa: ſed non diu ita manſit, verùm brevi & exiguo tempore,& tandem converterunt intentionem ſuam ad Locum il-

קבלו כל תולדות המצות אך שרשיהם לולי שמעשיהם סותרים את דבריהם ושכבודם למקום הנבואה בדברים שהם מכוונים אל מקומות היו לאלילים באיזה מקום שיקרה שיהיה בהם המונם לא נראה בו מעשה אלהי עם השארם חוקי העבודות הקדומות וימי חגיהם ומועדיהם ולא שנו זולתי הצורו׳ שהיו לשם מחו אותם ולא מחו דתותיהם עד כמעט שאומר כי כל מה שאמר הבורא ועבדתם שם אלקים אחרים עץ ואבן ונשנה פ פעמים הוא רמז אל אלה אשר הם מרוממים את העץ ואשר הם מרוממים את האבן ׃ ואנחנו עם רוב הימים מ משתוים אליהם בעונותינו ואמת הוא שכוונתם אינה אלא לאלקים כמו עם אבימלך ואנשי נינוה ׃ ומתפלספים יקראו לשם האלקים ומנה״ג אחת מהשתי כתות אמר כי הש״ג האורות האלהיות ההם במוצאם רוצה לומר אדמת הקדש ושמשם העלוהו ל לשמים ׃ וצוה ליישר אנשי העולם כלו והיה מקום כונתם הארץ ההיא ולא נתעכב הענין כי אם מעט עד שהשיבו ב

מכחישים אותו בזה ונגזור
שאין בשר ודם משיג לזה
ואם נמצא מן החכמ' ההיא
דבר סמוך אל חכמה אלקית
תוריית נקבלהו ובזה תנוח
דעתינו על מה שנזכר מחכמת
הכוכבים בדברי רבותינו מ
מפני שאנחנו סבורים שהוא
מקובל מכח אלהי והוא אמת
ואם לא הנה כלו סברות
וגורלות בשמים יותר אמתיים
מהם הגורלו' בעפר: אם כן
מי שיראה האורות ההם
הוא הנביא באמת והמקום
אשר יראה בו הוא מקום
הכוונה באמת מפני שהוא
מקום אלקי והתורה אשר
תבא על ידו היא תורת אמת:

אמר הכוזרי אבל התורות
אשר אחריכם כאשר יודו
באמת ולא יכחישהו כלם
משימים יתרון למקום ההוא
ואומרים כי הוא מקום עליית
הנביאים ושער השמים ומקום
מעמד הדין ושהנפשות נ
נקבצות אליו ושהנבואה בבני
ישראל אחר הודאתם בגדולת
מעלה לאבותם וההודאה
במעש' בראשית והמבול וכל
מה שכתוב בתורה וחוגגים
אל המקום הנכבד ההוא:

אמר החבר אמנם הייתי יא
מדמה אתכם לגוים אשר לא

telligere: At verò nos hoc ei negamus, & statuimus, Carnem & Sanguinem ista scire non posse. Si in illa disciplina aliquid inveniatur, quod fundatum sit in Theologia & Lege Divina, acceptamus illud, sicut acquiescit mens nostra in eo quod de Astrorum scientia legitur apud Rabbinos nostros, quia arbitramur, illos id accepisse à Virtute Divina, uti revera est; absque hoc, omnia sunt meræ opiniones humanæ & Sortes veluti cœlestes, quibus veræ magis sunt Sortes pulveris (*terrestres, in Geomantia; vide librum* עקרים *par. 4. cap. 4.*). Itaque adhuc concludimus, cum qui videt Luces illas, (*lucidas & splendidas illas apparitiones Divinas*) revera esse Prophetam; & Locum in quo eas videt, esse Locum ei destinatum (*Prophetiæ*), quia est Locus Divinus; & Legem quæ per eum venit (*in eo loco lata est*) esse Legem veritatis.

X. *Cosri*; Atqui Leges (*h.e. Religiones*) post vos ortæ (*Ismaëlitarum & Christianorum*) fatentibus omnibus, nec ullo negante, Præcellentiam etiam Loco illi attribuunt, dicentes, quòd sit Locus ascensus Prophetarum (*in cœlum: vid. §. seq.*), quasi Porta cœlorum, Locus judicii, & in quo Animæ congregantur; quòd item Prophetia fuerit inter Israëlitas; fatentur etiam Summam Dignitatem & præstantiam Patriarcharum ipsorum, agnoscunt Historiam Creationis & Diluvii, & reliqua quæ in Lege scripta sunt; Peregrinationes etiam religiosas ad Locum illum instituunt (*Hebr.* חוגגים *quod hoc sensu usitatum est in Lingua Arabica.*)

XI. *Judæus*; Ego verò eos compararem cum Gentilibus (*Heb.* לגוים: *in secunda editione est* לעובדי כו"ם Idololatris) qui non receperunt omnia

Tempora Precum; inprimis verò Tempus Pœnitentiæ, Loca ſunt loca Prophetiæ.

התשובה והמקומות הם
מקומות הנבואה׃

VIII. *Coſri*; Sic itaque video, te ſentire cum [1.] Magiſtris Horarum & Locorum, prout faciunt Aſtrologi!

ח אמר הכוזרי אם כן אני
רואה אותך שאתה מודה
ברבי השעות והמקומות כ
כחוזים׃

N O T A.

[1.] *Hebr.* בְּרַבֵּי, *à ſingulari* רַב Magiſter, Præfectus, quaſi dicat, *Cum iis qui ſe profitentur Doctores & Magiſtros Scientiæ Horarum & locorum, quænam ſcilicet præ aliis ſint auſpicata & inauſpicata. Muſcatus exiſtimat potiùs intelligi.* Planetas certis horis & locis Dominium habentes, *& ſic ſenſus eſſet*; Video te agnoſcere & profiteri Dominium Planetarum & conſtellationum in ſingulas horas & loca, ut Aſtrologi faciunt. *Addit*; Noſti enim, Aſtrologos attribuere cujusque diei principio dominium Planetæ alicujus, juxta ordinem חלם כצנש. Nam principio diei primi, ejusdem ſcilicet matutino, juxta eos dominatur Sol, & ſic conſequenter reliqui Planetæ, uſque ad horam 7. pòſt iterùm in circulum, donec dominium perveniat ad Lunam, in principio diei ſecundi, & tum iterum eodem ordine vices ſuas habeat, donec dominium pertigerit ad unumquemque illorum, die ipſi peculiari & proprio. Hinc etiam nomina diebus à Planetis impoſuerunt. Dominium autem illorum in Noctibus ſequitur hunc ordinem, כצנש חלם, eodem modo in circulum. Quod ad Loca attinet, nemini ignotum eſt, Aſtrologos dividere vel diſtinguere omnia totius Orbis loca, juxta duodecim Signa cæleſtia, & eorum dominia in terras, ſingulis ſignis ſubjectas, agnoſcere; nominibus etiam ſuis deſignare Principes cujusque populi & regionis (h.e. *Angelos vel Stellas*).

IX. *Judæus*; Et num nos negamus, Superiora vim habere in Terreſtria? Fatemur, Generationis & Corruptionis ſeriem procedere à Sphæris; (vide *par.* 1. §. 77.) formas autem eſſe ab Eo qui regit & gubernat eas, quique eas facit Inſtrumenta, ad exequendum ea, quæ generare vult; ita tamen, ut particulares circumſtantias ignoremus (*veluti Temporis Loci*, &c.). Aſtrologus quidem gloriatur ſe illa ſcire & intelligere;

ט אמר החבר וכי אנו ד
דוחים שיש לעליונות מעשה
בארציות אך נודה כי המשכי
ההויה וההפסד מתחת הגלגל
אבל הצורות מאת מנהיגם
ומוליכם והשם אותם כלים
להקמת כל אשר יחפוץ מן
ההויות מבלתי שנדע לחלק
אותם והחוזה טוען שהוא
יודע לחלק ולהבין ואנחנו מ

יהיה אפשר לא יתכן לשומע לכלול אותם יחד כי החלקים אשר נראה אותם מהמדינה ואנשיה בשעה אחת לא יסבלם ספר גדול : והנה נכנסה האהבה במדינה או השנאה בלבי כרגע אחד : ואלו היו קוראים עלי זה בספר לא היה נכנס בנפשי כל שכן שהמחשבה מתבלבלת כמה שיפגעו׳ מן הטעות והדמיון ומדברי׳ שקדמו ולא יזדכך לה דבר שלם :

ז אמר החבר אבל הם כבעלי העינים התרוטות אשר לא יוכלו לראות האור ההוא וצריך שנסמוך על הפקחים אשר קדמונו אשר כח בהם לראותו : וכמו שהפקח לא יוכל לראות השמש ויורה עליה זולתו וישיגהו בהבטה אליה המנע אלא בעתות היום ובמקומות נשקפים שהשמש זורחת אליהם : כן הפקח באור האלקי יש לו עתים ומקומו בהם רואה האור ההוא והעתים הם עתות התפלות כל שכן בימי ה

merare & eloqui. Nam per particularia urbis alicujus, & ejus civium, quæ video horâ unâ (*uno quasi momento & intuitu*) quæque non caperet liber magnus, ingreditur vel Amor vel Odium & aversatio (*eorum*) cor meum quasi uno momento (*prout nempe illorum Mores & Actiones merentur*). Quod si verò ista mihi ex libro aliquo prælegerentur tantùm, nequaquam ita afficeretur animus meus; ut nil dicam, quòd Cogitatio & ratiocinatio nostra (*variè*) confundatur, vel ab Errore, cui est obnoxia (*dùm ea in eliciendis consequentiis ex præmissis, variè sæpè ex debilitate Intellectus errat*) vel ab Imaginatione (*falsa, dum conceptus Intellectualis cum Imaginario confunditur, & præmissas vel principia, quæ vera non sunt, pro veris habet*) vel ab iis quæ præcesserunt (*judicando id, cui est quis assuetus, esse verum: homines enim naturâ amant id cui sunt assueti, & inclinant ad illud, ait Majemonides in præfatione libri Móre hannevóchim*) neq; purè & perfectè quicquam videt (*quia cogitatio hominis perpetuò veluti nube est obducta & circumfusa à materia impura, ut in suis conceptibus & speculationibus non sit pura & clara*).

VII. *Judæus*; Ideò (*Philosophi*) sunt veluti oculorum vitio laborantes, qui lucem illam aspicere non possunt; Proinde necesse est ut sequamur Visu claro præditos, qui nos præcesserunt, quique possunt Lucem illam videre & aspicere. Quemadmodum autem Visu perspicaci præditus non quovis tempore potest Solem videre, & de eo alios docére (*eum aliis ostendere*) quia aliquando eum aspicere prohibetur (*ipsi est impossibile*); sed duntaxat temporibus Diei (*dum Dies est, & lucet*; vel, *quibusdam Diei temporibus, veluti manè & sub vesperam, quando non est in pleno suo splendore*) & in Locis ubi Sol oriri & in quæ radios suos emittere potest: sic Is qui Lucem divinam contuetur, certa habet Tempora & Loca, in quibus Lucem illam videt. Tempora illa sunt

alicujus creatæ (*ipsi exhibita*) magnitudinem, gloriam, decorem, qualitates, & instrumenta quæ de Potentia docent, velut Manum extentam, Gladium ſtrictum, Ignem, Ventum, Fulgura & Tonitrua, quæ ejus imperio ſerviant; Sermonem ex illis egredientem per Præcepta & Interdicta, ut & Notificationes ejus quod vel jam fuit, vel futurum eſt; Homines & Angelos (*al. exemplaria habent* והמלכים Et Reges) coram Ipſo ſtantes & ſe incurvantes; Omnes hominum neceſſitates ab Ipſo provenientes, in quantum illis ſufficit, ut nihil illis deficiat, Exaltantem humiles, & humiliantem potentes, Dexteram ejus pœnitentibus porrectam, ſicut Jonas olim ad Ninevitas clamavit; *Quis ſcit, ſi convertatur, & pœniteat Deum*? Jonæ 3. 9. Iraſcentem & indignantem contra impios, Reges removentem & conſtituentem, Millies mille coram ipſo ſtantes & ſervientes &c. Omnia hæc, & his ſimilia, videt Propheta momento uno, & per ea ingreditur Timor & Amor firmiter in animam, omnibus diebus vitæ ejus; totâ etiam vitâ ſuâ optat, deſiderat, & appetit, ut hæc ipſi ſecundâ, vel tertiâ vice iteratò ſibi appareant. Quòd Salomoni ſecundâ vice id contigerit, narratur tanquam res magna, ſicut dicitur; *Qui apparuerat ipſi duabus vicibus*, 1. Reg. 11. 9. Quando autem pertigit Philoſophus aliquis ſuâ intelligentiâ ad tale quid?

VI. *Coſri*; Hoc non convenit (*fieri non poteſt, ut Philoſophus cogitatione & ratiocinatione ſuâ ad gradum hunc excelſum pertingat, ut plures res ſimul & conjunctim intueatur & apprehendat*), ſed numeratione vel enumeratione ſingulatim perficitur, ita ut nequeat quis vel duas ſimul numerare vel enumerare

הצורה ההיא הנבראה לו
והודה והדרה והתכונות
והכלי׳ המורים על היכולת
כיד הנטויה והחרב השלופה
והאש והרוח והברקים ו
והרעמים המשמשים במאמרו
והדבור היוצא מביניהם
מאזהרות ובהודעת מה שהיה
ויהיה : ומעמד בני האדם
והמלכים לפניו נכנעי׳ ויציאת
כל צרכיהם מאתו יספיק
להם ולא יחסר מאומה יגביה
השפל וישפיל הגבוה ויפשוט
ימינו לשבים : ויקרא אלהים
מי יודע ישוב ונחם האלהים :
ויאנף ויכעס על הרשעים
ויעדה מלכין ויקם מלכין
ולפניו אלף אלפין ישמשוניה
וגומ׳ כל זה והדומה לזה יראה
הנביא ברגע אחד ויכנס ה
המורא והאהבה תקועים
בנפשו כל ימי חייו : והולך
כל ימי חייו חושק הומה ו
ומבקש שיתראה אליו פעם
שנייה או שלישית וכבר נחשב
לשלמה לדבר גדול השתי
פעמים באמרו הנראה אליו
פעמים : מתי הגיע הפילוסוף
אל כזה בתבונתו :

ו אמר הכוזרי לא יתכן
זה כי המחשבה איננה אלא
בספור דברים לא יתכן בה
לתאר שני דברים יחדיו ואלו

ס אמר החבר זאת טענת הפילוסופי' ואשר נראה מנפש האדם כי היא יראה בהמצא המפחידות המורגשות מה שאינה יראה כאשר יסופר לה עליהם כאשר היא אוהבת הצורה היפה הנמצא' מה שאינה אוהבת כשיספרו עליה ואל תאמין למתחכם שיאמר כי מחשבתו מתחברת על סדר עד שיגיע אל כל הענינים הצריכים באלהות בשכלו בלבד מבלתי שיסמוך אל מ מורגש בראות דמיון ממלות או מכתב או מצורות נראות או מתדמות הלא תראה שאינך יכול לכלול כל ענייני תפלתך במחשבה לבדה בלתי קריאה ולא תוכל לספור עד מאה דרך משל במחשבה לבדה בלא דבור כל שכן אם תהיה המאה ממינים מתחלפים ולולי ההרגש שהוא כולל הסדר ההוא השכלי בדמיונות ו ותנועות לא היה נכלל וכן מסתדרת לנביא גדולת האלהים ויכלתו ורחמנותו וחכמתו וחיותו ותמידותו ו ומלכותו ושאיננו צריך לכל ושהכל צריכים לו ואחדותו וקדושתו במה שהוא תאה פתאום ברגע אחד מגדולת

V. *Judæus*; Hæc eſt argumentatio Philoſophorum (*quòd videlicet ſimplex Dei cognitio & Apprehenſio Intellectualis ſufficiat ad gignendum in animis noſtris Ejus Timorem & Amorem*). At verò in ipſa Anima hominis videmus, quòd illa Timore corripiatur, quando ei offeruntur Viſiones terribiles ſenſibiles, cùm nullum timorem corripiat ex rerum illarum narratione; Sic Amore complectitur Formam elegantem coràm præſentem, cujus amore non accenditur, ſi de illa ipſi narratur(*Itaq; vult concludere, non ſunt fruſtraneæ illæ Viſiones, & Apparitiones corporeæ*). Neque credas Sophiſtæ vel ſciolo dicenti, Cogitationem ſuam ordine accuratè componere, & pertingere poſſe ad omnes res ad Dei cognitionem neceſſarias, Intellectu ſolo, ſine ope ſenſibilis alicujus (*medii*) ut putà Vocis, vel Scripturæ, vel Formarum aut Imaginum, ſeu viſibilium & verarum, ſeu imaginariarum! Annon enim vides, te Cogitatione ſolâ, ſine lectione, non poſſe complecti & continere omnia ad Precationem tuam neceſſaria & requiſita! Imò ne quidem uſque ad centum numerare poſſe cogitatione ſolâ, ſine voce aut ſermone; maximè ſi centum illa (*numeranda*) diverſæ fuerint ſpeciei? (*veluti Homo, Leo, Bos, Aquila &c.*); Niſi accedat ſenſus (*aliquid ſenſile*), qui Ordinem illum Intellectualem ſimul contineat & complectatur per Similitudines & Motus, non poteſt (*ordo ille*) contineri & comprehendi. Sic autem (*per hujusmodi viſiones & formas apparentes*) uno veluti complexu repræſentatur & exhibetur Prophetæ, Dei Magnitudo, Potentia, Miſericordia, Sapientia, Vita, Æternitas, Regnum, Quòd Ille nullâ re indigeat, Omnes autem ipſo (*Sufficientia*), Unitas, & Sanctitas; eò quòd ſubitò & momento uno videt Formæ

הצורה

ſunt lippi vel ſuffuſione laborant, non videt niſi umbram; qui viſu pollet acri & forti, videt quidem Solem; ſed Solem ipſum pleno fulgore ſplendentem nullus oculus intueri poteſt: ſi quis id facere pertinaciùs tentaverit, excæcabitur. Atque hæc eſt propriè illa *Gloria Domini, Regnum Domini*, & *Majeſtas Domini*, quæ Nomina Lex Divina uſurpat: quandoque tamen accommodantur etiam ad Res naturales, veluti cùm dicitur; *Plena eſt terrá Gloriâ ejus*, Eſa. 6. 3. *Et Regnum ejus in omnia dominatur*, Pſ. 103. 19. At verò in rei veritate non apparet Gloria & Regnum (*Domini*) niſi ſuper electis, peculio, & Prophetis ejus, & per ea etiam Epicureis manifeſtum fit, Deum habere Dominium & Regnum ſtabile atque æternum; Scientiam item particularium actionum Creaturarum, ut dicere cogantur; *Rerera regnat Dominus*; *Apparuit Gloria Domini*: *Regnat Dominus in ſæculum*: *Dicite Tzijoni*; *Regnat Deus tuus*, &, *Gloria Domini ſuper te orta eſt*, Eſa. 60. 1. Neq; ab his aliena cenſenda ſunt (*h. e. neq; exiſtimandum, alterius fuiſſe generis ſequentia*), quæ leguntur; *Similitudinem Domini aſpiciet*, Numer. 12. ℣. 8. Item; *Et viderunt Deum Iſraëlis*, Exod. 24. ℣. 10. *Currus Ezechielis*, cap. 1. *De menſura ſtaturæ*, Ezech. 8. 2. (*vide R. Muſcatum*); quia per hæc ingreditur Timor ejus in animas, ſicut dicitur; *Et ut ſit timor ejus in conſpectu veſtro*, Exod. 20. ℣. 20.

IV. *Coſri*; Nunquid autem, quando in animum ingreditur (*animo impreſſa & confirmata per ratiocinationem intellectualem*) Ejus Divinitas, Unitas, Potentia, Sapientia, quodq; omnia ab illo ſint, Eoq; Opus habeant, Ipſe vero nullo; ſimul ingreditur Timor & Amor ejus, ut corporeis iſtis (*figuris & formis, quibus apparuit, & videndum ſe exhibuit*) non ſit opus?

הראות לא יראו כי אם צל ומי
שראותו חזקה יראה השמ'
אבל עצם השמש בעת זכותה
לא תוכל עין להביט אליו ואם
ידחק לזה יתעור וזהו כבוד
ה' ומלכות ה' ושכינת ה'
בשמות התוריים אך פעמים
הושאלו גם כן למשפטים
הטבעיים ואמרו מלא כל
הארץ כבודו ׃ ומלכותו בכל
משלה אך באמת לא יראה
הכבוד והמלכות אלא על
בחיריו וסגולתו ונביאיו אשר
בהם יתברר לאפיקורוס כי יש
לאלקים ממשלה ומלכות
קיימת וידיעה בחלקי' מעשה
היצורי' ואמר באמת מלך ה'
ונראה כבוד ה' וימלוך ה' ל
לעולם ועד ׃ לאמר לציון
מלך אלקיך ׃ וכבוד ה' עליך
זרח ׃ ואין להרחיק כל מה
שנאמר בתמונת ה' יביט ויראו
את אלקי ישראל ׃ ומעשה
מרכבה אף לא שעור קומה
בעבור מה שיש בו מהכנס
מוראו בנפשות וכמו שאמר
ובעבור תהיה יראתו על פ
פניכם וגומר ׃

אמר חכוזרי והלא כ ד
כשאלהותו נכנס' בדעו' ו
ואחדותו ויכלתו וחכמתו ו
ושהכל מאתו וצורך הכל אליו
ושאין לו צורך אל הכל יכנס
המורא ממנו והאהבה לו ולא
נצטרך לגשמו' הזה ׃

או מן צורו' הרוחניות הקיימות: וכבוד ה' הוא הגוף הדק ההולך אחרי חפץ האלקים המצייר כפי שירצה להראות על הנביא כפי הדעת הראשונה אך על הדעת השנייה יהיה כבוד יי' כולל המלאכים והכלים הרוחניים כסא ומרכבה ורקיע ואופנים וגלגלים וזולת זה ממה שהוא קיים עומד והוא נקרא כבוד ה' כאשר נקראו שמושי המלך כבודה ואת הכבודה לפניהם: ושמא זאת היתה בקשת משה באמרו הראני נא את כבודך ואמר לו הן על מנת שיזהר מראות הפנים אשר אין יכולת לאדם לראותם וכמו שאמ' וראית את אחורי והכבוד ההוא מה שיוכל לסבלו ראות הנביאי' ויש בעקבותיו מה שראותנו סובלת אותו כמו הענן ואש אוכלת ממה שהוא רגיל אצלנו: ויש אחריו דק יותר מדק עד שיגיע למדרגה שלא ישיגנה הנביא ואם יהרוס אליו תנתק הרכבתו כאשר אנחנו רואים בכחות הראות כי מי שראותו חלושה לא יראה אלא כאורה מועטת שהיא נשארת בין הערבים כעטלף ומי שעיניו תרוטות וחלושי

tempore illo præſenti, an ex formis ſpiritualibus perpetuis.

כְּבוֹד יְיָ *Gloria Domini*, (*quæ tribus illis Prophetis apparuit*) vel eſt Corpus ſubtile, ſequens Divinum beneplacitum, formatum prout Ipſi viſum fuit eam Prophetæ oſtendere, juxta unam ſententiam; vel, juxta ſententiam aliam, poteſt כבוד יי' *Gloria Domini* in genere illic ſignificare Angelos, & Inſtrumenta ſpiritualia; (Solium, inquam, Currus, Expanſum, Rotas, Orbes, & alia) quæ ſunt perpetua & ſtabilia. Et hæc vocantur *Gloria Domini*, quemadmodum utenſilia, vel apparatus & ornatus Regis, vocantur Gloria ejus, ut, וְהַכְּבוּדָה לִפְנֵיהֶם *Et gravitatem vel gloriam ante ſe*, Judic. 18. 21. Et fortasſis hoc eſt, quod petiit Moſes, quando dixit; *Videre fac me quæſo Gloriam tuam*; ad quod Deus ei reſpondit, ſe id facturum, eâ tamen conditione, ut ſibi caveat, ne faciem intueatur, quâ homo videre non posſit, ſicut ait; *Videbis poſteriora mea* (*h.e. Gloriam illam, quæ eſt veluti inſtrumentum vel ornatus Regis gloriæ*).

Cæterùm quod ad *Gloriam* illam attinet, quædam ita comparata eſt, ut eam ſuſtinere posſit Viſus Prophetarum; alia, quam Viſus noſter ſuſtinere poteſt (*quàm non ſolùm Prophetæ, ſed & alii, posſunt apprehendere*), ut; Nubes, & Ignis conſumens; quæ inter nos fuerunt conſueta (*ordinaria, cum egrederentur ex Aegypto*); alia denique eſt ſubtilisſima, ad eum uſq; gradum, ut ne quidem Propheta eam posſit apprehendere; &, ſiquidem vi ad eam perrumpere vellet, compoſitio ejus diſſolveretur (moreretur, *vide par. 3. §. 65.*), ſicut accidere videmus in facultate Viſiva. Nam qui Viſum habet debilem, non videt niſi veluti Lucem ſuboſcuram & exiguam, qualis eſt inter duas veſperas, (*ſub occaſum, vel crepuſculum*), inſtar veſpertilionis; cujus oculi

Prophetæ autem receperunt & agnoverunt eas, quia non potuerunt negare id, quod oculo ſpirituali viderunt, per quem ipſis ſingularis excellentia data fuit.

Integri autem fuerunt cætus ſeculis diverſis (*eorum qui tales Viſiones Propheticas & Divinas viderunt*), in quibus conſenſus non poteſt habere locum (*de quibus non licet ſuſpicari, quòd ex compacto & conſpiratione talia ſcripſerint & prodiderint*). Et Sapientes qui eos attigerunt (*illorum ſeculo vixerunt*), eosque tempore Prophetiæ ipſorum viderunt, ipſis fidem habuerunt, & aſſenſi ſunt. Imò, ſi Philoſophi Græci vidiſſent Prophetas Prophetantes, & prodigia ac miracula illorum, ipſos agnoviſſent, & eis adſtipulati fuiſſent, modosque ratiocinationum quæſiviſſent, quo pacto homo ad iſtum gradum pervenire poſſet (*vide par.* I. *§.* 65.), prout nonnulli eorum id jam fecerunt (*exiſtimant illum indigitare Platonem, vide Muſcat.*) ut jam taceam Philoſophantes aliarum Religionum, quorum mentio facta par. I. (*puto illum intelligere Philoſophos Iſmaëlitarum, & Chriſtianorum*).

Atque ad ea quæ hujus generis ſunt reſpicit Nomen *Aleph Daleth Nun Jod*, ad Rem, inquam, aliquam Divinam exiſtentem ſeu præſentem (& viſu perceptam) quaſi dicas, אדני *Domine mi*, vel, *Dominus meus*.

הנביאים מפני שלא יוכלו להכחיש מה שראוהו בעין הרוחנית אשר נתן להם יתרון בה : והיו קהלות בדורות נחלקים לא תעבור עליהם ההסכמה והודו להם החכמים אשר השיגום וראו אותם בעת נבואתם ואלו היו רואים פילוסופי יון הנביאים בענין נבואתם ומופתיהם היו מודים להם והיו מבקשים פנים מאופני ההקשה איך יגיע האדם למדרגה הזאת : וכבר עשה קצתם זה כל שכן המתפלספים מאנשי התורות : ואל כמו זה יהיה הרמז באלף דלת נון יוד לענין אלקי נמצא כאלו הוא אומר אדני : ומלאכות ה׳ כנוי לשליחות והמלאך יש שיהיה נברא לעתו מן הגופים היסודיים ה הדקים : ויש שיהיה מן המלאכים הנצחיים ושמא הם הרוחניים שאומרין הפילוסופים ואין עלינו לדחות דבריהם ולא לקבל אותם : והספק במה שרא׳ ישעיהו ויחזקאל ודניאל אם הם מהנברא׳ לעת הצורך.

מַלְאַךְ יְיָ (*Angelus Domini*, quod ſæpè in Scriptura legitur) cognomen eſt Legationis (*ſignificat Legatum*). Tales Angeli vel Legati, vel ſunt pro certo tempore creati ex corporibus ſubtilibus elementaribus, vel ſunt Angeli perpetui. Et fortaſſis hi ſunt illa הרוחניים Spiritualia (*motores cœli*) de quibus Philoſophi loquuntur, quorum verba neque rejicimus, neque approbamus. Dubitatur autem de iis, quæ viderunt Eſaias, Ezechiel, & Danjel, an illa fuerint creata duntaxat pro tempore.

התוכן והסדר לשאר בני אדם
על מדרגות כאשר יוצא ממנו
יתברך סדר העולם ומתכונתו
ורואים אותו בעת שהוא
מעדה ומקים ודן את
המלכים עד די כרסון רמיו
ועתיק יומין יתיב: ובעת הכעס
והמחשבה לנסוע יושב על
כסא רם ונשא ושרפים
עומדים ממעל לו ובעת הנסיעה
המרכב' אשר ראה יחזקאל
ושמרה כלה במחשבתו חוץ
למקום הנבואה והוא כאשר
שת את גבולו מים סוף עד ים
פלשתים ויכנס בו מדבר סיני
ופארן ושעיר גם מצרים כי
למקום ההוא מעלה כאשר
הזדמן בו שיפגע התנאים
התוריים המצווה בהם תתראנה
הצורות ההם עין בעין במרא'
ולא בחידו' כאשר נראה
המשכן וסדר עבודה וארץ
כנען וחלקיה ומעמד ויעבור
ה' על פניו ויקרא: ומעמד
אליהו במקום ההוא בעצמו:
ואלה הענינים אשר לא יושגו
מדרך ההקשה בטלום פילוסופי
יון מפני שההקשה מרחקת מה
שלא נראה כמוהו וקיימו אותם

quos homines, sicut à Deo Benedicto egreditur Dispositio & Ordo mundi. Unde quando viderunt eum ceu *Reges deponentem & constituentem, eosdemq; judicantem, viderunt quòd Throni projecti fuerint, & Antiquus dierum consederit, Dan.* 7. Iratum, & Discessum meditantem, ceu *Sedentem in Solio alto & excelso, & Cherubinos stantes super eo*, (Esa. 6. *id juxta Authorem, denotabat, Deum in procinctu esse auferre præsentiam suam à populo impuro labiis*) Discedentem & proficiscentem, præfiguravit Currus, quem Ezechiel vidit (*in eo veluti discessurum*), quam (*Visionem*) totam servavit in cogitatione suâ (*mente retinuit*) extra locum Prophetiæ (*Ezech.* 1. 1. *Ego autem eram in medio transmigrationis, juxta fluvium Chóbar*), cujus terminos posuit à mari Suph, usque ad mare Philistæorum, (*Exod.*23. 31.) incluso etiam deserto Sinaj, Sëir, & Paran, ut & Ægypto (*vide par.* 2. §. 14.) : Locus enim ille (*Aegyptus*) hanc prærogativam etiam habet, quando contingit ut in eo reperiatur talis, qui habeat conditiones Legales præscriptas (*si in eo reperiatur aliquis dignus & idoneus, super quo Majestas Divina habitet, ut Aharon, Mirjam, & similes. Conditiones autem istæ expositæ sunt part.* 3. §. 65.).

Porrò quod ad Figuras seu Formas illas diversas attinet (*Prophetis, & aliis Viris Dei Sanctis oblatas*), visæ illæ ab eis fuerunt oculo ad oculum per Visionem, non in Ænigmatis; sicut visum fuit (*à Mose*) Tabernaculum, Ordo cultuum (*peragendorum*), Terra Canaan (*Deuter.*3.27.*&* 34.1.) & ejus partes, Apparitio illa Mosi facta, *in quâ Deus ante faciem Mosis transivit, & clamavit, Dominus, Dominus fortis, &c.* Exod.34.6. Visio Eliæ in eo ipso loco, 1. Reg. cap. 19. Res istiusmodi, quę non apprehenduntur per modum Διανοίας & ratiocinationis, rejecerunt Philosophi Græci; quia Διανοία seu Ratiocinatio non admittit id, quod non videtur ei consentaneum;

cum Bestiis. Quin & Philosophi compararunt Mundum cum Homine magno, & Hominem cum Mundo parvo (*vide More nevóchim par. 1. cap. 72.*); hoc si ita sit, & Deus sit Spiritus, Anima, Intellectus, & Vita mundi, sicut vocatur (*à Danjele cap. 12. 7.*) חי העולם; ratio hujus Similitudinis evidens est de Intellectu. Evidentius idem patet de Prophetia (*Intellectu Prophetico*), quæ perspicaciùs cernit, quàm Ratiocinatio (*naturalis & humana*). Visio enim illa (*Prophetica*) Multitudinem supernam (*Angelorum sc.*) apprehendit oculo ad oculum, Exercitumque illum cœlestem Angelorum spiritualium, Deo proximorum, & aliorum (*non ita proximorum*), videt in Forma Hominis, quod his innuitur verbis; *Faciamus hominem in imagine nostra, secundum similitudinem nostram*, Genes. 1. verborum enim horum sensus est; *Quia hucusq; per gradus perfeci Creationem, & eam sapientissimo ordine perduxi ab Elementis, ad Mineralia, Plantas, Animantia quæ partim in aëre sunt, partim in aqua, Animalia terrestria, puriores & clariores sensus habentia, & notitias admirandas, nullus alius, post hunc gradum, superest, nisi ille qui proximus sit Ordini Divino Angelico, Homo vidélicet, cum forma Angelorum & Ministrorum Ejus proximorum*; non Loco, sed gradu; quia Deus nullum habet locum (*sic Cabalistæ vocant Angelum Metatron seu Metatorem, de quo alibi plura,* אָדָם הָעֶלְיוֹן Hominem supernum; *de quo vide in* ספר המעלות *R. Jehúdam Chaijat fol. 159. col. 1.*). Juxta has duas similitudines vel comparationes (*in quibus Deus assimilatur vel Homini, respectu Intellectus humani, & quatenus Microcosmus vocatur, vel Homini superno, qui inferiori similis est ratione formæ*) non convenit ut Deus assimiletur nisi sub similitudine Maximi inter homines (*Regis*) à quo per gradus egreditur Directio & Dispositio ad reliquos

דמו הפילוסופים העולם באדם גדול והאדם בעולם קטן : ואם הדבר כן והאלקים הוא רוח העולם ונפשו ושכלו וחיותו כאשר נקרא חי העולם כבר נתברר הדמיון על דרך השכל כל שכן שלנבואה ראורת יותר גלוי מההקשה והראורת ההוא השיג ההמון העליון עין בעין וראה צבא השמים מהרוחניים הקרובים וזולתם בצורת אדם ולהם רמז באמרו נעשה אדם בצלמנו כדמותנו והטע' כי כבר הדרגתי היצירה והבאתיה על סדר החכמה מן היסודות אל המחצבים אל הצמחים אל החי אשר באויר ובמים ואחר כן אל החי אשר בארץ בעלי החושים הזכים והידיעות הנפלאות ואין אחר המדרגה ההיא אלא מדרגה שהיא קרובה מן הסוג האלקי המלאכי והוא האדם בצורת מלאכיו ומשרתיו הקרובים אליו ב במדרגה לא במקו' כי התעלה מהמקום : ועל שני הדמיונים לא יתכן שיהיה דמותו אצל הדמיון אלא צורת הגדול שבבני אדם שממנו יוצא

quos

הלובש המשי אשר הנזר על ראשו והדומה לזה איננו כוזב : ומי שיאמר שאיננו כי אם המשכיל המכיר המצוה המזהיר בארץ פלונית בזמן פלוני על אומה פלונית איננו כוזב גם כן וכשרואה הנביא בעין הנסתרת הצורה התמימה שבצורות אשר ראה אותה בדמות מלך או שופט יושב על כסא דין בענין צווי ואזהרה מהקם ומהעדרה ידע שהיא צורה ראויה למלך נעבד נשמע : וכאשר יראה דמות נושא כלים או נושא כלי ספרות או חגור לעבוד עבודה ידע שהוא צורה ראויה לעובד שומע : ואל יקשה בעיניך דמות אדם לבורא כי בבחינת השכל נדמה לו תחלה באור כי הוא החשוב שבמוחשים והדק שבהם והסובב והכולל חלקי העולם יותר מכלם וכאשר נחשוב במדות שאי אפשר לדחותם בין על דרך האמת כמו חי ויכול ויודע וחפץ ומסדר ונותן לכל דבר מדה שראוי לו ושופט צדק לא נמצא במדה שאנו רואים דמיון קרוב מ מהנפש המדברת והוא האדם השלם וזה מצד שהוא אדם לא מצד שהוא גוף כי הוא משתתף בזה עם הצמח ולא מצד שהוא חי כי הוא משתתף בזה עם הבהמות : וכבר

istum procerum, album, sericeis indutum, coronam in capite gestantem, & similia, is non mentietur; &, si alius dixerit, Regem esse illum Intelligentem, Scientem, Mandata & Edicta in terra hac vel illa, hoc vel illo tempore, in hac vel illa natione, facientem, is etiam non mentietur. Sic quando Propheta videt Oculo suo occulto Formam omnium absolutissimam in similitudine Regis, vel Judicis in Solio judiciali sedentis, præcipientis, prohibentis, constituentis & deponentis (*Reges*) (*Dan.2.21.*) novit hinc (*in Intellectu suo*), istam esse Formam Regis, cui subjectio & obedientia sit præstanda: quando videt similitudinem gestantis arma (*Ezech. 9. 2.*), vel gestantis instrumenta Scribæ (*Ibid. v. 3.*), vel Accincti ad aliquid expediendum (*Dan. 10. 5.*), novit hanc esse formam, quæ conveniat Subdito, & Obedientiam præstanti. Neque est quòd scrupulum tibi moveat, quòd Deo adscribatur similitudo Hominis! Nam in notione Intellectus assimilamus Eum primò Luci, quæ est præstantissimum & subtilissimum omnium sensibilium, partes mundi omnes ambiens & complectens magis quam omnia alia: Quando verò cogitamus de Proprietatibus, quas non possumus negare, quin vel per translationem & metaphoricè, vel in rei veritate Deo attribuantur, veluti, *Vivens*, *Potens*, *Sciens*, *Volens*, *Ordinans*, *Suum cuiq; tribuens*, *Judex justus*, nullam propiorem & convenientiorem similitudinem invenimus, quàm Animæ rationalis, quæ (*propter quam*) est Homo perfectus, quatenus Homo est; non quatenus Corpus est; nam hoc commune ipsi est cum Plantis; neque etiam quatenus Vivens est; nam hoc commune habet

tualem), ut videat res oculis suis (*prout sunt, vide similem phrasin par. 5. §. 6. & 21.*) sine variatione (*eodem modo*), & ab illis desumit Intellectus probationem de rerum ipsarum quidditate & cordibus (*nucleo*): & cui Oculus iste est creatus, ille revera Videns est, & intuetur omnes reliquos homines velut cæcos, eosque docet & dirigit. Et fieri potest ut Oculi isti sint Facultas Imaginatrix, unà cum Facultate Intellectuali, quibus vident Formas magnas & terribiles (*divinas, ipsis apparentes*), docentes de Veritate rerum citra omne dubium. Probatio autem magna pro Veritate illarum, est totius illius speciei (*generis hominum*) consensus de Formis illis, h. e. quòd omnes Prophetæ, res illas videntes, mutuum sibi hac in re præbent testimonium, sicut nos facimus in iis quæ sensu (*externo*) apprehendimus; De Melle enim testamur quòd sit Dulce, de Absynthio, quòd sit amarum; &, si videamus aliquem à judicio nostro dissentientem, dicimus illum aberrare à re naturali. Illi itaque viderunt sine dubio Rem illam divinam Oculo occulto (*spirituali*) & Formas seu Figuras (*Imagines*), convenientes naturis suis (*naturæ rerum, quas denotabant*): & quas sic videre solebant, eas recensent (*describunt*) illâ ipsâ formâ quâ eas viderunt incorporatas. Formæ autem illæ (*incorporatæ, corporali specie apparentes*) veræ sunt (*reales sunt*) relatæ ad id quod spectat Cogitatio, Imaginatio, & Sensus (*revera enim creatæ sunt, neq; mera sunt phantasmata*); non autem veræ sunt, relatæ ad Substantiam (*rei significatæ per eas*) quam spectat & quærit Intellectus, sicuti suprà declaravimus Exemplo Regis. Nam si quis dicat, Regem esse istum

יתחלפו ויקח מהם השכל
ראיה על ענין הדברים ההם
ולבותם : ומי שנבראת לו
העין ההו' הוא הפקח באמת
ויראה כל בני אדם כעורים
ויורם ויישירם ואפשר שיהיו
העינים ההם הכח המדמה
בעוד שישמש הכח השכלי ו
ותראינה צורות גדולות
נוראות מורות על אמתות
שאין בהם ספק והראיה
הגדולה על אמתתם הסכמת
כל המין ההוא על הצירות ההם
רוצה לומר כל הנביאים
שרואים דברים יעיד בהם
קצתם לקצתם כאשר אנחנו
עושים במוחשנו כי אנחנו
מעידים במתיקות הדבש
ומרירות הלענה ואם נראה
מי שיחלוק עלינו נאמר שהוא
יוצא מענין הטבעי ואלה מאין
ספק רואים העולם ההוא
האלקי בעין הנסתרת ורואים
צורות ראויות לטבעיהם ומה
שהרגילו מספרי' אותם כ
כתבנית' אשר ראום מוגשמו'
והתבניות הדם אמתות
בהערכתם אל מה שיבקשהו
המחשב והדמיון והחוש ואינם
אמתיות בהערכתם אל העצם
אשר יבקשהו השכל כאשר
הביאנו הדמיון במלך כי מי
שיאמר שהוא הארוך הלבן

המוחשים דבקים תמיד בכל
המין כי אין מחלוקת בין ראו'
עיני וראות עיניך שהשטח
ההוא והעגול המאיר המחמם
הוא השמש ואף על פי ש
שהמדות האלה מרוחקות אצל
השכל לא הזיק זה בעיון
מחמת שלקחנו מהם ראיה על
חפצנו כאשר יקבל תועלת
הפקח המשכיל אשר יבקש
גמלו במאמר אלעמש אלאחול
שעיניו טרוטות שרואה מאחד
שנים אני רואה במקום פלוני
שני כורכיות גראניק והפקח
ידע כי הגמל הוא שרואה
מאחד שנים ובחלישות
ראותו נדמה לו כי הוא
כורכיאה גרניק ובעבור עוורת
ראותו נדמה לו שהם שנים
והועיל הפקח בעדותו ודן א
אותו לכף זכות ברוע מליצתו
מפני רוע ראותו : וכן החושים
והכח חדמיוני אצל השכל
וכאש' שם הבורא בחכמתו
הערך הזה בין החוש הנראה
והמוחש הגשמי כן שם ב
בחכמה ערך בין החוש הנסת'
והענין שאיננו גשמי ושם למי
שבחר מברואיו עין נסתרת
רואה דברים בעיניהם לא

prehenſione accidentium) ſenſilium, qui ſemper inſunt toti ſpeciei (*eodem modo*). Nulla enim eſt controverſia inter Viſum oculorum meorum, & Viſum oculorum tuorum, quin iſta ſuperficies, & iſtud Rotundum, ſplendens & calefaciens, ſit Sol. Et licet proprietates vel affectiones iſtâs abſurdas judicet Intellectus, tamen hoc (*iſta ſenſibilis apprehenſio*) nihil obeſt ſpeculationi, quin potiùs prodeſt, eò quòd ab illis pro lubitu noſtro deſumamus probationem ; eodem ſc. modo, quo Vir prudens & Intelligens, Camelum ſuum quærens ex eo, quòd lippum aut luſcioſum vel myopem (*in Hebræo textu habentur duæ voces Arabicæ*, אלעמש אלאחול), oculorum vitio laborantem, ut pro uno duo videat, dicentem audit ; *Vidi in hoc vel illo Loco duas grues* (Arabicè גראניק) ; Prudens enim ille (*ex hoc ſermone*) colligit, Camelum ſuum eſſe, quod ille duplex vel geminum ſe vidiſſe dicit, & à debilitate viſus illius eſſe, quòd Camelus ipſi viſus ſit eſſe Grus, à pravitate autem & vitio viſus fluxiſſe, quòd Unum (*Camelus unus*) ipſi viſum ſit eſſe duo. Ex ejus tamen teſtimonio utilitatem capit Vir ille prudens, & judicat eum ad lancem innocentiæ (*excuſatum eum habet*) inconvenientis hujus ſermonis nomine, propter vitium viſus ejus. Eadē ratione ſe habent Senſus, & Facultas Imaginatrix ad Intellectum.

Quemadmodum itaque Creator ſuâ Sapientiâ conſtituit proportionem inter Senſum apparentem (*externum*) & Senſile corporeum : ſic eadem Sapientiâ ſuâ conſtituit proportionem inter Senſum occultum (*internum*) & Rem quæ non eſt corporea (*Muſcatus dicit, illum intelligere hic Formas illas ſpirituales, quæ Prophetis apparuerunt, quæ non fuerint ſimpliciter incorporeæ, ſed quædam q. ſpiritualia corpora habuerint. Vide par. 2. §. 4.*) & conceſſit ei ex creaturis ſuis quem elegit, Oculum occultum (*ſpiri-*

יתחלפו

eadem vides (*externa, quæ antea, corpus nimirum Ejus*), dicis, hunc non esse Regem, sed Corpus, quod movere possit quivis qui voluerit, & variis affectionibus accidentium obnoxium, sicut Nubes quæ Vento feruntur, & ab uno adducuntur, ab alio congregantur, ab alio dissipantur; cùm antea (*corpus illud Regis*) nihil passum fuerit, nisi voluntate Regis ipsius, & simile fuerit Nubi Divinæ, quam Venti non potuerunt dissipare.

Aliud simile sit hoc; Solem videmus specie rotundum, expansum instar scuti superficialiter, & ad ejus formam, splendidum, calidum, & quiescentem; & tamen Intellectus decernit, quòd sit Orbis vel Globus, Terrâ major centum sexaginta sex vicibus, & neque calidus sit, neq; quiescat, sed duobus contrariis motibus moveatur, orientali & occidentali, quorum modos & conditiones longum foret explicare. Sensibus enim non est data facultas apprehendendi rerum substantias, sed tantùm peculiaris facultas apprehendens accidentia ab illis (*substantiis*) dependentia, ex quibus Intellectus desumit probationes de Substantiis ipsis, earumque causis; Quidditatem verò rei non comprehendit. Sed Intellectus perfectus, qui est Intellectus in actu in Angelis, apprehendit Res ipsas, & Quidditates, in substantia sua, neque opus habet accidentibus intervenientibus ceu mediis: noster verò Intellectus, qui primò est in potentia in materia, (*materialis, possibilis & passibilis, ut Philosophi vocant*) non potest insistere veritati rerum, nisi per facultates peculiares quas Deus ipsi gratiosè largitus est & posuit in sensibus convenientibus accidentibus (*in sensili apprehensione*

ממנו מה שהיית רואה גזרת כי הוא איננו המלך אך גוף יניעהו מי שירצה ויפעל על כמה פנים מאופני ההפעליות מהמקרה כעננים הנקרי באויר ישאם רוח ותביאם אחרת ותקבצם ותפזר' אחרת והיה קודם לכן לא יפעל כי אם בחפץ נפש המלך ההוא והיה כעמוד הענן האלקי אשר לא יפזרוהו הרוחות: דמיון אחר השמש נראה אותה עגול פשוט כשעור הצנה ובתארה מזהירה חמה נחה: והשכל גוזר כי הוא כדור גדול מכדור הארץ כמאה וששים ושש פעמים ושאינה חמה ולא נחה אך היא מתנועעת שתי תנועות מתהפכות מזרחית ומערבית בתנאים יארך פירושם ולא הושם לחושים כח להשיג עצם הדברים אך כח מיוחד להשיג מקרים תלויים בהם יקח השכל מהם ראיה על עצמם וסבתם ולא יעמוד על המהות הענין אלא השכל השלם אשר הוא שכל בפועל במלאכים ישיג הענינים והמהויות בעצמם מאין צורך אל המקרים שיהיו באמצע אבל שכלנו אשר הוא תחלה בכח בהיולי לא יוכל לעמוד על אמתת הדברים אלא במה שחננו הבורא מכחות מיוחדים שמם בחושים ראו' למקרי

הראיה ׃ והצורך מביא
להרחיב מעט בדברים בכאן
בעבור שהוא מקום טענה איך
רומזים אל מקום מי שאין לו
מקום ונאמין כי הנרמז אליו
הוא הסבה הראשונה ׃
ואנחנו מציעים בתשובה זה
הצעה ונאמר כי החושים אינם
משיגים מן המוחשים כי אם
מקריהם לא עצמיהם ואינם
משיגים מן המלך על הדמיון
זולתי המראים והתבניות
והשעורים ואיננו זה אמתת
המלך שהם מקבלים עליהם
לרוממו אבל אתה רואהו
במלחמה בתכשיט אחד ו
ותראהו במדינה בתכשיט
אחר ובביתו בתכשיט אחר
ותאמר כי הוא המלך בגזירת
החוש לא בגזירת השכל
ואפשר שתראה אותו נער
ואחר כן בחור ואחר כן זקן
ואחר כן ישיש ותראה אותו
בריא ואח' כן חולה וכבר
נחלפו מראיו ומשושיו ולחותיו
ומדותיו ואתה אומ' שהוא
הוא ׃ וגזרת שהוא המלך
בעבור שהוא אשר דבר עמך
וצוך והזהירך וזה ממנו איננו
כי אם השכל או הנפש ה
המדברת וכבר התקי' כי
החלק ההוא ממנו עצם בלתי
נגדר ואין רמיזה אליו ואתה
כבר רמזת אליו וגזרת שהוא
המלך וכאשר מת וראית

ceptâ, niſi per rationem (*argumentando ab effecto ad cauſam*).

Verùm neceſſitas poſtulat, ut hæc paulò latiùs explicentur. Poteſt enim hîc excipi; Quomodo (*in his*) deſignent vel intendant locum, (*deſignantes*) eum qui non habet locum, & credamus, id quod deſignatur (*non eſſe id quod loco determinatur & circumſcribitur, ſed*) eſſe Cauſam primam?

Reſponſionis loco hanc præmittimus Regulam; quòd Senſus de ſenſibilibus non apprehendant ſeu percipiant niſi eorum Accidentia, non ſubſtantias ipſas. Sic, exempli gratiâ, de Rege non apprehendunt niſi externum aſpectum, ſimilitudines, ſeu figuras & menſuras (*veluti phyſiognomiam, ſtaturam, proceritatem, craßitiem, proportionem* &c.) non Veritatem Regis ipſam, quem illi honorandum in ſe recipiunt: Hunc verò alio ornatu vides in bello, alio, in Urbe, alio rurſum in domo ſeu palatio ejus; & tamen ſemper dicis, hunc eſſe Regem, ſecundum judicium ſenſuum, non ſecundum judicium Intellectus: Eundem potes videre jam puerum, mox juvenem, hinc ſenem, exinde decrepitum; jam ſanum, mox ægrotantem; ſubinde etiam mutatur ejus externa ſpecies, contactus, humores, qualitates, & tamen ſemper dicis, hunc eſſe Regem. Judicas autem & pronuncias eum eſſe Regem ex eo, quia Is eſt, qui Tecum loquitur, qui tibi dat mandata, & interdicta, quæ proveniunt ab ejus Intellectu vel Anima rationali. De hac vero ejus parte conſtat & certum eſt, quòd ſit Subſtantia, quæ nullo loco terminatur, & quæ non poteſt oſtendi; & tamen hanc innuiſti, & de ea pronunciaſti quòd illa ſit Rex. Quando verò mortuus eſt, &

cula, ubi illa præsens erat, & desinebant illâ absente; sicut nempe Oculi vocantur *Videntes*, cùm tamen res illa, per quam visus fit, sit aliquid aliud, nempe Anima. Aliquando nutum faciunt vel respiciunt ad Prophetas, Sapientes, & Sanctos, quia illi sunt quasi Instrumenta prima Voluntatis vel Beneplaciti Divini, servientia pro ejus Voluntate, nec vel minimùm à verbo ejus deflectentia, per quos etiam fiunt prodigia & miracula. De tali Indicio dicunt Rabbini nostri b.m: (Quod dicitur) את יי׳ אלהיך תירא *Dominum Deum tuum timebis*, Deut. 6. 13. (dicitur sic), *ad includendum* (sub את יי׳ אלהיך) *Discipulos Sapientum*. Eum, qui in hoc gradu est, jure vocant איש האלהים *Virum Dei*, quod est Epitheton compositum ex Humanitate (*nomine humanam naturam significante*, איש) & Divinitate (האלהים) quasi dicas, *Virum Divinum*. Quando itaque Sermo habetur cum Re Divina, ad quam nutum faciunt vel indigetant, tùm dicitur אֲדֹנָי (*adhibetur hoc Nomen*) quasi (*loquens*) diceret; אדני *Domine mi, tu es Dominator meus*, metaphoricè annuens ad id quod loco illic determinatur (h. e. *ad illud quidem respiciens, sed id intelligens, cujus illud est signum q. & quod in mente sua concipit, Deum sc. ipsum*) sicut cùm dicunt; *Qui habitas in Cœlis*; *Habitans in Tzijone*; *Habitans in Cherubinis*; *Habitans in Hierusalem*. Sic multiplicantur המדות (*Proprietates*, *Nomina*, *Epitheta*, *Formæ & figuræ*, *tanquam Majestatis Dei præsentis radii & scintillæ*) cùm Essentia sit unica, pro diversitate & varietate subjecti recipientis, sicut variantur & diversi sunt Radii solares, cùm Sol sit unicus; quamvis hæc similitudo non per omnia conveniat, sed tùm (*sc. conveniret*) si Sol non apprehenderetur (*non videretur*) sed ejus tantùm radii existerent, causâ eorum (*Sole*) non perceptâ,

בהמצאו והעדרם בלעדיו כאשר קראו העינים רואות והדבר שהראות בו זולתם והיא הנפש ׃ ויש שרומזים אל הנביאים והחכמים ה החסידים כי הם כלים הראשונים לחפץ האלקים משתמשי׳ בחפצו ולא ימרו מדברו מאומה ויראו המופתים על ידיהם ובכמו הרמז הזה אמרו רבותי׳ זכרונם לברכה את יי׳ אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים והדין למי שהוא במעלה הזאת ש שיקראוהו איש האלקים תואר מורכב מן האנושות והאלהו׳ כאלו אמ׳ האנוש האלקי ׃ וכאשר יהיה הדבור עם דבר אלקי שרומזים אליו יאמר אדני באלף דלת נון יוד כאלו הוא אומ׳ אדני אתה מושלי ורומז אל מה שיוגבל במקום דרך העברה כמו שאמר ה היושבי בשמים יושב ציון יושב הכרובים שוכן ירושלם ורבו המדות והעצם אחד בעבור התחלפות הדבר המקבל ב כהתחלפות הניצוצו׳ והשמ׳ אחד וזה הדמיון איננו נאות בכל אלא אם היתה השמש בלתי מושגת וימצאו הניצוצות ולא תושג סבתם אלא בדרך

במוח ויאמרו השכל הזה או השכל הלזה ואין רמז באמת אל מה שאיננו נגבל במקום: ואף על פי שכל האיברים משמשים לשכל השמוש ההוא הוא במצוע הלב או המוח וכליו הראשונים רומזים אליהם שהשכל שמה כן רומזים אל השמים מפני שהוא כלי משמש בחפצו גרידא מבלתי סבות אחרות אמצעיות ביניהם ואין רומזין אל דבר מהמורכבות מפני שהם כלים משמשים במצוע סבות אחרות מ משתלשלים אליו ית' שהוא סיבת הסבות ואמר היושבי בשמים: כי האלקים בשמים: ויש שאמר על דרך העברה יראת שמים ירא שמים: ומן שמים ירוחמו: וכן רומזים אל עמוד האש ועמוד הענן ומשתחוים נכחו ואומרים כי האלהים שמה כי העמוד ההו' משמש כחפצו לבד ואיננו כאשר העננים והאשים הנקרים באויר מסבות אחרות וכן אל אש אוכלת בראש ההר אשר ראוה המון העם ואל הצור' הרוחנית אשר ראוה האצילים: ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וקראו אותה אלקי ישראל: וכן רומזים אל ארון הברית ואומרין עליו אדון כל הארץ בעבור הראות רפלאות

Intellectus iste; cùm tamen revera non possit designari vel indicium fieri ad id, quod loco nullo determinatur (*sed illud fit metaphorice*): & licet omnia membra utantur Intellectu, (vel, *serviant Intellectui*, *ejus sc. jussa*, *vel conceptus exequentia*,) illud tamen fit mediante Corde vel Cerebro, ejusque Organis, in quibus dicunt esse Intellectum. Sic innuunt, vel nutu q. designant & monstrant aliquando *Cœlum* (*quando Deum vel divinam aliquam Virtutem aut operationem designare volunt*), quia Cœlum est Instrumentum serviens voluntati Ejus absolutè, sine aliis causis intermediis vel secundis; non autem aliquod compositum, quia illa (*composita*) sunt instrumenta servientia mediantibus & intervenientibus causis aliis, inter se q. concatenatis, usque ad Deum, qui est Causa causarum. Sic dicitur; *Qui sedes vel habitas in Cœlis* (*Psal.* 123. 1.): Item; *Quia Deus est in cœlis* (*Eccl* 5. 1.) Imò est qui dicit per modum translationis; *Timor cœli*: *Timens cœli*; Item; *De cœlo misericordiam consequantur*. Sic innuebant olim, vel respiciebant ad *Columnam Ignis*, & *Columnam Nubis*, coramque eâ se incurvabant, dicentes, Deum esse illic; quia Columna illa serviebat voluntati ejus solùm, neq; erat sicut cæteræ Nubes & Ignes, quæ sunt in Aere ex causis aliis: Sic ad *ignem consumentem in vertice montis*, quem multitudo populi viderunt (*Exod.* 24. 17.), & ad *Figuram* illam *spiritualem*, quam Optimates viderunt, de qua dictum; *Et sub pedibus ejus velut opus pavimentationis Saphiri*, vocaruntque eum, *Deum Israëlis* (*ibid. v.* 10.). Sic innuebant vel respiciebant ad *Arcam Fœderis*, & dicebant de ea, אדון כל הארץ *Dominus totius terræ*, Jos. 3. ℣. 11. quia varia conspiciebantur mira-

ocularis, ſicut docet par. 1. §. 95. Præterea, quia totus populus vidit Columnam Ignis & Nubis, Arcam item, coram qua Deum alloquebantur, uti dixit par. 1. & mox iterùm dicet. Quin & Cœlum ipſum ex illis eſt (*medius, Deum q. præſentem nobis ſiſtentibus*) apud eum, qui fide perfectâ juxta doctrinam Prophetarum credit, quòd ſint inſtrumentum ſerviens ſoli Dei voluntati, ut mox dicet. Et hac ratione quovis tempore & loco ſuffimentum purum poteſt Deo offerri, & Deus tanquam præſens ſiſti & deſignari, juxta ea quæ docuimus. Porrò nota, quemadmodum Res illa Divina ſenſibilis excitabat Prophetam ad apprehenſionem Dei ipſius; ſic appellatio Dei per nomina idem nobis præſtat. Nam nomen אֲדֹנָי nos dirigit ad conſiderationem Nominis Tetragrammati, juxta illud Exod. 3. ℣. 15. זֶה שְּׁמִי *Hoc eſt nomen meum*, וְזֶה זִכְרִי *& hoc eſt memoriale meum*, ſc. nomen אדני, quia ratione impoſitionis ſuæ docet de medio aliquo, per quod Deus ſe patefacit, ut dictum. *Hactenus Muſcatus. Cujus ſumma huc redit; 1. Nomine* אדני *compellari Deum velut coràm præſentem & adſtantem, 2. Prophetas & alios Viros ſanctos hac nominatione uſos eſſe, propter apparitiones Divinas ſenſibus apprehenſibiles, ſibi per Viſiones oblatas, & immediate à Deo productas, per quas ipſis conſtiterit, Deum ſibi in illis præſentem ſe ſiſtere & ſecum loqui. 3. Per ſolas hujuſmodi Viſiones & apparitiones Divinas, immediatè à Deo productas & motas, licere Deum mediatè colere & invocare: 4. Sublatâ Prophetiâ, & ceſſantibus his apparitionibus, Pios Dei cultores hoc nomine Deum compellare ad imitationem Virorum Propheticorum, quòd fide illas amplectantur, & ſic Deum illum, qui olim Patribus ipſorum hac ratione apparuit, & coràm loquutus eſt, ſibi jam fide præſentem ſiſtant, & adeſſe credant. Quando ipſius Dei Nomine uſi fuerunt circa id quod viſibiliter apparuit, illos non retuliſſe illud Nomen ad ſpeciem illam externam, ſed ad Deum ipſum, qui illic indubitatò præſens erat, & ſpeciem illam immediatè tùm excitabat, tùm movebat. 5. Non licere hominibus ſibi ipſis hujuſmodi media ſenſibilia effingere & Divinitatem eis affingere, quod ſup. Par. 1. §. 97. exemplo Iſraëlitarum, vitulum ſibi hoc conſilio fabricantium, oſtendit, contra Dei præceptum. Sed hæc ex iis, quæ in ipſo Authore nunc ſequuntur, ulterius patebunt & illuſtrabuntur.*

Sunt etiam quidam, qui (*hoc nomine*) innuunt ad res Dei operatione effectas, eique primò (*proximè, ſine cauſis intermediis*) ſervientes; Sic Intellectum quaſi oſtendunt, quando dicunt, quòd ſit *In corde*, vel *In cerebro*; vel, *Intellectus hic*, aut, *Intellectus*

כי יש שירמזו אל הדברים הנפעלי׳ מאתו המשמשים לו שמוש ראשון כאשר ירמזו אל השכל ויאמרו שהוא בלב או

nitatis attribuitur metaphoricè, quemadmodum hoc ipsum docet author mox inferius. Simile quid scribit etiam Author libri עקרים *Ikkarim* par. 2. cap. 28. Summa huc redit; Esse hîc duas species Designationum; *Una*, quando loquens designat rem illam creatam coram qua stat: *Secunda*, quâ designat (mente) Scintillam vel splendorem illum Divinum, qui habitat in illa re, quæ designatio est præcipua: nam huc unicè omnes oculi respiciunt, & ad hunc in rei veritate refertur quod dicitur אדני *Domine mi*. Aliâs enim rem creatam agnosceret & reciperet pro Domino & Patrono suo, quod absit! Res quippe illa nihil aliud Prophetis erat, quàm probatio & argumentum, quòd Deus ipsis appareat, sicut suprà dictum fuit, Prophetas vidisse Deum per medium aliquod, quod vocatur Gloria, Habitatio, Regnum, Ignis, Nubes, Imago, Similitudo, Visio arcus &c. quatenus scilicet hæc ipsis probabant & confirmabant, quòd Sermo ad eos fiat &c. Simile quid etiam habetur sup. par. 1. §. 97. & par. 2. §. 4. Summa; totus hic paragraphus usque ad finem circa hunc cardinem vertitur per varias parabolas & similitudines, uti videbimus, & apparet, mentem ejus esse, quòd ad medium hoc, per quod ipsis apparet & elucet Res Divina, respexerint & digitum quasi intenderint, quando dixerunt אדני *Domine mi*, & per illud designarunt Deum ipsum, & neminem alium, ac si Ille ibi loco circumscriptus esset, quod quidem absit ut quis dicat vel cogitet; Nam Deus est locus Mundi, non verò Mundus locus ipsius. Designatio illa fit, ut dictum על דרך העברה metaphoricè, quòd res illa sensibilis sit instrumentum ac medium Dei voluntati soli serviens, vel, Dei voluntate solâ productum, sine aliis causis intermediis. Et hoc est, quod author dicit כרמז *Quasi Indicium*, cum nota similitudinis: revera enim non potest indicari vel ostendi id, quod nullo loco terminatur, sicut porrò rem hanc similibus aptis illustrat &c. *Et mox*: Juxta mentem itaque Authoris, Nomen אדני alloquutionem & designationem continet Dei quasi præsentis & coràm stantis, per medium aliquod sine medio, solâ Dei voluntate productum, ex quo Prophetæ arguebant, Deum secum loqui: Quod ad alios attinet, qui non pertingunt ad gradum Propheticum, & hoc Nomine utuntur, illi respiciunt eo ad eum, quem sibi determinant in fide sua, quà credunt Prophetis illis, qui Visiones Divinas habuerunt, sicut suprà dixit §. 3. mox ab initio; *Et vocarunt eum ita, quòd sic acceperint à Prophetis, quibus crediderint*; Traditio autem continua à Prophetis, est instar Visionis

bus existunt, ut Sapientes nostri ajunt. קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל *Sanctus Israëlis* Cognomen est Rei Divinæ quæ ei (*Israëli seu Jacobo*) adhæsit, & post eum in toto semine ejus, adhæsione intellectuali & regiminis, non adhæsione contactus. Neque enim cuivis pro lubitu licet dicere, אֱלֹהַי *Deus mi*, קְדוֹשִׁי *Sancte mi*, nisi impropriè, quatenus Deitatem ejus in se recepit; sed Verè id nemo dicere potest, nisi Propheta, vel Sanctus aliquis, cui Res Divina adhæret. Hinc dixerunt olim ad Prophetam; *Deprecare quæso faciem Dei tui*, 1. Reg. 13. 6. Intentio autem hujus appellationis est, ut tanta constituatur præcellentia populi Israëlis super alios populos Idololatricos, quanta est Regis præ communi plebe, sicut dicitur; *Sancti estote, quia Sanctus ego, Dominus Deus vester*, Levit. 19. 2.

Sed אֲדֹנָי ADONAJ, quod scribitur per *Aleph, Daleth, Nun, Jod*, est quasi Indicatio certa ad eum (*sc. Deum; h. e. eum quasi coram positum designat, ut Deum hoc nomine appellans, videatur eum quasi exerto digito monstrare, & ante se videre, quod fit, vel per aut propter Visionem aut apparitionem aliquam Divinam externam, vel per Conceptionem Dei præsentiæ mentalem; quia hoc Nomen adjunctum habet pronomen primæ personæ, & significat*, Domine mi). [1.] Indicium autem illud fit in latus sine latere (*h. e. intendit quidem, Deum per medium aliquod creatum & sensibile sibi apparentem ita compellans, ad latus illud vel locum illum, in quo medium illud compáret; ita tamen, ut in eo non subsistat & terminetur, sed per illud mens & conceptus ejus ad Deum ipsum evehatur*).

ממה שיתלה בגשמים ויאמר
קדוש ישראל כנוי לענין האלקי
הדבק בו ׃ ואחריו בהמון זרעו
דבקות המחשבה והנהגה לא
דבקות נגיעה ואין מותר לכל
מי שירצה שיאמר אלהי וקדושי
אלא דרך העבר' בדרך הקבלה
אך על דרך האמת לא יאמר
אותו כי אם נביא או חסיד
שידבק בו הענ' האלקי ועל כן
אמרו לנביא חל נא את פני ה'
אלקיך והכונ' היתה באומרה
הזאת שיהיה ערכם מן האומו'
עכום ערך המלך מן העם כמו
שאמר קדושים תהיו כי קדוש
אני ה' אלקיכם ׃ אבל אדני
הנכתב באלף דלת נון יוד הוא
כרמז אליו כי הרמז הוא לצד
מבלתי צד ׃

NOTÆ.

[1.] *Placet hic ex Muscato quædam ulteriùs ad horum verborum explicationem & illustrationem addere:* Intentio, *inquit*, authoris est dicere, quòd Indicium ad Deum fiat per medium rei creatæ sensu apprehensæ & perceptæ, quæ à Deo immediatè regitur, quodque ad hanc se extollat apprehendens, quando dicit אדני *Domine mi*; non quasi ultimum ejus objectum feratur ad rem illam creatam, sed quòd per eam feratur ad designandum Deum ipsum, cui locus ille quasi pro habitaculo Divinitatis

ושם מופתו למשה בזה באמרו כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך : והאות הוא שאמצא לך בכל מקום וסמך לו מדה שדומה לזה באמרו אלקי אבותיכם שלחני אליכם אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב המפורסמים בהמצא הענין האלקי עמם תמיד : ואלקי האלקים כנוי בעבור שכל הכוחות הפועלים צריכים אליו יתברך יסדרם וינהיגם : ואדני האדנים כמוהו אבל אל נגזר מאילות וממנו יצאו כל הכחו' והוא מרומם להתדמות להם וכשר לומר מי כמוך באלקים קבוץ אל : קדוש כנוי שהוא נקדש ומרומ' מהשתוות לו מדה ממדות הברואים ואם יקרא בהם הוא דרך העברה : ועל כן שמע ישעיהו קדוש קדוש קדוש עד אין תכלית : והטעם שהוא נקדש ומרומם משתשיגהו נאומה מטומאו' העם אשר ישכון כבודו בינ'ה' וכן ראה אותו על כסא רם ונשא ומכוין בקדוש הרוחני אשר לא יתגשם ולא יתלה בו דבר

dic eis porrò, אהיה *misit me ad vos.* Hujus rei argumentum, & demonstratio ibidem jam antè Mosi facta est, dum ad eum dicebat; *Quia* אהיה *ero tecum, & hoc est tibi signum, quòd ego miserim te*; Exod. 3. 12. id est, *& hoc esto tibi signum, quòd ego inveniar & adfuturus sim tibi in omni loco.* Cui mox subjungitur quod simile ei est, & eodem tendit; *Deus Patrum vestrorum misit me ad vos*, ℣. 13. *Deus Abrahami, Deus Isaaci, & Deus Jacobi*, ℣. 15. de quibus palàm constat, quòd Res Divina jugiter cum illis fuerit.

אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים *Deus Deorum*, Cognomen est significans, Omnes Virtutes & Facultates agentes indigere Deo Benedicto, ut ab eo ordinentur & gubernentur (h.e. *significat Dominum omnium virtutum & operationum*).

אֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים *Dominus Dominorum*, ei simile est.

Sed אֵל derivatum est ab אֱיָלוּת *Fortitudine* (h.e. significat *Fortem, Deum fortem*). Nam ab ipso egrediuntur omnes Virtutes; Ipse autem longè sublimior & eminentior est, quàm ut illis assimiletur, ut rectè de Eo dici possit; *Quis sicut tu* בָּאֵלִים *in fortibus?* Exod. 15. 11. quod est plurale ab אֵל.

קָדוֹשׁ *Sanctus*, Cognomen est, quo significatur, Ipsum Sanctiorem esse & Sublimiorem, quàm ut Proprietas aliqua Creaturarum ei adæquari possit, &, si illis appelletur, id fieri per translationem seu metaphoricè (*conf. par. 3. §. 17.*). Ideò audivit Esajas innumeris vicibus ingeminari, קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, Esa. 6. 3. Ratio, quia Ipse Sanctior & Sublimior est, quàm ut immunditia aliqua populi illius, inter quos Gloria ejus habitat, eum possit comprehendere. Hinc vidit Eum (*ibidem*) *super Solio excelso & elevato*, vers. 1. Per קָדוֹשׁ רו *Sanctus* enim intelligitur *Spiritualis*, qui non potest incorporari, & in quo nihil eorum existit, quæ in corpori-

ris, quibus nos peculiariter insigniti sumus (*ac præ aliis fruimur*), cujus Secretum nobis est absconditum (*cujus veram, propriam, & formalem vim & significationem ignoramus*). Proprietas tamen & præstantia literarum singularum (*ex quibus constat*) loquitur (*testatur*) de eo: Sunt enim literæ אהוי, quæ causæ sunt apparitionis (*h.e. pronunciationis*) omnium literarum*: nullam quippe literam eloqui possumus, si non adhibeatur illi aliqua istarum (*quia sunt matres lectionis, quæ loco vocalium serviunt, & subjecta pronunciationis ipsarum vocalium: nulla litera vel consona potest efferri sine vocali; nulla vocalis, sine aliqua quatuor harum literarum: itaq; ad cujusq; consonæ pronunciationem requiruntur*): nam (*Vocalis*) Pathach (*sub quo intelligit & Kametz, hoc est*, A) propria est literæ א & ה; Kametz (*hoc est, Cholem & Schurek*) literæ Vav; Chirek (*& Tzere*), literæ Jod, unde sunt veluti Spiritus, & cæteræ literæ instar Corporum (*Vide de his appellationibus punctorum, suprà par. 2. §. 80.*).

Huic (*Nomini Tetragrammato*) affine est Nomen יה (*Essentiam denotans, & ex his quoque literis constans*). Sed אֶהְיֶה potest esse ab hoc Nomine (יה) vel derivatum à Verbo היה, ut eo significetur, Non esse cogitandum de veritate essentiæ ejus, cujus cognitio est impossibilis; sicut cùm ex Eo (*Deo*) quæreret (*Moses*) & diceret; *Et dicent mihi, quod est Nomen ejus?* Exod. 3.13. respondit ei (*Deus*) dicendo; *Quid est* (*Non est*) *quod quærant de eo, quod non possunt assequi*, sicut olim Angelus (*ad Manoam*) dixit; *Ut quid interrogas de Nomine meo, quod est occultum?* Judic. 13.18. Itaque dicito eis, אהיה, *cujus expositio est*, אשר אהיה; h.e. *Qui invenitur*, (vel *Qui est*), *quia inveniar ab eis* (vel; *Quia ero cum eis*) *quando me quæsituri sunt: ne quærant rationem majorem, quàm quòd inveniar vel ad futurus sim eis* (sufficiat eis hoc quòd &c.), *& sic me recipiant. Itaq; dic eis*

המעלות הטובות אשר יחדנו
בהם וסודו נסתר: אך מ
מעלות האותיות המיוחדות
לו הם המדברות מפני
שהם אותיות אהוי אשר הם
עלת הראות כל האותיות
שאין מדברים באות מ
מהאותיות בעוד שלא תמצא
אלה רוצה לומר הפתחא
לאלף וההא והקמוץ לואו
זהשבר ליוד והמה כרוחות
ושאר האותיות כגופות:
ויה כמוהו אבל אהיה אפשר
שיהיה מן השם הזה ואפשר
שיהיה נגזר מהיה ורצה בו
למנוע מחשוב באמתות העצם
אשר ידיעתו נמנעת וכאשר
שאל ואמר ואמרו לי מה שמו
ענהו לאמר מה להם לבקש מה
שלא יוכלו להשיגו דומה למה
שאמר המלאך למה זה תשאל
לשמי והוא פלאי אך אמור
להם אהיה ופירושו אשר אהיה
והטעם הנמצ׳ אשר אמצא להם
בעת שיבקשוני אל יבקשו
ראיה גדולה מהמצאי עמהם
ויקבלוני כן ואמור אהיה
שלחני אליכם וכבר קדם

היו' רוצים ארון ה' ויש ש
שיקראו היחס שיש בין בני
ישראל ובינו בהצטרף יי' ז
ובזה נאמר הלא משנאיך ה'
אשנא ואיבי ה' רוצים שם
ה' או ברית ה' או תורת ה'
כי אין צרוף בינו ובין אומה
מהאומות עכום כי איננו אוצל
אורו כי אם על הסגלה והם
מקובלים ממנו והוא מקובל
מהם וכן נקרא אלקי ישראל
ונקראים הם עם ה' ועם
אלקי אברהם ואמור שקצת
האומות הלכו אחריו ועבדו
אותו משמע וקבלה איה קבלו
אותם והדבקו בהם ורצותו
בעבודתם וקצפו בהמרותם :
אך אנחנו רואים אותם
נעזבים אל הטבע והמקרה
טובתם ורעתם כפיהם לא
בענין מתברר שהוא בדבר
אלקי לבדו וכן יחד אותנו
באמרו ה' בדד ינחנו ואין
עמו אל נכר והיה השם
הזה מיוחד בנו שאין אחר
ידע אותו אמתת ידיעתו
זולתנו והוא שם נודע לא
יסבול הא הידיעה כאשר היא
נוספת על אלקים ויאמר
האלקים והשם הזה מכלל

conjunctionem, vel relationem illam, quæ eſt inter Filios Iſraël, & Deum, propter mutuum reſpectum, vocent יהוה. Hoc ſenſu dicitur; *Annon odio habentes te Dominum* יהוה, *odio habeo?* Pſal. 139. 21. Item איבי יהוה *Inimici Domini*; intelligunt enim per יהוה, vel שם יי' *Nomen* DOMINI, vel ברית יי' *Fœdus* DOMINI, vel תורת יי' *Legem* DOMINI. Nulla enim talis eſt relatio inter Ipſum & populum aliquem Idololatricum: quippe non emanat Lux ejus, niſi ſuper Peculium & ſuper Sectatores Legis veræ; hi ſoli recipiuntur ab eo (*grati habentur ab eo*) & Ille viciſſim recipitur ab ipſis (*juxta illud*; Dominum exaltaſti tu hodiè, ut ſit tibi in Deum, & Dominus exaltavit te, ut ſis ei in populum peculiarem, Deut. 26. 17. 18.) Hinc Ille vocatur *Deus Iſraëlis*, ipſi verò, *Populus* DOMINI; *Populus Dei Abrahami.* Dices; at gentes aliquæ ſequuti ſunt, & coluerunt eum, ex auditu & traditione (*quia de Eo audiverunt, ſponte in ſe ſuſceperunt timorem ejus*)! At verò ubi Ille (*Deus*) eos acceptavit, eis adhæſit, cultum eorum gratum & acceptum habuit, vel peccatis eorum iratum ſe exhibuit? quinimò videmus eſſe derelictos vel expoſitos Naturæ & Accidenti, horumque nutu bona & mala eorum ferri (*conf. par.* 2. §. 32.); non verò à re aliquâ, de qua evidenter conſtet, quòd ſit per verbum Dei ſolum (*quòd quicquid ipſis boni & mali accidit, à Deo ſolo ſit*). Quod nobis peculiariter attribuitur, ſicut dicitur: יהוה DOMINUS *ſolus deduxit illum, & non eſt cum eo Deus alius*, Deuter. 32. 12. Nomen etiam hoc יהוה peculiari privilegio noſtrum eſt, nec quiſquam alius veram ejus notitiam habet, præter nos: eſtque Nomen Dei proprium, quod non recipit *He hajediah* ſeu He emphaticum, ſicut illud additur Nomini אלהים *Elohim*, ut dicitur האלהים; Eſt item ex illis dignitatibus & prærogati-

Ejus præmia & pœnas, & quòd Evam ex una costarum ejus creaverit; hinc etiam manifestum ei factum est, quòd Ipse creârit mundum: Hunc, qui in Verbo, & Similitudine (*h.e. Sermone, Colloquio, & apparitionibus ac visionibus*) se ei patefecit, designavit & vocavit Nomine יהוה. Absq; his enim substitisset in Nomine אלהים, per quod non clarum est, quid Deus sit, an unus, an plures uno, an sciat particularia, an verò non! Post hunc *Cain* & *Abel* cognoverunt eum per Visionem Propheticam, posteaquam priùs per Cabalam edocti essent à Patre suo: post hos *Noach*, exinde *Abraham*, *Isaac*, & *Jacob*, usque ad *Mosen*, & reliquos *Prophetas* qui post ipsum fuerunt, qui omnes vocarunt eum יהוה ex Visione quam acceperunt; Populus verò, qui ab illis hoc per Cabalam acceperunt, eum vocarunt יהוה ex fide, quia illis (*Prophetis*) crediderunt, Verbum & Gubernationem ejus adhærére hominibus, & eos quibus ea adhærent, per hoc esse Peculium Dei inter homines; adeò ut eum viderint per Medium aliquod, quod vocatur *Gloria*, *Majestas vel Præsentia Divina* (שכינה), *Regnum*, *Ignis*, *Nubes*, *Imago* (צלם), *Similitudo* (תמונה) *Visio Arcus*, vel, *Iridis* (מראה הקשת), quæ omnia ipsis confirmabant, Verbum ad ipsos factum esse à Deo; unde vocarunt illud (*Medium*) כְּבוֹד יְהֹוָה *Gloriam* DOMINI (*Nomine Tetragrammato*); quidam etiam vocarunt illud absolutè יהוה (*Nomine Tetragrammato solo, Legatum sc. Nomine Legantis*); quinimò etiam Arcam vocarunt יהוה, sicut dicebant; *Surge* יהוה DOMINE: *Et cùm quiescebat, iterùm dicebant*, *Revertere* יהוה DOMINE: Numer. 10. 35. Item; *Ascendit* יהוה DOMINUS *cum clangore*, יהוה DOMINUS *cum voce tubæ*; intelligentes, ארון יהוה *Arcam Domini*, Psal. 47. 5. Sunt quoque, qui conjunctio-

ועָנשו ושברא לו חוה מצלעותיו ונתברר לו שהוא בורא העולם ורמז לו בדבר ובדמות וקרא אותו ה׳ ולולי זה היה נשאר על שם אלקים שאין מתברר מה הוא אם הוא אחד או יותר מאחד אם הוא יודע החלקים אם לא: ואחר כן קין והבל ידעוהו אחר שקבלוהו מאביהם בראיה הנבואית ואחר כן נח ואחר כן אברהם יצחק ויעקב עד משה ומי שהיה אחריו מהנביאים וקראוהו הם ה׳ בראיתם וקראוהו העם המקבלים מהם בהאמנתם אותם ה׳ בעבור שהיה דברו והנהגתו דבק בבני אדם והיו דבקים הסגלה מבני אדם בו: עד שהיו רואים אותו במצוע מה נקרא כבוד ושכינה ומלכות ואש וענן וצלם ותמונה ומראה הקשת וזולת זה ממה שהיה ראיה להם שהדבור עמם מאצלו וקוראים אותו כבוד ה׳: ויש שקראוהו יי׳ ויש שיקראו הארון ה׳ כמו שהיו אומרי׳ בנסעו קומה ה׳ ושובה ה׳ בנוחה ועלה אלקי׳ בתרוע׳ ה׳ בקול שופר והם

ג אמר החבר אבל רומזים
אליו ברמיזה הנבואית ובראיה
הרוחנית: כי הראיות מתעים
ומן הראיות יבא האדם ל
לאפיקורוסות ולדעות ת
המופסדו' וכי מי הביא הנושנים
לאמר בשני סבות קדומו'
אלה ראיות וכן אנשי ה
הקדמות מי הביאם לאמר
בקדמות הגלגל ושהוא סבת
עצמו וסבת זולתו אלא ה
הראיות וכן עובדי השמש
ועובדי האש הראיות הביאו
אותם אל זה אך דרכי הראיות
נחלקו מהם מדוקדקות עד
תכלית ומהם מקוצרות
והמדוקדק שבהם הפילוסופיא
ודרכי הראיות הביאום לאמר
באלקים שלא יועילנו ולא
יזיקנו ולא ידע תפלתנו ו
וקרבנותנו ולא עבודתנו ו
ולא מרינו ושהעולם קדמון
בקדמותו ואין אצל אחד מהם
שם נודע שרומזין אליו אך
אצל מי ששמע דבריו וצוויו
והזהרתו וגמולו על העבודה
וענשו על העבירה והוא קורא
אותו בשם נודע כנוי לזה
שדבר עמו ואמת אצלו שהוא
בורא את העולם אחר שלא
היה ותחלתם אדם לא היה
יודע יי' לולי דברו עמו וגמולו

III. *Judæus*; At habentur ejus indicia Prophetica, & Visiones spirituales (*dum se tùm per Verbum & sermonem suum, tùm variis Visionibus, sanctis Dei viris oblatis, revelavit, & videndum quasi & palpandum exhibuit*). Rationes (*Intellectuales, Intellectus nostri*) sunt fallaces, & ex (*hujusmodi*) ratiocinationibus delabitur homo ad Epicureismum (*in hæresin*), & ad dogmata perniciosa. Quid enim induxit illos qui duos Deos statuunt (*Manicheos*), ut dicerent, duas esse Causas æternas, nisi Rationes (*intellectuales*)? Quid Æternitatis Mundi patronos permovit, ut dicerent Sphæram cœlestem esse æternam, & tùm sui ipsius, tùm aliorum causam, quàm Rationes? Cultores Solis, & Cultores Ignis, ad hos cultus perpulerunt Rationes. Rationes verò tales sunt differentes & diversæ; Aliæ sunt accuratissimæ & absolutissimæ (*veluti Mathematicæ, & Logicæ demonstrationes, conf. par. 5. §. 14.*); aliæ sunt imperfectiores, quarum (*imperfectiorum*) accuratiores sunt Philosophicæ (*Aristotelis, & similium*). Hujusmodi ratiocinandi modi induxerunt eos, ut dicerent de Deo, quòd nobis neque prosit, neque obsit; quòd neq; nostras vel orationes, vel oblationes, vel cultus, vel peccata, sciat; quòd item Mundus sit æternus, ut ipse (*Deus*) æternus est. Penes nullum horum extat Nomen aliquod proprium quo eum (*Deum*) designent. Apud eos verò, qui Ejus Verba, Præcepta, Prohibitiones, Præmia pietatis, & Pœnas transgressionum audiverunt, extat. Hi vocant eum Nomine noto & proprio, quod ex colloquio cum Eo didicerunt: & apud hos verum & certum est, Deum creasse mundum, cum antea non fuisset. Horum primus fuit *Adamus*, qui, nisi Deus cum ipso loquutus fuisset, ignorasset Deum,

Aër, Angeli ſpirituales, an aliquid aliud; quia unumquodque horum certam habet vim & dominium (*in Natura*); unumquodque etiam illorum eſt Cauſa generationis & corruptionis? Reſpondendum ſit; יהוה; ſicut e. g. hunc vel illum hominem nomine ſuo noto appellas, Rubenem, vel Simeonem; quia ex nomine Rubénis & Simeónis intelligitur veritas eſſentiæ ipſorum (*quinam revera ſint*).

או אחד הכוכבים או האש או הרוח או המלאכים הרוחניי' או זולתם כי לכל אחד מהם מעשה וממשלה וכל אחד מהם סבה בהויה ובהפסד ותהיה התשובה יי' כמו שאתה אומר פלוני בשם נודע כראובן ו ושמעון אחרי אשר יובן ממילת ראובן ושמעון אמתת עצמיהם:

NOTA.

[1.] *Verba hæc*, הוא שם נודע.רמח אליו במדות לא במקום אחד אשר לא היה נודע *ſunt ſatis obſcura & ambigua, in quibus explicandis ſe torquet Muſcatus. Senſum autem eſſe puto quem expreſſimus, quòd Nomen hoc proprium* יהוה *Dei naturam & eſſentiam explicet & notam faciat, non ei cui Deus eſt ignotus, ſed ei qui aliunde etiam, veluti ex verbo ipſius, & aliis proprietatibus, in eo expoſitis, notitiam ejus habet. Nam qui Deum prorſus ignorat, ex hoc Nomine ſolo eum non cognoſcet, ſicut Pharao dixit*; Quis eſt יהוה Dominus, ut parcam voci ejus? non novi יהוה Dominum, Exod. 5. 2. *Sic ſi quis de homine aliquo quærat*, Quis eſt iſte? *& reſpondeatur*; Eſt Simeon, Aharon; *hinc non addiſcet quis ille ſit, niſi vel antè ipſi ſit notus, vel aliæ ejus deſcriptiones addantur. Vel ita exponi poſſunt*; Nomen hoc יהוה eſt Nomen notum & proprium ejus qui eo vocatur, cujus natura nobis jam peculiariter eſt nota facta per auditionem verborum & præceptorum ejus, & ad hoc Nomen ſingulariter & in ſpecie reſpicitur in reliquis Nominibus & proprietatibus, quibus eum appellamus. Iis enim non deſignamus ipſum communiter, ut alii populi, tanquam אלהים, quod nomen pluribus attribuunt, ſed ſingulariter & propriè, tanquam illum יהוה, qui nobis ſe in verbo ſuo patefecit &c. *Hinc etiam olim apud veteres Hebræos nomen hoc per alia plura fuit expoſitum, veluti per Nomen 12. item 42. & 72. literarum, quibus tùm vis hujus nominis, tùm Natura Dei, prolixiùs explicabatur*, de quibus videatur Lexicon Patris mei Hebræum, in Radice הוה.

II. *Coſri*; Quomodo verò Nomine (*proprio*) inſignire poſſum Eum, de quo nullum extat indicium (*cujus eſſentiam nec oculis corporis videre, vel oſtendere, nec acie animi & mentis, aſſequi & cognoſcere poſſumus*), ſed cujus aliquam tantùm probationem habemus ex Ipſius operibus?

אמר הכוזרי ואיך אודיע ב
בשם מה שאין עליו רמז אך
הראייה עליו ממעשיו:

III. *Ju-*

הגוף : והכחות המנהיגים
את העולם כי הכחות
כנוי לסבות התנועות כי כל
תנועה היא באה מכח זולתי
כח התנועה האחרת כי גלגל
השמש וגלגל הירח אינם רצי'
בכח אחד אבל בכחות מ
מתחלפין ולא פנו אל הכח
הראשון אשר ממנו באו כל
הכחות האלה אם בעבור שלא
הודו בו וטענו כי קבוץ הכחות
האלה הוא המכונה אלוה
ושהנפש גם כן אינה כי אם
קבוץ הכחות המנהיגים את
הגוף או שהודו באלקים אך
היה רחוק בעיניהם שתועיל
עבודתו : וחשבו כי הוא נעלה
ומרומם שידענו כל שכן
שישגיח בנו חלילה לאל מ
מדבריהם : על כן לא היו
עובדי' דבר אחד אך רבים
שקוראין אותם אלקים כלל
שכולל הסיבות מאין חלוק :
והדיקות והמעלה היתיר' אינה
כי אם בשם הנכבד יוד הא וו
הא ית' הוא שם נודע רמוז
אליו במדות לא במקום אחד
אשר לא היה נודע : כי היה
נקרא אלקים בכלל ונקרא יי'
בהתיחד' כי אלו שאל השואל
אי זה אלוה ראוי לעבוד השמש
אוהירח או השמים או המזלות

dinem Virtutum ſeu facultatum quę regunt corpus, & earum quæ regunt Mundum (*ita ut his omnibus nomen* אלהים *competat*). Nam nomen כחות (*Virtutes, Facultates*) ſignificat Cauſas motuum: Omnis enim motus provenit à facultate diverſa motûs alterius (*propriâ & peculiari*): Sic Orbis Solis, & Orbis Lunæ non currunt (*moventur*) à facultate unâ, ſed à diverſis. Verùm non reſpiciebant ad Virtutem ſeu Facultatem primam, à qua omnes illæ facultates prodeunt; *ſive* quòd illam non agnoverint, & aſſeruerint, Virtutes illas plures cognominari אלוה Deum, & Animam quoque nihil aliud eſſe quàm congregationem & complexum facultatum corpus regentium; *ſive* quòd Deum quidem agnoverint, ſed abſurdum ipſis viſum ſit, ejus Cultum prodeſſe, ſeu, utilitatem habere, exiſtimantes, Ipſius ſublimitati non convenire, ut ſciat res noſtras, nedum ut curet & gubernet nos; quod ſine blaſphemia de Deo dictum ſit, juxta eorum verba. Hinc non coluerunt Rem aliquam Unam, ſed Plures, quas vocabant אלהים in genere, quod complectitur vel ſignificat Cauſas in genere, ſine differentia (*Nos verò, vult dicere, hoc nomine intelligimus & indigitamus Virtutem virtutum, à quo ſunt omnia dominia*). Accuratiſſimum verò, proprium, & excellentiſſimum Dei Nomen, eſt Nomen illud glorioſum יהוה; [1.] Nomen ſc. jam noti ex reliquis ejus proprietatibus (*quæ recenſentur Exod. 34. 6. 7. & alibi; vel ex apparitionibus quibus ſe notum fecit populo ſuo*), non verò antea vel abſque eo Ignoti. Nam ELOHIM vocatur in genere vel communiter, ſed יהוה I. H. V. H. ſingulariter & propriè; ut, ſi quis quærat; Quisnam eſt ille Deus, qui colendus eſt? Solne, an Luna, an Cœlum, an Sydera, vel Stella aliqua, vel Ignis,

LXXIV. *Cosri*; Exhilarasti animum meum, & confirmasti fidem meam in Cabalam. Velim nunc, ut pauca quędam mihi delibes & ostendas de Sapientiis (*de artibus & disciplinis Philosophicis*) illorum; posteaquam tamen priùs quędam addideris *De Nominibus Dei*, & paulò latiùs illa mihi explicueris.

אמר הכוזרי כבר הטיבות לבי וחזקת אמונתי בקבלה ורצוני עתה שתרא' לי טעם מחכמותם אחר שתוסיף לי באור בשמות האלקים יתברך ותרחיב לי בענין מעט בעזרת אלקים : עז

FINIS TERTIAE PARTIS.

PARS QVARTA.

המאמר הרביעי

I. *Judæus*; Nomen אֱלֹהִים ELOHIM est Epitheton quod significat *Dominatorem* in rem aliquā, & *Judicem*; & quidem aliquando *Universalem*, quando sumitur de Dominatore totius mundi; aliquando *Particularem*, quando attribuitur vel Virtuti alicui cœlesti, vel Naturæ (*aut naturali proprietati & virtuti*) alicui, vel Judici humano. Numero autem plurali effertur hoc Nomen, propter consuetudinem gentium Idololatricarum. Faciebant enim illi Imagines, & credebant in unaquaque illarum residere כחות Virtutes cœlestes (*orbium cœlestium*), & similes; & unaquæque illarum habebatur ab ipsis pro Deo (אֱלוֹהַּ), omnes verò in universum vocabant אֱלֹהִים Deos, & per eas jurabant, quasi essent Dominatores illorum (*De hujusmodi Imaginibus vide Lexic. Talmud. in voce* טלסם). Præterea multiplicabant Virtutes, (הכחות), juxta multitudinem

אמר החבר אלהים תואר למושל בדבר מן הדברים ולדיין ויש שיהיה בכל כשהוא רוצה בו מושל בעולם כלו : ויש שיהיה בחלק כשהוא רוצה כח מכחות הגלגל או טבע מן הטבעי' או דיין מבני אדם : ונבנה השם הזה בלשון קבוץ בעבור מה שהיה נוהג בין האומות שהיו עושים צלמים והיו מאמינים שבכל אחד מהם יחולו בו כחות הגלגלים ומה שדומה לזה וכל אחד מהם אצלם אלוה והיו קורא' כללם אלהים נשבעים בהם וכאלו הם מושלי' בהם והם מתרבים ברבוי הכחות המנהיגים את א

אומר במנהג : והתורה אומרת
בשנוי המנהג : וההפרש
ביניהם כי המנהגים שנשתנו
הם בטבע מפני שהיה ב
בחפץ הקדמון מיתנה בהם
ומוסכם עליהם מששת ימי
בראשית : ואני מודה לך מלך
כוזר שבתלמוד דברים שאינני
יכול להמציאך בהם טעמים
מספיקי' ולא להביאם בקשר
ענין והם שהכניסו אותם
התלמידים בתלמוד מהשתדלם
מפני שהיה אצלם ששיחת
החכמים צריכה תלמוד : ומה
שהיו נזהרין במה ששמעו
מרבותיהם עם השתדלותם
שיחברו כל מה ששמעו מהם
והיו נזהרים שיאמרו אותם
במלותם בעצמם ואפשר שלא
היו מבינים ענינו : ויאמרו כך
וכך שמענו וקבלנו ואפשר
שהיה לרבותיה' במאמר ההוא
ענינים נעלמו מהתלמידים
והגיע הדבר אלינו והקלנו בו
מפני שלא ידענו ענינו : אך
כל זה במה שאינו במותר
ובאסור על כן לא נרגיש אליו
ולא יפחות החבור עם הפנים
אשר זכרתים :

(h. e. *inter signa & miracula seu prodigia, præter vel contra ordinarium naturæ cursum facta, & in Lege seu Scripturâ commemorata*) & inter Naturam (*creationem, in qua singulis sua est natura & vis naturalis indita*). Per Naturam intelligitur Consuetudo (*ordinaria*); per Legem, Mutatio consuetudinis (*ordinariæ, veluti cùm Ignis non habuit vim urendi, cùm Asina loquuta est* &c.). Conciliatio inter ea est, quòd Consuetudines mutatæ (*mutationes naturæ rerum miraculosè factæ*) etiam sint naturales, quia fiunt Voluntate (*Dei*) æternâ, qui ita cum singulis pactus est & contraxit (*ut, his vel illis temporibus, has vel illas miraculosas operationes ederent*).

Cæterùm fateor tibi, Rex Cosar, in Gemára esse multa, de quibus ego nullas tibi possem rationes reddere sufficientes, neque ea (*explicatione solidâ & concinnâ*) cum serie rerum & verborum conciliare (vel, *neq; ea ad convenientem sensum redigere*). Talia sunt, quæ Discipuli (*Sapientum*) Gemaræ inseruerunt magno pietatis (*erga Præceptores suos*) zelo. Habuerunt enim hoc fundamentum, quemvis Sapientum sermonem suam debere habere doctrinam, unde diligentes admodùm fuerunt in observandis iis, quæ à Præceptoribus suis audiverunt, studiosi ut ea annotarent & in chartas referrent, & quidem illis ipsis verbis, quibus audiverunt, exprimerent, quamvis non semper illorum sensum intelligerent. Sic dicunt sæpè; *Sic & sic audivimus & accepimus*, ubi fieri potest, ut quandoque in dictis nonnullis Magistri eorum sensus habuerint discipulis ignotos & absconditos, & nos ipsi quoque, posteaquam ad nos usque pervenerunt, ea non magnifaciamus, quia illorum sensum nescimus. Nihil tamen horum est circa Licita & Vetita; ideò ea non curamus, neque propter illos modos commemoratos totus liber rejiciendus.

אמר

ſtantioribus, quando nanciſcuntur aliquem idoneum & capacem, quorum vix unus ſingulis ſeculis reperitur. Quædam denique illarum ſunt, quæ primo intuitu videntur falſæ, quarum tamen ſenſus, ſi paululum diligentiæ & ſtudii adhibeatur, fit manifeſtus, veluti cùm dicunt; *Septem res creatæ ſunt ante Mundum; Hortus Edénis, Lex, Juſti, Iſraëlitæ, Solium gloriæ, Hieroſolyma, & Meſſias filius Davidis.* Quod convenit cum eo quod Philoſophi dicunt; *Primum in cogitatione, ultimum eſt in opere.* Cùm ergo Intentio Sapientiæ (*Dei*) in creatione mundi fuerit *Lex*, quæ eſt Corpus Sapientiæ: Portantes eam (*ſubjectum ejus*) ſint *Juſti*; inter hos autem ſit *Solium gloriæ*; Juſti veri nulli ſint niſi de peculio (*populo Dei peculiari*), qui ſunt *Iſraëlitæ*; his nullus locus dignus ſit, niſi peculium locorum (*omnium præſtantiſſimus locus*), quod eſt *Hieroſolyma*; nemo eos poſſit conjungere, niſi creaturarum omnium præſtantiſſima, qui eſt *Meſſias filius Davidis*; illorumque finis ſit futurus in *Horto Edenis*; jure merito conſtituuntur iſtæ creaturæ in potentia, ante creatum mundum. Ex illis etiam, quæ falſa primo intuitu videntur, eſt id quod dicunt, *Decem res creatæ ſunt inter Soles (ſub finem*

מי שהוא ראוי להם אחד בדור או בדורות: ומהם מה שנראים בשקר ויתבאר ענינם עם מעט עיון כמו שאמרו שבעה דברים נבראו קודם העולם גן עדן ותורה וצדיקים וישראל וכסא הכבוד וירושלם ומשיח בן דוד: דומה למה שאמרו החכמי׳ תחלת המחשבה סוף ה המעשה: וכאשר היתה כונת החכמה בבריאת העולם התורה שהיא גוף החכמה ונושאה הם הצדיקים וביניהם כסא הכבוד והצדיקי׳ באמת לא יהיו כי אם מהסגלה והם ישראל: ואין ראוי להם כי אם הסגלה מהמקומות והיא ירושלם ולא יחברם כי אם החשוב שבברואים והוא משיח בן דוד: ואחריתם אל גן עדן היה בדין שיושמו אלה ברואים בכח קודם העולם: ומהנראים עוד שקר מה שאמרו עשרה דברים נבראו בין השמשות פי הארץ ופי הבאר ופי האתון וכו׳ להפיק בין התורה והטבע כי הטבע

diei ſexti, ſeu, in veſpera Sabbathi creationis, ſeu primi, perfecto opere creationis, quod tempus eſt q. intermedium inter Sex dies creationis, & inter ſequens tempus exiſtentiæ illorum); *Os terræ* (*Num. 16. 32.*), *Os putei* (*Exod. 17.*), *Os aſinæ* (*Numer. 22.*) &c. (vide Pirkè ávoth cap. 5. ubi hoc dictum extat) (h. e. *quòd tùm decreverit Deus illa certo tempore creare; Vel, ut Rabbini aliquot in locis ſcribunt, quòd ſub finem creationis quaſi pactus ſit cum illis Deus, quòd perpetuò naturam ſuam debeant retinere, & ſecundum eam operationes ſuas edere, exceptis illis temporibus, quo illarum naturam & naturales operationes ſiſtere & mutare Deus decrevit. Vide de hoc aliquid in More nevochim par. 2. cap. 29.*). Dixerunt autem hoc ad conciliationem q. inſtituendam inter Legem

(h. e. *inter*

יפתה את אחאב ויעל ויצא הרוח ושאר הענין ולא היה העקר יותר מאמרו הנה נתן ה׳ רוח שקר בפי כל נביאיך. אלה וזולת זה הקדמה והצעה הלציית מנחצת הדבר הזה כי הוא אמת ומהם ספורים ממראות רוחניות ראום ואין זאת פליאה על החסידים ההם שיראו צורו׳ מהם דמיוני׳ בעבור גודל מחשבותם וזכות דעותם ומהם צורות שיש להם ממש אמתי מחוץ כאשר ראו אותם הנביאים וכן בת קול שלא פסקה מהם בבית שני והיא מדרגה למטה ממדרגת החזון והדבור ואל יהיה רחוק אצלך מה שאמר רבי ישמעאל שמעתי בת קול שמנהמת כיונה וזולת זה שכבר נתבאר ממעמד משה ואליהו מה שישים זה באפשר וכאשר יבא בקבלה הנאמנה מהדין לקבלו ונאמר במה שאמר אוי לי שהרבתי את ביתי כאשר נאמ׳ וינחם ה׳ ויתעצב אל לבו : ומהם מה שהם משלים מובאים על סודות החכמית נמנע גלותם מפני שאין להמון תועלת מהם והם מונחים לחקור ולחפש ל ליחידים : כשיגיע אליהם

est Spiritus &c. ỳ. 19. 20. Nihil enim aliud voluit his dicere, quam id quod mox subjungitur; *Nunc ergo dedit Dominus Spiritũ mendacii in ore omnium Prophetarum*, ỳ. 22. Hæc, & similia, nihil aliud sunt quàm præparatio & ratio quædam loquendi oratoria (*figurata*) ad confirmandum, rem hanc esse veram. *Quadam* (*Aggada*) sunt Narrationes Visionum spiritualium, quas viderunt. Neque hoc mirum videri debet, quòd Viri illi Sancti viderint tales formas (*tales visiones habuerint*): Illarum enim aliæ fuerunt Imaginariæ, propter magnitudinem seu fortitudinem cogitationum, & puritatem animæ ipsorum; aliæ reverà & realiter extrinsecùs ipsis fuerunt oblatæ, sicuti eas olim viderunt Prophetæ: habuerunt enim illi (*Prophetia loco*) Filiam vocis, quæ sub Templo secundo nunquam cessavit, & Gradus est proximè infra gradum Visionis, & Sermonis Prophetici. Neq; tibi absurdum videatur, quod dixit R. Ismael; *Audivi Filiam vocis, quæ gemebat instar columbæ*, & similia (*quæ de Rabbinis leguntur*). Nam ex Statione, h. e. Apparitione Mosis (*Mosi factâ*, *Exod.* 34.) & Eliæ (1. *Reg.* 19.) liquet, rem hanc esse possibilem: & cùm insuper de eâ habetur Cabala fide digna, æquum est ut eam recipiamus. Quòd verò ibidem porrò additur, quòd dixerit (*Filia vocis*); *Væ mihi, quia vastavi domum meam*; illud accipiendum, sicut quod in Lege dicitur; *Et pœnituit Dominum, & doluit in corde suo*, Genes. 6. 6. (*sc. per ἀνθρωποπάθειαν*). Aliæ rursus (*Aggadæ*) sunt Parabolæ, quæ adducuntur propter secreta quædam Scientiarum & Disciplinarum, quæ non sunt promiscuè omnibus revelandæ, quia vulgus nullam ex illis capere potest utilitatem, sed relictæ sunt indagandæ & scrutandæ præ-

buerint, nobis ignotos. Æquum autem est, ut illis innitamur & fidem habeamus, quandoquidem de illorum Sapientia, Pietate, & Diligentia, satis superque nobis constat, ut & de illorum Multitudine, quæ tanta est, ut de consensu inter ipsos hac in re facto nulla possit esse suspicio. Itaque non suspecta nobis debent esse illorum verba, sed nostra potiùs intelligentia, prout in Lege ipsa facimus, in qua multa sunt, quæ mens nostra non assequitur, eique non videntur recta & consona, nec tamen vel minimum in ea suspectum habemus, sed defectum seu vitium omne mentibus nostris adscribimus.

Quod verò attinet ad Aggádas, seu Tropologias, illæ diversæ sunt. Quædam illarum sunt veluti principia & fundamenta ad rem, quam diligenter inculcare & confirmare volunt; ut cùm dicunt, *Quando descendit Dominus mundi in Aegyptum*; (*ita loquuntur*) ad confirmandam fidem, quòd Exitus ex Ægypto factus sit ex intentione Dei, non per accidens aut fortuitò, neq; per media ab ingenio hominum profecta, vel per Spiritualitatem, h. e. virtutem Astrorum, Angelorum, Dæmonum, vel alterius cujuscunque rei, quæ excogitari possit, sed verbo Dei solo (*voluntate ejus solâ*). Unde in his & similibus dicunt quandoq;, כביכול, h. e. *Si ita esse posset*, tùm ita foret vel fuisset (*De* כביכול *consule Lexicon Talmudicum*). Et quamvis dictum (*illud allegatum*) non extet in Gemára, sed tantum in quibusdam Medráschim (*scriptis Allegoricis*), quando tamen hujus generis quædam invenies, huc referenda erunt, sicut cùm Michas dixit ad Achabum; *Vidi Dominum sedentem super solium suum, atq; universum exercitum cœli stantem* &c. 2.Chron.18.18. Item; *Dixit Dominus, Quis pelliciet Achabum, ut ascendat* &c. *Et egressus est Spi-*

ומן הדין שנסמוך עליהם
מאחר שנתבררה חכמתם
חסידותם והשתדלותם ו
והמונם הגדול אשר לא יתכן
בו שום הסכמה ואין להשוד
לדבריהם אבל נחשוד הבנתינו
כאשר נעשה בתורה ומה
שנכלל בה ממה שלא יתישב
בנפשותינו ואין חשד אצלנו
בדבר ממנו אבל נתלה הקצור
בנפשנו אך ההגדות מהם
שנוהגים דרך הצעה ו
והקדמה לענין שרוצים לנחצו
ולאמצו כמו שאמרו כשירד
רבון העולמים למצרים לנחץ
האמונה שיציאת מצרים היתה
בכונה מאת האלקים יתברך
לא במקרים ולא במצועים
מתחבולות בני אדם וברוחניות
כוכבים ומלאכים ושדי׳ וכל
אשר יעבור בלב מחשב אבל
בדבר האלקים לבדו ואמרו על
דרך מה שהם אומרים
כביכול רוצה לומר אם היה
יכול להיות כך היה כך וכך:
ואף על פי שאין זה נמצא
בתלמוד נלא ימצא כי אם
בקצת הסדורי׳ אך בעת שתמצ׳
כמוהו אל הענין הזה הוא נוטה
כמו שאמר מיכיהו לאחאב ר
ראיתי את ה׳ יושב על כסאו
וצבא השמים וגומר ויאמ׳ כי

פירושם לתורה או שמפרשי
ההלכה אינם מפרשי התורה :
ואלה הפנים השניים אי
אפשר ומעט הוא שנראה להם
פסוק שמסכים להקש' ולנראה
מהמלות כאשר אין אנחנו
רואים להם כלל פירוש הלכה
אלא בתכלית ההסכמה
להקשה :

עג **אמר החבר** אבל נאמר
אחד משני דברי' יכול שהיה
להם סודות נעלמו' ממנו בדרך
פירוש התורה היו אצלם
בקבלה בהנהגת שלש עשרה
מדות או שיהיה הבאתם
לפסוקים על דרך אסמכת'
שהם שמים אותה כסימן
לקבלתם כאשר שמו פסוק
ויצו ה' אלדים על האדם לאמר
סימן לשבע מצות שנצטוו בני
נח ויצו אלו הדינין ה' זה ברכת
השם אלדים זו עבודה זרה על
האדם זו שפיכות דמים לאמר
זו גלוי עריו' מכל עץ הגן זה גזל
אכל תאכל זרה אבר מן החי
כמה רחוק בין אלו הענינים
ובין הפסוק הזה אך אצל העם
קבלה ששבע המצות האלה
סומכין אותה בפסוק הזה
בסימן שמיקל עליהם זכרם
ושמא השני פנים יחדיו יש
להם בפירוש הפסוקים או שיש
שם פנים אחרים נעלמו ממנו

Vel Expositores illos jurium (*Doctores Mischnicos*) non esse Expositores & Interpretes Legis. At verò hoc secundum dici non potest; rarò enim videmus eos explicare Scripturam juxta rationem, & literam verborum, prout nullam Juris alicujus expositionem ab eis videmus factam, quæ non summè cum ratione conveniat.

LXXIII. *Judæus*; Imò dicemus potiùs, unum esse ex his duobus; *Vel* fieri posse, ut habuerint arcana quædam nos latentia circa modum explicandi Legem, quæ ipsi acceperint per Cabalam, per tredecim modos explicandi Legem (*de quibus vide Wilhelmi Schickhardi Bechinat happerúschim, & quædam etiam in Lexico Talmudico in radice* כלל); *Vel*, quòd quosdam allegent sæpè versus על דרך אסמכתא propter accidentariam aliquam rationem, seu pro subsidio memoriæ, vel pro signo memoriali traditionis ipsorum (*vide More nevóchim, par. 3. cap. 43.*): Sic versum istum; וַיְצַו יי׳ אֱלֹהִים עַל הָאָדָם לֵאמֹר *Et præcepit Dominus Deus super hominem, dicendo*, Genes. 2.16. constituerunt Signum memoriale Septem præceptorum, quæ data fuerunt filiis Noæ; nimirum dixerunt; ויצו *Et præcepit*, sunt הדינים *Jura*; ה׳, *est Benedictio Dei, ejus laudatio & celebratio*; אלהים *est Cultus alienus, Idololatria*; על האדם est *Effusio sanguinis*; לאמר *est revelatio nuditatis, Scortatio*; מכל עץ הגן *est Rapina*; אכל תאכל *est Membrum de animali vivo*; Quanta verò est distantia inter res istas, & inter versum illum? Verùm ita populo traditum est, ut Septem illa præcepta super hunc versum essent fundata pro Signo, ad juvandam & sublevandam ipsorum memoriam. Fieri etiam potest, ut utrumque simul sit circa rationem ipsorum exponendi Scripturæ locos, vel etiam alios modos adhuc ha-

Aggadæ, *sunt enarrationes & explicationes, vel applicationes potiùs Scripturæ, distinctæ à sensu literali & allegorico, ad animum lectoris vel ad Pietatem, Virtutem, & Actiones laudabiles excitantes & accendentes, vel ad fugam vitiorum & peccatorum permoventes, vel etiam dogma aliquod & doctrinam symbolicè, & suaviter instillantes, & ad animum ei revocantes. Sic* אַגָּדָה *dicitur vel ab* הִגִּיד *Hebræo, quòd jucundè, lepidè, & suaviter rem* indicet *& repræsentet: vel à Chaldaica verbi* נְגַד *significatione, quòd animum Lectoris talis enarratio & discursus efficaciter quocunq; vult,* trahat, *& permoveat. Videantur de his R. Asarias in Meor enájim, fol. 77. 1. & R. Isaac Avúhaf, Hispanus, in libro Menóras hammáor ab initio, Majemon. in More hannevóchim par. 3. cap. 43. Caphtor Vaphérach, in Præfatione.* מַעֲשִׂים *sunt* Historiæ, *quæ in Talmud & Medráschim inseruntur passim, ita comparatæ, ut sæpè fabulis potiùs, quàm rebus verè gestis sint similiores, R. Obadias de Bartenora, in Comment. super Mischnájoth, Nedar. cap. 4. ad §. 3. scribit:* מִדְרָשׁ sunt libri Siphra & Siphre, continentes מדרש הפסוקים expositiones allegoricas scripturarum: הֲלָכוֹת, sunt הלכה למשה מסיני Traditiones à Mose acceptæ; אַגָּדוֹת sunt דִּבְרֵי חֲכָמִים שֶׁהִסְמִיכוּם עַל הַפְּסוּקִים verba Sapientum, quæ fundant in Scripturis (*non quòd sensum Scripturæ eum esse putent, sed quod verba illa Scripturæ sic ingeniosè ad suum institutum applicent & accommodent*).

LXIX. *Judæus*; Vidistine, vel, Observastine, quàm accurati & subtiles illi sint in explicatione Mischnæ & Barajetæ, & quomodo in ea supremum eruditionis & perspicuitatis gradum assecuti sint, ut ne quidem in verbis eorum quidquam vel redundet, vel desit, nedum in rebus!

סט אמר החבר הראית מה שיש להם מהדייקות והדקדוק בפירוש המשנה והברייתא ומהו שמגיעים בה מן המחקר והבירור מבלי יתור וחסור ב במלה כל שכן בענין :

LXX. Vidi eos superare totam artem Topicam (*h. e. illorum argumenta non esse topica, probabilia, dialectica, & incerta*) sed demonstrativa esse omnia, ad quæ nihil excipi vel responderi possit.

ע אמר הכוזרי ראיתי מה שהוא למעלה מכל חכמת הנצחון אבל הוא המופת אשר אין להשיב עליו :

LXXI. *Judæus*; An ergo existimas, eos, qui ita accuratè omnia illa tractarunt, Scripturam Sacram non intellexisse, vel nos eam meliùs, quàm illi, intelligere?

עא אמר החבר הנחשוב על מי שידקדק הדקדוק ההוא שאינו יודע מהפסוק מה שנדעהו :

עב אמר הכוזרי זה אי אפשר אך הדב׳ על אחד משני פנים שנהיה אנחנו לא נדע דברי

LXXII. *Cosri*; Hoc fieri non potest, sed res ita est; Vel dicendum, nos non intelligere ipsorum rationem explicandi Legem,

Vel Ex-

ובמשליהם ואם יש בהם מה שאינו היום משובח כבר היה בדורות ההם נהוג ומשובח :

פח אמר הכוזרי כן אני רואה בחלקי דבריה' מה שסותר המסופר מכללותיהם מ מהוצאתם פסוקי התורה אל פנים שמרחקת אותם ההקשה ותעיד הנפש כי לא היתה הכונה בפסוק ההוא מה שזכרו פעם בדינין פעם בדרשות : וכן מה שיש להם מהגדות ומעשים רבי' ממה שמרחיק אותם השכל :

de illorum diſputandi modis, de illorum rebus (*hiſtoriis*) & parabolis hîc agere. Si quid ſit, quod hodiè minùs laudabile videtur, ſcire licet, illis ſæculis ita conſuetũ & in laude fuiſſe (*Conf. More nevóchim par.3.§.43.*).

LXVIII. *Coſri*; Imò ſic video ex particularibus quibuſdam eorum verbis, quæ destruunt ea, quæ hactenus generaliter in eorum laudem dixiſti, dum ſc. educunt quoſdam Legis verſus (*ex literali ſuo ſenſu per varias allegorias & expoſitiones*) ita ut Ratio ſana eorum expoſitionem non capiat & admittat, quin potiùs animus teſtetur (*dictet*) intentionem illorum verſuum aliam fuiſſe, quàm illi dixerunt. Quod occurrit aliquando in *Juribus* [1.] ſeu *ritibus*, aliquando in *Dráſchos* ſeu *Allegoriis*; *Aggadæ* etiam, & *Hiſtoriæ* illorum quas referunt, ſæpè multa habent, quæ Intellectui abſurda videntur.

N O T Æ.

[1.] דִינִים *Sunt jura & judicia, ad explicationem & obſervationem Præceptorum pertinentia, quæ prætendunt eſſe* הלכה למשה מסיני *Traditionem Moſis è monte Sinaj acceptam, atq; ad ipſos πατροπαραδότως propagatam:* דְרָשׁוֹת *ſunt expoſitiones Scripturæ allegoricæ & myſticæ, ſymbolicæ, quas præter ſenſum literalem adjiciunt, quia credunt unumquemq; locum habere duplicem ſenſum, Externum & Literalem; Internum & ſpiritualem, & ſic pluribus modis unum eundemq; locum exponi poſſe, juxta illud* Jerem. 23. 29. Nonne ſic eſt verbum meum, tanquam ignis, & veluti malleus qui conterit petram? *ad quem locum in Talm. Sanhed. cap. 4. legitur:* Dixit Avaj; מקרא אחד יוצא לכמה טעמים ואין טעם אחד יוצא משני מקראות Locus Scripturæ unus plures admittit ſenſus: è duobus verò locis Scripturæ non elicitur ſenſus unus; Qui de diſciplina R. Iſmaelis fuerunt, tradiderunt; *Verbum Domini eſt veluti Malleus, qui conterit petram:* Quemadmodum enim ictus mallei unus dividitur & diſpergitur in plures ſcintillas: ſic unus Scripturæ locus egreditur in plures ſenſus: Quemadmodum malleus unus dividitur in innumeras ſcintillas, אף כל דבור ודבור שיצא מפי הק'בה נהפך לע' לשון ſic unumquodque verbum, quod egreditur ex ore Dei, convertitur in 70. linguas, (*h.e. ſeptuaginta modis exponi poteſt*). אֲגָדוֹת

fatebitur sine dubio esse talia, quorum similia Caro & Sanguis concinnare nequeat, sed singulari ope & auxilio Divinâ opus habeant: neque eam odit, nisi qui non intelligit, ejus studio nunquam incubuit, neque eam legit. Talis, si fortè quædam Sapientum illorum dicta, sermones, doctrinas audit, accidentaliter vel perfunctoriè & imperitè de illis judicat, quemadmodum de homine aliquo imperfectè judicat sibi fortuitò obvio, quem aliâs non novit, cujusque consuetudine & familiaritate non diu usus est. Pro exemplo, quòd Traditiones illorum fundatæ sint in Prophetia (*h. e. quòd eas inde à Prophetis acceperint*) sit quod Nahum Scriba dixit (*in Mischna Peah cap. 2.*): *Traditione accepi ex ore Rabbi Miasa, qui accepit ab Abba, qui accepit à paribus sapientum* (à duobus, vel binis, *Heb.* מֵהַזּוּגוֹת, vide Lexicon Talmud. in voce זוג, & Pirke avoth cap. 1.), *qui acceperunt à Prophetis, Traditio Mosis è monte Sinaj &c.* Quòd sibi caverint, ne Doctrinam vel Traditionem aliquam accipiant à singulari & unico, apparet ex eo, quod quidam illorum ad filium suum dixit, sic eum moriturus exhortans; *Mi fili, cautus esto de quatuor rebus, quas dicturus sum tibi. Dixit ei* (filius); *& quare tu non cautus fuisti de eis? Respondit* (pater); *Ego audivi ex ore plurium, & illi audiverant ex ore plurium; ego perstiti in auditione mea, & illi perstiterunt in auditione suâ; Tu, si audias aliquid ex ore unici, satius est ut relinquas verbum unici, & amplectaris verba plurium* (vide Talmud Edújoth cap. 5.). Hæc pauca sunto è multis, instar guttulæ è mari, pro probanda dignitate & præstantia auditionum (*h. e. Traditionum*) Mischnicarum. Quod verò attinet ad auditiones (*traditiones*) Gemaræ, & authorum illius, prolixum nimis foret, de illis, de illo-

שיראה המעיין בעין האמת כי בשר ודם יקצר מחבר כמותה אלא בעזר אלהי ׃ ואין שונא אותה אלא מי שאינו מבינה ולא מתעסק בלמודה וקריאת׳ וישמע מדברי החכמים ה השיחות והדרשות ויגזור עליהם בדרך מקרה ובחסרון כאשר נוזר על האדם בחסרון מי שפגענו מבלי מבחן ו ואורך חברה ׃ ומדמיוני סמיכתם על הנבואה מה שאמרו אמר נחום הלבלר מקובל אני מפי רבי מיאשה שקבל מאבא שקבל מהזוגות שקבלו מהנביאים הלכה למשה מסיני ומהזהרם בקבלת היחידים מה שאמר אחד מהם לבנו שצוהו בעת מותו בני חזור לך בארבעה דברים שהייתי אומר לך אמר לו ו ואתה למה לא חזרת לך אמר לו אני שמעתי מפי רבים והם שמעו מפי רבים ׃ אני עמדתי בשמועתי והם עמדו בשמועתם אתה שמעת מפי יחיד מוטב שתניח דברי יחיד ולאחוז דברי רבים ׃ אלה מעט מהרבה כטפה מן הים מן הראיות על מעלת שמועות המשנה ׃ אבל שמועות התלמוד והמקבלים אותו יארכו הדברים בהם ובדרכיהם ובדבריהם ו

סז אמר החבר ואחריהם בדור אחר רבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון בן עזאי ורבי חנניא בן תרדיון וחביריהם ואחרי אלה רבי והוא רבינו הקדוש והוא רבי יהודה הנשיא ועמו רבי נתן ורבי יהושע בן קרחה וזולתם רבים ואחריהם בעלי המשנה הנקראים תנאים ׃ ואין אחריהם אלא האמוראים והם בעלי התלמוד ׃ וחבר רבי המשנה בשנת תקל לשטרות והוא שנת קן לחורבן בית שני אחר חמש מאות ושלשים שנה להפסק הנבואה נתגלגל בה כל מה שזכרנו אלה מעט מהרב' מדבריה' וממעשיהם׃ והשתדלו במשנה בהשתדלותם ב בתורה מחברים אותה ו וסדורה ומספר סדריה ופרקיה והלכותיה והזהרם בשמועות מה שהוא רחוק מהדעת שיהיה דבר מוסכם עליו ונתגלגל בה מצחות הלשון העברית מה שאיננו נגזר מלשון המקרא הרבה ׃ אבל קצור דבריה ויופי חבורה ונוי ערכה וכלול אופני הענינ' עם הפסק בלי ספק בעניין

LXVII. *Judæus*; Poſt ſuperiores, ſeculo alio fuerunt, *R. Meir*, *R. Jehúdah*, *R. Joſe*, *R. Simeon ben Aſſaj*, *R. Chanínah ben Tardijon*, & Collegæ eorum;

poſt hos, *Rabbi*, ſeu *R. Jehúdah Hakkádoſch* (ſanctus) ſeu *R. Jehúdah hannáſi* (princeps) & cum eo *R. Nathan*, *R. Jehoſuaben Corchah*, aliique multi:

poſt hos, *Doctores Miſchnici*, qui vocantur TANNAIM:

poſt hos nulli fuerunt niſi AMORAIM, qui ſunt *Authores Gemaræ*. R. Jehudah (*Hakkádoſch*) collegit Miſchnam Anno 530. juxta Æram Contractuum (*de hac vide Lexicon Talmudicum in radice* שטר, *& Tzémach David par. 1. fol. 27. a.*) qui fuit Annus 150. vaſtationis Templi ſecundi, quingentis triginta annis poſteaquam deſiit Prophetia. Et in eâ (*Miſchnâ*) continentur omnia quæ hactenus (*de ſerie & propagatione Cabalæ*) diximus, quæ pauca ſunt è multis, de illorum Verbis & Actionibus.

Quod autem ad Miſchnam atinet, facile liquet ex ejus Compoſitione tota, Digeſtione (*in certos Tractatus & libros*) & Numero Sedarim ſeu partium (*quæ ſunt ſex*), Diviſione in capita, Juribus, & Ritibus, Nominatione item Authorum à quibus ſingula audiverunt & acceperunt, ſtudium hoc fuiſſe tale, de quo non cogitari poſſit, quòd ex conſenſu (*humano, ſine extraordinario auxilio Divino*) prodierit; unà tamen cum puritate & elegantia Linguæ Hebrææ (*quæ in ea emtet*) inſerta ſunt multa quæ non ſunt de phraſi Biblica (*quod verò neceſſariò faciendum erat ad res exprimendas, de quo videatur Rambam in Præfatione Commentarii in Miſchnam*). Sanè brevitas ſermonis, elegantia compoſitionis, ornata diſpoſitio, modus rerum tractandarum, & diſtinctio; hæc omnia, ſi Lector oculo vero & recto ea aſpexerit,

שיראה

neque ullum inde damnum sensit, unde de eo dictum fuit; *Dignus erat, super quo habitaret Majestas Divina perinde ut Moses; sed hora, seu tempus, non comparatum erat ad hoc* (non favit ei). Idem fuit ex Decem Interfectis Regni (*qui propter salutem Regni publicam, & gloriam Dei, sponte morti se objecerunt. Vide Lex. Talm. in* הרג), & eâ horâ, quâ interficiendus erat, quæsivit ex discipulis suis; *num tempus esset legendi lectionem* שמע Audi Israël &c.? qui responderunt ei, *Magister noster, hucusq;!* (an nondum remittis de tuo zelo, & huc-usque perseveras in eo?) Ille vicissim; *Omnibus*, inquit, *diebus meis sollicitus & anxius fui de his Scripturæ verbis*; בכל נפשך Totâ animâ tuâ (*diliges Dominum Deum tuum*); nimirum, *etiamsi auferat animam tuam; jam ergò, cùm hoc mihi contingit* (ut sc. velit à me tollere animam meam), *annon impleam illud?* Itaque vocem אֶחָד (*in lectione illa*; Audi Israël, Dominus Deus tuus est Deus אֶחָד *Unus*) protrahebat, donec evolasset anima ejus (*extant hæc in Talm. Beráchoth cap. 9.*).

העולמות מבלי נזק שהשיגו וכבר נאמר עליו ראוי הוא שתשרה עליו שכינה כמשה אלא שאין השעה ראויה לכך והוא מעשרה הרוגי מלכות והוא בשעה שהרגוהו היה שואל תלמידיו אם הוא עת קרית שמע לקרא אותה אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן אמר להם כל ימי הייתי מצטער על מקרא זה בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך עכשיו שבא לידי לא אקיימנו והיה מ מאריך באחד עד שיצאתה נשמתו :

NOTÆ.

Cæterùm quod ad hanc Catenam Cabalisticam attinet, notandum illam non plenè, sed frustillatim hîc ab authore esse contextam, præcipuos duntaxat nominando, quandoq; etiam ordinem ab aliis observatum invertit. Qui plura de illa volet, & de singulis ejus membris, consulat Talm. in Pirke avoth cap. 1. Præf. Abarbenelis in Nachalas avos, prolixè, Præfat. R. Mosis Majemonidis in librum Jad, R. Abraham Bar Dior in Sepher hakkabbálah, Tzemach David, Juchasin, Halichos ólam, & alios. È Christianis, Johannem Moltherum in Malleo obstinationis Judaicæ, in Catalogo præcipuorum Judaicæ gentis Doctorum, Julium Conradum Otthonem in Gale rasaja, seu Occultorum detectione, Gerardum Johannem Vossium ad Tzémach David fol. 213. & seqq. Observationes Josephi de Voisin ad Pugionem fidei, in Proœmio pag. 9. & seqq.

LXVI. *Cosri*; Talis homo Vitam agit jucundam, & Morte moritur jucundâ; & post eam Vitâ fruetur æternâ, cum Voluptate æterna!

סו אמר הכוזרי בזה יהיו החיים הערבים וימות המיתה הערבה ואחר כן יחיה החיים התמידיים בתענוג מתמיד :

LXVII. *Ju-*

מפי שבעי' זקנים ביום ש
שהושיבו את ר' אליע ב
בישיבה ונמשכים אחר
השבעי' מאות שלא היו
כמותם ונמשכים אחר המאות
אלפים אחר שלא יתכן להוציא
שבעים אלא ממאו' שהם
למטה מהם וכן על ההדרגה
ואחרי אלה ר' עקיב' ור' טרפון
וחביריה' וכולם אחר החרבן
והגיע רבי עקיבא אל גבול
קרוב מהנבואה עד שהיה
משתמש בעולם הרוחניים
כאשר אמרו עליו ארבעה
נכנסו לפרדס אחד הציץ ומת
אחד הציץ ונפגע אחד הציץ
וקצץ בנטיעו' אחד בא בשלום
ויצא בשלום ומנו רבי עקיבא :
והיה המת מי שלא סבל ראיית
העולם ההוא עד שנתקה
הרכבתו : והשני נפגע ו
ונטרפה דעתו הטירוף האלקי
ולא הועילו בו בני אדם :
והשלישי הפסיד המעשים מפני
שהשקיף על השכלים אמר
אלה המעשים הם כלים
ומשתמשים מגיעים אל ה
ההדרג' הזאת הרוחנית ואני
כבר הגעתי אליה ולא ארגיש
על מעשה התורה : ונפסד
והפסיד ותעה והתעה : ורבי
עקיבה היה משתמש בשני

movebant rejiciendos, sicut ajunt; *Dixit R. Simeon ben Jochaj; Sic per traditionem edoctus sum ex ore septuaginta seniorum, eo die quo præfecerunt R. Eliesorum Academiæ*, (caput Synagogæ constituerunt, remoto ab ea dignitate Rabban Gamaliele, vide Berach. cap. 4.).

Post hos septuaginta fuerunt centeni, non sicut ipsi (*illis inferiores*): & post hos centenos Mille, centenis inferiores. Non enim eliciuntur vel eliguntur septuaginta, nisi è centum, qui proximè illis sunt inferiores; & sic gradatim, vel, consequenter (*Videatur Talm. Sanhed. cap. 4.*).

Post hos fuerunt *R. Akiva*, & *R. Tarphon*, eorumque Collegæ, omnes post vastationem Templi. Hic R. Akiva proximè accessit ad terminum (*gradum*) Propheticum, ususque fuit mundo creaturarum spiritualium (*Angelis, quos ad suum nutum præstò & paratos habuit*), juxta id quod de eo dixerunt; *Quatuor ingressi sunt in Paradisum; Unus eorum curiosius inspexit, & mortuus est; Alter, quamprimùm inspexit, mente captus*, vel, *in ecstasin raptus fuit; tertius inspexit, & abscidit plantas* (paradisi, h. e. negavit fundamenta, hæreticus factus est); *quartus ingressus est in pace, & egressus est in pace* (salvus & incolumis); *quisnam autem ille fuit? R. Akiva* (Talm. Chagigah cap. 2.) *Mortuus*, fuit ille qui non sufferre potuit visionem mundi illius; *Secundus, cujus mens abrepta fuit ecstasi divina*, nihil profuit hominibus; *Tertius*, corrupit opera sua, quia respiciens ad Intelligentias, dixit; *Ista opera sunt instrumenta & media, quæ pertingere faciunt ad gradum istum spiritualem; ego verò jam ad eum perveni* (jam eum attigi): *Itaq; non curo opera Legis*; & sic corruptus fuit ipse, & corrupit alios; erravit ipse, & in errorem seduxit alios. R. Akiva autem usus fuit utroque mundo (*superioribus*, & *inferioribus*),

numerum habuerunt, quanto magis credibile, diſcipulos R. Hillelis fuiſſe inſtar arenæ maris?

Veſtigiis ejus inſiſtebat R. *Eliéſer*, ejus diſcipulus: Rabbi Jochanan ben Saccaj autem ille vixit centum viginti annos, ſicut ejus præceptor (*vide Talm. Roſch haſſchána cap.* 4.). floruitque tempore vaſtationis Templi ſecundi (*vide Talm. Gittin, cap.* 5.). Ex diſcipulis etiam ejus fuit *R. Eliéſer filius Hyrcani*, de quo habemus *Pirke R. Eliéſer*, h. e. Capitula R. Elieſeris, celebrata ab eruditione Aſtronomiæ, proprietatum Sphærarum ſeu orbium cœleſtium, & terræ, omniquè adeò re rarâ & admirandâ Scientiæ Planetarum. Ex ejus inſuper diſcipulis fuit *R. Iſmaël ben Eliſcha*, Sacerdos magnus, & hic eſt Rabbi Iſmaël, author היכלות *Templorum* (*libri ſic appellati*) הכרת פנים Phyſiognomiæ, & Operis Mercávah; quia ſecreta horum omnium noverat, ita ut proximè ad gradum Propheticum acceſſerit. Idem eſt, qui aliquando dicebat; *Vice quadam ingreſſus ad adolendum ſuffitum, vidi Achtarielem, Jah, Dominum Exercituum*, & quæ reliqua ibi habentur (*Talm. Berá.hoth cap.* 1.) Præterea etiam ex diſcipulis ejus fuit *R. Jehoſuah*, cum quo & Rabban Gamaliele contigerunt ea quæ nota ſunt (*in Berachoth cap.* 4.): item *R. Joſeh*, & *R. Eliéſer ben Erech*, de quo dixerunt; *Si eſſent omnes ſapientes Iſraëlis in lance ſtatéræ una, & R. Eliéſer ben Erech in lance altera, præponderaret omnibus*, (*Avoth cap.* 2.).

Illis ſeculis, præter iſtos laudatos, & alios plures Sapientes, Sacerdotes, & Levitas, quorum ἔργον fuit Lex ipſorum, non defuerunt unquam Septuaginta aſſeſſores Synedrii, & Sapientia in ipſis requiſita. Juxta horum os (*ſententiam*) conſtituebant præfectos, & removebant

וכן היה רבי אליעזר תלמידו נוהג
אחריו וזה רבן יוחנן בן זכאי חיה
מאה ועשרים שנה כרבו והיה
בחורבן בית שני ומתלמידיו
רבי אליעזר בן הורקנוס ש
שיש לו פרקי ר׳ אליעזר ה
המפורסמים בתכונה ומדות
הגלגלים והארץ וכל דבר
מופלא בחכמת הכוכבי׳ ו
ומתלמידיו רבי ישמעאל בן
אלישע כהן גדול והוא רבי
ישמעאל של היכלות והכרת
פנים ומעשה מרכבה כי ידע
סודותיהם עד שהיה ראוי
למדרגה קרובה מהנבואה
והוא האומ׳ פעם אחת
נכנסתי להקטיר קטורת ז
וראיתי אכתריאל יה יי׳ צבאות
ושאר הענין ומתלמידיו רבי
יהושע שאירעו לו עם רבן
גמליאל הדברים הידועים:
ורבי יוסי ורבי אלעז׳ בן ערך
שאמרו עליו אם יהיו כל חכמי
ישראל בכף מאזנים ורבי א
אלעזר בן ערך בכף שניה
מכריע את כלם: ובאלה
הדורות זולתי אלו המפורסמים
וזולת המון החכמים וזולת
הכהני׳ והלוי׳ שהיתה תורתם
אומנותם לא פסקו השבעי׳
סנהדרין וחכמתם על פיהם
היו ממנים הממונה ומעבירין
המועבר כמו שאמרו א״ר ש
שמעון בן יוחאי כך מקובל אני

ותלמוד והלכות והגדות וכל מדות חכמים וכל מדות סופרים וכל דבר ודבר שהוא מדברי תורה שלא למדו: ואמרו עליו שלא שח שיחת חולין מפיו ולא הניח אדם בבית המדרש ולא ישן בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי: ולא הלך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפלין ולא מצאו אדם יושב ודומם אלא יושב ודורש: ולא פתח אדם לתלמידיו אלא הוא: ולא אמ' דבר שלא שמע מפי רבו ולא אמר הגיע עת לעמוד בבית המדרש:

ſeu Zachæi, *qui nihil omiſit ex Miſchna, Gemara, Ritibus, Haggadoth, ex omnibus obſervationibus Sapientum, & Scribarum, ut & verbis Legis, quod non didicerit (vide Maſſech. Succa cap. 2. & Bava baſra cap. 8. Avoth* R. *Nathan cap.* 14.). De eo dicunt etiam, *quòd nullum ſermonem prophanum ex ore ſuo emiſerit omnibus diebus vitæ ſuæ, neminem in Synagoga reliquerit* (ſed ultimus ſemper ipſe fuerit), *nunquam in ea dormiverit, neq; ordinariè, neq; extraordinariè & accidentaliter: nunquam vel ad quatuor cubitos ivit ſine Lege & Tephillin; nemo unquam eum invenit ſedentem & tacentem, ſed ſedentem & differentem vel concionantem; nemo diſcipulis ejus aperuit, niſi ipſe; nihil dixit, quod non audiverit ex ore Præceptoris ſui*; nunquam dixit Adeſt tempus ſurgendi & abeundi è Synagoga (*vide Avoth R. Nathan, cap.* 14.).

N O T A.

[1.] *Muſcatus ſcribit:* Definitum numerum diſcipulorum ejus equidem non audivimus: non dubitandum verò eſt, quin fuerit maximus. Nam R. Akiva, qui fuit è diſcipulis diſcipulorum ejus, habuit 24000. diſcipulorum, uti traditur in Talm. Ketubh. cap. 5. fol. 63. 1. Et eodem Tractatu cap. 13. fol. 106. col. 1. legimus: Quando Rabbini noſtri dimittebantur è Schola ſeu Auditorio Eliſæ, remanſerunt 2200. qui cum ipſo prandebant: Quando exibant ex Schola רב Raf, itidem 2200. cum ipſo manſerunt: Ex Schola Raf Hunæ 800. Hic Raf Huna, quando legit, legit coram 13. Amoræis (*hi deinde quæ ab ipſo audiverunt, antè & ponè, ad dexteram & ſiniſtram, referebant aliis: quia propter multitudinem ipſummet non omnes audire poterant*). Quando ſurgebant finitâ Lectione è Schola Raf Hunæ, & pallia ſua excutiebant, tantus excitabatur pulvis, ut Dies, & Sol ipſe obtenebraretur: Quando diſcedebant ex auditorio Rabbæ, & Raf Joſephi, remanebant cum ipſo 200. Rabbini, qui ſe (*ob paucitatem*) vocabant יתמי *Pupillos*, è domo ſeu Schola Avaj, vel ut alii volunt, Raf Papæ, vel ut alii, Raf Aſſæ, remanebant cum ipſo 200. Rabbini, qui ſe vocabant (*eandem ob cauſam*) יתמי דיתמי *Pupillos pupillorum. Hactenus in Talmud. Addit Muſcatus*; Si hi tantum diſcipulorum numerum

etiam quandoque radices ſeu fundamenta, non quidem ex ipſorum intentione, ſed ex ſtoliditate & ignorantia eorum (*vide ſup. §. 49.*).

הפסד אל השרשים רק מ מסכלותם לא בכונה מהם ו

NOTÆ.

[1.] *Prolixiùs hæc omnia enarrata videantur apud Muſcatum, & Abarbenelem in* נחלת אבות; *cap. 1. fol. 31. p. 2. & ſeq. Ex illis apparet, initium Karræorum referri ab eis ad tempora Joſuæ ben Perachja, & Simeonis ben Schetach.*

Quod ad Precationem illã attinet; המומרים הנכנסים בתורת המעמודית הטבולים בירדן; *in ea prima vox omiſſa, unde ſpacium vacuum relictum: ea alicubi in libris Precum quærenda, & ſupplenda:* deinde *pro* הנכנסים *erat* הנסנסים, *quod ego erroneum eſſe puto, pro* הנכנסים: tertiò *vox* מעמודית *prorſus eſt inſolens in Rabbinorum libris, nec mihi, quod meminerim, alibi occurrit. Uſitata autem eſt apud Syros pro* Baptiſmo, Ablutione: quartò *notandum, verba iſta,* והם המינים, *usq; ad* הירדן *in ſecunda editione eſſe omiſſa. Manifeſtè autem ſatis patet, eam eſſe directam contra eos, qui deſerto Judaiſmo, fidei Chriſtianæ per Baptiſmum inſeruntur, & olim tempore Chriſti & Apoſtolorum in Jordane per immerſionem baptizati fuerunt. Aut an* תורת מעמודית *erit pro* מוחמדית *Lex Mahummetica, Turcica! Prius mihi videtur probabilius. De voce* מינים *videatur Lexicon Talmud. in* מין. *De precatione, quá Judæi utuntur contra hæreticos hos & Apoſtatas, ibid. & in radice* שמד.

Poſt hunc fuêre *Schemájah, & Abtalion,* è quorum diſcipulis fuêre Hillel & Schammaj: Quod ad Hillelem attinet, nota & celebrata eſt ejus ſapientia & manſuetudo (*vide Talm. Schab. cap. 2.*); fuit ex ſemine Davidis (*vide Majem. præf. in Miſchnájoth, cap. 3. ubi dicit, eum fuiſſe è filiis Schephatjah, filii Avital, filii Davidis*), vixitque 120. annos (*ſic tradit Abraham ben Dior in ſua Kabbalah, & in fine libri Siphre, ubi comparatio inter Moſen inſtituitur, qui etiam 120. annis vixit, & Hillelem*), & habuit aliquot [1.] millia diſcipulorum, de quorum ſelectiſſimis dicebant; *Octoaginta diſcipulos habuit Hillel ſenex, è quibus triginta digni fuerunt, ſuper quibus habitaret Majeſtas Divina; triginta, ad intercalandos annos; viginti, intermedii; maximus omnium fuit* Jonathan filius Uzielis; *minimus*, Rabban Jochanan, filius Saccæi ſeu Za-

ואחריו היה שמעיה ואבטליון ומתלמידיהם הלל ושמאי והיה מענין הלל מה שהוא מפורסם מחכמתו וענותנותו והוא מזרע דוד וחיה מאה ועשרים שנה והיה לו כמה אלפים תלמידים ובמובחרים מהם אמרו שמנים תלמידים היו לו להלל הזקן שלשים מהם ראויים שתשרה שכינה עליהם ושלשים מהם ראויים לעבר השנים ועשרים בינוני׳ גדול שבהם יונתן בן עוזיאל קטן שבהם רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה

חללה ורמז אליו אחד מן ה
החכמים שאמר לו ינאי המלך
רב לכם כתר מלכות והנח
כתר כהונ' לזרעו של אהרן
ויעצוהו חביריו להבאיש ב
בחכמים ולכלותם ולרגלותם
ולהמיתם : ואמר להם כאשר
נאבד החכמים כמי נלמוד
התור' אמרו לו הרי תורה
שבכתב כל הרוצה יבוא
וילמוד ואל תרגיש בתורה
שבעל פה : והאמין להם
ושמע דבריהם והגלה החכמים
ובכללם שמעון בן שטח והיה
חתנו ונתקלקלה הרבנות זמן
מועט וטרחו להחזיק התורה
בשקול דעתם והקשותם
ונלאו ולא יכולו עד שהושב
שמעון בן שטח ותלמידיו מ
מאלכסנדריא ושבה הקבלה
לאיתנה : וכבר השרישו ה
הקראין שורש עם אנשי'
שהיו דוחי' תורה שבעל פה
ומתחכמים בטענות כאשר
אתה רואה שעושין היום
אבל הצדוקים והביתוסים אינם
כי אם מינים אפיקורוסים
מכחשים העולם הבא והם
המיני' שאנו מתפללים על זה
בתפלתנו המומרים הנכנסים
בתורת המעמידית הטבולים
בירדן : אך הקראים הם
משתדלים בשרשים ומתחכמים
בתולדות : ואפשר שיגיע

telligant, *vide in Differtatione noſtra de Sponſalibus, ſect.* 29.) Hoc ei quidam è Sapientibus tacitè exprobrans, dixit ad eum; *Jannaj Rex, ſufficiat tibi Corona Regni, relinque Coronam Sacerdotii ſemini Aharonis.* Unde conſuluerunt ipſi ſocii & collegæ ejus, malis afficere Sapientes, eos perdere, in exilium relegare, & occidere. Quibus ille; *Quum Sapientes perdiderimus, à quo diſcemus Legem?* Illi regeſſerunt; *Ecce habetur Lex ſcripta, qui vult, veniat & diſcat: neq; eſt quod ſollicitus ſis de Lege orali.* Itaq; aſſenſit, & morem geſſit verbis ipſorum, in exilium relegando Sapientes, inter quos etiam fuit Simeon filius Schétach, qui fuit ejus gener (*vel affinis, uxoris frater, ut alii volunt. Hiſtoria hæc extat in Talm. Kiddúſchin cap.* 3. *prolixè*). Sic Rabbinorum dignitas deſtructa fuit ad tempus aliquod, laboraruntque conſervare Legem ſuo ingenio & ſuis ratiocinationibus, ſed non potuerunt, donec ex Alexandria revocatus fuit Simeon ben Schétach, ejusque diſcipuli, & cum eo Cabala ſeu Traditio oralis priſtinum ſuum vigorem recuperavit. Radices autem egerunt & Karræi & ſe corroborarunt, conjungentes ſe cum aliis Legem oralem rejicientibus, & rationibus ac argumentis ingenioſis ac ſpecioſis ſuam ſententiam confirmabant, ſicuti eos vides etiamnum hodiè facientes. Sadducæi & Bajethoſæi ſunt Hæretici, negantes ſæculum futurum, (*vitam æternam*), & ſunt illi ipſi המינים hæretici, contra quos in Precatione quadam noſtra oramus; [1.] *Apoſtatas, qui amplectuntur Legem ſeu ritum Baptiſmi, & tinguntur in Jordane*: Karraitæ autem accurati ſunt circa radices ſeu fundamenta Legis, ſed ingenio ſuo indulgent circa particularia & eam conſequentia: Et fieri poteſt ut corrumpantur

הפסד Hh

tio Domûs ſecundæ, quorum partim in Scriptura, partim apud Rabbinos noſtros fit mentio, & apud Majemonidem *&c*: Sed intentio ejus eſt docére, quòd poſteaquàm è medio ſublati fuerunt Prophetæ (*Haggeus, Zacharias, Eſras &c.*) Viri Synagogæ magnæ adhuc continuârint, qui antea jam inceperant. Sic quùm dicit, *Poſt illos ſequutam eſſe generationem Simeonis Juſti*, vult dicere, quòd propter longævitatem ſuam ipſis ſupervixerit, vel quòd eſſet ætate junior adhuc, cùm ille cœtus congregaretur. Et ſic ceſſat hîc reprehenſio R. Aſariæ in Meor enájim, quâ invehitur tum in Authorem, tùm in Translatorem illius libri. Interpres enim R. Jehudah Aben Tybbon, fuit eximius, fidus, & accuratus, & mentem authoris dextrè exprimens, ut in Præfat. hujus libri diximus &c. *De Viris Synagogæ magnæ conſulatur Tiberias Parentis mei.*

Poſt hunc *Antigonus* Sochitanus, celebris, è cujus diſcipulis fuerunt *Zadok* & *Bajethos*, qui fuerunt radix Hæreticorum, unde Sadducæi & Bajthoſei nomen acceperunt.

Poſt hunc, *Joſeph filius Joëſeris*, ſanctus Sacerdos, & *Joſeph filius Johannis*, eorumque ſocii. De hoc ajunt; *Ex quo mortuus eſt Joſeph ben Joëſer, ceſſaverunt botri* (*id eſt, viri ſolidæ & maturæ doctrinæ, Talm. Sota cap. ult. in Miſchna. De* אֶשְׁכּוֹל *vide Lex. Talm. in litera Aleph p.235.*), *ſicut dicitur*; Non eſt botrus ad comedendum, Mich. 7. 1. quia nullius argui potuit peccati inde à juventute ſua, uſque ad diem mortis ſuæ.

Poſt hunc *Joſua ben Perachjah*, cujus hiſtoria nota eſt. Hujus diſcipulus fuit *Jeſus Nazarenus* (*hæc verba in ſecunda editione ſunt omiſſa. Scribitur autem hoc idem in Cabala Abrahami bar Dior, & poſt eum ab aliis, vide iterum Voſſium ad Tzemach David, f. 267.*): hujus quoq; ſeculo fuit *Nethaj Arbelita.*

ואחריו אנטיגנוס איש סוכו
מפורסם ומתלמידיו צדוק
וביתוס שהיו שורש למינים
ובהם נקראו הצדוקים ו
והביתוסים ׃ ואחריו יוסף בן
יועזר חסיד שבכהונה ויוסף
בן יוחנן וחביריהם ובו אמרו
משמת יוסף בן יועזר בטלו
האשכולות שנא׳ אין אשכול
לאכול מפני שלא ידעו לו עון
מנעוריו עד יום מותו ׃ ו
ואחריו יהושע בן פרחיה דברו
מפורסם וישו הנוצרי היה
מתלמידיו ונתאי הארבלי היה
בדורו ׃ ואחריו יהודה בן טבאי
ושמעון בן שטח וחביריהם
ובימיהם התחילה דעת
הקראות בעבור מה שאירע
לחכמים עם ינאי המלך והיה
כהן והיתה אמו חשודה שהיא

Poſt hunc, *Jehudah ben Tabbaj*, & *Simeon ben Schetach*, eorumq; Collegæ. Horum temporibus incepit ſecta *Karræorum*, propter quidpiam quod contigit inter Sapientes & Jannæum Regem (*Alexandrum*), qui fuit è Sacerdotibus (*Haſmonæorum*), & matrem habuit ſuſpectam, quaſi eſſet חללה ex illegitimo conjugio nata (*quid hac voce* חֲלָלָה *Hebræi intelligant,*

נסתלקה בהסתלק השכינה
ולא הי׳ מקוים לה אלא בעת
מופלא ובעבור כח גדול כמו
אברהם ומשה והמשיח ש
שאנחנו מקוי׳ אליהו והדומי
להם אשר הם בעצמ׳ מעון
לשכינ׳ ובהמצאם יקנו ה
הנמצא׳ מדרגת הנבואה
ונשאר לעם בשובם אל הבית
חגי וזכריה ועזרא וזולתם
ואחר הארבעים שנה היה
המון החכמים הנקראים אנשי
כנסת הגדולה ולא יספרו מרוב
והם שעלו עם זרובבל סמכו
קבלתם אל הנביאים כאשר
אמרו ונביאים מסרוה לאנשי
כנסת הגדולה : ואחריהם
דור שמעון הצדיק כהן גדול
ומי שהיו בסיעתו מתלמידים
וחברים :

eſt, ſublatâ præſentiâ Majeſtatis Divinæ; neque ea exſpectanda iterum eſt, niſi Tempore miraculoſo, & per virtutem magnam (*h. e. in hominibus ſummâ virtute & ſanctitate præditis*), qualis fuit in Abrahamo, Moſe, Meſsiâ quem exſpectamus, Eliâ, & ſimilibus, qui per ſeipſos ſunt habitaculum Majeſtatis Divinæ, adeò ut ſi tales inveniantur & exiſtant, illi gradum Prophetiæ acquirant:

Superſtites ex illis (*ſenioribus antè commemoratis*), cùm ad Templum reverterentur (*ex Babylonia*) fuerunt, *Haggeus*, *Zacharias*, *Eſras*, & alii; (*hi ſunt illi* Seniores, *quorum ab initio §. fecit mentionem*).

Poſt quadraginta annos fuit (*continuavit*) multitudo illa Sapientum, qui vocantur *Viri Synagogæ magnæ*, qui præ multitudine non numerari poſſunt: hi, qui aſcenderunt (*Hieroſolymam cum Zorobabele*) retulerunt Cabalam ſuam ad Prophetas, ſicuti ajunt; *Et Prophetæ tradiderunt eam Viris Synagogæ magnæ.*

Hos ſequuta eſt generatio *Simeonis Juſti*, Sacerdotis magni, & Diſcipuli ac Socii, qui de collegio ejus fuerunt.

N O T Æ.

Quòd hic videtur velle, Viros Synagogæ magnæ demùm 40. annis poſt exſtructum Templum ſecundum fuiſſe, & Simeonem Juſtum ponere poſt Viros Synagogæ Magnæ, diſſentit à communi Rabbinorum ſententia, qui initium illorum referunt ad initium ipſius Templi, & iſtum Simeonem etiam de illo Concilio fuiſſe volunt, ac ultimum reliquis omnibus ſupervixiſſe. Hinc R. Aſarias in Meor Enajim f. 116. b. exiſtimat, errorem hic irrepſiſſe in libro Coſri, quem ille non Scribis, ſed Interpreti, ceu minus fido & accurato, adſcribit. R. Muſcatus autem conatur & Authorem & Interpretem ab hac culpa vindicare. & ita mentem illorum exponit: Non, *inquit*, vult dicere, quòd poſt 40. annos fuerit initium Virorum Synagogæ magnæ, & poſt illorum occaſum demùm exorta fuerit lux Simeonis Juſti, rejiciendo ſic initium illorum in quadrageſimum ab exſtructo Templo annum. Neminem enim latet, primarios Synagogæ illius magnę Viros fuiſſe ex illis ipſis qui aſcenderunt è Babele ſtatim ab initio Do-

quam historiam Diei illius (*tùm celebrati*) magnificè exaggerare. Quemadmodum idem intendit, in commemorando die illo, quo ejecerunt Ammonitidas & Moabiticas mulieres, quia Dies notabilis, & Actio memorabilis fuit, quo Populus expulit matres filiorum suorum. Res quippe dura valdè est, neque existimo, facilè inventum iri populum alium & Idololatricum, qui hujusmodi cultum in gratiam Dei sui in se recipiat, excepto populo hoc peculiari. Et de publici hujus cætus notitia dicitur; [1.] *Et invenerunt scriptum*, h. e. Cùm Lector (*in lectione Legis*) pervenisset ad hunc versum; *Non ingredietur Ammonita & Moabita in congregationem Domini*; vehementer consternatus fuit populus, maximaque consternatio eos invasit in die illa.

ההוא כאשר כוון ביום שגרשו העמונית והמואבית מפני שהיה יום מעשה גדול לגרש העם את אמות בניהם והוא דבר קשה עד מאד ואינני סבור שאומה מן האומות תקבל כעבודה הזאת לאלהיה זולתי הסגולה הזאת ועל פרסום המעמד הזה אמר וימצאו כתוב ר״ל כי כאשר הגיע הקורא על עם הארץ לא יבא עמוני ומואבי חרדו העם והיתה חרדה גדולה ביום ההוא :

NOTA.

[1.] *De hac actione non dicitur*; Et invenerunt scriptum; *sed*; Et inventum est scriptum, *ut suprà visum* §. 54. *Id vel ideò factum, quia utriusq; phrasis eundem sensum esse existimavit*, ac proinde non curæ ipsi fuit, ipsa verba allegare; vel error est μνημονικός, cujus similes & alii in Rabbinorum scriptis occurrunt, quòd suæ memoriæ nimiùm fiderent, ut ipse Muscatus agnovit. Sic notat, in More hannevóchim par. 1. cap. 19. talem errorem extare, quando allegatur, מלא העומר לאחד, ubi dicit duo loca esse conflata. Vide Exod. 16. 22. & 32. Sic dicit, R. Levi ben Gerson sæpè errasse in libro מלחמות ״י veluti cùm Davidi attribuit dictum Esaiæ, אוֹדְךָ ״י כִּי אָנַפְתָּ בִּי, Esa. 12. 1.

LXIV. *Cosri*; Velim te mihi pauca quædam delibare de Ratione Cabalæ (*ejus continuatione & serie*), quæ mihi illius veritatem ostendant.

סד אמר הכוזרי רוצה אני שתביא לי טעם מאיכות הקבלה המורה על אמתתה :

LXV. *Judæus*; Prophetia duravit inter Viros Templi secundi per quadraginta annos in Senioribus, qui adjuti (*instructi*) fuerunt virtute Præsentiæ Divinæ, quæ fuit (*inter ipsos*) sub Templo primo; quia Prophetia habitualis sublata est, sub-

סה אמר החבר כי הנבואה התמידה עם אנשי בית שני ארבעים שנה מהזקנים הנעזרי׳ בכח השכינה שהיתה בבית ראשון שהנבואה הנקנית

וכן מספורי שמשון ודבורה וגדעון ושמואל ודוד ושלמה לא זכר מחכמתם ולא ממה שהיה להם מהמעשים בתורת דבר : אבל זכר מדברי שלמה סעודותיו הגדולות ועשרו הגדול ולא זכר מכל חכמותיו הנפלאות חוץ מאז תבואנה שתים נשי׳ זונות בעבור שהיה הדבר במעמד ההמון : אבל חכמתו עם מלכת שבא וזולתה לא זכר כי לא היתה כונת הכותב לזכור כי אם הדבר המפורסם בהמון אשר נשאוהו כל העם : אך הדברים המיוחדים אשר מנשאים אותם חיחידים כלם אבדו ממנו אלא המעט מהם או המליצות הצחות מהנבוא׳ שערבו לבני אדם ללמודם ליקרת עניניהם וצחות דבריהם : וכן לא כתב מדברי עזרא ונחמיה אלא המפורסם בהמון והיה יום עשות הסוכה יום מפורסם במה שחרדו העם ועלו להרים בעבור עלי זית ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבות : ומה שאמר וימצאו כתוב ר״ל ששמעו עם הארץ וההמון וחרדו לעשות הסוכות אבל היחידים לא אבדה מהם מצוה קלה כל שכן גדולה וכיון הכותב להגדיל ענין היום

historia Samsonis, Deboræ, Gedeonis, Samuelis, Salomonis, nihil quicquam commemoratur de illorum sapientia, vel quas actiones Legales habuerint: Describuntur Salomonis magna convivia, & amplissimæ Divitiæ, de omni ejus Sapientia admirandâ altum silentium, excepto eo quod de duabus mulieribus meretricibus coram eo litigantibus proditum est, quia res illa gesta fuit in publico cætu (*1. Reg. 3. à ver. 16. & seqq.*) Sapientia ejus cum Regina Saba (*ejus colloquia cum illa Regina*) & alia, non exponuntur; quia Intentio Scriptoris non fuit nisi ea recensére, quæ vulgo nota, & ejus quoque captui congrua fuerunt: Res verò singulares, quibus illi singulares & eximii viri excelluerunt (*per notitiam Legis oralis, & disciplinarum*), eæ omnes inter nos perierunt, exceptis quibusdam paucis (*vide par. 4. §. 31.*), & Orationibus vel Concionibus nonnullis elegantibus Prophetarum, quas cum voluptate discere poterant homines, propter rerum præstantiam, & verborum seu sermonis venustatem. Sic de Esræ & Nehemiæ rebus nihil memoriæ proditum est, nisi quod in vulgo notum erat: Dies autem Tabernaculorum faciendorum erat Dies omnibus notus, dum trepidè & festinanter populus excurrit & ascendit in montes, ad conquirenda folia Olivæ, Myrti, Palmarum, & Arboris densæ vel nemorosæ, (*Nehem. 8. 15.*). Quod dicitur; *Et invenerunt scriptum*, id intelligitur de Populo terræ & plebe promiscua, quòd illi, hæc audientes, pavidi concurrerint ad facienda tabernacula; Quòd verò ad singulares & præstantiores attinet, illis non exciderat vel minimum præceptum, nedum magnum aliquod. Et nihil aliud intendit Scriptor illius libri,

LXI. *Judæus*; Qui verò has ſubtiles & accuratas Legis rationes novit, an illum latebit, Facienda eſſe Tabernacula, &c, Non admittendum eſſe Ammonitam & Moabitam in congregationem Domini? [1.] Maximè cùm non ignorârint Præceptum Diei Expiationum, & quæ majora ſunt Tabernaculorum præcepto, ad quæ omnia requiritur Sapientia excellentisſima, & Doctoris alicujus præſentia.

סא אמר החבר ומי שיודע אלה הדקדוקי' בתור' היעלם ממנו עשות הסוכה ומצות לא יבא עמוני ומואבי ; כל שכן שכבר ידעו מצות יום הכפורים ומה שהוא גדול מהסוכה וכלם צריכות לחכמה מופלאה ומלמד מזומן :

[1.] *Nota hæc verba*, כל שכן Maximè cùm &c. *usq; ad finem paragraphi in utraq; editione Hebræâ contineri paragrapho 60. ſub Regis perſona. Cùm verò illis Viri Templi-ſecundi commendentur, quòd Legis fuerint periti, & id Rex impugnet, aut ſaltem in dubium vocet, tam in præc. quàm ſequenti etiam paragrapho, hinc Muſcatus exiſtimat, errorem hìc commiſſum eſſe, & Judæo in hoc paragrapho meliùs ea attribui, eo quo nos illa potuimus loco & modo.*

Deinde quòd ait, illos non ignoraſſe præceptum Diei Expiationum; *ideò illud fieri notat Muſcatus, quia de eo nihil in Scriptura invenitur, quòd id eis fuerit ignotum, ſicut de feſto Tabernaculorum. Quòd Eſræ 3. 4. dicitur*, illos feciſſe feſtum Tabernaculorum, ſicut ſcriptum eſt, & holocauſta per ſingulos dies, *unde non credibile ſit, illos ita ſubitò ejus oblitos fuiſſe, putat ita conciliandum, ut dicatur, hoc intelligendum eſſe de Oblationibus & ſacrificiis illius feſti: quòd Nehemiæ 8. 13. dicitur, de habitatione in tabernaculis; hoc nimirum ipſis excidiſſe, quòd in Tabernaculis habitare debeant: hinc dici*; Et invenerunt in Lege ſcriptum &c. אֲשֶׁר יֵשְׁבוּ quòd habitare debeant filii Iſraëlis in tabernaculis &c.

LXII. *Coſri*; Si res ita habet, quid ergo dicemus de eo, quod de illis Nehem. 8. dicitur; *Et invenerunt ſcriptum in Lege?*

סב אמר הכוזרי אם כן מה נאמר בוימצאו כתוב בתור' :

LXIII. *Judæus*; Clarum & evidens eſt, Scriptores Sacros non voluiſſe ſcripto prodere arcana, ſed vulgò nota & perſpecta. Neq; enim de ſapientia Joſuæ, quam à Deo accepit & à Moſe, quicquam referunt: ſed duntaxat narrat e. g. Hiſtoriam ſiccati Jordanis (*Joſ. cap.* 3.) retenti Curſûs Solis (*Joſ. cap.* 10.) Circumciſionis, (*Joſ.* 5.) quia hæc in vulgus nota erant. Sic (*in libro Judicum & reliquis hiſtoricis*) in

סג אמר החבר הטעם הברור הוא שכותב המקרא לא הרגיש לנסתרות אבל כתב המפורסמות הגלויות ולא העתיק מיהושע מחכמתו ש שקבל מאלהים וממשה דבר : אבל זכר יום עמידת הירדן ויום עמיד' השמש ויום המילה בעבור פרסומם אצל ההמון :

historia

כה אמר החבר אם כן אנחנו היום חכמים ויודעים יותר מהם שאנחנו יודעים התורה כלה כפי מחשבתנו :

LV. *Judæus*; Si ita ſit, nos ergo hodiè ſapientiores illis erimus, & plura ſcimus, quia nos, opinione noſtrâ, ſcimus Legem totam!

כו אמר הכוזרי כן אני אומר :

LVI. *Coſri*; Ita ajo.

כז אמר החבר אם היינו היום מצויים להקריב קרבנות ההיינו יודעים איך נשחטם ולאיזה צד וקבול דמו והפשטו ונתוחו ולכמה נתחים ינתח ואיך נקריב ואיך נזרוק הדם ומנחתו ונסכו : והשיר הראוי לומר עליו ומה שהכהני' ח חייבים בו מקדושה וטהרה ומשיחה ובגדים ותכונות : ואיך אוכלין הכהנים הקדשים ומניהם ומקומותם וזולת זה ממה שיארך ספורו :

LVII. *Judæus*; Si hodiè nobis eſſent faciendæ Oblationes vel Sacrificia, an ſciremus, quomodo illa eſſent mactanda! verſus quod latus! (*quam plagam mundi*)! quomodo ſanguis excipiendus, excoriatio facienda! quâ ratione, & in quot partes ſint dividenda & diſſecanda? quomodo item offerenda, ſanguis ſpargendus, quæ mincha cum eo facienda, quomodo libandum, quis hymnus ſuper eo recitandus, ſanctitatem & puritatem à Sacerdotibus requiſitam, Unctionem, Veſtimenta, &c. quomodo Sacerdotes comedere debeant res ſanctas, quibus temporibus, quibusvé locis! & alia, quæ recitare prolixum nimis foret!

כח אמר הכוזרי לא נדע זה אלא מכהן או נביא :

LVIII. *Coſri*; Hæc non poſſemus ſcire, niſi à Sacerdote, aut Propheta.

כט אמר החבר הלא ראית אנשי בית שני איך בנו המזבח עד שעזרם האלהים על בנין הבית ואחר כן בנין החומה התחשוב שהיו מקריבים נבלי סדר כפי שיזדמן :

LIX. *Judæus*; Annon verò vidiſti, (vel, *legiſti*) quòd Viri Templi ſecundi exſtruxerint Altare (*ſtatim cùm aſcendiſſent, antequam Templum ædificaſſent, & ſuper eo holocauſta obtulerint &c. & poſtea holocauſtum juge &c. Eſræ 3. v. 1. 2. & ſeqq.*) donec Deus ipſos adjuvit, ut Templum etiam ædificarint, & poſt hoc Muros (*urbis*) inſtaurarint (*Nehem. 2.*)? An exiſtimas illos obtuliſſe ſacrificia ſine ordine, pro lubitu & arbitrio?

ס אמר הכוזרי לא יתכן שתהיה עולה אשה ריח ניחוח והיא מצוה שאינה שכלית עד שישלמו כל חלקיה ברשות הבורא ובמצותו :

LX. *Coſri*; Non poteſt Holocauſtum eſſe Ignitum odoris grati, (*Levit. 1. v. 9.*) niſi fiat accuratè ſecundum Dei præſcriptum ordinem & præceptum; quia non eſt præceptum Intellectuale (*Intellectus enim id non docet vel dictat, ac proinde nec formas aut circumſtantias ejus docere poteſt*).

ei adhæsisti (*ei es unitus*): Mors enim tua nihil est nisi consumptio Corporis duntaxat: Anima verò, quæ ad illam dignitatem & fastigium illud pertigit, nunquam ab eo descendit, neque à gradu illo dimovetur. Ex quibus liquet, non posse ad Deum accessum haberi, nisi per præcepta Dei; præcepta autem Dei sciri non posse, nisi per Prophetiam, non per ratiocinia & opinionem. Inter nos autem, & res illas (*quæ à Prophetis sunt habendæ*) non datur alia propinquitas (*communio*) nisi per Cabalam fidam (*quia non omnibus sæculis Prophetæ existunt*). Qui verò Præcepta illa nobis tradiderunt, non fuerunt quidam singulares & pauci, sed multi, iique Sapientes magni, qui Prophetas attigerunt (*h. e. illorum tempore vixerunt, sic par. 4. §. 3.*), licet non fuerint nisi Sacerdotes, Levitæ, & Seniores, legem accipientes continuâ traditione (*orali*) sine interruptione inde à Mose.

LIV. *Cosri*; Attamen de Viris Templi secundi invenio, quòd illi obliti fuerint Legis! Præceptum enim Tabernaculorum (*quòd sc. eo festo in Tabernaculis habitare debeant*) non sciverunt, usque dum illud invenerunt in Lege scriptum. Sic nec Præceptum illud sciverunt; *Non ingredietur Ammonita & Moabita in congregationem Domini* (Deut. 23. 3. Nehem. 13. 1.) [1.] Dicitur enim de illis; *Et invenerunt scriptum in Lege* Nehem. 8. 13; unde arguitur, Legem tùm inter illos periisse (*& interruptam fuisse illam catenam Cabalisticam*).

מותך כי אם כלות הגוף בלבד אבל הנפש שהגיעה אל ה המעלה ההיא אין לה ירידה ממנה ולא רוחק מן המדרגה ההיא : ונתבאר מזה כי אין קורבה אל האלקים אלא במצות האלקים ואי אפשר לדעת מצות אלקים אלא מדרך נבואה לא בהקשה ולא בסברא : ואין בינינו ובין הדברים ההם קורבה אלא בקבלה הנאמנה : ואשר מסרו לנו המצות ההם לא היו יחידים אבל היו רבי' וחכמים גדולים שהגיעו הנביאים ואפילו לא היו כי אם הכהנים והלוים והזקנים אשר היו נושאים התורה ולא פסקו ממשה :

כד אמר הכוזרי לא ראיתי אנשי בית שני אלא שכבר שכחו התורה ולא ידעו מצות הסוכה עד שמצאוה כתובה בתור' וכן מצות לא יבא עמוני ומואבי ונאמר בהם וימצאו כתוב בתורה וזה ראיה על אבדן התורה :

NOTÆ.

[1.] *De Præcepto Tabernaculorum tantùm dicitur*, וַיִּמְצְאוּ כָּתוּב Et invenerunt scriptum, loco allegato; *De altero præcepto dicitur*; וְנִמְצָא כָּתוּב Et inventum est scriptum in eo, scil. libro Legis. Hîc verò prius ad utrumque locum applicat.

LV. *Ju-*

תנועותם ותחשבם תוהו עד שתראה התולדה ותרומם מנהיגם ומניעם ותיחד לו היכולת כאשר אם לא היית שומע מעולם משגל ולא ידעתו ולא ידעת התולדה ממנו ותרא' עצמך נזקק אל הכעור שבאיברי האשה ואתה יודע מה שיש בקרבתה מהפחיתות ומה שיש בכניעות אל האשה מהגריעות היית נפלא ואומר אין התנועות האלה אלא תהו ושגעון עד שתראה דמיונך נולד מן האשה יראך הדבר ותחשוב כי אתה עזרת היצירה ושהיוצר כיון בך ישוב העולם : וכן הם המעשים התוריים המשוערים מאת האלקים תשחט הכבש על חדמיון ; ותלכלך בדמו והפשטתו ; וברחיצת מעיו והדחתו ונתוחו וזריקת דמו ועריכת עציו והקדת אשו ואלו לא היה במצות אלקים היית לועג למעשים האלה והיית חשוב כי הם מרחיקים מן האלקים. לא מקרבים עד שכאשר ישלם כראוי ותראה האש או תמצא בעצמך רוח אחרת לא היית רגיל בה או חלומות אמתיות או גדולות תדע כי הם תולדת מה שהקדמת והדבר הגדול אשר בו דבקת אליו הגעת ואל יקשה בעיניך אם תמו' אחרי אשר דבקת בו כי אין

num Legalium, quæ ſimiles ſunt Naturalibus, motus ignoras, easque exiſtimas eſſe inanes, donec effecta vides, illarumque Directorem & Motorem laudibus extollis, eique ſoli vim ac potentiam illam adſcribis. Quemadmodum ſi nihil unquam audiviſſes de Concubitu maritali, neq; ſcires quid ex eo gigneretur, & videres te ita committentem cum membrorum muliebrium fœdisſimo, & inde cognoſceres, quanta inſit huic actioni turpitudo, quantaque levitas ſit in ſubactione mulieris; in admirationem rapereris, & diceres; Iſti motus nil ſunt niſi mera inſania & amentia, donec videres, ſimilem tui naſci ex muliere; tùm demum utique cognoſceres, & cogitares, te Formationem (*fœtus illius*) adjuviſſe, & Creatorem conſtituiſſe mundum ſic conſervare: Eodem planè modo comparatæ ſunt Actiones Legales, & menſurantur à Deo, Ex. Gr. Mactas agnum, & conſpurcas te ejus ſanguine, excoriatione, lotione inteſtinorum, ablutione, diſſectione, ſanguinis ejus aſperſione, lignorum exſtructione, & ignis accenſione; quæ omnia niſi faceres ex præcepto Dei, irrideres & ludibrio haberes ea, exiſtimaresque illa potius à Deo elongare, quàm ad ipſum adducere, donec, decenter omnibus confectis, Ignem (*cœlitùs deſcendentem & ſacrificium illud acceptantem*) vides, vel in teipſo alium excitatum ſentis Spiritum, hactenus tibi inſuetum, aut ſomnia veracia, aut motus heroicos; ex quibus cognoſcis, hæc eſſe effecta eorum quæ antea feciſti, & per ea ad rem illam magnam cui adhæſiſti (*ad quam aſpiraſti*) te perveniſſe. Neq; durum ſit in oculis tuis (*neq; te moveat*), quòd moriendum tibi ſit, poſteaquam

mare in Aurum), & Fabricatores Imaginum ſpiritualium (*de quibus jam ſuprà aliquoties*). *Alchymiſtæ* enim exiſtimant, ſe Ignem naturalem temperaturos, ut per eum efficiant quicquid voluerint, & ſubſtantias eodem modo permutent quo id facit Calor naturalis in Animalibus, in quibus Cibus mutatur in ſanguinem, carnem, oſſa, & reliqua membra; magnopere laborantes ejuſmodi Ignem invenire, ſeducti quibuſdam rebus per experientiam comprobatis, quas invenerunt ex accidenti, non quòd menſuram & proportionem illarum ſint aſſequuti: Quemadmodum e.g. experientiâ videmus Hominem generari ex ſemine immiſſo in uterum. *Imaginum ſpiritualium fabricatores*, audientes, quæ, inde ab Adamo uſque ad filios Iſraëlis, per Oblationes facta ſint ſigna & miracula Divina, cogitarunt, Principium hujus rei fortaſſis eſſe naturale & ingenio humano perſcrutabile, & Prophetas magnos ac peritos fuiſſe Philoſophos, qui effecerint miracula illa ratiocinatione ſuâ; ac proinde ſperarunt, ſe quoque excogitaturos Oblationes ſimiles, certis temporibus, & ſyderum aſpectibus faciendas, ſecundum opinionis ſuæ dictamen, unà cum certis quibuſdam actionibus, & ſuffimentis; ita ut Libros integros de Stellis conſcripſerint, de rebus, quas in medium proferre eſt prohibitum. Sic *qui Nominibus* (*Dei, ſc. Angelorum, Magicis, vide par. 4. §. 25.*) *utuntur* (*& vim atq; efficaciam eis tribuunt*), cùm de Propheta aliquo audiunt, quòd illi, hæc vel illa dicenti, miraculum factum ſit, exiſtimarunt, illum ſermonem, vel, illa verba cauſam fuiſſe illius miraculi. At verò quod per tales actiones (*Legales*) fit, longè aliter ſe habet, quàm quod naturaliter fit. Nam Actionum Le-

הכמים חשבו שישערו האש המבעירה במשקליהם עד שיהוה הענין להם מה שירצו ותהפך להם העצמי' כאשר תעשה אש החום הטבעי בחיים אשר יהפך המזון לדם ובשר ועצם ושאר האיברים וטורחים למצוא כאש הזאת והתעו אותם נסיונות שמצאו אותם במקרה לא משעורם כאשר נמצא האדם נהיה מהנחת חשכבת זרע ברחם והרוחני" כאשר שמעו מאדם עד בני ישראל מה שהיה להם מהקרבנות מהראות האותות האלקיות חשבו כי ההתחלה אמנם היא מהמחקר והחפוש ושהנביאים אמנם היו חכמים מחוכמים ומחשבים הפלאות ההם בהקשותם וקוו שישערו הם גם כן קרבנות בעתים ידועים ומבטים כוכביים כפי מה שהביאה אליו סברתם עם מעשים וקטורת עד שעושין ספרים לכוכבים וזולת זה ממה שספורו אסור ׃ ואלה בעלי השמות כאשר שמעו על נביא ונביא שדבר בכה וכה ונעש' לו הפלא שנעשה חשבו כי הדבור ההוא הוא סבה בפלא ההוא ואין הנעשה כמוטבע כי המעשים התוריים שהם דומים לטבעיים אינך יודע

הפרה ואזוב ושני תולעת ועץ
ארז וחטוי הבית בשני צפרים
חיות והמלאכה ההיא: וכפור
העונות ביום הכפורים וטהרת
מקדש מהטמאות בשעיר
עזאזל עם המעשי' התלוים
בו וברכת בני ישראל בנשוא
אהרן את ידיו ובאמור יברכך
ה' והיה חל עם כל המעשה
מהמעשים האלה הענין האלקי
כי התורה כהויות הטבעיות
כלם משוערות מאת הבורא
ואין שיעורם ביכולת בשר
ודם כאשר תראה ההויות
הטבעיות משתערות ו
ומתאזנות ונערכות בהמזגם
מן הטבעי' הארבע' ובמעט
דבר ישלמו ויתכנו ותחול בהם
הצורה אשר היא ראויה להם
מחיים וצמחים ויהיה לכל
מזג הצורה שהיא ראויה לו
ובמעט דבר יפסד הלא תראה
הביצה שיפסידה מקרה מעט
מחום גדול או קור או תנועה
ולא תקבל צורת האפרוח
וישלימנה חמום התרנגולת
אותה שלשה שבועות ותחול
בו הצורה על השלמות ומי זה
אשר יוכל לשער המעשים עד
שיחול בהם הענין האלקי כי
אם האלקים לבדו: וכמו
זה טעו בעלי הכמיא והרחוניים

in qua erat de cinere Juvencæ, hyssopus, coccus vermiculi, & lignum cedrinum, (*Numer. cap.* 19.); *Purificationem domus, per duos passeres vivos*, (*Levit.* 14. 49. *& seqq.*) & quæ præterea illic agenda præcipiuntur; *Expiationem iniquitatum* in die Expiationum (*Levit.* 16.); *Mundationem Sanctuarii* ab immunditiis per Hircum Asasel, (*ibid. ab initio capitis*), cum reliquis quæ eò spectabant; *Benedictionem filiorum Israëlis*, dum Aharon manus suas elevaret, ac diceba[t] *Benedicat tibi Dominus* &c. (*Numer.* 6. 24. *&c.*); quas Actiones omnes comitata & subsequuta est Res Divina (*Effectus Divinus, & præsentiæ ejus demonstratio*). Actiones enim hæ Legales, ut Generationes Naturales omnes, moderantur & dispensantur à Deo, neque earum moderatio & dispensatio est in potestate Carnis & Sanguinis (*hominis, confer sup.* §. 23.); Prout vides, ea quæ naturaliter generantur, mensurari, ponderari, disponi (*h. e. mensuram, numerum, & pondus suum habere*) per certam mixtionem quatuor Elementorum & qualitatum è quibus constant, facillimeq; deinde & exiguâ vel levi re perfici, ut accipiant formam sibi convenientem, Plantæ sc. vel Animalis, unumquodq; pro ratione mixtionis suæ; exiguâ etiam & levi re corrumpi (*ut formam suam non accipiant*): Sic Ovum leve aliquod accidens nimii vel caloris, vel frigoris, vel motûs, corrumpere potest, ut non accipiat formam Pulli; perficit autem illud (*ovum*) calor naturalis Gallinæ spacio trium septimanarum, ut perfectè forma illa ei insit. Itaque (*si sc. ita sit comparatum in Rebus naturalibus*) quis esse possit alius, qui ita mensuret Actiones (*Legales*), ut eas subsequatur Res Divina, quàm Deus ipse? Qua in re errant Alchymistæ (*qui sibi persuadent, se posse Cuprum transfor-*

הכמיא

LII. *Cosri*; Hæc mihi hactenus sufficiunt; sed nondum mihi satis constat, Quomodo ערוב Commixtio hæc conjungat duas potestates, *(nullam video rationem, per quam fiat, ut duo diversa loca, privatus & publicus, ei possint conjungi, ut pro uno loco habeantur & censeantur)?*

LIII. *Judæus*; Si sic *(velis ratiocinari, & rationem Intellectus sufficientem vel satisfacientem quærere singulorum)*; nullum Præceptum firmum consistet. Num constat tibi ratio, cur permittantur *(sc. alteri, vel, quomodo acquirantur)* Bona *(immobilia, fundi)*? Pecunia *(bona mobilia)* & servi, per contractum seu emptionem cum apprehensione lintei vel panni *(Heb.* הַקְנָאַת *vel* קִנְיַן סוּדָר; *cujus rationem vide in Lexico Talmudico in voce* סוּדָר*)*, & per Testamentum? Cur fœmina fiat licita, &, *quæ licita fuit cuivis antea*, omnibus sit prohibita, posteaquam quis ad eam dixit; *Esto mihi desponsata?* & cur iterum aliis licita fiat, posteaquam illicita fuit, si maritus dixerit; *Scribite, obsignate, & date ei libellum repudii?* Et sic de omnibus aliis in Lege Sacerdotum *(in Levitico)*, quorum consummatio *(exequutio)* dependet vel ab aliqua Actione, vel à Verbo aliquo. Sic *Lepra vestimentorum & ædium* dependebat ex Sententia Sacerdotis; & juxta eam habebatur pro munda vel immunda *(Levit. 13.)*: Sic in *Opere Tabernaculi* non requievit Sanctitas, nisi posteaquam Moses Tabernaculum erexisset, & Oleo unctionis unxisset *(Exod. 40.)*: Sic super Sacerdotibus non requievit Sanctitas, nisi per *Impletiones (manuum eorum)* & *Agitationem (videndum caput octavum Levitici, & de his duobus in specie v. 27.)* & super Levitis per Purificationem *(vide Numeror. 8. 7. Sic autem facies eis, ut purifices eos &c.)* & Agitationem *(ibid. v. 11. Et agitabit Aharon Levitas agitatione coram Domino)*. Huc refer *Purificationem immundorum per Aquam separationis*, in qua

נב אמר הכוזרי כבר הספיק לי זה אבל לא חזקה אצלי מלאכת הערוב עד שתהיה מחברת בין שתי רשויות :

נג אמר החבר אם כן לא חזקה אצלך המצוה כלה החזק בעיניך התר׳ הנכסי׳ והממון והעבדים בלקיחת הקנין והצואה והתרת האשה ואסורה אחר שהיתה מותרת באמרו תהא לי מקודשת והתרתה אחר שהיתה אסורה באמרו כתבו וחתמו ותנו גט : וכל מה שיש בתורת כהנים ממה שהשלמתם תלוי במעשה מן המעשים או בדבר מן הדברים וצרעת הבגד והבית התלויה במאמר הכהן טמא או טהור וכל המשכנה לא חלה הקדושה עליה אלא בהקמת משה את המשכן והמשיחה בשמן המשח׳ וכן הכהני׳ לא חלה הקדושה עליהם אלא במלואים ובתנופה והלוים בטהרה והתנופה : וטהר הטמאים במ׳ נדה שבו אפר

ולא ייטיב לבו ולא יבטח שהמעשה ההוא הוא הנרצה אצל הבורא וידע כי בעמים הרבה אנשים משתדלים יותר מהשתדלותו אבל נשאר לי לשאול אותך בערוב והוא קלות במצות השבת איך יתיר מה שאסרו הבורא בתחבולה ההיא הנקלה והפחותה :

נא אמר החבר חס ושלו' שיסכימו המון חסידים וחכמים על מה שיתיר קשר מקשרי התורה אך הם מזרזים ואומרים עשו סייג לתורה ומן הסייגות שהשיגו שאסרו ההוצאה וההכנסה מרשות היחיד לרשות הרבים ובהפך מה שלא אסרה זה התורה ואחר כן גלגלו בסייג ההוא גלגול להרוחה כדי שלא תחשב לעמל השתדלם בתורה ושיהיה לו ריוח לבני אדם בהשתמשם ולא יגיעו אל הריוח ההוא אלא ברשות והרשות הוא עשות הערוב כדי שתהיה הכרה בין המותר לגמרי ובין האסור ובין הסייג :

nioni & Ratiocinationi, unde nec hilari potest esse animo, neque certam fiduciam habere, Opus illud suum Deo esse gratum; quia etiam novit, inter alios populos multos reperiri longè majori zelo præditos & ductos, quàm ipse. Sed restat mihi adhuc, ut te interrogem *de Commixtione terminorum* (*cujus in præced. §. facta mentio*), quæ est de levioribus præceptis Sabbathi; Quomodo videlicet id, quod Deus prohibuit, per illam levem inventionem & vafritiem, possit fieri licitum?

LI. *Judæus*; Absit ut turba Virorum Sanctorum & Sapientum nostrorum consentiat in aliquid quod dissolvat vinculum (*officium, debitum*) aliquod Legis. Accingunt illi se duntaxat, & dicunt; *Facite sepem Legi*. Ex illis sepimentis quæ fecerunt est, quòd prohibuerunt aliquid (*Sabbatho*) efferre vel inferre è potestate unius (*è loco privato*), in potestatem plurium (*h.e. in locum publicum*), & contrà; quod Lex non prohibuit: postea devolverunt (*inseruerunt, addiderunt*) in sepimentum istud devolutionem (*i. e. aliquid aliud*) ad dilatationem (*mitigationem, nempe* הָעֵרוּב *Commixtionem terminorum, per quam licitum fit, aliquid ita transferre, quia per eam diversa & vicina loca conjunguntur, ut pro uno habeantur, & sic aliquid de loco uno in alium transferre licitum fiat*), ne molestum haberetur hoc ipsorum circa legem studium, & ut recreationem vel relaxationem haberent ex illius (*mitigationis*) usu, neque ad eam pervenirent (*ejus compotes fierent*) nisi legitimè acceptâ facultate, quam licentiam nanciscuntur faciendo עֵירוּב Commixtionem, ut discernatur inter Licitum & Vetitum absolutè, & inter Sepem. (*Ad hæc intelligenda consulendi sunt qui de Hebræorum juribus & Ritibus scripserunt, in Ritibus Sabbathi & Commixtionum, veluti Majemonides in parte primâ, in* הלכות שבת *&* עֵירוּבִין, *Arba túrim, Schylchan aruch, & alii*).

quam Jura Legalia, Lege ipsâ mandata. Hinc ſæpè dicunt de rebus vetitis vel licitis, quòd quædam ſint מדאורייתא *Lege ipsâ prohibita vel præcepta; alia,* מדרבנן *à Rabbinis. Illa habentur graviora; hæc, leviora).* Ambo verò hæc ſunt conjungenda. Nam ſi ſolâ fueris uſus ſpeculatione Judiciariâ, tranſibunt in ejus terminos inventa innumera (*nam ſi fibula hæc laxetur, & cuivis hîc libertas concedatur, homines temerarii facilè quidvis excogitabunt, ut ſibi aliquid faciant licitum*): ſi terminos illos jurium & judiciorum, qui ſunt Sepes Legis, deſeras, & ſoli ſtudio ac zelo Legis innitaris (*h. e. iis tantùm, quæ præcisè & expreſsè Lex præcepit vel prohibuit, ut Karraitæ faciunt*), tùm hoc cauſabitur hæreſes ac Schiſmata, omniaque perdet (*vide ſup. ab initio hujus §.*).

ההשתדלה התורית ׃ ושני הענינים צריך אליהם כי אם תתיחד העיון הדיני יעברו ב גבוליו מינים מתחבולות לא יתכן לספרם ואם תעזוב הגבולים של דינים אשר הם סייג התורה ותסמוך על ה ההשתדלה יהיה סבה למינות ויאבד הכל ׃

NOTA

Muſcatum monere, hæc ultima verba à; Sicquando &c. *hoc ſenſu poſſe accipi & exponi;* Et illi ipſi (*Sapientes noſtri*) dum accuratè & ſubtiliter verſantur in terminis jurium vel judiciorum (*conſtituendis*), & docent quid licitum & quid vetitum ſit in Veritate judicii (*præcisè*), ſimul tamen etiam oſtendere, quæ ex illis terminis non ſint (*abſolutè & per ſe*) pulchra (*& neceſſariò obſervanda*), prout ipſimet vituperant quoque eſum carnis כוס כוס (*ſicut in Talmud Cholin fol. 37. col. 2. illud Ezech. 4. 14.* Morticinum & raptum non comedi; *explicatur;* Non comédi unquam carnem כוס כוס; Item Expenſas pecuniarias, per artes judicum, vel, ſpecie judicii expreſſas &c.

L. *Coſri;* Si res ita habeat, fateor jam multò majorem eſſe præſtantiam Rabbanitæ, qui iſtos duos modos conjungit, quàm Karraitæ, tùm internè, tùm externè. Hac enim ratione bonus corde (*h. e. lætus, hilaris*) erit in Lege ſua, eò quod certus eſt, illam per Traditionem continuam propagatam eſſe à Sapientibus veracibus, quorum Sapientia à Deo fuit. Quod verò ad Karraitam attinet, licet zelus & fervor ejus ſit ſummus, tamen non poterit lætum & quietum eſſe cor ejus, quia novit zelum ſuum meræ inniti Opi-

כ אמר הכוזרי כיון שהדבר כן אני מודה לרבני שמקבץ אלה שני הפנים ביתרונו על הקראי בנראה ובנסתר ויהיה עם זה טוב לב בתורתו בעבור שהיא מקובלת מהחכמים המאומתים שחכמתם מאת האלקים כי הקראי ואם תגיע השתדלותו מה שתגיע לא ייטב לבו מפני שהוא יודע שהשתדלותו סברא והקשה

nioni

מה שאסרו כן ומי שנלאה
להשיג חכמתם ולקח דבריהם
כטעמו וסברתו יהיו נכרים
בעיניו כאשר הם דברי ה
הטבעים והגלגלים נכרים בעיני
עמי הארץ : והם כשמדקדקין
בגבולי הדינין ויורו ההיתר
והאיסור באמתת הדין מראים
לך מה שאינו נאה מהגבולים
ההם כאשר הם מגנים אכילת
בשר כוס כוס והוצאת ממון
בתחבולות הדיינין והתרת
ההליכה בשבת בתחבולות
מן העירוב : והתרת הנשים
בתחבולה שהנשואים מיתרים
בהם והתרת השבועות והנדרים
במיני הערמות אשר הם
עוברים אצל העיון הדיני מבלתי

riè acceptæ, & per Cabalam & traditionem continuam ad ipsos propagatæ; Hanc ipsorum Sapientiam qui non intelligit & assequitur, sed res accipit juxta suum judicium, suamque opinionem, in ejus oculis eæ videbuntur peregrinæ & absurdæ, quemadmodum ea, quæ de Elementis & Sphæris scribuntur, peregrina sunt in oculis hominum plebejorum. Sic quando (*Sapientes nostri*) subtiliter & accuratè determinant Terminos Judiciorum, & docent quid Licitum sit vel Vetitum secundum veritatem judicii, illi (*Karræi suæ opinionis ductum sequuti*) ostendent tibi quædam in illis Terminis seu limitibus, quæ non videntur pulchra (*vel bona, primâ vel externâ fronte, si ad rationis nostræ trutinam expendantur*); Sic carpunt & vituperant comestionem carnis כוס כוס (*permissæ à Rabbinis, ut visum suprà*): Item, Expensas quæ fiunt in judiciis multis à Rabbinis excogitatis (*qualis est* שודא דד״ני*, inquit Muscatus, quando in causa incerta, in qua utriusq; partis rationes ex æquo militant, negotium Judicum arbitrio decidendum committitur; veluti, si quis eandem hypothecam duobus eodem die oppignerarit, & de prioritate quæstio incidit, res committitur* לשודא דד״ני *Arbitrio judicum: sic si quis Testamento hæredem nominet aliquem, cujus nominis duo sunt, neq; ille distinctè exprimat quem illorum hæredem velit, est* שודא דד״ני *penes* Arbitrium judicum, *ut illi expensis circumstantiis, prout ipsis videtur, pronuntient* &c.) Item Permissionem Itionis in Sabbatho, per subtilem inventionem Commixtionis terminorum (*excogitatam à Rabbinis*): Permissionem item mulierum per inventionem earum rerum, quibus nuptiæ (*cum muliere aliqua antea prohibitâ*) fiunt licitæ (*h. e. quibus uxor legitime acquiritur; Pecuniâ sc. Contractu scripto, & Concubitu. Videatur nostra Dissertatio de Sponsalibus & Divortiis*): Permissionem item & solutionem Juramentorum ac Votorum ingeniosè & callidè inventam (*videatur Talmud Nedárim cap. 1. 2. & seqq.*). Hæc omnia transeunt per considerationem judiciariam, (*hoc est, ut Muscatus explicat, habentur tanquam sepes & termini accurati & subtiles, Legi à Sapientibus positi, ut ea tanto tutius & certius observetur*) sine rigore Legali (*non tanquam*

על כן לא תהלך אחר סברתך
והקשתך בתולדות המצות פן
תפול בספקות יביאוך למינות
ולא תסכים דעתך עם חבריך
בדבר מהם כי לכל אחד מבני
אדם סברא אמנם צריך שתעיין
בשרשים מן המקובל והכתוב
וההקשות הנוהגות על הסדר
המקובל להשיב התולדות אל
האבורת ומרה שיוציאך אליו
האמן בו ואם יהיה רחוק אצל
סברתך ומחשבתך כאשר ת
תרחיק המחשבה והסברא
העדר הרקורת וההקשורת
השכליות מחייבות זה וכאשר
תרחיק הסברא שיכול ל
להתחלק הגוף לאין תכלית
וההקשה השכלית מחיברת
זה וכאש' תרחיק המחשבה
שהארץ כדורית ושהיא חלק
אחד ממאה וששים פעמים
מעגול השמש וכל מרה שיש
במופתי התכונרה ממרה ש
שתרחיקהו המחשבה כי כל
מה שהתירו חכמים לא הירה
לסברתם ולא במה שנראה
לדעתם אך בתולדות החכמה
הירושה המקובלת אצלם וכל

in se est sanum, permittatur). Idcirco in generationibus Præceptorum (*h. e. ut Muscatus explicat*, In præceptis gignendis & condendis; *vel*, In specialibus præceptorum) non debes sequi tuam opinionem & ratiocinationem, ne in dubia incidas, quæ te inducant in hæresin, neque assentieris & subscribes sententiæ sociorum tuorum in aliquo; quisque enim homo suam propriam habet opinionem; sed considerabis & observabis, quænam fundata sint in Cabala (*Traditione orali*) vel in Scriptura, vel in Consequentiis & Ratiocinationibus congruentibus cum eo quod per Traditionem accepimus (*non Philosophicis & Logicis*); ut scilicet Generationes (*i. e. specialia*) referantur ad Patres (*ad generalia. Vel*; Ut scilicet consequentiæ fluant ex genuinis suis principiis & præmissis). Quod sic elicitur & educitur, illud crede, licet absurdum videatur opinioni & rationi tuæ. Sic absurdum videtur Cogitationi & Opinioni nostræ, non dari *Vacuum*: Rationes autem Intellectuales id evincunt (*sc. non dari Vacuum*). Sic rejicit Opinio, Corpus posse dividi in *Infinitum*; ratiocinatio tamen Intellectualis hoc quoque probat. Sic absurdum est Cogitationi, *Terram esse orbicularem, & partem unam ex centum sexaginta sex partibus circuli Solis (i. e. quòd Sol terrâ major sit centies sexagesies sex vicibus. Vide Majemonidem in* הלכות יסודי תורה *cap. 3. & in Commentario Mischnájoth in Præfat. Mass.* זרעים *&c. R. Abraham in* צורת הארץ *cap. 9. Sic etiam scribit author inf. part. 4. §. 3 Ptolemeus ponit 170. Hanc differentiam aliis conciliandam relinquimus*). Sic quæcunque per demonstrationes Astronomicas traduntur, Ratio rejicit & repudiat. Quæ enim Sapientes permiserunt & prohibuerunt omnia, in iis non sunt sequuti privatam suam opinionem & sententiam, sed conclusiones Sapientiæ hæreditariè ac-

במה שיצא מהגפן בלבד ואין
הכונה אסור השכרות כאשר
יעלה במחשבה אבל האלקי'
יודע ונביאיו ובחוריו ולא יתכן
להחזיק בסכלים אנשי הקבלה
או הסוברים בזה כי מלת שכר
לאנשי הסברא גלויה וידועה
ויקבלו שיין ושכר האמורה
בנזיר איננו כי אם מעסים היין
ולמצו' גבולי' מדוקדקים ע
עליהם בחכמה ואם לא יראו
במעשה נאי' והזריז ירחק
מהם מבלי שיאסור אותם כמו
בשר כוס כוס אשר היא מותר
בעבור שאינו בטוח במות
הבהמה ההיא ולאומר שיאמר
כי תרפא והותרה והטרפה
שנראית בריאה אסורה
מפני שיש לה חולי ממית מבלי
ספק ולא יתכן שתחיה ממנו
ולא שתרפא ונאסרה ו
ועם הסברא וההתחכמות
ישובו הדינין האלו בהפך :

revera ſit contrarium (*quia ſc. exiſtimant, præceptum ſpectare duntaxat Inebriationem, & reliqua tantùm accidentariè ab ea dependére*); nam Prohibitio (*Numer. 6. 3.*) reſpicit ad ea tantùm quæ egrediuntur è Vite (*vide Talm. Naſir cap. 3.*) neque intentio ejus eſt, prohibere Ebrietatem tantùm vel ſolam, ſicuti primâ fronte videtur: Deus verò, ejusq; Prophetæ & electi norunt (*ſc. ejus ſenſum, & rationem*). Neque vel Viri Cabalæ, vel Illi qui ſuam Opinionem hac in parte ſequuntur (*Karraitæ*) hîc pro ignorantibus vel ſtultis ſunt habendi; Non *hi*; quia ſignificatio vocis שֵׁכָר, quâ eam Karraitæ uſurpant (*pro potu ſc. Inebriante*) utique manifeſta & nota eſt; Non *illi*; quia per Traditionem acceperunt (*Viri Cabalæ*) יין & שֵׁכָר quorum in hac Lege fit mentio de Naſireo, Num. 6. 3. non ſignificare, niſi Succum Vini (*in ſpecie de hoc ſumi & intelligi*). Precepta quippe habent terminos vel limites ſubtiles & ſapienter illis additos & circumductos (*præcepta alia & ſpecialia, lata à Viris Sapientibus, & Spiritu S. actis*), quæ quamvis non videantur opera pulchra (*eximia, magni momenti, ac proinde pro levioribus habentur*), tamen vir diligens elongat ſe (*cavet ſibi*) ab eis; non tamen, quatenus Lege (*Dei*) prohibitis. Hujus generis eſt *Caro* כּוֹס כּוֹס *Macta, macta* (*ſic vocatur Caro de animali moribundo, de vita periclitante, quod propterea feſtinanter mactare jubent, dicendo*, כּוֹס כּוֹס Macta, macta, *quod eſt Imperativus à radice* נכס *in qua vide Lexicon Talmudicum*) quæ eſt licita, quia non eſt certum, beſtiam illam morituram; imò dici poteſt, illam poſſe ſanari, & licitam fieri; Contrà טְרֵפָה Animal à feris diſcerptum, vel læſum, quod videtur ſanum (*in ſe*), prohibitum eſt, quia ſine dubio morbum habet lethalem à quo neque convaleſcere, neque ſanari poteſt, unde caro ejus vetita. Quod ſi in his noſtram rationem & propriam ſapientiam conſuleremus, prorſus inverterentur hæc judicia, & contrarium pronunciarent, (*Nam ratio videtur potiùs poſtulare, ut moribundum & de vita periclitans prohibeatur, & Diſcerptum, quod*

ונורמים למינות רוצה לומר חלוק הדעות אשר הוא שורש הפסדת האומה ויציאתה מתורה אחת ומשפט אחד כי כל אשר נקל בו אנחנו על ע עצמנו מהשתמש בשבתות בבתינו בעירוב ואם נראה דבר שאינו נאה יקל אצל מה שתסבב דעתם מהמחלוקת והמינות עד שיהיה בבי' אחד עשרה אנשי' בעשרה דעות ואם לא יהיו המצות אצלנו קשורות בגבולי' שלא יעברום לא היה מובטח בהכנס בה מה שאין ממנה ויוצא ממנה קצת מה שיש בה בעבור שהוא לוקח בהקשו וטעמו ויקל בעיני הקראים הנאת עבודה זרה מכסף וזהב וקטורת ויין ועל האמת המות מבלעדי זה טוב ו ויקשה בעיניו שיהנה מהחזיר אפילו ברפואה ועל האמת הוא מעבירות הקלות חייב בהם מלקות וכן יקל על הנזיר אכילת הצמוקים והענבים יתר מהשכרות משכר הדבש או שכר התפוחים והאמת הפך זה כי האסור אינו אלא

pro quo in altero exemplari est, לאפקורוסות) hoc est, divisionem sententiarum (*Schisma*), quod fundamentum est Corruptionis populi, & ejus à Lege una & Judicio uno secessionis, seu, apostasiæ. Nam utut nos hodiè eam levem faciamus (*immunditiam sc. h. e. non ita accuratè eam observemus*), ut Karraitæ; atque commoditatis nostræ causâ receperimus alia, veluti e. g. Commixtionem terminorum in Sabbathis, (*quâ termini, limites, conclavia, domus diversæ & longiùs à se distantes commiscentur & conjunguntur, ac si inter se unum esset corpus, ut in die Sabbatho liceat deferre cibum ex uno in aliud: De hoc videatur Majemon. in* הלכות ערובין, *& alii Rituales*), hæcque res non adeò pulchra & bona videri queat, (*quia Karraitæ eam non observant, sed rejiciunt, ut Bartenóra scribit in Commentario super Mischnajos, Erúvin cap. 2. Mischnâ secundâ*) leve tamen est hoc respectu Schismatum, & hæresium, quas causantur sententiæ illorum (*Karraitarum, ex propria sc. opinione excogitatæ & effictæ, non ex authentica Cabala acceptæ*); usqueadeò ut reperias (*inter eos*) in domo una decem personas, decem diversas sententias habentes. Etenim nisi Præcepta apud nos circumscripta sint certis limitibus, quos transilire non licet, non immunis erit Lex, quin in eam tùm irrepant quæ non sunt de ea (*multa aliena*) tùm etiam erepant quæ sunt de ea, pro cujusq; scilicet ratiocinatione & arbitratu. Leve est in oculis Karræorum, usum percipere ex rebus Idololatricis, veluti, Argento, Auro, Suffimento, Vino, & tamen mors melior est quàm hoc facere: Contrà grave ipsis est (*peccatum*) usus *Carnis suillæ*, etiam pro Medicina, cùm tamen (*ejus Esus*) revera sit ex peccatis levioribus, quæ nonnisi flagellatione puniuntur (מַלְקוּת). Sic levius illi censent, si *Naziræus* comedat Uvas, seu recentes seu aridas, quàm si inebrietur potu ex Melle vel Pomis confecto, cùm tamen revera

דבר שאס' על בעליו לנגוע בדברים רבים ידועים ו ומפורסמים ורוב מה שהם תלוים במעמד השכינה וכבר חסרנו אותה ומה שאצלנו היום מאסור שכיבת ה הנדה והיולדת אינו מפני הטומאה אבל היא מצוה גרידא מאת הבורא וכן מה שאצלנו מהרחקת האכילה עמה ולהשמר מקרבתה אין זה כיאם מניעות וסייגות שלא יתגלגל לשכב עמה אבל חובו' הטומאה בטלו ממנו מפני שאנו בחוצה לארץ וכל שכן מה שאנו משתמשין בו מ מהקברות והשקצי' והמצורעי' והזבים והמתים וזולת זה וכן אסורה עלינו הנבלה ולא מפני טומאתה אבל מצוה גריד' באסור הנבלה ותנאי הטומאה תוספת ולולי שאמרו עזרא תקן טבילה לבעלי קריין לא היינו חייבין בה חובת התורה אך חיוב טהרה ונקיות ואם הם מקבלים אותה על עצמם לענין הנקיות אין גנאי בזה מבלתי שיקבלוה לתורה : ואם לא כבר הם מתחכמים מסכלות מהם ומשנים התורת

ctitas, est res quæ vetat Dominos suos (*sanctos*, vel, *sanctificatos, mundos*) tangere res multas, quæ notæ sunt. Harum verò major pars dependet à sede vel loco Majestatis Divinæ (*Hierosolymâ, civitate Dei, ubi ejus sanctuarium erat &c.*), quâ hodiè caremus. Quòd inter nos hodiè interdictus est concubitus cum *Muliere menstruatâ, & Puerperâ*, id non fit ratione immunditiei, sed duntaxat propterea quòd sic à Deo sit præceptum: sic quòd hodieque nobis injunctum est non edere cum ea (*muliere menstruatâ vel puerpera*), neq; ad eam accedere, non est nisi prohibitio & sepimentum, ne per hęc (*si permissa essent*) deveniretur ad cubandum cum ea. Obligationes enim vel Reatus immunditiei, sublati sunt, vel, desierunt inter nos (*hodie*); quia sumus extra Terram sanctam (*in terra immunda gentium*) & quidem adeò, ut in ea (*terrâ, in qua sumus hodiè*) utamur etiam sepulchris, reptilibus, leprosis, fluxum patientibus, mortuis, & aliis. Sic prohibitum quidem hodiè nobis est *Morticinum*, ast non ratione immunditiei, sed simpliciter ratione præcepti, quo id nobis est prohibitum, cui conditio immunditiei est annexa (vel, *cujus appendix est conditio immunditiei*). Et nisi dixissent (*Sapientes nostri*, in Bava Káma cap. 7.), Esram ordinasse vel sancivisse, ut fluxum nocturnum patientes se lavarent, non teneremur de eo propter Legem (*obligatione Legis, Lev. 15. 17.*), sed simpliciter puritatis & munditiei (*corporalis*) causâ. Quod si itaque illi (*Karræi*) recipiant eam, (*lotionem sc. ab immunditie sua*) in se, ratione munditiei (*corporalis*), nihil id absurdi est, licet eam non acceptent ut Legem; si non (*ita recipiant eam, sed ut Legem*, vel, *Lege præceptam, quod fecisse videntur*), jam produnt se suæ propriæ sapientiæ inniti præ magna stultitia sua, mutant Legem, & causantur hæresin (*Heb.* מינות,

תורמים

dum quod fecit, fiet ei. R. Saadias; Samson dicit; *Quemadmodum fecerunt mihi, sic feci eis*, Judic. 15. 11. & tamen non abstulit eis uxores ipsorum, & eas dedit aliis, sed retributionem, compensationem damni accepti rependit eis. Ben Sita regessit; Si percussor fuerit pauper, quomodo pecuniâ puniri vel mulctari poterit? Respondit Saadias; Si cæcus excæcaverit oculum videntis, quomodo ille per Talionem puniri poterit? Pauper potest fieri dives, & aliquando solvere, sed cæcus in æternum non potest vicem rependere. Summa: non possumus præcepta Legis perfectè explicare, nisi innitamur verbis Rabbinorum nostrorum. Quemadmodum enim Legem (*scriptam*) accepimus à Patribus: sic ab iisdem accepimus Legem oralem, neque inter eas est differentia. Itaque verborum horum hic est sensus; *Oculum pro oculo, nisi detur pretium ejus* &c.

XLVIII. *Cosri*; Utut sit, bonum tamen mihi videtur scire, Quare Deus præceperit cavere sibi ab Immunditia?

מח אמר הכוזרי עם כל זה טוב הוא בעיני למה צוה השם השמירה מן הטומאה׃

N O T A.

Ex responso paragraphi 49. apparet, Regem ideò hanc quæstionem proponere, quòd Karræi præceptum de Munditia & Immunditia secundum ritus & statuta sua studiosiùs observent, quàm Rabbanitæ, ut hoc velit dicere; Annon præcepit Deus cavere sibi ab immunditia omni? Atqui verò hanc quoque Legem accuratiùs observant Karræi, quàm vos Rabbanitæ. Itaque non immeritò dixi §. 22. & 37. illos in cultu Dei longè esse vobis ferventiores, & magis devotos.

XLIX. *Judæus*; Immunditia & Sanctitas, sunt duæ res se invicem respicientes, ita ut non existat una, quin simul existat & altera (*instar Relatorum*), & ubi non est Sanctitas, ibi neque sit Immunditia. Nam Immunditia nihil aliud est quàm Res, quæ dominos suos (*h. e. immundos*) vetat, impedit, tangere rem aliquam Sanctam, Deo sanctificatam & consecratam, veluti sunt Sacerdotes, & eorum vestimenta, Trumæ, Oblationes, Domus Sanctuarii, & alia plura, (*Levit. 12. 4. Nullam rem sacram tanget, & ad sanctuarium non veniet.* Confer Majem. in More par. 3. cap. 47.): Ita Sanctitas,

מט אמר החבר הטומאה והקדושה שני ענינים זה כנגד זה לא ימצא האחד אלא בהמצא השני ומקום שאין קדושה אין טומאה כי ענין הטומאה איננו כי אם דבר שאסר על בעליו לנגוע בדבר בדברי הקדושה ממה שהוא מקודש לאלהי׳ כמו הכהנים ומאכלם ומלבושם והתרומות והקרבנות ובית המקדש וזולת זה הרבה׃ וכן ענין הקדוש׳

השכל מפצע תחת פצע ו
וחבורה תחת חבורה איך יוכל
לשער זה שמא ימות אחד מהם
מפצע ולא ימות האחד
מכמותו : ואיך נוכל לשער
כמותו ואיך נקח עין ממי שאין
לו אלא עין אחת כופר עין מי
שיש לו שתי עינים וישאר
האחד סומא והשני בעין אחת
והתורה אמרה כאשר יתן
מום באדם כן ינתן בו ומה
צרכי לדבר עמך על אלה
החלקים אחרי אשר הקדמתי
לך צורך הקבלה עם אמת
המקובל מהם וגדולתם ו
וחכמתם והשתדלותם :

manaret ad te fructus, si & ipsi manum abscinderes: Ut nil dicam, quòd in hujusmodi judiciis multa forent Intellectui seu rationi sanæ contraria, ex; *Fracturapro Fractura, Vulnus pro Vulnere, Livorem pro Livore.* Quomodo enim hæc exactè possemus mensurare & observare? Unus fortassis ex tali vulnere morietur, alius à simili non morietur. Et quomodo exactè quantitatem ejus observare possemus? Quomodo eripiemus oculum ei, qui nonnisi unum oculum habet, pro λύτρῳ & pretio oculi ejus qui duos habuit oculos? Unus sic fiet cæcus, alter tantùm monoculus (*sicq́; non erit æqua proportio*). Lex autem dicit; *Quale vitium dederit homini, tale dabitur ei.* Quid verò opus est tecum agere de istis particularibus, cùm jam antè tibi necessitatem Cabalæ & Traditionum probaverim, eorumque à quibus illa profecta est, veracitatem, Magnitudinem, Sapientiam, & Industriam.

N O T Æ.

Contendit hoc paragrapho contra Karraitas, Legem hanc de Talione, non ad literam, sed de Pretii persolutione esse accipiendam. Sic enim eam exponunt Talmudici in Talmud, Bava Kama cap. 8. ab initio. Disputationem quandam super hoc loco, inter R. Saadiam Gáon, & Karraitam quendam, refert Aben Esra, quæ cum mente Authoris nostri prorsus convenire videtur: Rabbi Saadias dixit, Non possumus explicare hunc versum (*Oculum pro Oculo &c.*) ad literam. Nam si quis percusserit Oculum socii sui, ita ut tertiâ parte lucis oculorum suorum privetur, quomodo prorsus simili & æquali plagâ poterit percuti reus, ut non vel in excessu vel defectu peccetur? Fieri enim poterit, ut Visum ei prorsus adimat. Et gravior adhuc est difficultas circa Ustionem, Vulnus, & Vibicem (*de quibus Exod. 21. v. 25.*): Nam si fuerint ista in loco periculoso, contingere poterit, ut inde moriatur alter. Objecit ei Ben Sita (*Karræus quidam*); Annon verò in alio loco dicitur; *Quale vitium quis dederit homini*, כֵּן יִנָּתֵן בּוֹ *tale dabitur* בו *in eo*, Levit. 24. 20! Respondit R. Saadias, Sæpè occurrit τὸ ב *Beth* usurpatum loco עַל *Al* Pro, ut sensus sit; כֵּן יִנָּתֵן עָלָיו עוֹנֶשׁ *Talis pro eo ipsi imponatur pœna.* Excepit Ben Sita; Atqui præcedenti ✠. 19. dicitur; *Secundum quod*

eos, Ecclef. 5.7. Sic cui per demonftrationem conftat, Animam, poft confumptionem carnis, fuperftitem manere, quia non eft corporea, fed fubftantia à corpore immunis, ficut Angeli, is non attendit ad id quod cogitatio ipfi objicit vel dictat, à ceffatione functionum Animæ tempore Somni, vel in morbo cogitationes fuffocante, vel ab eo, quòd Temperamentum corporis fequatur, (*ac proinde corpori commixta, & pereunte eo quoq; pereat*) vel ad alias ejufmodi erroneas cogitationes..

XLIV. *Cofri*; His omnibus mihi non plenè fatisfactum, donec etiam de Particularibus tecum loquutus fuero, licet fortè hoc nomine reprehenfionem incurrero, cùm jam confeffus fim generalia quæ adduxifti.

XLV. *Judæus*; Dicito quicquid volueris..

XLVI. *Cofri*; Annon Pœna Damni explicata eft in Lege, ubi dicitur; *Oculum pro oculo, Dentem pro Dente, ficut dederit vitium in homine, fic dabitur ei*, Levit. 24. 20? (*Rabbanitæ autem, juxta fuam Cabalam & Traditiones hoc exponunt non de Oculo vel Dente ipfo, fed Pretio pro iis perfolvendo: Karraitæ fecundam literã*).

XLVII. *Judæus*; Et annon dicitur ibidem; *Qui percufferit animam jumenti, perfolvet vel compenfabit eam, animam pro anima*, ỳ. 18. (*Sic v. 21. Qui percufferit animal, rependet, folvet illud*)? Hîc utique intelligitur Pretii folutio. Quippe non vult dicere; *Si quis percufferit equum tuum, viciffim percute equum ejus*; fed dicit! *Accipe equum ejus (& perfolve illum)*: Nullam enim haberes utilitatem ex percusfione equi illius. Sic ergo, fi quis tibi ex. gr. manum abfcindat, non dicunt tibi; *Abfcinde viciffim manum ejus*, quia nullus hinc manaret

וכמי שנתברר אצלו במופת עמידת הנפש אחר כלות הגוף בעבור שאינה גשמית אבל עצם נפרד מהגוף כמלאכים ואיננו מביט אל מה שתקשהו המחשבה מהעדר פעולות הנפש בעת השינ' ועם החולי שהוא מאבד המחשבה ומה שהוא הולכת אחרי מזג הגוף וזולת זה המחשבות ה המבלבלות :

מד אמר הכוזרי עם כל זה אין מספיק לי עד שאשבע מדב' עמך על החלקים ואם יש לתפוש עלי בזה אחר אשר הודיתי בכללים אשר ה הביאותם :

מה אמר החבר אמור מה שתרצה :

מו אמר הכוזרי הלא עונש הנזק מפורש בתורה במה שאמר עין תחת עין וכאשר יתן מום באדם כן ינתן בו :

מז אמר החבר והלא נאמר בו אחר כן ומכה נפש בהמה ישלמנה נפש תחת נפש הלא זה הכופר : והלא היה אומר מי שהכה סוסך הכה סוסו אבל אומר קח סוסו כי אין לך תועלת בהכות סוסו וכן מי שכרת ידך אין אומרין לך קח ידו שאין בזה תועלת בכרות את ידו כל שכן שהיה נכנס בדינין האלה מה שסותר אותו

Septimenarum seu Pentecostes non incideret in quinquagesimum, sed quinquagesimum sextum diem; Quod si non fuerint Septimanæ integræ usque ad crastinum Sabbathi septimi, ex quo primum falx cœpit immitti in segetem, quando sc. ille dies fortè inciderit in diem Septimanæ sextum, tum non complebuntur 50. dies, sed duntaxat 49. Quocirca non est nobis recedendum à Cabala nostra Sancta, quam nobis tradiderunt principes inde à Mose Doctore nostro. Illi enim sciverunt, quòd *Crastinus dies Sabbathi* sit dies Decimus sextus Nisan seu Martii. Dies nempe decimusquintus, qui est dies primus Paschatis, vocatur *Sabbathum*, quia est dies ille, quo Opus omne primùm cessat in festis diebus. Et cui nobis absurdum videatur Diem solennem, per Septenarium numeratum, vocare Sabbathum, cùm Annus intermissionis ob hanc rationem nomine *Sabbathi* vocetur? Sapiens ille Rabbinus Regi Cosræo, parte 3. libri sui, aliam rationem dedit, quæ etiam recta est. Ea verò in hoc loco nobis non est necessaria. *Hæc Marhenu.*

Videantur & alii Commentatores ad hunc locum, imprimis R. Moses Nachmanides, ut & R. Muscatus prolixè.

מב אמר הכוזרי כבר פסקת בי החבר בכללות האלה אשר לא אוכל להכחישם מחלקים היו בלבי כמשפטי הקראים והיתי סבור שאכעיסך בהם:

מג אמר החבר כשיתבררו הכללות אל תתן לבך לחלקים כי חרבה שיטעו בהם הטעות ויזור שאין להם תכלית מפני שהם מסתבכים ולא יכלו המדברים מלהבהל וזה כמו שנתברר אצלך צדק הבורא ושחכמתו כדרך הזה מבין לבה שהיא נראה בעולם מן העול וכמו שאמר אם עשק רש וגזל משפט וצדק תראה במדינה אל תתמה על החפץ וגו׳

XLII. *Cosri*; Jam satisfecisti mihi, Amice, quoad ista generalia, quæ ego non possum refutare. Quoad particulares quasdam Karræorum rationes, quæ in corde meo sunt (*animum meum subierunt, & aliquem scrupulum mihi movent*), vereor, ne molestiam tibi crearem (*bellum tibi proponerem*).

XLIII. *Judæus*; Si generalia tibi sint clara & evidentia, ne apponas cor tuum ad Particularia (*sc. Karræorum dogmata, noli de illis esse sollicitus*), in quibus facilè est errare, ac præterea sunt illa innumera, quia sunt ita inter se perplexa & intricata, ut fieri non possit, quin, qui de illis loqui volent, confundantur. Veluti qui perspectum habet Justitiam Dei, & Sapientiam ejus Universalem, is non respicit ad prava & perversa quæ in mundo conspiciuntur, sicut dicitur; *Si calumniosam oppressionem pauperis, & subreptionem judicii & justitiæ videris in provincia, ne mireris de voluntate Dei, quia Excelsus, qui est super Excelsum, observat, & excelsi sunt super*

à Deo: quod si fit, prout esse potest, absolvemur ab importunitate hominum illorum Fanaticorum & inquietorum.

באת הבורא ויכול להיות יגהיה נקיים נבלבל המבלבלים :

NOTÆ.

[1.] *Levit.* 23. v. 10. 11. *dicitur*: Quum ingressi fueritis terram, quam ego do vobis, & quum messueritis messem ejus, tunc afferetis Homer primitias messis vestræ ad Sacerdotem: qui agitabit (agitando offeret) Homer coram Domino, ut sit acceptum pro vobis ממחרת השבת *à crastino Sabbathi* agitabit illud Sacerdos. *Et v.* 15. 16. Numerabitis autem vobis ממחרת השבת *à crastino Sabbathi*, a die quo obtuleritis Homer agitationis, septem hebdomades plenas, עד ממחרת השבת השביעי *Usq; ad crastinum Sabbathi septimi* numerabitis quinquaginta dies.

Hic per Sabbathum *intelligunt Karraitæ* Diem Sabbathi propriè sic dictum, *quem vocant* שבת בראשית, *quod in memoriam Creationis sit institus*; *Per* Crastinum *primum Septimanæ diem*. *Rabbanitæ aliter*, proximum sc. à Paschate diem, sive is fuerit simul primus dies septimanæ, sive non, *quorum causam hic agit Author noster. Contra Karraitas disputat etiam ad hunc locum Abarbenel Comment. in Legem f.* 162. *col.* 1. *ex quo nonnulla hic adnotemus*: Quod, *inquit*, dicitur ỳ. 11. ממחרת השבת *à crastino Sabbathi*, sciendum, Diem festum solennem primum Paschatis vocari *Sabbathum*, sicut & Dies Clangoris vocatur שבתון *Sabbathum*. Et quia Dies primus Paschatis est Dies primus festorum dierum, ideò à festo Paschatis vocatur השבת cum He emphatico, q. dicas *Sabbathi illius*: nam in illo die fit prima Solennitatum seu festorum Quies & cessatio ab opere. Nequaquam verò cum Karraitis errantibus dicendum, intelligi præcisè *Crastinum Diem Sabbathi creationis*, h. e. diem primum Septimanæ. Sic ỳ. 15. 16. *Et numerabitis à crastino Sabbathi*: quia inde debuit fieri numeratio: dicitur enim Deut. 16. 9. *Ex quo cœperit falx esse in segete*, quocunque demum illud septimanæ die fieri contigerit. Sic dicitur hic, *Et numerabitis vobis à crastino Sabbathi*. Cujus Sabbathi? Explicatur id quando dicitur; *À die quo offeretis Homer agitationis*. Ab hoc quippe die debebant incipere numerare septimanas integras, quæ faciunt 50. dies, à die allationis τ8 Homer, sicut dicitur; *Ex quo cœperit falx esse in segete, incipies numerare septem hebdomadas*. Si ex. gr. ad messem inceperit falx immitti in segetem die secundo Septimanæ, & ab eo die non inciperent numerare usq; ad Crastinum diem Sabbathi proximi, sex transirent dies, & postea adhuc septem septimanæ numerandæ, & sic Dies

Septi-

קול וזולת זה ואמר שלא
לחלוק עם הקראים במה
שהם טוענים עלינו מן המובן
ממחרת השבת שהוא מיום
ראשון ואחר כן נאמר שאחד
מן הכהנים או השופטים או
המלכים הרצוים עם דעת
הסנהדרין וכל החכמ' ראו
כי הכונה מן המספר ההוא
לשום חמשים יום בין בכורי
קציר שעורים ובכורי קציר
חטים ושמירת שבעה שבועות
שהם שבע שבתות תמימ'
ונתן לנו דמיון בתחלת יום
מהשבוע לומר אם יהיה החל
חרמש בקמה מיום ראשון
תגיעו במספר עד יום הראשון
להקיש ממנו שאם תהיה
ההתחלה מיום שני נגיע עד
יום שני והחל הרמש מונח
אלינו בכל עת שנראה שהוא
ראוי שנתחיל בו ונספור בו ו
וקבעו אותו שיהיה יום שני
של פסח ולא יהיה בזה סתירה
לתורה. והתחייבנו לקבלו
לתורה מפני שהוא מן המקום
אשר יבחר ה' עם התנאים
הנזכרים ואפשר היה זה בנבואה

successit Filia vocis, & alia (*intelligit hac voce, juxta Muscatum, Gradum Spiritus Sancti, quem dicunt medium fuisse inter Prophetiam, & Filiam vocis*). Quando contra nos argumentantur Karræi [1.] ex loco Levit. 23. ℣. 15. 16. contendentes, מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת *Crastinum Sabbathi*, intelligendum præcisè de *Die primo à Sabbatho*, seu, *primo Septimanæ* (*litera sc. insistentes, & per* Sabbathum, *intelligentes propriè Sabbathum, in memoriam Creationis institutum*) noli ipsis contradicere, & dic per *Crastinum Sabbathi*, intelligi *Primum*; Postea verò dicito eis, quod aliquis è Sacerdotibus, aut Judicibus aut Regibus, consentiente Synedrio & Sapientibus, viderint ac deprehenderint, intentionem Præcepti Numerationis illius (*de qua in illo loco agitur*) esse tantum, constituere Quinquaginta dies inter Primitias messis hordeorum, & Primitias messis tritici, & ut Septem septimanæ observentur, quæ habeant Septem Sabbatha integra (*hac enim ratione complebuntur quinquaginta dies*). Exemplum hujus rei præbere nobis Scripturam in Die Septimanæ primo, dicendo; Si incipiat falx immitti in segetem à die Primo (*septimanæ*), numerabitis (50. *dies*) donec iterum pertingatis ad diem primum adæquate; Si incipiat immitti à Die Secundo, eodem modo numerando progrediendum usque ad diem secundum, (*& sic de aliis*). Prima enim Immissio falcis in segetem nobis proponitur, quocunque die vel tempore illa fiat & conspiciatur, pro Termino a quo incipere & numerare debeamus. Constituerunt autem (*Sapientes nostri prisci*) ut hic dies (*a quo immissio hæc incipienda*) sit dies secundus Paschatis, neque hæc constitutio Legi contrariatur, & tenemur eam acceptare pro Lege, quia profecta est à Loco quem elegit Dominus, & conditiones etiam cæteras requisitas habet (*quæ videantur* §. 38.) Et fortassis factum hoc est per Prophetiam

aliquam coram qua ſuſpenderunt Propitiatorium, quia ſciverunt, (*vel*, *ut ſcirent*) Arcam illic eſſe occultatam?

XL. *Coſri*; Quomodo vero hæc quadrant cum illo; *Non addet ad eam* (*Legem*) *neq; auferes ab ea quicquam*, Deuter. 12. 32?

XLI. *Judæus*; Hoc non dictum eſt niſi ad plebem, ne illi ex proprio ſuo intellectu & ſcientia aliquid innovent, & ſibi ipſis Leges ex ſua ratiocinatione figant & fingant. Monet autem & hortatur, ut audiamus à Prophetis poſt Moſen, & à Sacerdotibus & Judicibus; ſicut dicitur; *Prophetam excitabo eis Deus è medio fratrum ipſorum*, *ſicut te*, &c. Deuter. 18. 18. Et de Sacerdotibus atque Judicibus dicitur, eorum verbis eſſe obediendum (*vide ſup.* § 39.). Itaque quod dicitur; *Non addetis ad verbum quod ego præcipio vobis*; intelligendum eſt ita; *Non addetis ad id quod ego præcepi vobis*, primò, *per Moſen*, deinde, *per Prophetam e medio tui*, cum conditionibus ad prophetiam requiſitis, ſuprà comemoratis (*i. e. in quo conditiones illæ reperiuntur*), deniq; *ad id ſuper quo congregati fuerunt* (quod unanimiter decreverunt & pronuntiarunt) *Sacerdotes & Judices*, è loco quem elegerit Dominus; quia à Majeſtate Divina ſunt adjuti, neque convenit illis imputare, quòd conſenſuri fuiſſent in rem à Lege diſſentientem, propter illorum multitudinem, vel etiam errorem commiſſuri, propter ampliſſimam ipſorum Sapientiam, tum hæreditariam (*per Traditionem à Moſe*) tùm naturalem habitualem; prout per traditionem accepimus, de Synedrii aſſeſſoribus præceptum fuiſſe, ut ſcirent omnes Scientias; Inprimis vero, quia nunquam ab ipſis ablata fuit Prophetia, aut ſaltem id, quod in ejus locum ſucceſſit,

לפניה הפרוכת בעבור שידעו
כי הארון גנוז לשם ׃
מ אמר הכוזרי איך יתכן
זה עם לא תוסיף עליו ולא
תגרע ממנו ׃
מא אמר החבר לא נאמר
זה אלא להמון כדי שלא יחדשו
משכלם ויתחכמו מדעתם
ויקבעו לעצמם תורות מ
מהקשתם כמו שעושים
הקראים ומזהיר לשמוע מן
הנביאים אחרי משה ומן
הכהנים והשופטים כמו שאמר
נביא אקים להם מקרב אחיהם
כמוך וגומר ׃ ואמר בכהנים
ובשופטים שיהיו דבריהם
נשמעים והיה מאמרו לא
תוסיפו על הדבר אשר אנכי
מצוה אתכם לעשות על מה
שצויתי אתכם על ידי משה
ועל ידי נביא מקרבך מאחיך
על התנאים הנזכרים בנבואה
ומה שנקבצו עליו הכהני'
והשופטים מן המקום אשר
יבחר ה' מפני שהם נעזרי'
בשכינה ולא יתכן לעבור
עליהם שיסכימו בדבר שהולך
על התורה בעבור רובם ולא
תעבור עליהם השגיאות ל
לחכמתם הרחבה הירושה
והטבעית הקנויה כאשר
קבלו כי הסנהדרין היו מצווים
לדעת כל החכמות כל שכן
שלא נסתלקה מהם הנבואה
או מה שעומד במקומה מבת

כי היא חכמתכם ובינתכם ומי שרוצה להכזיב הפסוק הזה יראה ענין הקראים ומי שהוא רוצה להאמין בו יראה חכמת המשנה והתלמוד והם מעט מהרבה מהחכמות הטבעיות והאלהיות והמוסריות והגלגליות ויראה שבאמת ראוי להם להתפאר על כל העמים בחכמתם וקצת מצותינו מן המקום אשר יבחר ה' עם התנאים הנזכרים וכבר התמידה הנבואה בבית שני קרוב לארבעים שנה וכבר שבח ירמיהו עד מאד בנבואתו אנשי בית שני וחסידותם וחכמתם ויראתם ואם לא נסמך על אלה על מי נסמוך ׃ וכבר אנו רואים מה שנקבע אחרי משה והיתה מצוה כמו שעשה שלמה שקדש את תוך החצר והעלה עולות בזולת המזבח ועשות החג שבעת ימים ושבעת ימים ומה שכתב דוד ושמואל מסדר המשוררים בבית והיו למצות תמידות ומה שעשה שלמה במה שבנה יותר שלשה ממה שעש' מסדר במדבר וסדר שהעמיד עזרא בבית שני על קהלו לתת שלישית השקל ומה שהעמיד במקום הארון תבנית שתלוי

oculis populorum, Deuteron. 4. 6. Hunc versum qui vult falsitatis arguere, inspiciat doctrinam Karræorum (*Traditiones orales rejicientium, sine quibus Sapientia & Gloriatio ista locum non habent*), qui verò ei vult credere & fidem habere, inspiciat Mischnam & Gemaram nostram, quæ pauca continent è multis, de Scientiis Naturalibus, Divinis, Moralibus, & Mathematicis, videbitque revera illos posse gloriari de sapientia sua super omnes alios populos. Quædam tamen Præceptorum nostrorum sunt, quæ dependent à Loco quem elegit Dominus, accedentibus conditionibus reliquis commemoratis (*supra, ab initio hujus §.*). Etenim continuavit seu duravit Prophetia sub Templo secundo per 40. circiter annos. Unde Jeremias in sua Prophetia valde celebrat Viros Templi secundi, eorumque sanctitatem, sapientiam, & timorem Dei. Si his non nitimur, quibus quæso nitemur? Numquid videmus, ea quæ post Mosen constituta sunt, etiam Præceptorum vim & dignitatem habuisse; veluti id quod fecit Salomon, *qui sanctificavit medium atrii, & holocausta obtulit non in altari, & solennitatem suam festam septem dierum, & dedicationem septem diebus fecit*, 2. Paralip. 7. ℣. 7, 8. 9. quod item David & Samuel leguntur fundasse & *ordinasse Classes Cantorum in domo Domini*, 1. Paralip. 9. ℣. 22. 33. quæ in perpetua præcepta abierunt; quæ iterum Salomon fecisse legitur nova circa fabricam (*Templi, & instrumentorum* [illegible]), Mosaicis quibusdam omissis; quod item Esras sub Templo secundo constituit, tertiam Sicli partem populo imponendo, Nehem. 10. ℣. 32. (*cum Moses dimidium tantum constituerit*); quod denique in locum Arcæ constituerint (*vel*, in loco Arcæ constituerint), fabricam

לפניה

meritò obligati ſumus ad præceptum Megillæ (*libelli & hiſtoriæ Eſther legendæ*) & Feſti Purim (*in quo illa lectio præcepta, vide Synag. Judaic. cap.* 24.), ad præceptum Dedicationis ſeu Encæniorum, (*de quo vide Synag. Judaic. cap.* 23.), & rectè poſſumus dicere, (*ut in aliis Lege præceptis*) *Benedictus ſit &c. qui ſanctificavit nos præceptis ſuis, & præcepit nobis* &c. ſuper Lectione Megillæ ſeu libelli Eſther in feſto Purim; ſuper accenſione candelarum in Feſto Encæniorum; ſuper lectione & abſolutione הלל עד (*quid hoc ſit, vide in Lexico Talmudico in* הלל); ſuper Lotione manuum, ſuper præcepto עירוב mixtionis terminorum ſeu limitum (*de hoc quoq; vide Lexicon Talmudicum in radice* ערב), & aliis (*non Lege diſertè, ſed à Scribis ſeu Rabbinis præceptis*). Quod ſi eſſent Statuta noſtra, prodeuntia vel condita demùm poſt captivitatem, non vocarentur Præcepta, neque teneremur Benedictionem ſuper illis recitare: ſed dicerentur eſſe *Ordinatio, Conſtitutio*, vel *Conſuetudo*. Maxima verò Præceptorum noſtrorum pars referuntur ad Moſen, & ſunt Traditio Moſis è monte Sinai (*accepta*). Et ſic quoque eſſe decet. Nam,

נתחייבנו במצות מגלה ופורי
ומצות חנוכה ויכולנו לומר על
מקרא מגלה ולהדליק נר
חנוכה ולגמור את ההלל
ולקרא ו ועל נטילת ידים
ועל מצות עירוב וזולת זה :
ואלו היה חקינו יוצאים אחר
הגלות לא היו נקראים
מצות ולא היינו חייבי לברך
עליהם אך היו אומרים בהם
שהם תקנה או מנהג ורוב
מצותינו סמוכות אל משה
הלכ׳ למשה מסיני וכן ראוי
שיהיה עם שלא הוצרכו
לטרוח במזונות ארבעים
שנה ולא בלבוש ולא בדירה
והם כאשר היו מן הרוב ומשה
נמצא עמהם והשכינה אינה
זזה מהם והוא כבר צוה אותם
בכללי המצות היעלה בדעת
שלא ישאלו על פרטיהם ו
ומחלוקותם עם השעות
ויעתיקו פירושיהם ומחלוקותם
וכבר אנו רואים והודעתי את
חקי האלקים ואת תורותיו
והוא כבר אמר להם באחרונה

an credibile vel verosimile eſt, Populum, cui non fuit laborandum pro acquirendis alimentis per quadraginta annos, neque pro veſtimentis, neque pro habitatione, cujus maximus erat numerus, quibus Moſes perpetuò aderat, à quibus Majeſtas Divina nunquam recedebat, quibus deniq; generalia præcepta data fuerunt; an, inquam, credibile aut verosimile eſt, illos de ſpecialibus & particularibus illorum (*præceptorum*) circumſtantiis non ſubinde, & ſingulis quaſi horis ac momentis, Moſen interrogaſſe & conſuluiſſe, eorumque expoſitiones & particularitates ab ipſo accepiſſe, & acceptas propagaſſe? Huc pertinet quod ſcriptum videmus; *Nota feci ſtatuta Dei, & Leges ejus*, Exod. 18. ℣. 16. Item illud; *Quia hæc eſt ſapientia veſtra, & intelligentia veſtra in*

oculis

niscitur. Idcirco tradidit Deus hanc rem Domui judicii magni: & hac ratione Israëlitæ concorditer & una serviunt Deo suo. *Hactenus Abarbenel.*

לט אמר החבר תורתינו ק
קשור' בהלכה למשה מסיני
או כן חמקום אשר יבחר ה'
כי מציון תצא תורה ודבר ה
מירושלם במעמד שופטים
ושוטרי' וכהנים וסנהדרים ;
ואנחנו מצווים שנשמע מ
כהשופט הממונה בכל דור
ודור כמו שאמר או אל השופט
אשר יהיה וגו' ; וסמך לו
אמרו ועשית על פי התורה
אשר יורוך : לא תסורו מן
הדבר ; והאיש אשר יעשה
בזדון לבלתי שמע אל הכהן
ומת האיש ההוא השוה
המרות הכהן והשופט ל
לגדולה שבעבירו באמרו ו
ובערת הרע מקרבך וסמך לו
וכל העם ישמעו ויראו בעוד
שהסדר נשאר מהעבודה ו
והסנהדרין ושאר הכתות אשר
בהם ישלם הסדר וידבק בהם
הענין האלהי בלי ספק בין
בנבואה בין באימץ והודעה
כאשר היה בבית שני ולא
יתכן לעבור על כמותם ה
הדסכמה מדעתם ובוה

XXXIX. *Judaeus*; Lex nostra alligata est vel Traditioni Mosis e monte Sinaj, aut Locoquem elegit Dominus; *Nam e Tzijon egredietur Lex, & verbum Domini ex Hierosolyma*, Micheæ 4. 2. scilicet a Collegio Judicum, Moderatorum, Sacerdotum, & Synedrorum. Et mandatum nobis est, ut audiamus Judicem unicuique generationi vel seculo præfectum, sicut dicitur; *Et ad Judicem, qui fuerit in diebus illis, &c.* Deut. 17. 9. statimque subjungit; *Et facies juxta verbum, quod indicaverint tibi e Loco illo quem elegerit Dominus* &c. ℣. 10. *Juxta Legem quam docuerint te*, ℣. 11. *Non declinabis a verbo quod dixerint tibi*, ibid. *Vir autem, qui fecerit per superbiam, ut non obediat Sacerdoti* &c. *morietur vir ille*; & æquatur inobedientia, in Sacerdotem aut Judicem commissa, Transgressioni maximæ, dicendo porro; *Et auferes malum e medio tui*; & statim subjiciendo; *Ut universus populus audiat, & timeat*, ℣. 13. Sic, inquam, jussi sumus, dum adhuc Ordo cultus Divini, Synedrium, reliquæq; Classes, à quibus ordo ille perficiebatur, in flore & vigore essent, ipsisque, seu per Prophetiam, seu per Robur Divinum (*per Spiritum Sanctum, quem gradum Prophetiæ inferiorem faciunt, & quem alibi authores vocant* התאיד האלהי Auxilium Divinum) seu per extraordinariam Patefactionem cœlestem, quæ in Domo secunda fuit (*intelligit eam, quam alibi vocant* בת קול Filiam vocis, *de qua vide Lexicon Talmudicum*) Res Divina adsistit & adhæsit; neque dici vel suspicio esse potest, privatam conspirationem & consensum in tanto illorum numero intercessisse (*vide sup.* §. 24. *& alibi*) ad ea effingenda (*quæ ipsi tradiderant per Cabalam circa explicationem Legis & Præceptorum*). Unde

doctrinam Sapientum nostrorum, tùm, SI annus fuerit simplex secundum doctrinam illorum (*& ita rectè intercalatione abstinent*) benè loquuntur Karraitæ, dum mensis Tisri mentionem faciunt. SI verò Annus ille revera intercalandus sit, tùm mentiuntur de mense illo, & dicent id quod non est: nam Nomen mensis Septembris tribuent Octobri. Utique enim si Annus ille intercaletur, inveniemus mensem septimum mense circiter postpositum, & ei competet nomen Tisri, ut dictum. Et largiuntur quidem, quòd sit October, juxta supputationem sc. anni simplicis tum apud eos consueti & ordinarii. Sed nec hæc distinctio quadrat. Summa: nihil horum intelligunt, sed sunt instar cæcorum, qui Videntem sequuntur. Nam utique ex ore Sapientum nostrorum illi vivunt. *Hucusq; Musc atus.*

Abarbenel ad Exod. cap. 12. versum primum, multis hac de materia etiam contra Karraitas disputat, e quibus hæc illustrantur. Quia verò illa ejus dissertatio satis est prolixa, sub finem hujus libri seorsim eam Lectori harum rerum studioso & avido communicabimus.

Idem ad Levit. 23. v. 2. fol. 261. col. 3. scribit: Loquere ad filios Israëlis & dic eis, מועדי Solennitates Domini, quas vocabitis מקראי קדש Convocationes Sanctitatis; (*Vult dicere,* Loquere ad filios Israëlis, & dic eis; Solennitates Domini, convocationes sanctitatis Domini, unaquæque sc. sigillatim & seorsim. Negotium enim solennitatum dependet à Cursu Solis & Lunæ, & ad eas opus est Intercalatione, quam faciant Sapientes Israëlis. Quæ res olim tradita erat Domui judicii magni (Synedrio magno), qui periti erant temporum. Idcircò dicit, *Solennitates Domini, quas vocabitis Convocationes sanctitatis.* Nam juxta ipsorum (Synedriorum) vocationem seu appellationem erat Sanctitas illarum. Illis quippe mandatum erat, ut per Præconem publicè promulgarent, & Legatos per omnes terminos Israëlis mitterent, qui significarent eis Solennitates Domini: Ideo מקראי קדש erant illæ Solennitates, quas Domus judicii proclamabat & promulgabat, qui Sancti erant. Non enim par est ut quivis Israëlita de principio Lunæ novæ decernat, & sibi ipsi festum figat, ne Unitas legis Divinæ scindatur & dilaceretur in plures, pro arbitrio vel testimonio uniuscujusque, sicut Karraitæ faciunt. Nam Karraitæ habitantes in Ægypto, non celebrant Diem Expiationum eo die, quo Constantinopolitani; & qui habitant Damasci & Hierosolymis, neque cum his, neque cum illis, conveniunt. Quivis enim illorum Festum sibi ipsi comminiscitur.

nono jejunent, ex sensu literali illius loci quem supra adduxi, & hujus rei causâ Sapientes nostros dixisse; *Quicunq; edit die nono, perinde habetur ac si jejunasset Die nono & decimo* (*sic videlicet notum faciens, quod nihil commune habeat cum Karraitis*). Et quamvis mihi dictum sit de Karraitis hodiernis, quòd non nisi uno die jejunent, annon probabile est, quòd mutata sit Lex ipsorum hodie ab ea quæ fuit olim? Nam pro lubitu & placito suo multiplicant Leges.

Cùm ergo Karraitæ recte tetenderint gressibus Sapientum nostrorum, æquum est ut incurvetur anima ipsorum cum ignominia & pudore, ut qui foderunt illis foveam, in eam ipsi incidant. Et hoc est quod hic dicit Author noster; *Annon merito erubescere deberent, cùm ipsimet nesciant* &c. *quæ sequuntur usq; ad finem paragraphi.* Vult dicere; *Annon pudet eos, quòd infamia hac notent Sapientes nostros? Annon Karraitæ ipsi ignorarent, quisnam sit revera mensis Tisri, si non haberent directionem & manuductionem quasi Sapientum nostrorum, quæ est ipsis vice oculorum? Nullum enim hîc à seipsis habent consilium ad hoc sciendum, instar cæcorum in tenebris palpantes ad parietem.*

Ecce enim [*a*] dum intercalant annum, juxta Legem quam eos docuerunt Sapientes nostri secundum consuetudinem suam, insistentes vestigiis ipsorum, non ex sua sapientia sciunt vel intelligunt an Mensis ille, in cujus diem decimum Jejunium incidit, & ob quem murmurant contra Rabbanitas, *An, inquiunt,* mensis ille sit Augustus, an September! &c. Hoc est; SI in rei veritate Annus ille sit intercalandus, & ab eis intercaletur, tum est September, & sic bene dicunt, quando ajunt; *Quomodo jejunatis jejunium diei Expiationum nono Septembris?* SI non sit intercalandus, tum Mensis ille, propter quem nobis obmurmurant, ille nempe, in cujus diem decimum incidit Jejunium diei Expiationum, non erit Tisri seu September, sed Elul seu Augustus, juxta supputationem Anni illius intercalati, & male dicunt, *Quomodo jejunatis Jejunium Diei Expiationum nono Septembris?* Augustus quippe est, ut dictum: Appellatio Tisri non competit nisi mensi septimo, in quem incidit Jejunium diei Expiationum: Si enim Annus ille non sit intercalandus, inveniemus mensem septimum anticipatum mense uno, & illi competet nomen Tisri. Illi concedunt esse Augustum, juxta supputationem Anni illius intercalati (*h. e. si Annus ille intercaletur, quod faciunt, cùm non deberet fieri*). Sed distinctio non quadrat.

[*b*] Sic econtrario; Quando non intercalant, hic quoq; sequendo

videatur; item quando interveniunt Nubes. Et quidem quod ad Variationem Attinet, certum est, Israelitas eo tempore, quo Prophetas habuerunt, & etiam sunt in alia deportati sunt, consecrasse eam juxta phasin, pro ratione cujusq; loci, neq; mutationem seu variationem illam curasse. Neq; etiam curandum est, quod hac ratione quidam illorum eam consecrent hodie, alii crastino. Nam praeceptum Sabbathi ipsum, cujus violator de poena Excidii tenetur, pro diverso situ locorum variat unâ, duabus, vel tribus horis. Praeceptum enim dependet à situ loci: Idem judicium est de Luna. Quod vero attinet ad Impedimentum nubium, quae phasin intercipiunt, sicuti nostris est temporibus, ita fuit quoq; olim tempore Regni; ut si faciant seu Novilunium pronuntient על פי ההקרבה propè & circiter, probabiliter. *Ita enim probat Lex ut faciamus circa res dubias, uti exposuimus in libro Praeceptorum. Et sic quoq; ad nos rei hujus observandae ratio devénit.* ע״כ

R. Abraham Aben Esra in Paraschâ אמור scribit porrò; *Qui Diem Expiationis per Biduum Jejunio observant, quid lucrantur istâ diei Translatione? nam in anno* גטרד *(h.e. si character Lunaris inciderit in feriam tertiam ineunte anno communi, ita ut appendices pervenerint ad horas 9. & scrupula 204.) juxta Novilunium necesse est ut jejunent in die octavo, juxta supputationem nostram. Verum ad quid pervertemus supputationem nobis datam, propter annum malum? Et sic accidit ipsis cum Phasi Lunae.* ע״כ *(Ego haec Aben Esrae verba non assequor: non videntur cohaerere. Forte locus corruptus est).* Videtur his Verbis Aben Esra notasse Karraeos; & quòd illi duobus diebus jejunare soleant in Die Expiationum, ut è dubio Noni & Decimi diei liberentur. Fortassis fundant se in eo quod Scriptura dicit; *Et affligetis animas vestras, nona mensis, in vespera*, Levit. 23. 32. Ut ipsissimum contra nos Objectio sit ex eo quod legimus in Tract. Rosch haschánah cap. 1. *quòd Legati exiverint in Augusto propter Novum annum; & in Tisri (Septembri) propter festa statae solemnia.* Quod Rabbi Salomon ita explicat: *Postquam Domus judicii sanctificavit Septembrem, Legatos postridie exivisse, & progressos esse quousq; potuerint usq; ad festum, atq; significasse, utrum Domus judicii transiverit mensem Augustum, an verò non: ne dubii & solliciti essent de Die Expiationum & Tabernaculorum.* Itaque instantia ipsorum tantum fuerit de longinquioribus, ad quos Legati non poterant venire ante Diem Expiationum. Nam juxta Sapientes nostros jejunabant quandoque die Nono, quando sc. contigit, ut Domus judicii ipsis inscìis Novilunium transegerint. Et audivi qui dixerunt sub nomine authoris libri שבילי לקט, ex quodam illius manuscripto, Morem Karraitarum esse, ut solo Die nono

duos, quia antea etiam semper duo dies ei destinati fuerunt: Diei Expiationum unum diem aßignarunt, quia semper, ubiq;, & omni in loco, nonnisi unum Diem festum ei fecerunt. Sic scribit Aben Esra in Paraschâ אמור: *Summa est Sapientes nostros b. m. nobis injunxisse, ut in Captivitate nostra innitamur Intercalationi vel Calculationi. Et sic accepimus ex ore Prophetarum: neq; melius quid possumus facere.* Sic Author libri Hachinnuch: Si quæritur, *Quomodo hodiè faciamus, cùm nullos amplius promotos habemus? scito nos traditionem accepisse, quòd R. Hillel Princeps, filius R. Jehudæ Principis, qui maximus & omni exceptione major fuit suo sæculo, promotus in terra Israelis, idemq; Vir sapientissimus, quòd inquam ille nobis ordinarit Calculandi rationem, novilunia sanctificarit, & Annos futuros omnes intercalarit, usq; dum veniat Elias. Et huic nos innitimur hodie.*

Porrò hanc eandem Objectionem possent Karraitæ etiam movere circa Fermentatum in Paschate. Nam ecce omnis Adar (*Februarius*), qui proximus est Martio, juxta supputationem nostram perpetuò est Cavus: & ibi quoque Visio Lunæ posset tardare, ut sic concedere deprehenderemur Fermentatum die septimo Paschatis, propter anticipationem Festi die uno. Dicendum autem, quòd hoc cavillum feriat Israëlitas tantum qui habitant in habitaculis suis (*Hierosolymæ*). Nam comestionis Fermentati in die septimo Paschatis periculum non comprehendit longe ab Hierosolymis remotos, quia illi solent in suis captivitatibus Diem etiam secundum Bonum & solennem facere, & sic luctum faciunt Diei septimo, atque etiam octavo, ut immunes sint ab Excidii pœna. Quod autem ad Diem Expiationum attinet, quia ille ubique Unum tantùm Diem habet, omnes Israëlitæ ibi comprehenduntur, neque ullus excipitur à reprehensione illorum, uti existimant; Cùm verò Karraitæ illi, de quibus hîc agitur, non sint in terra Israëlis, sed extra eam, & redargutio illorum sit cum illis, qui cum ipsis habitant; respectu illorum nihil infertur solidi ex verbis illorum, propter alterum illum Diem festum, quem superaddere solent. Verùm ex paucis quæ hactenus audivi, quam rationem Karraitæ observent in agendis solennitatibus, est, quòd hodieque adhuc id faciant juxta phasin Lunæ, quisque pro ratione loci sui. In quodam enim Præstantissimi inter ipsos Scriptoris libro hæc reperiuntur: *Credendum est, Legem voluisse ut Novilunia sanctificentur juxta Phasin. At verò varia sunt quæ phasin Lunæ turbant & incertam reddunt; veluti, quòd Arcus apparens ejus variat ratione latitudinis ab Aequatore, ut in uno loco videatur, in alio non videatur,*

Dd

nobis est usitata, neq; attendimus ad Phasin: Quandoq; tamen accidit, ut eodem illo die, quem nos figimus juxta supputationem istam, Luna quoq; appareat, aliquando pridie, aliquando postridie; postridie rarò, & nonnisi in locis quæ sunt Occidentalia terræ Israëlis. Ideò inveniunt hîc *Karræi* occasionem nobis opponendi, *quod Fixione nostrâ anticipemus diem unum, quando tardiùs Luna apparet & conspicitur: Et existimant hinc sequi, quòd Dies expiationum sic anticipetur, ac proinde illegitimus sit; quia celebrabitur* Dies nonus, cum deberet esse decimus (*in Septembri*).

Verùm ignorant & non intelligunt, Visionem Lunæ non figi & determinari nisi à Domo judicii: illi eam determinant juxta os testium Visionis illius; siquidem fuerint Doctores promoti in terra Israëlis, quibus hoc jus est datum unà cum omnibus ejus judiciis & circumstantiis, uti scribit author libri Jesod olam par. 1. cap. 5. Posteaquam Promotiones in terra Israëlis desierunt, usus obtinuit ita, ut idem Author scribit cap. 6. his verbis; *Prout exposuimus, Jus figendi Capita mensium, Festorum, & Intercalationis annorum, priscis temporibus fuit penes Domum judicii, donec Promotiones desierunt. Videntes ergo Sapientes, & Seniores qui postea extiterunt, quòd Captivitas & Exilium indies invalesceat, Sapientia diminuatur, & Israëlitæ attenuentur, ac per universum orbem dispergantur; atq; ita impossibile sit, ut omnes consentiant de Phasi una; quod demq; nulla amplius Domus judicii, h. e. nullus amplius Senatus supersit, qui constaret è Promotis Doctoribus terræ Israëlis; itaq; Sapientes Israëlis omnes unanimi saluberrimoq; consilio, & consensu, Deo etiam è cœlo juvante & benedicente, constituerunt & ordinarunt, ut Intercalationes annorum, Fixiones Noviluniorum, Statutorum temporum, fiat juxta Supputationem rectam & correctam, quam nunc ab illis acceptam habemus &c. Sic enim fuit inter eos constans Traditio inde à Prophetis. Nam quùm iniquitatum nostrarum causâ non amplius superesset Domus judicii Promotorum Doctorum, atq; cessaret ratio figendi Novilunii juxta phasin; consultum judicarunt, ut res hæc perageretur juxta castigatam supputationem; ut scilicet Anni intercalentur singulis Cyclis decemnovennalibus numeratis inde à Creatione Mundi, idq; juxta ordinem* גו״ח אד״ט (*h. e. anno* 3.6.8.11.14.17.19.) *& ne Novus annus figatur in diebus* אד״ו 1.4.6. *vel Dies expiationum in diebus* בד״ו 2.4.6. *Hic usus obtinuit in toto Israële, & receperunt eum ac si unà cum Lege ex monte Sinai eum accepissent, neq; etiam ab eo recedendum est donec veniat Doctor ille justitiæ* (Messias). *Et retinuerunt filii Israëlis hac ratione consuetudinem majorum suorum, ut tempore Paschatis, Pentecostes, & Festi Tabernaculorum, unum tantum Diem festum & solennem constituant, sicut in Lege scriptum est; In Novo autem anno duos,*

החדש תשרי או מרחשון או
אלול ואיך נקשה להם שאנו
הולכים בעקבותיהם ונלמוד
מהם התצומו בתשיעי או
בעשור לחדש :

gitur, neglectâ corporis & vitæ curâ, eo tantum angeretur, & id curaret, ne vestes ejus cœno inquinentur, & collutulentur) Ignoramus scilicet ipsi, an mensis ille (*quo Diem Expiationis celebramus*) sit September, an October, an Augustus, quomodo ergo nos opponimus illis, quorum vestigiis insistimus, & à quibus illud discimus, dicendo eis; Jejunatisne in die mensis nono, an decimo!

NOTÆ.

[1.] *Unum hic locus prolixam requireret commentationem, si pro necessitate explicandus esset. Dicendum hic foret de ratione Intercalandi anno: apud Hebræos, & quæ differentia sit inter Judæos Rabbanitas & Karræitas, quo fundamento utriq; nitantur, & quas sibi invicem objiciant consequentias ex cujusq; opinione & sententia. His de rebus quædam non passim obvia habet doctissimus Seldenus, in Dissertatione suprà citatâ De Anno Civili & Calendario Veteris Ecclesiæ seu Reipublicæ Judaicæ, secundum tùm Talmudicorum, tùm Karræorum disciplinam; quæ lucem aliquam huic loco inferunt. Prolixe eum quoq; explicat & illustrat R. Jehudah Muscatus in suo Commentario, ex quo nonnulla huc transferre lubet, quæ & pro nostro authore, & Seldeno ulteriùs illustrando, fortassis inservient Lectori.*

Quæritur itaque, Quâ in re hic Karræi dissentiant à Rabbanitis? *Respondet Muscatus*: Apparet illos contra nos argumentari a corruptela aliqua, quæ sequitur ex recepta nostra ratione Intercalandi, juxta quam constituimus tempora stata & solennia. Respiciunt enim ad id quod ex nostra Intercalatione Augustus perpetuò fit cavus (*imperfectus, dies habens duntaxat 30.*) Accidit autem sæpissimè, ut phasis Lunæ postea demum fiat. Ideò juxta phasin & apparitionem Lunæ figendum erit principium novi Anni in die 31. sicut legimus in Talm. Rosch hasschana cap. 1. *Propter sex res Legati egrediebantur, &c. propter Elul seu Augustum, novi Anni causâ*; scilicet, ut scribit Majemonides in Tractatu de Sanctificatione Novilunii cap. 3. *Ut sederent & observarent die 30. Augusti: Et siquidem ipsis constiterit, quòd Domus judicii sanctificaverit diem 30. solebant illum diem solum sanctificare; si non, sanctificabant diem 30. & 31.* &c. Nos verò juxta supputationem (*calculationem*) figimus claros in die 30. nullâ habitâ ratione phaseos Lunæ, sicut iterum Majemonides scribit Ibid. cap. 5. his verbis: *Eo tempore, quo nullum est Synedrium, figimus* (novilunium) *juxta rationem calculandi eam, quæ hodie inter*

nos est.

vel Binjaminus, vel Saulis, vel aliorum (vide ſup. Notas ad §. 35.); obligabunt ſeipſos ad admittendam Cabalam ab aliquo antiquiore, & magis fide digno; Rabbinis videlicet noſtris; quia horum ſunt plures, illorum verò pauciores; & præterea ſententia Sapientum noſtrorum fundata eſt in Cabala à Prophetis, horum verò (*Karraitarum ſententia*) mera tantùm eſt opinio; Sapientes noſtri ſunt ὁμόνοιοι & conſentientes; Karraitæ, diſſentientes; Sapientum noſtrorum verba proveniunt à Loco quem elegit Dominus; adeò ut ſi etiam ex nuda ſua opinione judicarent & pronuntiarent, illorum tamen ſententia acceptanda eſſet; Iſti verò (*Karraitæ*) non. Utinam verò audire poſſem ab ipſis quid reſpondeant ad quæſtionem de loco illo Exod. 12. 2. *Menſis hic erit vobis principium menſium* (*vide ſup.* §. 35.) [1.] Video illos ſequentes Rabbanitas in Intercalatione Adar in Adar, (h. e. *circa menſem annus emboliſmicis intercalandum; quia illa res non eſt expreſſe in Scriptura mandata, cui ſoli aliàs innituntur*), & tamen illis opponunt φάσιν ſeu Apparitionem aut Viſionem Lunæ Septembris, dicentes eis; Quomodo jejunium diei Expiationum celebratis nonâ die Septembris! (*h. e. & ſe opponunt eis in Novilunio definiendo & conſtituendo, contendentes, Divinâ Lege præceptum eſſe, ut id fiat juxta Viſionem ſeu Apparitionem Lunæ; Rabbanitæ verò dicunt, ejus rei deciſionem ſpectare ad Domum judicii, & ſecundum Calculum Aſtronomicum eſſe faciendam: quod Karraitæ reſpuunt*). Annon verò meritò pudere eos deberet, (*quod in uno ſequantur Rabbanitas, in altero eis contradicant*)? Ipſi enim neſciunt, an menſis ille ſit Auguſtus, an verò September, quando intercalationem faciunt; aut an ſit September, vel October, quando non faciunt intercalationem! Annon dicere jure deberent, Sumus ſubmergentes, & ſolliciti ſumus de conſperſione cœni (*ſententia proverbialis, cujus ſenſus; Perinde facimus, ac ſi is qui in aqua ſubmergitur,*

ענן *או בנימין או שאול או
זולתם חייבו עצמם בשנת
הקבלה ממי שהוא יותר קדמון
ויותר ראוי להאמין רל רבותינו
כי הם רבים ואלה יחידים ודעת
החכמי' סמיכה על הקבלה
מהנביאי' ואלה סברא גרדא
בלבד והחכמי' מסכימים ואלה
חולקים ; והחכמים דבריהם
מן המקום אשר יבחר ה' ואפילו
אם אלו היו דנים מסברתם
גרידא מן הדין היה לקבלם
ואלה אינם כן ומי יתן ש
שישמיעוני תשובתם בשאלת
החדש הזה ואני רואה אותם
הולכי' אחרי הרבנים בעבור
אדר באדר והם מקשים להם
בראיית ירח תשרי איך צמתם
צום כפור בתשעה בתשרי הלא
יבושו והם אינם יודעי' אם
החדש הוא אלול או תשרי
כשיעברו או אם הוא תשרי
או מרחשון כשאינן מעברין
והלא היו אומרים אנחנו
הטובעים ונירה נפחד מ
מהבלילה אנחנו לא נדע אם

מלאכת ה' המצוים על ה' מפני שאלה במנוחה במה שקבלו ממלאכת ה' ובטחה נפשם כהולך בעיר שלא הזדמנו למחלוקת חולק ; ואלה כהולך במדבר אינגו יודע מה יפגע והוא מזדמן בשלחים חלוץ למלחמ' ומלומד בה : ואל ישיאך מה שאתה רואה מהשתדלותם ואל יעצלך מה שאתה רואה מרפיון המקבלים רל הרבנים כי אלה בקשו מבצרים להבצר בהם ואלה שוכנים על ערשותם בעיר קדומה ובצורה :

לח אמר הכוזרי כל מה ש שאמרת בדין הוא כי התור' הזהירה על תורה אחת ומשפט אחד והקראים כפי סברת' ירבו התורו' כפי סברת' כל אחד מהם ועוד כי האחד לא יעמוד על תורה אחת כי בכל יום תתחדש לו דעת ותוסיף דעתו ויפגע מי שישיבהו בטענות וצריך שיעתק בהעתקת דעתו ואם נמצאם מסכימים נדע כי הם מקובלים מאחד או מרבים שקדמום ומן הדין שנכפור עליהם ההסכמה ; ונאמר להם איך הסכמתם במצוה פלונית והדעת מכרעת בה אל פנים רבים ואם אמרו כן היתה דעת

demus longe ferventiori zelo præditos, quàm qui peragunt opus Domini, (*qui verum Dei cultum habent*) sibi à Deo prçceptum. Hi namque acquiescunt in eo quod de Opere Dei peragendo acceperunt, & secura est anima illorum (*in eo quod per Traditionem acceperunt*), instar ejus qui in Urbe ambulat, ubi nemo ipsi controversiam movet. Illi autem similes sunt iter facienti per desertum, ubi nescit quid sibi sit occursurum vel eventurum, & proin sese instruit telis & gladiis, paratus ad bellum, & exercens se in eo. Neque te seducat horum zelus quem præ se ferunt, neque segniorem te reddat Remissio & negligentia Cabalam acceptantium, h. e. Rabbanitarum. Illi enim (*Karaita*) quærunt munitiones in quas se recipiant; hi verò (*Rabbanitæ*) cubant in spondis suis securi, in urbe antiqua & munita (*Traditione viz. & Cabalâ*).

XXXVIII. *Cosri*; Quicquid dixisti, rectum est. Lex enim hortatur nos ad Legem unam, & Judicium unum: Karraitæ autem, juxta opinionum suarum varietatem, multiplicant quoque Leges, pro uniuscujusque lubitu & arbitrio. Quinimò ne Unus quidem perstat in Lege una: quotidiè enim nova illi oboritur sententia, & scientia ejus augetur, vel incidit in aliquem, qui eum rationibus à sua sententia transferat, ut eam deserat aut mutet. Quod si eos aliquando consentientes deprehendamus, sciendum illos id, seu ab uno, seu à pluribus, qui ipsos præcellerunt, per Cabalam accepisse, ut jure negare possimus ex consensu vel conspiratione illorum hoc procedere. Dicemus igitur illis; Quomodo consentitis & unanimes estis in hoc vel illo præcepto, cùm tamen ratio præponderet in plures alios modos? Si dixerint, *sic fuit sententia Ananis*,

(*h.e. Rabbinorum*) Quia verò in eo deprehenderunt שמץ פסול nonnihil profani, heterodoxi, ideò non promotus fuit in Gaonæum (*Gaonæi erant certa species Doctorum, qui post Amorreos & Sebburæos, adeoq; post completam Gemaram floruerunt. Vide Lexicon Talmud. in Radice* גאון) neque etiam Deus voluit ut fieret ראש גלות Caput captivitatis, Æchmalotarcha. Itaque zelus & ægritudo animi ejus ejecit lutum, & surrexit ad seducendum & abstrahendum populum à Traditionibus Sapientum, quas ex ore Prophetarum acceperant, testes fideles & veraces à veracibus, & factus est זָקֵן מַמְרֵא Senex rebellis (*quis per hunc intelligatur, vide in Lexico Talmudico pag.* 1253.) se opponendo domui Judicii, neque judicibus se submittendo: Composuit in hunc finem libros, ascivit sibi discipulos, & commentus est ex corde suo statuta non bona. Nam post vastationem diminuti & debilitati fuerunt המינים Hæretici (*Sadducæi*) donec iste Anan surgeret, & de novo eos confirmaret. *Hucusq; ille. Idem traditur in Tzemach David par.* 1. *fol.* 50. *col.* 1. *Seldenus in Uxore Hebraica cap.* 3. *scribit, in libro* שער יהודה *alios etiam quosdam illius sectæ Scriptores priscos nominari, veluti* R. Japhet, & Levi ejus filium, Joseph Karkesanium, Sahet Sacerdotem, David Principem, Selomo ben Jerucham, Benjamin ben Mose; *& dici*, quamplurimos ejusdem generis alios extitisse, qui Arabicè plerique scripserint: Quin & in Ægypto multos eorum libros à se visos, testari illum R. Jehudam Poki, & à primariis illius sectæ didicisse, ex una illius sectæ societatis Synagoga, propè trecenta illiusmodi Scriptorum volumina à prædatoribus olim esse direpta. *Cæterùm præter citatos à Seldeno libros Karraitarum, extant;* אדרת אליהו Pallium Eliæ, *agens de ritibus Karræorum, editus Constantinopoli, apud Gerson ben Mose, anno undecimo Solymanni Imperatoris, in fol. hoc titulo,* ספר המצות הנקרא אדרת אליהו. *Item* עץ חיים *R. Aharonis Karraitæ, De Articulis fidei. Item,* מורה אהרן More Aharon, *ejusdem authoris, continens refutationem nugarum Talmudicarum.*

XXXVI. *Cosri*; Nihil tale unquam vidi nec audivi. Video tamen eos hoc magno studio & conatu agentes (*magno zelo duci. Vide sup. §.* 22.)!

לו אמר הכוזרי לא ראיתי ולא שמעתי אבל אני רואה אותם משתדלים בכל כחם ו

XXXVII. *Judæus*; Hoc verò est quod tibi dixi de propria Sapientia & Opinione. Qui enim sibi ipsis ex sua sapientia fingunt cultum Divinum & Idololatricum, eos videmus

לז אמר החבר זה נמה שאמרתי לך מההתחכמות הסברא והמתחכמים בעבודה למלאכת השמי׳ יראה שהם יותר משתדלים מעושי מ

רוצה שאראה דיניו ומשפטיו
בכל הירושות מפרשת בנות
צלפחד או איכות המילה
והציצית והסוכה : ויבאר לי
מאין הוא חייב בתפלה לאל ;
ומאין הוא מאמין שיש בית
מועד לכל חי וגמול ועונש אחר
המיתה : ואיך הם דנין במצות
הדוחות זו את זו כמילה עם
השבת או הפסח עם השבת מי
נדחה מפני מי וזולת זה ממה
שיארך ספור כלליו כל שכן
פרטיו השמעת מלך כוזר על
חבור הקראים בדבר ממה
שזכרתי לך בסמך או בקבלה
שאין בו בניהם מחלוקת
ממסורת או מנקוד או מטעמים
או מאסור והיתר או מדינין ;

omnium Hęreditatum ex capite 36. Numer. in quo agitur de filiabus Tzelophchad; item Rationem & modum Circumcisionis, Tzizis, & Tabernaculorum! Exponant mihi, unde illi teneantur de Precibus ad Deum faciendis! Unde habeant quòd certus sit Locus conventus omnium viventium, ut illi credunt (*Mundus, seu Concilium animarum in Paradiso & Inferno, vide par. 1. §. 115.*) Retributio item, & Pœna, post mortem! Quomodo judicent in Præceptis, quorum unum pellit alterum; veluti sunt Circumcisio & Sabbathum; item, Pascha & Sabbathum (*si concurrant, & coincidant*)! Quodnam horum pellatur propter alterum? & alia, quæ recensére jam nimis longum foret vel in genere, nedũ omnia particularia persequi. [1.] An audivisti unquam, Rex Cosar, de Libro aliquo Karræorum his de rebus scripto, de quibus egi hactenus, in quo se fundent seu Authoritate præcellentis alicujus Sapientis Viri, seu in Cabalâ aut Traditione aliqua antiqua (*ut solidâ & authenticâ*) circa dissensionem inter ipsos, vel circa Masoram, vel circa Punctationem, vel circa Accentus, vel circa Vetita & Licita, vel circa Judicia? (*Ex his varia licet colligere dogmata Karræorum.*)

NOTA.

[1.] *Libros aliquos Karræorum hactenus nullos mihi videre licuit. Seldenus duorũ meminit, quorum copia ipsi sit facta; Eorum* unus est שער יהודה Porta Jehudę, *agens præcipuè de Incestibus, seu conjugiis prohibitis; impressus Constantinopoli, Anno juxta calculum Judaicum* 5322. *Christianorum* 1582. Alter Manuscriptus *cujus Author Rabbi Elias ben Mose, Candiensis vel Cretensis. In eo dicit agi,* I. *de Temporibus, ut putà de Die & Nocte, Septimanâ, Mense, Anno*: II. *de Sabbatho*: III. *De Paschate*: IV. *De festivitate Paschali*: V. *De ea quæ est Septimanarum*: VI. *De Incestu seu concubitu illicito. Inter Doctores eorum primos & præcipuos, quos jactant, nominantur infra* §. 38. Ananias, Binjamin, & Saul. *De hoc* Anania & Saule *scribit Abraham ben Dior, Hispanus, in Cabbala sua Historicâ, mihi fol.* 31. 2. *illos floruisse tempore R. Jehudæ Gaonai, circa Annum* 4520. Hujus, *inquit*, R. Jehudæ temporibus fuit Anan & Saul filius ejus, (ש"ר Nomen impiorum putrescat). Anan iste fuit ex בית צור Beth-Tzur, & ab initio quidem fuit Discipulus Sapientum

exceptis illis de quibus constat, (*ex Lege*) veluti, Columbâ & Turture (*quæ legitimæ erant pro oblationibus, & proinde mundas esse constat*)! unde item habeant, quod dicunt, Gallinam, Anserem, Perdicem, & Anatem (*Hebr.* אלברכיה. *Musculus scribit se nescire quid sit. Schindlerus inter voces Arabicas ponit* בראכה *Boraca, Anas, Fulica, Querquedula*), esse ex immundis! (*cùm Lex de horum munditie vel immunditie nihil tradat.*) Sic, ubi dicitur; *Non egredietur quisquam è loco suo, die septimo*, Exod. 16. 29. velim ut mihi indicent terminum (*hujus prohibitionis*), an (per *Locum*) intelligatur cujusque Domus! an conclave! an Quicquid sub ejus est potestate, si atria habeat plura! an porticus, aut vicus, aut urbs, aut suburbium civitatis ejus! cùm hæc dictio ista omnia, & plura, significare possit! Definiant mihi Opera Sabbatho prohibita, eorumque rationem; Cur prohibitum sit ipsis (*Sabbatho*) calamo & atramento corrigere Librum Legis, & permissum, transferre Librum magnum ab uno loco in alium (*veluti Librum eundem Legis*), Mensam, Cibos, Prandium instruere pro Viatoribus, atque adeo laborare & defatigare se quantum homo potest, in gratiam viatorum seu hospitum suorum; ita ut illi sint quieti, ipse verò, imò (quod magis) servi etiam & uxores ejus occupati ac in labore, cùm

יונה או תור ומאין הוא אומר שאין התרנגולת והאוז ו והקורא ואלברכיה כהטמאים ׃ והייתי רוצה שיתן לי גבול אל יצא איש ממקומו ביום השבת אם הוא ביתו או חצרו או רשותו אם יהיה לו חצרים רבים או מבואו או שכונתו או מדינתו או מגרש עירו אחר שתיבת מקום סובלת זה ויותר מזה ׃ והייתי רוצה שיראה לי גדר המלאכה האסורה בשבת ומה הוא המונע מהקולמוס והקסת להגיה התור׳ והתיר לו לטלטל הספר הגדול והשולחן ושאר המאכלים וסעודת האורחים ולטרוח בכל מה שטרח האדם לאורחין והם במנוחה והוא ביגיעה ויותר מזה עבדיו ונשיו וכבר נאמר למען ינוח עבדך ואמתך כמוך ׃ ולמה נאסרה רכיבת בהמות הגוים בשבת ולמה זה נאסרה הסחורה ׃ והייתי רוצה שידין בין כל שני בעלי דינין מסדר ואלה המשפטים וכי תצא ׃ והמשפט שבתורה הוא סתום כל שכן הכתו כי לא היו סומכים אלא על התורה שבעל פה ׃ והייתי

tamen dictum sit; *Ut quiescat servus tuus, & ancilla tua, sicut tu?* Quare prohibitum sit vehi jumentis gentilium (*Christianorum, & aliorum*) in Sabbatho? quare prohibita mercatura? Velim ex ipsis audire, quomodo ex Paraschâ אלה המשפטים, & כי תצא velint elicere judicia & sententias, de omnibus partibus litigantibus? Si ea, quæ explicata habentur in Lege, sunt occulta, quanto magis occulta ipsa? quia non fundantur nisi in Lege orali. Velim ut mihi ostendant Jura & Judicia

omnium

שהיו ביניהם או חדשי הכשדים שהיו עם אברהם באור כשדים או רצה חדשי השמש או חדשי הירח או שני הירח בתחבולות יסכימם עם שני השמש כאשר בחכמת העבור הייתי רוצה שישיבוני הקראים תשובה מספקת על זה והדומה לו : ואשוב לדעתם כי רצוני ל להשתדל שישיבוני תשובה מספקת כאשר אשאלם על מה שיתיר החי לאכול ומה ענין הזביחה ושמא היא נחירה או הרג כאשר יזדמן ולמה נאסרו זבחי גוים ומה הוא שיש בין זבחו והפשטו ושאר מלאכתו והייתי רוצה שיבאר לי החלב האסור והוא דבק עם המותר במעים והקיבה וזולת זה מנקור הבשר וימסור אלי הגדר שבין המותר והאסיר כדי שלא אחלק בו עם חברי וכן האליה האסורה אצלם היש לה גדר ושמא האחד יסיר קצת הזנב ואחד יסיר הכף כמו ש שהוא : והייתי רוצה שיבאר לי העוף הטהור מן הטמא זולת המפורסמים רוצה לומר בן

Ægyptiorum inter quos vixerant! an menſes Chaldæorum, qui in uſu fuerunt tempore Abrahami, cùm in Ur Chaldæorum eſſet! an menſes Solares, aut Lunares! an Annos Lunares, certis artibus cum Solaribus conciliatos, ut ex ſcientia Intercalationis conſtat! Ad hoc, & ſimilia, velim Karræos mihi reſponſionem ſufficientem dare. Itaque, ut ad Karræos revertar, *& ulteriùs eos urgeam*, velim, inquam, illos mihi reſpondere ſufficienter, ſi quæram ex illis, Quâ ratione beſtiæ ad comedendum ſint licitæ? & quâ ratione Mactatio (זביחה) ſit perficienda (*ut beſtia ſit licita, quando dicitur,* וְזָבַחְתָּ Et mactabis, *ut Deuter.* 27. 6. *&c.*)? an per נְחִירָה narium diſciſſionem (*vide Lexicon Talmud. in* נחר), aut quavis occiſione, quomodocunque factâ! cur prohibitæ ſint mactationes Gentilium (2. *editio habet* ארמ״ם Aramæorum, *eodem ſenſu*)? quæ item ſit differentia inter Mactationem ejus (*Gentilis, quæ prohibita*), & ejus Excoriationem, & reliqua opera (i. e. *Cur Mactatio Gentilis ſit prohibita, non verò ejus Excoriatio, & alia quædam opera?*) dicant mihi rationem, cur Adeps ſit prohibitus, qui proximè adhæret Pinguedini, quæ licita; in Inteſtinis, ventriculo, & aliis locis carnoſis curiosè perquirendis (*ad ſeparandum ab illis omnem adipem*)? Definiant item differentiam quæ hic eſt inter licitum & vetitum, ut ego cum ſociis meis non contradicam! Sic cùm Cauda ipſis ſit prohibita (*quæ nullum habet adipem, qui prohibitus, ſed pinguedinem, quæ licita. vide Lev.* 3. 9. *&* 7. 3. *&c. & ad hæc loca R. Moſen Nachmanidem contra Karræos, quos Sadducæos vocat, diſputantem, ubi etiam differentiam tradit, quæ eſt inter Adipem, & Pinguedinem*), an definire poſſunt quouſque ſit prohibita? fortaſſis unus auferet partem caudæ, alius acetabulum totum. Explicent mihi differentiæ rationem inter Aves mundas & immundas,

pientia nostra, nec ullo modo cum ea comparanda; neq; a vulgo vel promiscua multitudine hæc fuissent accepta, nisi vel à pluribus acceptis (*approbatis, fide dignis, & omni exceptione majoribus*) vel ab uno aliquo tali. Non autem verosimile est, vulgum ab Uno hæc accepturum fuisse, nisi fuisset Propheta, vel adjutus & instructus Re Divina (*a Spiritu Sancto afflatus*): nam contra alium, qui non instructus est re divina, facile argumentabitur alius, Sapientia ipsi non inferior, se eundem facturum ac ipse.

XXXIII. *Judæus.* Si ita se habeat Cabala (*traditio oralis*), tum & Karraim tenentur de ea (*admittenda*); imo unusquisque qui fatetur, Legem illam, quæ hac formâ extat (*in libris Legis sine punctis & accentibus scripta*), vocari Legem Mosis (*hi enim fateri coguntur, puncta & accentus, Legi illi addenda, in animis fuisse custodita, & per Cabalam, seu, traditionem oralem inde a Mose propagata, donec per alios fide dignos figuris expressa fuerunt*).

XXXIV. Hæc quidem etiam dicent Karræi (*admittent quod dixisti, de necessitate Cabalæ seu traditionis Punctorum & Accentuum, ad legendum librum Legis*): sed posteaquam jam inveniunt & habent Legem perfectam (*punctis & accentibus ornatam*) negabunt, se ulterius Cabala opus habere (*ad explicationem rerum*)?

XXXV. *Judæus.* Si ad illius libri Mosis, nude sine punctis & accentibus olim scripti, Voces & verba, tanta turba Traditionum opus habemus, Punctorum sc. Accentuum, Distinctionum versuum, & aliarum observationum, quanto magis illis opus habebimus ad intellectum Rerum, & in expositione ejus? Res enim latius patent, quam Verba & voces. An putas, Rex, Cozar, quando eis dixit Moses, *Mensis hic erit vobis principium mensium, primus erit vobis in mensibus anni,* Exod. 12. 2. populum non fuisse dubium, an vellet dicere (*an intelligat*) Menses Ægyptiorum

אלא כרבים רצים או מיחיד רצוי ולא יתכן שיסכימו ההמון מיחיד אלא אם היה נביא או נעזר בענין האלהי כי החכם שאיננו נעזר יטען מי שהוא קרוב לו בחכמתו שיעשה כמעשהו׃

לג אמר החבר אם כן הקבלה אנחנו והקראים חייבים בה וכל מי שיודה כי התורה הזאת הנמצאת על התכונה הזאת היא נקראת תורת משה׃

לד אמר הכוזרי כן אומרים הקראים אבל אחר שמצאו התורה שלימה אינם צריכים אל הקבלה׃

לה אמר החבר והנה אם ספר משה הכתוב בלי נקוד וטעמים צריך אל כמה כחות מן הקבלה מן הנקוד ומהטעם ומהפסק והמסורת על אחת כמה וכמה אנו צריכים בעניניו ופירושיו כי הענין רחב מן המלות התחשוב כאשר אמר להם החדש הזה לכם ראש חדשים על ההמון לא נסתפק היום אם רוצה לומר חדשי המצרים

מפני שנצטוה והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו : ובלב החשובים מפני צרכם אליהם בדיניהם : ובלב הסנהדרין מפני צרכם אליהם במה שכתוב ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם : ובלב החסידים כדי לקבל שכר : ובלב אנשי החנופה להתגדר בהם ושמו שבעה המלכים המקנים אותה לתכונות הדם אשר העתיקום בקבלה ממשה ומה תחשוב על אשר תקנו המקרא בפסוקים והלוה ואחר כן בנקוד ואחר כן ב במסורות על שמירת המלא והחסר עד אשר מנו אותיותיה ובררו כי ויו דגחון חצי התורה ושמירת כל נכרי מקמץ ופתח וצרי וסגול יוצא מן ההקש התראה שמעשיהם בזה לריק ולבטלה או השתדלות בדברי חובה :

לג אמר הכוזרי אבל ה השתדלות בדבר חובה עם שמירת התורה שלא יהיה דרך לשנותה עם החכמה הנפלאה כי בראות השמוש הנקוד יהטעמים סדר שלא יהיה אלא מחכמה עזורה אינה מערך חכמתינו בשום פנים ולא יתכן שיהיה מקובל מאלהים

Et erit liber Legis cum eo (Rege), *& leget in eo omnibus diebus vitæ suæ*, Deuteron. 17, 19; in corde *Judicum*, quod illi eo indigerent in judiciis, in corde *Synedrorum*, quod & illi his opus haberent, juxta id quod scriptum est; *Custodite ergo, & facite, quia hæc est sapientia vestra, & intelligentia vestra, in oculis populorum*, Deut. 4, 6; in corde *Sanctorum quærendum*, ut acciperent mercedem; in corde denique *Hypocritarum*, ut de iis gloriarentur. Deinceps autem constituerunt (*Esra sc. & viri Synagogæ magnæ*) Septem Reges (*Vocales, vide Mosinsum Aben Esra, fol. 197. &c.*) & Accentus, in Signa valoribus & potestatibus illis, quas per Kabalam acceperunt à Mose. Quid verò videtur tibi de eo, quòd Scripturam etiam illustrarunt, (*seu, exornarunt*); primo quidem per Versus, deinde per Punctationem, tum per Accentus, denique per Masoras, seu, criticas observationes de vocibus plenè vel defectivè scribendis, eousque ut etiam numerarint ejus Literas, & notarint, quod ו in גחון media sit litera Legis, de iis item quæ ἀνωμάλως & irregulariter cum Pathach, vel Kamets, vel Tsere, vel Sægol, (*vel aliis punctis*) præter rationem scribuntur; Num tibi videtur, quòd hæc illorum opera fuerit vana & frustranea, an verò cura & studium circa rem debitam & necessariam?

XXXII. *Cosri*; Imò videtur mihi occupatio fuisse circa rem utilem & necessariam, conjuncta cum custodia Legis, ne ullâ ratione ea immutari posset, & Sapientiâ admirabili. Nam ex appositione illa Punctorum & Accentuum apparet & elucet ordo, qui non potest proficisci nisi a Sapientia adjuta (*divinitùs, & extraordinario sp. S. auxilio, qualis fuit in Esra, & reliquis viris Synagogæ magnæ*) quæ longè alia sit, quàm Sa-

XXVIII. *Cosri.* Si Rationi relinquatur dominium super hæc, & similia, mutabit illa mox libros omnes, & primò quidem in Literis, tum in Dictionibus, deinde in Compositionibus (*vocum, h. e. periodis & sententiis integris*), dehinc in punctatione, & denique etiam in Accentibus: sicque immutabitur sensus plurimorum locorum. Et quot enim versus sunt, quorum sensum homo posset facilè detorquere in contrarium, si vel in una harum traditionum (*harum rerum per traditionem acceptarum*) aliquid immutaret, quanto in omnibus?

XXIX. *Judæus.* Quomodo verò existimas reliquisse Mosen Librum Legis filiis Israelis?

XXX. *Cosri.* Sine dubio fuit Liber simplex, & nudus, absque Vocalibus & Accentibus, quemadmodum hodiè videmus Libros Legis (*in Synagogis*); quia aliàs fieri non posset, ut omnes (*in Libris Legis hodie sine punctis scribendis*) ita constanter consentirent; quemadmodum fieri non posset, ut de Pane infermentato in Paschate, & reliquis ejus ritibus, quæ sunt *μνημόσυνα* Exitus ex Ægypto, quibus in animis Israëlitarum Veritas Exitus illius, per actiones illas continuas, confirmatur; ut, inquam, de illis consentirent, & inter se convenirent, nemine dissentiente, vel impediente (*nisi per traditionem continuam inde à Mose hoc haberent.*)

XXXI. *Judæus.* Absque dubio fuit custoditum in cordibus (*animo, seu memoriâ illorum*) de Pathach, Kametz, Chirek, Schevâ (*de punctis, quibus hujusmodi voces sunt efferendæ*), & Accentibus; in corde, inquam, *Sacerdotum*, eò quòd illi his opus haberent ad peragendum cultum suum, & docendum Israëlem; in corde *Regum*, quia illis præceptum erat librum Legis diligenter legere, sicut dicitur, *Erunt*

כח אמר הכוזרי אם תשליט ההקשה על אלה וזולתם
תשנה הספרים כלם באותיות
תחלה ואחר כן במלות ואחר
כן בחבורים ואחר כן בנקוד
ואחר כן בטעמים וישתנו ה
הענינים וכמה פסוקים יוכל
האדם להפך ענינם אל
הפכם בהחליפו אחד מאלה
המסורות כל שכן בכלם :

כט אמר החבר ואיך תחשוב
שהניח משה ספר תורה אל
בני ישראל :

ל אמר הכוזרי מבלי ספק
שהיה ספר פשוט מאין נקוד
וטעמים כאשר אנחנו רואים
ספר תורה היום שאי אפשר
שיסכימו עליו בתקון כמו שאי
אפשר שיסכימו על המצה
בפסח ושאר הוראותיו שהם
זכר ליציאת מצרים שמתישבת
בנפשות ישראל אמתת יציאת
מצרים במעשים ההם המתמידי'
שאי אפשר להסכי' עליהם
בשום דור מהשנים כמותו ש
שלא יהיה עליהם מוחה :

לא אמר החבר מבלי ספק
שהיה שמור בלבבו' בפתח
והקמץ והשבר והשורק ו
והשבא והטעמים בלב הכהנים
מפני צרכם לעבודה ולהורות
את בני ישראל ובלב המלכים

שיאמין בזה שרבים אחרי רבים שלא יעבור על כמותם ה הסכמה מקבלת התורה ותולדותיה ופירושיה מ ממשה ברורה בלבבות או בספרים:

variant): sc. ut existant, quibus credi possit, quòd illi à multis post multos (*sine interruptione*), de quibus, propter illorum multitudinem, non potest esse consensus (vel, *conspirationis*) alicujus suspicio, acceperint per Traditionem continuam & certam, Legem, ejus Consectaria, & Explicationes, inde à Mose, vel in Cordibus, vel in Libris.

N O T A.

Summa responsi est; hoc non aliter haberi posse, quàm per propagationem & Traditionem certam, quæ per homines fido & omni exceptione majores ad nos devenerit inde à Mose, qui immediate illam à Deo accepit, idq; vel Oraliter vel per Scripturam & Librum.

כט אמר החבר ומה תאמר אם ימצא חלוף בספר אחד או בשנים ושלשה:

XXV. *Judæus*; Quid verò dicis, si aliquando reperiatur varietas (*lectionis*) in libro uno, duobus, vel tribus?

N O T A.

Hic jam Judæus ipse Objectionem movet, quomodo in libris inde à Mose propagatis certitudo haberi possit, ubi [illegible] lectio variat? Porro de hujus & sequentium Paragraphorum sensu, usque ad 33. eorumq; [illegible], consulat Lector Tractatum nostrum de [illegible] par. 1. cap. 3. pag. 26. 27. & seqq. Item pag. 84. & Anticriticam par. 1. cap. 9. pag. [illegible] & seqq.

ל אמר הכוזרי יעיינו ברוב הספרים כי הרבים לא יעבור עליהם הכזב ויניחו היחידים וכן בהעתקות כשיחלקו ה העתקים ישובו לדעת ה הרוב:

XXVI. *Cosri*; Attendent ad majorem partem exemplarium, quia in plura (*exemplaria*) non facilè potest irrepere mendacium (*fallacitio*), & relinquent exemplaria singularia (*pauciora*); sic quando Interpretes variant & dissentiunt, minor pars accedet ad sententiam plurium.

לא אמר החבר ומה תאמר באותיות שנמצאו במסורות בחלוף ההקשה כמו צדו צעדינו ה והיא צרו ואשר לא נשא לשוא נפשי שכתבו נפשו ודומיהם רבים לאין מספר:

XXVII. *Judæus*; Quid porro dicis de Literis quibusdam, quæ aliquando in libris variant præter rationem nostram; ut: צדו צעדינו *Venati sunt gressus nostros*, Thren. 4.18. ubi videtur legendum צרו (*pro* צדו)? Item ואשר לא נשא לשוא נפשי *Et qui non sustulit ad vanitatem animam meam*, quod scripserunt (*in textu*) נפשו Psal. 24.4. & alia plura innumera? (*an*, vult dicere, *putas, hæc & similia, in libro scribenda esse secundum rationem & opinionem nostram?*)

calorem naturalem) ex Carne bovis fiunt Apes, & ex Vino Muscæ. Hoc enim habent & invenerunt non ex judicio & Sapientia sua, sed ex Experientia. (*causam ignorantes, Vide his similia apud Averroem, ad Metaph. Arist. Lib. 12. num. 18.*). Quemadmodum ex eadem invenerunt, quod ex concubitu nascatur proles, cum tamen homo non plus ad eam conferat quàm is, qui semen conjicit in terram idoneam ad illud recipiendum & fecundandum. Quod attinet ad mensuram proportionum desitarum & requisitarum ad formam humanam, illa non est aliunde, quam à Creatore, Deo benedicto. Sic Populus ille vivus, qui idoneus & dignus est ut Res Divina in eo habitet, non habet id nisi à solo Deo, & ab Ipso eadem oportet mensuram & proportionem (*qua quis idoneus sit ad eam recipiendam*) neque Sapientiam suam propriam homo cum Verbo ejus debet conjungere (vel, *in illud inferre*), sicut dicitur; *Non est Sapientia, neq. prudentia, neq. consilium, contra Dominum*, Prov. 21.30. Quâ ratione ergo putas excogitari posse aliquam solertiam, quâ assimilemur Patribus nostris, ut insistamus vestigiis illorum, nec tamen sapientiam nostram, & sensus nostros proprios, inferamus in Legem?

כי זה איננו כשיעור ותכונותם אבל הוא מנסיונות שמצאום כאשר מצאו השכבה שיולד ממנו הולד ואין לאדם בזה יותר מהנחת הזרע בארמה שהיא מוכנת לקבלו ולהולידו : ושאר השעורים והערכים שתהיה להם הצורה האנושית איננו כי אם ליוצר יתברך : וכן האומה החיה הראויה לחול הענין האלקי בינה איננו כי אם לאלקים לבדו וצריך לשכון אותו השעור וההערך ממנו ואל יתחכם אדם על דברו כמו שאמר אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה׳ ואיך אתה רואה התחבולה שנתדמה לאבותינו ללכת אחריהם ולא נתחכם אנחנו בתורה :

NOTÆ.

Hac paragrapho contra Karraitas arguit, non posse cultum Dei gratum esse, nisi fiat eo modo quo Deus ipse coli vult. Hoc verò haberi ex sola revelatione Divina, nequaquam verò ex acumine Sapientiæ aut Rationis humanæ. Cum ergo hodie Revelatam hanc istam [illegible] Rabbanitæ; quærit Judæus ex Cosri, quomodo scire possint modum & rationem illam colendi Deum, quantum [illegible] à Deo esse profectum, ac proinde eodem modo Deo servire, ut Patres ipsorum, qui illum immediate à Deo acceperunt?

XXIV. *Cosri*; Hoc fieri non potest, nisi per translationem seu propagationem Verborum, una cum Praxi & Operibus illorum (*ut sc. sciamus modum & rationem, secundum quam illi Præcepta Divina observarunt*);

כד אמר הכוזרי אי אפשר לזה אלא בהעתקת דבריהם וספור מעשיהם אם ימצא מי

דמיתי לך ביצירת הצמח ו
והחיים ואמרתי כי הצורה
אשר בה יהיה עצם צמח
מבלתי צמח וחי מבלתי חי א
איננה מן הטבעי' אך מאת
האלהי' יתברך קוראים אותו
החכמי' טבע ואמת הוא כי
הטבעים מזדמנים לקבול ה
המעשה ההוא כפי ערכם
מהחום והקור והלחות והיובש
יהיה זה תמר וזה גפן וזה סוס
וזה ארי והערכים ההם אין
אנו יכולים לשער אותם
ואילו היינו יכולים לשער א
אותם היינו יכולים לעשות
דם וחלב דרך משל ושכבת זרע
מלחיות שנשער מזגיהם עד
שנוכל לברוא חיים שיחול
הרוח בהם או שנוכל לעשות
מה שיעמוד במקום הלחם
מדברים שאינם מן המזונות
בשערנו החום והלחות והקור
והיובש כל שכן אם נדע ה
הערכים הגלגליים ומעשיהם
הטובים על דעת החוזים בכל
עת שהוא רוצה להראותו בעולם
הזה וכבר ראינו חרפת כל
מי שהשתדל בהם מהדברים
האלה מבעלי הכימיא ובעלי
הרוחניות בעשיית הצורים
[illegible]

vina, ficut dicitur; *Et faciant mihi fanctuarium, ut habitem in medio eorum*, Exod. 25. 8. Antea jam hujus rei fimilitudinem tibi adduxi (*par. 1. §. 69. usq, ad 79.*) à creatione Plantarum & Animalium, & dixi formam, per quam Planta & Animal eft id quod eft, & non aliquid aliud, quàm Planta & Animal, non effe à Naturalibus (*veluti ab Elementis, vel Qualitatibus ex quibus conftant*) fed à Deo. Sapientes (*Philofophi*) id vocant Naturam, quod aliquatenus verum: quia Natura eorum præparatæ (*aptæ*) funt ad recipiendam Actionem (*formam*) illam, per proportionem certam Caloris, Frigoris, Humiditatis & Siccitatis, quæ illis infunt: ita ut hoc fiat Palma, aliud Vitis, aliud Equus, aliud Leo. Proportiones autem illas nos non poffumus æftimare (*proportionate obfervare*). Quod fi enim hoc poffemus, poffemus etiam facere ex. gr. Sanguinem, Lac, Semen geniale, ex humoribus, quorum temperationes vel mixtiones æftimaremus; imò poffemus creare Animalia Spiritum habentia, vel aliquid facere quod loco Panis effet, ex rebus quæ non habent alimentandi vim, menfurando exactè calorem, humiditatem, frigiditatem, & Siccitatem; maximè fi fciremus exactè proportiones corporum cœleftium, & actionum (*operationum*) illorum, quæ, ex fententia Aftrologorum, juvant quicquid illi volunt (*extraordinarium, & ultra consuetudinem naturalem excedentem*) oftendere, vel apparere facere. Etenim videmus, quàm turpiter fe ludibrio exponant omnes illi, qui talia tentarunt, veluti funt Chymici vel Alchymiftæ, & Artifices imaginum ac figurarum fpiritualium (*quorum illi intendunt fubftantias metallorum in alias permutare; hi imagines fpiritu deftitutas fpirituales efficere*), qui idem fe effecturos putant, quod fit dum (*per*

pm. 1. §. 79.) Solitariam vitam agentes in montibus (*Eremitæ & Anachoretæ*), & igni filios suos comburentes, quoque appropinquarent ad Deum (*per suum, quem præ se ferunt Zelum, quoq; & magis ad Deum accederent, & cum eo conjungerentur*). Jam vero diximus, non dari accessum ad Deum, nisi per præcepta Dei ipsius: Ipse enim solus omnium optimè novit eorum mensuram, pondus, tempus, locum, & quæcunque recipienda (*necessaria*) sunt ad perfectam præparationem, ut quis sit Deo gratus, & Rei Divinæ adhæreat. Sic in Opere Tabernaculi de singulis ejus structuris dicitur, *Et fecit Bezaleel Arcam*; *Et fecit propitiatorium*; *Et fecit aulas*, & sic singula reliqua, *Quemadmodum Dominus Mosi præceperat*, Exod. 39. sine ulla sc. additione & detractione, neque in illis operibus quicquam fuit cum nostra ratione & opinione conveniens (vel, *quod secundum nostram rationem & sententiam fuisset factum*), unde concludit tandem; *Videns ergo Mose universum opus, quòd prorsus fecissent illud, quemadmodum præceperat Dominus, benedixit illis*, Ibid. ✠. 43. Absoluto Tabernaculo, statim subjungitur. *Et Gloriam Divinam replevisse ipsum*, (Exod. 40. 34.); quia scilicet omnia confecta & ad finem perducta erant duabus rebus, quæ sunt Columnæ Legis; *prima* est, ut Lex sit à Deo, *altera*, ut corde fideli acceptetur ab Ecclesia: Tabernaculum enim fuit ex præcepto Dei, & ejus Opus (*confectio*) fuit ab universo cœtu vel Ecclesia, sicut dicitur; *Loquere ad filios Israel, ut accipiant mihi oblationem ab omni vero quem sponte impulerit cor ejus*, Exod. 25. 2. liberrimâ sc. voluntate. Hinc Absolutionem ejus quoque statim subsequutus est eventus exspectatus, Majestas sc. & Gloria Divina, si-

באש מתגדלים להתקרב אל
האלקים וכבר אמרנו שאין
מתקרבים אל האלקים כי אם
במצות האלקים עצמם בעבור
שהוא יודע שעורם ומשקלם
וזמנם ומקומותם ומה ש
שהוא תלוי באלה הקבלות
אשר בהשלמת יהיה הרצון
ויהיה קרוב בענין האלקי כמו
שהית במעשה המשכן אשר
אמר בכל מלאכה ממנו ויעש
בצלאל את הארון ויעש כפרת
ויעש יריעות ובכל אחת מהם
כאשר צוה ה את משה רוצה
לומר בלא תוספת ומגרעת
ואין בדבר מהמלאכות ההם מה
שהוא מסכים להקשנו
ולסברתנו ותמצא בה בגמר
וירא משה את כל המלאכה
והנה עשו כאשר צוה ה' כן
עשו ויברך אותם משה והיה
סמוך להשלמתו חול השכינה
מפני שנשלמו בשני הענינים
אשר המה עמודי התורה
האחד מה שתהיה התורה
מאת האלקים והשני שתהיה
מקובלת בלב נאמן מקהל
והמשכן היה במצות האלקים
והיה מעשהו מכל הקהל כי
שנאמר מאת כל איש אשר
ידבנו לבו בתכלית החפץ ו
והרצון והתחייב השלמת ה
חלות שהיא השכינה כאשר
אמר ושכנתי בתוכם : וכבר

קרא Kara, vel מִקְרָא Mikra vocant. *Quidam volunt, illos totam Scripturam legere & recipere, alii, Legem tantum Mosis. Et hoc posterius scribit etiam Leo de Modena, in libello suo Italico De ritibus Hebraicis, parte 5. cap. 1. §. 1. Hinc jactant se veros observatores Legis Mosaicæ. Tales plures hodieq; sunt Constantinopoli, Alkairi, & aliis locis Orientis, item in Russia, ibiq; suas habent Synagogas & suos peculiares ritus. Judæis cæteris Rabbanitis valde sunt exosi, eos habent pro hæreticis, nulla cum ipsis ineunt connubia, neq; ullum commercium, aut conversationem: quia non observant Leges & Statuta Rabbinorum de Gradibus consanguinitatis in Conjugiis, Divortiis, & Purificationibus mulierum. De observatione [illegible] & luctu. Imo licet quidam eorum se velint convertere, & Rabbanitæ fieri, nolunt eos admittere. Sunt propago veterum Sadducæorum, qui olim immortalitatem animæ, & per consequens etiam Resurrectionem mortuorum, Infernum & Paradisum negarunt. Karræi autem hi videntur, illos his dogmatibus [illegible] apud omnes Religiones, ea deseruerunt, & in his [illegible] se cum cætero Judæis confirmarunt. Karræis illis, post imminutam nominis Sadducæorum hæresin, de novo originem dedisse ferunt Ananem quendam cum Saule ejus filio, ut videre est in nostro Authore §. 65. confirmante id R. Abraham ben Dior in Cabala Historicâ, cujus verba vide inf. ad §. 35. De his videantur etiam supra laudati Authores, Scaliger & Drusius: Lexicon item Talmudicum in Radice* קרא, *Johannes Seldenus in Uxore Hebraica, cap. 3. 4. 5. 6. Ejusdem Dissertatio de Anno Civili & Calendario Veteris Ecclesiæ Judaicæ cap. 2. & seqq.*

Hactenus egit author de ratione veræ Rabbanitarum religionis: nunc ad petitionem Regis quædam refert de Karraitis, quos hic potissimum nomine redarguit, quod Legem pro suo placito & libero arbitrio exponant, rejectis Traditionibus, sine quibus Lex Dei perfecte nec intelligi, nec explicari, nec observari & impleri possit; et quod Præceptorum [illegible] circumstantiæ & requisita non omnia sint in Lege scripta comprehensa; & quæ illis desunt, non ex humano arbitrio sint implenda, sed secundum doctrinam à Deo ipso Mosi oraliter traditam, & ab ipso primum & eodem modo ad posteros propagatam, &c.

כג אמר החבר הלא הקדמתי
לך בדברי כי התחכמות—
והסברא בתורה איננה מביאה אל
רצון האלהי ואם לא [illegible]
המאמינים בקדמות ובעלי הרוחניות
והנזורים בהרים ושורפי בניהם

XXIII. *Judæus*; Nonne in superioribus jam præmisi & exposui tibi (*par. 1. 9. 79. & 98. & 2. 49.*) quod propria Sapientia & Opinio in Lege (*excogitanda & observanda*, Ἐθελο[illegible]) non conciliet homini Benevolentiam Dei: secus enim illi qui credunt duos Deos (*intelligere videtur Christianos*), & Æternitatem Mundi, Artifices imaginum spiritualium (*Astrologi, Magi, vide &*

pulum terræ ipsum, & vestimenta eorum pro immundis habebant, ut à contactu illorum pollui se crediderint. Hinc scribit Majemonides, in הלכות טמאי משכב עם הארץ אף על פי שהוא ישראל וישנו בתורה ובמצות הרי הוא *cap. 10. §. 1.* ומושב בחזקת טמא ובגדיו מדרס לטהרות ואם נגעו בגדיו באוכלין ובמשקין הרי הן טמאין וכו' : h. e. Populus terræ (*homo de plebe*), etiamsi is fuerit Israëlita, & studuerit in Lege & Præceptis, habetur pro immundo, & vestimenta ejus sunt מדרס velut calceus immundus mundis: & si vestes ejus contigerint esculenta vel potulenta, fiunt immunda. Quid מדרס sit, explicat Majemonides citato Tractatu cap. 7. §. 1. Videatur & Lexicon Talmudicum in Radice דרס. *Sic legitur in Talmud Cholin fol. 35. 1.* בגדי עם הארץ מדרס לפרושין Vestimenta populi terræ sunt veluti pannus vel calceus hominis fluxu laborantis Pharisæis. *Arias Montanus ad Lucæ 11. 43. adducit pro Pharisæorum dogmate*; Populus Terræ (*i. e. seculares homines*) esse debent Scabellum pedum Pharisæorum; *ubi videtur* מדרס *explicare* Scabellum pedum. *Unde hanc expositionem habeat, ignoro. Hebræi aliter explicant. Imò tantam sibi sanctitatem & puritatem imaginabantur, ut Sputum quoq; suum sanctum & purum haberent. Hinc scribit Majemonides in* הלכות שאר אבות הטומאות *cap. 13. §. 8.* כל הרוקין Omnia sputa, quæ Hierosolymis inveniuntur in medio viæ, super illis decreverunt Sapientes, quòd sint immunda, sicut alia; וכל הרוקין הנמצאים בצדדין בירושלם טהורים שהפרושים הן שמהלכים בצדדים כדי שלא יתטמאו במגע עם הארץ At omnia sputa quæ reperiuntur ad latera vel parietes Hierosolymæ, munda sunt: quia Pharisæi ire solent ad parietes & muros platearum, ne polluantur contactu populorum terræ (*hominum plebejorum*). *Sed hæc obiter. Porrò* Pharisæi *dicti videntur successores aut æmuli fuisse* Chasidæorum, *quorum mentio 1. Mach. 2. 42. & 7. 13. & 2. Mach. 14. 6. Hi à* Sanctitate, *quam profitebantur, dicti fuerunt* חסידים, *&* חסידאים, *vel* חסידאי *quatenus Corpus & τάγμα aliquod constituerunt. Videntur orti fuisse, & sic nominari cœpti post tempora Esræ & Prophetarum. Aemuli illi creduntur fuisse, aut surculi* Discipulorum Prophetarum, *de quibus 2. Reg. 2. qui sub Prophetarum ductu & auspiciis, non tam Studio Theoretico, quàm Practico, & exercitiis pietatis & cultus Divini videntur operam dedisse. Hæc obiter occasione* Rabbanitarum, *quorum meminit hîc Author. Qui plura de his desiderat scire, adeat Josephi Scaligeri Trihæresion contra Serarium, Drusium de tribus sectis Judæorum, Lexicon nostrum Talmudicum in* רב, *&* פרש. *Hic enim non est locus ex professo de his agendi. Altera Judæorum secta est* Karræorum, *Hebraicè* קראים *quasi* Scripturarios *dicas, qui rejectis omnibus Traditionibus, Constitutionibus, & Glossis Rabbinorum, soli literæ textus Scripturæ mordicus adhærent, quam*

קרא

כל ימיו מה אתה סבור ב
במעשיו ובזכות נפשו ותקון
מעשיו ׃

כב אמר הכוזרי זאת מדרגת
התכלית אין אחריה כי אם
מדרג׳ המלאכים ובדין מקוים
לנבואה בכמות הקבול הזה כל
שכן עם המצאת השכינה ׃
וכמו זאת תהיה העבודה שאין
צריך עמה לפרוש ולהנזר
ואני מבקש ממך עתה ש
שתבאר לי קצת ביאור במה
שאצלך בקראים כי אני רואה
אותם משתדלים בעבודה יותר
מהרבנים ואני שומע טענותם
יותר מכריעו ויותר מפיקות
לפשט התורה ׃

bus diebus suis. Quid censes de hujusmodi Virorum Operibus, Animæ puritate, & Actionum rectitudine?

XXII. *Cosri*; Hic est gradus ultimus & perfectissimus, post quem nullus superest, nisi Gradus Angelorum, & jure exspectare possunt Prophetiam (*Prophetiæ donum, vel, Propheticum gradum*) qui ita ad eam recipiendam præparantur, maxime præsente Majestate Divinâ. Et cum tali Cultu non est necesse se separare (*a mundo*) & in solitudinem recipere (*vide sup. §. 1.*). Nunc verò peto à te, ut quædam mihi exponas de iis quæ habes de KARRÆIS. Video enim illos in Cultu Divino diligentiores & ferventiores esse RABBANITIS; animadverto etiam, illorum Rationes validiores esse, & Sensui literali Legis convenientiores.

NOTÆ.

Sciendum hic, hodie adhuc in duas sectas vel duo genera Judæos esse divisos. Prima est Rabbanitarum, *qui Hebraice* רבנים, vel רַבָּנָאִים רַבָּנָאֵי *dicuntur. Hi non tantùm Legem Mosis, cum Prophetarum scriptis, amplectuntur, sed etiam constitutiones, traditiones, & expositiones Rabbinorum, quas in explicanda & observanda Lege sequuntur. Hi propago sunt veterum* Pharisæorum, *qui sic dicebantur à verbo* פָּרַשׁ *quod* Separare *significat, quasi* Separatos dicas, *primitus ideò, quod se à vitiis & prophanis hujus mundi moribus per sanctimoniam vitæ, & severam ac rigidam Legis observationem separarent*; postmodum *superstitione invalescente, humilitate sanctâ in fastum & superbiam conversâ, & sanctimoniâ vera tota in externis ritibus, moribus & actionibus constitutâ, hoc Nomine se à cæteris hominibus de plebe, quos* עַם הָאָרֶץ Populum terræ *vocant, distinguebant, & omnes alios præ se ceu καθάρματα contemnebant, ideò ut non solùm ab illorum, ceu prophanorum & pollutorum, conversatione & convictu, sed etiam omni contactu, abstinerent. Unde Pharisæus ille in Evangelio gra*tias agit, Deo, quòd non sit ut reliqui homines &c. Lucæ 18. 11. *Hinc Johan.* 18. *v.* 28. non introiverunt Pharisæi in prætorium, ne polluerentur. *Hinc* à foro & turba hominum promiscuâ venientes, non edebant, nisi prius baptizati vel abluti fuerint, Mar. 7. 4. *quia nempe & Populum*

Quod si verò non, (*sc. non rejiciat ea, sed recipiat verba Rabbinorum nostrorum*) en, Preces nostræ omnes plenæ sunt mentione Vitæ æternæ: Verba item Rabbinorum nostrorum, quæ acceperunt a Prophetis, plena sunt descriptione horti Edenis (*Paradisi*) & Gehennæ quemadmodum explicavi tibi (*vide pa. 1. §. 115.*). Atque sic hactenus exposui tibi, quid homo Sanctus hoc nostro tempore faciat; qualem vero putas eum fuisse, qui fuit tempore prosperitatis nostræ, in loco illo Divino, & in medio populi illius, quorum radix fuerunt Abraham, Isaac & Jacob, quorumque illi fuerunt peculium, (*propagines genuinæ*) & Naturâ impressam habebant *majorum suorum* (*Abrahami & Saræ*) verecundiam, nulla erat iniquitas in linguis eorum, vir sanctus inter eos purus erat, neque anima ejus inquinabatur à verbis obscænis quæ audiebat, non adhærebat corpori & vestimentis ejus Immunditia, non polluebatur à fluxu, vel menstruo laborante fœmina, à reptilibus, mortuis, leprâ, & aliis; quia continuè hærebant in sanctitate & puritate, inprimis illi, qui habitabant in urbe Majestatis Divinæ (*Hierosolymæ*), ubi nullos habebant obvios, nisi turmas virorum Sanctorum diversas, veluti Sacerdotes, Levitas, Nasireos, Sapientes, Judices, Moderatores; aut certe videbant turbam populi feriantem & tripudiantem cum voce cantûs & gratiarum actionis tribus vicibus in anno: nil audiebant nisi Cantica Divina, nil videbant nisi Opus Domini; inprimis verò Sacerdotes & Levitæ viventes de pane Domini, & stantes (*ministrantes,*) in Domo Domini inde à pueritia sua, ut Samuel, neque opus habebant quærere victum, sed cultui Divino vacabant omnibus die-

לא הנה תפילותינו כלם מלאו
מזכר העולם הבא ודברי
רבותינו שקבלו מהנביאים מ
מהגבלת גן עדן וגיהנם כאשר
בארתי לך : וכבר ספרתי לך
מה שעושה החסיד בזמננו
זה והיאך אתה סבור שהיה
בזמן ההצלחה ההוא ובמקום
האלהי ובתוך העם ההם
ששרשם אברהם יצחק ויעקב
והם סגולתם מטבעים על
הצניעות אנשים ונשים אין
עולה בלשונותם והחסיד
ביניהם נזדכך ואין נפשו מ
מתלכלכה בדברי הנבלה
שישמע אותם מהם ואין
נתלית בגופו ובבגדיו ט
טומא זיבות ונדות ושרצים
ומתים וצרעה וזולת זה
בעבור שהיו דבקים בקדושה
ובטהרה וכל שכן מי שהיה
שוכן בעיר השכינה ואיננו
פוגע כי אם כתות על מדרגות
הקדושה מכהנים ולוים
ונזירים וחכמים ושופטים
ושוטרים או יראה המון חוגג
בקול רנה ותודות בשלשה
פעמים ואיננו שומע כי אם
שיר ה ולא רואה כי אם
מלאכת ה' וכל שכן אם יהיה
כהן או לוי יחיה מלחם ה'
ועומד בבית ה מנעוריו כ
כשמואל ואיננו צריך לבקשת
המחילה ומתעסק בעבודת ה'

bus die-

היה מבקש מי שילוה אותו
וכאשר הגיע עת הליכתו אמרו
לו אנשי העיר תדע כי אתה
מת בדרך הזה המסוכן מפני
שאין לך מי שילוה אותך אמר
להם ומי הוא המלוה אתכם
אמרו לו המלך שבקשנו ממנו
ושאלנו מאתו ללותינו מיום
היותינו בעיר הזאת ולא
ראינוך אתה שהיית שואל
על זה לעולם אמר להם
משוגעים ומי שהוא קורא
אותו בעת הבטחה הלא כל
שכן שיקוה בעת המגור אפילו
אם לא יפתח פיו בזה והוא
שעונהו בעת השלוה הלא ראוי
לו שיענהו יותר בעת הצרה
ואם אתם טוענים שהוא
משגיח עליכם בעבור שאתם
מרוממי' אותו היש בכם מי
שקבל לו עליו מה שקבלתי אני
ומי שמרומם אותו כמוני וסבל
מן הצער בעבור שמור מצותיו
מה שסבלתי ונזהר מן ה
הטומאה בעת זכרון שמו מה
שנזהרתי או מי שחלק כבוד
לשמו ולתורתו מה שחלקתי
וכל אשר עשיתי במצותו ו
ובלמודו ואתם מרוממים אותו
מהקשה וסברא ואינו מאבד
שכרכם ואיך יעזבני בהליכתי
בעבור שלא הוצאתי הדבר
בפי כאשר עשיתם אתם מפני
שבטחתי בצדקו ׃ וזה הדמיון
אמנם הוא למי שהתעקש ולא
קבל דברי רבותינו ׃ ואם

res ab eo petens. Cùm itaque appropinquaret tempus discessus ejus, dicunt ad eum cives illi; Scito te in itinere hoc periculoso certò moriturum, quia neminem habes qui te ducat & comitetur; Ille regerit eis; Et quem vos habetis conductorem? Regem, ajunt illi, quem requisivimus, & à quo petiimus ut nos comitetur, ex quo hanc urbem incolimus: Te non vidimus unquam tale quid petentem. Ille vicissim, Amentes vos, inquit! Qui Regem invocavit tempore securitatis, annon ille multo magis sperabit ab eo auxilium tempore adversitatis, licet hoc nomine ne os quidem suum aperuerit? Et qui ipsum exaudivit tempore tranquillo, annon illum quoque exaudiet tempore angustiæ? Et si vos inde argumentamini, quòd vestri curam sit gessurus, quia ipsum extollitis; num inter vos vel unus est, qui in se receperit, quod ego recepi? qui eum exaltet sicut ego? qui tantas angustias sustinuerit propter observationem præceptorum ejus, quantas ego sustinui? qui tam accuratè sibi caverit à pollutione in commemoratione nominis ejus, sicut ego? qui tantam gloriam Nomini & Legi ejus tribuerit, sicut ego? Et quicquid ego feci, juxta præceptum & edictum ejus feci: vos verò exaltatis eum secundum rationem & opinionem vestram; & tamen non perdit mercedem vestram (*non privat vos omni mercede. Vide par. 1. §. 111.*); quomodo ergo desereret me in proposito meo itinere, quòd nullum hac de re verbum ipsi fecerim, sicut vos fecistis? Confisus scilicet sum Justitiæ ipsius. Atq; hęc similitudo est pro eo, qui contumax & obstinatus non recipit verba Rabbinorum nostrorum.

rum Sacrificiorum Aharonis Levit. 8. ad preces Mosis & Aharonis Gloriam Dei descendisse, & ea consumpsisse: Sic etiam Regem Salomonem post exstructum templum, Deum ad epulum suum in domum à se exstructam invitasse, quod ipsi in sacrificiis & oblationibus præpararat, 1. Reg. 8. & id obtinuisse, ut habetur 2. Par. 7. v. 1. Sic orat sponsa Ecclesia, Cant. 4. v. 16. Veniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum suavitatum ejus. Conf. Apocal. 3. vers. 20.):

Rex porrò mittit ad eum primarios suos Principes (*Angelos, & Visiones ac apparitiones varias Gloriæ Dei*) & facit erga eum, quod erga nullum alium facit: Si quando seu per errorem, seu per prævaricationem, homo iste deliquerit, & Rex ab ipso avellatur (*& præsentiam suam ei subtrahat*); ille tamen nihil aliud petit & deprecatur, quam ut Rex ad pristinam suam consuetudinem redeat, ad ipsum in domum suam iterùm veniat, neque principes suos à se visitando arceat (*sic orant in quadam precatione*; Reduc cultum ad adytum domus tuæ, & Ignita sacrificia Israëlis, ac preces eorum celeriter & cum amore ac benevolentia suscipe *&c.*) Illius urbis cives omnes (*Muscatus scribit, illum indigitare hîc Karræos*) nunquam ei supplices fiebant, nisi quando ingressuri erant iter longinquum (*per mortem sc. hinc discessuri*); rogantes tùm, ut Rex aliquem cum eis mittat, qui ipsos liberet a latronibus, feris animalibus, & aliis viarum accidentibus, certò confisi Regem morem ipsis hac in re gesturum, & post abitum suum ipsorum curam habiturum, licet nullam illorum rationem habuerit, dum essent adhuc in urbe (*in hac vita*); Imò quisque illorum gloriatur supra socium suum, Regem majori gratiâ & favore se prosequuturum, quàm alium; ob hanc scilicet rationem, quòd Regem magis extollat (*laudet ac celebret*) quàm alius. Iste verò homo (*de quo ab initio*) erat peregrinus (*nullius authoritatis, & nihili habitus, ut peregrinus*) nullam mentionem faciens itineris (*in suis ad Regem precibus*) neq; ductores ab

מבקש ממנו שיבא אל ביתו
ושיהיה בסעודתו והיה עושה
ושולח אליו סגולת שריו ו
ועושה עמו מה שלא היה עושה
עם זולתו ובעת שהיה האדם הזה
שוגג או פושע והיה המלך פוסק
ממנו לא היה מבקש ומתחנן
כי אם שישוב אל מנהגו לבא
אליו ושלא יפסיק שריו מ
מלבקרו : ואנשי המדינה
כלם לא היו מתחננים כי אם
בעת שילכו בדרך רחוקה
שישלח עמם המלך מי שיצילם
מן הלסטים והחיות ופגעי
הדרך והיו בוטחים במלך ש
שיעשה רצונם בזה ושישגיח
עליה' אחר הליכתם אף על
פי שלא השגיח עליה בהיותם
בעיר והיה מתפאר כל אחד
מהם על חבירו שהמלך ישגיח
עליו יותר ממה שישגיח על
זולתו ובדרך הקשתו כי הוא
מרומם המלך יותר מזולתו
והיה האד' הזה נכרי ולא היה
זוכר הליכת הדרך ולא ה

largitur ſanitatem cæteris omnibus. Unde id habemus? Ex eo quod Eſa. 53. dicitur; *Ipſe autem vulneratus eſt propter prævaricationes noſtras, attritus eſt propter iniquitates noſtras, & per livorem vel vibicem ejus ſanati ſumus.* Ille Vibex, vel Livor eſt veluti Sanguinis emisſio è brachio; *& per eum ſanati ſumus, h. e.* & per eum ſanitas obtigit omnibus membris corporis *&c. Videantur ibi in eundem ſenſum plura.*

כ אמר הכוזרי לא נשאר לי מקום שאלה מפני שאני רואה כל הענינים מתוקנים ומסודרים ואשר הייתי תופש עליכם והוא מיעוט מה שאני רואה בתפילותיכם מזכרון העולם הבא כבר השיבותני עליו כי מי שהוא מתפלל להדבק באור האלהי בחייו עד שהוא מתפלל לראותו בעיניו ויתפלל על מדרגת הנבואה ואין קורבה לאדם אל האלהים גדולה ממנה כבר התפלל מבלי ספק על מה שהוא גדול מהעולם הבא ואם יגיע אליו יגיע אל העולם הבא כי מי שדבקה נפשו בענין האלהי והיא טרודה במקרה הגוף ובכאוביו כל שכן שתדבק בו כשתתיחד בו ותעזוב אלה הכלים המלוכלכים:

XX. *Coſri*; Non habeo quod porrò quæram, quia omnia video optimè eſſe ordinata & diſpoſita. Unum quod in vobis carpo, eſt, quod tam paucam & parcam video vos mentionem facere Seculi futuri (*Vitæ æternæ*); ad quod verò tu mihi quoq; reſpondiſti. Nam qui orat, ut in vita ſua conjungatur cum Luce Divina, & quidem eò uſque ut oculis ſuis eam videat; qui etiam orat pro Gradu Prophetico (*aſſequendo*) quo nullus gradus eſt propior accedendi ad Deum, is dubio procul quoque orat pro eo quod maximum eſt, Vitâ ſc. æterna: & ſi ad illum (*gradum Propheticum*) pertingat, pertinget quoque ad Vitam æternam. Nam is, cujus anima adhæret Rei Divinæ, dum adhuc occupata & onerata eſt accidentibus corporis, & doloribus ejus, multò magis Illi adhærebit, quando illi ſoli vacabit, & derelicturus eſt organa & membra illa contaminata.

כא אמר החבר אוסיפך ביאור בזה המשל אדם שבא אל המלך וקרבו המלך קירבה גדולה ונתן לו רשות לבא עליו בכל עת שירצה והיה הוא רגיל אל המלך עד שהיה מ

XXI. *Judæus*; Declarabo tibi hoc melius ſequenti parabolâ; Homo quidam (*Iſraël*) venit ad Regem (*Deum Regem mundi*), quem Rex arctisſimè ſibi adjunxit (*in intimam admisſionem & familiaritatem recepit, in populum ſuum peculiarem eos adoptando, & fœdus cum eis ineundo &c.*), largiens ei facultatem ſe accedendi quotiescunque & quandocunque vellet; quinimò Regi adeò fit familiaris, ut ab ipſo petere audeat, ut ad ipſum in domum ſuam veniat, & ſecum prandeat, idque ab eo obtineat, (*ſic ſcribunt in die Impletionum & primorum Ea-*

Majeſtatem Divinam ſtare ante ſe, & ipſum coram ea ſe incurvare, ſicuti olim ſe incurvarunt Iſraëlitæ, quum Majeſtatem Divinam viderunt, & in genua gratias agendo procumbere, in Precatione מודים אנחנו *Gratias agimus*, quæ complectitur Gratiarum actionem pro Beneficiis Dei Opt. Max. & debitam pro iisdem Laudationem, cui ultimo loco addit precatiunculam q. valedictoriam, עוֹשֶׂה שָׁלוֹם dictam, (*ab ultimis ejus verbis*, עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל אָמֵן *Faciens pacem in excelſis ſuis* (in cœlo), *idem faciet pacem ſuper nos*, *& ſuper omnem Iſraëlem, Amen*), quæ eſt Concluſio (*precationis* Schmóne éſre), ut diſceſſus ipſius à Majeſtate Divina ſit vel fiat in pace (*bona ejus cum pace*).

כאשר היו ישראל משתחוים בראותם השכינה ויכרע כ כריעות מודים בברכת הודאה שהיא כוללת ההודאה בטובות הבורא יתברך והשבח עליהם יחדו וסומך לה עושה שלום שהיא החתימה כדי שתהיה פטירתו מלפני השכינה בשלום:

N O T Æ.

[1.] *Sic ſcribit Majemonides in* הלכות תפלה *cap.* 8. תפלת הצבור נשמעת תמיד ואפילו היו בהן חטאים אין הבה מואס בתפלתן רבים לפיכך צריך אדם לשתף עצמו עם הצבור *h.e.* Oratio Eccleſiæ ſemper exauditur: & licet inter eos ſint quidam peccatores, Deus tamen non aſpernatur Orationem illorum. Idcirco debet ſe homo conjungere cum Eccleſia.

[2.] *Similitudinem hanc videtur deſumpſiſſe ex libro Zohar, in quo Paraſchâ* פנחס *legitur*; Quando juſti corripiuntur morbis aut plagis ad expiationem (*ut luant*) pro mundo, tùm expiantur omnia peccata generationis illius. Unde id probatur? מכל שייפי גופא A' membris corporis univerſis: בשעתא דכל שייפין בעאקו ומרע כני שריא עלייהו שייפא חדא אצטריך לאלקאה בגין דיתאסון כילהון ומנו דרועא דרועא אלקי ואפיקו מניה דמא וכדין הוא אסוותא לכל שייפי גופא · אוף הכא בני עלמא אינון שייפין דא עם דא בשעתא דבעי קודשא בריך הוא למיהב אסוותא לעלמא אלקי לחד צדיקא בינייהו ובגיניה יהיב אסוותא לכולא מנלן דכתיב והוא מחולל מפשעינו מדוכא מעוונותנו ובחבורתו נרפא לנו ובחבורתו אקזותא דדמא כמאן דאקין דרועא ובההוא חבורה נרפא לנו אסותא לנא לכל שייפין דגופא וכו' : הוא Quando omnia membra ſunt in anguſtia, vel ægritudo gravis ea occupat, tùm unum membrum percutitur, ut ſanentur omnia. Quodnam eſt illud membrum? Brachium: Quemadmodum ſc. ſi Brachium percutiatur, & ſanguis educatur, ſanantur omnia membra corporis: ita ſe res hic habet; Homines univerſi ſunt ut membra unius corporis inter ſe conjuncta; quando Deus vult conferre ſanitatem mundo, percutit Juſtum unum ex ipſis, & propter eum

largitur

נגא בעניינו וחותם גואל ישראל : ואחר כן יתפלל על בריאות הגופים והנפשו וסומך לתפלה הזאת הזדמנות מזונם לשמירת כחם בברכת השנים : ואחר כן יתפלל על קבוץ הגלות במקבץ נדחי עמו ישראל : ויסמוך לו הראות הצדק וחבור הענין האלהי במה שאומר ותמלוך עלינו אתה לבדך : ואחר כן יתפלל לבער הסינים ולעקור הזדון בברכת המינים וסומך לה שמירת הסגולה הזכה באמרו על הצדיקים ועל החסידים : ואחר כן יתפלל להשיב שבות ירושלם ולשומה מקום שכינתו : ויתפלל סמוך לה על משיח בן דוד וישלים מהצרכים העולמיים : ואחר כן יתפלל על קבול התפלות בשומע תפלה : ויתפלל סמוך לה להראות השכינה עין בעין כאשר היתה לנביאים : ולחסידים וליוצאי מצרים באמרו ותחזינה עינינו בשובך לציון ויחתום המחזיר שכינתו לציון ויחשוב בלבו שהשכינה נצבת נגדו וישתחוה לנכחה

initium; *Respice quæso afflictionem nostram*, & clausula; *Benedictus sis ô Deus, liberator Israelis.* Hinc progreditur ad orandum pro sanitate Corporum & Animarum, & illi precationi (*in qua pro eâ orat*) subjungit statim Præparationem alimenti, ad conservandas vires & facultates illorum, in precatione הַשָּׁנִים, (*quam sic vocat ab ultima voce, quia sic desinit*, בָּרוּךְ אַתָּה יי מְבָרֵךְ הַשָּׁנִים *Benedictus sis, ô Deus, qui benedicis annis*). Ab hoc pergit ad orandum pro Collectione captivitatum, in (*precatione, cujus finis est*) מְקַבֵּץ נִדְחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל *Colligens expulsos populi sui Israelis*; & cum ea conjungit votum, ut Justitia Dei conspiciatur, & cum Re Divina iterum conjungantur, dum in prece sequenti dicit; *Regna tu super nos solus.* Postea sequitur precatio, pro comburendis scoriis & exstirpandis superbè peccantibus (*h. e. Apostatis, a fide Judaica deficientibus, in precatione* ולמלשינים *contra hos præcipuè directa, quam vide in Lexico Talmudico in Radice* שמד), cui mox addit aliam, pro conservando Populo peculii puro (*fido & constanti in fide suâ*) dum ait; עַל הַצַּדִּיקִים *Super justos, & super Sanctos* &c. Dehinc precatur pro reducenda captivitate urbis Hierosolymæ, & ut Deus eam constituat iterum Locum Majestatis suæ; proxime subnectens oratiunculam pro adventu Messiæ filii Davidis; sicq; absolvit petitiones necessitatum suarum Temporalium. Concludit precatiunculâ pro Acceptatione precum suarum, quæ vocatur שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה (*quia ita desinit*, בָּרוּךְ אַתָּה יי שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה *Benedictus sis, ô Deus, qui audis precationem*), annectens ei adhuc aliam, quâ petitur, ut Majestas Divina oculo ad oculum conspiciendam se præbeat, quemadmodum olim Prophetis, Viris Sanctis, & exeuntibus ex Ægypto, inquiens inter alia; *Et videant oculi nostri, quando reduces Tzijonem*; claudens; *Qui redire facit Majestatem suam in Tzijon.* Tùm porrò sibi imaginatur in corde suo,

pateretur Brachium. Proinde privatus quiſque paratus eſſe debet ad ſufferendos dolores omnes, uſq; ad mortem ipſam, pro Bono & ſalute Totius (*publica*), & præcipuum atq; potiſſimum, quod privato debet eſſe curæ, eſt Pars Totius, ut ſc. eam conferat (*ad conſervationem Totius*) neq; ab ea ſe ſubtrahat. Quia vero hanc rem non aſſequitur Ratio, ideo præcepta de ea dedit Deus, præcipiendo dare Decimas, Dona, Oblationes, & alia ſimilia, quæ ſunt Pars Totius, de Facultatibus. De Actionibus & Operibus, (*præcepit hujus rei cauſâ obſervare & quaſi contribuere*) Sabbatha, Ferias, Feſta, Annos intermiſſionis, Jubileos, & ſimilia: Circa Verba præcepit Orationes, Benedictiones, Laudes; Circa Qualitates, vel affectiones animi; Dilectionem, Timorem, Lætitiam. Petitionum (*in Oratione*) prima meritò eſſe debet, Petitio Intellectus & Scientiæ, quia per hæc homo eò pertingit ut conjungatur cum Creatore: Ideò præmittit (*Sanctus noſter*) חונן לאדם דעת *Qui largitur gratioſè homini ſcientiam* &c. (peculiaris precula), quæ conjungitur cum proximè ſequenti, הרוצה תשובה *Qui delectaris pœnitentiâ*, ut illa Sapientia, Scientia, & Prudentia ipſum dirigant in Viam Legis & Cultus Divini, ſicut dicit (*in iſta preculâ*); *Converte nos, Pater noſter, ad Legem tuam, appropinquare fac nos, Rex noſter, ad cultum tuum.* Quia verò homo ſine peccato & prævaricatione eſſe nequit, ideò neceſſe habet abhinc orare pro Remiſſione peccatorum commiſſorum cogitatione, & opere, quod facit in Precatione חנון, in qua dicit, *Benedictus ſit Deus, qui multiplicat condonare.* Huic preculæ continuò ſubjungit prolem quaſi & fœtum Remiſſionis, videlicet Liberationem ex calamitate in qua ſumus, cujus initium;

כלו ונפסד הזרוע בהפסדו א
אך ראוי ליחיד לסבול הצער
עד המות בצד תקנת הכל
והנחוץ ממה שיעיין עליו היחיד
הוא חלק הכל שיתננו ולא
יתעלם ממנו ׃ ומפני שלא
היה דבר שתשיגהו דהקשה
צוה הבורא במעשרות ו
והמתנות והקרבנו וזולת זה
והוא חלק הכל מהממונות ׃
אך מהמעשי׳ השבתות ו
והמועדים והשמטות והיובלים
וכיוצא בהם ׃ ומהמאמרים
התפילות והברכות ו
והתושבחות ׃ מהמדות
האהבה והיראה והשמחה ׃
והראויה להקדי׳ מהבקשו׳
בקשת השכל והדעת שבהם
יגיע האדם להתקרב אל אליו
על כן הקדים חונן הדעת
הסמוכה אל מה שאחריה רוצה
לומר הרוצה בתשובה כדי
שתהיה החכמה והדעת והבינה
היא בדרך התורה והעבודה
כמו שהוא אומר השיבנו אבינו
לתורתך ומפני שאי אפשר ה
לאדם בלתי חטא ופשע
התחייב להתפלל על סליחת
החטא במחשב׳ ובמעש׳ ב
בברכת חנון המרבה לסלוח
וסומך אל התפלה הזאת
תולדת הסליחה והיא הגאולה
ממה שאנחנו בו ומתחיל ראה

נא בעניינו וחותם גואל ישראל ׃ ואחר כן יתפלל על בריאות הגופים והנפשו׳ וסומך לתפלה הזאת הזדמנות מזונם לשמירת כחם בברכת השנים ׃ ואחר כן יתפלל על קבוץ הגלות במקבץ נדחי עמו ישראל ׃ ויסמוך לו הראות הצדק וחבור הענין האלהי במה שאומר ותמלוך עלינו אתה לבדך ׃ ואחר כן יתפלל לבער הסיגים ולעקור הזדון בברכת המינים וסומך לה שמירת הסגולה הזכה באמרו על הצדיקים ועל החסידים ׃ ואחר כן יתפלל להשיב שבות ירושלם ולשומה מקום שכינתו ׃ ויתפלל סמוך לה על משיח בן דוד וישלים מהצרכים העולמיים ׃ ואחר כן יתפלל על קבול התפלות בשומע תפלה ׃ ויתפלל סמוך לה להראות השכינה עין בעין כאשר היתה לנביאים ולחסידים וליוצאי מצרים באמרו ותחזינה עינינו בשובך לציון ויחתום המחזיר שכינתו לציון ויחשוב בלבו שהשכינה נצבת נגדו וישתחוה לנכחה

initium; *Respice quaeso afflictionem nostram*, & clausula; *Benedictus sis o Deus, liberator Israelis.* Hinc progreditur ad orandum pro sanitate Corporum & Animarum, & illi precationi (*in qua pro eâ orat*) subjungit statim Praeparationem alimenti, ad conservandas vires & facultates illorum, in precatione הַשָּׁנִים, (*quam sic vocat ab ultima voce, quia sic desinit,* בָּרוּךְ אַתָּה יי מְבָרֵךְ הַשָּׁנִים *Benedictus sis, ô Deus, qui benedicis annis*). Ab hoc pergit ad orandum pro Collectione captivitatum, in (*precatione, cujus finis est*) מְקַבֵּץ נִדְחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל *Colligens expulsos populi sui Israelis*; & cum ea conjungit votum, ut Justitia Dei conspiciatur, & cum Re Divina iterum conjungantur, dum in prece sequenti dicit; *Regna tu super nos solus.* Postea sequitur precatio, pro comburendis scoriis & exstirpandis superbè peccantibus (*h. e. Apostatis, a fide Judaica deficientibus, in precatione* ולמלשינים *contra hos praecipuè directâ, quam vide in Lexico Talmudico in Radice* שמד), cui mox addit aliam, pro conservando Populo peculii puro (*fido & constanti in fide suâ*) dum ait; עַל הַצַּדִּיקִים *Super justos, & super Sanctos* &c. Dehinc precatur pro reducenda captivitate urbis Hierosolymae, & ut Deus eam constituat iterum Locum Majestatis suae, proximè subnectens oratiunculam pro adventu Messiae filii Davidis; sicq; absolvit petitiones necessitatum suarum Temporalium. Concludit precatiuncula pro Acceptatione precum suarum, quae vocatur שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה (*quia ita desinit,* בָּרוּךְ אַתָּה יי שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה *Benedictus sis, ô Deus, qui audis precationem*), annectens ei adhuc aliam, quâ petitur, ut Majestas Divina oculo ad oculum conspiciendam se praebeat, quemadmodum olim Prophetis, Viris Sanctis, & exeuntibus ex Aegypto, inquiens inter alia; *Et videant oculi nostri, quando reduces Tzijonem*; claudens; *Qui redire facit Majestatem suam in Tzijon.* Tum porrò sibi imaginatur in corde suo,

pateretur Brachium. Proinde privatus quiſque paratus eſſe debet ad ſufferendos dolores omnes, uſq; ad mortem ipſam, pro Bono & ſalute Totius (*publicâ*), & præcipuum atq; potisſimum, quod privato debet eſſe curæ, eſt Pars Totius, ut ſc. eam conferat (*ad conſervationem Totius*) neq; ab ea ſe ſubtrahat. Quia verò hanc rem non aſſequitur Ratio, ideo præcepta de ea dedit Deus, præcipiendo dare Decimas, Dona, Oblationes, & alia ſimilia, quæ ſunt Pars Totius, de Facultatibus. De Actionibus & Operibus, (*praecepit hujus rei cauſâ obſervare & quaſi contribuere*) Sabbatha, Ferias, Feſta, Annos intermisſionis, Jubileos, & ſimilia: Circa Verba præcepit Orationes, Benedictiones, Laudes; Circa Qualitates, vel affectiones animi; Dilectionem, Timorem, Lætitiam. Petitionum (*in Oratione*) prima meritò eſſe debet, Petitio Intellectus & Scientiæ, quia per hæc homo eò pertingit ut conjungatur cum Creatore: Ideò præmittit (*Sanctus noſter*) חונן לאדם דעת *Qui largitur gratioſè homini ſcientiam* &c. (peculiaris precula), quæ conjungitur cum proximè ſequenti, הרוצה תשובה *Qui delectatus pœnitentiâ*, ut illa Sapientia, Scientia, & Prudentia ipſum dirigant in Viam Legis & Cultus Divini, ſicut dicit (*in iſta preculâ*); *Converte nos, Pater noſter, ad Legem tuam, appropinquare fac nos, Rex noſter, ad cultum tuum.* Quia verò homo ſine peccato & prævaricatione eſſe nequit, ideò neceſſe habet abhinc orare pro Remisſione peccatorum commiſſorum cogitatione, & opere, quod facit in Precatione חנון, in qua dicit, *Benedictus ſit Deus, qui multiplicat condonare.* Huic preculæ continuò ſubjungit prolem quaſi & fœtum Remisſionis, videlicet Liberationem ex calamitate in qua ſumus, cujus initium;

כלו ונפסד הזרוע כהפסדו א
אך ראוי ליחיד לסבול הצער
עד המות בצד תקנת הכל
והנחוץ ממה שיעיין עליו היחיד
הוא חלק הכל שיתננו ולא
יתעלם ממנו : ומפני שלא
היה דבר שתשיגהו ההקשה
צוה הבורא במעשרות ז
והמתנות והקרבנו׳ וזולת זה
והוא חלק הכל מהממונות :
אך מהמעש׳ השבתות ו
והמועדים והשמטות והיובלים
וכיוצא בהם : ומהמאמרים
התפילות והברכות ו
והתושבחות : מהמדות
האהבה והיראה והשמחה :
והראויה להקדי׳ מהבקשו
בקשת השכל והדעת שבהם
יגיע האדם להתקרב אל אלדיו
על כן הקדים חונן הדעת
הסמוכה אל מה שאחריה רוצה
לומר הרוצה בתשובה כדי
שתהיה החכמה והדעת והבינה
ההיא בדרך התורה והעבודה
כמו שהוא אומר השיבנו אבינו
לתורתך ומפני שאי אפשר ה
לאדם בלתי חטא ופשע
התחייב להתפלל על סליחת
החטא במחשב׳ ובמעש׳ ב
בברכת חנון המרבה לסלוח
וסומך אל התפלה הזאת
תולדת הסליחה והיא הגאולה
ממה שאנחנו בו ומתחיל ראה

בעבור הרוב אלה דיניו יתברך
העולמיים ואצלו יתברך הגמול
ליחידי' ההם בע"הב ועוד ש
שבעולם הזה יתן להם תמורה
טובה וייטיב להם בקצת טובה
יהיו בה נכרי' משכניהם אך
מעט שינצלו מהעונש הכולל
הצלה גמורה ומשל מי ש
שהתפלל לצורך עצמו כמשל
מי שהשתדל לחזק את ביתו
לבדו ולא רצה להכנס עם
אנשי המדינה בהעזרם על
חזוק חומותם הוא מוציא
הרבה ועומד על הסכנה ואשר
יכנס במה שנכנסים בו הצבור
מוציא מעט ועומד בבטחה כי
מה שמקצר ממנו אחד משלימו
אחר ותקום המדינה בתכלית
מה שיש ביכולת ויהיו א
אנשיה מגיעים כלם אל
ברכתה בהוצאה מועטת
עם הדין וההסכמה ו ועל כן
קורא אפלטון מה שיוציא בצד
התורה חלק הכל ובעוד ש
שיתעלם היחיד מחלק הכל
והוא שיש בו תקנת צבורו
אשר הוא חלק ממנו וחשב
כי יותירנו לעצמו הוא חוטא
על הכל וחוטא לנפשו יותר כי
היחיד בכלל צבור כאבר ה
האחד בכלל הגוף אלו היה
מקפיד הזרוע על דמו כשהוצרך
אל הדקזה היה' נפסד הגוף

tamen eis quoq; propter majorem partem. Et ſic quidem fit ſecundum judicia Dei mundana ſeu temporalia. Quod autem ad ſingulares attinet illos (*qui judiciis his una cum impiis involvuntur*) iis apud Deum retributio parata eſt in ſæculo futuro (*vita æterna*); quin & in hoc mundo alio aliquo bono hoc eis compenſat, quo eos afficit, ut eo dignoſcantur à vicinis ſuis; rarò autem accidit, ut evadant Pœnas publicas & communes totaliter & abſolutè. Qui pro ſuis tantùm neceſſitatibus orat, ſimilis eſt ei, qui conatur munire ſuam ſolam domum, neq; vult communes ſubire ſumptus cum reliquis civibus, eos adjuvando in reparandis muris ipſorum: Talis magnos facit ſumptus, & perpetuo verſatur in periculo: Qui verò commune ſubit onus vel opus cum Eccleſia tota, is parum expendit, & habitat ſecurè: nam quod uni deeſt, ſupplet alter, & ſic tota civitas in ſummo robore exiſtit, civesque ejus omnes participes fiunt benedictionis (*felicitatis*) ejus, per exiguos ſumptus, quos faciunt ſecundum jura (*civitatis*) & ex communi conſenſu, vel, unanimiter. Ideò vocat Plato id, quod ſecundum jura & Leges expenditur, *Partem Totius*. Unde ſi privatus vel ſingularis aliquis ſe ſubducat à Parte Totius, in quo videlicet ſita eſt Salus totius Eccleſiæ, cujus ille eſt pars, & cogitat, ſe id ſibi ſervaturum, & in ſuos uſus converſurum, ille peccat erga Totum (*Bonum publicum*) & erga ſeipſum vehementer. Privatus enim quiſque comprehenditur ſub Eccleſia, ſicut [2.] Membrum unum comprehenditur ſub corpore, & illius pars eſt. Veluti ſi Brachium vellet parcere ſanguini ſuo, quando neceſſitas (*corporis*) requirit venæſectionem, damno afficeretur totum corpus, & ſimul etiam

בלו ותפסד

privatim oret, & secessum quærat, & hac ratione mens ejus magis est serena, cogitatio magis vacua? (*sicut sc. Christus ait*; Tu verò cùm oras, introito in conclave tuum, & clauso ostio tuo ora Patrem tuũ, Matth. 6. 6.)

XIX. *Judæus*; Ita est; sed præstantiam & prærogativam habet Cœtus vel Ecclesia multis modis. *Primo*, Ecclesia tota non orat pro eo, quod singulari aut privato sit damnosum; privatus autem aliquis & singularis potest orare pro eo, quod fortasfis aliis privatis posiit esse damnosum, & vice versâ hi alii fieri potest ut orent, quod illi sit damno. De conditionibus autem Orationis quæ exaudiri debet, est, ut contineat talia quæ utilia sint toti mundo, neque ullâ ratione vel modo damnosa. *Secundò*, rarò accidit, ut privata oratio perficiatur sine errore & lapsu (*ut cogitationibus suis non evagetur homo, & ad alia convertatur*). Hinc constituerunt & ordinarunt nobis, ut privatus oret Preces totius Ecclesiæ, & ut ejus oratio fiat in Ecclesia, in qua, si fieri possit, non pauciores sint congregati quàm decem, ut, quod in quibusdam deficit seu per errorem, seu per prȩvaricationem, per alios compensetur & perficiatur, atque sic à cunctis simul Precatione perfectâ, & cum Intentione purâ factâ, benedictio maneat super omnes, & ad singulos pars ejus perveniat. Nam Res Divina est instar Pluviæ, quæ totam aliquam terram irrigat, quando illa eâ est digna. Et quamvis fieri posiit, ut quidam in ea singulares illâ non sint digni, illi tamen eâ fruuntur propter majorem partem [1.]: Sic contrà subtrahitur aliquando Pluvia toti alicui Terræ, quamvis tota illa Terra eâ non sit indigna, sed fieri possit, ut in ea adhuc sint aliqui singulares eâ digni; subtrahitur tamen

ותהיה נפשו זכה ומחשבתו
פנויה יותר :

יט אמר החבר אבל היתרון
לקהל מכמ' פנים מהם כי
הקהל אינם מתפללים במה
שיש הפסד ליחיד והיחיד א
אפשר שיתפלל במה שיש בו
הפסד ליחידים אחרים ואפשר
שיש ביחידי' ההם מי שיתפלל
במה שיש בו הפסדו : ומתנאי
התפלה הנענית שתהיה במה
שיועיל העולם ולא יזיקהו
בשום פנים : ומהם שמעט
הוא שתשלם תפלה ליחיד
מבלי שגגה ופשיעה : וכן
קבעו לנו שיתפלל היחיד ת
תפלת הצבור ושתהיה תפלתו
בצבור בעוד שיוכל לא פחות
מעשרה כדי שישלם בקצתם
מה שיחסר בקצתם בשגגה
או בפשיעה ויסתדר מהכל
תפלה שלמה בכונה זכה
ותחול הברכה על הכל ויגיע
לכל אחד מהיחידים חלקו
ממנה כי הענין האלקי כ
כמטר מרוה ארץ מהארצות
כשתהיה האר' כלה ראויה לו
ואפש שיכלול בה מי שאינו
ראוי לו מהיחידים ויצלחו ב
בעבור הרוב ובהפוך זה שימנע
המטר מארץ מהארצות מפני
שהארץ כלה אינה ראויה לו
ואפשר שיכלול בה יחידים
היו ראויים לו ונמנע מהם

ויתן אל לבו שהוא מחיה המתים בעת שירצה עם רוחק זה מהקשת הטבעים וכן משיב הרוח וזולתו ; ובחפצו מתיר אסורים וזולתו וכבר התבאר זה מעניני בני ישראל ; ואחר שיאמין באבות וגבורות שהם כדמות שהוא יתברך נתלה בעולם הזה הטפני ירוממהו ויקדישהו ויגדלהו שישיגהו או יתלה בו דבר מספורי הגופניים בקדושת השם יתברך והיא אתה קדוש ; ויתן אל לבו כהברכה הזאת כל אשר ספרוהו בו הפילוסופים מהקדושה והרוממות אחר שיקיים אלהותו ומלכותו באבות וגבורות כי בהם נתברר אצלנו שיש לנו מושל ומצוה ולולי הם היינו מ מסתפקים בדברי הפילוסופים עם אנשי הקדמות ; והתחייב להקדים אבות וגבורות על קדושת השם ולאחר ש שמקדשהו ומרוממהו בזה יתחיל בבקשת צרכיו בכלל כל ישראל כי התפלה הנענית אינה כי אם לקהל או לאחד שיהיה במקום קהל והוא נעדר בזמננו זה ;

יח אמר הכוזרי ולמה זה הלא שיתיחד האדם יותר טוב

Deus *vivificet mortuos* quo tempore voluerit, quamvis absurdum videatur rationi Philosophorum, quòd Deus *flare faciat ventum* &c. quòd *pro sua voluntate solvat vinctos* &c. quod patet ex historia filiorum Israëlis (*quos ex Aegyptiaca servitute eduxit in libertatem*). Posteaquam ex Benedictionibus his, אבות & גבורות, fortassis sibi persuadet, illas docere, Deum Benedictum aliquo modo dependere à mundo hoc corporali (*aliquam affinitatem & similitudinem cum eo habere*); exaltabit, sanctificabit, & magnificabit ipsum ab omni re corporea (*super omnem rem corpoream*) quæ de eo concipi posset, in (*Benedictione*) Sanctificationis Dei, quæ incipit אַתָּה קָדוֹשׁ *Tu es Sanctus* (conf. par. 4. §. 3. in Nomine קדוש) & hac Benedictione ad animum suum revocabit omnia quæ Philosophi de Sanctificatione & Exaltatione Dei scripserunt, posteaquam ejus Deitatem & Regnum in (*Benedictionibus*) אבות וגבורות asseruit & stabilivit, quia in illis nobis declaratur, quòd habeamus Dominatorem, & Præcipientem (*Legulatorem*): sine illis (*duabus benedictionibus*) acquiesceremus in verbis Philosophorum & credentium Æternitatem Mundi. Præmittendæ itaque sunt אבות, & גבורות Sanctificationi Dei. Et posteaquam ita eum sanctificavit & exaltavit, tùm demùm incipiet petere necessitates suas, formulâ precandi universali pro necessitatibus totius Israëlis (*Ecclesiæ*). Nulla enim precatio exauditur, nisi vel totius Ecclesiæ, vel unius alicujus, qui sit loco totius Ecclesiæ. Tales autem hoc nostro tempore nulli reperiuntur.

XVIII. *Cosri*; Quorsum verò hoc? Nunquid melius est, ut homo

los fidei Judæorum præcipuos, per quos cum Deo conjunguntur, quibusq; ruptis, illa unio & conjunctio aſſolvitur); confitendo Dei Opt. Max. Deitatem, Æternitatem, & Providentiam erga Patres noſtros, quòd item Lex ſit ab Illo (*profecta*), pro quarum rerum omnium Demonſtratione commemorat Exitum ex Ægypto, dum ait; *Veriſſimum eſt, quod tu ſis Dominus Deus noſter: Verum eſt, quòd à ſæculo ſit nomen tuum, & auxilium ſis patrum noſtrorum: verum eſt, quòd ex Aegypto nos redemeris, Domine Deus noſter.* Qui hæc omnia perfectè agit cum intentione puriſſima, is eſt verus Iſraëlita, & ſperare poteſt, adhæſurum ſe Rei divinæ, quæ adhæret filiis Iſraëlis præ cæteris populis Idololatricis; huic facile erit ſtare coram Majeſtate Divina; hic orabit & exaudietur. Tenetur autem Redemptionem Precationi ſubjungere ſummâ feſtinatione & promptitudine, ſicuti ante diximus, & accinget ſe ad Orationem peragendam conditionibus dictis, idque in Precibus publicis totius Eccleſiæ. Nam preces privatæ hominis ſingularis ſunt liberæ, quibus locum aſſignarunt in Oratione שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה *Audiens precationem*, pro eo qui voluerit. In Precatione ſeu benedictione prima (τῶν *Schmone eſre*, ſeu, *octodecim*) quæ vocatur אָבוֹת animo recolet excellentiam & dignitatem Patrum, & quod Fedus Dei ſit perpetuum, nec in ſeculum ſit receſſurum, ſicuti in ea ait; *Et adducet Redemptorem filiis filiorum ipſorum.* In Benedictione ſecunda, quæ vocatur גבורות, quòd Deus in mundo hoc exerceat Dominium continuum, non vero, ſicut exiſtimant (*Philoſophi*) quod omnia fiant naturaliter (*ſecundum naturam inditam ipſis conſtanter agant, neq; Deus illorum naturam immutare poſſit, quæ experientiâ eſt comprobata*): Item, quòd Deus

באלהותו יתברך ובקדמותו ו
ובהשגחתו על אבותינו ו
ושהתורה מעמו ובמופת על
כל זה והוא החתום ביציא'
מצרים כמו שאמר אמת שאתה
הוא ה' אלקינו אמת מעולם
הוא שמך ועזר' אבותינו ואמת
ממצרים גאלתנו ה' אלקינו
ומי שהשלים כל אלה בכונה
גמורה הוא ישראל אמתי וראוי
לו שיקוה להדבק בענין האלקי
הדבק בבני ישראל מבלעדי
שאר האומות ויקל עליו לעמוד
לפני השכינה וישאל ויענה
והתחייב לסמוך גאולה לתפלה
בתכלית החריצות והזריזות
כאשר הקדמנו ויעמוד לתפלה
על התנאים אשר קדם זכרם
בברכות הכוללות כל ישראל כי
הבקשה והתפלה בכה שמתיחד
בו היחיד אינם אלא מן הרשות
וכבר קבעו לזה מקום בשומע
תפלה כמו שהוא רוצה ׃
ויתן אל לבו מהברכה ה
הראשונה הנקראת אבות
מעלת אבות ושברית האלקי'
קיים להם עד עולם לא ימוש
כמו שהוא אומר ומביא גואל
לבני בניהם ׃ ומהברכה
השנית נקראת גבורות כי
לאלקי' בעולם הזה ממשלה
מתמדת ואיננו כאשר חושבים
שהוא על הטבעים אשר נסום ׃

האלקי מקבל מסבה לדברו
דבק בסדר אשר צוה בו אחרי
המאורות והגלגלי אלא חסידי
בני אדם היו יחידים מאדם ועד
יעקב ואחר כן שבו קהל וחל
עליהם הענין האלקי לאהבה
להיות להם לאלקים וסדרם
במדבר כסדר הגלגלים ארבעה
דגלים כארבעת רבעי הגלגל
ושני עשר שבט כשנים עשר
מזלות ומחנה הלוים בתוך
המחנה כאשר אמר בספר
יצירה והיכל קדוש מכוון ב
באמצע והוא נושא את כלם
וזה כלו מורה על אהבה
ויחידה משבח עליה ויסמוך
לזה קבולו התורה בקרי שמע
ואח כן במה שכולל אמת ויציב
מהענינים הנוחצים לקבלת
התורה כאלו אחר שנתבאר
לו כל אשר קדם והבין אותו
והכירו אסר על נפשו אסר
והעיד עדים שקבלו כאשר
קבלוהו האבות לבניו וכן
יקבלוהו הבנים עד עולמי
עד כמו שהוא אומר על א
אבותינו ועלינו ועל בנינו ועל
דורותינו דבר טוב וקים חק
ולא יעבור ׃ ואחר כן מסדר
הקשרים אשר בהם ישלמו
קשרי היהודים והוא שיודה
באלהותו

Divina ſubjectum idoneum, verbo ejus aures præbens, & ordinis à ſe præſcripti obſervans, poſt Luminaria, & Orbes cœleſtes, niſi Sanctos homines, qui inde ab Adamo, uſque ad Jacobum, ſemper unici & ſingulares fuerunt. Poſt (*Jacobum*) autem eruperunt in integrum Cœtum, & commorata eſt ſuper ipſis Res Divina per Amorem, ut eſſet ipſis in Deum, ordinavitque & diſpoſuit eos in Deſerto juxta ordinem Orbium cœleſtium, quaterna ſc. vexilla, juxta quatuor quadrantes Orbis cœleſtis (*Zodiaci, cujus duodecim ſigna in quatuor partes dividuntur, & ſic diviſa quatuor revolutiones anni faciunt*), & Duodecim tribus juxta Duodecim illa ſigna: tribum autem Levi in medio caſtrorum, ſicut dicitur in libro Jezirah, & Templum Sanctum (*Rem Divinam, Arcam*) in medio, quod (*virtute ſua*) ſuſtinet omnia. Univerſa hæc docent de Amore (*ſigna ſunt ſingularis ergo nos Dei Amoris*), propter quem Deum laudat (*Sanctum, in precatione* אַהֲבַת עוֹלָם, *in cujus explicatione hucusq; verſatus eſt author.*). Huic (*benedictioni*) ſubjungit, quòd recipiat in ſe Legem in (*lectione*) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל *Audi Iſraël* (*Dominus Deus noſter eſt Deus unus*) & iis, quæ in (*benedictione*) אֱמֶת וְיַצִּיב in hunc ſenſum de recipienda lege continentur, quaſi, poſt præcedentia omnia ſufficienter ipſi declarata, cognita & perſpecta, obligatione ſeipſum obligaret, & teſtes advocaret contra ſe, quòd illa omnia acceptet, eodem modo quo ea acceptarunt Patres ejus ante ipſum, & filii ejus ſint accepturi in æterna ſæcula, ſicut in illa (*Precatione* אמת ויציב) dicit, *Super Patres noſtros, & ſuper nos, & ſuper filios noſtros, & ſuper generationes noſtras* &c. *eſt verbum ejus bonum* &c. *ſtatutum quod non præterit.* Poſthæc ordinat (*in Oratione illa eadem, recitat, recenſet*) Vincula quibus perficiuntur vincula Judæorum (h. e. *Articu-*

bus; imò signa Sapientiæ & Gubernationis ejus in Formica & Vespâ, vel Api magis sunt subtilia & admiranda ob parvitatem illarum. Hæc secum reputabit, ne Luminaria (*& corpora illa*) cælestia nimis magna videantur in oculis ejus, & inde Sathan illum seducat ad dogmata eorum, qui Spirituales influentias asserunt & credunt (Heb. אנשי הרוחניות, *quo intelligit eos, qui ope scientiæ Astrologicæ putant deduci posse ex corporibus cælestibus influentias & virtutes in figuras & imagines quas conficiunt, vide & sup. p. 1. §. 79.*), & existimet, illa prodesse vel nocere posse à se ipsis (*Sapientia sc. prædita*) cùm non ita sit, sed per qualitates suas omnia agant, ut Aër, & Ignis (*vide par. 1. §. 77.*) juxta id quod Job dicit; *Num aspexit lucem (i. e. Solem) quando splendebat, & Lunam, à qua pretiosum abit? Et seduxit sese in abscondito cor meum, & osculata est manus mea os meum. Etenim hoc fuisset iniquitas judicata, quia abnegassem Deum desuper*, cap. 31. 26. 27. 28. Sic in (*Benedictione quæ incipit*) אַהֲבַת עוֹלָם recolet animo, quòd Res Divina adhæreat cætui præparato vel destinato ad ejus receptionem, sicut Lux adhæret Speculo puro; tum quòd Lex ab ipso lata primum fuerit benevolentiæ ejus signum, quo apparuit Regnum ejus in Terra, sicut apparet in Cælo. Neque decrevit Sapientia Divina creare Angelos in Terra, sed Homines, ex semine & sanguine, in quibus naturalia (*quatuor Elementa, & eorum qualitates*) prævalerent, & virtutes vel vitia, pro syderis vel temperamenti bonitate vel malitia, dominarentur, sicut in libro Jezirah explicatur; Cum ergo ita purus est ex eis vel unus aliquis singularis, vel integer cætus, tum residet super eo Lux Divina, & gubernat eum modis admirandis & tremendis, ordinem mundi naturalem excedentibus, vocaturque id à nobis *Amor* (Dei) & *Lætitia* (*ex eo orta*); Neque reperit Res Divina

סימני החכמה וההשגחה יותר
דקה ונפלא' בנמלה ובדבורה
עם קטנותם יחשוב בזה כדי
שלא יגדלו בעיניו המאורו'
ויסיתהו השטן בקצת דעות
אנשי הרוחניות ויעלה בלבו
שהם מועילים ומזיקים בעצמם
ואיננו כן אבל באיכותם כרוח
וכאש ויהיה כמו שאמר אם
אראה אור כי יהל ויפת בסתר
לבי וכן יתן אל לבו באהבת
עולם הדבק הענין האלקי
בעדה המוכנת לקבולו כהדבק
האור במראה הזכה ושהתור'
מאצלו התחלת חפץ ממנו
להראות מלכותו בארץ כ
כהראותה בשמים ולא גזרה
החכמה שיברא מלאכים בארץ
אבל אדם מזרע ודם מתגברים
בהם הטבעיים ומתנצחים
בהם המדות כפי התחלפות
ההצלחה ורוע המזל כאשר
נתבאר בספר יצירה : וכאשר
יזך מהם יחיד או קהל יחול עליו
האור האלקי וינהיגנו בנפלאות
ובנוראות יוצאות מסדר
העולם הטבעי ויקרא זה ממנו
אהבה ושמחה ולא מצא הענין

כמו שאתה אומ' שהחיינו ו
וקיימנו: וכבר היית מחוייב למות
ותודה על שהחייך ותראה זה
ריוח ויקל בעיניך החולי והמות
כאשר יבא מפני שכבר חשבת
עם נפשך וראית שרוחת עם
בוראך שאתה ראוי להעדר
ממך כל טוב בטבעך כי עפר
אתה והטיב לך בחיים וההנאות
ותודה על כן ובעת שיסירם
ממך תודה ותעבוד ותאמר ה'
נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך
ותהיה נהנה כל ימיך ומי שאינו
אוחז הדרך הזה אל תחשיב
כי הנאתו הנאה אנושית אך
הנאה בהמית איננו מבינה
כאשר אמרנו בשכור וכן יעלה
החסיד אל לבו ענין כל ברכ
ויבין הכונה ממנה ומה שהוא
נתלה בה הנה יציר ביוצר
המאורו' סדר עולם העליון
וגודל האישים ההם וגודל
תועלותם ושהם אצל בוראם
כקוץ שברמשים ואם הם
גדולים בעצמם לגודל ת
תועלתינו בהם: והראיה
שהם אצל בוראם כאשר
אמרתי שחכמתו והנהגתו כ
ביצירת הנמלה והדבורה
איננה מקצרת בחכמתו
ותנועתו לשמש והגלגל אך

ob eam. Sic cùm dicis; *Qui vivificavit nos & conſervavit nos* (*in Precatione quadam*), indicas te Morti obnoxium & expoſitum fuiſſe, ac ſimul gratias agis, quod in vita conſervârit te, videturque hoc tibi eſſe lucrum, morbus item & mors, quandocunque illa eveniant, levia erunt in oculis tuis, quia animo tuo reputaſti, & vides, quod lucratus ſis cum Creatore tuo, quia cùm potuiſſet te privare (h.e. *tibi non conferre, denegare*) omni bono naturæ tuæ, ut qui pulvis es & terra, ex ſua bonitate contulit tibi vitam, & innumera alia commoda, pro quibus proin merito gratias illi agis: Quando hæc iterum à te aufert, rurſum gratias agis, & dicis; *Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſit Nomen Domini benedictum*, Job. 1. Atque ſic voluptate frueris (*Letus animo es*) omnibus diebus tuis (*quando hac ratione pro omnibus tàm bonis quàm malis, Deum celebras & laudas*). Qui hanc viam non tenet (*hanc agendi rationem non obſervat*), is non perſuadeat ſibi voluptatem ſuam eſſe humanam, ſed brutalem, quam ipſemet non intelligit, ſicut de Ebrio ſuprà diximus. Sic in ſingulis Benedictionibus animo ſuo expendit Vir Sanctus earum ſenſum, intentionem (*primam*) & quæcunque ab ea dependent (*e.i comprehenduntur*); veluti in (*Benedictione, quæ incipit*) יוֹצֵר אוֹר *Creans lucem*, concipit & imaginatur ſibi Ordinem mundi ſuperioris, magnitudinem ſingularium illius, maximum item quem habent uſum & utilitatem, quodque, licet ob maximum quem ex illis percipimus uſum, maxima nobis videantur, apud Creatorem tamen ſint perinde ac minimum reptile. Cujus rei argumentũ & probatio inde ſumitur, quia Sapientia & Gubernatio ejus in creatione Formicæ & Veſpæ non minus eſt conſpicua, quàm in Sole & Sphæris ſeu Orbibus cæleſti-

& benedicat semper, tùm pro omnibus quæ ipse invenit in hoc mundo, quàm pro iis, quæ invenerunt ipsum, (*h.e. pro omnibus tam bonis, quàm malis, quæ ipsi eveniunt*).

XIV. *Cosri*; Et quomodo hoc fiet, cùm Benedictiones tales quoque sint laboriosæ & molestæ?

XV. *Judæus*; Annon rectius de homine perfecto (*justam & maturam ætatem assecuto*) dicitur, quod sentiat Voluptatem ex cibo & potu, quàm de Infante vel Bestia, quemadmodum Bestiæ etiam magis competit Voluptas quàm Plantæ, etiamsi Planta quoque perpetuò nutriatur? (*quia Voluptas est & augetur ex notitia & sensu*).

XVI. *Cosri*; Ita est, propter excellentiam sensus, & perceptionis voluptatis (*in homine perfecto*). Nam si e.g. Ebrio, dum in ebrietate sua constitutus est, afferatur quicquid concupiverit de cibo & potu, Musicamve suavissimam audiverit; si item conjungatur cum persona amatâ, aut amasia ejus ipsum (*in hoc statu*) amplexetur, & hæc postea ipsi ubi ab ebrietate sua ad se reversus fuerit indicentur, nil nisi mœstitiam in ipso creabunt, omniaq; pro damno, nõ pro lucro, reputabit quia Voluptatum illarũ non particeps factus est eo tempore, quo eas sentire, & voluptatem ex illis percipere potuisset.

XVII. *Judæus*; Præparatio ad voluptatem percipiendam, ejusque sensus, si simul cogitetur, quod antea quis ea caruerit, duplicat voluptatem. Hancque utilitatem percipit ex Benedictionibus (*Dei pro iis laudationibus*) is qui eas cùm intentione & devotione peragere est assuetus, quia illæ imprimunt speciem voluptatis in anima, & causantur laudationem ejus, qui eam ex gratia largitur, sine qua quis ea careret, sicque augetur Lætitia ob eam.

תמיד על כל מה שהוא מוצא מן העולם ומה שמוצאים בעצו :

יד אמר הכוזרי ואיך הוא זה והברכות טורח יותר :

טו אמר החבר הלא האדם השלם יותר ראוי שיספר בו בהרגשת ההנאה במה שיאכל וישתה מהתינוק והבהמה כאשר הבהמ׳ יותר ראויה להנאה מהצמח אף על פי שהצמח נזון תמיד :

יו אמר הכוזרי כן הוא ליתרון החוש וההרגש בהנאה כי אם היו מביאים אל השכור כל אשר יתאוה והוא בענין שכרותו ממאכל ומשתה וישמע הנגונים ויתחבר עם מי שיאהב ויחבקהו אהובתו וי ויספר לו כל זה כשירפא משכרותו היה דואג על זה ויחשוב הכל הפסד ולא ריוח מפני שלא באו לידיו ההנאות ההם והוא בענין שירגיש וינעם בהם :

יז אמר החבר ההזדמנות להנאה והתגברות התשוקה בהעדרה קודם לכן כופל ההנאה וזה מתועלת הברכות למי שהוא רגיל בהם בכונה והכנה מפני שהם מציירו מין ההנא בנפש והשבח עליה למי שחננה וכבר היה מזומן להעדרה ואז תגדל השמחה בה

בבלבולי המחשבה על לבו אורך
הגלות ופזור האומה ומה שהגיע
אליה מהדלות והמיעוט יתנחם
תחלה בצדוק הדין כאשר
אמרתי ואחר כן בנכוי עונותיו
ובשכר הצפון לעולם הבא
ובהדבק בענין האלקי בעולם
הזה ואם ייאשנו שטנו מזה
כאמרו התחיינה העצמות האלה
לגודל מה שנכחדנו מגוי
ונשכח זכרנו וכמה שנאמר
יבשו עצמותינו ואבדה
תקותינו נגזרנו לנו יחשוב
ביציאת מצרים ובכל מה
שנאמר בכמה מעלות טובות
למקום עלינו ולא יהיה רחוק
בעיניו איך נשוב לקדמותינו
אפי' אם לא ישאר ממנו אלא
אחד וכמו שאמר אל תיראי
תולעת יעקב כי מה הוא
הנשאר מן האדם כששב
תולעת בקברו :

יב אמר הכוזרי כמו זה יהיה
בגלות חיי ערבי ותפרה פרי
תורתו בעולם הזה ובעולם הבא
ומי שהוא סובל הגלות מתקצף
כמעט שהוא מפסיד עולמו
ואחריתו :

יג אמר החבר ומה שיוסיף
לו עריבה על עריבות שיברך

mitatibus publicis (*Ecclesiae & populi sui*), cum perplexae animum ejus invadunt cogitationes, ob longitudinem exilii, & dispersionis populi, ejusdem paupertatem & attenuationem vel diminutionem; Hic primò omnium consolatur & erigit se per Justificationem judicii (*Dei*), sicut dixi; deinde per Subtractionem peccatorum suorum (h. e. *cogitando per exilium peccatorum suorum gravitatem diminui, & expiari*): tertiò consideratione praemii sibi repositi in Vita aeterna, & conjunctionis cum Re Divina in hac quoque Vita. Si cum Satanas ipsius (*concupiscentia ejus mala*) velit ad desperationem adducere, dicendo (*sicut dicitur Ezechiel*) *Num reviviscent ossa ista? An revivificent ossa ista?* Exech. 37. v. 3. eò quòd scilicet (*in praesenti hoc exilio*) penitus poene excisi simus à gente, memoriaque nostri (*coram Deo*) quasi perierit, adeò ut nobis illud Ezechielis applicare, & dicere possimus, *Exaruerunt ossa nostra, periit spes nostra, succisi sumus nobis*, ibid. v. 11. tum cogitabit (*sanctus noster*) de Exitu ex Aegypto, & de infinitis aliis Dei in nos collatis beneficiis & dignitatibus, neque absurdum vel impossibile ipsi videbitur, ut revertamur in pristinum nostrum statum, etiamsi non nisi unicus è nobis superstes maneret, sicut dicitur; *Ne timeas vermicule Jacob*, Esa. 41. v. 14. Quid enim superstes manet de homine, quando in vermes redigitur in sepulchro?

XII. *Cosri*; Qui ita comparatus est, is in ipsa captivitate vita fruetur jucunda, & uberes producet Lex ejus fructus in saeculo hoc, & in saeculo venturo: qui verò impatienter & cum indignatione fert captivitatem, parum abest, quin perdat mundum hunc & mundum futurum.

XIII. *Judaeus*; Hanc ejus jucunditatem augebit, si Deum laudat

תמיד

& muscæ ab aranea fieret accidentaliter (*ut nobis appareret hæc in re causa, & naturæ previus ordo*) diceremus, illud fieri per accidens (*cum Epicuræis, vide par. 5. à §. 3. usq. ad §. 8.*) Atqui ego video Creatorem illum sapientissimum, prudentissimum, & iustissimum, esse eum, qui instrumenta venandi vel rapiendi eis tribuit, veluti Leoni robur, fortitudinem, dentes, & ungues, Araneæ commemoratæ solertiam, & telam texendi artificium, ut sine institutione vel magistro retia contexere sciat ad capiendam muscam, organaque ad hoc opus perficiendum necessaria suppeditavit; quinimò etiam muscas pro esca & alimento ipsi præparavit, sicut multos pisces pro aliorum (*majorum*) piscium alimento ordinavit: An de his aliud dicam, quàm, Sapientiam in iis elucere, quam ego nequeo comprehendere, & ut Justificem (*justum prædicem*) eum, qui vocatur *Rupes, cujus opus integrum est & perfectum*, Deut. 32. ℣. 4? Is in cujus animo solidè hæc *infixa sunt*, similis evadet illi *Nahumo Gamsu*, de quo referunt, illum de omni afflictione, quæ ipsi obtingebat, dixisse, גם זו לטובה *Etiam hoc in bonum mihi cedit*, victum aget perpetuò suavem & jucundum, levesque ipsi fient adversitates omnes; imò lætabitur de illis, quando senciet, iniquitates suas hac ratione alleviari, quemadmodum is, cujus debitum exsolvitur, lætatur quod illud à se sit ablatum; lætabitur de præmio & retributione sibi recondita; lætabitur, quod ille suo exemplo doceat homines patientiam, & justificationem judiciorum Dei; lætabitur denique, quod hinc sibi acquirat Nomen bonum, & gloriam. Atque ita comparatus est & se gerit (*Sanctus*) in Afflictionibus suis propriis & privatis. Idem vero quoque facit in Calamitatibus

וצידת העכביש לזבוב במקרה הייתי אומר כנטיית המקרה: אך אני רואה החכם ההוא המנהיג הצדיק הוא אשר שם כלי הציד לאריה מגבורה ויכלת ושנים וצפרנים ושם לעכביש נכר להתחבולה ושם לו הארגה לבוש כבלי למידה שיגונ הצבכים לזבוב ושם לו כלים ראוים למלאכה הזאת וזמן לו הזבוב למחירה ולמזון כאשר זמן הרבה מיני דגים לדגים אחרים האומר על זה שיהיה אלא חכמה שאינני משיגה ואצדיק מי שנקרא הצור תמים פעלו: ומי שנתיישב על נפשו זה יהיה כמו שאומרים על נחום איש גם זו כל אשר תמצאהו צרה אומר גם זו לטובה ויחיה חיים ערבים תמיד ותקל עליו הצרות אבל אפשר שישמח בהם כשירגיש לעון שיש עליו כמי שיפרע חובו והוא שמח במה שהקל מעליו מהנו וישמח לשכר ולגמול הצפון לו: וישמח במה שהוא מלמד לבני אדם מהסבל והצדקת דין הבורא וישמח במה שיש עליו בזה מהשם הטוב והתפארת זה בצרות המיוחדות בו וכן יעשה בצרות הכוללות כשעברו

שיהיה לו למגן ולמסתור מ
מהפגעים והצרות ההווה
בעולם כשיתישב בנפשו צדק
בורא החיים ומטריפם ומנהיגם
בחכמתו ושאין הדעות מ
משיגות פרטיה אבל משיגות
כלליה במה שהם רואות
בתקון הבריאה בהם ומה
שבלל מהפליאות המורו' אל
כונת חכם וחפץ יודע ויכול
באשר שם לקטון וגדול מהם
מה שהוא צריך לו מהחושים
נסתרים ונראים ורוחות
ואיברים ושם הכלים מפיקים
ראוים לרוחות ושם לצבועים
מדות הגבורה וכלי הדריסה
והטרף ושם לארנבת ולאיל
כלי הבריחה ומדת המורך:
ומי שמחשב בבריאת האיברים
ותועלותיהם וערכם מן הרוחות
יראה בזה מהצדק והסדור
החכמי מה שלא ישאיר בלבו
ספק בצדק הבורא ואם יבא
שנון המחשבה להראות לו
העול על הארנבת באשר היא
מאכל לצבועים והזבוב ל
לעכביש ישיב עליו השכל ו
ויגער בו לאמר איך איחס העול
אל חכם שנתברר לי צדקו
ושאינו צריך אל העול ואלו
היה צידת הצבועים לארנבת

ciorum Dei idque fortissime, (*in Precatione quadam, quam vocant* צדוק הדין Justificationem Judicii Dei: *qua magis* [illegible] הצור תמים פעלו) ut ista impressio ipsi sit pro Scuto & latibulo in quibusvis calamitatibus & afflictionibus hujus mundi, dum animo suo reputat Justitiam Dei omnia animantia creantis, conservantis, & sapientia sua regentis, cujus (*divinæ sapientiæ & justitiæ*) particularia mentes humanæ non possunt assequi, sed sola universalia ex eleganti Creationis illorum ordine vel dispositione, & admirandis multis in ea elucentibus, quæ docent de intentione (*Creatoris*) sapientis, volentis, Scientis, & omnipotentis, singulis a minimo usque ad maximum illorum, sensus necessarios, tam internos quam externos. Spiritus, & membra [illegible]. organa item Spiritus educentia (*per membra distribuentia*); draconibus, vel pardis fortitudinem, & membra rapiendi ac rapta dilacerandi: leporibus & cervis organa fugiendi (*celeriter currendi*) & animi mollitiem. *Et qui* consideraverit membrorum singulorum creationem, usus, & cum Spiritibus communionem (*quomodo singulorum naturæ convenientes, tum quoad quantitatem, tum quoad qualitatem, illi ascribantur*) in eis summam (*Creatoris*) justitiam, & ordinem sapientissimum videbit, ut nullus in ejus animo de Justitia Creatoris scrupulus remaneat. Quod si ex acutiore & accuratiore consideratione ipsi forte scrupulus exoriatur, & iniquum videatur, si e.g. Lepus præda & esca sit aliorum animantium, musca araneæ: mox respondebit ei Intellectus, & increpabit eum, dicendo; Quomodo attribuerem Iniquitatem (*Creatori*) Sapientissimo, cujus Justitia mihi est perspecta, quique non opus habet ut iniquitatem exerceat: quod si venatio leporis à dracone (*vel alio feroci animali rapaci*)

(*rebus quas videt; veluti quando videt locum, in quo miracula olim facta sunt, dicit;* Benedictus sit, qui Patribus nostris fecit miracula in hoc loco, &c.) : & quo plures recitat, eo propius accedit ad Deum, sicut David dicit; *Os meum annuntiabit justitiam tuam, omni die salutem tuam, quia non novi eorum numerum*, Psal. 71. 15. quibus verbis vult dicere; *Laus tua quidem est innumera, suscipiam tamen eam in me omni die, neq; de ea unquam detraham.* Et cum his omnibus dubio procul ingrediuntur in animum adæquate & commensuratione Legali (*Lege adæquate*) Amor & Timor Dei, ita ut neque in Sabbathis & Diebus bonis (*festis*) Lætitia impellat hominem ad risum, lusum, voluptatem, otium, aut intermissionem Precationum recitandarum; neq; Timor eousque hominem occupet, ut de remissione & condonatione peccatorum desperet, & in perpetua anxietate & sollicitudine versetur, omnemque à Deo præceptam lætitiam, ex bonorum, quæ gratiose Deus ei largitus est usu, auferat & tollat, sicut dicitur; *Et lætaberis de omni bono, quod dederit tibi Dominus Deus tuus*, Deuter. 26. v. 11. sicque diminuat Laudem ejus pro Bonitate Dei, quia Laudatio sequitur Lætitiam: *Pro eo quod non coluisti Dominum Deum tuum in Lætitia & hilaritate cordis, propter abundantiam omnium rerum, servies inimicis tuis, &c.* Deut. 28. 47. 48. neq; denique Zelus intempestivus redarguendi proximum, vi ejus quod dicitur, *Castigando corripies proximum tuum*, Levit. 19. 17. vel ex æmulatione Sapientiæ ortus, eum transversum rapiat ad Iram, & Vindictæ cupiditatem, aut animi claritatem & serenitatem in Precando turbet. Imprimit posthæc etiam cordi suo (Sanctus) Justificationem judiciorum

בריחנים ומאכלים ושמועות
ומראות יברך עליהם וכל אשר
יוסיף יהיה תוספת מקרבת אל
האלקים וכמו שאמר דוד פי
יספר צדקתך כל היום תשועתך
כי לא ידעתי ספורות רוצה
לומר כי שבחך לא יכללהו
המנין אבל אקבלנו עלי כל ימי
ולא אמנע ממנו תמיד ו
והאהבה והיראה מאין ספק
נכנסות בנפש עם אלה הענינים
ומשוערים בשעור תורי כדי
שלא תביא השמחה בשבתות
וימים טובים אל מה שמביא
אל השחוק והתאוה והבטלה
ולהמנע מהתפלות בעתם
כראוי ושלא תוציא היראה
אל גבול שמתיאש מהשיג
הסליחה וישאר חרד כל ימיו
ויעבור כל מה שצוה הבורא
מהשמחה במה שחננו כמו
שאמר ושמחת בכל הטוב
אשר נתן לך ה' אלהיך וימעט
שבחו על טובת האלקים כי
השבח הולך אחרי השמחה
ויהיה כמו שאמר בו תחת
אשר לא עבדת את ה' אלהיך
בשמחה ובטוב לבב ועבדת
את אויביך וגו' ושלא תוציאנו
הקנאה בהוכח תוכיח את
עמיתך ובדברי החכמות לידי
הכעס והנטירה ותטרד נפשו
מההזדככות ובעתות התפלות
וישוב בלבו צדוק הדין ישוב

מה שברא בחיים מהכחות הדוחים והמחזיקים וכלל כל החיים באמרו כל בשר: והוא מצפונו בענין האלקי בתחבולות מהם מצות כתובות ומהם מקובלות והוא נושא התפלין על מקום המחשבה והזכרון מהראש ואוצל מהם רצועה מגעת אל ידו כדי שיראה אותה עם השעות: ותפלין של יד על מבוע הכחות רוצה לומר הלב ונושא הציצית כדי שלא יטרידוהו חושיו בעולם וכמו שאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם: והכתוב בתפלין היחוד והגמול והעונש וזכר יציאת מצרים מפני שהיא טענה שאין בו מדחה כי לענין האלקי התחברות בבראים והשגחה עליהם וידיעה במעשיהם אחר כן מתגלגל בכל חושיו לתת חלק האלקים בהם וכבר קבלנו כי המעט שבשעורי אשר יצא האדם בהם ידי חובתו מהתשבחות הם מאה ברכות לא פחות מהם המפורסמות: ואחר כן ישתדל להשלימם

cens, mirabile esse, quòd creaverit in homine Facultates expultrices & retentrices, comprehenditque omnia animantia, inquiens, *Omnem carnem.* Exinde alligat (*applicat sibi mani post evacuatum corpus*) arcana (*cordi & animo impressa*) Rei Divinæ per solertes quasdam inventiones, quæ partim sunt præcepta scripta (*Lege scripta mandata*) partim ex orali Traditione profecta; gestando sc. *Tephilim* (*phylacteria*) tum in loco Cogitationis & Memoriæ, in *Capite*, è quibus lorum unum usque ad manum dependere sinit, ut singulis horis & momentis illud in conspectu habeat: tum etiam *Tephilim manuum*, super scaturiginem facultatum cordis (*Pulsum*). Sic gestat ציצית *Tzitzis* (*Vestem quadrangulam cum fimbriis seu peniculamentis, vide Synag. Judaic. cap. 4.*) ne eum (*in precando*) avocent sensus ejus circa res mundanas, sicut dicitur: *Ut non afficiatis post cor vestrum & oculos vestros, Numer. 15.39.* Scriptura τῶν *Tephilim* continet Unitatem Dei (*ex Deut. 6. v. 4.*) Præmia & Pœnas, seu, Promissiones & Commmationes, (*ex Deut 28. 1.*) Commemorationem item Egressus ex Ægypto (*ex Exod. 13. 5. 11.*): quia ea est Argumentum irrefragabile tum Conjunctionis Rei Divinæ cum Creaturis, tum Providentiæ, tum & Scientiæ Dei actionum ipsarum (*vide par. 1. §. 25.*) Tum omnibus suis sensibus devolvitur ad Deo illarum partem tribuendam (*per laudes & gratiarum actiones*). Traditione accepimus, minimam Precum summam, ut rite suo defungatur in Dei laudibus officio, esse centum Precationes, quæ (*ex libro Precum*) notæ sunt (*vide [illegible] Jad ha-[illegible] [illegible] cap. [illegible]. & Synagog. Judaic. cap. 5.*) non pauciores: & si quasdam omittet illarum (*notarum & ordinariarum*) studet eas persicere & supplere, per benedictiones quas recitat super Odoriferis, super Cibis, Auditionibus (*Bonus & malus nuntius, quæ audiet*) & Visionibus

perire necesse esset. Quandoque ergo Vir Sanctus cogitat, quòd omnes sui motus non sui sint, tum Deo attribuit primas eorum partes, qui illos primo creavit, deinde continuo auxilio fovet, ut perfici possint; & perpetuò ipsi videtur, ac si Majestas Divina sibi adesset, & Angeli secum conjuncti potentiâ & virtute sua. Et si in Sanctitate confirmetur & robustus evadat, atque in talibus sit locis, quæ Præsentiæ Divinæ conveniunt (*in Terra sancta*) consociant se ei actu, ut oculis suis eos videat, in gradu a Prophetia proximo, quemadmodum præstantiores è Sapientibus Templi secundi Figuras tales (*Angelicas*) videbant, & Filiam vocis audiebant (*de* Filia vocis, *vide Lexicon Talmudicum*). Et hîc est gradus *Chasidæorum* seu *Virorum Sanctorum*, supra quem proxime est gradus Prophetarum. Accipit autem Vir Sanctus à gloria Rei Divinæ quicquid accipit, tanquam servus a Domino suo (*ex gratia*) qui ipsum creavit, ipsi benefacit, ipsumque (*ipsius actiones*) observat, ad eum vel præmio vel pœnâ afficiendum. Neque mirum tibi sit (*quasi his contrarietur*) quòd Sanctus (*mane postquam surrexit*) ante-quam ingrediatur Locum secretum: *Glorificamini glorificati Sancti* (Angelos sic compellando, vide Synagog. Judaic. cap. 4. & Ritualia Judæorum) &c. quomodo sc. id ad gloriam Dei faciat? & postquam ex eo loco egressus est, iterum Gratias agat per precationem, quæ incipit: *Qui creavit hominem in sapientia?* Insignis enim est valde ista Precatio in sensu suo, optimeque item disposita sunt verba ejus apud eum, qui recto oculo eam intuetur & considerat! Incipit primo a *Sapientia*, & desinit in; *Qui sanat omnem carnem, & facit mirabiliter*; his verbis docens, nu-

היה נפסד העולם כולו ;
וכשיהיה החסיד חושב זאת בכל
תנועותיו איך לא תהיינה
תנועותיו כלם כבר נתן בהם
חלק הבורא אשר בראם תחלה
וממשיך להם בעזר תמיד
בהשלמתם יהיה לעולם כאלו
השכינה עמו והמלאכים
מתחברים עמו בכוח ואם יחזק
בחסידות ויהיה במקומות
הראוים לשכינה יחברוהו
בפועל ויראה אותם עין בעין
למטה ממדרגת הנבואה :
כאשר היו טובי החכמים בבית
שני רואים הצורות ושומעים
בת קול והיא מדרגת החסידים
ולמעלה ממנה מדרגת
הנביאים : ויקבל החסיד מכבוד
הענין האלהי הנמצא עמו מה
שראוי לקבל העבד מאדוניו
שבראו והטיב לו והוא צופהו
לגמלו או לעונשו ; ואל יגדל
בעיניך מה שאומר החסיד
קודם הכנסו בבית הכסא
התכבדו מכובדים קדושים
כבוד לשכינה והודאתו אחרי
יציאתו בברכת אשר יצר את
האדם בחכמה ; וכמה גדולה
הברכה הזאת בענינה ומלותיה
מתוקנות מלותיה למי שהוא
מסתכל בהם בעין האמת
שהקדים תחלה בחכמה וחותם
ברופא כל בשר ומפליא ל
לעשות : למד על פליאת

שמרה שאמר דוד המשורר
הנאמנה הנוטע אוזן הלא
ישמע אם יוצר עין הלא יביט ׃
וכל מה שאמר במזמור ה'
חקרתני ותדע יחשוב כי כל
איבריו מושמים בחכמה וסדר
ושעור ויראה אותם נשמעים
לחפצו והוא איננו יודע מה
שראוי להניע מהם על הדמיון
שירצה לקום וימצא כל
האיברים כעוזרים השומעים
כבר הקימו גופו והוא לא ידע
האיברים ההם וכן כשרצה
ללכת או לשבת ושאר
המצבים ולזה רמז באמרו אתה
ידעת שבתי וקומי ארחי ורבעי
זרית וכל דרכי הסכנת ׃
ויותר מזה דק ועמוק מפני
אברי הדבור תראה התינוק
מדבר כל מה שהוא שומע
והוא אינו יודע באי זה אבר
באי זה עצב ובאי זה מיתר
ראוי לדבר ׃ וכן כלי החזה
בטעמי הניגון הוא נדמה אותם
ובתוכם ואינו יודע באי זה
דבר כאלו יוצרם בהמצאם
ומעבידם לו בכל העתים
כצרכו והדמיון הזה או קרוב לכן
שאין ענין הבריאה דומה
לענין המלאכה כי האומן כ
כשהוא עושה רחים על הדמיון
וילך לו יעשה הרחים המלאכה
שבעבורו נעשו והבורא יתברך
בורא האיברים ונותן להם
כחות ומשפיע להם עם הרגעים
ואלו היו מעלה על לב הסתלקות
השגחתו והנהגתו רגע אחד
היה

David dixit; *An qui plantavit aurem non audiet, & qui oculum formavit, non aspiciet?* Psal.94.9. Et quotiescunque in Psalmo legit; *Perscrutatus es me Domine, & tu cognovisti me*, Psal.139.1. cogitat omnia sua membra summa cum sapientia, ordine, & mensura, sic constituta esse, videtque illa voluntati suæ parere, cum ille sæpe nesciat quid vel an movendum sit. Ex. Gr. Quando vult surgere, omnia membra quasi se invicem juvantia & ad nutum suum obsequentia reperit ad erigendum corpus, ipso nesciente, & membra illa non noscente: Sic etiam vult ambulare, sedere, aut alio modo se componere. Hoc innuit David, dum v. 2.3. inquit; *Tu nosti* (non ego) *sedere meum, & surgere meum, viam & accubitum meum ambis, omnibusq; viis meis assuevisti.* His (*jam dictis*) subtilius & profundum magis est quod in Organis sermonis observatur. Cernis puerum loquentem quicquid audit, ignarum quo membro, quo musculo vel arteria loquutio fiat: sic idem (*puer*) organis pectoris dextrè exprimit & imitatur melodias musicas, neque tamen novit, qua re seu facultate hoc efficiat. perinde ac si illa (Deus) unoquoque tempore, pro necessitate ejus, ipsi crearet, formaret, & servire faceret. Atque hoc, vel simili modo, hîc se res habet, quia Creatio non est similis Operi: Artifex enim quando ex. gr. facit molam & postea abit (*eam derelinquit*), mola faciet id cujus gratia facta est: Deus Benedictus autem creat membra, & simul indit illis facultates, easq; in singula momenta conservat, ita ut si vel unico momento providentiam & gubernationem suam subtraheret, totum mundum

tuum ſicut te ipſum: Diligetis peregrinum: Non mentiemini quiuq; in proximum ſuum: Vitatio fœnoris & uſurarum: Statera juſta, pondera juſta, epha (menſura) *juſta, & hin juſtum* (vide Levit. 19. 36.) *Relictio ſpicilegii, racemationu & anguli in agro*, & ſimilia. *Leges Animales* (Intellectuales, naturâ ex parte notas, *quas Sanctus vir obſervat*), quæ ſunt & Philoſophicæ (*quia Philoſophi etiam acumine ingenii ſui eas ex parte aſſequuti ſunt*) ſunt ex. g. *Ego ſum Dominus Deus tuus*, &c. *Non erunt tibi Dii alij: Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum*; cum pluribus tamen additionibus, quæ explicantur in Lege hac (*quia Philoſophi non perfectè eas intellexerunt*); quia Deus ſolus novit arcana filiorum hominum (*cogitationes*), præſertim ipſorum actiones & ſermones, & bonis pariter & malis retribuit ſecundum opera eorum. Et quia oculi Domini diſcurrunt per univerſam terram, Vir *Sanctus* nihil agit, vel cogitat, vel loquitur, quin credat, Oculos (*Dei*) videntes ſibi adeſſe, & tàm pro bonis, quàm pro malis retributuros, omniaque pravè & perversè dicta & facta ſua viſitaturos. Itaque ambulat & ſedet, metu quaſi atque terrore continuo perculſus, & pudore operum ſuorum (*mundanorum*) causâ ſuffuſus, quemadmodum è contrario gaudet & lætatur, animoque geſtit tempore cultus divini, beneficii loco Deo acceptum referens, & prædicans, quando dolorem & moleſtiam percipit cultus Divini causâ. Summa: credit & amplectitur id quod dici ſolet; *Semper conſidera tres res, & non incides in manus transgreſſionis; Cogita quòd ſupra te ſit Oculus videns, Auris audiens, & quòd omnia tua opera in libro ſcripta ſint*: Perſuaſus eſt, veriſſimum eſſe quod David

ואהבת לרעך כמוך ואהבתם את הגר ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו והתרחק מן הנשך והרבית והזהר ב במאזני צדק אבני צדק ואיפ' צדק והין צדק : ועזיבת הלקט והעוללות והפיאות והדומה לזה : והתורות הנפשיות והם הפילוסופיות כמו אנכי ה' אלהיך ולא יהיה לך אלהים אחרי' ולא תשא את שם ה' אלהיך עם תוספת מה שנתבאר בתורה הזאת כי הוא יתברך יודע מצפוני בני אדם כל שכן מעשיהם ודבריהם ושהוא גומל על הטוב ועל הרע מהם : וכי עיני ה' משוטטות בכל הארץ ואין החסיד מתעסק ולא חושב ולא מדבר עד שיאמין שעמו עינים רואו' צופות וגומלות אותו על הטוב ועל הרע ופוקדות עליו כל מעוות מדבורו ומעשהו והוא הולך ויושב כירא וחרד ה המתבייש ממעשיו לעתים כאשר הוא שמח וששׂ ותיקר נפשו אצלו בעת העבוד' וכאלו הוא זוכר טובתו לאלקיו כ כשהוא סובל הצער בעבודתו : וכללו של דבר שהוא מאמין ומקבל מה שנא' הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבין : ויראה

ולהשמר מבעלי חיים הטמאים
במאכלו ובמגעו ומן הצרעת ׃
ולהשמר מהדם והחלב מפני
שהם חלק אשי ה׳ ושמירת
מה שהוא חייב בו על כל
עבירה בשוגג ומזיד מקרבן
זולת מה שהוא חייב בו מפדיון
בכור והבכורים ועל כל לידה
שתהיה לה קרבן ׃ ומה
שנראה ממנו בזיבו׳ וצרעת
קרבן ומנחה בלעדי מה שהוא
חייב בו ממעשר ראשון ושני
ומעשר עני והראיון שלש פ
פעמים בשנה והפסח ותורותיו
שהוא קרבן ה׳ חייב בו כל
אזרח בישראל והסוכה והלולב
והשופר ומה שהוא צריך
מהכלים וכלי הקדש הטהורים
למנחות ולקרבנות האלה ומה
שהוא חייב בו מהקדושה
והטהרה ושמירת הפארה
והערלה וקדש הילולים ׃
וכללו של דבר. שישמור מ
מהענינים האלקיים מה שיוכל
להיות נאמן. באמרו לא עברתי
ממצותיך ולא שכחתי מלבד
הנדרים והנדבות והשלמים ומה
שהוא מקבל על עצמו מ
מהנזירות אלה והדומה להם
הם התורות האלקיו׳ והשלמת
רובם בעבודת כהנים אבל
התורו המנהגיות כמו לא
תרצח לא תנאף לא תגנב לא
תענ׳ ברעך וכבוד אב ואם
ואהבת

laborantibus, ab animalium inmundorum esu & contactu, ut & à Lepra; à Sanguine item & ab Adipe, quia sunt pars Ignitorum sacrificiorum Domini: Observat diligenter, quas oblationes offerre debeat pro omni transgressione seu ex errore, seu ex superbia commissâ, præter eas de quibus tenetur pro Redemptione primogeniti, primitiarum, & de omni partu pro quo oblatio est facienda (*vide Lev.12.*): Oblationes item & Minchas offerendas pro fluxu & Lepra, præter Decimam primam & secundam, Decimam item pauperis, de qua tenetur: Comparitionem tribus vicibus in anno (*in tribus festis*) coram Domino: Pascha cum requisitis ejus, quod est Sacrificium Domini de quo tenetur omnis indigena in Israele: Festum Tabernaculorum, Palmarum, Buccinæ (*id est novi anni*): Leges observandas circa vasa (*propria*) & vasa sancta munda pro minchis istis & oblationibus (*Deo offerendis*): Sanctificationem & Purificationem (*sui*) mandatam: Cavet sibi, ne attondeat comam capitis, neque dissipet extremitatem barbæ, Levit 19.27. à Præputio, & à Sanctitate laudum (*quid hoc sit, vide Levit.19. v. 23. & 24. ubi hæc phrasis* קֹדֶשׁ הִלּוּלִים *habetur*): Summa: observat de rebus divinis quicquid potest, ut ipsi credatur quando dicit; *Non præterivi ullum de præceptis tuis, neq; oblitus sum*, Deut.26. ℣.13. præter Vota, Spontanea, Pacifica vel eucharistica, & Nasireatum, quem sponte in se suscipit. Hæc, & his similia, sunt *Leges Divinæ*, quarum major pars perficitur Ministerio Sacerdotum. *Leges morales* & civiles (*quas vir sanctus observat*) sunt ex. gr. *Non occîdes; Non mœchaberis: Non furaberis: Non dices falsum testimonium contra proximum tuum: Honorabis patrem & matrem: Diliges proximũ*

Absque his etiam esset, ne quidem unicum recreationis diem haberetis per totam vitam vestram. Hac verò ratione septimam dierum vestrorum partem habetis pro Quiete corporis & animæ. [1.] Hanc Quietem nulli Reges habent, quia illorum animæ die quietis suæ non sunt tranquillæ, sed eo laborant & sese defatigant: qui verò ita moventur & se defatigant, illorum animæ non sunt in perfecta quiete: Absque his denique esset, omnis vester labor esset pro aliis, quia prædæ facilè esset expositus. Itaque sumptus, quos in hos dies impenditis, lucrum vestrum est in sæculo hoc, & in sæculo futuro, quia sumptus illi fiunt ad gloriam Dei.

הם לא הייתם מתנעמים יום אחד באורך ימיכם וכבר היה לכם בזה ששית ימיכם מנוחת הגוף ומנוחת הנפש אין המלכים יכולים עליה מפני שנפשותם אינם מתישבות ביום מנוחתם כי אם יצטרכו ביום ההוא ליגיעה ותנועה היו נעים ויגעים ואין נפשותם במנוחה שלימה : ולולי הם היה כל יגיעכם לזולתכם מפני שהוא מזומן לשלל אם כן הוצאתכם בהם ריוח לכם בעולם הזה ולעולם הבא שהוצאה בהם לשם שמים :

N O T A.

[1.] *Nam 52. sunt Dies Sabbathi in anno, dies festi & solennes 7. qui conjuncti faciunt 59. Hi si supputentur, faciunt 354. dies. Residui sunt 11. ad complendum Annum solarem, qui constat diebus 365. Hi verò dies pauci non impediant hanc distributionem. Quod si verò supputatio fiat juxta Annum lunarem, qui constat diebus 354. calculus prodit justus.*

XI. *Judæus*; Porrò Vir Sanctus inter nos cautus est & studiosus ad observanda præcepta Rerum istarum Divinarum; veluti, Sabbathum, Dies festos, & Legum de illis à Deo mandatarum: Vitat congressus cum fœminis illicitis, & Heterogenea in Plantis, Vestimentis, & Animalibus: Observat Annum Intermissionis, & Jubileum: cavet sibi ab Idololatria, & iis quæ ab ea dependent: Non quærit rerum occultarum scientiam, nisi à Propheta, vel Urim & Thummim, vel Somniis fidis (*divinis*): Aures non præbet Divinatoribus, Auguribus, Ariolis, & Incantatoribus: Cavet sibi à mulieribus menstruo, aut feminis profluvio laboran-

יא אמר החבר החסיד ממנו נזהר במצות אלה הדברים האלקיי' רוצה לומ' המילה והשבת והמועדי' ותורותם המצווים מאת האלקים : ולהשמר מן העריות והכלאים בצמח ובבגדים ובחיים ובשמיט' וביובל ולהשמר מעז ומה שנתלה בה : ולהשמר מדרוש ידיעת הנעלם מזולתי הנבואה או האורים והתומים או החלומות הנאמנים : ולא ישמע אל קוסם ואל חובר ואל מעונן ומנחש : ולהשמר מהנדות והזיבות

וזולתכם טרח להדמות אליכם
ועלה בידו הצער מבלי ההנאה
אשר ימצאנה מי שהוא חושב
בסבה אשר בעבורה כובל
הצער הזה :

ט אמר החבר וכן שאר ה
הדמיונים לא יכלה אומה
מן האומו' להתדמות אלינו
בדבר הלא תראה אשר קבעו
יום למנוחה במקום יום
השבת היוכלו להדמות אלא
כאשר ידמו צורת הצלמים אל
צורת בני אדם החיים :

י אמר הכוזרי כבר חשבתי
בעניניכם וראיתי שיש לאלהים
סוד בהשאירכם ושהוא שם
השבתות והמועדי' מהגדול
שבסבות בהשאיר תארכם
והדרכם כי האומות היו
מחלקות אתכם ולוקחות
אתכם לעבדים בעבור בינתכם
וזוך דעתכם והיו משימים
אתכם עם אנשי המלחמה לולי
אלה העתים שאתם שומרים
אותם חשמירה הזאת המעולה
מפני שהם מאת האלהים
ולעלות חזקות כמו זכר
למעשה בראשית זכר ליציאת
מצרים זכר למתן תורה ; וכלם
ענינים אלהיים אתם מוזהרים
בשמירתם : ולולי הם לא
היה אחד מכם לובש בגד נקי
ולא היה לכם קבוץ לזכרון
תורתכם מפני שפלות נפשכם
בחתמדת הגלות עליכם ולולי

benedictionem consequimini. Alij (*Heb.* זולתכם, *pro quo in aliis editionibus est*, וישמעאל ופרס Ismaëlitæ & Persæ, *qui circumcisionem etiam observant*) laborant quidem vobis hac in parte similes fieri; sed dolorem inde tantùm sentiunt, sine voluptate, quam ille solus invenit, qui de causa cogitat, propter quam dolorem illum sustinet.

IX. *Judæus*; Sic in cæteris etiam non perfectè assimilatur nobis in quoquam ulla natio (2. *editio habet*, ישמעאל ופרס Ismaëlita & Persa). Sic constituerunt alium certum diem in locum diei Sabbathi: Itaque non aliter nobis assimilantur, quàm Imago picta, figuræ Hominis viventis.

X. *Cosri*; Sæpè cogito de rebus vestris, & videtur mihi, Deum singulari & arcano consilio vos superstites relinquere (*vide par.* 4. *§.* 23.) & Sabbatha, reliquaq; Statuta tempora hanc maximè ob causam constituisse, ut conservaret speciem & formam aliquam vestræ gloriæ. Nam populi reliqui vos inter se dividerent, & assumerent in servos propter vestram prudentiam, & claritatem vel perspicacitatem Intellectus vestri, quinimò etiã militiæ suæ adscriberent, nisi ista essent tempora, quæ laudatissimè observatis, tùm quòd à Deo sint profecta, tùm alias gravissimas ob causas, ut putà, in memoriam Operis Creationis (*Diem Sabbathi*), Exitus ex Ægypto (*Pascha*) Dationis Legis (*Festum Pentecostes*) quæ omnia sunt Res Divinæ, observandæ vobis injunctæ. Absque istis temporibus esset, nullus ex vobis indueret vestimentum mundum, neque ullam haberetis congregationem pro commemoratione Legis vestræ, propter animę vestræ, per continuum exilium, humiliationem & dejectionem:

ca, & Intellectualia penitus nobis ſunt nota. Nam licet illorum ſubſtantiam ſciamus, neſcimus tamen menſuram eorum (*proportionem, & circumſtantias obſervandas*). Sic ſcimus equidem, Manſuetudinem, Humilitatem, eſſe debitum (h. e. *his virtutibus eſſe ſtudendum*): Oppreſſionem ſeu Defraudationem, & laſciviam cum mulieribus, congreſſum item cum fœminis propinquis, eſſe turpia vitia: Parentes eſſe honorandos, & ſimilia; at determinatio & menſura harum rerum, ita ut ſint ſalutares omnibus, nonniſi à ſolo Deo dependet. Quod verò attinet ad Opera Divina, Intellectus noſter ad illa non pertingit, neque tamen etiam illa rejicit, (vel, *neque illa ab eo videntur, illarum rationem non aſſequitur, pro* נִדָּחִים *enim in quibusdam exemplaribus eſt* נִרְאִים): ſed habentur ex auditu, & acceptantur ab eo, quemadmodum ægrotus Medicum audit & ei obtemperat in medicinis, & regimine ſibi præſcripto obſervando (*non inquirens in cauſas & rationes illorum*). Sic Circumciſio procul diſtat & abeſt à Ratione, nec quicquã videtur facere ad gubernationem hominis, vel ad mores ejus formandos; & tamen eam ſuſcepit Abraham, utut naturæ ſummè gravem & adverſam, cùm jam centenarius eſſet, in ſeipſo, & in filiis ſuis, & ſignum (*ſacramentum*) erat ei, Rem Divinam ipſi & ſemini ejus adhæſuram, ſicut dicitur; *Et erigam fœdus meum inter me, & inter te, & inter ſemen tuum poſt te*; Geneſ. 17. 7.

מפורשים ומחולקים ועוד כי אין המנהגיים והשכליים ההם ידועים שאם נדעם בעצמם לא נדע שיעורם כי אנחנו יודעים שהענוות חובה ומוסר הנפש בכניעה ובשפלות חובה : וההונאה מגונה וההפקר עם הנשים מגונה : והביאה על קצת הקרובות מגונה וכבוד האבות חובה וכדומה לאלה : אך הגבלת זה ושעורו עד שיהיה טוב לכל איננו כי אם לאלהים ית׳ : אבל המעשים האלהיים אין שכלינו מגיע אליהם ואינם נדחי׳ אצל השכל והם נשמעי׳ כאשר ישמע החולה אל ה הרופא ברפואותיו והנהגותיו : הלא תראה המילה כמה היא רחוקה מן ההקשה ואין לה דרך אל ההנהגה וכבר קבל אותה אברהם עם קושי הענין על הטבע והוא בן מאת שנה בנפשו ובבניו והיתה אות בו להדבק בו ובזרעו הענין ה האלהי כמו שאמר והקימותי את בריתי ביני ובינך ובין זרעך אחריך :

VIII. *Coſri*; Sanè recepiſtis Legem hanc (*de Circumciſione*) prout decet, & magno ſtudio eam obſervatis in congregationibus, ubi convenitis ad eam, Deum propter eam laudando, & fundamenta ſeu rationes ejus commemorando, atq; inde etiam benedictio-

ח אמר הכוזרי באמת ק קבלתם התורה הזאת כראוי ועשיתם אותה בהשתדלות גדולה במקהליכם בהזדמן אליה לשבח עליה ולזכור שרשיה ועלתה בברכה

בהמ׳ ׃ וכן יהיה צום החסיד בכל עת שיצום שיענה בו הראות והשמע והלשון ולא יטרידם בזולת מה שיקרב אותו אל האלהי׳ וכן הכחות הפנימי׳ מדמיון ומחשבה וזולתי זה ועם זה יהיו המעשים הטובים הידועים ׃

Et tale eſt Jejunium Viri ſancti omni tempore, ut in eo affligat, tùm Viſum, Auditum, & Linguam, neque illa occupet in aliis, quàm iis, quæ ipſi acceſſum ad Deum faciunt; tùm etiam facultates interiores phantaſiæ, cogitationis, & alias. Et cum his (*his omnibus obſervatis*) fiunt Opera bona *γνωστὰ* (*nempè à natura, & Intellectu hominis, ſicut Apoſtolus ad Rom.* 1. 19. *Διότι τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς.*

NOTÆ.

[1.] *Tria hæc Precationis tempora ſunt, Matutinum, Meridianum, & Veſpertinum, quæ Hebræi vocant* שַׁחֲרִית ، מִנְחָה ، עַרְבִית. *Hæc tria tempora jam tempore Prophetarum fuiſſe obſervata, colligitur ex Dan. cap. 6. v. 10. ubi de Danjele dicitur, quòd* tribus temporibus in die *ſe incurvarit ſuper genua, & orârit.* Primum *incipiebat hora tertiâ* (*quæ nonæ noſtræ matutinæ reſpondet*); Secundum *horâ ſextâ* (*nobis duodecimâ, vel circiter*); Tertium, *horâ nonâ,* (*quæ tertiæ noſtræ reſpondet*); *Hinc Actor.* 3. 1. Petrus & Johannes ſimul aſcendiſſe dicuntur in Templum, ſub horam precationis *Nonam.* Sic ibid. cap. 10. v. 3. dicitur de Cornelio, quòd cùm aſſiduè precaretur, *horâ circitèr nonâ* viderit Angelum. Ibid. v. 10. Petrus aſcendit in ſolarium ut precaretur, circa horam ſextam (h. e. *circa meridiem, unde mox eſuriiſſe dicitur*). v. 30. Cornelius Centurio uſque ad horam nonam jejunat, & horâ nonâ precatur. *Hæc erant tria tempora Davidis, qui Pſal.* 55. v. 18. *dicit*; Veſperè, manè, & meridiè loquor, & tumultuor, & exaudit vocem meam. Hinc inquiunt Hebræi; צריך אדם להתפלל שלשה פעמים ביום כנגד שלש פעמים שהיום משתנה ׃ Tenetur homo orare tribus vicibus in die, quòd dies quotidiè ter mutetur. *De his paſſim multa ſcribunt Hebræi.*

ו אמר הכוזרי מה המעשים הידועים ׃

VI. *Coſri*; Quænam ſunt illa Opera bona nota?

ז אמר החבר המעשים המנהגים והחקים השכליים הם הידועים ׃ אבל האלהיים הנוספים עליהם לחול באומה אל חי שיחייב שינהיגנה אינם ידועים עד שיבאו מאצלו מ מפורשים

VII. *Judæus*; Opera Moralia ac politica, Statuta item Intellectualia *γνωστὰ* ſunt: ſed Divina, iis ſuperaddita, ut in Populo Deus vivus habitet, qui eum regat, non ſunt nota, donec ab ipſo Deo explicata habeantur. Præterea, neque Opera illa Ethico-Politi-

admodum Job olim singulis septimanis fecit filiorum suorum causâ (*postquam in orbem transivissent dies convivii ipsorum, holocausta secundum eorum numerum offerendo septimo die, & eos sanctificando*) sicut dicitur; *Fortè peccaverunt filii mei*, cap. 1. v. 5. Post hæc (*expurgationem hebdomadariam*) sequitur Medicina Menstrua, quæ est Tempus illud, quo omnia mensium & dierum accidentia exterguntur & expurgantur, sicut dicitur; *Quia nescis quid paritura sit dies*, Prov. 27. 1. Exinde succedunt Tria Festa majora, ad quæ se parat: hinc Jejunium illud magnum (*in Die Expiationum*), quo purgatur ab omni iniquitate præcedente, & consequitur id, quod antea ipsi adhuc deerat in Diebus, Septimanis & Mensibus, anima liberatur ab erroribus cogitatioum, iræ, & concupiscentiæ, ab iisque perfectissimè revocatur & convertitur, tàm in cogitatione, quàm in Opere ipso. Quod si non possit perfectè corrigi & emendari cogitatio, propter fortitudinem Imaginationis eorum, quæ antea se audivisse recordatur, inde à diebus pueritiæ, veluti cantionum vel ænigmatum ludicrorum, & similium, cavebit sibi tamen ab opere, & confitebitur super illis imaginationibus vagisque cogitationibus, & proponet sibi, linguâ suâ eas non proferre, nedum in actum educere, sicut David ait; *Cogitatio mea non transgredietur os meum*, Psal. 17. 3. Jejunio, quod eo die observat, propè similis evadit Angelis, quia illud perficit eum per humilitationem, depressionem, stationem, incurvationem, cantica, laudes; quinimò omnes ejus facultates eo die jejunant à negotiis naturalibus, & occupantur in Legalibus, ac si nulla brutalis in eo natura (*facultas*) esset.

Et tale

שהיה עושה איוב בכל שבוע
בבניו כמו שהוא אומר אולי
חטאו בני ׃ ואחר כן יהיה
עתיד לרפואה החדשית שהיא
זמן בפרה לכל תולדותם
רוצה לומר תולדות החדשים
וחדושי הימים כמו שאמר כי
לא תדע מה ילד יום ׃ ואחרי
כן יהיה עתיד לשלש רגלים ׃
ואחרי כן אל הצום הנכבד אשר
בו יצקה מכל עון שקדם וישיג
בו מה שחסר לנו בימים ׃
ובשבועים ובחדשים ׃ ותנקה
הנפש מהבלבולים המחשביים
והכעסיים והתאוויים ותשוב
מנטות אליהם תשובה גמורה
בין במחשבה בין במעשה ׃
ואם לא תתכן התשובה מ
מהמחשבה בעבור גבורת
הרעיונים עליה במה שקדם
לה מזכרון מה ששמעה מימי
הנעורים משירים וחידות
וזולתם תנקה מהמעשה
ותתודה על הרעיוני' ותקבל
שלא תזכרם בלשונה כל שכן
שתעשם וכמו שנ' זמותי בל
יעבר פי וצומו ביום ההוא צום
שהוא קרוב בו להתדמות
במלאכים מפני שהוא גומרו
בכניעה ובשפלות ובעמידה
ובכריעות ותושבחות ותהלות
וכל כחותיו הגופיים צמים
מהענינים הטבעיים מתעסקי'
בתוריים כאלו אין בו טבע

בשמחה לא בכניעה כאשר
התבאר זה : והסדר הזה
מהנפש כסדר המזון מהגוף
מתפלל לנפשו ונזון לגופו ו
ומתמדת עליו ברכת התפלה
עד עת תפלה אחרת כהתמדת
כוח סעודת היום עד שיסעוד
בלילה וכל אשר תרחק עת
התפלה מהנפש היא הולכת
וקודרת במה שפגע אותה
מעסקי העולם כל שכן אם
יביאהו הצורך לחברת נערים
ונשים ורעים וישמע מה
שיעביר זכות נפשו מדברים
כעורים ונגונים שתטה הנפש
אליהם ולא יוכל למשול בה :
ובעת התפלה מטהר נפשו
מכל מה שקדם ויתקנה לעתיד
עד שלא יעבור שבוע על זה
הסדר עד שיתקן הנפש והגוף
וכב׳ נקבצו מותרים מקדירים
עם אורך השבוע לא יתכן
לטהרם ולנקותם אלא ב
בהעמדת עבודת יום עם מנוחת
הגוף ואז ירצה הגוף בשבת
את אשר חסר לו מששת ה
הימים ויהיה נכון לעתידו
וכן הנפש תזכור מה שחסרה
עם טרדת הגוף וכאלו היא
ביום ההוא מתרפאה מחלי
שקדם ומתעתדת למה שידחה
ממנה החולי בעתיד דומה למה

cum hilaritate & lætitia, non cum afflictione & tristitia, prout explicatum est. (*par.* 2. §. 50.). Atque hic Ordo vel hoc officium Animæ perinde se habet ut Ordo alimenti corporis (*quemadmodum enim Corpus quotidiè indiget suo alimento, ita Anima quoq; indiget alimento spirituali*): Precatio prodest Animæ ipsius, ut Alimentum corpori (vel, *Quod est alimentum corpori, id precatio est animæ*): conservatque eam (*animam*) Benedictio Precationis unius, usque ad Tempus precationis alterius, sicut virtus prandii conservat (*vires corporis*) usque ad tempus cænæ: & quò longiùs abest tempus precationis ab anima, eo magis illa obscuratur & afficitur à negotiis mundanis ipsi occurrentibus; Inprimis si necessitas flagitet vel cogat ipsum interesse consortio puerorum, mulierum, & improborum hominum, & audiat quæ puritatem animæ ipsius turbant, veluti Sermones obscænos, & Cantiones vanas, ita ut ad illa inclinet (*illis delectetur anima*) neque ei dominari possit (sc. animæ): Tempore verò Precationis purificat animam suam ab omnibus præteritis, & pro futuro eam confirmat, ita ut nulla septimana transeat, quâ non hunc ordinem observet, ut sanus sit animâ & corpore (vel, *ut sic animam & corpus corroboret*). Et quia fieri nequit, ut non quædam superflua & turbida congregentur per septimanam, ea expurgari non possunt, nisi per juge exercitium cultus Divini in die Sabbathi, & quietem corporis. Tunc enim corpus reparat id quod ipsi per sex septimanæ dies decessit, & paratius de novo redditur in futurum: Anima reminiscitur ejus quod ex labore & defatigatione corporis deperdidit, & quasi sanatur eo die à morbo præcedente, præparaturque ad id, quod ab ea morbum inposterum potest depellere, quem-

Voluntatem abducant, permoveant ac impellant ad Iram & Cupiditatem ad quæ feruntur (*proclives sunt*): His præmissis, regit Facultas volendi omnia membra ei subservientia, ut id faciant cum diligentia & alacritate, stent (*ad precandum*) quando standum est impigrè, se incurvent, quando se incurvare jubentur, sedeant, quando sedendum est, oculis ad eam respiciant, ut servus respicit ad Dominum suum, manus ab actionibus suis cessent, & complicentur una supra alteram (*ut in oratione faciendum, manus compositas pectori imponendo, dextrâ sinistræ impositâ*) pedes ritè & æquabiliter se disponant (*de hoc quoque observando in Oratione monent Rabbini, vide Majem. in* הלכות תפלה *cap.* 5. & *Maßeches Beráchos cap.* 1. *omnia enim hæc respiciunt ea, quæ in Oratione observanda monent*): omnia denique membra stent quasi consternatione & metu perculsa, ad facienda mandata Imperatoris sui, nullum curantes vel dolorem vel damnum (unde in cap. Talm. אין עומדין scribunt: אפילו אם נחש כרוך על עקבו לא יפסיק *Quod si etiam serpens circumvolvat se calcaneo orantis, non cessabit*), lingua consentiat cum cogitatione, nil quicquam ei addat, neque orationem suam, veluti ex consuetudine aut à natura, effutiat, instar galli gallinacei aut psittaci, sed cum singulis verbis cogitatio & intentio sit conjuncta. Et hoc Tempus (*Orationis*) est Cor Temporis ejus, & Fructus illius; cætera verò tempora sunt tanquam Viæ perducentes ad illud: hujus appropinquationem & adventum unicè desiderat, quia in ea similis fit Spiritualibus (*Angelis*) & elongatur à Brutalibus, Fructusq; præcipuus Diei & Noctis ejus (*viri sancti*) sunt [1.] tria tempora Precationis; Fructus autem Septimanæ est Sabbathum, quod constitutum vel destinatum est ad vacandũ Rei Divinę (*Deo*) & ejus Cultui cum hi-

מהכעס והתאוה : ואחר זאת ההצעה ינהיג הכח החפצי כל האיברים המשמשים אותו בזריזות וחריצות ושמחה ויעמדו בעת העמידה מבלי עצלה וישתחוו עת שיצוום להשתחוות וישבו בעת הישיבה : ומביטות העינים הבטת העבד אל אדניו ויעמדו הידים ממעשיהם ולא תתקבץ האחת עם האחת ותשוינה הרגלים לעמידה : ויעמדו כל האיברים כנבהלים היראים לעשות מצות מנהיגם לא ירגישו על מיחוש ולא על הפסד אם יהיה להם ויהיה הלשון מסכים עם המחשבה לא יוסיף עליו ולא יבטא כתפילתו על הדרך והמנהג והטבע כמו הזרזיר והניבא : אלא עם כל מלה מחשבה וכונה בה ותהיה העת ההיא לב זמנו ופריו ויהיו שאר עתותיו כדרכים המגיעים אל העת ההוא : ותאוה קרבתו שבו מתדמה ברוחניים ויתרחק מהבהמיים : ויהיה פרי יומו ולילו השלש עתות ההם של תפלה : ופרי השבוע יום השבת מפני שהוא מעומד להדבק בענין האלקי ועבודתו

במדרגה שהיא למעלה
ממנה : רוצה לומר המדרגה
האלהית אשר היא למעלה
מהמדרג׳ השכלית : ויסדר
עדתו ויתקנה ודומה לסדר
שסדר משה עליו השלום
לעדתו סביבות הר סיני ומצוה
הכח החפצי שיהיה מקבל
ושומע לאשר יבא מאצלו מצוה
ויעשהו לעתו וישמש בכחות
ובאיברים כפי אשר יצוה מבלי
המרות : ויצוה אותם שלא
יפנה אל השדי׳ המחשבי׳
המתדמים ולא יקבלם ולא
יאמין בם עד שיועץ את השכל
ואם יכשיר מה שיש אצלם
יקבלם ואם לא ימרם ויקבל
החפצי זה ממנו ויסכים ל
לעשותו ומישר כלי המחשבה
ומפנה אותה מכל אשר קדם
מהמחשבות העולמיו׳ : ומצוה
המדמה להמציא ההדור ש
שבצורות הנמצאות אצלו
בעזר הזכרון לדמות אליו
הענין האלקי המבוקש כמו
מעמד הר סיני ומעמד אברהם
ויצחק בהר המוריה וכמו משכן
משה וסדר העבודה וחול
הכבוד בבית המקדש וזולת
זה הרבה : ומצוה השומר
לשמור את זה ולא ישכחהו
ויגער במחשבי׳ ושדיו מבלבל
האמת ומספקו ויגער בכעסני
ובתאוני מהטות החפצי והניעו
והטרידו במה שיש אצלם

dui ſuperiori, h. e. Gradui Divino, qui eſt ſupra Gradum Intellectualem; Dehinc eum (*cœtum*) ordinate diſponit & inſtruit, ad inſtar ordinis illius, quo Moſes b. m. diſpoſuit cætum ſuum circa montem Sinaj; Facultati *Volendi* mandat, ut juſſa ſua accipiat obſequenter, illa promptè exſequatur, facultatibusque & membris reliquis, prout præceperit utatur, ſine ulla reſiſtentia; eidem etiam præcipit, ne reſpiciat ad Dæmones cogitationum imaginariarum (h.e. *imaginationum falſarum*: ſic mox rurſum. *Conf. Majemonidem in More par*. 1. *cap*. 7. *& par*. 3. *cap*. 47. *ubi vocem* שד Dæmonis *vel* Dæmonij *etiam hoc ſenſu uſurpat*), eos neque audiat, neque fidem illis habeat, donec conſuluerit Intellectum; ſi ille eas approbarit, admittere illas poſſe, ſin minus, illis eſſe reſiſtendum; hæc Voluntati (ab Intellectu) eſſe accipienda, & promptè facienda: Organa dein *Cogitationis* dirigit & in ordinem cogit, evacuando eam ab omnibus cogitationibus mundanis, quæ antea in ea erant: *Imaginatrici* Facultati imperat, ut ſibi fingat figuras omnium præſtantisſimas, ope memoriæ vel reminiſcentiæ imaginando Rem aliquam Divinam; veluti Stationem ſeu conventum Sinaiticum (*tempore Legis latæ*), Hiſtoriam Abrahami & Iſaaci in monte Moriæ; Tabernaculum Moſis; Ordinem cultuum Divinorum; Habitationem Gloriæ Divinæ in Domo ſanctuarij, & alia ſimilia plura: *Conſervatrici* facultati mandat, ut hæc omnia fideliter cuſtodiat, neque eorum obliviſcatur: Cogitatricem & ejus dæmones increpat, ne veritatem confundant, & dubiam reddant; Ὀργιστικὴν & Ἐπιθυμητικὴν objurgat, ne

Gubernator esset civitatis alicujus, eodem modo per Justitiam eam gubernaret, quâ regimen exercet in corpus & animam suam. *Facultates* ἐπιθυμητικὰς Concupiscentiæ refrænat, & cohibet eas ne in excessu peccent, largiendo ipsis portionem suam, & suppeditando ea, quæ impleant defectum eorũ; veluti cibum & potum sufficientem, quantum sc. æquum est pro iis (*non quantum appetunt*); Lotionem item (*h.e. quæ ad voluptatem pertinent decentem*) & quæ ad eam necessaria eodem modo. *Deinde* in ordinem cogit & continet Facultatem irascendi ὀργιστικὴν quærentem vel appetentem victoriam, dando ei portionem suam per Victoriam utilem in Scientiis, Artibus, & reprehensione hominum malorum. *Sensibus* dat suum, quoad ipsis conducit: Manibus, Pedibus, & Linguâ suâ utitur ad res necessarias & utiles; ut & Auditu, Visu, & Sensu communi, qui illos (*Sensus exteriores*) sequitur: Post hæc Phantasiâ, Cogitatione, imaginatione, & memoriâ: Dehinc appetitu & voluntate, quæ præcedentibus omnibus utitur: Universa autem simul sunt veluti ministri servientes imperio Intellectus (*Intellectui*): neque derelinquit ullam ex istis facultatibus & membris, ut alicui plus tribuat quàm par est & ei debetur, reliquis verò minus. Posteaquam his omnibus necessaria procuravit; Naturalibus quidem (*facultatibus*) somnum & quietem sufficientem; Vitalibus, vigilationem & motum debitum pro negotiis mundanis, tùm inclamat vel convocat cætum suum, instar Dominatoris vel Imperatoris, cujus voci totus exercitus ejus obsequitur & paret, ut adhæreat Gradui su-

כי אלו היה מושל במדינה
היה נוהג בה בצדק כאשר
נהג בגופו ובנפשו : וחסם
הכוחות המתאוים ומנע אותם
מן הרבוי אחר אשר נתן להם
חלקם המספיק להם מה שימלא
חסרונם מהמאכל המספיק
והמשתה המספיק על הדרך
השוה והרחיצה וכל צרכיה על
דרך שוה גם כן וחסם הכחות
הכעסנים המבקשי' לנצוח
אחר אשר נתן להם חלקם
בנצחון המועיל בדברי ה
החכמות והדעות וגערת
האנשים הרעים : ונתן
לחושים חלקם במה שמועיל
לו ומשמש בידיו ורגליו ולשונו
בענין הצורך וכחפצו המועיל
וכן השמע והראות והרגש'
המשתתפת הולכת אחריה'
ואחר כן היצר והרעיון ו
והמחשב והזכרון : ואחר כן
הכח החפצי המשתמש בכל
אלה : והם משמשים
עובדים לחפץ השכל : ולא
עזב אחד מאלו הכחות ו
והאיברים שירבה במה שהוא
מיוחד בו ויפחית הנשארים :
וכאשר עשה צרכי כל אחד
מהם ונתן לטבעיים מה
שיספיק להם מהמנוחה
והשינה ולחיונים מה שיספיק
מהקיצה והתנועה במעשה
העולם אז יקרא על עדתו
כמושל הנשמע שקורא אל
חילו השומע לעזור לו ולהדבק

ut mentiantur. *Ad quem locum iterùm in allegato loco ex Chórat hallevávo. scribitur*; זה מורה כי רוא היה לבוש החסידים מקדם והיו לובשים אותו אנשי הדור ההוא להחניף Hoc docet, Palliũ pilosum fuisse antiquitus vestem virorũ Sanctorum; quâ viri generationis illius hypocriticè usi fuerunt. *In Tal. Tract. de Sabbatho fol. 56. col. 2. mentio fit cujusdam qui vocabatur* נתן דצוציתא *De eo Baal Aruch scribit*: Quare eum sic vocârunt? שהיה לו חלוק של עור של עזים שׂשורטין את בשרו שיהא לו כפרה שהיה בעל תשובה quia habebat indusium è pilis caprarum, qui incidebant carnem ejus, quia agebat pœnitentiá.

ב אמר הכוזרי אם כן ספר לי מעשה החסיד שבכם היום :

II. *Cosri*; Si ita sit, expone mihi Actiones vel agendi rationem Viri Pii & Sancti (חָסִיד) inter vos hoc tempore!

ג אמר החבר החסיד הוא הנזהר במדינתו משער ומחלק לכל אנשית טרפם וכל ספקם וינהג בהם בצדק : לא יונה אחד מהם ולא יתן לו יותר מחלקו הראוי לו וימצאם בעת צרכו אליהם שומעים לו ממהרים לענותו בעת קראו יצום ויעשו כמצותו ויזהירם ויזהרו :

III. *Judæus*; הֶחָסִיד *Sanctus & Pius* est, qui prudenter in civitate sua omnibus & singulis dimetitur & distribuit demensum suum, omnemque sufficientiam; justitiam observat, neminem opprimit vel defraudat, nullique ultra portionem ei debitam & convenientem largitur, ut tempore necessitatis eos ad nutum sibi obsequentes habeat, promptos ad ipsum exaudiendum quando clamaverit, ad exequendum quod mandaverit, & omittendum quod prohibuerit.

N O T A.

Hoc paragrapho descriptionem parabolicam proponit Viri Religiosi Judaici horum temporum; quam in sequentibus per particularia ejus officia & exercitia, tùm erga seipsum, tum erga proximum, tùm erga Deum, ulteriùs illustrat & declarat.

ד אמר הכוזרי על חסיד שאלתיך לא על מושל :

IV. *Cosri*; De Viro Sancto & Religioso rogavi te, non de Dominatore & Principe.

ה אמר החבר החסיד הוא מי שהוא מושל נשמע בחושיו וכחתיו הנפשיים והגופיים ומנהיגם הרנהגה הגופית כמו שנאמר ומושל ברוחו מלוכד עיר : והוא המוכן לממשלה

V. *Judæus*; Atqui חָסִיד *Vir sanctus* revera est *Dominator*, ad nutum suum habens sensus, & facultates suas omnes, tam animales, quàm corporales, easque regimine corporali regens (*Sic distinguit hoc regimen, quâ homo seipsum regit, a regimine civili, & œconomico*) sicut dicitur; *Qui dominatur Spiritui suo, melior est quàm qui capit urbem*, Prov. 16.32. Et meritò nomen *Dominatoris* ei compétit! Nam si

ditationem, Occupationem, Esum, Potum, Appetitum concubitus, Studium divitiarum, Oeconomiæ & rei familiaris, Beneficentiæ exercendæ erga pauperes, & per opes suas quoque Legis & Religionis studium fovendi & promovendi, (*quorum omnium curâ tangitur & afficitur anima*), si in his aliquem defectum vel impedimentum aliquod experiatur, tandem pænitebit, quòd animam suam his adstrinxerit; pœnitentiamque ejus augebit, quando se à Re Divina elongatum sentiet, ad quam appropinquare laboravit.

והעיון והעסק והאכילה ו
והשתיה והמשגל והריוח ב
בממון ותקנת ביתו ועזרת
דלים ועזר התורה בממונו
כשיראה שום קלקול הלא
ישאר מתחרט על מה שקשר
נפשו אליו ויוסיף בחרטתו ר
רוחק מהענין האלקי אשר
טרח להתקרב אליו :

N O T Æ.

[1.] *In libro* חובת הלבבות, *in* שער הפרישות *cap. 3. in quo tres Ordines seu Classes constituuntur Virorum Sanctorum, se propter gloriam Dei & amorem Legis à mundo Separantium*; Prima classis dicitur esse eorum, qui ut summum gradum הפרישות Sanctimoniæ teneant, להדמות באישים הרוחניים & Angelis assimilentur, derelinquunt omnia quæ ipsos abstrahunt à Deo, וברחו מן הישוב אל המדברות והישימון וההרים הגבוהים מקום שאין צוות ולא חברה & ex locis habitatis fugiunt in deserta & solitudines, ubi nullum habeant sodalitium & consortium, comedentes herbas terræ & folia arborum, & vestientes se pannis laceris & laneis &c. *Et cap. 6.* וכן היה מנהג בני הנביאים בדור ההוא ואשר לפניו שיניחו העסק בישוב העולם וההשגחה בעניני הגופות ויצאו למדברות כדי שתתיחד נפשם ומחשבתם לאלהים : Sic fuit consuetudo Filiorum Prophetarum illo sæculo (*Eliæ sc.*) & antè, ut omnia negotia mundana, & curam rerum corporalium relinquerent & in deserta se conferrent, ut Anima & Cogitatio ipsorum unicè in Deo defixa esset. *An forte huc quoq; referendum exemplum Johannis Baptistæ, de quo dicitur, Lucæ cap. 3. v. 2. quòd verbum Domini ad ipsum factum sit* in deserto, *& Matth. 3. 1.* Temporibus illis affuit Johannes Baptista prædicans in deserto Judææ. *Sic Mar. 1. 4. Sic in victu, potu, amictu quoq;, severioris & austerioris vitæ, ad imitationem Prophetarum & filiorum Prophetarum, exemplum illum præbuisse, Scriptura docet. Ut enim Evangelistæ de eo scribunt, illum vestimentum habuisse* ex pilis camelorum: *ita Hebræi quoq; scribunt*, Pilosam vestem *olim viros Sanctos gestare solitos fuisse. Colligunt id ex Zach. 13. 5. ubi legitur*, Et in die illa pudore afficientur Prophetæ, quisq; à visione sua, quam prophetaverit, nec induentur ultrà pallio piloso, ut men-

בני הנביאים · ואך בזמן
הזה ובמקום הזה והעם הזת
ואין חזון נפרץ עם מיעוט
החכמה הקנויה והעדר
החכמה ההיא הטבעית מי
שהכנים עצמו להנזר בפרישות
כבר הכנים נפשו ביסורין וחולי
נפשי וגשמי ותראה עליו
דלות החלאים וידיו סבורים
בני אדם שהוא דלות הכניעה
והשפלות וישוב נאסר מואס
בחייו מפני קיצתו במאסריו
ומכאוביו לא מתאותו לבדידות
ואיך לא יהיה כן והוא איננו
דבק באור אלהי שימצא בו
צורת הנביאים ולא הגיע
לחכמות שמספיקים להתעסק
בהם ולמצוא עריבות בם שאר
חייו כפילוסופים ואמור כי הוא
ירא וחסיד אוהב שיפגע אלקיו
בבדידות והעמידה והתחנ׳
והתפלה במה שהו׳ יודע
מהתחנוני׳ והבקשות אלה
החדשות אין להם עריבות כי
אם ימים מעטים בעוד שהם
חדשי׳ וכל אשר ישנו על הלשון
לא תפעל להם הנפש ולא ימצא
להם כניעה ולא חנינה וישאר
בעתי היום והלילה ונפשו
תתבענו בכחתית אשר נטבע׳
עליהם מהשמע והראיה והדבור

tur *Filij Prophetarũ*. [1.] Hoc verò noſtro tempore, (*quando Majeſtas & Præſentia Divina abſceſſit*) in hoc Loco (*extra Terram ſanctam*) & in hoc Populo, deficiente Viſione illâ olim copiosâ, rarâ exiſtente & parcâ Sapientia illa habituali (*per Spiritum ſanctum infuſa, ut olim in Elia & Enocho*), ſublatâ etiam inter nos Scientia illâ Naturali (*qualem habebant Philoſophi, Socrates & alij*); quicunque jam conatur ſe per Seceſſum a mundo ſeparare, is conijcit animam ſuam in afflictiones & morbos corporis & animi, unde videtur hominibus, ac ſi attenuatio illa, quæ ex morbis in eo conſpicitur, ſit ex humiliatione illâ, tandemque, ita afflictus, abominatur vitam ſuam, ex tædio afflictionum & dolorum ſuorum, non ex amore & deſiderio ſolitudinis. Et quî quæſo aliter fieri poſſet? cùm non adhæreat Luci Divinę (*ſicut Enoch, Elias, & Filii Prophetarum, de quibus ſuprà*) in qua habetur Societas Prophetarum (*Angelorum, ut ſuprà*), neque aſſecutus ſit Scientiarum (*humanarum & naturalium*) cognitionem ſufficientem, per debitum ad eas diſcendas ſtudium, ut in iis ſuavitatem & dulcedinem (*delectationem*) reperiat per reliquum vitæ ſuæ tempus, ſicut Philoſophi. Dices, Illum tamen eſſe Dei Timentem, Sanctum, libenter converſari cum Deo in ſolitudine, ſtando, precando, deprecando, & orationes quasvis quas tenet, recitando, (*atq. ita ex hu delectationem capere*)! Hæc verò ſunt nova, neq; delectationem pariunt niſi ad dies paucos, dum adhuc ſunt nova, & quo magis in lingua inveteraſcunt (*per crebram & jugem repetitionem*) eo minus iis afficitur anima (*ex conſuetudine ſc. in naturam tranſeuntia*), neq; iis adeſt vel humiliatio vel devotio: Quin imò diu noctuq; animâ ejus ipſum ſollicitante per facultates ei impreſſas, Auditum, Viſum, Sermonem, Me-

conſortio Angelorum, unde non moleſta ipſi eſt Vita ſolitaria & anachoriſmus; illi enim (*Angeli*) ſunt ſodalitium ejus; quinimò odit multitudinem & frequentiam populi, quia vacuus eſt à cura rerum mundi hujus inferioris, & plenus Viſione & Contemplatione Regni cœlorum, quod non indiget cibo & potu. Qui ita ſunt comparati, illis competit Solitudo perfecta: Mortem deſiderant, quia pervenerunt ad ſummum (*in hac vita*) gradum, quo majorem & altiorem ſperare non poſſunt. Sapientes *Philoſophorum* amant Solitudinem, ut purificentur & defæcentur cogitationes ipſorum, ad gignendas ex opinionibus ſuis veras conſequentias, quò ſic pertingant ad veram cognitionem eorum quæ ipſis erant dubia; ſimul, tamen amant aliquando congreſſum Diſcipulorum, cum quibus ingenium & memoriam exerceant; ſicut ſcilicet qui oberrat (*totus occupatus eſt*) in conquirendis divitiis, odit aliorum converſationem & commercium, quàm eorum cum quibus negotiari poſſit, lucri faciendi causâ. Hic fuit gradus Socratis, & ejus ſimilium. Ad horum Solitariorum ſeu anachoretarum gradum non eſt quod pervenire ſperes. Et quamdiu Majeſtas Divina præſens fuit in Terra Sancta & in Populo ad Propheticm diſpoſito & præparato, plures extiterunt, qui ſe à mundo ſeparaverunt, & in deſertis habitaverunt, converſantes tamen cum ſui ſimilibus, nec prorsùs & omninò ſolitariè viventes. Adjuti autem fuerunt Sanctitate & puritate hac ad aſſequendam Sapientiam Legis, & ejus operum, quorum ope ad gradum illum (*quem quæſiverunt; Propheticum ſc.*) pervenitur. Et hi ſunt, qui vocantur *Filii*

המלאכים ולא יהיה משתומם ביחידות ובבדידות אבל הם צותו וישתומם בלא עם מפני שנעדר ממנו עני העולם השפל ונתוסף עמו ראות מלכו׳ שמים אשר לא יהיה צריך עמה לאכל ולמשתה ולכמו אלה תהיה ראויה הבדידות השלמה ׃ אך מתאוים המות מפני שהגיעו אל התכלית אשר אין אחריה מדרגה שיקוו תוספתה ׃ ולחכמים ה המתפלספים אהבה בבדידות כדי שתזככנה מחשבותם לילד מסברותם התולדות האמתיות עד שיגיעו אל האמת במה שנשאר עליהם מספקות ורוצים עם זה פגיעת תלמידים שיביאו אותם אל המחקר והזכרון כמי שעסקה בקבוץ הממון והוא שונא להתעסק אלא עם מי שיסחור כדי שירויח עמו וזאת מדרגת סקראט והחומה לו ׃ ואלה היחידים אין תקוה להגיע למדרגת׳ אבל בהמצ׳ השכינ בארץ הקדושה בעם המוכן לנבואה היו אנשים נפרדים ושוכנים במדברות מתחברים עם מי שדומה להם לא היו מתבודדים לגמרי אבל היו נעזרים על חכמות התורה ומעשיה המקרבי׳ אל המדרגה ההיא בקדושה ובטהרה והם

כן אשאל אותך על טענתכם
על הקראים : ואחר כן
אבקש ממך בדעות ובאמונה
שרשים ואחר כן אשאלך על
מה שנשאר בידכם מן החכמות
הראשונות :

Dei Cultoris inter vos. Postmodum etiam te rogabo, ut quæ contra Karræos habeatis, mihi exponas: Dehinc petam à te quædam de fundamentis articulorum fidei sciendorum & credendorum; denique etiam de reliquiis quæ vobis supersunt ex artibus ac disciplinis veteribus (*Philosophicis sc. Physicis præsertim, Metaphysicis, & similibus*).

FINIS SECUNDAE PARTIS.

PARS TERTIA.

מאמר שלישי

אמר החבר מנהג ה
העובד א
אצלנו א
איננו נגזר מן העולם שלא יהיה
למשא עליו וימאס החיים שהם
מטובות הבורא וזוכר טובתו
עליו בהם כמו שנאמר את
מספר ימיך אמלא והארכת
ימים אבל אוהב העולם ו
ואריכות הימים מפני שהוא
מקנה אותו העולם הבא
וכל אשר יוסיף טובה יעלה
מדרגה לעולם הבא אך הוא
מתאוה זה אלו היה מגיע
למדרגת חנוך שנאמר בו
ויתהלך חנוך את האלקים או
למדרגת אליהו זכור לטוב ו
ולהפנות עד שיתיחד לחבורת

I. IUdæus; Consuetudo seu Ratio vivendi Cultoris Dei (*Religiosi*), *apud Nos* est hæc: Non se abscindit & separat à Mundo, ne (*hæc separatio*) ipsi fiat onus, & Vita tædio, quæ est ex præcipuis Dei donis, in qua (*homo*) commemorat Dei erga se beneficia, sicut dicitur; *Numerum dierum tuorum implebo*, Exod. 23. 26. Item; *Et prolongabis dies*, Deut. 22. 7. verùm diligit mundum, & longitudinem dierum, quatenus per eam acquirit mundum venturum (*vitam æternam*), & quò quis plus boni facit (*in hac vita*) eo altiorem gradum sibi struit ad mundum futurum. Appetit autem & desiderat hoc (*nempe Solitudinem, & separationem à consortio hominum*) tùm demùm, si pertingat ad gradum Enochi, de quo legimus: *Et ambulavit Enoch coram Deo*, Genes. 5. 24. aut ad gradum Eliæ, faustæ memoriæ. Ita verò solitariam vitam agendo, unitur cum

quando dicimus שַׁמְתִּי׳ קַמְתִּי &c. sine Kametz, quod doceat de secunda radicali; juxta authorem nostrum, reductio accentus ad penultimam ejus defectum supplet; quòd ex productione Spiritus quiescens nascatur, atque sic duæ motiones juxta mensuram duarum quiescentium se invicem consequuntur, in שָׂם nempe Vav quiescens occultè, & Mem quiescens apertè, quæ ambæ debent inveniri in radice שום; *ut sc.* קַמְתִּי *dicatur quasi* קָאַמְתִּי *ex quo prima motio cum Kametz est abjecta, & retenta secunda τȣ̃ Pathach.*)

[11.] Hìc reddit causam, quare ea Nomina quæ sunt formæ דֶּרֶךְ׳ מֶלֶךְ *sint penacuta; cùm Sagol non trahat post se literam aliquam quiescentem, ac proinde non produci posse videatur. Causam videtur dicere esse hanc, quòd ultima non possit acui seu produci in pronuntiando. Si enim id fieret, traheretur post Sagol secundum quiescens, ex suspensione sc. illa spiritus in pronuntiando nascens. Id verò dicit esse insolens in fine vocis, juxta affectionem linguæ secundam. Quòd in* אָמַר *& similibus ultima acuatur, id hoc non infringere, quia alia sit ratio Verborum, quàm Nominum.*

[12.] *Sic Masora Genes 30.19. quatuor numerat* בֵּן*, quæ ante Makkaph habent Tzere: & vice versâ septem, cum Accentu & Sagol.*

[13.] *Muscatus scribit, illum respicere ad duo* וַיִּשְׁחָט*, quæ leguntur sic cum Kametz ad Schalschéleth (qui non est ex distinguentibus) Levit. cap. 8. 15. & 23. Horum verò posterius tantùm in nostris libris scribitur cum Schalschéleth, prius cum Revíah. Adducuntur hæc duo etiam à Kimchio in Michlol fol. 20. b. & 21. a. pro exemplis eorum, quæ extra pausam cum Kametz notantur.*

Sed prolixum nimis foret, omnes istas subtilitates Grammaticas, quarum hìc meminit, vel explicare, vel examinare. In quibusdam enim à communibus Grammaticorum regulis recedit, & suas peculiares opiniones habet. Quædam adeò dubiè proponuntur ab eo, ut vix ejus mens possit percipi, aut certè non nisi magno labore. Non ea nobis hoc tempore ætas, non mens, non otium, his spinis evolvendis immorari. Neq; fortè Lectoribus omnibus grata foret nimis scrupulosa hìc diligentia. R. Muscatus ea in re satis operosè suam industriam exercuit, nec tamen ubiq; sibi satisfecit. Cui tamen vel volupe, vel per alia integrum est, profundiùs in illa inquirere & penetrare, non sine fructu eum consulet. Nos cum authore nunc ad alia progredimur.

LXXXI. *Cosri*; Hæc mihi sufficiunt, ad amorem hujus linguæ apud me conciliandum. Porrò precor te, ut nunc te mecum conferas ad explicandam rationem Veri Dei Cul-

אמר הכוזרי די לי בזה פא
לחבוב הלשון אצלי ואני מחלה
פניך שתעתק עמי אל תואר
העובד אלקי׳ אצלכם: ואחר

[5.] *Hoc exemplum* וְשָׂמְתִּי שַׂמְתִּי *hîc videtur esse aljenum & irreptitium. Quamvis enim* וְשָׂמְתִּי *posit Futurum esse, id tamen non fit ratione punctationis, sed habetur ex conjunctione vocum & orationis serie.*

[6.] *Hîc nullum exemplum apponit, quomodo Tzere & Sagol differentiam faciant inter Nomen & Verbum. Fit id in* אוֹמֵר *&* אוֹמֶר; *Cum Tzere est Participium; cum Sagol est Nomen &c.*

[7.] *Hîc jam in specie redis ad ostendendam accurationem illam linguæ Hebrææ, quam habet ratione Punctorum vocalium. Dicit,* Vocales dividi priùs in Kamez-Pathach, & Chirek; *ubi Muscatus existimat illum per Kamez intelligere* Cholem, *& respicere ad id quòd ista tres vocales à veteribus Grammaticis vocentur* מוּסָדִים *Fundamentales, quòd reliquæ ratione figuræ suæ ex his oriantur. Quod ipsum etiam hîc docet author, dum ostendit, quomodo septem illæ vocales, quæ suprà nominatæ sunt, omnes sub his comprehendantur, & ad eas referantur, dum ait;* deinde *dividuntur in* Kametz magnum, *quod propriè est Kametz;* in Kametz medium, *quod est Cholem; &* Parvum, *quod est Schurek* (& hæ tres oriuntur ex Kametz quod ille vocat, h. e. ex Cholem); in Pathach magnum, *quod propriè est Pathach; &* Parvum, *quod est Sagol* (hæc duo referuntur ad Pathach); in Chirek magnum, *quod est Chirek; & Parvum, quod est Tzere* (hæ duæ referuntur ad Chirek).

[8.] *De modis pronuntiandi Scheva apud veteres, & quomodo omnium reliquarum vocalium naturam induat, prolixè tradunt Grammatici Hebræorum, R. Jehudah Chijug, Aben Esra, Kimchi, Ephodæus, Balmesius, alij, & hoc quoq; loco ex eis Muscatus.*

[9.] *In Hebræo exemplari utriusq; editionis legitur,* והשלישית מבלי הטעמים Tertia proprietas est sine accentibus. *Quæ lectio procul dubio vitiosa & corrupta est. Itaq; Muscatus legendum putat,* מעלת הטעמים Nobilitas vel præstantia Accentuum, *quod nos sequuti sumus; aut* תבלי הטעמים Tertia proprietas sunt condimenta Accentuum, *quòd Accentus dictionibus gustum & saporem addant, ut condimenta cibis.*

[10.] *Muscatus ita explicat;* שַׂמְתִּי quando Milhel seu penacutum est, congregantur in eo duæ partes dictionis movendæ, una post aliam se invicem consequentes ad mensuram duarum quiescentium, ac si diceretur וּשָׂמְמְתִּי Et quia est ex quiescentibus secundâ radicali Vav, cujus radix est שוּם; & quiescens occulta, quæ post Kamez trahitur in קָם est Aleph, quod aliquando exprimitur, ut in וְקָאם Hos. 10. 14. loco sc. secundæ radicalis Vav, prout literæ יהוא inter se permutari solent; hinc quando

NOTÆ.

[1.] *Quia per ejus excitationem homo fit alacrior, sicut è contra sedendo & quiescendo torpor oritur, & sopor facilè hominem obruit, neque ita feliciter lecta retinet memoriâ. Meminit hujus rei Ephodeus in Præfatione, Regulâ de Scripturæ lectione septimâ, & addit, de hac consuetudine fortè intelligendum, quod Exod. 2. 18. legitur;* Et omnis populus videbant voces, & timebat populus, & moverunt se;

[2.] *Meminit hujus rei iterum Ephodeus Regula decimâ, & addit:* Ita fuit in temporibus illis, quibus magno numero, centenis, millénis, imò myriadibus, Legis studio vacabant, adeò ut & opifices, quando à labore suo otiosi fuerunt, nihil aliud egerint; Nunc autem, quando plures sunt Libri quàm Scribæ, & opifices cùm otiosi sunt sequuntur vanitates, ludunt aleis, latrunculis, vel aliis ludis, hæc causa cessat, & remanet causatum, ex consuetudine antiquorum. *Muscatus scribit, olim non tantùm Librum Legis ita in magnis membranis, & grandioribus characteribus scribi solitum fuisse, sed etiam Prophetas, & Hagiographa.*

[3.] *Hic jam continuat Author in præcedentibus cœptum Discursum de præcellentia Linguæ Hebrææ supra alias, & præter ea quæ §.78. adduxit, alia jam affert Grammaticalia, ad hujus Linguæ proprietatem spectantia, è quibus ejus eximiam præstantiam & accurationem ostendit. Ad scopum & intentionem ejus assequendam scribit Muscatus, sciendum esse, Linguæ Hebrææ proprietatem juxta authoris mentem tripliciter considerari;* Primò *respectu literarum & vocum singularum, prout illæ sunt punctandæ & pronuntiandæ juxta naturam suam, nullâ prorsus ratione habita ordinis, consequutionis & elegantiæ orationis totius;* Secundò *respectu Elegantiæ vocum conjunctarum, & constructionis orationis totius;* Tertiò *respectu moderat[illegible]us Lectionis juxta Accentus, ut ea sensui & rebus lectis sit congrua & conveniens:* De prima *proprietate illum agere à verbis* מבלי טעות *Inde usque ad* העולה היא למעלה : *usque ad,* ואחרי זה מעלת הנקוד וכו' *de proprietate secunda: Verbis sequentibus,* ולטעמים עוד תנאים אחרים *de proprietate tertia: Hinc & ulteriùs illum in specie explicare singula fusiùs, quæ in genere hactenus dixerat.*

[4.] *Per* Septem Reges *non intelligit Accentus (de his enim postea demùm agit) sed sic veteres vocabant Vocales omnes proprias (excepto Scheva), & ita numerabant; Kametz, Tzere, Chirek, Cholem, Schurek, Pathach, Segol; sub his reliquas etiam comprehendentes, Kametz-chatuph, Kibbutz, & Chirek breve. Qui volet, consulat hic Muscatum, Aben Esram in libro Tzachut, & Tractatum nostrum de Punctis pag.202.*

ואשר בא על התכונה ה
הראשונה ולא שינתה אותו
התכונה השנית בנקוד אלא
בדבור בין שהוא נפרד בצרי
וסמוך בסגול ואפשר ש
שימשכהו הטעם כמו בן יאיר
בן שמעי והוא על תכונתו
הראשונה בסגול ; ואפשר
שיחפזנו הטעם מלרע שהוא
בצרי ; ולמחבר החכמה הדקה
הזאת סודות נעלמים ממנו
ואפשר שעמדנו על קצתם
וכוון בהם להעיר על הפרושים
כאשר אמרנו בהעולה הוא
למעלה ובמה שמבדיל בין
העובר והעתיד ובין הנפעל
העומד והנפעל העובר וינקדו
נאסף אל עמי בקמץ וכאשר
נאסף בפתח וינקדו וישחט
בקמץ ואם אינם במקום
הפסק דבור זה היה במקום
הפסק ענין והרבה שמנהיגים
הסגול הבא אחר הזרקא מנהג
האתנח והסוף פסוק והזקף
בזולת התכונה הראשונ' ואלו
הייתי מרחיב בשער הזה הייתי
מאריך הספר ולא הראיתי לך
כי אם מעט מהחכמה הזאת
הדקה ושאיננה מופקדת אבל
היא בעלות ובמסורות ;

est in מראם מעשם. Sunt etiá quædá in quibus affectio prima nō mutatur per secundam in punctatione, nisi בדבור h.e. ratione accentus, vel, ob accentum, sermonem promoventem; Veluti בֵּן, quod, cùm absolutum est, scribitur cum Tzere; constructum, cum Sægol, & sic quandoque cum accentu Merca ut in בֶּן יָאִיר בֶּן־שִׁמְעִי Esth. 2. 6. ubi (*scriptionis sc. ratione*) juxta primam proprietatem est cum Sægol (*in* בֶּן יָאִיר *quia sensûs ratione est constructum*); quandoque cum accentu accelerante est cum [12.] Tzere, (*quia sensus ratione est absolutum*).

Denique habuit author Scientiæ vel Artis hujus rationes nobis occultas, quarum aliquas fortasſis assequimur, quibus voluit monére de certis expositionibus (*quibus voluit deducere nos ad expositionem & intelligentiam sensûs*) sicut diximus de הָעוֹלָה היא למעלה Eccles. 3.12. (ה *sc. in* הָעוֹלָה *esse He hajediah, non He interrogationis, quia est cum Kametz*): Sic etiam quòd distinxit inter Præteritum & Futurum (veluti וַאֲבָרְכֵהוּ וַאֲבָרְכֵהוּ, ubi וַ facit Futurum, וְ Præteritum): inter Præteritum & Participium Niphal, veluti נֶאֱסָף (*cum Kametz*) Genes. 49. 29. est Participium, נֶאֱסַף (*cum Pathach*) Num. 27.13. est Præteritum. Sic וַיִּשְׁחָט punctatur cum Kametz etiam extra pausam seu distinctionem sententiæ, ratione habitâ sensus (*non Accentus*).

Sæpè etiam Sægol solent mutare quod venit post Sarka, perinde ut solet fieri in Athnach & Soph-pasuk, vel Sakephkáton, non habitâ ratione proprietatis Linguæ primæ. Quod si autem vellem me dilatare in hæc materia, prolixus nimis evaderet liber. Neq; enim nisi paucissima de hac scientia tibi tradidi, quæ subtilis est, neque ratione destituta, sed suas habet causas & rationes, easque à Majoribus sic acceptas (*vide par. 3. à §. 25. ad 35.*)

transferatur vocalis aliqua mobilis, aut proximè ſequatur א, ut in אֵצֵא. Cum Sægol itaque punctandum fuit אֶעֱשֶׂה; quia eſt vocalium minima, & ſæpè in Tzere convertitur ac pro eo uſurpatur, ſi quando opus eſt juxta proprietatem ſecundam aliam vocalem in ejus locum ſubſtituere in diſtinctione ſententię & pausâ, & quaſi nullus apparet in his τῷ He locus, niſi in pauſatione, aut in accentu, adeò ut ſæpiùs poſt illud ſequatur Dageſch, ut ; אֶעֱשֶׂה לְּךָ, Item אֶבְנֶה לִּי, ubi in pronuntiando non apparet, (non animadvertitur) quod non ita fit in Tzere; in וְיָבֵא לִי ,אָבֵא ,אֵצֵא. Nunquam enim poſt illud venit Dageſch: Tzere autem venit propter apparentiam τῦ Aleph. Quàm exigua τῦ He fuerit habita ratio (*h. e. quàm nihili reputetur in illis He in pronuntiatione*), vel hinc apparet, quòd ſæpè illud abjiciatur è ſcriptura & voce; ut in וַיַּעַשׂ וַיִּקֶן וַיִּבֶן. Et quî quæſo poſſet reſidere ה in Tzere (*propriè ſc. & naturaliter*)? Apponitur itaque vocalis leviſſima, nempe Sęgol; ſc. juxta affectionẽ primam, donec eam affectio ſecunda deinde transferat ſeu mutet in Tzere, in pauſa. Sic miramur de מִקְנֶה, מַרְאֶה, מַעֲשֶׂה, & aliis hujus formæ, quòd illa in conſtructione habeant Tzere, extra conſtructionem autem Sægol, & videtur nobis contrarium eſſe debere. Quando verò cogitamus, tertiam radicalem, quæ eſt ה, quaſi nihil reputari, ac ſi illæ voces tantùm eſſent מִקֶן, מַעֲשֶׂ, מַרְאֶ, non competebat eis alia vocalis quàm ſægol: neceſſitate autem flagitante (*ſc. in conſtructione*) ut appareret in quieſcente literâ occultâ, ut in מַעֲשֵׂהוּ מַרְאֵהוּ, מַרְאֵם מַעֲשֵׂם cõvertitur Sęgol in Tzere, quod fit in conſtructione loco Pathach, quod eſt in.

או תפול.על אלף כמו אצא ׃
וראוי להעתיק אעשה אל סגול
מפני שהוא המעט שבתנועות
ישוב וישתתף עם הצרי כ
כשיצטרך בתכונה השנית
לישבו תמורתו בעמידה וכמעט
שלא יראה לה באעשה מקום
אלא בהפסק או בטעם ויקל
הדגש עמה אעשה לך אבנה
לי עד שלא תראה מה שאין כן
באצא ואבא ויבא לי ׃ ולא
יבא אחריו דגש ויבא לפניו צרי
בעבור הראות האלף והלא
תראה קלותם בהא עד
שהפילוה מן הכתב והלשון
בויבן ויקן ויעש ׃ ואיך תתישב
בצרי אבל היא נותנת המעטה
שבתנועות והיא הסגול ׃
זה בתכונה הראשונה עד
שתעתיקנה התכונה השנית
אל הצרי בהפסק ׃ וכן נתמה
ממראה וממעשה ומקנה
וחביריהם מפני שנראה אותם
כסמוך בצרי ובלתי סמוך ב
בסגול ונהיה סבורים שהאמת
בהפוך זה ׃ וכאשר נחשב על
למד הפעל הנחה והיא ההא
כי היא נחשבת כאין וכאלו
השמות האלה אינם כי אם
מרא מעש מקן לא היתה
ראויה לזו הסגול עד שיבוא
צורך להראותה בנח רפה
במראם ומעשם ומראיהן
ומעשיהן הושב הסגול צרי ל
לעמוד בעת הסמוך במקום
הפתח במראם ומעשם

ויהיה בין העין והלמד נח רפה
אחר סגול וזה דבר תמה ואין
תמה בפא כי אי אפשר להבליע
נח ומקום הנח רק : והמשך
ההוא שהוא מלעיל אמנם
הוא במקום נח נראה כנגד
פן על לא כנגד פא על שכאשר
היה באתנח ובסוף פסוק שב
פעל כנגד פא על וראינו צורך
המשך כאשר אמרנו בשמתי
ושמתי וכן נתמה משער ונער
וחביריהם על המשך הפא
שלהם והיא פתח ונחשב
ונראה שהוא במקום פעל
ואמנם נפתחו בעבור אחהע :
ועל כן לא נשתנה בסמוך
כאש' ישתנה נהר וקהל וזהב
בסמוך כי הוא על משקל דבר :
וכן אעשה יעשה אבנה אקנה
בסגול עם נח רפה ונחשוב
בדמיון הראשון שהוא אפעל
יפעל ונראה שעין הפעל לא
נכנרה על משך אבל על נח
נראה עם פתח לעולם ויש לנו
אמתלא על שלא נוקד בפתח
גדול והיו אומרים אעשה
בעבור שלא תפול פתח על הא
נחה אלא בקמץ והקמץ משוך
ועין הפעל איננו משוך כל עקר
אלא אם תעתק אליו תנועה

monis Hebræi requiſituram, ut produceretur ſecunda radicalis, & fieret vox Mihrah ſeu Acuta, literâ quieſcente occultatâ & incluſâ poſt alterum Sægol inter ſecundam & tertiam radicalem: Id verò foret mirum (*inſolens*) cùm non ſit mirum de prima radicali, quia ea non poteſt eſſe ſine quieſcente, loco utpote quieſcentis vacuo ibi exiſtente. Productio itaque illa penacuta eſt loco literæ quieſcentis apparentis, q. d. פֵּן עֶל *pen-gel*, non פֵּא עֶל *pé,ngel*: quando autē incidit in Atnach aut Silluck, eſt quaſi פַּן עַל. Unde videmus neceſſitatem productionis illius, ſicut diximus de שַׂמְתִּי & וְשַׂמְתִּי. Sic ibidem miramur de forma שַׁעַר נַעַר (*& ſimilibus cum duplici Patach*) cur in iis acuatur & producatur prima radicalis illorum, notata cum Pathach. Fit autem illud ideò, quia duplex Pathach in illis eſt loco duplicis Sægol, Pathachata autem ſunt propter mediam literam gutturalem, unde non mutantur in conſtructione ſicut mutatur זָהָב, קָהָל, נָהָר in conſtructione, quia ſunt formæ דָּבָר. Sic אֶקְנֶה, אֶבְנֶה, יַעֲשֶׂה, אֶעֱשֶׂה deſinentia in Sægol quieſcente ultimâ literâ (ה,) exiſtimamus primâ fronte, (*quando ſc. illa pronuntiari audimus*) illa eſſe formæ אֶפְעַל, יִפְעַל: videmus autem ſecundam radicalem terminari non in literâ quieſcente occultâ, ſed apparente ſeu expreſsâ (*He*), & quidem cum Sægol perpetuò. Cur non punctetur cum Pathach magno, (*h. e. Pathach propriè ſic dicto, ad formam* אֶפְעַל) nempe אֶעֱשַׂה, ejus rei hæc eſt ratio, quòd Pathach nunquam incidat in He quieſcens, ſed Kametz (h. e. *quòd ante* ה *quieſcens in fine nunquam ponatur Pathach, ſed Kametz*): Kametz autem per ſe eſt productum (*& includit poſt ſe literam quieſcentem occultam*,): Secunda verò radicalis nullo modo, nec unquam producitur (*i. e. cum vocali longa effertur, in hac forma*) niſi ad eam

hendimus, ut verba etiam reperiantur notata cum duplici Kametz ad Sakeph (*Accentum distinctivum minorem*), cujus rei itidem nulla alia causa est, quàm pausa & incisio ac distinctio orationis; propter quam jure deberet ibi esse Athnach aut Silluk, nisi alia impedimenta vel obstacula essent, quæ postulant, ne illa orationis pars incidat in Athnach vel Sophasúk. Sic etiam aliquando invenimus ad Athnach & Silluk quædam cum Pathach notata, præter illam consuetudinem modò dictam; ut וְזָקַנְתִּי, Genes. 18.13. וַיֹּאמַר, Num. 11.27. וַיֵּלַךְ, Jobi 27.21. תִּשָּׁבַרְנָה, Psal. 37.15. Causa in וַיֹּאמַר (*cur sc. ibi Pathach propter Accentum non mutatum sit in Kametz*) est sensûs ratio; non enim convenit, ut in pausa & in fine periodi dicatur; *Et dixit*: quia id necessariò aliquid requirit, & cohæret cum sequentibus, ad perficiendam sententiam. Pauca tamen hîc excipiuntur; veluti; כַּאֲשֶׁר אָמָר, *Quemadmodum dixit*, Genes. 21.1. ubi sententia est perfecta, quia refertur & respicit ad præcedentia, unde meritò Kametzatum est, quia est in loco pausæ. Sed in וַיֵּלַךְ, & תִּשָּׁבַרְנָה, Pathach adhibitum est, quia durum est, nec quadrat ut Tzere mutetur in Kametz, sine intercedente devolutione (*ut sc. non prius mutetur in aliam vocalem, quæ possit deinde mutari in Kametz*); ac propterea mutatum est in Pathach (*quod deinde regulariter in pausa potest & solet mutari in Kametz*). Et fortè ob eandem causam quoque Pathach est in וְזָקַנְתִּי ad Silluk, quòd radix ejus sit זָקֵן, unde Tzere in pausa mutarunt in Pathach.

בשני קמצים בזקף ונבקש עלתו ונמצאהו מקום הפסק בענין והיה דינו שיהיה אתנח או סוף פסוק לולי דחקים אחרים הצריכו שלא יפול באתנח ולא בסוף פסוק כאשר נמצא גם כן פתחי באתנח ובסוף פסוק: על זולת ההלוך ההוא כמו וילך ויאמ' וזקנתי ותשברנ' ונמצא עלת ויאמר מפני ההקפדה על הענין מפני שאין דין ויאמ' לעמוד בו מפני צרכו אל מה שאחריו בהשלמת הענין אלא המעט כמו כאשר אמר כי ענינו שלם כה שבא על מה שקדם והוא ראוי לקמץ מפני שהוא מקום הפסק: אך וילך ותשברנה מפני שקשה להעתי' השבר אל קמצה גדולה מבלי גלגול אבל העתיקוהו אל פתח ושמא זקנתי מהדר' הזה בעבור ששרשו זקן והעתיקו הצרי בעמידה אל פתח וכן נתמרה מפעל וכל אשר בא על משקלו מלעיל משוך הפא והוא בסגול עד שנחשוב שאם לא משכו הפא היה מביא צורך הדבור העברי למשוך העין וישו' מלרע

Sic miramur de [11.] פֹּעַל, & quæ ejus formæ sunt Nominibus, cur scilicet illa sint penacuta, primâ literâ, quæ cum Sægol notata (*quæ nullam post se trahit & includit quiescentem*) productâ accentu tonico! At cogitandum, si non produceretur prima radicalis, necessitatem sermonis

monis

בערבי ׃ אבל זה נכרי בתכונה
השנית ׃ ובעת שיזדמנו
שלש תנועות בתכונה ה
הראשונה תמשך אחת מהם
בתכונ' השנית בשיעור נח
כי העברית קשה לה רדיפת
שלש תנועות אלא בפגיעת
הכפל כמו שררך או אותיות
אחהע כמו נהרי נחלי אם
תרצה תמשוך ואם ת
תרצה תמהר ׃ וכן הכשיר
התכונה הראשונה קבוץ שתי
תנועו זאת אחר זאת נמשכות
כשיעור שני נחים ׃ וראתה
תכונה השנית כי הדבור הזה
לא יהיה נאה והפילה אחד
משני המשכים והשאיר השני
כמו שמתי ושמתי וכל הדומה
לו הלא תראה פעל וחביריו
הדבור בו בהפך הנקוד תמשך
הע״ן והוא פתח ותניח הפא
והוא קמץ ומשיכת הע״ן
איננה כי אם להשען לא לנח
רפה ועל כן השאירו אמר לי
ועשה לי על התכונה הראשונה
מפני שנשענו על המלה ה
הקטנה ׃ וכן אנו רואין פועל
בשני קמצין והוא פעל עבר ׃
ונבקש עלת זה ונמצאהו
באתנח או בסוף פסוק ׃ ונאמר
שזה הנח נתיישב בתכונה
השנית בעבור העמידה ו
וההפסק ונמצא הענין הזה
הולך כן עד שנמצא עוד פעל

Aljenum verò est ab affectione secunda. Quando ergo juxta affectionem primam occurrunt tres motiones, producitur una illarũ juxta affectionem secundam, ad mensuram quiescentis; quia in lingua Hebræâ dura est consequutio trium mobilium, nisi intercedat vel litera geminata; ut שָׁרְרֵךְ, vel litera aliqua gutturalis אה׳חע; ut נַהֲרֵי׳ נַחֲלֵי : quod si voles, protrahes, Na-ha-re, Na,cha,le: si voles, accelerabis (*ná-haré*). Sic admittit affectio prima conjunctionem duarum motionum, instar duarum quiescentium; Affectio autem secunda, videns orationem talem non esse elegantem, abijcit unam ex duabus, & relinquit secundã, ut, [10.] וְשַׂמְתִּי, שַׂמְתִּי, & similia. In verbo פָּעַל & quæ sunt illius formæ, contra leges punctationis vides produci (*acui accentu tonico*) secundam radicalem Ajin pathachatam, & quiescere (*non acui*) primam (*Pe sc.*) Kametzatam? Protractio seu productio autem illa secundæ radicalis solùm fit, ut vox illa in fine ritè terminetur in ultima litera; non propter aliquam quiescentem (*tacitè sub Pathach comprehensam, vel subintellectam & inclusam, uti est post* ־), sed ut sic innitatur & terminetur in ultima litera mobili. Ideò in גָּלָה לִי & , אֲמַר לִי (*in quibus & similibus ei subjungitur particula monosyllaba*) reliquerunt (*accentum in penultima*), juxta proprietatem primam, quia innituntur particulę sequenti parvæ & cum ea conjunguntur. Sic invenimus aliquando Verbum Præteritum cum duobus Kametz, cujus causam si investigaverimus, inveniemus eam esse in Athnach aut Sophpasuk. Dicemus itaque, istam quiescentem (*quæ sequitur occultè post Kametz secundum*) esse ex proprietate secundâ, propter pausam vel finem periodi. Atq; hoc ita frequenter fieri depre-

He autem non ſequitur poſt illud naturaliter & ſecundum affectionem Linguæ primam, ſed juxta affectionem ſecundam. Schurek, vi omnium trium proprietatum Linguæ, poſt ſe trahit Quieſcentem, Dages, ut & quieſcentem expreſſam: Quieſcens autem ejus litera eſt Vav ſola, ut לוּקָח ,לָלוּן ,אֵלוּ. Tῷ Chirek eadem eſt ratio quæ Tῷ Schurek, ut לְבִי לִי: Poſt Pathach & Sægol nulla ſequitur vel trahitur primò & propriè quieſcens ſecundum affectionem linguæ primam, ſed juxta ſecundam, vel propter accentum, vel in pauſa & fine ſententiæ.

Affectio (Linguæ) prima eſt, ſecundum quam conſiderantur ſingulæ literæ & dictiones, nullâ habitâ ratione εὐφωνίας, vel devolutionis orationis totius, quæ conſtat ex continuatione vel cohærentia verborum, & pauſâ vel diſtinctione, vocibus magnis & parvis &c. Sic aptantur ſeptem Reges (*vocales*) ſecundum primam & propriam ſuam qualitatem ſine variatione vel anomalia; Scheva item ſecundum naturam ſuam, ſine Gája.

Affectio ſecunda conſiderat Elegantiam & Decorem conjunctorum verborum & conſecutionem eorum. Jam fieri poteſt, ut in affectione prima aliquid mutetur ad emendandam & ornandam ſecundam.

Affectio tertia conſiſtit [9.] in Accentibus, & poteſt illa mutare aliquid in duabus præcedentibus affectionibus.

Ab affectione prima non aljenum eſt, ut continuò ſe invicem ſequantur tres Vocales mobiles, ſine intercedente litera quieſcente vel Dageſch, ſed motio Schevata (*Scheva mobile*) poſt Scheva mobile, *imò* tres & plures, prout id uſitatum eſt in lingua Arabica: Aljenum

ויוצאי ׃ אבל ההא איננה באה אחרי הצרי בטבע ו ובתכונה הראשונה אך באה בתכונה השנית השורק מ מתנועע על השלש תכונו׳ יבא אחריו המשוך ויבא אחריו הדגש והנח הנראה ונחו הואו לבדו כמו אלו ללון ולוקח החירק כמו השורק כמו לי ולין ולבי ׃ הפתח והסגול לא יבא אחריהם נח משוך בתכונה הראשונה אבל תמשכם ב בתכונה שנית להשען עליה או לטעם או למקו׳ הפסק הפרק והתכונה הראשונה תקבל תנאיה כשאתה מעיין באות אות ותיבה תיבה ולא תרגיש על תקנת גלגול הדברים המחוברים מחבור. והפסק ומלה גדולה וקטנה וזולת זה ׃ ואז יכוננו לך השבעה מלכים על תכונתם הראשונה מבלי חלוף והשבא על ערכה מבלי געיא ׃ והתכונה השנית מעיינת ביופי חבור המלות וגלגולים ואפשר שישונה כן התכונה הראשונה לתקן השנית והתכונה השלישית בעלת הטעמים ואפשר שישונה בשני התכונו׳ הקודמות ואיננו נכרי בתכונ׳ הראשונה רדיפת שלש תנועות שלא יכנס ביניה׳ נח ולא דגש אבל באה תנוע׳ שבאית אחר תנועה שבאית שלש ויותר כאשר יעבור זה

וזולת זה כמה שהם מועילים
מיופי סדר גלגול הדבור בקבוץ
השני נחים עד שתבא בדבור
העברי קריאה יהיו שוין בה
קהלה מבלי טעות: ולטעמי׳ עוד
תנאים אחרים כי צדדי הדבור
בעברית בדרך החלוקה משיגי׳
קמוץ ופתיח׳ ושבר ובחלוקה
אחרת קמוץ גדול והוא קמץ
והקמוץ בינוני והוא חולם וקטן
והוא שורק ופתיחה גדולה
והוא פתח וקטנה והוא סגול׃
ושבר גדול והוא חירק קטן
והוא צרי והשבא מונעת
באלה כלם בתנאי׳ והיא
התנועה לבדה בלי תוספת
וזולתה מביאה נח אחריה
והקמץ יהיה סמוך לו נח משוך
ולא יהיה סמוך לו דגש בתכונה
הראשונה ואם יבא סמוך לו
דגש יהיה בעבור דוחק ב
התכונה השנית או השלישית
ונחו המשוך הא או אלף כמו
ברא וקנה ויכול שיבא אחר
הנח משוך נח נראה כמו וקאם
שאון החולם יבא אחריו נח
משוך והנח שלו ואו או אלף
כמו לא לו ואפשר שיבא
אחריו נח נרא כמו שור שמאל
הצרי יבא אחריו נח משוך
ונחו אלף או יוד כמו יוצא
ויוצאי׃

quæ faciunt ad elegantiam ordinis & consequutionis in oratione, veluti conjunctio duorum Scheva in fine vocis (*ut sup. fuit* §. 78.) unde prodit in Sermone Hebræo Lectio uniformis & æqualis à tota Ecclesia, sine ullo errore. Accentus insuper adhuc alias habent conditiones seu proprietates.

[7.] Nam modi Sermonis Hebræi (*ratione vocalium cum quibus voces efferuntur*) *primò* dividuntur in Kametz, Pathach, & Chirek; deinde in Kametz magnum, quod propriè est Kametz; in Kametz medium, quod est Cholem; & in parvum, quod est Schurek; in Pathach magnum, quod proprie est Pathach; & parvum, quod est Sægol; in Chirek magnum, quod est Chirek propriè; & parvum, quod est Tzere; [8.] Scheva autem pronuntiatur cum his omnibus, sub certis conditionibus, & est vocalis solitaria, sine additione (*nullam post se trahens literam quiescentem*): Cæteræ verò vocales post se trahunt quiescentem (*literam, seu expressam, seu non expressam*) : Kametz post se trahit quiescentem occultam, sed post illud non sequitur Dages forte, secundum affectionem linguę primam, (Analogiā sc. & proprietatem literarum & vocum); quod si sequatur post illud Dages, fit illud irregulariter ratione secundæ affectionis linguæ (h.e. *propter εὐφωνίαν & decorem pronuntiationis seu orationis*) vel tertiæ, h. e. Accentus; Consona autem ejus quiescens est ה vel א, ut in ברא, & קָנה &c. videre est: Quandoq; tamen post quiescentem subintellectam, sequitur quiescens expressa, ut in שָׁאוֹן, קָאם: Sic post Cholem trahitur tacitè quiescens, quæ est ו vel א, ut לֹא לוֹ: potest etiam illud sequi quiescens expressa, ut in שׁוֹר, שְׂמֹאל: Post Tzere sequitur vel trahitur itidem quiescens, eaq; vel א, vel י, ut, יֹצֵא, יוֹצְאֵי, ויוצאי:

פ אמר החבר אמרו כי ב
בעבור העיר החום הטבעי
ואינני סבור שהוא אלא מצד
הענין שאנחנו בו מפני שהיו
יכולים לקרוא רבים מהם
כאחד היות כול שיתקבצו בהם
עשרה או יותר על ספר אחד
ובעבור זה היו ספרינו גדולים
ויצטרך כל אחד מהעשרה
שיטה בכל עת לעיין התיבה
וישוב והוא נוטה ושב תמיד
מפני שהספ' בארץ והיה זה
הסבה הראשונה ואחר כן
שב מנהג מפני ההסתכלות
והראיה בנדודם תדיר ולהדמות
למי שרואין אותם כאשר הוא
בטבעי בני אדם ; וזולתינו
קורא כל אחד בספרו ומקרבו
אל עיניו או יקרב הוא אליו
כפי רצונו מבלי שיצר עליו ח
חבירו ואיננו צריך שיטה ו
וישוב : ואחרי זה מעלת
הנקוד ומסורת השבעה מלכים
ומה שיש לנו מהדיוק ו
ומהדקדוק והתועלות היוצאות
מההפרש אשר בין הקמץ ו
והפתח ובין הצרי והסגול ו
ותועלותם בענינים להבדיל בין
העובר והעתיד בהם כמו שמתי
ושמתי וכן אברכהו ואברכהו
ויבדיל בין פעל לתאר כמו חכם
וחכם ובין הא השאלה והא
הידיעה כמו העולה היא למעלה

LXXX. *Judæus*; Dicunt, id fieri ad excitandum calorem naturalem [1.]. Ego verò existimo, id non ob aliam causam fieri, quàm ob eam, de qua hactenùs egimus. Nam quia plures illorum possunt simul legere ac si unus essent, hinc quandoque decem, aut plures, ad unum librum congregantur (qua de causa etiam nostra Volumina Legis majora sunt) [2.], quorum unusquisque singulis momentis cogitur se subinde inclinare, ad inspiciendas voces, (quia Liber est in terrâ) & retrocedere (*ut alii locum faciat*). Et hæc fuit *Causa prima* hujus rei. Postmodùm, ex jugi & continuâ istâ inspectione cum motitatione, abiit hoc in consuetudinem (*ut assuescant semper se movére, quando legunt, nihil tale cogitantes, etiam cùm privatim legunt*). Denique etiam faciunt hoc, alii alios imitando, prout homines facere solent. In aliis autem populis unusquisque legit in libro suo proprio, & vel ad oculos suos illum admovet, vel ipse ad eum se demittit, prout sc. ipsi lubuerit, à nemine alio impeditus, unde nec necesse habet eâ ratione se inclinare & retrocedere.

[3.] Post hæc (*præter ea sc. quæ suprà dicta sunt §. 28. ad præstantiam Linguæ Hebrææ agnoscendam facit*) Nobilitas Punctationis (*in genere*) & (*in specie*) [4.] Septem Regum, exquisitissima item accuratio, & utilitates, quæ hauriuntur ex differentia inter Kametz & Pathach, Tzere & Sægol; veluti quòd inserviunt ad discernendum inter Præteritum & Futurum, ut in [5.] וְשַׁמְתִּי & שַׂמְתָּ ; וָאברכהו וַאברכהו; [6.] inter Verbum item & Nomen; ut חֲכָם (*cum duobus Kametz est Nomen*) & חָכַם (*quod est Verbum*); inter He interrogativum, & He hajediah veluti הָעֹלָה הִיא לְמָעְלָה, Eccles. 3. vers. 21. Præter hæc sunt alia,

quæ fa-

observatur. Ex. gratiâ, in Carminibus R. Emanuelis cap. 2. habetur;

ראו עלה אשר שבט וסהר · שחוח הו־לכות נגדה וקודרות

Sic cap. 9. dicit;

בכסלו א־היה שלו ואודה · לצור רוכב בגאותו שחקים

Juxta dimensionem vel scansionem metricam tonus vocis וקודרות esse debet in litera Koph (*ut illa syllaba acuatur*), & in voce שחקים in Cheth, contra analogiam Grammaticam; quia juxta ejus Regulas prolatio istarum vocum debet inclinare in literam quiescentem (*acuendo ultimam syllabam*): Deinde voces penacutas & acutas confundit in reliquis quoque vocibus, ut in ואודה, אהיה, quas ille facit penacutitonas, cùm secundum Grammaticas leges sint acutitonæ: tertiò destruit quoque naturam τȣ̃ Scheva, mobile facit quiescens, & quiescens mobile; ut in voce וקודרות, juxta analogiam Grammaticam Scheva sub Daleth est mobile, propter vocalem longam præcedentem; juxta dimensionem autem carminis est quiescens. Ita ut metricum Carmen nullam facit differentiam inter ואוכלה (Veóchelah) Genes. 27. 25. quod est prima persona Futuri, & Scheva sub Caph habet mobile, & significat, *Et comedam*; & וְאָכְלָה Veóchla, quod est Imperativus, & Aleph in eo est radicale.

Sic Arcuvolti. *Minus tamen ad authoris mentem videtur esse hæc expositio, quia præcipuum ejus fundamentum constituit in Verbo* קָבַץ, *quatenus apud Grammaticos* Numerum pluralem, *vel*, Flectere in numerum pluralem, *significat. Atqui R. Jehudah Chijug pro verbo* קָבַץ *in eadem phrasi substituit* חִבֵּר *quod eam significationem non habet. Itaq;* קָבַץ *videtur hîc propriè sumi, pro* Congregare, Componere. *Sic etiam reperitur alicubi in Michlol Kimchii, & apud Aben Esram in libro Tzachuth &c.*

Sive autem hoc, sive illo modo, Verba Authoris explicentur, mirum est, illum ad probandum institutum suum satis amplum, nonnisi ex uno vel alterutro horum illud probare. Muscatus dicit, illum ex multis unum & alterum tantùm voluisse exempli loco adducere, ut inde colligatur, quantum utilitatis & commodi ex aliis quoq;, & Grammaticæ cognitione redeat, & quantopere in ejus fundamenta peccet nova Poeseos ratio, quæ licentiam sibi sumit passim pro lubitu ea subvertendi. Et postea §. 80. ulterius utilitatem hanc Grammaticarum observationum prosequitur.

אמר הכוזרי אשאל אותך עט התדע למה מתנועעים ה היהודים בקריאת העברית ז	LXXIX. *Cosri*; Quæro ex te num scias, quare sese hinc inde moveant Judæi, quando legunt Hebraicè?

In Paran, בֵּין תֹּפֶל, id est בְּתֹפֶל *In Tophel*, Deuter. 1. 1. Itaq; quando Cosar vel Cosroes interrogavit, Unde Hebræa lingua hanc prærogativam habeat, ut centum simul possint legere ac si essent vir unus? respondit ei Socius seu Rabbinus; quia nos ex numero singulari formamus pluralem per duas literas quiescentes (*nullâ vocali notatas*), nempe ים in masculinis, ut דָּבָר, דְּבָרִים; גָּבָר, גְּבָרִים; sic in fœmininis ות, ut מְלָאכוֹת à מְלָאכָה, à תְּכוּנָה, תְּכוּנוֹת; non autem flectimus in numerum pluralem per tres motiones (*vocales longas*), quia id ingratum auribus sonum páreret; Ex. gr. à דָּבָר non dicimus דָּבָרִים, neque à גָּמָל, גָּמָלִים, sed dicimus דְּבָרִים, גְּמַלִּים cum Scheva ab initio ad diminuendas motiones seu syllabas. Sic in Verbis; ut, à פָּקַד dicimus פְּקַדְתֶּם, non פָּקַדְתֶּם. Nam licet Scheva hîc pronuntietur, tamen non constituit syllabam, nec est propria vocalis, quia lectio ejus fit diversimodè; Propria autem vocalis semper eodem modo legitur. Quandoque tamen, necessitate aliquâ coacti, non mutamus vocalem in Scheva; ut à גַּנָּב dicimus גַּנָּבִים, non גְּנָבִים; idque propter Dagesch, quod non potest sequi post Scheva mobile. Sic etiam inclinat vox in litera quiescente; nam dicimus דְּבָרִים *Devarim*, cum accentu in ultima, non autem acuimus τὸ Beth, *Debhárim*, ut fit in nominibus dualibus, quæ non nisi unam quiescentem habent; ut יוֹמַיִם, שָׁמַיִם, שׁוֹקַיִם, בִּרְכַּיִם, פַּעֲמַיִם in quibus vox non inclinat vel incidit in quiescentem, quia sunt penacutitona. Atque ex his omnibus, & similibus regulis Grammaticis redit decor & elegantia ad Linguam ipsam, & gratia ac venustas ad lectores, ut uno eodemque modo legant, neque unus vocem aliquam in penultima, alius in ultima syllaba acuat. Porrò ulteriùs hac de re agitur in libro Cosri §. 80. Summa responsi huc redit; Toni vocum certas moderationes, & quasi incisiones & suspensiones (Heb. vocat הַעֲמָדוֹת) causari ut plures simul eodem modo legere possint, etiam in illis dictionibus, in quibus duæ syllabæ sunt acuendæ, ut מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם, ubi acuendum est Cholem literæ Mem, & Cholem literæ ב. In his conveniunt & concordant omnes qui simul legunt, quam prærogativam & præcellentiam lingua Hebræa habet præ reliquis linguis, quæ non habent tot in una voce העמדות suspensiones vel incisiones syllabarum: & hoc idem etiam conducit ad memoriam. Dimensio autem metrica, quæ ex sententia authoris Cosri non est ex Hebræorum progenie, destruit istas duas quiescentes, in quibus vocis prolatio inclinat vel incumbit in quiescente, neque in Carminibus illis hoc observa-

est otii, ut in his tricis enodandis tantum opera insumamus, & ea omnia huc transferamus. Lectoris curiosi & otio magis abundantis id relinquimus industria. Hoc adhuc monemus, eandem phrasin recurrere in nostro Authore §. seq. 80. ubi Muscatus iterum scribit, id intelligendum de duobus Scheva in fine vocis quiescentibus, ob magis concinnam, decoram, & promptam legendi rationem.

Samuel Arcuvolti *in libro Arúgas habbósem cap. 5. vult posterius Scheva esse mobile semper, etiam in fine vocis, neq; ejus motionem impedire Scheva initiale proximè sequentis vocis, eò quòd sint in diversis vocibus: Regulam eam, de non legendis duobus Scheva continuis, non valere de iis, quorum unum est in fine praecedentis, alterum in principio dictionis sequentis.*

Alio verò sensu, quàm Muscatus, hac verba explicat cap. 28. Ejus verba hîc Latine apponemus; Cùm ore proferimus verba Scripturæ, penacuta non sunt facienda acuta, & vice versâ; ubi Accentus sunt pausantes, pausa & respiratio facienda; ubi nulli Accentus pausantes sunt, oratio continuanda & promovenda; cavendum, ne literam mobilem faciamus quiescentem, quiescentem mobilem: nam & hęc est utilitas Grammaticæ quòd ingredi faciat verba in animum auditoris, & illa memoriæ imprimat, sicut Rabbinus ille dixit ad Regem Cosar, par. 2. §. 78. Cùm enim Rex quæsivisset ex eo; *Unde Lingua sancta haberet hanc praestantiam, ut centeni in Scriptura legentes, legere possint ac si essent Vir unicus, eodem tempore pausantes, & lectionem eodem tempore continuantes? Et quomodo hanc legendi rationem destruat Oratio metrica?* Rabbinus ille respondit ei; *Quia componimus vel conjungimus in ea inter duas quiescentes, & non conjungimus inter tres motiones, nisi necessitas eò adigat, & oratio inclinat (definit, terminatur) in quiescente. Qua conjunctio (conjuncta & concordans lectio) & promptitudo vel accuratio, prodest ad juvandam memoriam, & animo imprimendum res lectas. Dimensio verò ista metrica primò corrumpit rationem istarum duarum quiescentium, deinde confundit penacuta cum acutitonis, &* וְאוֹכְלָה *&* אָכְלָה *promiscuè legunt* (Scheva pro arbitrio facientes vel mobile, vel quiescens, nulla habitâ ratione regularum Grammaticarum). Verba ista quia in oculis multorum, & præstantissimorum sunt instar verborum libri obsignati, idcirco constitui ad illorum explicationem quædam hîc in medium proferre, ad ostendendum, Rabbinum illum appositè & sufficienter ad quæstionem à Rege Cosar propositam respondisse. Præmitto itaque, quod notum est, Grammaticos uti verbo קִבֵּץ pro numero plurali, vel, formatione in numerum pluralem. Sic constat בֵּי״ן interdum sumi pro ב׳ הכלי *Beth* Instrumenti, vel Subjecti; ut בפארן, בי״ן פארן, id est, *In Paran*,

יוֹלַדְתְּ · שַׁמְתְּ · אלה כולם מתנועעים באחרונה בעבור הסמכם עם שיש אחריהם · ובמקום ההפסקה ישכנו וינוחו כמו וישא עשו קולו וַיֵּבְךְּ · ויש לך לדעת כי העבריים לא חברו ג' אותיות מתנועעות במלה שאין שם אהחע או אותיות הכפל *h. e.* Non componunt vel conjungunt Hebræi (*in unam syllabam*) duas quiescentes non occultas (*h.e. duo Scheva quiescentia*, vel, *duas literas cum Scheva expresso notatas, quæ literæ ideò quiescentes vocantur, quia nullâ vocali propriâ sunt notatæ*), nisi in Pausâ & fine sententiæ (*ut Genes. 27. 38.* וישא עשו קולו וַיֵּבְךְּ, *ubi est ad Silluk in fine versus, & Genes. 45. 14. ad Athnach in medio versu*). Quod si in medio vocis Scheva cum Scheva conjungatur, vel in ejus fine (*ubi oratio vel lectio continuanda, non sc. in pausa*) tùm posterius movetur (*pronuntiatur*) excepto si sit in loco Pausæ. Motio autem ejus ubique fit eo modo, quo dixi fieri motionem τ8̃ Scheva initialis: ut יִשְׁמְרוּ legitur *Jisch-merú*, sic יִשְׁמְעוּ *Jisch-meú*. Schin enim quiescit (*syllabam terminat, Schevâ, quod sub eo, quiescente*) & Mem movetur (*syllabam sequentem inchoat*) &c. Sic וַיֵּבְךְּ *Va-jes-che*, תּוֹסְףְּ *Tos-phe*, יָפְתְּ *Japh-te*, יֵשְׁבְּ *Jesch-be*, יַשְׁתְּ *Jas-te*, יוֹלַדְתְּ *Jo-lad-te*; hæc (*Scheva*) omnia moventur in fine, quia conjunguntur cum voce sequenti (*in continuatione sententiæ*); sed in pausa terminant syllabam & quiescunt; ut; *Et sustulit vocem suam* וַיֵּבְךְּ *Va-jesch.* Sciendum etiam est, Hebræos non conjungere in voce una tres literas mobiles (*cum vocali propriâ notatas*) sine intercedente aliquâ ex litteris אה"חע (*vel expressâ, vel occultâ & subintellectâ*, vel literâ geminatâ (*aut dagessatâ*). *Hactenus R. Jehudah Chijug.* Cujus verba videntur Muscato illustrare phrasin præsentem ambiguam, quòd ea sit de duobus Scheva concurrentibus in fine vocis intelligenda. Quamvis in hoc diversimodè sentire videantur, quòd Author noster Scheva in fine vocis geminum utrumque faciat quiescens absolutè & ubique; R. Jehudah nonnisi in pausa & fine sententiæ; in continuata sententia pronuntiari & conjungi cum proximè sequenti voce (*ut Prov. 30. 6.* אַל תּוֹסְףְּ עַל דְּבָרָיו *juxta R. Jehudam legendum*, Al tos-phe al-deva-rav, *juxta nostrum Authorem*, Al tosph al &c.) *Hanc verò sententiam R. Jehudæ hoc argumento impugnat Ab. Esra, quòd ea non possit locum habere, quando proximè sequens vox à Scheva incipit; sic enim duo Scheva mobilia concurrerent, unum finale vocis præcedentis, alterum initiale vocis sequentis; ut in* וַיֵּפְתְּ אֱלֹהִים; *deinde etiam ex eo, quòd Author Accentuum hujusmodi vocibus aliquando Athnach accentum pausantem apposuerit. Muscatus autem ad hoc respondet, & sententias istas inter se conciliat. Prolixè etiam explicat sensum ultimorum verborum R. Jehudæ Chijug. Nobis verò nunc non tantum*

est otii,

מה שהשיג את אבותינו במה שנא' עליהם ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם ׃

accidit, quod olim Patribus nostris, de quibus dictum est; *Et commiscuerunt se cum gentibus, & didicerunt opera eorum*, Psal. 106. 35. *(h. e. ea non habemus à Majoribus & Patribus nostris, sed Gentilibus Græcis, Arabibus &c. & ad illorum imitationem ea facimus.)*

NOTÆ.

Paragrapho hoc intendit Author ostendere, primò *unde fiat, quòd plures possint apud Hebræos in Textu sacro consonâ & æquali lectione simul legere, ut nulla inter eos audiatur dissonantia, sed eodem tempore seu syllabas & voces, seu periodos, vel incidant & suspendant, vel promoveant & continuent; & quanta sit hujus rei utilitas:* deinde, *quòd Metrica & ad certos numeros & mensuras adstricta carminum dimensio, quam hodierna Poësis sequitur, hujus rei fundamenta destruat, ac proinde non sit progenies Hebræorum veterum, sed novum inventum, ab aliis populis, præsertim Arabibus, mutuatum & ascitum.*

Medium, quo prius *probat, continetur periodo paragraphi primâ, cujus verba ita sunt obscura, ut ne quidem Hebræi ipsi eorum mentem assequantur, & magno Oedipo opus habeant. Hinc scribit Muscatus, hujus libri Glossator;* זה אחד מן המקראות בחבור הלז שהרעיש כל העולם כולו כי לא ידעו מה הוא *i. e.* Hic locus est unus ex iis in hoc libro, qui commovent totum mundum: quia nemo scit, quid sibi velit. *In ejus tamen sensu & mente investiganda anxiè sudavit & laboravit. Dicit, phrasin hanc,* קבוץ שני נחים *Componere vel conjungere duas quiescentes, posse tribus modis intelligi;* vel, *de duabus literis quiescentibus in fine vocis; ut in* הֶהָלְכוּא hehálechú, אָבוֹא Abho, *in quibus duæ ultimæ literæ quiescunt;* vel, *de duabus literis quiescentibus, quarum una est occulta, altera expressa, ut in* קָם Kám, *ubi sub Kametz latet Aleph quiescens occultè, & Mem est expressum, nullam vocalem habens, ac proin quiescens, ita ut perinde sit, ac si esset* קָאם; vel, *de duobus Scheva concurrentibus in fine vocis in unam syllabam,* ut in תֹּסְףְ ,יָפְתְּ ,וַיֵּבְךְּ. *Rejectis duobus primis modis, ipse amplectitur tertium de duobus Scheva in fine vocis. Ad hujus sententiæ illustrationem & confirmationem adducit locum ex* R. *Jehúdah Chijug, primo Grammatico Hebræorum, in quo eadem phrasis, & eadem pœnè verba hoc sensu de duobus Scheva occurrunt, quamvis in re ipsa de illorum pronuntiatione aliqua videatur esse differentia. Locus ille ex* R. *Jehudah Chijug ita habet;* לא יחברו העברים בין שני נחים שאינם נעלמים כי אם במקום ההפסקה והשלמת הדבורים · ואם יתחבר שוא עם שוא באמצע המלה או באחריתה השני מתנועע חוץ ממקום ההפסקה ותנועתו בכל דבריהם על הדרך שזכרתי בשוא שהוא בתחלת המלה כמו ישמרו ישמעו כי השין שוכן והמם נע וכו' וכן וַיֵּבְךְּ תֹּסְףְ · יָפְתְּ אֱלֹהִים · וַיִּפְתְּ בסתר לבי · וַיֵּשְׁבְּ · וַיֵּשְׁתְּ · יולדת

& eodem lectionem, veluti unus essent, continuantes?

LXXVII. *Cosri*; Equidem animadverti & observavi hoc, neque ejus simile vidi vel apud Edomæos, h.e. Romanos, vel apud Arabes, non etiam potest id observari ab eo qui legit Carmina, seu Poëmata. Indica quæso mihi, unde huic linguæ sit iste decor & prærogativa? & quomodo eam corrumpat & destruat Dimensio Poëtica?

LXXVIII. *Judæus*; Quia componimus vel conjungimus in ea (inter) duas quiescentes literas (*nulla vocali propriâ notatas*) & non conjungimus (inter) tres motiones (*literas vocali propriâ notatas, quæ cum litera conjuncta syllabam facit*) nisi necessitas eò adigat, & oratio vel prolatio deflectit ad literam quiescentem (vel potestate, vel actu) Hæc virtus (*h.e. accurata ista & certis legibus ac regulis limitata & ordinata lectio*) prodest ad unanimem, conformem & promptam alacremque lectionem, memoriam juvat, & efficit, ut res ipsa faciliùs in animum penetret. E contrario, Dimensiones illæ Carminum poëticæ ista omnia corrumpunt, & primò literas illas quiescentes Schevatas faciunt mobiles, deinde mobiles quiescentes, penacuta acutitona, & contrà; Confundunt item vel promiscuè legunt אוֹכְלָה & אוֹכֵלָה, item אָמְרוּ & אָמָרוּ, item אוֹמֵר & אוֹמֵר, item שַׁבְתִּי & וְשַׁבְתִּי, quorum unum est Præteritum, alterum Futurum. Latior & major libertas est in ratione Poëmatum nostrorum sacrorum (*quorum usus est in Festis quibusdam in Synagogis, ex Machsor & aliis*); quia illa non destruunt proprietatem linguæ, siquidem debita cautio observetur. Attamen quod ad Usum Carminum illorum, certâ pedum & syllabarum dimensione constantium, attinet, idem nobis circa illa accidit,

בעת אחת ומחברים קריאתם כאחד :

עז אמר הכוזרי כבר ה התבוננתי בזה ולא ראיתי כמוהו לא באדום ולא בערב ולא יתכן זה במקרא השירים הודיעני מאין היתה המעלה הזאת ללשון הזאת ואיך תפסיד אותו המשקל :

עח אמר החבר מפני שקבצנו בה בין שני נחים ולא קבצנו בין שלש תנועות אלא על ידי הדחק ובא הדבור נוטה אל הנח והועילה זאת המעלה אל החברה והחריצות על הקריאה והקל בעבור הזכרון והכנס הענין בנפש ותחלת מה שיפסיד במקצב השיר ענין אלה השני נחים וינוח המלעיל והמלרע וישוב אוכלה ואוכלה שוה ואמרו ואמרו ואומר ואומר וכן יהיה שבתי ושבתי על מה שיש ביניהם מן ההפרש העבר והעתיד : וכבר היה לנו רוחב בדרכי הפיוט אשר איננו מ מפסיד לשון כשנשמר בה אבל השיגנו באמירת המחובר

יקראו בה המקרא מציירין
בהם מקום ההפסק והסמוך
ומפריד מקום השאלה מן
התשובה וההתחלה מן
ההגדה ׃ והחפזון מן המתון
והצווי מן הבקשה שיחובר
בהם חבורים ומי שזו כונתו
מבלי ספק שהוא דוחה ה
המחובר כי המחובר לא יתכן
לאמרו אלא על דרך אחת והוא
סומך ברוב במקום הנפרד
ועומד במקו׳ הסמוך ולא יתכן
להזהר מזה אלא בטורח גדול ׃
עג אמר הכוזרי באמת נ
נדחתה מעלה שמעית בעבור
מעלה ענינית כי החבור
מהנה השמע והמסורת הזאת
כוללת ענינים ׃ אבל אני
רואה אתכם קהל היהודים
שאתם טורחים להגיע אל
מעלת החבור ולהדמות
בזולתכם מהאומות ותכניסו
העברית במשקליהם ׃
עד אמר החבר וזה מתעותינו
ומריינו לא די לנו הנחתנו
המעלה הזאת אלא שאנחנו
מפסידים תוכן לשוננו שהוא
מושם לחברה ונשיבהו ל
למחלוקת ׃
עה אמר הכוזרי ואיך הוא זה ׃
עו אמר החבר הלא ראית
מאה אנשים קוראים במקרא
כאלו הם איש אחד פוסקים
בעת

Accentus nimirum, cum quibus leguntur Biblia, quibus locus pausationis, & continuationis sermonis designatur, interrogatio à responsione distinguitur; Exordium à narratione; Festinatio à tarditate, Præceptum à Petitione. De quibus peculiares libri sunt conscripti. Qui hanc intentionem habet, is sine dubio non curat orationem illam rhythmicam vel metricam, & ad certas leges adstrictam: Nam oratio talis non potest nisi uno modo fieri, & conjungit sæpè ea quæ sunt separanda, subsistit & pausam vel distinctionem facit, ubi pergendum, nec, nisi magno labore, hæc possunt evitari.

LXXIII. *Cosri*; Sanè rectissimè & justissimè rejicitur titillatio Aurium, præ Utilitate Rerum. Nam oratio ligata voluptate afficit auditum: hæc verò Traditio punctorum & Accentuum complectitur res (*& eas faciliùs & feliciùs immitit in animum audientis*). Verùm video vos quoque Judæos studere, ut assequamini artificium hoc Compositionum metricarum & Rhytmicarum, & alias gentes hac in parte imitari, Linguam Hebræam etiam legibus earum conformando, & accommodando.

LXXIV. *Judaus*; Hoc est ex erroribus & peccatis nostris. Non sufficit scilicet nobis relinquere gradum & dignitatem istam rerum vel realem; sed insuper corrumpimus qualitatem Linguæ nostræ, quæ cùm data sit ad nos conjungendos, nos eam convertimus in materiam discordiæ.

LXXV. *Cosri*; Quî verò hoc?

LXXVI. *Judaus*; Annon vides, centum viros ita legere in Scriptura ac si unicus duntaxat essent, eodem tempore pausantes,

fauviter absorbendo) Psal. 136.ꝟ.1.& 4; nempe juxta Musicam eorũ, qui in ea respiciunt ad actiones *(ad rem ipsam, non verba, & eorum accurationem, velut Israëlitæ faciunt)*. Verùm quod attinet ad Carmina & Poëmatia, quæ vocantur אנשריא & sunt ligata, *(h.e. ad certas dimensiones & numeros adstricta & alligata)*, in quibus pulcherrimum est Compositio artificiosa; ea non curant, propter majorem utilitatem & præstantiam, quam respiciunt.

LXXI. *Cosri*; Quænam ergo illa est?

LXXII. *Judæus*; Hæc: quòd scopus & intentio Linguæ sit, ut id, quod est in animo Loquentis, ingrediatur in animum Audientis. Hæc verò Intentio non potest plenè perfici, nisi de facie ad faciem, h.e. oraliter. Magnam enim habent verba ore prolata prærogativam præ Verbis scriptis, unde & Rabbini ajunt; *Disce ex ore Scribarum, & non ex ore librorum*. Subsidium enim habetur in verbis ore prolatis, subsistendo seu moram faciendo, ubi pausa est & distinctio, continuando & pergendo, ubi est cohærentia; Vocis item intensione, remissione, nutu, nictatione, admiratione, interrogatione, recitatione simplici *(sine admiratione, vel interrogatione)* speratione, Timore, Motibus & Gestibus, quibus omnibus destituitur oratio nuda & simplex, quinimò potest etiam loquens juvare orationem motibus oculorum, superciliorum, toto capite, & manibus, iisq; significare Iram, benevolentiam, humilitatem, superbiam, idque quousq; & quantum ipsi libébit. Et in exiguis, quæ de lingua nostra creatâ supersunt, reliquiis, reperiuntur res quædam subtiles & profundæ, quasi naturaliter ei insitæ, quæ faciunt ad rerum, intelligentiam, & sunt loco actionum vivarum illarum, quæ oretenus fiunt,

גדולות זרה בניגונים בעלי המעשים אבל בשירים ה הנקראים אנשאריא והם החרוזים האמורי' אשר בהם הוא נאה החבור לא הרגישו עליהם בעבור המעלה שהיא מועילה ומעולה יותר ׃

עא אמר הכוזרי ומה היא ׃

עב אמר החבר כי המכוון מן הלשון הכנס מה שיש בנפש המדבר בנפש השומע וזאת הכונה לא תגמר על תומה אלא פנים בפנים מפני שלדברים הנאמרים מעלה על הדברי' שבכתב וכאשר אמרו מפי ס סופרי' ולא מפי ספרים מפני שנעזרי' בדברי' שבעל פה בעמידה במקום ההפסקה ובהתמד' במקום הסמוך ׃ ובחוזק הדבור ורפיונו ו וברמיזות ובקריצו' מתמיהא ושאלה והגד' ויחול והפחד

עג ותחנה ותנועות שמקצרת בהם המליצה הפשוטה ואפשר שיעזר המדבר בתנועות עיניו וגבותיו ובכל ראשו ובידיו ל להבין הכעס והרצון והתחנון והגאוה על השיעור שהו' רוצה ובשארית הזאת אשר נשארה מלשוננו הנוצרת הברואה ענינים דקים ועמוקים נטבעו בה להבין הענינים ולהיותם במקום המעשים ההם שהם פנים בפנים וזהם הטעמי' אשר

Accentus

והצורך אל האזהרה ואל ה
הנגונים והזמירות ומלכיהם
משה ויהושע ודוד ושלמה
היתכן שיחסר להם מליצה
בעת שהיו צריכים אליה לדבר
כאשר תחסר לנו היום בעבור
שאבד הלשון ממנו הראית
ספור התורה המשכן והאפוד
והחשן וזולתם כשהוצרכו אל
שמות נכריות היאך מצאו
אותם עד תומם וכמה נאה
סדר הספור ההוא וכן שמות
העמים ומיני העופות והאבנים
חמירות דוד והתרעם איוב
והתוכחו עם רעיו ותוכחות
ישעיה ונחמותיו וזולתם ׃

Prophetæ, qui frequentes inter ipſos erant, in ſuis ad populum exhortationibus: Eandem exigebant Pſalmodiæ, Hymni, & Cantica (*in Dei laudem dicenda*). Et an decuiſſet, ut ipſorum Reges, Moſes, Joſua, David, Salomon, eloquentiâ, & ornatè quidvis dicendi facultate, deſtituti eſſent, ſi quando eâ opus haberent, ſicuti nos hodiè in multis deficimus, quia Lingua (*vel Linguæ uſus*) inter nos interiit? Conſidera in Lege noſtra, in deſcriptione Tabernaculi, Veſtitûs Sacerdotum, & aliis, cùm vocibus vulgò inuſitatis opus habuerunt ad ſingula exprimenda, quàm accuratè eas invenerint, & quàm eleganter omnia illa ſint deſcripta? Huc refer Nomina populorum, Species animantium, & Gemmarum, Pſalmos & Cantiones Davidis, Murmurationem Jobi, ejuſque cum ſociis ſuis Diſputationem, Redargutiones & Conſolationes Prophetæ Eſaiæ, & ſimilia.

NOTA.

De Lingua Hebraa Origine, Antiquitate, Dignitate & Praſtantia, videatur Diſſertatio noſtra peculiaris de hoc argumento.

סט אמר הכוזרי תכליתך בזה
ובזולתך שתשוה אות׳ עם
זולתה מהלשונות בשלמות
ואיה המעלה היתירה בה אבל
יש יתרון לזולתה עליה בשירים
המחוברים הנבנים על הנגונים ׃

LXIX. *Coſri*; His omnibus & ſimilibus nihil aliud agis, quàm ut eam cum cæteris Linguis æques, quoad perfectionem. Ubi verò manet præcellentia ejus ſuper alias? Imò aliæ Linguæ eam ſuperant in Carminibus, ſecundum certum pedum ac ſyllabarum numerum & quantitatem artificiosè compoſitis.

ע אמר החבר כבר התבאר לי
כי הנגונים אינם צריכי׳ אל
המשקל בדבור ושבריק ו
והמלא יכולים לנגן בהודו לה׳
כי טוב כנגון לעושה נפלאות

LXX. *Judaus*; Sanè conſtat mihi, Cantiones vel Carmina non requirere dimenſionem quantitatis & numeri ſyllabarum ac pedum, & poſſe tam verſus breviores, quàm longiores (vel, *tàm carmina artificio hoc carentia, quàm ſecundum illud compoſita*) æqualiter cani!, veluti, הודו ליהוה כי טוב; & לעושה נפלאות גדולות (*ubi poſterius Stichum, prius duabus ſyllabis ſuperat; in modulatione ſc. duas illas Syllabas*

oculis nostris videmus, quòd hæc sit perfectior, & amplior quàm illa?

LXVIII. *Judæus*; Idem nempe accidit illi, quod Dominis ejus: attenuata est & ipsa, per attenuationem illorum, & angusta reddita per diminutionem ipsorum; cùm in se, & per se, sit Linguarum nobilissima, uti constat tam ex *Cabala & Traditione*, quàm ex Opinione & *Ratione*. Per *Traditionem* enim habetur, quòd hæc sit Lingua, quâ locutus est Deus cum Adamo & Eva, & eâ usi sint etiam illi ambo (*Adam & Eva*) prout illud evincunt Etymologiæ Nominum illorum; veluti *Adami* qui אָדָם dictus ab אֲדָמָה: Sic אשה Ischa *Vira*, ab אִישׁ *Viro*: חוה *Eva*, à חַי vel חֵי He, *Vita* קַיִן *Kajn*, à verbo קָנָה Acquisivit, שֵׁת *Scheth* à שָׁת *Schat* Posuit: נח *Noach* à נָחַם *Nacham* Consolatus est; attestante hac de re Lege Dei. Et continuâ traditione retrò usque ad Heberum, Noachum & Adamum, habetur, quòd hæc ipsa fuerit Lingua Heberi, & ab ipso appellata sit Hebraica, quia in ea mansit tempore Divisionis & Confusionis Linguarum. Loquutus equidem fuit Abraham Aramicè in Ur Chaldæorum, quia Lingua Aramæa est Lingua Chaldaica, sed lingua Hebraica fuit ipsi lingua sancta (*quâ in omnibus sacris est usus*); Aramica, lingua prophana & communis: Sic tulit eam Ismaël in Arabiam. Unde tres istæ linguæ factæ sunt affines & consimiles, Aramæa, Arabica, & Hebræa, tùm in Flexionibus, tùm in Constructionibus; Lingua autem Hebræa sola est omnium præstantissima. Eadem verò ejus dignitas & præstantia habetur quoque *ex* sana *Ratione*; respectu sc. Populi, qui eâ utebatur, & linguâ ornatâ ac disertâ opus habebat; inprimis Prophetæ,

שלמה ורחבה ממנה ואנחנו רואים את זה בעינינו:

סח אמר החבר מצא אותה מה שמצא נושאיה נתדלדלה מדלותם וצרה במיעוטם והיא בעצמה החשובה שבלשונו׳ מקבלה וסברא הקבלה שהיא הלשון אשר דבר בה הש״י עם אדם וחוה ובה דברו שניהם כאשר יורה על זה הגזר אדם מאדמה ואשה מאיש וחוה מחי וקין מקניתי ושת משת ונח מ מינחמנו עם עדות התורה וקבלת דור אחר דור עד עבר עד נוח עד אדם ושהיא לשון עבר ובעבורו נקראת עברית מפני שנשאר עליה עת הפלגה ובלבול הלשונות וכבר היה אברהם מדבר בארמית באור כשדים שהארמית היא לשון כשדים והיתה לו העברית לשון מיוחד׳ לשון הקדש והארמית לשון חול וכן נשא אותה ישמעאל אל הערב והיו אלו שליש לשונות משותפות מתדמות הארמית והערבית והעברית בשמותיה׳ ובתהליכותיה׳ ובשמושיהם והיתה לשון הערבית לבדה המעולה שבהם ומעלתה מדרך הסברא לפי העם המשתמשים בה ומה שהיה צריך אליו מהמליצה כל שכן עם הנבואה הפושטת ביניהם

hanc ob causam scribi in quorundam Psalmorum titulis למנצח *Vincenti*, vel, *Victori*, quòd illi Psalmi peculiarem habuerint virtutem vincendi, ad facultates quasdam animæ emendandas & rectificandas; David enim ex perfectissimis fuit in illa arte. Et Instrumenta quædam Musica plurimum ad hoc conferunt; unde ad Saulem dicitur; *Quærant virum scientem psallere cum cithara, ut quùm fuerit super te Spiritus Dei malus, psallat manu suâ, & benè sit tibi*, 1. Sam. 16.16. Et mox: *Et respondit unus è servis, ac dixit, Ecce vidi filium ipsi Isaj Bethlachmitæ, scientem psallere* &c. Quin & ex proprietatibus ejus fuit excitare Virtutem Propheticam, sicut dicitur; *Sumite mihi psaltem: quumq; psalleret psaltes, fuit super eum manus Domini*, 2. Reg. 3.15. Atque illa species cantici seu melodiæ, quæ has proprietates habuit, vocata fuit *Canticum Domini*, de quo dicitur; *Et quomodo cantaremus canticum Domini in terra alienigenarum*, Psal. 137.4.

ס אמר החבר ומה תאמר בחכמת שלמה וכבר דבר על כל החכמות בכח אלקי ושכלי וטבעי והי' אנשי העולם באים אליו להעתיק חכמתו אל האומות עד מהודו ׃ וכל החכמות הועתקו שרשיהן וכללם מאתנו אל הכשדים תחלה ואחר כך אל פרס ומדי ואחר כך אל יון ואח' כך אל רומי ובאורך הזמן ורב המצועים לא נזכר בחכמות שהם הועתקו מן העברים אך מן היונים והרומיים והמעלה לעברית בעצם הלשון ומה שנכלל בה מהענינים ׃

LXVI. *Judæus*; Ecquid verò dicis de *Sapientia Salomonis*, qui loquutus est de omnibus scientiis, Theologicis, Intellectualibus, & Naturalibus, & ad quem omnes totius mundi homines venerunt, etiam ex ipsa India, ut deferrent Sapientiam ejus ad alios? Et certè omnium scientiarum & disciplinarum fundamenta & principia delata sunt à nobis primò ad Chaldæos, deinde ad Persas & Medos, pòst ad Græcos, denique ad Romanos, ita ut per longitudinem temporis, & variis aliis intervenientibus, tandem non amplius dicatur de Scientiis, quòd ab Hebræis sint ortæ & traductæ, sed à Græcis & Romanis. Præcellentiam tamen habent Hebræi respectu Linguæ, & rerum in ea comprehensarum.

N O T A.

De Sapientia Salomonis vide prolixam Dissertationem apud Abarbenelem ad 1. Reg. cap. 4.

סז אמר הכוזרי היש לעברית מעלה על לשון הערב היא יותר

LXVII. *Cosri*; An ergo *Lingua Hebræa* præstantior est Linguâ Arabicâ? Annon

eam exercebant in Domo omnium præstantissimâ (*in Templo*), & temporibus pręstantissimis (*in festis, & oblationum tempore*), non solliciti de sui sustentatione; Accipiebant enim eam ex Decimis: neque ullâ aliâ curâ & cogitatione districti erant, quàm Musicæ. Ars hæc autem honoratissima erat inter homines, prout revera per se non levis neque vilis est, & populus, qui ei operam dabat, ex radice erat nobilissima, & natura purissima; quin & ex Capitibus & Principibus nonnulli circa eam occupati erant, ut David & Samuel (1. *Paral.* 9.22.). Quid verò censes? Existimasne illos Musicæ peritos fuisse secundum ejus modos, an verò non?

LXV. *Cosri*; Tunc temporis citra dubium fuit perfectissima, & variè excitans & afficiens animos, sicut de ea dicitur, quòd permoveat & transferat animã ab una proprietate (*affectu*) ad alteram. Quod hodiè de ea scitur, nihil est ad comparationem ejus quod fuit olim: quia hodiè contemptibilis reddita est, dum ei operam dant ancillæ, & vilissimi quique homines. Proinde descendit vel decidit à dignitate suâ, sicut & vos eâ excidistis.

הנכבד בעת' הנכבדי' ולא הוצרכו להתעסק בצרכי ה הפרנסה במה שהיו לוקחים מהמעשרות ולא היה להם עסק זולתי המוסיקא והמלאכה נכבדת אצל בני אדם כאשר היא בעצמה אינה גרועה ולא פחותה והעם מחשיבות השרש וזכות הטבע כאשר הם ומראשיהם במלאכה דוד ושמואל ומה תחשו' במוסיק' ההיו יודעים אותה על אופני' אם לא ׃

סס אמר הכחרי שמה מבלי ספק נגמר' ושמה היתה מעוררת הנפשות כאשר יאמר עליה שהיא מעתקת את הנפש ממדה אל הפכה ולא יתכן שתהיה היום בערך ממה שהיתה מפני ששבה פחותה בהתעסקות בה השפחות והמכוערי' מבני אדם אך ירדה עם חשיבותה כאשר ירדתם אתם עם חשיבותכם ׃

N O T A.

De Musicæ olim perfectione & præstantia, ut & ejus utilitate, similiter scribit Ephodeus in præfat. Gram. suæ: Hæc, *inquit*, res in summa perfectione fuit dum stabat sanctuarium, tàm Vocalis, quàm Instrumentalis, ac pro maxima arte habebatur. Et par est, ut ei assimiletur hoc Sanctuarium, Sanctuarium, inquam, Jah, (h.e. *Lex, & Scriptura, ut sc. similiter cantu & modulando legatur*), quamvis nos hodiè ejus cognitione destituti simus. Philosophi dicunt, Musicam practicam maximam habere vim ad movendos affectus, & corrigendum temperamentum hominis, ita ut arcanâ quadam virtute etiam sanitati possit eum restituere: Eadem gignit Lætitiam, tristitiam, & alia accidentia in anima. Et existimo, hanc

הנדות ובחלקי החכמות ההם
מה שאין בשר ודם יכול עליו
בדרך סברתם מבלי עזר אלהי:
ובחכמת הגלגלים והליכותם
מה שהעבור קצת תולדותיה
וגדולת מעלת תוכן העבור
ידועה ומה שנקבע בה לאומה
הזאת הדלת החומר החזקת
הצורה : ואיך איננה כן
והיא איננה מורגשת בין
האומות ממיעוטה ודלותה
וגלותה : ומחברת אותה
שארית התורה האלהית
חבור שהם בו כאחד : ומן
המופלא שבה העבור על
העקר המקובל מבית דוד
מתקופת לבנה שלא נשתנה
מכמה אלפים ומאות שנים :
וכבר נשתנו קבועי הקובעים
מיון וזולתם והוצרך בהם
לתקון ותוספת אחר מאה
שנה וזה נשאר על אמתתו
מפני שהוא נתלה בנבואה :
ואלו היה נכנס בו שום שנוי
בחלק אחד בעקר היה היום
הזה גורם ההפסד הגדול מאד
לרוחק מה שימצא בין המולד
והראיה : וכן מבלי ספק היתה
אצלם תקופת החמה וזולתה
מהכוכבים : אבל חכמת
המוסיקא חשובה באומה
שהיא מחלקת הנגונים ומעמדת
אותם על הגדולי' שבעם והם
בני לוי מתעסקי בנגונים בבית

tarum &c. In quarum ſcientiarum partibus plurima ſunt, quæ caro & ſanguis ſuâ ratione aſſequi non poteſt, ſine ſpeciali auxilio Divino. Præterea requirebatur in ipſis *Scientia Sphærarum cæleſtium & itinerum* ſeu motûs ipſarum, cujus ex parte proles eſt *Intercalatio*. Hujus præſtantia & dignitas nota eſt vel ob ea quæ figuntur per eam (*feſta ſc. novilunia &c.*) à populo iſto, reſpectu materiæ tenuiſsimo, ſed formæ reſpectu fortiſsimo: quod quidem aliter eſſe nequit, cùm vix ſenſu inter reliquos populos deprehendatur ob ſuam paucitatem, paupertatem, & exilium, conjungitur tamen per reliquias Legis Divinæ, per quam uniuntur & conjunguntur in unum. Ex cujus populi maximè mirabilibus eſt Intercalatio tradita à Domo Davidis, circa revolutionem Lunæ, neque à tot millenis & centenis annis unquam mutata. Mutatæ ſunt Temporum Fixiones apud Græcos, & alios, ut poſt centenos aliquot annos opus habuerint correctionibus & emendationibus: hæc verò permanſit in priſtino ſuo ſtatu, propterea quòd dependet à Prophetia. Etenim ſi ab initio vel in unicâ ejus parte mutatio incidiſſet, hodiè id corruptionem maximam cauſaretur circa interſtitium ſeu ſpacium inter Lunam novatam & ejus Phaſin ſeu Apparitionem. Ita ſine dubio etiam habuerunt cognitionem Revolutionis Solis, & reliquorum Planetarum. (*De certitudine calculationis & intercalationis Judæorum, videatur hîc Muſcatus, qui nonnulla hac de re notatu digna affert ex libro Jeſod ólam*). *Muſicæ* verò ſcientia in populo noſtro fuit præſtantisſima, quæ Melodias ſeu modulandi modos diſtinguebat, & maximis in populo demandata fuit, filiis ſc. Levi, qui

pter Agriculturam, ut scirent quænam sint כלאים *heterogenea*, & ut ita observare possent jura שביעית & ערלה Quietis terræ Anni septimi, & fructuum triũ primorum à plantatione arboris annorum (*Lev.*19.23. Vide Majem. in Jad, par.2. & in More par.3.cap.37.): ut item Plantas & earum species possent dignoscere, ut illæ remanerent prout creatæ sunt, neque species una cum altera commisceretur; hoc est, ut Exempli gratiâ scirent, an Hordeum illud, quod vocatur כנדרום Χόνδρος *Alica*, sit Species Hordei? An שיפון σιφων vel *Secale* sit Species Tritici? An כרבתור (*pro hoc in Talmud legitur* תרובתור *in Kilajm ab initio*) sit species Brasficæ? Sic intelligere debebant vires Radicum earum, & scire, quousque illæ se diffundant in terra (*Conf. Talm. Kilaim a fine cap.2. usque ad caput* 7. *& Rambam in fine cap.* 4. הלכות כלאים) quid relinquendum sit in sequentem annum, & quid non; ut scirent, quantum spatium, tum temporis, tum loci, observandum sit inter unam speciem & alteram. Cognoscere quoque ipsos oportebat Species *Animalium*, tùm hujus rei causâ (*ut scirent quæ sint* כלאים *heterogenea*); tùm propter alias rationes; veluti, quodnam habeat venenum, & quodnam non habeat venenum: Noscere debebant, quæ sint טרפות Animalia illegitima & illicita, quę sciẽtia subtilior est quàm omnia ea quę Aristoteles de his scripsit: qui videlicet morbi in illis sint lethales & mortẽ causentur Animalibus; ut scirent vitare Esum animalis moribundi. Paucissima illa, quæ nobis de hac scientia supersunt, talia sunt ut super iis mentes nostrę obstupescant: Scienda ipsis erant *Vitia*, propter quæ *Sacerdotes* arcebantur à functione sua: vitia item *Bestiarum*, ad *Oblationes ineptarum*: Differentia inter *Fluxum Mulierum & virorum*: *Tempus mulierum menstruatarum*

הטבעיות מהם צריכים אליה'
בעבודת הארץ לדעת הכלאים
ולהזהר מהשביעית וערלה
ובהכרת הצמח ומיניו כדי
שישארו על מה שנבראו
עליו ולא יתערב מין במין :
רל לדעת אם השעורה
נקראת כנדרום דרך משל
כמין השעורה : או השיפון
ממין חטה : או הכרבתור
ממין הכרוב : ובידיעת כחות
שרשיהם ושיעור הפשטם
בארץ שישאר לשנה אחרת
ומה שאינו נשאר לדעת
כמה יונח בין מין למין במקום
ובזמן ובהכרת מיני החיים
לענין הזה ולענין אחר במה
שיש לו ארס ובמה שאין לו ארס:
וידיעת הטרפות אשר היא
יותר דקה מכל מה שזכר אותו
ארסטו מידיעת ממיתי החיים
להרחי' מאכילת המתה ו
ובמעט אשר נשאר בידינו מן
החכמה הזאת מה שהדעות
תמהות עליו ובידיעת המומים
אשר בעבורם מתעכבי' ה
הכהנים מעבודה ומומי ה
הבהמות שאינם ראוים
לקרבן : והבדלת מיני הזיבות
לאיש ולאשה : וכמית הקפי

tarum

התרחק אור השכינה ממנו כאשר נראה התרחק הרוח פתאום בעבור פחד או דאגה משנה הגוף ונראה בנשים ובנערים בעבור חלישות רוחם שיעשו גופותם מקומות שחורים וירוקים מהיציאה בלילה והם מיחדים זה אל השדים ואפשר שיקרה מזה ומראית המתים וההרוגים חליים קשים בגוף ובנפש :

tudo eorum mutatur. Et quando recedit à Singularibus (*populi*), conspicitur in Terra vel regione & loco viri illius (*Singularis*) signum aliquod Elongationis Majestatis Divinæ, prout videmus repentè abscedente spiritu ex Metu, aut Tristitia, mutari corpus. Sic in Mulieribus & Pueris, si noctu egrediantur, ob debilitatem spiritûs ipsorum oriuntur in corporibus ipsorum loca flava & viridia (*ex metu sc. & pavore*). quod ipsi attribuunt Dæmonibus: Imò quandoque etiam ex hoc (*egressu sc. nocturno in tenebris*) & aspectu mortuorum vel occisorum, graves sequuntur Morbi, tùm corporis, tùm Animi.

N O T A.

De Lepra ædium & vestimentorum, ceu signis præsentiæ & providentiæ singularis erga populum Israeliticum, quædam ex Hebræis exhibebimus D. V. seorsim sub finem libri.

סג אמר הכוזרי אני רואה תורתכם נכלל בה כל דק ועמוק מהחכמות מה שאין כן בזולתה :

LXIII. *Cosri*; Video in Lege vestra comprehendi omnes omnium Scientiarum subtilitates & profunditates, quod non ita est in aliis.

סד אמר החבר והסנהדרים היו מצוים שלא תעלם מהם חכמה מהחכמות האמתיות והדמיוניות וההסכמיות עד שהכשפים והלשונות היו יודעים : ואיך ימצא תדיר שבעים זקנים חכמים אם לא תהיינה החכמות מתפשטות קיימות באומה ובעת שימות זקן אחד יעמוד אחר תחתיו כמוהו ואיך לא יהיה זה וכלם צריכים אליהם בתורה :

LXIV. *Judæus*; Synedrii assessoribus mandatum fuit, ne ipsos latéret ulla Scientia, seu vera, (*quæ suas habet demonstrationes*), seu Imaginaria, (*Magica, veluti Divinationum, Incantationum Exorcismorum, sortium &c.*) seu ex Consensu & Instituto hominum excogitata, adeò ut etiam Incantationum Magicarum, & Linguarum variarum peritiam habere debuerint. Et quomodo semper reperiri potuissent L X X. Sapientes, nisi Sapientiæ & Disciplinæ omnes latè diffusæ & perpetuæ fuissent in populo, ut decedente Sene uno, statim, in ejus locum, alius ipsi æqualis substitui posset? Imò quomodo aliter esse potuisset, cùm his omnibus ad Legem (*intelligendam & explicandam*) opus habuerint? *Naturalibus* scientiis opus habebant pro-

הטבעיות

ſuo corrumpant res ſubtiles, veluti margaritas aut gemmas, & vina: Plerique etiam noſtrûm mutationem ſentiunt ab acceſſu ad mortuos, & à ſepulchris; imò conſternatur animus noſter aliquandiu ſi ſimus in domo, in qua fuit mortuus: Qui verò craſſioris & ſtupidioris eſt naturæ, ad hæc nihil immutatur. Huic ſimile quid videmus in Intellectualibus, ut qui quærit imbuere Animam & Mentem ſuam ſcientiis demonſtrativis, vel eandem purificare & diſponere ad Preces & Orationes, impedimentum ſentiat à cibis craſſis, vel à nimio cibo & potu: item à converſatione cum mulieribus, conſortio ſcurrili, vel Cantionibus & carminibus amatoriis & ludicris.

LXI. *Coſri*; Hæc mihi ſufficiunt ad ſolutionem Dubii hujus, quo Animus meus dubius tenebatur; Quare ſcilicet hæc ſuperfluitas (*Semen ſc. genitale*) polluat, quamvis tota ſit ſpiritualis; Urina verò & Stercus non polluant, quamvis tetrum odorem, & aſpectum fædum habeant, ac præterea etiam longè ſint copioſiora. Sed ſupereſt mihi adhuc dubium de Lepra ædium & Veſtimentorum!

LXII. *Judaus*; Jam dixi tibi, hoc accidiſſe ex Receſſione virtutum Majeſtatis Divinæ. Nam ea in Iſraële eſt idem quod ſpiritus in Corpore humano (altera editio ita habet; Præſentiam Divinam in Iſraële, habere gradum Spiritûs in Corpore humano) ac ipſis conferre Vitam Divinam, ſplendorem item & gloriam in ipſorum corporibus, ornamentis (*veſtimentis*), & habitaculis: quando verò aufertur, conſilium ipſorum infatuatur, corpora obbruteſcunt, vel conſumuntur, forma & pulchritudo eo-

והיינורה ורובנו משתנה מ
מקרבת המתים ומקברו
ומתבלבלת נפשנו זמן מה
בבית אשר היה בו מת ומי
שהוא עב הטבע אינו משתנה
לזה כאשר אנחנו רואי׳ דמיון
זה בשכליות מי שהוא מבקש
לזכות נפשו ומחשבתו ב
בחכמות המופתיות או זכו׳
נפשו לתחנה ולתפלה מוצא
נפשו למונעת העבים ו
ולתוספת המאכל והמשתה
היזק וכן ימצא היזק מישיבת
הנשים וחבורת הליצני׳
והתעסק בשירי האהבה ו
והשחוק :

סא אמר הכוזרי זה מספיק
לי בהתרת מה שתסתפק הנפש
למה זה מטמא זה המותר
העצמי רוצה לומר הזרע וכלו
רוח מה שאיננו מטמא השתן
והצואה עם כיעור ריחו ומראהו
ועם רובו ונשאר עלי ספק צרע׳
הבית והבגד :

סב אמר החבר כבר אמרתי
לך כי זה מריחוק כחות השכינה
כי היתה בישראל כמעלת
הרוח בגוף האדם מועלה
אותם החיות האלקית ונותנת
להם זיו והדר בגופותם ו
ובתכונתם ובמשכניהם ובעת
שמתרחק מהם מסתכלת
עצתם ויתבערו גופיהם ו
וישתנה יופים וכשהיא
מתרחקת מיחידים נראה על
אדמת האיש ההוא סימן

scribit Majemon. in More par.3.47. Don Aben Jechijah Cantic. 5. & Alschich ad Job.1. Muscatus de hoc scribit, Ordinem hunc in Lepra equidem non observare Scripturam; interim tamen rem ita se habere, liquere ex exemplo Jobi, & Aegyptiorum.

נט אמר הכוזרי היש אצלך
בזה דברים מספיקים ומקרבי'
אותם לשכל:

ס אמר החבר כבר אמרתי לך
שאין ערך בין שכלינו ובין
הענין האלקי וראוי שלא נ
נטרח לבקש עלת אלה ה
הגדולות והדומה לזה אבל
אני אומר אחר בקשת ה
המחילה מבלתי שאגזור שהוא
כן שאפשר שתהיה הצרעת
והזיבות תלוי בטומאת המת
כי המות הוא ההפסד הגדול
והאבר המצורע כמת והזרע
הנפסד כן מפני שהיה בעל
רוח טבעי מוכן להיו' טפה
שיהיה ממנה אנוש והפסדו
כנגד כח החיו' והרוח ואיננו
משיג בהפסד הזה לרוב דקותו
אלא בעלי הרוחות הדקות
והנפשות החשובות ה
המשתדלות להדבק באלהות
או בחלומות האמתיות ו
והמראות הברורות ועוד יש
טעם שימצאו כובד בעצמם
בעוד שלא רחצו מקריים
וכבר נוסה שמפסידי' במגעם
הדברים הדקים כפנינים

LIX. *Cosri*; Habesne de his quædam, quæ Intellectui possint satisfacere, & illi ea persuadere, (*quædam probabilia, & rationi consentanea.*)

LX. *Judæus*; Jam antè dixi tibi, nullam esse proportionem inter Intellectum nostrum & Rem Divinam, neque decere, ut laboremus in investiganda causa rerum istarum magnarum (*par.* 1. *§.* 78. *&* 99.). Dico autem tibi, (præmissâ tamen protestatione, me non absolutè decernere & affirmare quòd ita sit) probabile esse, Lepram & Fluxum (*mulierum & virorum*) dependisse à Pollutione mortui. Nam Mors est corruptio & destructio maxima; & Membrum Leprosum est quasi mortuum (*vel ut alii legunt*; est simile carni mortuæ). Eodemque modo se quoque habet Semen corruptum; quia fuit spiritu naturali præditum, & aptum ut fiat gutta è qua generetur homo (*alii*; quia fuit aptum ad recipiendum Spiritum vitalem naturalem); Corruptio autem ejus contraria est facultati vitali & spirituali (*alii*; quando autem corrumpitur, simile est mortuo). Corruptio verò ista non sentitur vel animadvertitur, ob summam ejus subtilitatem, nisi ab iis, qui præditi sunt Spiritibus seu ingeniis subtilibus, & animis generosis, quorum studium est, vel in conjunctione cum Re Divina, vel in Somniis veris, & Visionibus claris (*divinis, uti Prophetæ olim & Viri Spiritu sancto præditi & acti*). Quod vel ex hac ratione patet, quia tales sentiunt in seipsis gravitatem, quandiu non lavantur ab accidenti, seu fluxu suo nocturno; quemadmodū & experientia docet, quòd contactu

Uzæ, & Beth Schemeſchitarum, propterea quòd inſpexiſſent in Arcam Domini. Et ex ſignis præſentiæ Divinæ eſt quoque hoc, quòd ea per pœnam peccatorum pauciorum ſe exeruerit *(per lepram mirabilem)* in Parietibus ædium & Veſtimentis; quando verò multiplicata fuerunt, invaſerit ipſa corpora; ſecundum ſc. magis & minus. Ad quam ſapientiam ſubtilem Sacerdotes conſtituti erant, qui cognoſcebant, quidnam in ea (*Lepra*) eſſet Divinum, in quo conſiderando hebdomadatim occupabantur (*Levit.13.*) ſicuti fecerunt circa Mirjam (*Numer.12.15.*); quid item in ea eſſet ex Temperamento (*naturalè*), quænam confirmata & inveterata, & quæ non. Quæ Scientia fuit admiranda, de qua commonuit Deus, quando dixit, *Cautus eſto circa plagam lepræ, ut obſerves valdè, & ut facias ſecundum omnia, quæ vos docuerint Sacerdotes Levitici*, Deut. 24. 8.

ועונש נדב ואביהוא ועונש עוזא ועונש אנשי בית שמש כי ראו בארון ה' ומה שהיה ממופתי השכינה שיראה המעט מן העונות לעתם בקירות והבגדים וכאשר ידבק הענין יראה בגופים על מדרגות מן החוזק והדלות: והכהנים מועמדים לחכמה הזאת הדקה ולהכיר מה ממנה אלקי ומצפים בו שבועים כאשר צוו במרים ומה ממנו מזגי מתישב ובלתי מתישב ו והיא חכמה מופלאה הזהיר אליה הבורא יתברך במה שאמר השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלוים:

NOTÆ.

[1.] *Quòd hîc dicit, Pœnam lepræ in Parietibus ædium, & Veſtimentis primùm ſe exſeruiſſe, ob peccata pauciora; in Corporibus autem hominum ipſis, peccatis multiplicatis, eo reſpicit ad id, quod Muſcatus citat ex Medrash Ruth in hunc ſenſum*; Deus miſericors pænas infligens, non ſtatim incipit ab animabus (*h.e.. à corpore & vita hominis*). Diſcimus id exemplo Jobi, qui primò mulctatus fuit in ſuis facultatibus; exinde punitus in filiis & domeſticis ſuis; poſtea demùm in corpore ſuo. Sic in Aegypto pænæ inceperunt a facultatibus ipſorum, primò percutiens vites eorum, & ficus eorum, (*Pſ.105.33.*) & grandini tradens beſtias eorum (*Pſ.78.47*); poſthæc demùm percutiendo primogenita ipſorum. Eodem modo Plaga lepræ primò invaſit domum hominis, &, ſiquidem iterùm abceſſerit, eruendi fuerunt lapides ejus (*infectis, Lev.14.39*); ſi non; demolienda fuit domus (*ver.ſeq.*): deinde invaſit veſtes, & ſiquidem iterum abſceſſerit, benè erat: ſin minus, comburendæ erant (*Lev.13.54.*): tandem occupabat corpus; ſi mox abſceſſerit bene; ſin minus, ſecludebatur ex conſortio reliquorum hominum extra caſtra, ibid. *Cum his conſentientia*

כל ידעום ונשאר הסדר הזה
בשני הבתים כמו אלף ותק
שנה ואלו הלכו העם על
הדרך הנכונה היה מתמיד
כימי השמים על הארץ ׃

ideoq; judicia ista non noverunt, Pſ. 47.20. Permanſit autem Ordo iſte in utraque Domo (*in utroque Templo*) per annos circiter 1500. & ſi Populus continuò perrexiſſet incedere in via recta, perpetuò ita manſiſſet *juxta dies cœli ſuper terram* (*Deut.* 11.21 *h.e. quamdiu Cœlum ſuper terram eſt manſurum*).

נז אמר הכוזרי אתם היום
במניחה גדולה מאלה
החובות הגדולות ואי זו עדה
תוכל לשמור כל הסדר הזה ׃

LVII. *Coſri*; Vos ergo hodie eſtis in magna quiete & tranquillitate ab iſtis officiis magnis obeundis. Sed quis eſt ille cœtus, qui omnem hunc præſcriptum ordinem obſervare poſſit?

§. 57. Prima editio legit במבוכה גדולה In perplexitate magna) *Altera lectio præferenda. Sic obſervat R. Aſarias in Meor enajim, cap. 36. fol. 116. col. 2. in verſione Hebraica R. Jehudæ Cardanielis legi*; אתם היום בהשקט ומרגוע Vos hodiè eſtis in quiete & tranquillitate. *Et hanc lectionem ille dicit eſſe verum. Senſus videlicet eſt*; Cùm tam multa & moleſta ſint, quæ ſecundum Legem ſunt obſervanda, Judæos hodiè valde eſſe tranquillos, quod ad illa officia omnia obeunda extra Terram ſanctam non obligentur &c.

נח אמר החבר העדה שצופה
שעונש וגמולה לעתה ב
בתוכה רוצה לומר השכינה
הלא תראה מה שאמר יהושע
לא תוכלו לעבוד את ה' כי
אלקים קדושים הוא ׃ וזה
עם מה שהיתה בו עדתו כן
החסידות והזהירות בענין שלא
נמצא בהם עובר בחרם
יריחו זולת עכן לבדו משש
מאות אלף איש והיה מעניש
הכל לעתו מה שהיה ומה
שהיה מעונש מרי' בצרעת

LVIII. *Judæus*; Ille cœtus, qui videt, quòd Præmia & Pœnæ ejus ſuo quæque tempore præſtò ſint, inter illos eſt Præſentia Divina (*h.e. qui ad oculum videt, particularem providentiam Dei, tam per præmia, quàm per pœnas, omni tempore pro ſe vigilare & operoſam eſſe*). Annon vides, quid Joſua dixerit; *Non poteſtis colere Deum: quia Deus ſanctiſſimus eſt, non parcet ſceleribus veſtris, atque peccatis veſtris, Si dereliqueritis Dominum, & ſervieritis Deo alieno, convertet ſe & malefaciet vobis, conſumetq; vos, poſteaquam benefecerit vobis* &c. Jos. 24.19; Quamvis enim cœtus vel Eccleſia ejus eſſet adeò ſancta & religioſa, ut nullus inter ipſos inventus fuerit tranſgreſſionem circa res devotas Jerichuntis committens, præter unicum Achanem, ex 600000. viris; tamen puniebat (*Deus*) ſtatim omnes propter id quod factum fuit (*ab uno*). Sic nota eſt Pœna Lepræ, Miriamæ inflicta; *Num.* 10. *verſ.* 10. Pœna Nadab & Abihu; Pœna

tionem ternam in anno Hierosolymis (*in tribus principalibus anni festis*); derelictionem proventuum terræ in Annis intermissionis & Jubileis; Sumptus Sabbathorum, festivitatum, & cessationis ipsorum à labore; Dona primitiarum & primogenitorum; Dona sacerdotii; Primitias vellerum ovium (Deut. 18.4.) Primitias pastorum (Numer. 15.20.) ut nil dicam de Votis, Spontaneis oblationibus, & quod quisque debebat pro omni peccato ex superbia vel errore commisso, Pacificis sive Eucharisticis sacrificiis, & oblationibus faciendis pro variis accidentibus, quæ alicui contingunt ex pollutionibus partus, fluxûs, lepræ, & aliis pluribus. Quæ omnia constituta sunt ex Præcepto Dei, non ex Intellectu & Sapientiâ vel δοκησισοφίᾳ humana (neque enim in viribus Carnis foret hæc singula determinare & æstimare juxta suum ordinem, consuetudinem, & proportionem, sine metu lapsus & hallucinationis), ac si (*Ipsemet ceu justus & æquus Aestimator*) censuisset Israëlem (*quemque in Specie*), proventus terræ Canaan, ejus Germina, Jumenta; ut & Tribum Levi. In deserto autem de censibus istis omnibus præcepit, quia scivit, censu & æstimatione istâ ritè ordinatâ, Israëlitas divites mansuros, Levitis nihil quicquam defuturum, neque ullam tribum aut familiam ad tenuitatem redactum iri, sicut præcepit, ut in Jubileo omnia in eum statum redeant, quo fuerunt Anno primo, quo terra distributa fuit: quorum particularia omnia & singula vix libro comprehendi possent. Et qui illa rectè intellexerit, & consideraverit, agnoscet, ea non esse à cogitatione Carnis (*à ratione humana profecta*). Laudetur & exaltetur is qui excogitavit ea; *Non fecit sic ulli genti, ideoq;*

ועזיבת תבואת הארץ ב
בשמטות ויובלים והוצאת
השבתות והמועדי' ושביתתם
ומתנות בכורים ובכורות
ומתנות כהונה וראשית
הגז וראשית עריסות מבלעדי
הנדרים והנדבות ומלבד מה
שהוא חייב בו על כל זדון
ושגגה והשלמים ומה שהוא
חייב בו מן הקרבנות על
המקרים אשר יפגעוהו מן
הטומאות ועל כל לידה שתהיה
לו וכל זבה וכל צרעת וזולת
זה הרבה כל זה במצות מאת
האלקים לא משכל בני אדם
והתחכמותו ואין ביכולת
הבשר לשער את זה על סדרו
ומנהגו וערכו ולא יירא להכנס
בו מכשול כאלו שיער ישראל
ושיער תבואת ארץ כנען צ
צמחיה ובהמתה ושיער שבט
לוי וצוה במדבר בערכים האלה
מפני שידע כי כשיסתדר הערך
הזה ישארו ישראל עשירים
ולא יחסר ללויים דבר ולא
יגיע העני' לדלו' שבט או מ
משפחה כאשר צוה בשנת
היובל לשוב הכל כאשר היתה
בשנה ראשונה מחלוק הארץ
בחלוקים ודקדוקים יצרו
הספרים להכילם ומי שהתבונן
בהם יכיר שאינם ממחשבת
בשר ישתבח ויתרומם חושבם
לא עשה כן לכל גוי ומשפטים

כבוד אל וזכר אורה הכולל
וזכות עצמה ויושר דרכה
ויופי מראיה וסמך לזה תורת
ה' תמימה משובת נפש והתלוי
בו כאלו אמר אל תתמהו מן
הספורים האלה כי התור'
יותר בהיר' וגלויה ומפורסמת
ומועילה ומעולה ולולי בני
ישראל לא היתה התורה ועוד
כי לא היתה מעלתם בעבור
משה אבל מעלת משה היתה
בעבורם כי האהבה לא היתה
כי אם בהמון זרע אברהם
יצחק ויעקב ובחר במשה
להגיע הטוב אליהם על ידו
ואנחנו אין אנו נקראים עם
משה אלא עם ה' כמו שאמר
עם ה' אלה ועם אלקי אברהם
ואין ראיות החוקים האלקיים
דקות המלות ונשיאות גביני
העינים והעלם הנבורת
והרבות בתחנ ובתפלה
ובתנועו' ובמאמרים שאין
אחריהם מעשים כי המחשבות
הזכות אשר ראייתם מעשים
מטבעם שהם קשים על
נפש האדם אך הוא עושה
אותם בתכלית התאוה
והאהבה בהליכה אל מקום
מהמקומות לחוג שלש פ
פעמים בשנה ומה שדומה
מן ההוצאות והטורח והוא
עושהו בתכלית השמחה
והגילה בהוצאת מעשר ראשון
ומעשר שני ומעשר עני והראיון

gloriam Dei; laudans primò Lucem ejus in genere, tùm Puritatem ſubſtantiæ, Rectitudinem viarum ſeu itinerum, & Pulchritudinem colorum ejus; Deinde his ſubjungit, Legem Domini eſſe perfectam, convertentem animam, & quæ præterea ibi habentur, ac ſi voluiſſet dicere; *Ne miremini de rebus iſtis quas dixi* (de Sole): *nam Lex Domini longè eſt clarior, illuſtrior, manifeſtior, utilior, & præſtantior.* Niſi autem fuiſſent Iſraëlitæ, non fuiſſet Lex: neque dignitatem ſuam habuerunt propter Moſen, ſed Moſes dignitatem ſuam habuit ab ipſis. Amor enim Dei complexus eſt multitudinẽ ſeminis Abrahami, Iſaaci, & Jacobi; Moſen autem elegit, ut per manum ipſius bonum ad eos perveniret. Nam non vocamur Populus Moſis, ſed, *Populus Dei*, ſicut dicitur; עם יי אלה (*hunc locum non reperio: puto reſpici ad locum* 2. Reg. 9. 6. *ubi legitur*, אל עם יי אל עם ישראל *Super populum Domini, ſuper Iſraëlem*) Item; *Populus Dei Abrahami*, Pſal. 47. 10. Neque probationes & argumenta Statutorum Divinorum ſunt, Subtilitas verborum, Elatio ſuperciliorum, vel Abſconſio pupillarum, Multiplicatio precum, orationum, motionum (*geſtuum*) & verborum, quæ nulla ſequuntur opera; ſed Cogitationes puræ, quæ probantur & oſtenduntur per Opera. Quorum aliqua naturâ ſuâ gravia & moleſta ſunt Animæ hominis, & tamen facit ea ſummo cum deſiderio & amore; veluti proficiſcendo ad feſta tribus vicibus in anno ad locum certum (*quem elegit Dominus, Deut* 12. 5.): alia ſunt, quæ non ſine magnis impenſis & moleſtiis fieri poſſunt, quæ verò etiam cum ſumma hilaritate & alacritate facit: Decimas pendendo, primã, ſecundam, & pauperis, Compari-

tilioris & ſagacioris erant ingenii, quique faſſi ſunt, Cauſam primam non eſſe ſimilem cæteris rebus; ratiocinatione tamen ſuâ eò inclinarint ut dixerint, Deum non agere in mundum, multò minus in particularia, à quorum ſcientia ipſum propter Eminentiam ejus eximunt (*quorum ſcientiam illum habere negant*); nedum ut in eis aliquid mutet; Donec tandem purificatus & illuſtratus eſſet Cœtus ille, qui dignus habebatur, ſuper quo Lux habitaret, cui prodigia tremenda fierent, & in cujus gratiam conſuetudines ſeu ordinarii Naturæ curſus mutarentur, cuique ad oculum pateſieret & appareret, Mundum habere Dominatorem, Conſervatorem, Ordinatorem, (Gubernatorem) & Creatorem, qui ſciat omnia tam parva quam magna in eo, qui retribuat ſeu præmiis afficiat pro Bono, & pœnis, pro Malis; & fieret (*Cœtus iſte*) Cauſa Directionis ſeu rectificationis Cordium, & nemo eorum, qui ipſos ſequuntur, poſſit egredi è fundamentis illorum, adeò ut hodiè omnes mundi incolæ confiteantur Mundi Novitatem, & Creatoris Mundi Æternitatem, hujusq; rei Demonſtratio ſint Filii Iſraëlis, & ea quæ ipſis vel in ipſorum gratiam facta ſunt, quæque contra ipſos ſunt decreta (*h. e. tam miraculoſæ liberationes ipſis factæ, quàm etiam pœnæ ipſis inflictæ. Vide par.1.§.43.& par.2. §.32.& 58.*)

דק עיונם וזכה מחשבתם והודו בסבה ראשונית אינה דומה לשאר הדברי' נטו בהקשתם שאין לו מעשה בעולם כל שכן בחלקיות שמרוממים אותו ומבדילים אותו מידיעתם וקל וחומר שיחדש בהם חדוש עד שנזדככה הקהילה ההיא שהיתה ראויה לחול עליה האור ולעשות לה המופתים הנוראים ולשנות להם המנהגים ונראה עין בעין כי יש לעולם מושל ושומר ומסדר ונוצר יודע הקטון והגדו' שבו וגומל על הטוב ומעניש על הרע והית' סבה להישרת הלבבות וכל מי שבא אחריהם לא יוכל לצאת מיסודותיהם עד ששבו כל יושבי העולם מודי בחדוש העולם ובקדמות לבור' העולם ומופתם על זה בני ישראל ומה שנעשה להם ומה שנגזר עליהם :

נה אמר הכוזרי זה פאר גדו' וישבו באור שהוא פלא ובאמת נאמר לעשות לו שם עולם ותעש לו שם כהיום הזה לתהלה לשם ולתפארת :

נו אמר החבר הלא תראה איך הציע דוד בשבח התורה שהקדים ספור השמש ב במזמור השמים מספרים

LV. *Coſri*; Hæc eſt Gloria magna (*vide §.51.*) & eſt in ea Lux admirabilis! Unde verè dicitur; *Ad faciendum ſibi Nomen perpetuum*, Eſa.63.12. Item; *Et comparaſti tibi Nomen ſicut eſt hodiè*, Nehem.9.10. Item, *In Nomen, laudem & gloriam*, Deut.26.19.

LVI. *Judæus*; Annon vides quomodo David, de laude Legis acturus, præmittat ei ſermonem de Sole, Pſ.19. qui incipit; *Cœli enarrant gloriam*

נב אמר החבר הה'ה זה קל
בעיניך בבריאת השמש ׃

נג אמר הכוזרי כן מפני ג
גודל מעשיה מפני שהיא אחר
הבורא הסבה בהוירת ובה
ובעבורה מסתדר הלילה והיום
ופרקי השנה וההוים המוצאים
והצמח והחיים ובאורה הבחיר
תהירה הראורת והמראי' ה
הנראים ואיך לא יהירה
בריאתה תפארת לעושה
אצל המדברים ׃

נד אמר החבר והלא אור
הלבבות יותר דק ומעולה מאור
הראו' והלא היו כל אנשי ה
העולם בעורון ובתעות קודם
בני ישראל זולתי היחידי' אשר
זכרנום והירה מהם עם
שאומרים שאין בורא ו
ושאין חלק מן העולם יותר
ראוי שיהירה נברא ממה
שיהיה בורא אך הכל קדמון ׃
ועם אחר אומרים שהגלגל
הוא הקדמון ובורא הכל
ויעבדוהו ׃ ועם אחר טועים
שהאש הוא עצם האור ו
והמעשים החזקים והמופלאים
והיא שראויה לעבוד ושהנפש
היא אש ׃ ועם אחר עובדים
זולת זה משמש וירח וכוכבים
וצורו' בעלי חיים נתלות בצורות
הגלגל ׃ ועם אחר עובדים
מלכיהם או חכמיהם וכלם
מסכימים שאין נראה בעולם
דבר יוצא מן המנהג והטבע
עד אשר הפילוסופים אשר
אשר דק

LII. *Judæus*; An hoc levius & facilius foret tibi, si diceretur de Sole? (*quòd sc. de ejus creatione glorietur Deus*)?

LIII. *Cosri*; Omninò; propter magnitudinem ejus operationum: Ipse enim (*Sol*) post Deum causa est generationis, & per illum, ac propter illum, ordinantur Nox & Dies, Anniq; tempora; Generabilia; veluti Mineralia, Plantæ, Animantia: Per Lucem ejus claram fit Visus, & Colorum apprehensio: Cur itaque ejus Creatio non Gloria esset Creatori apud Ratione præditos?

LIV. *Judæus*; Annon verò Lux Cordium subtilior & nobilior est Luce visus (*externi*)? Et annon omnes mundi homines in cæcitate & errore fuerunt ante filios Israëlis, exceptis singularibus illis, quorum alibi meminimus (*par.* 1. *§.* 47. *& §.* 95.)? Quidam enim eorum fuerunt, qui asserebant, Non esse Creatorem, neque de ulla mundi parte magis dici posse, quòd sit Creata, quàm quòd sit Creator, & omnia esse æterna. Alii asseruerunt, Sphæram cœlestem (*Cœlum*) esse æternam, & Creatorem omnium, unde & illi cultum exhibuerunt (*Vide More par* 3. *cap.* 29.) Alii delirabant, Ignem esse substantiam (*Causam*) Lucis, & operationum omnium fortissimarum & admirandarum, ac propterea illum colendum esse; Animam item esse Ignem (*vide Aristot. lib.* 1. *de Anima*). Alii fuerunt, qui colebant Solem, Lunam, & reliquos Planetas: figuras item Animalium, quæ sunt in duodecim signis Zodiaci: Alii coluerunt Reges & sapientes suos: Omnes autem in hoc consentiebant, nihil in mundo conspici insitatum & præternaturale (*miraculosum*), adeò ut etiam ipsi Philosophi, qui sub-

Aegypti, & in eâ in terrâ Gosen) ibidemque mirum in modum fœcundarit & multiplicârit, usq; dum eos inde transtulisset, & plantasset in Terrâ peculio destinatâ; Unde vocatur *Deus Abrahami, & Deus Isaaci, & Deus Jacobi*, Exod. 4. quemadmodum vocatur, *Insidens vel inhabitans in Cherubinis* (in Arca), Psal. 80. 2. *Habitans in Tzijone*, Psal. 9. 12. *Habitans in Hierusalem*, Psal. 135. 21. (*quæ tria respectum habent ad tres illos Patriarchas; vide Muscat.*) comparando (*hæc tria loca*) cum Cœlis, sicuti alibi similiter dicitur; *Habitans in cœlis*, Psal. 123. 1. eò sc. quòd Lux ejus in his (locis) visa fuerit & apparuerit, sicut videtur in cœlis, quamvis mediante populo (*propter populum*) qui dignus erat accipere Lucem illam, quam ipse super eos effudit. Et hoc vocatur *Amor Dei*, cujus fides & confessio præscripta est in precatione quæ incipit אהבת עולם אהבתנו *Amore, vel, Dilectione perpetuâ dilexisti nos*; ut ad animum revocemus, Principium nostri esse ab ipso & non ex nobis. Quemadmodum ex. gr. dicimus de Animali, quòd non creaverit se ipsum, sed quod Deus illud formarit, prout vidit materiam formę illi convenientem: sic Deus est qui incepit educere nos ex Ægypto, ut essemus ei in populum peculiarem, & ipse nobis in Regem, sicuti iteratò vel sæpiùs dixit; *Ego sum Dominus Deus vester qui eduxi vos ex Aegypto, ut essem vobis in Deum*, Levit 11. ℣. 45. & 22. 33. & 25. 38. Num. 25. 41. Item; *Israël, in te gloriaturus sum*. Esa. 49. 3.

LI. *Cosri*; Quantopere, bone Deus, exorbitat vel extravagatur hujus loci dictum! Nimis libera & liberalis est loquutio dicere, *quòd Creator glorietur in Carne!*

הרבוי ההוא המופלא עד שהעתיק אותם ונטעם באדמה הראויה לסגולה ונקרא אלהי אברהם ואלהי יצחק כאשר נקרא יושב הכרובים ויושב ציון ושוכן ירושלם לדמותם בשמים כמו שאמר היושבי בשמים מפני הראות אורו באלה כהראותו בשמי׳ אך במצוע עם ראוים לקבל האור ההוא והוא מאציל אותו עליהם ונקרא זה ממנו אהבה והיא אשר נקבעה לנו ונתחייבנו להאמינה ולהודות עליה באהבת עולם אהבתנו כדי שנשי׳ אל לבנו שהתחלה ממנו לא ממנו אנחנו כמו שנאמר בבריאת החי על דרך הדמיון שהוא לא ברא את עצמו אך האלהים יצרו והתקינו כאשר ראה חומר שראוי לצורה ההיא כן הוא יתברך המתחיל להוציאנו ממצרי׳ להיות לו לעם סגולה ויהיה לנו למלך כאשר הוא אומר ושונה אני ה׳ אלהיכם המוציא אתכם ממצרים להיות לכם לאלהים ׃ ועוד שאמר ישראל אשר בך אתפאר ׃

נא אמר הכוזרי כמה יצאה המאמר במקום הזה יציאה גדולה ׃ ומאלה המליצה מחילה רבה שיהיה הבורא מתפאר בבשר ׃

LII. *Judæus*;

כחות הנפש והגוף : ושיער מה
שראוי להם מהמנוחה ו
והתנועה ושיער מה שתוציא
הארץ עד שתשבות בשמיטה
ויובל וינתן ממנה המעשרו'
וזולתי זה : וצוה על שבית
השבת ושביתת המועדים
ושביתת הארץ והכל זכר
ליציאת מצרים וזכרון למעשה
בראשית מפני ששני הענינים
דומים מפני שנעשו בחפץ
האלקים לא במקרה ולא
בטבע : וכאשר אמר יתברך כי
שאל נא לימים ראשונים
אשר היו לפניך : השמע עם
קול אלקים או הנסה אלקים
והיתה שמירת השבת היא
בעצמה ההודאה באלהות
אבל כאלו היא הודאה מעשית
כי מי שמקבל מצות שבת
בעבור שבה היה כלות מעשה
בראשית כבר הודה בחדוש
מבלי ספק ומי שהודה בחדוש
הודה במחדש העושה ית'
ומי שלא קבלה יפול בספקות
הקדמות ולא תזך אמונתו
לבורא העולם אם כן שמירת
השבת מקרבת אל הבורא
יותר מהפרישות והנזירות :
וראה היאך שב הענין האלהי
הדבק באברה' ואחר כן בהמון
סגולתו ובארץ הקדוש מביא
הענין מדרגה אחר מדרגה
ונזהר בזרע עד שלא נמלט
מהם אחד והניח אותם בטוב
שבמקומות והפרם והרבם

Hinc æstimavit, quantum ipsis conveniat Motûs & Quietis; quantum proferre debeat Terra, donec quiescat in Anno Intermissionis & Jubilæo; Dationem Decimarum, & alia: Sic præcepit Celebrationem Sabbathi & Solennitatũ, ut & Sabbathismũ Terræ; hæcque omnia in memoriam exitûs ex Ægypto, & ut essent memoriale Operis Creationis, quia ambo hæc ex æquo facta sunt ex voluntate & beneplacito Dei, non per accidens, vel naturaliter, sicut Deus Benedictus ait; Deuteron. 4. vers. 32. *Interroga nunc dies priscos, qui fuerunt ante te* &c. ℣. 33. *Num audierit ullus populus vocem Dei loquentis è medio Ignis* &c. ℣. 34. *Aut num tentaverit Deus*, &c. Et observatio Sabbathi ipsa, est Confessio Deitatis, sed Confessio quasi practica. Qui enim recipit præceptum Sabbathi ideò, quia in eo consummatum sit Opus Creationis, is utique jam confitetur Novitatem Mundi: qui verò fatetur Novitatem, confiteri quoque necesse habet Innovatorem & Creatorem Deum Benedictum: qui verò non recipit illud (*præceptum*) incidit in dubitationem de Æternitate (*Mundi*), neque pura vel clara est fides ejus in Creatorem Mundi. Ex quibus consequitur, Observationem Sabbathi magis nos Deo propinquos reddere, quàm Pharisaismum, & Nasireatum (*quàm separatam & sanctam vitam*, ut *suprà*). Ad hæc animadverte, quâ ratione Res Divina adhærendo Abrahamo, & dein Multitudini peculii ejus, & in terra sancta, deduxerit totam rem gradatim ad perfectionem suam; quàm accuratè insuper vigilaverit in ejus semine, adeò ut ne unicus quidem exciperetur, eosque collocaverit in locorum optimum (*terram*

וכחותיו חלושים וגופו רזה אבל טוב שיעדן גופו : ולא המעטת הממון עבודה כאשר יזדמן מן המותר מבלי יגיעה ולא יטרידהו קנתו מן החכמה והמעשים הטובים כל שכן למי שיש לו טפול ובני' ומאוויו להוציא לשם שמים אך הרבוי יותר נכון לו וכללו של דבר כי תורתינו נחלקת בין היראה והאהבה והשמחה תתקרב אל אלקיך בכל אחת מהנה ואין כניעתך בימי התעניות יותר קרובה מן האלקים משמחתך בימי השבתות והמועדים כשתהיה שמחתך בכונה ולב שלם ; וכמו שהתחנונים צריכים מחשבה וכונה כן השמחה במצותו ובתורתו צ צריכים מחשבה וכונה שתשמח במצוה עצמה מאהבתך המצוה בה ותכיר מה שהטיב לך בה וכאלו אתה בא באכסנייתו קרוא אל שולחנו וטובו ותודה על זה במצפון ובגלוי ואם תעבור בך השמחה אל הנגון והרקוד היא עבודה ודבקה בענין האלקי ואלה הדברים לא הניחה אותה התורה מופקרים אבל כלם תחת מסורת מפני שאין ביכולת בני אדם לחלק תקנות

& facultates sunt debiles, quique corpore est macilento: sed huic melius est, ut oblectet, curet & reficiat corpus suum: Neque etiam Diminutio Facultatum & opum Cultus habetur, quando illa fit de eo quod est superfluum, & sine labore, si etiam opes illæ eum non impediant à comparanda sapientia, & ab operibus bonis; nedum quando familiam habet & liberos, & cupit eas expendere ad Dei gloriam: tali quippe amplę opes sunt necessariæ & requisitæ. Summa: Lex nostra divisa est (*medium tenet*) inter Timorem, & Amorem ac Lætitiam, ut ad Deum accedere possis per utramvis harum; neque Humiliatio tua tempore Jejunii propiùs te Deo adjungit, quàm Lætitia tua in diebus Sabbathorum & Solennitatum; siquidem lætitia tua fiat debita cum intentione, devotione, & corde perfecto. Et quemadmodum ad Preces requiritur Cogitatio & Intentio: sic Lætari secundum præcepta & Leges ejus (*Dei*), requirit Cogitationem & Intentionem; ut sc. læteris ob Præceptum ipsum, ex amore præcepti, & agnoscas eum qui benè tibi facit per illud (*præceptum*), perinde ac si venires in ejus hospitium, invitatus ad mensam ejus, & deliciis ipsius fruendum; ac proinde illi hoc nomine in occulto & in propatulo (*privatim & publicè*) gratias ages; quin &, si lætitia te incessat ad cantandum vel etiam saltandum, pars Cultus illud quoque censebitur, & Conjunctionis cum Re Divina. Hæc autem (*quantum sc. unicuiq; facultati sit tribuendum, ut suprà fuit &c.*) non reliquit Lex in medio & arbitraria omnibus, sed sunt sub traditione (*limitata variis specialibus præceptis & Legibus, quas Israëlitis dedit*) non enim est in potestate vel facultate hominum, distribuere vires facultatum corporis & animæ.

Hinc

מקבלות אותו לולי המעמדות
וראות העין אשר אין בו מדחה
ועל הדרך הורה נאמ' להם
ומה ה' דורש מכך : ועולותיכם
ספו על זבחיכם וזולת זה כמה
שדומה לו : היתכן שיחזיק
הישראלי בעשורת משפט ו
ואהבת חסד ויעזב המילה
והשבת ותירות הפסח ושאר
התורות ויצלח :

מט אמר הכוזרי לא כפי אשר
הקדמת אבל דעת הפילוסופי'
יהיה אדם חסיד ולא ירגיש
באי זו דרך שיתקרב אם ב
בהתיהד או בהתנצר או בזולת
זה או בדבר שיבדה לעצמו
וכבר שבנו אל ההקשה ו
והסברא השכלית והתחכמות
ויהיו כל בני אדם משתדלים
לקבוע תורה כמה שמביאה
אליו הקשתם וזה בטל :

נ אמר החבר והתורה ה
האלהית לא העבידה אותנו
בפרישות אך בדרך השוה
ולתת לכל כח מכחות הנפש
והגוף חלקו בצדק מבלי רבוי
כי הרבוי בכח אחר קצור בכח
אחר ומי שנט' עם כח התאוה
קצר בכח המחשבה : ובהפך
מי שנטה עם הנצחון קצר
בזולתו ואין רב התענית עבודה
למי שתאותיו חלושות ו

blicæ Stationes, & Oculares viſiones, quæ ſunt irrefutabiles, acceſſiſſent? (vide par. 1. à §. 83. ad §. 87.). Et hoc ſenſu dictum eſt eis; *Nunc ergo quid à te requirit Deus* &c. Item; *Holocauſta veſtra adjicite ad Sacrificia veſtra*, &c. (*quæ ibi ſequuntur*) Jer. 7. 21. & his ſimilia. Numquid enim fieri poſſet, ut Iſraëlita aliquis faciendo Judicium, & amando Benignitatem; Circumciſionem verò, Sabbathum, Paſcha, & reliquas Leges omittendo, proſperaret?

XLIX. *Coſri*; Nequaquam, juxta ea quæ præmiſiſti, ſed ex ſententia Philoſophorum poteſt eſſe Homo Sanctus, qui tamen nullam certam amplectatur Religionem cui ſe adjungat, & cui perinde eſt ſive fiat Judæus, ſive Chriſtianus, ſive alterius religionis, ſive ſibi ipſi propriam religionem fingat (*conf. par.* 1. §. 1.). Sed hac ratione revertimur ad puram Ratiocinationem, Opinionem intellectualem, & Propriam Sapientiam, omneſque homines conabuntur figere ſibi Legem (*religionem*) talem, qualem Ratiocinatio illorum ipſis dictaverit. Hoc verò frivolum eſt & vanum.

L. *Judæus*; Lex verò Moſis non imponit nobis Servitutem vel jugum per הפרישות Vitam ſeparatam & Sanctam, ſed viam præſcribit & rationem vivendi æquabilem (*tolerabilem*), ut unicuiq; facultati animæ, & corporis, tribuamus demenſum ſuum ſecundum juſtitiam, ſine Exceſſu & ſuperfluitate (*conf.* 3. *par.* 22.): nam quod uni parti vel facultati nimium tribuitur, detrahitur facultati alteri; veluti; qui Concupiſcentiæ ſuæ nimis largitur, detrahit facultati Cogitativæ, & vice verſâ: & qui הנצחון Victoriæ cupiditati vel Ambitioni nimis deditus eſt, deficit in aliis: Neq; Jejunium multũ pro Cultu cenſetur in eo, cujus cupiditates

re, adeò ut ne quidem ipsi latrones queant esse sine justitia inter sese, utpote sine qua ipsorum societas non posset subsistere. Et cùm eò pervenisset Israëlitarum rebellio & contumacia, ut istas Leges Intellectuales (*naturales*) & Politicas negligerent, sine quibus nulla congregatio conservari potest (sicut nullus homo singularis carere potest rebus naturalibus, ut putà Cibo, Potu, Motu, Requie, Somno, Vigiliâ); & tamen retinerent cultus Oblationum, & similes Leges Divinas acroamaticas (*ab auditu solùm & authoritate Dei dependentes*), perinde ac si in his levioribus acquiesceret, dixit; *Utinam custodiretis Leges, quas minima quæq; congregatio observat, observando justitiam & viam bonam, gratiasq; agendo Deo Creatori pro bonis ejus!* Leges enim Divinæ non perficiuntur, nisi perfectis seu, perfectè observatis Legibus Politicis & Intellectualibus: & ab his proficiscitur Justitia, & Gratiarum actio pro Bonis Creatoris: qui has non observat, quomodo observabit Oblationes, Sabbathum, Circumcisionem, & alias, quas Intellectus humanus nec affirmat, nec negat (*non capit*)? Quibus filii Israëlis peculiari privilegio sunt donati, ceu auctario Legum civilium & politicarum, & per quas Rei Divinæ fiunt compotes (*conf. par. 3. §. 7.*); ignorantes, quæ sit earum intentio, quare sc. ita sint latæ, & non aliter, sicuti nec sciunt, quomodo descenderit Gloria Domini inter ipsos, vel Ignis Domini super Oblationes ipsorum? quomodo audiverint Sermonem Dei (*conf. par. 1. §. 89.*)? quomodo item evenerint eis omnia, quæ ipsis evenerunt, quæ mentes non admitterent & crederent, nisi pu-

שתהיה מבני אדם עד שקהל הלסטים אי אפשר שלא יקבלו הצדק ביניהם ואם לא לא היתה מתמדת חברתם וכאשר הגיע המרי מבני ישראל אל ענין שהקלו בתורות השכליות והמנהגיו' אשר אי אפשר מבלעדיהם לכל קהלה כאשר אין אפשר לכל יחיד מבלעדי הדברים הטבעיי' מאכילה ושתייה ותנועה ומנוחה ושינה ויקיצה והחזיקו עם זה בעבודות בקרבנות וזולתם מן התורות האלקיות השמעיות הסתפק מהם בפחות ואמר ולואי שתשמרו התורות ששומרים אותם הפחותה שבקהלות מקבלת הצדק והדרך הטובה וההודאה בטוב הבורא כי התורות האלקיות לא תשלמנה אלא אחר השלמת התורות המנהגיות והשכליות ובתורות השכליות קבלת הצדק וההודאה בטוב הבורא ומי שלא החזיק באלה איך מחזיק בקרבנות ובשבת והמילה וזולתם ממה שאין השכל מחייבו ולא מרחיקו והם התורות אשר בהם התיחדו בני ישר' תוספת על השכליות ובהם היה להם יתרון הענין האלהי ולא ידעו איך יתחייבו אלו התורות כאשר לא ידעו איך ירד כבוד ה' ביניהם ואש ה' על קרבנותם ואיך שמעו דבור האל ואיך אירע להם כל מה שאירע ממה שאין הדעות

blicæ

והחסידים ועל זה הדרך נסדר מאמר האומר תן פחדך ה' אלקינו על כל מעשיך ואחר כן תן כבוד לעמך ואחר כן צדיקים יראו וישמחו מפני שהם סגולת הסגולה:

מה אמר הכוזרי כבר העירות חבר ודמית והשבת להעיר ולדמות אבל היה צריך שנראה בכם מהפרושים והעובדים יותר ממה שהם בזולתכם:

מו אמר החבר כמה קשה עלי שכחתך מה שהקדמתי לך מן השרשים והודית אתה בהם הלא הסכמנו כי לא יתכן להתקרב אל האלקי' כי אם במעשים מצווים מאת האלקים התחשוב כי הקורבה היא השפלות והכניעה והדומה להם:

מז אמר הכוזרי כן עם הצדק וכן אני חושב וכן קראתי בספריכם כמו שאמר מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה: ואמר מה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד וזולת זה הרבה:

מח אמר החבר אלה והדומה להם הם החקים השכליים והם ההקדמות וההצעות לתורה האלקית קודמת לה בטבע בזמן אי אפשר ב בלעדיהם בהנהגת איזו קהלה

par. 1. à §. 31. ad 47.). Et juxta hunc ordinem procedit dictum illius qui dixit; *Da pavorem tuum, Domine Deus noster, super omnia opera tua*; & postea; *Da gloriam populo tuo*; dehinc, *Justi videbunt & lætabuntur*; eò sc. quòd ipsi sunt Peculium peculii.

XLV. *Cosri*; Rectè hactenus, Socie, de his monuisti, & comparationes has instituisti; verum ita necessarium esset, plures inter vos reperiri debere viros Sanctimoniam profitentes (פרושים *qui se à mundo & societate hominum separant, solitariam in sylvis, montibus, desertis, vitam agentes*) & Cultores Dei (*Cultui Divino totos & unice addictos, & ejus causâ corpus suum variè affligentes*), quàm inter alios populos (*quòd verò non est*).

XLVI. *Judæus*; Perquàm molestum mihi est, quòd oblitus sis eorum fundamentorum quæ antè tibi dixi, quæque tu amplexus es & admisisti. Annon convénit inter nos, Non posse appropinquare hominem ad Deum, nisi per opera à Deo præcepta? An existimas Appropinquationem esse Humiliationem, Demissionẽ, & similia?

XLVII. *Cosri*; Ita sanè est, siquidem hæc conjuncta sint cum Justitia & pietate (*ut referantur ad Dei gloriam*), & sic ego existimo, sic quoque legi in libris vestris, sicut dicitur; *Quid petit Dominus Deus tuus à te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum?* Deut. 10. 12. Item; *Quid requirit Deus à te, nisi ut exerceas jus & benignitatem?* Mich. 6. 8. & similia multa.

XLVIII. *Judæus*; Hæc & similia, sunt Statuta Intellectualia (השכליים *quæ naturalis ratio & intellectus ipse, ceu justa & æqua, observanda judicat,* Leges naturæ) & sunt προγύμνασματα vel principia & præparatoria ad Legem Divinam, præcedentia eam naturâ & tempore, sine quibus nulla hominum societas potest consiste-

ſui Iſraëlis, מעביר ראשון ראשון *tranſire faciens primum primum*; quia ſc. non ſinit iniquitates noſtras morari ſuper nobis, ut totalem noſtrum interitum cauſentur, ſicut fecit Emorræis, de quibus dicitur; *Quia hucusq; non eſt perfecta iniquitas Emorrhæi*, Geneſ. 15. 16. relinquens ſc. eum, donec confirmaretur morbus iniquitatum ejus, & eum occideret. Et quemadmodum Cor à radice & ſubſtantia ſua (*in ſe & ſubſtantia ſua*) æqualis & rectificati eſt temperamenti, ad recipiendam animam vitalem; ſic Iſraëlitis, ratione radicis & ſubſtantiæ ipſorum (*Patrum ipſorum, Abrahami, Iſaaci & Jacobi*) adhæret Res Divina. Et quemadmodum Cor pluribus obnoxium eſt morbis quàm reliqua membra, a concupiſcentiis Hepatis, Stomachi, & Teſticulorum, ex pravo ipſorum temperamento: ſic Iſraëlitas comprehendunt morbi ex continua ipſorum inter Gentes converſatione, ſicut dicitur; *Et commiſcuerunt ſe cum Gentibus, & didicerunt opera ipſorum*, Pſal. 106. 35. ut haud abſurdè ad hujusmodi morbos applicari poſſit, quod dicitur: *Certè morbos noſtros ipſe perfert*, Eſa. 53. Et dum nos ſumus in anguſtia, mundus eſt in quiete. At afflictiones noſtræ cauſa ſunt reſtaurationis Legis noſtræ, & ſelectionis puriſſimi tritici (*à paleis*), ſeparationisq; ſcoriarum è medio noſtri: per noſtri autem purificationem & reformationem adhæret ſeu habitat Res Divina in mundo (*per nos*), ſicut noſti quòd ex Elementis generentur primò Metalla, deinde Plantæ, exinde Animalia, poſt hæc Homo, & denique Peculium Hominum. Et propter hoc peculium fiunt omnia cætera, quòd ei adhæreat Res Divina: Peculium autem illud, propter peculium peculii, quales ſunt Prophetæ & Viri Sancti (*conf. par. I.*

ראשון כי איננו מניח עונותינו להתעכב עלינו והיו גורמים לאבדנו לגמרי כאשר עשה האמורי שאמר עליו כי לא שלם עון האמורי עד הנה והניחו עד שהתחזק חולי עונותיו ו המיתה אותו וכאש׳ הלב מ כשרשו ועצמו שוה המזג דבקה בו נפש החיה כן ישראל מצד שרשם ועצמם וכאשר ישיג הלב משאר ה האיברים חלאים מתאוות הכבד והאצטומכא והביצים מרוע מזגם כן ישראל ישיגום החלאים מהתדמות׳ בגוים וכמו שאמר ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם : ואל יהי רחוק בעיניך שיאמר בכמות זה אכן חליינו הוא נשא ; ואנחנו בצרה והעולם במנוחה והצרות המוצאות אותנו סבת לתקנת תורתינו ובור הבר ממנו ויציאת הסיגים מתוכנו ובבורנו ותקוננו ידבק הענין האלקי בעולם כמו שידעת כי היסודות נהיו להיו׳ מהם המוצאים ואחר כן הצמח ואחר כן החיים ואחר כן האדם ואחר כן סגולת האדם ; והכל נהירה בעבור הסגולה ההיא להדבק בה הענין ה האלדי והסגולה ההיא בעבור הסגולה כמו הנביאים ו

והקיצה כלם פועלים בו ;
וזולתו מן האיברים במנוחה ;

לט אמר הכוזרי כבר נתבאר
לי איך הוא רב חליים מכל
האיברי' באר לי איך הוא רב
בריאות מכלם ;

מ אמר החבר היתכן ש
שתתעכב בו ליחה שתעשה
בו מורסא או סרטן או תבלול
או חבורה או בטול ההרגש'
או רפיון כאש' יתכן להתעכב
בשאר האיברי' ;

מא אמר הכוזרי זה לא יתכן
כי ביותר מעט מזה והיה המות
ושהלב בזכוך הרגשתו מפני
זכות דמו ורב כחו הוא מרגיש
בדבר המועט שיפגעהו ודוחה
אותו מעליו בעוד שתשאר בו
יכולת לדחות וזולתו איננו
מרגיש הרגשתו ומתעכבת בו
הליחה עד שיעשו ממנה
החלאים ;

מב אמר הכוזרי אם כן צערו
והרגשתו הם מביאים עליו רב
החלאי' והם הסבה לדחותם
מעליו בהתחלת פגיעתם קודם
שיתישבו ;

מג אמר הכוזרי כן הוא ;

מד אמר החבר וכן הענין ה
האלקי ממנו כמעלת הנפש מן
הלב ועל כן אמר רק אתכ'
ידעתי מכל משפחות האדמה
על כן אפקוד עליכם ; ואלה
הם החלאים אבל הבריאות
מה שאמרו רבותינו מוחל
לעונות עמו ישר' מעביר ראשון
ראשון

bores & Defatigationes, Somnus, Vigiliæ &c. in illud agunt; reliquis membris in quiete & tranquillitate permanentibus.

XXXIX. *Cosri*; Satis mihi declaratum est, quâ ratione Cor præ reliquis membris sit pluribus expositum ægritudinibus: Expone mihi etiam, quomodo sit omnium sanissimum?

XL. *Judæus*; Num competit ei, ut in eo moretur Humor, ex quo fiat Ulcus, Cancer, Suffusio, vel Pustula? aut Sensationis cessatio vel remissio? prout id fieri potest in reliquis membris?

XLI. *Cosri*; Hoc fieri non potest: nam minimum horum foret mors præsentanea, & quia cor purissimo suo sensu, propter puritatem sui sanguinis, & multiplicem virtutem suam, minimam quamque rem sentit, quæ ipsi accidit, eamque à se depellit quamdiu in eo vis depellendi superest: Alia verò membra non ita exactè sentiunt, unde in illis humor vitiosus detinetur, ex quo dein oriuntur morbi.

XLII. *Judæus*; Itaque sagacitas & sensus ejus multos ei adferunt morbos, & eadem causa sunt, ut illos ab initio statim invasionis illorum à se depellat, antequam confirmentur & inveterascant.

XLIII. *Cosri*; Ita est.

XLIV. *Judæus*; Sic gradus Rei Divinæ relatus ad nos est, qualis est Animæ ad Cor (vel, *sic se habet Res Divina ad nos, ut Anima ad Cor*). Idcirco dicitur; *Tantummodò vos novi ex omnibus familiis terræ, idcircò visitabo super vos omnes iniquitates vestras*, Amos 3. 2. ubi habemus *Morbos & ægritudines*. De *Sanitate* autem habemus in eo quod Rabbini nostri dicunt; *Ignoscens iniquitatibus populi*

Neque sumus in gradu Mortuorum, sed sumus in gradu Ægroti (*vide Muscat. Alia lectio* הנשדף) contabefacti, de cujus curatione omnes Medici desperant, qui verò sanitatem sperat miraculosè, & inusitato planè modo, sicut Scriptura ait; *An revivifcent ossa ista &c.?* Ezech. 37.3. Perfectè autem describitur ibi ubi dicitur; *Ecce prosperabitur servus meus* Esa. 52. 13. ex statu sc. illo, in quo *nulla ei forma neq; decor est, coram quo omnes faciem suam abscondunt, qui vilissimus est, & quem nihili reputamus*; propter summam sc. ejus deformationem & mutationem, quemadmodum à rebus sordidis, quas homo nonnisi cum nausea potest aspicere, faciem suam avertit; *Contemptus, & abjectissimus virorum, vir dolorum, & familiaris morbo.* Esa. 53. 2. 3.

XXXV. *Cosri*; Quomodo verò hoc accommodari potest ad Israëlem, cùm dicatur ibi; *Certè morbos nostros ipse pertulit*, ℣. 4. Israëlitis autem nihil accidit, nisi propter iniquitates ipsorum proprias?

XXXVI. *Judæus*; Israëlitæ inter populos sunt instar Cordis ad reliqua membra, quod pluribus, quàm omnia, ægritudinibus est obnoxium, simul etiam omnium sanissimum.

XXXVII. *Cosri*; Hoc mihi latiùs explica.

XXXVIII. *Judæus*; In continuis quippe Cor est ægritudinibus, & invadunt illud quovis tempore, Curæ, Solicitudines, Mœrores, Timores, Vindictæ cupiditas, Odium, Amor, & varia pericula: Temperamentum etiam ejus variè, pro varietate mutationis temporum, mutatur, secundum magis & minus; præterquàm quòd etiam Cibi mali & insalubres, Potus insalubris, Motus, La-

ואין אנחנו במעלת המת אך
אנחנו במעלת החולה הנשחף
שנתיאשו מרפואתו כל ה
הרופאים והוא מקוה רפואה
מצד המופת ושנוי המנהג כמו
שאמ' הכתוב התחיינה ה
העצמות האלה : ונשלם
המאמר בהנה ישכיל עבדי מן
לא תאר לו ולא הדר וכמסתר
פנים ממנו נבזה ולא חשבנוהו
רוצה לומר משנוי הנראה
ורוע מראהו כמו דברים ה
המטונפים שיש לאדם א
אסטניסות להביט אליהם
ומסתיר פניו מהם נבזה וחדל
אישים איש מכאובות וידוע
חולי :

לה אמר הכוזרי ואיך יהיה
זה משל לישראל והוא אמר
אכן חליינו הוא נשא וישראל
לא מצא אותם מה שמצאם
כי אם בעונותם :

לו אמר החבר ישראל ב
באומות כלב באיברים הוא
רב חליים מכלם ורב בריאות
מכלם :

לז אמר הכוזרי הוסף לי עוד
ביאור :

לח אמר החבר שהוא ב
בחלאיים מתמידים ופונעים
אותו בכל עת מדאגות ויגונו'
ופחד ונטירה ושנאה ואהבה
וסכנות ומזגו עם העתים
בהפוך ובשנוי כתוספת ו
ומגרעת מבלעדי המאכלים
הרעים והכשתה הרע ו
והתנועות והטרחים והשינה

bores &c

לג אמר הכוזרי כן הוא כי
לא יעלה במחשבה שאומה מן
האומות יקרה בגלות הזאת
שלא תשתנה לאומה אחרת
כל שכן עם אורך הזמן הזה :
וכמה אומות אבדו שהיו
אחריכם לא נשאר להם זכר :
מהם אדום ומואב ובני עמון
וארם ופלשת וכשדים ומדי
ופרס והברהמיים והצביים
וזולתם רבים :

XXXIII. *Cosri*; Sic est: quia aliâs cogitari non posset, ut Gens aliqua in hujusmodi captivitatem veniat, & non mutetur in gentem aliam, accedente præsertim tantâ temporis longitudine. Etenim quot quęso populi post vos perierunt, adeò ut nulla planè ipsorum supersit memoria, uti Idumæi, Moabitæ, Ammonitæ, Aramæi, Philistæi, Chaldæi, Medi, Persæ, [1.] Brachmanides, [2.] Zabii, & alii multi?

N O T Æ.

[1.] *Heb.* הברהמיים) *Muscatus scribit*; Fortasfis sunt populi, qui suam originem ascribunt Abrahamo, ac si diceres, האברהמיים *Abrahamides*, sicut *Hagareni* dicuntur ab *Hagar*. Fieri etiam potest ut fuerint ex filiis concubinarum, quibus Abraham dedit dona, & eas dimisit &c.

[2.] צביים) *Muscatus iterùm*: Fortasfis sunt מאנשי הצאבה Zabii, quorum meminit Majemonides in More par. 3. cap. 29. 30. Vel sunt ex iis quorum mentio fit Genes. 10. ℣. 2. *Et Schemêber*, מֶלֶךְ צְבֹיִים *Rex Zebojim*. Vel sunt Sabæi, quorum mentio fit Esa. 45. 14. & Ezech. 23. 42.

לד אמר החבר ואל תחשוב
כי מה שסייעתיך בדבריך הודאי
ממני שאנחנו כמו הדבר המת
אבל יש לנו התחברות בענין
ההוא האלקי בתורות אשר
שמם ברית בינינו ובינו כמילה
שנאמרה בה והיתה בריתי
בבשרכם לברית עולם : והשבת
שנאמר בה כי אות היא ביני
וביניכם לדורותיכם מלבד
ברית אבות וברית התורה
אשר כרת אתנו פעם אחת
בחורב ושנית בערבות מואב
עם הגמול והעונש התלויים
בה הנזכרים בפרשת כי תוליד
בנים וכמו פרשת והיה כי יבאו
עליך ושירת האזינו וזולתי זה

XXXIV. *Judæus*; Non est autem quod existimes eò quod tibi in verbis tuis adstipulatus sum (§. 30.); me tibi confessum esse & concesfisse, (*absolutè sc.*) nos esse instar rei mortuæ, sed est nobis adhuc Conjunctio aliqua cum Re illa Divina per Leges, quas Fœderis loco posuit inter se & nos; veluti est *Circumcisio*, de qua dicitur; *Et erit fœdus meum in carne vestrâ in fœdus perpetuum*, Genes. 17. ℣. 13. Item *Sabbathum*, de quo dictum est; *Quia signum est inter me & vos in generationes vestras*, Exod. 31. 13. præter *Fœdus* cum Patribus nostris initum, & *Fœdus Legis*, quod *primò* nobiscum pepigit in Horeb, *secundò* in campestribus Moab, unà cum præmiis & pœnis ei annexis, quæ recensentur Deut. 4. ℣. 25. & 30. 1. & Deut. 32. aliisque in locis

lapide & calce, cum capite, oculis, auribus, & reliquis membris, in quibus nullus unquam Spiritus vitalis fuit, neque esse potest: sed sunt figuræ similes figuræ Hominis, non autem sunt Homines (*conf. sup. par.* III. *§*. 9.).

XXXI. *Cosri*; Ita omninò est, ut dicis.

XXXII. *Judæus*; Nam (*cohæret cum §*. 30.) populi Idololatrici mortui, qui volunt assimilari populo vivo, sed nequeunt ulterius assequi, quàm Similitudinem aliquam externam, exstruunt Domũ Deo, & non apparet in illâ signum Dei; Abstinentiæ & Sanctimoniæ student, ut ipsis appareat Prophetia, & non apparet: Profanè egerunt, irritarunt Deum, & rebellarunt ei, neque tamen descendit super eos Ignis è cœlo, vel plaga aliqua repentina, unde evidenter colligerent, pœnam ipsorũ esse à Deo. Et hujus rei causâ (*quia non possunt similes fieri populo vivo*), licet infortuniũ patiatur, vel invadatur cor eorum, h.e. Domus, vel Templum, ad quod illi intentionẽ suam dirigunt (*in quo spes suas collocant*), non tamen mutantur Res eorum (*h.e. ipsi tamen non mutantur, sicut mortuus, licet cor ejus lædatur, nõ mutatur*), sed mutantur pro ipsorũ Multitudine vel Paucitate, Potentia vel Imbecillitate, Concordiâ vel Discordiâ (*sc. in Bellis & præliis*) vel naturaliter & per accidens (*in aliis rebus*). Ad nos verò quod attinet, quando infestatur Cor nostrum, h.e. Domus sanctuarii nostri, perimus, quando sanatur, sanamur & nos, sive simus pauci sive multi, & quocunque in Statu existat Rector & Rex noster, vel qui nobis dominatur. Qui verò nos in hoc nostræ Dispersionis & Captivitatis statu conservat & corroborat, est Deus vivus.

מהגופות מצויירות מאבן וסיד בראשים ועינים ואזנים וכל האיברים ולא חלה בהם מעולם רוח חיה ואי אפשר שיחול בהם אך המה צורות דומות לצורות אדם ואינם אדם ׃

לא אמר הכוזרי כדברך כן הוא ׃

לב אמר החבר כי האומו׳ עכום המתות אשר חשבו להדמות לאומה החיה לא יכלו אל יותר מן הדמיון הנראה הקימו בתים לאלקים ולא נראה בהם לאלקים אות ׃ הפרשו והנזרו להראות עליהם הנבואה ולא נראתה ׃ החניפו והכעיסו ובעטו ולא ירדה עליהם אש מן השמים ולא מגפת פתאום כדי לברר אצלם שהוא עונש מאת האלקים ועל הענין ההוא נפגע לבם רוצה לומר הבית ההוא שהם מכונים אליו ולא נשתנה עניג׳ אבל ענינם משתנה כפי רובם ומיעוטם וחזקתם וחולשתם ומחלקותם וחבורם ועל דרך הטבע והמקרה ׃ ואנחני כשימצא פגע את לבנו אשר הוא בית מקדשנו אבדנו וכאשר ירפא נרפא אנחנו בין שנהיה רב או מעט ועל אי זה ענין שיהיה מנהיגנו ומלכנו והמושל בנו והמחזיק אותנו בענין הזה שאנחנו בו מהפזור והגלות אל חי ׃

XXXIII. *Cosri*;

terim illa, quam Author habet, non omninò est inepta, & tolerari atq; admitti aliquo modo potest, relata ad tempus Tabernaculi Mosaici stantis & vigentis; alterâ tamen, quam Apostolus in Epist. ad Hebraos ostendit, quâ hac omnia ad Christum referuntur, quaq; pracipua est, non omissâ & exclusâ. Scopus ejus fuit Regi explicare, quòd ex his phrasibus & loquendi rationibus non sequatur, Deo aliquid corporale attribui.

כז אמר הכוזרי הפליאת ה
החבר במה שדמית אלא
שהראש וחושיו לא שמעתי לו
דמיון ולא לשמן המשחה:

כח אמר החבר אמת הוא
ששורש החכמה מופקד בארון
אשר הוא במדרגת הלב ושם
עשרת הדברי׳ ותולדותיהם
והוא התורה מצדו במה שאמר
ושמת אותו מצד ארון ברית
ה׳ ומשם תצאנ׳ השתי החכמות
חכמת התורה ונושאיה
הכהנים וחכמת הנבואה
ונושאיה הנביאים והם היו
כמו היועצים המתרים ה
המזהירים את האומה
והמזכירים והכותבים והם ראש
האומה:

כט אמר הכוזרי אם כן אתם
היום גוף בלא ראש ובלא לב:

ל אמר החבר כן הוא כאשר
אמרת ועוד ולא גוף אבל
עצמות מפוזרות כמו העצמות
היבשות אשר ראה יחזקאל
ועם כל זה מלך כוזר העצמות
אשר נשאר בהם טבע מטבעי
החיי׳ וכבר היו כלים לראש
וללב ורוח ונפש ושכל טובים

XXVII. *Cosri*; Admirabilem te, ô Socie, in hac Similitudine & Comparatione præstitisti. Verùm nullam audivi Similitudinem Capitis & Sensuum ejus, uti nec Olei Unctionis.

XXVIII. *Judaus*; Verum quidem hoc est: sed Fundamentum Sapientiæ repositum fuit in Arca, (*qua rationem habuit Cordis*) hoc est, In ea fuerunt Decem Præcepta (*Tabula lapidea Decem praceptorum*): horumque proles (*pracepta reliqua*) Lex videlicet Mosaica, ad ejus latus, sicut dicitur; *Et ponetis eum* (librum Legis) *à latere Arca fœderis Domini*, Deuter. 31. 26. Et ab his egrediuntur duæ Sapientiæ, (vel, *egreditur duplex Sapientia*); Sapientia videlicet *Legis*, quam portabant Sacerdotes; & Sapientia *Prophetarum*, (*prafigurata per Oleum unctionis, quod effusum fuit super caput Sacerdotis, scribit Muscatus*,) quam portabant Prophetæ. Et hi fuerunt quasi Consiliarii, Monitores, & Ὑπομνηματογράφοι, & Caput Populi.

XXIX. *Cosri*; Si ita sit, estis hodiè Corpus sine Capite & Corde.

XXX. *Judaus*; Ita est, quemadmodum dixisti; imò ne Corpus quidem habemus, sed Ossa duntaxat dispersa, sicut Ossa illa arida, quæ vidit Ezechiel. Attamen, Rex Cosar, Ossa talia, in quibus adhuc aliquid vigoris & vitæ superest, quæque olim fuerunt organa Capitis & Cordis, Spiritus item, Animæ, & Intellectus, meliora sunt Corporibus formatis ex

NOTÆ.

Paragrapho hoc ostendit, quo sensu Oblationes dicantur Oblatio Domini, Panis Domini, Odor gratus Domini? *videlicet non ideò quod ex eis aliquam utilitatem percipiat Deus, sed ut indicetur, quòd Ordinem hunc sacrificiorum & cultuum præscripserit populi Israëlis causâ, ut ille per ejus observationem aptus & idoneus sit ad Rem, ut loquitur, Divinam recipiendam, & Deus per illam in medio ipsorum habitet, seq; cum illis conjungat. Quomodo hoc fiat, vel, cur Deus hac ratione voluerit coli & cum populo suo conjungi, ejus rei rationem non esse curiosiùs investigandam, quòd nos mortales rationes consiliorum Divinorum inquirere nec debeamus, nec possimus; ac proinde in ejus voluntate & præceptis acquiescere debeamus, scribit Muscatus. Illustrat hanc rem similitudine, quâ totum Cultum Tabernaculi Mosaici comparat cum Homine Temperamentum exactè proportionatum & perfectum inde a nativitate adepto; quòd sicuti tale Corpus nactus, aptus sit ad recipiendam, non solùm Formam nobilissimam, sc. Animam rationalem, & omnes ejus facultates, in gradu excellentissimo & eminentissimo, sed & insuper Lucem Divinam, per Prophetiam, & similia Dona: ita quoq; Populus ille, qui hunc Ordinem cultuum sacrorum, prout à Deo præscriptus est, ritè observat, aptus ac idoneus sit, ut Deus se ei conjungat non solum per Legem & Præcepta, aliaq; beneficia, sed & ut quidam ex illis per donum singulare Prophetiæ & Sp. Sancti, ad Angelicum quasi gradum ascendant. Itaq; præscriptum esse hunc ordinem à Deo, non quòd aliquis inde usus ad Ipsum redeat, sed quòd ipsi placuerit hâc viâ & ratione inter ipsos habitare & præsentiam suam exhibere, & ut ipsi ad hac recipienda idonei reddantur. Sicut ait Christus Joh.* 14. 21. Qui tenet mandata mea, & servat illa, is est qui diligit me: qui autem diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & ipsi conspicuum exhibebo me ipsum: *& v.* 23. Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & apud eum habitabimus. *Similitudinem hanc declarat, institutâ comparatione inter Tabernaculum, ejusq; Cultum, & Corpus humanum animatum tale, prout descriptum, quam explanat & exhibet Muscatus in Tabula, quem Lector, si placet, adeat: quia satis est prolixa.*

Benè autem sub finem §. addit, se non decernere, quòd præceptorum Cultus hujus Mosaici & Legalis hic unicus & solus scopus fuerit, sed aliquid adhuc magis admirandum & eximium sub eo occultatum fuerit. *Quid id fuerit, Judæi, quorum facies velo Mosaico obtecta est, quiq; cæcitate à Deo percussi sunt, non vident, neq; intelligunt; nos verò Christiani id ex Novo Testamento, per Dei gratiam, & certiùs, & evidentiùs addiscimus. Applicatio interim*

עליהם בכתף ישאו כאשר
אין לאיברים הפנימים עצמות
שעוזרים על נשיאתם אבל
הכחות והרוחות נושאי' אותם
במה שדבק בהם ולמי שתחתם
מהלוים והם בני גרשון נשיאת
האיברים הרכי' החיצוניים והם
יריעות המשכן ואהל מועד
מכסהו ומכסה התחש ומסך
ולמי שתחתם והם בני מררי
לשאת האיברים הקשים
קרסיו קרשיו בריחיו עמודיו
ואדניו ; ונעזרו שתי הכתות
בנשיאתם בעגלו כמו שאמר
שתי העגלות לבני גרשון
וארבע עגלות לבני מררי כפי
עבודתם כל זה בסדר ותכונת
חכמת אלהית ; ואינני גוזר
חלילה שהכונה מעבודה הזאת
הוא הסדר הזה אשר זכרתיו
אבל מה שהוא יותר נפלא
ונעלה ושהיא תורה מאת
האלקי יתבר' ומי שקבלה
קבול שלם מבלי שיתחכם
בה בשכלו הוא מעולה ממי
שיתחכם בה וחקר אך מי
שנטה מהמדרגה העליונה
ההיא אל המחקר טוב שיוציא
בהם מוצאי החכמה משיעזבם
לסברות רעות ולספקות
המביאות אל האבדון ;

admodum ſc. membra interiora nulla habent oſſa, quibus juvetur portatio eorum, ſed facultates & ſpiritus portant vel ferunt ea illic ubi hærent: Levitę, qui his ſuberant, erant Filii Gerſon: horum munus erat ferre membra ſubtiliora externa, ut, Aulæa Tabernaculi, Tentorium conventus, Tegumentum ejus, & Tegumentum è pellibus caprarum: Illis qui ſub his erant, filiis Merari, incumbebat ferre membra duriora, Anſulas, Tabulas vel Aſſeres, Vectes, Columnas & Stylobatas ejus: & hæ duæ catervæ adjuvabantur plauſtris, ſicut dicitur; *Duo plauſtra filiis Gerſon, & quatuor plauſtra dedit filiis Merari, pro Miniſterio eorum*, Num. 7. 7. (NB. videtur eſſe lapſus memoriæ authoris, vel aberratio Translatoris: In textu eſt: *Duo plauſtra & quatuor boves dedit filiis Gerſon pro miniſterio eorum: quatuor autem plauſtra & octo boves dedit filiis Merari, pro miniſterio eorum*). Et hæc omnia fuerunt de ordine & diſpoſitione ſapientiæ Divinæ: neque tamen dico (abſit!) Intentionem & ſcopum totum hujus Cultûs fuiſſe Ordinem iſtum, cujus memini, ſed aliquid magis admirandum & excellens: & ad docendum, quòd hæc Lex ſit à Deo Benedicto, & illum, qui eam recipit corde perfecto, ſine ulla ſcrupuloſitate ſapientiæ propriæ intellectus ſui, eſſe præſtantiorem, quàm eum, qui ſuam in ea ſapientiam vult oſtentare, & curioſius in eam inquirere. Si quis autem fortè deflexerit à gradu illo ſupremo ad ſcrutandum & inquirendum, ſatius ei eſt, ut inde educat Concluſiones Sapientiæ (*Philoſophicas, ad ſtabiliendam Legem, conf. par. 5. §. 1.*) quam ut illis relictis amplectatur Opiniones malas, & Dubia quæ deducunt ad Interitum.

men Sapientiæ & Scientiæ; Mensa verò eò faciebat, ut ei adhærerent Bona corporalia, sicut Rabbini nostri dicunt; *Qui vult Sapiens fieri, adeat Meridiem: qui vult dives fieri, adeat Septentrionem.* Omnes verò isti cultus referebantur ad Arcam & Cherubinos, quæ gradum obtinent Cordis & Pulmonis ei incubantis (vel, *illud foventis*). Habebant autem ista opus aliis Instrumentis & Ministris, veluti Conchâ & basi ejus (Exod. 30. ℣. 28.), Forcipibus, Trullis, Scutellis, Cochlearibus, vel, Acerris, Crateribus, Ollis, Fuscinulis, & similibus: Præterea requirebatur aliquid quod hæc omnia custodiret; Tabernaculum sc. & Tentorium, atq; Operimentum ipsius; & ad hęc omnia iterum Atrium Tabernaculi, & quæ ad id pertinebant. Insuper & Bajulis opus fuit, qui omnia ferrent, ad quod Deus elegit filios Levi, qui Proximi seu Primi fuerunt, inde à tempore vituli, sicut dicitur; *Et congregati fuerunt ad eum omnes filii Levi*, Exod. 32. 26. & ex his elegit præstantissimum, qui fuit Eleasar Sacerdos, ut ferret rem omnium præstantissimam & subtilissimam, sicut dicitur; *Præfectura autem Eleasaris, filii Aharonis Sacerdotis, esto Oleum luminaris, & Suffitus aromaticus, & mincha jugis, oleumq; unctionis*; Num. 4. 16. a quibus omnibus dependet Ignis purissimus & subtilissimus, Lumen Sapientiæ & Prophetiæ, Lumen denique Prophetiæ per Urim & Thummim: Proximæ post eum (Eleasarum) classi, quæ erat Levitarum, Filiorum Kehat, impositum erat ferre Membra interiora, veluti, Arcam, Mensam, Candelabrum, Altaria, & Vasa sancta, de quibus dictum est; *Quia ministerium rei sanctæ incumbit ipsis, humeris portabunt*, Numeror. 7. ℣. 9. quemadmodum

החכמה והדעת והשולחן
להדבק בו הטובות הגופיות
כמו שאמרו רבותי' הרוצה
להתחכם ידרי' הרוצה ל
להתעשר יצפין : וכל אלה
עבודות לארון ולכרובים אשר
הם במדרגת הלב והריאה
מרחפת עליו והוצרך לאלה
כלים ושמשים כמו הכיור
וכנו ומלקחים ומחתות
וקערות וכפות ומנקיות
וסירות ומזלגות וזולת זה
והוצרך אל דבר שישמור א
אותם המשכן והאהל ומכסהו
ולשמור הכל חצר המשכן
וכליו והוצרך לנושאים לכל
אלה ובחר האלקים לזה
בני לוי שהם הקרובים כל שכן
מעת העגל שנאמר ויאספו
אליו כל בני לוי ובחר לנכבד
שבהם והוא אלעזר הכהן
לנכבד שבדברים והדק שבהם
כמו שאמר ופקודת אלעזר בן
אהרן הכהן שמן המשחה
וקטורת הסמי' ומנחת התמיד
ושמן המאור כל אלה אשר
נתלית בהם האש הרכה
והדקה ואור החכמה והדעת
ואור הנבואה באורים ותומים
ולנכבדת שבכתות הלויים
אחריו והם בני קהת לשאת
האברי' הפנימים כמו הארון
והשלחן והמנורה והמזבחות
וכלי הקודש אשר ישרתו בהם
ובהם נאמ' כי עבודת הקודש

ויקוה אותו יודעים מה שהית כותבים ומזכירים מה שעבר להזהר מכמוהו לעתיד או לקוותו: והוצרך אל החושים הנראים והנסתרי' והיה הראש מחניהם בעזרת הלב והמשכתו והיה הגוף כלו מסודר אחר שב אל הנהגת הלב אשר הוא מחנה הראשון לנפש ואם תחול במוח הוא חול שני במצוע הלב וכן נסדר החיות האלהי כאשר אמר יהושע בזאת תדעון כי אל חי בקרבכם נפעלה האש בחפץ האלהים ברצותו באומה והיתה אות קבול מנחתם ותשורת' כי האש הוא הדק והנעלה מכל אשר תחת גלגל הירח מהגופות והיה מקום חולה שומן חלבי הקרבנות ועתרם ועשן ענן הקטורת והשמנים בדרך האש אשר איננה נתלית כי אם בחלב בשומן ובשמן כחום טבעי אשר הוא נתלה בדק השמן מהדם: וצוה האל' ית' במזבח העולה ובמזבח הקטורת והמנורה ואחר כן העולות וקטורת הסמים ושמן המאור ושמן המשחה: אולם מזבח העולה להדבק בו האש הגלויה ומזבח הזהב לאש היה יותר קלה ודקה אבל המנורה היה יותר קלה ודק להדבק בה אור

nentes de iis à quibus ipſi metuendum, vel quid ei ſit ſperandum, ſcientes præſentia, conſcribentes item quaſi, & in memoriam revocantes præterita, ut vel ſibi in poſterum à ſimilibus caveat, vel illa prævideat & exſpectet: Denique etiam opus habet Senſibus, tàm exterioribus quàm interioribus, qui principales ſuas caſtrametationes (*h.e. Sedes*) habent in atrio Cordis & ejus conſervatione: Totum quippe corpus rite ordinatum & diſpoſitum eſt, quando refertur ad regimen Cordis, quod eſt ſedes primaria ipſius Animæ; quod ſi reſideat in Cerebro, ſecundariò illud ſit mediante Corde. Eadem quoque ratio eſt Vitæ Divinæ, ſicut Joſua ait, *In hoc cognoſcetis, quòd Deus vivat in medio veſtri*, Joſ. 3. 10. Quando Deus beneplacitum habet in populo, efficitur per ejus Voluntatem Ignis, in ſignum, quòd Deus oblationes & dona illorum acceptet: nam Ignis eſt ſubtilisſimum & ſupremum, omnium corporum quæ ſunt ſub Sphæra Lunæ. Reſidentiæ ejus (*ſc. Ignis Divini*) locus fuit Pinguedo adipum, ſacrificiorum, ועתרם & Vapor eorum (*ab eis aſcendens*); exinde Fumus nubis ſuffitus; deniq; Olea; ad inſtar ignis (*artificialis*) qui non dependet niſi ab Adipe, Pinguedine, & Oleo, ſicut & Calor naturalis dependet à ſubtilisſimo oleo ſanguinis: Deinde præcepit Deus (*facere*) Altare Holocauſti, Altare ſuffitus, & Candelabrum; poſtea Holocauſta, Suffitum aromaticum, Oleum luminaris, & Oleum Unctionis: Altare Holocauſti inſerviebat, ut ei adhæreret Ignis manifeſtus (*in pinguedine adipum oblationum, & vapore eorum, ac proinde fuit craſſior*): Altare Aureum fuit pro Igne leviore & ſubtiliore: ſed Candelabrum fuit pro Igne adhuc ſubtiliore, ut ei adhæreat Lu-

החכמה

concoctionis, & reliqua membra, per Spiritus qui ad ea perveniunt per Nervos, Arterias, Musculos, & Venas; Summa; Temperamentum totum rectificatum & comparatum est ad recipiendum Regimen Animæ rationalis, quæ est Substantia abstracta, proximè accedens ad substantiam Angelorum, de quibus dicitur; *Quorum habitatio cum carne non est*, Dan. 2. 11. Et habitat in corpore instar Regis vel Imperatoris non localiter, neque ullum usum percipit à cibo illo; Exempta enim & immunis est ab eo; Sic res Divina non habitat nisi in Animâ recipiente Intellectum. Anima porrò non conjungitur nisi cum Spiritu Caloris naturalis, qui nequit esse sine loco, & colligatur cum Corde sicut Flamā e. g. cum ellychnio: Cor opus habet continuo affluxu sanguinis: Sanguis autem non generatur nisi mediantibus organis Concoctionis; unde (*cor*) Stomacho opus habet, Jecore, reliquisque eorum ministris: Sic indiget Cor Pulmone, Gutture, Naso, Asperâ arteriâ, nervo movente nervum pectoris pro respirationis usu, ad æquabile reddendum temperamentum cordis per aërem ingredientem, & fumum egredientem; Opus etiam habet, ad consumendas superfluitates alimentorum, organis facultatum expultricum excrementorum & urinæ: ex quibus commemoratis omnibus constat corpus: Indiget insuper Translatione corporis ex loco uno in alium, ad quærenda sibi necessaria, & fugienda noxia; Membris item, quibus possit illa vel ad se recipere, vel à se depellere, veluti Manibus, & Pedibus: Præter hæc quoque necessarii ipsi sunt Consiliarii, mo-

העכול ושאר האיברים ברוחות ההולכות אחריהם מן הדפקים והעצבים והורידים ; וכללו של דבר שיהיה המזג כולו מתוקן ומזומן לקבול הנהגת הנפש המדברת אשר היא עצם נפרד קרוב לעצם המלאכים שנאמר בהם די מדרהון עם בשרא לא איתוהי ; ויחול בגוף חול מלכות והנהגה לא חול מקום והיא לא נהנית מהמזון ההוא מאומה כי היא נעלה ממנו והענין האלהי לא יחול כי אם בנפש מקבלת השכל והנפש לא תתחבר כי אם ברוח חם טבעי אי אפשר לו בלתי מקום שיקשר כהקש' הלהב בראש הפתילה דמיון הפתילה היא הלב והלב צריך אל משך דם והדם לא יתהוה כי אם בסבת כלי העכול על כן הוצרך אל האצטומכא הכבד ושמשיהם ; וכן נצטרך הלב אל הריאה והגרון והאף והקרום והמיתר המניע למיתר החזה לעבודת הנשימה להשוות מזג הלב באויר הנכנס והעשן היוצא והצרך לבער מותרי המזונות אל כלים מכחו' דוחות וכלי היציאה והשתן והיה הגוף מכל אשר זכרנו והוצרך אל העתקת הגוף ממקום למקום לבקשת מה שצריך אליו ולברוח ממה שיזיקהו וכלים שיביאו אליו וידחו מעליו והוצרך אל ידים ורגלים והוצרך אל יועצים כתרים במה שידע ממנו

nentes

השכל אצלו להורות אותו
ולישרו ולהתחב' אצלו כל עת
אשר ישאר הסדר ההוא וכאש'
יפסד הסדר יפרד ממנו ודומה
לכסיל כי השכל צריך למאכל
ולמשתה ולריח בעבור שרואה
אותו כי הוא נתמיד בהתמדת'
נפרד בהפרדם ואיננו כן · וכן
הענין האלהי מטיב לכל רוצה
הטוב לכל ובעת שיסודר דבר
ויכון לקבל הנהגתו לא ימנע
ממנו לאצול עליו אור וחכמה
ודעת וכאשר יפסד סדרו לא
יקבל האור ההוא ויהיה
הפסדו: והתעלת הענין האלהי
מהשיג אותו שנוי או הפסד
בכל מה שיש בסדר עבודה
מהעבודה והקרבנות ו
והקטורת והזמירות והמאכל
והמשתה על תכלית הטהרה
והקדושה נאמ' בהם עבודת
ה' ולחם אלהיך וזולתי זה והכל
כנוי לרצונו בסדר הטוב באומה
והכהנים וקבולו מנחתם על
דרך הדמיון וחולו אצלם
לכבוד להם והוא נעלה
ונקדש מן ההנאה במאכלם
ובמשתיהם אך מאכלם ל
לנפשותם כמו שעכול ה
האצטומכא והכבד כאשר היה
נתקן ואחר כן יתקן הצלול
ממנו בלב והצלול שבצלול ב
ברוח יתקן הלב והרוח והמוח
בכון ההוא ויתוקנו גם כן כלי

stantiorem quàm competat bruto, tùm idoneum est ut habitet in eo Intellectus ceu Rex, ad illud docendum, dirigendum, & ei se conjungendũ, quamdiu Ordo & *ἀταξία* illa conservatur; quando verò ea destruitur, tùm ab eo (*corpore*) separatur. Unde stultis & ignaris videtur, ac si Intellectus indigeat cibo, potu, & odoratu, quia vident per eorum continuum usum conservari, per eorum subtractionem destrui; cùm tamen non ita sit. Sic Res Divina, quæ benefacit omnibus, bene vult omnibus, quamdiu res consevatur in suo ordine, & idonea manet ad recipiendum ejus Regimen, non desinit effundere in eam Lucem, Sapientiam & Scientiam: quando verò Ordo ejus destruitur, non recipit (*res*) Lucem illam, & sequitur destructio illius (*rei*); cùm tamen nullam sentiat vel mutationem vel corruptionem ex ullo eorum, quæ circa Cultum sacrum fiunt, veluti sunt Oblationes, Suffitus, Psalmodiæ, Cibi, & Potus, cum puritate & sanctimonia facta, & *Cultus Domini*, atq; *Panis Dei tui*, vocata, Lev. 21. 8. Omnia quippe hæc ita cognominantur, quòd Deus velit Ordinem hunc bonum observari a populo (*Levitis & Israëlitis*) & Sacerdotibus; quod item munera & oblationes ipsorum gratas habeat & acceptet, & inter eos gloriosè habitet; quamvis Ille longè sublimior & sanctior sit, quam ut utilitatem aliquam à cibo & potu eorum accipiat, sed pro animabus ipsorum inserviat. Quemadmodum sc. cùm digestio, vel Concoctio (*cibi*) in Stomacho & Hepate debito modo peragitur, & postea purius ex eo ad cor defertur, & purissimum in Spiritum, benè se habet Cor, Spiritus & Cerebrum, per cibum illum; simul etiam benè se habent Organa

cursum Dei Patrum nostrorum iremus corde perfecto, & animo alacri, obtineremus ab eo idem quod olim Patres nostri in Ægypto, neque aliud quicquam est, dum (*in Precibus nostris*) dicimus; *Incurvate vos ad montem Sanctitatis ejus*: Item; *Incurvate vos ad scabellum pedum ejus*: Et; *Qui redire facit Majestatem suam in Tzijonem*; & similia, quàm Cantus galli, vel alterius cujuspiam similis avis: quia non cogitamus, quidnam his verbis dicamus, prout rectè dixisti, Rex Cosar.

XXV. *Cosri*; Hæc mihi de his sufficiunt: Velim nunc ut quædam mihi concilies & explanes, quæ legi de Oblationibus. Ex iis quæ Intellectus difficulter potest capere, est, quod dicitur; *Oblationem meam*; *Panem meum*; לְאִשַּׁי *Ignibus meis*, *Odorem quietis*, *vel*, *gratum meum*, Numeror. 28. 2. quomodo sc. de Oblationibus dicatur, quòd sint *Oblatio Domini*, *Ejus Panis*, *&* *Odor*?

XXVI. *Judæus*; Vocabulum לְאִשַּׁי *Ignibus meis*, explanat omnem difficultatem: Vult enim dicere; *Oblatio illa*, *Panis*, *&* *Odor quietis vel gratus*, *quæ Mihi attribuuntur* (quæ dicuntur esse Mea) *sunt Ignium meorum*, h. e. Ignis verbo (*& voluntate*) Dei effecti, cujus cibus sunt Oblationes, reliquam deinde partem comedentibus Sacerdotibus. Scopus autem est docere Ordinem illum elegantem, quo observato, resideat in eo (*populo*) Rex (*Deus*) gloriose, non localiter. Pro exemplo *Rei Divinæ* sume *Animam Rationalem*, quæ habitat in Corpore naturali brutali: Dum æqualiter se habent ejus (*nempe Corporis*) qualitates, & facultates superiores atq; inferiores (*animæ vegetativa & sensitiva*) rectè sunt dispositæ ad rem excellentiorem & præstantiorem.

אלקי אבותינו בלבב שלם ובנפש חפצה היינו פוגעים ממנו מה שפוגעים אבותינו במצרים ׃ ואין דבורנו השתחוו להר קדשו והשתחוו להדום רגליו והמחזיר שכינתו לציון וזולת זה אלא כצפצוף הזרזיר והדומה לו שאין אנחנו חושבים על מה שנאמר בזה וזולתו כאשר אמרת מלך כזר ׃

כה אמר הכוזרי יספיק לי זה בענין הזה וארצה עתה שתקרב לי מה שקראתיו בקרבנות ממה שיקשה על השכל לקבלו ממה שאמר את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי ׃ ואמר על הקרבנות כי הם קרבן ה' ולחמו וריחו ׃

כו אמר החבר מה שאמ' לאשי מיסר כל קשה הוא אומר כי הקרבן ההוא והלחם וריח הניחוח אשר הם מיוחסים אלי אמנם הם לאשי ר"ל האש הנפעלת לדברו ית' אשר מאכלה הקרבנות ואחר כן יאכלו הכהנים שאר חלקה והכונה בזה תקון הסדר כדי שיחול בו המלך חול גדולה לא חול מקום ושום דמיון הענין האלהי הנפש המדברת החלה בגוף טבעי בהמי כאשר נשתוו טבעיו ונסדרו כחותיו העליונים והתחתונים סדור נכון לענין יותר נעלה מענין הבהמות היה ראוי שיחול מלך

לצא' ממנו בעתות הרעב אלא במצות האלקים והיו מבקשים לנשוא עצמותם אליה :

כד אמר החבר הבישתני מלך כוזר ועון הזה הוא אשר מנענו מהשלמות מה שיעדנו בו האלקים בבית שני כמה שאמר רני ושמחי בת ציון כי כבר היה הענין האלקי מזומן לחול כאשר בתחלה אלו היה מסכימים כלם לשוב בנפש חפצה אבל שבו מקצתם ונשארו רובם וגדוליהם בבבל רוצים בגלות בעבודה שלא יפרדו ממשכנותיהם ועניניהם ושמא על זה אמר שלמה אני ישנה ולבי ער כנה הגלות בשינה והלב הער התמדת הנבואה ביניהם : קול דודי דופק קריאת האלקי' לשוב : שראשי נמלא טל על השכינ' שיצאה מצללי המקדש ומה שאמר פשטתי את כתנתי על עצלותם לשוב : דודי שלח ידו מן החור על עזרא שהיה פוצר בהם ונחמיה והנביאים עד שהודו קצתם לשוב הודאה בלתי גמורה ואמרו כשל כוח הסבל ונתן במצפון לבם ובאו הענינים מקצרים מפני קצורם כי הענין האלקי איננו חל על האיש אלא כפי הזדמנותו לו אם מעט מעט ואם הרבה הרב ואלו היינו מזדמנים לקראת

ne quidem tempore famis egressi sunt ex ea, nisi ex mandato Dei: ossa denique sua eò transferri voluerunt.

XXIV. *Judæus*; Pudore affecisti me Rex Cosar. Iniquitas autem hæc inde est, quòd caremus perfectione eâ, quam Deus nobis promisit in Templo secundo, quando dixit; *Canta, & lætare filia Tzijon*, Zachar. 2. 14. Res enim Divina utique parata & præsto esset, sicuti ab initio, si omnes consensissent ad revertendum (*in eam*) animo alacri & prompto: sed quidam (*ex captivitate Babylonica*) reversi sunt, major autem pars, & præcipui eorum, remanserunt in Babylonia, malentes manere in captivitate sub servitute, ne abstraherentur à suis habitaculis & possessionibus. Et fortassis hac de re dixit Salomon; *Ego dormio, & cor meum vigilat*, Cantic. 5. 2. (per τὸ *Dormire* intelligens Captivitatem, & per *Cor vigilans*, Continuationem Prophetiæ inter ipsos); *Vox dilecti mei pulsantis*; (Vox sc. Dei vocantis ad revertendum); *Quia caput meum repletum est rore*; (de Majestate Divina egrediente ex umbrosis locis Sanctuarii): Quòd verò ait; *Tunicam meam exui*, ℣. 3. de ipsorum ad revertendum segnitie intelligit. *Dilectus meus manum suam misit per foramen*; de Esra eos ad revertendum urgente, ac Nehemia & Prophetis, adeò ut (*ipsorum monitis moti*) quidam ad revertendum assenserint & acquieverint, licet assensu imperfecto; sicut dicitur; *Debilitatæ sunt vires portantis*, Nehem. 4. ℣. 10. Dedit itaque eis Deus occulta cordis eorum, & sortiti sunt res imperfectas propter imperfectionem ipsorum. Non enim requiescit Res Divina super homine, nisi pro ejus præparatione & dispositione, vel parva, vel magnâ. Itaque si in oc-

quòd Locum hunc non pro ſcopo tibi proponas, & domicilio vitæ mortisque tuæ, inprimis cùm dicas (*in Oratione quadam*); *Miſerere Tzijonis, quia ea eſt locus Vitæ noſtræ*, & credas, quòd Præſentia Divina ad eam ſit reverſura. Et, ſi nullam aliam præcellentiam haberet, quàm continuationem Majeſtatis & præſentiæ Divinæ per nongentos annos, æquum eſſet, ut generoſæ animæ ejus deſiderio tangerentur, quò per eam meritum acquirant & quaſi purificentur (*per ejus aërem*): quemadmodum nobis contingere videmus in Locis Prophetarum & Virorum ſanctorum, nedum in ea Terra, quæ eſt *Porta cœli* (*vide par.* 4. §. 17.). Et in hoc conſentiunt omnes populi. Chriſtiani (*hac vox in ſecunda editione eſt omiſſa*) dicunt; *Animas ad eam, vel, in ea congregari, & ex ea aſſumi in cœlum.* Iſmaëlitæ ajunt, *eam eſſe locum, è quo Propheta ipſorum aſcendit in cœlum, Locum item in quo ſit futurum ultimum judicium.* Quin & omnes omnibus in locis hanc pro ſcopo ſibi proponunt, & feſta ibi agunt (*vide ſub finem* §.20.). Itaque videtur mihi tua incurvatio verſus eam, & veneratio quam erga eam teſtaris, eſſe hypocritica, aut certè ex conſuetudine duntaxat profecta, ſine certa intentione & devotione. Priſci veſtri Patres potiùs elegerunt habitare in ea, quàm in ullis locis nativitatis & cognationis ſuæ; quin imò maluerunt in ea eſſe peregrini, quàm in ſuis locis indigenæ (*ut Abraham, qui exivit è terra, & cognatione ſua, in terram Canaan; & Jacob, de quo Gen.* 37 1. Habitavit Jacob in terra peregrinationum patris ſui in terra Canaan); Et quamvis tùm temporis nondum in ea apparuerit Majeſtas Divina, ſed repleta fuerit variis ſceleribus & Idololatriâ; his tamen non obſtantibus, nullum aliud deſiderium priùs habuerunt, quam ut poſſint ſubſiſtere in eâ; quinimò nequi-

אתה משים מנגדך המקום הזה ותשימנו בית חייך ומיתך ואתה אומר רחם על ציון כי היא בית חיינו ותאמין כי השכינה שבה אליו ואלו לא היה לה מעלה אלא התמדת השכינ׳ בה באורך תתק שנה היה מן הדין שתכספנ׳ הנפשות היקרות ותזכנה בה כאשר יקרה אותנו במקומות הנביאים והחסידים כל שכן היא שהיא שער השמים וכבר הסכימו כל האומות על זה הנוצרים אומרים שהנפשות נקבצות אליה ומכנ׳ מעלין אותן אל השמים והישמעאלים אומרים כי היא מקום עליית הנביאים אל השמים ושהיא מקום מעמד יום הדין והוא לכל מקום כונה וחג ואני רואה שהשתחויתך וכריעתך נגדה חונף או מנהג מבלתי כונה וכבר היו אבותיכם הראשונים בוחרים לדור בה יותר מכל מקומות מולדתם ובוחרים הגרות בה יותר משהיו אזרחים במקומותם כל זה עם שלא היתה בעת ההיא נראית השכינה בה אבל היתה מלאה זמה ועם כל זה לא היתה להם תאוה אלא לעמוד בה ושלא

ב"א כאלו קבור תחת המזבח ומשבחים מי שמת בה יותר ממי שנשוא אליה מת ממה שאמרו אינו דומה קולטתו מחיים לקולטתו אחר מיתה : אבל אמרו במי שהיה יכול לדור בה ולא דר בה שאסור לשאת אותו אליה לאחר מותו שאמרו בחייכם ונחלתי שמתם לתועבה ובמיתתכם ותבאו ותטמאו את ארצי והיה מקפדת רבי חנינא כאשר שאלו אותו אם מותר שילך פלוני לחוצה לארץ שייבם אשת אחיו שאמר אחיו נשא גויה ברוך המקום שעקרו והוא ירד אחריו ; ושאסרו מכירת קרקע לנכרי ושאסרו מכירת קורות הבית והניחו חרב ושאמרו אין דנין דיני קנסות אלא בארץ ישראל ושלא יצא העבד לחוצה לארץ וזולת זה הרבה ; ועוד אמרו אוירא דארץ ישראל מחכים ומאהבתם אותה אמרו כל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל מובטח לו שהוא בן עולם הבא ; ואמר רבי זירא לכופר שרצה לעבור עמו בנהר בלי מקום מעבר מתאותו לעבור בארץ ישראל דוכתא דמשה ואהרן לא זכו לה מי יימר דזכינא לה :

כג אמר הכוזרי אם כן אתה מקצר בחבורת תורתך שאין

pultus in terra Israelis, est quasi sepultus esset sub Altari. Sic *laudant eum qui moritur in ea, magis quàm eum qui deportatur in eam mortuus*, dum ajunt; *Longè alia est ejus ratio quem vivum colligit, quàm is quem colligit post mortem.* Imò dicunt, *Non licere eum, qui potuisset habitare in ea, & non habitavit in ea, post mortem in eam deferre* (In Talmud Hierosol. in principio capitis הנושא). His *Viris*, applicant ibi quod Jeremias ait cap. 2. 7. *Et hæreditatem meam posuistis in abominationem*; *Mortuus*, quod ibidem sequitur; *Et ingressi estis, contaminastisque terram meam*; Huc attendit R. Chanina, cùm aliquando interrogatus, *Num licitum esset, ut ille N. proficisceretur extra terram Israelis, ad jus Leviri præstandum uxori defuncti sui fratris*, respondisset; *Frater ejus duxit uxorem Gentilem & Idololatricam, & mortuus est; Laus Deo, qui occidit eum; & ipse vult descendere post eum.* Sic prohibuerunt, *ne quis vendat fundum, vel trabes domûs, Gentili vel Idololatræ alicui.* Dixerunt etiam; *Non exercentur judicia criminalia, nisi in terra Israelis* (Talm. Sanhed. cap. 1.): Item; *Non egredietur servus extra eam* (Talm. Gittin cap. 4. in Mischna), & similia multa. Item; *Aer terræ Israëlis sapientem reddit* (Bava bathra cap. 9.). Ex vehementi erga eam affectu & amore dixerunt etiam; *Quicunque ambulat quatuor cubitos in terra Israelis, is certus est, quòd sit Filius seculi venturi* (Ketubh. cap. ult. Sic R. Sira dixit ad quendam hæreticum, cum quo voluit trajicere flumen, sine loco transitus, (*quamvis nullum ibi vadum esset*), ob summum desiderium transeundi in terram Israelis: *Loco, quo Moses & Aharon non fuerunt digni ut habitent, quis dicit, Ego sum eo dignus futurus?*

XXIII. *Cosri*; Si hæc ita habent, ipsemet non satisfacis Legi tuæ,

XXII. *Judæus*; Ex iis, quæ hac de re dicunt, sunt sequentia; *Omnes quidem faciunt ascendere in terram Israëlis, sed non omnes faciunt exire e terra Israelis* (extat in Talm. Ketubhot cap. ult. & apud Majemon. in הלכות אישות, ubi vide. Sensus est; *Omnes quidem possunt cogere domesticos suos, ut secum proficiscantur ad habitandum in terra Israelis; sed non omnes &c.*). Item; *Mulierem, quæ non vult ascendere cum marito suo in terram Israëlis, judicant, ut cogatur exire sine dote; & vice versâ, quando vir nolet ascendere cum Uxore sua in Terram, ut eam ire permittat, & dotem ipsi largiatur* (Ibidem): Item; *Perpetuò habitabit homo potius in terra Israëlis, in urbe cujus incolæ majori ex parte sunt gentiles, quàm extra Terram in urbe, cujus major pars sunt Israëlitæ: Omnis enim Judæus, qui habitat in terra Israelis, similis est ei qui Deum habet: & omnis Judæus, qui habitat extra hanc Terram, similis est ei qui nullum Deum habet &c. sicut dicitur de Davide*; Quia expulerunt me hodiè, ne adhæream hæreditati Domini, dicentes, Vade, servi Diis alienis, 1. Sam. 26. 19. *Unde colligimus, Omnem Judæum, qui habitat extra terram Israëlis, esse ac si esset Idololatra.* Quin & terræ Ægypti attribuerunt dignitatem supra reliquas terras, (*Ketubb. f. 112. col. 1. Non est præstantior terra, quam terra Aegypti, sicut dicitur*; Sicut hortus Domini, sic terra Ægypti, Genes. 13. 10. *neq; in terra Aegypti præstantior est, quàm Tzoan &c.*) & ab ea ad alias terras argumentati sunt à Majori ad Minus, dicentes; *Si Aegyptus, propter quam percussum est fœdus, est prohibita quanto magis cæteræ terræ,* (*h.e. Si Aegyptus, quæ, quasi fœdus ipsi cum Deo intercessisset, ut terrarum optima esset & præstantissima, exceptâ tamen terrâ Israel, est prohibita, nec licet habitare in ea* &c. Muscatus putat illum respicere ad dictum Rabbinorum, quod extat in libro Siphre, & adducitur in Jalkut Paraschâ שופטים, ubi inter cætera; ומה מצרים שהברית כרותה עליה עבירה מחויבין לשם שאר הארצות שאין הברית כרותה עליהן עאכו) Sic dicunt porrò; *Sepultus in*

כב אמר החבר מכה שאמרו בענין הזה הכל מעלין לארץ ישר' ואין הכל מורידין · ודנו האשה שאינה רוצה לעלות עם בעלה לארץ ישראל שתצא שלא בכתובה וכנו והוא באמרו האיש אינו רוצה לעלות עם אשתו בארץ שיוציא ויתן כתובה · ואמרו לעולם ידור אדם בארץ ישראל אפי' בעיר שרובה גוים ואל ידור בחוצה לארץ אפילו בעיר שרובה ישראל שכל הדר בארץ ישראל דומה למי שיש לו אלוה וכל הדר בחוצה לארץ דומה למי שאין לו אלוה וכן בדוד הוא אומר כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה לאמר לך עבוד אלקים אחרים לומר לך שכל הדר בחוצה לארץ כאלו עובד עבודה זרה · וכבר שמו לארץ מצרים מעלה על שאר הארצות האחרות ושפטו על זולתה מקל וחומר ואמרו ומה מצרי' שנכרת' עליה ברית אסור שאר ארצות לא כל שכן : ואמרו כל הקבור

tùm Sabbathum, tùm quilibet alius pariter dies, incipiat in terra Israëlitica, antequam in Orientis ultimo, seu, apud Sinas incipiat. Similisque in aliorum dierum initiis, veluti primario illi secundariis, pro longitudinis diversitate, ratio sit habenda. Exempli gratia, cùm in adjecta figura Sol per circulum A B C D graduum 360. circum tellurem E F G H spatio XXIV. horarum feratur, diesque, juxta jam dicta, à Cardine G C, qui Occasus est Solis τῷ F Terræ Israeliticæ seu Umbilici telluris heic locum occupanti, incipiat; palam est, diei initium telluris Umbilici, seu τῷ F incolis, XVIII. horis prius haberi, quàm suum ex ejusmodi numerandi ratione initium habeant Sinæ in extremo Orientis, qui τῷ E designantur. Nam, ut G C Solis occasus est τῷ F, ita F B τῷ E, seu Sinis. Et inter G C & F B, per D A, arcum 270. graduum intercipi, id est, XVIII. horas, nemo non videt. Qui sensus est Rabbini, quem citavimus, ejusque sequacium. Pendere vides hanc dies numerandi in terra Israelitica positam epocham ex eo quod est, Adamum ibi sic numerare cœpisse, adeoque illam regionem primùm tenuisse. Unde & טַבּוּר הָאָרֶץ eam nuncupant Hebræi, seu *Umbilicum telluris*, quemadmodum oppositum in globo telluris locum, seu H in adjecta figura, טַבּוּר הַיָּם *Umbilicum Maris*.

כא אמר הכוזרי השמיעני קצת מה שיזדמן לך מדבריהם :

XXI. *Cosri*, Recense mihi nonnulla, quæ tibi succurrunt, ex verbis illorum.

אמר

rum, ac proinde etiam Sabbathorum & Festorum, petendum esse ex Orientis parte ultima, ubi primum Sol oritur. Respondet autem primò per negationem hujus principii, & assertionem suæ thesis, ex terra Israelis rationem numerationis petendam esse. Rationes negationis potissimùm has affert, 1. quia Lex de Sabbatho data sit in terra Israelis, ac proinde probabile esse, juxta eam quoque dici rationem esse intelligendam, 2. quia jam Adamus, e paradiso ejectus, numerationem dierum in hac terra constituerit & introduxerit, à primo Sabbathi creationis die, in cujus vespera creatus fuerit: 3. quia rationem hanc numerandi posteri Adami deinceps observârint, 4. quia principium diei, tam secundum Legem, quàm secundum naturam, fieri debeat a vespera seu occasu Solis, non ab ejus ortu. Secundò *occurrit quibusdam objectionibus & exceptionibus, quæ contra hanc sententiam moveri possunt aut moventur, ubi ulterius has suas rationes declarat & confirmat, inter alia hoc præcipue ostendens, quòd licet pro diversitate locorum & situum, alii aliâ horâ & tempore diem incohent, tamen per hoc ratio numerationis dierum septimanæ & festorum ab initio ab Adamo instituta, a posteris ejus observata, & per Legem confirmata, non tollatur. Prolixum & operosum foret singula, quæ ex principiis Astronomicis & Geographicis affert, hic explicare. Lectoris id relinquimus industriæ. Qui tamen circa hæc curiositatem suam explere cupit, consulat R. Jehudæ Muscati in hunc librum Commentaria, in quibus diffuse de singulis agit, & mentem authoris explicat. Quædam ad hujus rei illustrationem habet Seldenus in libro de Jure Naturæ & Gentium lib. 3. cap. 11. quæ hic placet apponere: Posteaquam illic prima hujus paragraphi verba adduxisset, sic ea deinexplicat:* Zin, *inquit,* heic est Sinarum, seu צינין regio, plagæ Orientalis ultima; ita scilicet Scriptoribus tam Arabicis & Hebraicis, quam Ptolemæo ejusque sequacibus, censita. Objectio est: *Non'ne inde, scilicet ab oriente ultimo, ratio dierum enumerandorum ineunda?* Minimè, inquit R. Jehudah. Nam a rerum initiis dierum enumeratio erat eadem, quâ utimur nos in terra Israelitica, id est, a vespera ad vesperam. Id quidem scimus etiam ex Sabbathi observatione, cujus initium in Allusa & Sinaj. Et quicquid ibi statutum reperitur, ita aptandum est terræ Israëliticæ, cujus gratia Lex data est, ac ubi primus parens noster Adam dies sic à vespera ad vesperam numerare, & in periodos septenarias distribuere cœpit, ut à Solis e terra Israelitica in Occidentem discessu, seu, à tempore quo terræ Israëliticæ Sol occidit (quæ sit velut naturalis habetur & primitiæ dierum civilium, id est 24. horarum, numerandorum Epocha) dierum initia, adeoq; Periodi septenariæ sint deducendæ. Atq; ita necesse erit, ut horarum octodecim spatio,

tum Sab-

ישראל אבל בקריאת ימי
השבוע היה להם הועד ביום
אחד מעצמו ודנה ידיעת
שבתות ה' ומועדי ה' תלויה
בארץ שהיא נחלת ה' עם מה
שקראתו לאשר נקראת הר
קדשו והדום רגליו ושער ה
השמים וכי מציון תצא תורה
ומה שהיה מזריזות ל
לאבות לדור בה והיא
ביד עובדי עבודה זרה ו
והכספם לה והעלותם עצמותם
אליה כיעקב ויוסף ותחנת
משה לראותה ונמנעה ממנו
והיה קצף והראתה לו מראש
הפסגה והיה חסד ומה שהיה
מבקשת האומות פרס והודו
ויון וזולתם להקריב עליהם
ולהתפלל בעדם בבית ההוא
הנכבד ומה שהוציאו ממונם
על המקום ההוא ואם היו
מחזיקים בחקים אחרים מפני
שלא קבל אותם הנימוס
האמתי ומה שהם מרוממים
אותו עם העדר הראות
השכינה עליו ושכל האומות
חוגגים אליו ומתאוים לו
זולתנו מפני גלותינו ולחצנו
ומנה שזכרו רבותינו ממעלתה
יארך ספורו :

Iſraëlis ſitu & diſtantia; Ita ratione appellationis Dierum ſeptimanæ habuerunt feſtum uno & eodem die (*ſc. Sabbathi*). Ex his itaque apparet, ſcientiam vel notitiam Sabbathorum Domini, & feſtivitatum ſolennium dependiſſe à Terra quæ eſt *Hæreditas Domini*, cui dignitati accedit, quòd etiam vocatur *Mons Sanctitatis ejus*, Pſal. 3. 5. *Scabellum pedum ejus*, Pſ. 99. 5. *Porta cæli*, Geneſ. 28. ℣. 17. quod item dicitur *Lex egreſſura eſſe è Tzijone*, Mich. 4. 2. Huc etiam referenda ſumma Patrum noſtrorum alacritas, & fervens deſiderium habitandi in ea, etiam dum eſſent ſub manu & poteſtate Idololatrarum, adeò ut oſſa quoque ſua eò deportari voluerint, ut Jacob & Joſeph. Hinc etiam orta fuit deprecatio & ſupplicatio Moſis, ut eam videre poſſet, quod tamen non obtinuit, propter Dei indignationem (*Deut.* 3. 25, 26.) ſed oſtenſa ei fuit duntaxat ex vertice collis, idq; ſummi beneficii loco fuit (*Deut.* 34. *v.* 1.). Quin & populi extranei, Perſæ, Indi, Græci, & alii, unicè expetiverunt & optarunt, ut pro ſe ſacrificia Deo offerre, & preces fundere poſſint in loco illo nobiliſſimo; hinc etiam magnas in locum illum erogarunt pecunias, quamvis alia ſtatuta tenerent (*h. e. aliam religionem haberent*), & Legem Judaicam non amplecterentur: hinc denique eſt, quòd ſummis laudibus hunc locum extulerunt, quamvis Majeſtas Divina non amplius in eo compareat; quòd item omnes nationes peregrinationes eò inſtituunt, eámque deſiderent, nobis ſolis exceptis propter captivitatem & oppreſſionem noſtram. Ea verò omnia, quæ Rabbini noſtri de ejus præſtantia ſcripſerunt, referre, operoſum foret.

N O T Æ.

Paragraphus hic ut prolixus, ita ſatis difficilis eſt. Continet autem ſummatim reſponſionem ad Objectionem præced. §. factam, Initium numerationis Dierum, &c.

uno ad alium (*circulo in quatuor partes diviso*) usque dum octodecim horæ sunt completæ ab eo tempore, quo Sabbathum primò suum nomen est sortitum, donec Sol sit verticalis terræ Israëlis, & tùm prorsus desinit (*nova*) Sabbathi appellatio, neque ullus est, qui de novo vocet hunc diem Sabbathum, sed incipit tùm Dies alio nomine vocari. Ideò dixerunt Rabbini nostri; *Si Luna nova fiat ante meridiem, certum est, quòd videatur circa Occidentem Solem*; q. d. *Si fiat nova ante meridiem Sabbathi Hierosolymis, certum est, quòd videatur in die Sabbathi circa occasum Solis*; quia Nomen diei ibi continuè adhuc durat per octodecim horas, posteaquam desiit appellatio in loco primo (*i. e. in Terra Israëlis, unde Sabbathum suum nomen accépit*), donec Sol revertatur è regione verticis (*in Tzenith*) terræ Israëlis post diem & noctem, & Luna apparére incipit ei, qui est in principio Orbis habitabilis respectu terræ Israëlis in Sabbathi vespera. Cum quo consentit quod iterùm Rabbini nostri dicunt, שצריך שיהיה לילה ויום מן החדש. Et tùm jam desinit nomen Sabbathi in Orbe, incipitque dies primus, non obstante quòd incolæ terræ Israëlis jam antè egressi fuerint ex nomine diei Sabbathi, & versentur in medio Diei primi. Nam intentio est, Nomen Diei septimi extendere super totum Orbem, ut si dicatur tàm ei qui est in Tzin (*Oriente*), quàm ei qui est in Occidente; *Quo die fixistis Novum annum?* respondere possint (*omnes*); *In die Sabbathi*, exempli gratiâ; etiamsi aliquis illorum è festo jam sit egressus, dum alter adhuc in eo est, pro illorum diverso à terra

קטר אחר קטר עד שתשלמנה שמנה עשרה שעות כן העת שהתחילה בו קריאת השבת עד שתהיה השמש לעומת ראש ארץ ישראל תסתלק הקריאה מהיום ההוא ולא ישאר אדם שיקראהו ההוא שבת אבל מתחיל בקריאת שם אחר ועל כן אמרו נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה כאלו אמר נולד קודם חצות יום שבת בירושלם בידוע שנראה ביום שבת סמוך לשקיעת החמה והוא ששם יום השבת התמיד שמנה עשרה שעות אחרי שנפסקה קריאת מקום ההתחלה עד ששבה השמש לעומת ראש ארץ ישרא' אחר יום ולילה : והתחיל להראות הירח למי שהוא בתחלת הישוב לארץ ישרא' בשבת בערב ודסכים עם מה שאמרו רבותינו שצריך לילה ויום מן החדש וכבר נסתלק שם השבת מן הישוב והתחיל יום ראשון אף על פי שיושבי ארץ ישראל יצאו משם יום השבת ושבו בתוך יום ראשון כי אמנם הכונה השם השביעי הפושט בכל הישוב שיאמר למי שהיה בצין ולמי שהיה במערב באיזה יום קבעתם ראש השנה ואמרו יום השבת על הדמיון אף על פי שאחד מהם כבר היה יוצא מהמועד כשיהיה האחר במועד כפי מקומות מארץ

Israëlis

אבל קצתו מזרח גמור וקצתו
מערב גמור : ואם לאו לא
תשלם לימים קריאת שם ידוע
מפני שכל מקום מסבוב אמצע
הארץ מזרח ומערב יחד ותהיה
הצין מזרח לארץ ישראל ו
ומערב לתחתית הארץ ו
ותחתית הארץ מזרח לצין
ומערב למערב והמערב מזרח
לתחתית הארץ ומערב לארץ
ישראל: ואין מזרח ואין מערב
תחלה ולא סוף ולא שמות
ידועים לימים והסדר נזכר
נתן שבות ידועים לימים
והתחיל מארץ ישראל אך
לקריאת השם רוחב על כל
פנים מפני שלא יתכן לזכיר
מקומות כל נקודה ונקודה
מהארץ כי בירושלם עצמה
מזרחים ומערבים רבי' ושמזרח
ציון דרך משל איננו מזרח בית
המקדש ועגולי אופקיהם נ
נחלקים על דרך האמת אשר
לא ישיגום החושים כל שכן
דמשק מירושלם ואי אפשר
שלא נאמ' ששבת דמשק
קודם שבת ירושלם ושבת
ירושלם קודם שבת מצרים
ועל כל פנים נודה ברוחב :
והרוחב אשר נחלקים בו ה
הקיברים בקריאת יום בעצמו
הוא שמנה עשרה שעות לא
פחות ולא יותר קוראים אנשי
הקיבוי הזה שבת וכבר יצאו
אנשי הקיבוי אחר מן השבת

Cosri Pars II.

ſed alterum perfectè Orientale, alterum perfectè Occidentale: quod ſi alter ſiat, non haberi poteſt certa dierum appellatio: quia quilibet locus ex circuitu medietatis terræ ſimul eſt Oriens & Occidens: Sic Tzin eſt Orientalis terræ Iſraëlis, & Occidentalis infimo terræ (*Antipodibus*); & vice versâ Terra Antipodum Orientalis eſt Sinitis, & Occidentalis Occidenti, & Occidens Orientalis eſt terræ Antipodum, & Occidentalis terræ Iſraëlis; neque poteſt eſſe vel Oriens vel Occidens (*præcisè in puncto*) initium vel finis appellationis certæ dierum. Et talis eſt ordo vel ratio denominationis dierum à nobis commemoratus, initium ſuum ſumens è terra Iſraëlis. Unde Appellatio nominum dierum omninò requirit latitudinem, quia non poſſunt commemorari vel recenſeri uniuscujusque puncti terræ loca (*ut eorum ſingulorum ratio habeatur*). Nam in ipſa Hieroſolyma ſunt multa Orientalia & Occidentalia; Exempli gratiâ; Oriens Tzionis, non eſt Oriens Domus Sanctuarii (*Templi*), & circuli horizontium ipſorum in rei veritate ſunt diverſi, ſenſibus imperceptibiles; Ut nil dicam, quantum Damaſcus diſtet ab Hieroſolyma, ut neceſſariò nobis dicendum eſſet, Damaſcum habere Sabbathum prius quàm Hieroſolyma, & Sabbathum Hieroſolymæ prius eſſe Sabbatho Ægypti, ſi non admittamus latitudinem (*loci appellationis*). Amplitudo autem juxta quam diſtant invicem diametri vel meridiani in appellatione diei ejuſdem, eſt Octodecim horarum, non plus nec minus; unde quando meridiani hujus incolæ vocant Sabbathum, tum incolæ meridiani alterius e Sabbatho jam ſunt egreſſi, & ſic conſequenter ab

At differentia inter nos & illos est in hoc, quòd nos præponamus Noctem Diei. Necessario autem constituendæ sunt octodecim illæ horæ pro fundamento appellationis Diei septimi (*a quo initium hoc numerationis dierum cepit*): quia inter terram Israëlis, quæ est locus ille in quo inceperunt Dies nominibus vocari, & inter Solem (*occidentem*), quo tempore incipit nominatim vocari Dies Sabbathi in terra Israëlis; (*tempore nempe occasus ejus in extremo Occidentis*) sex intercedunt horæ; neque desinit Nomen Sabbathi, ut exempli duntaxat gratiâ hunc diem sumam (*cum omnium eadem sit ratio*), tanquam illum diem, in quo cùm incepit Sol circuire à fine Occidentis, & Adam in terra Israëlis eum vidit occumbentem, vocavit initium Sabbathi donec pertigit (*Sol*) ad Zenith ejus, post octodecim horas, & tùm fuit vespera principio τῶ Tzin, vocatumque est ibi initium Sabbathi, & sic fuit finis terminorum appellationis dierum: Nam quod citra τῶ Tzin est (*inter Sinas & terram Israëlis*) vocatur quatenus est Orientale loco illi, è quo incipiunt dies (*h. e. ad Orientem refertur*). Neque enim effugi potest, ut non constituatur communis aliquis locus (*pro nominatione sc. & determinatione dierum*), cujus Orientis principium sit finis Occidentis ipsius (*qui non in puncto consistat, sed latitudinem habeat*): & talis locus respectu terræ Israëlis est principium Orbis habitabilis. Quod non solùm est de Jure Legis, sed & Naturæ. Fieri quippe non potest, ut Dies septimanæ uno & eodem nomine vocentur toti Orbi habitabili, nisi fixum constituamus locum, è quo principium denominationis illorum petatur; & quidem ita proportionatum, ut alterum ejus extremum non sit Oriens alterius, sed al-

מהצין אך המחלוקת שבינינו
וביניכם בהקדימנו הלילה על
היום וצריך שתהיה השמונה
עשרה שעות עקר בקריאת
היום השביעי מפני שארץ
ישראל שהיא מקום התחלה
לקריאת שמות הימים בינה
ובין השמש בערב שהתחיל ל
להקרא לשם שש שעות ואיננו זז
מתמיד שם השבת על הדמיון
על היום אשר התחילה השמש
לסבב מסוף המערב וראה
אותה אדם שוקעת והוא בארץ
ישראל וקרא תחלת השבת
עד שהגיעה אל עוכת ראשו
אחר שמנה עשר שעות והיתה
ערב לתחלת הצין ונקרא שם
תחלת השבת והיה סוף גדרי
הקריאה מפני שהיה שיש
אחריו אנחנו נקרא בשהוא
מזרח למקום שממני מתחילים
לימים ואין להמלט ממקום
משתתף תהיה תחלת מזרחו
אחרית מערבו והוא לארץ
ישראל תחלת הישוב ואין זה
בדין התורה לבד אבל בדין
הטבע גם כן כי לא יתכן שיהיו
השבועיים נקראים
בשם אחד בעצמו לישוב כלו
אלא אם נקבע מקום שיהיה
תחלה לקריאה ומקום מתקרב
שלא יהיה קצתו מזרח לקצתו

לששת ימי בראשית והתחיל
אדם לקרוא שם לימים
וכאשר נושבה הארץ ורבו בני
אדם היו סופרים הימים כאשר
יסד אותם אדם ועל כן לא
יחלקו בני אדם בשבעת ימי
השבוע ואל תטעון עלי באלו
שהתחילו מחצות יום בסוף
הישוב במערב והיא בוא
השמש בארץ ישראל ובו נברא
האור הראשון ואחר כך ה
השמש מפני שהיה אור ובא
לעתו והיה לילה לישוב והלך
הסדר להקדים הלילה על היום
כמו שאמר ויהי ערב ויהי בקר
וכן הזהירה התורה מערב ועד
ערב תשבתו שבתכם ו ואל
תטעון עלי באלה החדשים
המביטים גונבי החכמה ולא
היתה כונתם לגנוב אבל מצאו
חכמות מסופקות מעת
שנפסקה הנבואה והתחכמו
משכלם וחברו חבורים אשר
נתנה סברתם ומכלל זה
שישמו הצין תחלה לימים בהפך
התורה לא בהפך גמור מפני
שהם מסכימים עם אנשי
התורה בתחלת היום שהוא

(*de hoc vide Pirke R. Eleasaris cap. 11. & R. Muscatum hic, & sup. ad §. 14.*) & unde initium numerationis cepit continuò post sex dies creationis: ibi Adamus incepit vocare dies nomine suo: & postquam deinceps terra fuisset incolis repleta & multiplicata, numerare perrexerunt dies prout Adamus constituerat. Unde nulla est inter homines dissensio de septem diebus Septimanæ. Neque est quod mihi hic illos objicias, qui à Meridie incipiunt, in extremo Occidentis terræ habitatæ. Nam hoc ipsum est tempus occasus Solis in terra Israelis (*ac proinde nulla est differentia*), & in eo (*sc. tempore occasus*) creata fuit Lux prima, & postea demum Sol (*cùm in firmamento suspensa fuerunt luminaria, die quarto*). Lux enim illa (*prima*) posteaquàm creata fuit, statim & eo ipso quasi momento iterum occidit, & facta est Nox terræ habitabili (*in oppositione Antipodum, apud quos tum diem fuisse necesse est*): Indeque perpetuus ordo obtinuit, ut Nox præponatur Diei, sicut dicitur (*in historia Creationis*); *Et fuit vespera, & fuit mane*: Item (*in Lege*) *A vespera ad vesperam quiescetis in Sabbatho vestro*, Levit. 23.32. Noli etiam mihi hic objicere Astrologos istos recentiores, fures Sapientiæ (*impostores, excogitantes scientias & principia falsa ex suo cerebro, & pro veris venditantes*); quorum quidem intentio non fuit furari (*h. e. decipere & hominibus imponere*), sed quia invenerunt Artes ac Disciplinas incertas ab eo tempore quo Prophecia cessavit, finxerunt sibi ex proprio ingenio principia & sententias, librosq; de illis composuerunt, prout ipsorum Ratio & opinio ipsis dictavit. Ex horum (*figmentorum*) numero est, quòd Tsin vel Sinas (*extremum Orientis habitabilis locum*) faciunt principium appellationis dierum contra Legem; non tamen absolutè contra eam, quia convenit ipsis cum Legislis (*Israelitis*) de principio ipso Diei, quod sit ex Tsin;

vel Sin hic non est desertum Sin, *in quo castrametati sunt filii Israël, cùm proficiscerentur è mari algoso, Exod.* 16. 1. *neq; desertum* צין Tzin, *in quo castrametati sunt, cùm proficiscerentur ex* Ezjion gaber, *de quo Num.* 33. 36. *quia ista loca vicina fuerunt terræ Israëlis, quæ non procul abest à medio terræ; sed Sinarum regio, Terræ Orientalis ultima, juxta Geographos Hebræos, Arabes, & ipsum Ptolemæum. Sic R. Meir Aldábi Toletanus, in libro* שבילי אמונה *f.* 20. *Terram in septem Climata distinguens, de Climate primo scribit;* ראשיתו ממזרח מקצוי מדינות מלך צין ממה שימשך לדרום *h. e.* Principium ejus Orientale est ab extremitatibus provinciarum Regis Tzin sive Sinitarum, quatenus protrahitur versus meridiem *&c. Videatur & R. Abraham bar Chija, in* צורת הארץ *cap.* 6.

XX. *Judæus*; Imò principium Sabbathi non aliunde petendum est, quàm ex Sinaj (*ubi præceptum ejus publicè & solenniter est datum*); & ex *Allus*, ubi eis primùm descendit Manna (*Loci hujus mentio Num.* 33. 13, 14. *ubi equidem hujus rei expreßè non meminit Scriptura, sed sic est communis Hebræorum sententia. Videatur Séder olam, Ramban, & alii*). Neque enim ingreditur (*incipit*) Sabbathum, nisi occumbente Sole post Sinaj in extremum Occidentis (*gradum*); unde postea sub terra occultatus, progreditur, vel devolvitur ad Tzin, quæ est principium Orbis habitati; ita ut in Sinis Sabbathum dicatur octodecim demùm horis post terram Israëlis. Terra enim Israëlis est in medio Orbis habitabilis, unde cùm Terræ Israëlis Sol occidit, tùm est media nox Sinitis; & Meridies terræ Israëlis est Sinensibus Occasus Solis. Atque hoc est mysterium Fixionis dierum, exstructum super octodecim horis, sicut & Rabbini nostri dicunt; *Si Luna nova fiat ante meridiem, in confesso est, quòd videatur circa Occasum Solis*; quod intellexerunt de Terra Israëlis, quæ est locus Legis; locus item in quem ejectus fuit Adamus ex horto Edénis in nocte vel (*ut alii Codices habent*) in vespera Sabbathi,

כ אמר החבר והלא התחלת השבת אינה כי אם מסיני ומאלוש קודם לכן שירד המן בו תחלה ואין השבת נכנס אלא על מי שבא עליו השמש אחר סיני על המדרגה עד אחרית המערב ואחר כך עד אשר תחת לארץ ואחר כך עד הצין אשר הוא מזרח היישוב ויקרא השבת לצין אחר ארץ ישראל בשמונה עשר שעות מפני שארץ ישראל באמצע לישוב וכאשר בא השמש לארץ ישראל הוא חצי הלילה בצין וחצי היו לארץ ישראל הוא בא השמש לצין וזה הוא סוד הקבוע אשר הוא נבנה על יח שעות כמו שאמרו נולד קודם חצות בידוע שנראה סמוך לשקיעת החמה והכונה היא לארץ ישראל שהיא מקום התורה והוא המקום שהורד בו אדם מגן עדן בליל שבת וממנו תחלת המנין סמוך

(*de hoc*

עמו הברית אלא אחר שיהיה
בארץ הזאת במעמ' בין ה
הבתרים ומה תאמר בהמון
סגולה היו ראויים להקרא
עם ה' בארץ מיוחדת נקראת
נחלת ה' ובעתים קבועים
ממנו יתברך לא מהסכמה
עליהם ולא נלקחת מחכמת
הכוכבים ולא מזולתה נקראו
מועדי ה' בטהרות ועבודות
ודברים ומעשים משוערי'
מאצלו ית' נקראים מלאכת
ה' ועבודת ה' :

יז אמר הכוזרי כסדר הזה
ראוי שיראה כבוד ה' לאומה
הנקרא עם ה' :

יח אמר החבר הלא תראה
איך קבלה הארץ שבתות כמו
שאמר שבת הארץ ושבתה
הארץ שבת לה' ולא נתן רשות
למוכרה לצמיתות כמו שאמר
והארץ לא תמכר לצמיתות
כי לי כל הארץ ודע כי שבתות
ה' ומועדי ה' אמנם הם תלויים
בנחלת ה' :

יט אמר הכוזרי הלא תחלת
קביעות הימים מן הצין מפני
שהוא תחלת המזרח ליישוב :

celsus gentibus, quando separavit filios hominum, statuit terminos populorum secundum numerum filiorum Israëlis &c. Deuter. 32. 8-14. Abraham ipse non idoneus fuit ut adhæreret Rei Divinæ, & ut Fœdus cum ipso pangeret (*Deus*), nisi posteaquam fuit in hac Terra, in Divina illa Statione inter Segmenta, Genes. 15. 10. Et quid dicas de Multitudine tota Peculii? Illi utique digni fuerant habiti vocari *Populus Domini* in *Terra* hac singulari, quæ vocatur *Hæreditas Domini*, & per *Tempora* à Deo ipso constituta, non vel hominum consilio & arbitrio ficta, vel ex Scientia Astrorum, vel aliis causis desumpta, quæ vocantur מוֹעֲדֵי יְיָ *Solennitates vel Tempora constituta Domini*, transacta per Purificationes, Cultus sacros, res, & opera, à Deo ipso determinata, unde vocantur מְלֶאכֶת יי *Opus Domini*, עֲבֹדַת יי *Cultus Domini, Divinus* (*quæ omnia in Terra duntaxat sancta licet rite peragere & observare*).

XVII. *Cosri*; Hac ratione sanè conveniens est, ut Gloria Domini conspiciatur in Populo, qui vocatur *Populus Domini*.

XVIII. *Judæus*; Annon vides, quomodo Terra illa ipsa acceperit Sabbatha, sicut dicitur; *Sabbathum Terræ*, Levit. 25. 6. Item; *Et Sabbathum aget terra Domino*, Ibid. ℣. 2. neque potestatem dedit (*permisit*) vendere eam absolutè, sicut dicitur; *Et terra non vendetur absolutè, quia mea est terra*, ibid. ℣. 23.? Scito autem, *Sabbatha & Tempora statuta Domini*, dependere ab *hæreditate Domini*.

XIX. *Cosri*; Annon verò initium constitutionis Dierum petendum est ex צִין *Tzin*, quæ est principium Orientis Orbis terrarum habitabilis.

NOTA.

Continetur hic objectio contra id, quod sub finem §. præcedentis dixit, Sabbatha, reliquaq; tempora festa & solennia dependére à Terra sancta; quòd naturæ conveniens videatur, ut principium dierum referatur ad Tzin vel Sinas. צין *autem vel Sin*

certo tempore vel loco). Idē evenit de Prophetia in ſemine ejus (*Abrahami*) in terra Canaan. Multi enim erant viri ejus (*Prophetiæ ſc. hoc eſt, viri Prophetæ*) quamdiu fuerunt in terra Canaan (*ſub Templo primo: nam ſub Templo ſecundo ceſſavit Prophetia*), obſervatis ſimul cauſis aliis eam (*Prophetiam*) juvantibus, veluti ſunt, Purificationes (*Legales*), Cultus & officia ſacra, & Oblationes; inprimis quamdiu Majeſtas Divina inter ipſos habitabat, & Res Divina quaſi ſpeculabatur & obſervabat, quis dignus eſſet cui adhæreret, ut ipſi eſſet in Deum (*conf. par.* 5. §. 10.) quales fuerunt *Prophetæ* & *Viri ſancti*: prout & Intellectus ſpeculatur & obſervat eum, cujus naturalia ſunt perfecta, Anima, & Mores ſeu qualitates dignæ & adæquatæ, ut in eo perfectè habitet, quales fuerunt *Philoſophi*; quemadmodum etiam Anima obſervat eum, cujus Facultates naturales habent eam perfectionem, ut excellentioris gradus fiat capax; & in eo reſidet, uti ſunt *Animalia*; quemadmodum denique Natura obſervat Temperamentum in qualitatibus ſuis æquale, in quo reſideat, uti ſunt *Plantæ*.

XV. *Coſri*; Hæc ſunt generalia axiomata Sapientiæ, quæ ſpecialiori magis explicatione indigêrent: ſed hîc non eſt nunc ejus rei locus. Poſtea ulteriùs te de illis conſulam in loco de Sapientia (ſeu, *Philoſophia*, *par.* 5. §. 10.). Abſolve nunc cœptum tuum ſermonem de Prærogativis Terræ Iſraëlis.

XVI. *Judæus*; Terra Iſraëlis fuit conſtituta (à Deo) ut ex ea dirigatur totus Mundus (*quia è Tzijon egreſſa eſt Lex, & Verbum Domini ex Hieroſolyma, non quod omnes homines eâ digni ſint*, inquit Muſcatus); deſtinata verò (*pro habitatione*) tribubus filiorum Iſraël, jam ab eo tempore quo Linguæ ſunt diviſæ, ſicut ſcriptum eſt; *Quando hæreditates diſtribuit Excelſus gen-*

ובמקום שיזדמן : וכן שבה הנבואה בזרעו בארץ כנען רבו אנשיה כל ימי עמדם בארץ כנען עם הענינים העוזרים מהטהרות והעבודות ו והקרבנות כל שכן המצא השכינה והענין האלקי כמו צופה למי שראוי להדבק בו שיהיה לו לאלקים כמו הנביאים והחסידים כאשר השכל צופה למי שנשלמו טבעיו ונשתוה נפשו ומדותיו שיחול בו על השלמות כפלוסופים וכמו שהנפ' צופה למי שנשלמו כחותיו הטבעיים השלמה מזומנת למעלה יתירה ותחול בו בחיים וכמו שהטבע צופה למזג השוה באיכותיו שיחול בו ויהיה צמח :

טו אמר הכוזרי אלה כללי החכמה שצריכים לפרוש ואין זה עתה מקומו ואחר זה אשאל אותך עליהם במקום החכמה והשלם עתה דבריך בספור מעלות ארץ ישראל :

יו אמר הכוזרי היתה מועמדת להיישיר כל העולם מוכנת לשבטי בני ישראל מעת הפרד הלשונות כמו שנאמר בהנחל עליון גוים ולא נתכן לאברהם שידבק בענין האלקי ושיכרות

והאור האלקי ׃ וכבר היתה עקידת יצחק אבינו בהר שלא היה בו ישוב הוא הר המוריה ונתגלה הדבר בימי דוד כשהיה מיושב כי הוא המקום המיוחד המוכן לשכינה וארונה היבוסי עובד וחורש בו כמו שאמר ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה ׃ וביאר בדברי הימים כי בית המקדש בנוי בהר המוריה ושם מבלי ספק המקומות שראויים להקרא שערי השמים הלא תראה יעקב אבינו שלא תלה המראות אשר ראה לא בזכות נפשו ולא באמונתו ובר לבבו אבל תלה אותם במקום כמו שאמר ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה ועליו אמר קודם לזה ויפגע במקום רוצה לומר המקום המיוחד והלא תראה כי הועתק אברהם מארצו כאשר הצליח והיה אז ראוי להדבק בענין האלקי והיה לב הסגלה ההיא והעתק היה אל המקום אשר בו תגמר השלמתו כאשר ימצא עובד האדמ' אילן שפריו טוב במדבר ומעתיקו אל אדמה נעבדת מטבעה שיצליח בה בשרש ההוא ומגדלו שם וישוב פרדסי אחר שהיה מדברי וירבה אחר שהיה מעט שלא היה נמצא אלא בעת שיזדמן

num (*de cœlo descendentem*) & Lucem Divinam. Ligatio Isaaci Patris nostri facta est in monte, in quo nullus fuit locus habitabilis, in monte scilicet Moria, & postea tempore Davidis, quando habitabilis factus est, revelatum est, hunc ipsum esse locum Majestatis Divinæ habitationi dicatum & accommodum, dum Arauna Jebusseus ibi coleret & araret, 2. Sam. 24. sicut dicitur; *Et vocavit Abraham nomen loci illius, Dominus apparebit vel videbitur* (sc. aliquando in eo), Genes. 22. 14. Et in libris Chronicorum clarè docetur, Domum Sanctuarii exstructam fuisse in monte Moriæ, 2. Chronic. 3. 1. Ibi quoque dubio procul fuerunt illa loca, quæ vocari meruerunt *Porta cœlorum* (*ut Genes.* 28. 17.). Nunquid enim vides, Jacobum Patrem nostrum non suspendisse Visiones quas vidit, vel in animæ suæ puritate (*h. e. suo merito, & suis operibus*) vel sua fide, sed Loco adscripsisse, sicut dicitur; *Et timuit, & dixit, Quàm venerandus est locus iste!* Genes. 28. 17. Item ab initio statim Visionis; *Incurrit autem in locum quendam*, ℣. 11. In locum sc. hunc peculiarem & singularem. Sic nonne Abrahamo quoque, cùm è terra sua translatus fuit, prosperè omnia cesserunt, & aptus tùm factus est cui adhæreret Res Divina, quique esset Cor peculii illius? Translatione quippe factâ in eum Locum, in quo perfectio ipsius consummaretur: quemadmodum sæpè videmus Agricolam, si inveniat in deserto (*loco inculto*) Arborem, cujus fructus sunt boni, eam feliciter transplantare in terram cultam, ibi fovere, ejusque curam gerere, ut Hortensis fiat, quæ antea erat sylvestris, multiplicetur, quæ antea erat rara; quia scilicet non reperiebatur, nisi fortassis aliquando, & in hoc vel illo loco, fortuitò (*nulla*

כמו שאמר כי שת לי אלדים
זרע אחר והיה ראוי שיקר' בן
אלקי' כאדם: וזכה לארץ ההיא
שהיא מדרגה למטה מגן עדן
ועליה נתקנאו יצחק וישמעאל
ונדחה ישמעאל כקליפה אף על
פי שנאמר בו הנה ברכתי
אותו במאד מאד בטובה ה
העולמית ונאמר ליצחק אחר
כן ואת בריתי אקים את יצחק
רוצה לומר הדבקו בענין האלקי
והטובה בעולם הבא ואין
לישמעאל ברית ולא לעשו
ואם הצליחו. ועל הארץ הזאת
נפלה הקנאה בין יעקב ועשו
בבכורה ובברכה עד שנדחה
עשו עם חוזקתו מפני יעקב עם
חולשתו ונבואת ירמיה
במצרים בה ובעבורה וכן
נבואת משה ואהרן ומרים
בפארן כי סיני ופארן מגבול
ארץ כנען מפני שהם מן ים סוף
כמו שאמר יתברך ושתי' את
גבולך מים סוף ועד ים פלשתים
וממדבר עד הנהר ומדבר הוא
מדבר פארן והוא הנאמר בו
המדבר הגדול והנורא ההוא
כי הוא גבולה הדרומי והנהר
הוא נהר פרת גבולה הצפוני
ובהם המזבחות שהיו לאבות
אשר נענו בהם באש העליונה

Gen. 5. ℣.3. ideò ille succesſit in locum Abelis, ſicut dicitur; *Quia poſuit mihi Deus ſemen aliud loco Abelis, quem occidit Cain*, Gen. 4. 25. dignusque fuit qui vocaretur *Filius Dei*, ſicut Adamus: denique etiam meruit hæres fieri Terræ illius, quæ in proximo eſt ab Horto Edenis gradu, (*Gen. 13. 10.*) Propter hanc Terram quoque æmulatio orta eſt inter Iſaacum & Iſmaëlem, Iſaaco primario, Corde ſc. & Peculio, manente, Iſmaële autem corticis inſtar rejecto, quamvis de eo dictum ſit; *Ecce benedicam ei, & creſcere faciam eum, multiplicaboq; eum vehementiſſimè*, Gen. 17. ℣.20. bono ſc. temporali: De Iſaaco autem ſequitur ibidem; *Et fœdus meum pangam cum Iſaaco*, ℣.21. quo indicatur Adhæſio Rei Divinæ, & Bonum ſæculi futuri, vitæ æternæ: Cum Iſmaële enim, & cum Eſavo (*pro* לְעֵשָׂו *in altera editione eſt* לפרסי Perſâ) nullum fuit, licet proſperitate aliquâ & illi affecti fuerint. Propter hanc quoque Terram æmulatio incidit inter Jacobum & Eſavum de Primogenitura, & Benedictione (*paternâ*), tandem tamen Eſau, quamvis fortior, fuit rejectus præ Jacobo, utut debiliore. Prophetia etiam Jeremiæ in Ægypto, in ea (*terra Iſraëlis*) & propter eam fuit, ut & Prophetia Moſis, Aharonis, & Mirjam in Paran: Sinaj enim & Paran fuerunt de termino terræ Canaan, quia fuerunt ad mare rubrum, ſicut dicit Deus; *Et ponam terminum tuum à mari Suph, usq; ad mare Philiſtæorum, & à Deſerto usq; ad fluvium*, Exod. 23. 31. *Deſertum* enim hoc eſt Deſertum *Paran*, de quo alibi dicitur; *Deſertum magnum & terribile hoc*, Deut. 1. 19. Eſt enim (*deſertum hoc*) terminus ejus (*terræ Iſraëlis*) Meridionalis: *Fluvius* autem, Euphrates ſcilicet, terminus ejus Aquilonaris. In hac Terra etiam fuerunt Altaria Patriarcharum, in quibus exauditi fuerunt per Ignem ſupernum (*de*

יד אמר החבר כל מי ש
שהתנבא לא נתנבא כי אם
בה או בעבורה הנה נתנבא
אברהם כדי שיעבור בה ו
יחזקאל ודניאל מפניה וכבר
היו נמצאי' בבית ראשון וראו
בו השכינ' אשר בהמצאה היה
מגיע לנבואה כל המוכן לה
מהסגלה אבל אדם הראשון
היא היתה אדמתו ובה מת
כאשר קבלנו כי במערה א
ארבעה זוגות אדם וחוה
אברהם ושרה יצחק ורבקה
יעקב ולאה והיא הארץ
הנקראת לפני ה' הנאמר עליה
תמיד עיני ה' אלקיך בה ועליה
נפלה הקנאה והחמדה בין
הבל וקין בתחלה כשרצו
לדעת אי זה מהם הרצוי להיות
במקום אדם וסגלתו ולבו
לנחול את הארץ ולהדבק בענין
האלקי ויהיה זולתו כקליפה
ואירע מה שאירע מהריגת
הבל ונשאר קין ערירי ונאמר
ויצא קין מלפני ה' שיצא מגורש
מהארץ הזאת שבה היו והיה
נע ונד בארץ וכן נאמר ביונה
ויקם יונה לברוח תרשישה
מלפני ה' לא ברח כי אם ממקום
הנבואה והשיב אותו האלקים
ממעי הדגה ונבא בה:
וכאשר נולד שת בדמות אדם
כמו שאמר ויולד בדמותו כ
בצלמו היה במקום הבל:

XIV. *Judæus*; Quicunque prophetavit unquam, prophetavit vel in ea, vel per & propter eā. Abraham prophetavit, ut transiret in eam, (*Genes*.12.1.). Ezechiel & Danjel propter eam (*quia prophetarunt de Israëlitarum, è captivitate Babylonica, in eam reditu*), & quia prẹterea jam antea fuerunt in Templo primo, Majestatemq́ue Divinam in eo viderunt, per cujus præsentiam ad Prophetiam pertingebant quicunque de Peculio ejus capaces erant. Adami verò hæc Terra fuit propria, & in ea quoque mortuus est, quemadmodum per traditionem accepimus, quòd in Spelunca (*Abrahami*, *de qua Genes*.23.) quatuor sepulta sint paria; Adam & Eva; Abraham & Sara; Isaac & Rebecca; Jacob & Leah; Hæc ipsa est Terra, quæ vocatur לִפְנֵי יי *Coram Domino*, (*Gen*. 4. 16. *ubi dicitur*; Et egressus est Cain à coram Domino), & de qua dicitur; *Semper sunt oculi Domini in ea*, (Deut. 11. 12.) & propter quam æmulatio & invidia incidit inter Abelum & Cainum jam ab initio, dum scire voluerunt, quis illorum dignus sit futurus successor Adami, ejusq́ue Cor & peculium, ad hæreditate possidendam terram illam, & Rei Divinæ participationem, quis've instar corticis (*rejectitii*), unde postea etiam accidit, ut Cain Abelem interfecerit, & solitarius manserit, deq́ue eo dictum sit; *Et exivit Cain a facie Domini*; quia sc. expulsus fuit è terra illa, in qua fuerant; *& fuit vagus & profugus in terra*; sicut quoq; dicitur de Jona; *Et surrexit Jonas*, *ut fugeret Tarsisam* מִלִּפְנֵי יי *à coram*, vel, *à facie Domini*, Jonæ 1. 3. Non fugit Jonas à facie Domini, sed à loco Prophetiæ; reduxit autem eum Deus in eam è ventre Ceti, & prophetavit in ea. Cùm autem natus esset Seth ad similitudinem Adami, sicut dicitur; *Et genuit in similitudine sua, secundum imaginem suam*,

IX. *Cofri*; Quod de *Populo* dicis, jam ſatis mihi declaratum eſt: quod verò de Terra addis, dum ais; *Et in terra ejus*, id difficulter poſſum capere.

X. *Judæus*; Non eſt quod mirum tibi videatur in oculis tuis, Terram aliquam certâ & appropriatâ aliquâ qualitate ab aliis differre. Vides enim loca in quibus vel planta aliqua, vel metallum, vel animal, producantur & vivant, quæ in aliis locis non reperiuntur, quorum etiam Incolæ formis & moribus ab aliis differunt. Et pro Temperamenti ratione ſe habet quoque Animæ perfectio, vel imperfectio.

XI. *Cofri*; Sed de nulla ego audio prærogativa, quam habeant Incolæ terræ Iſraëlis ſupra cæteros populos.

XII. *Judæus*; Verùm ſic quoque Mons veſter, (*videtur reſpicere ad id, quod §. 1. dictum fuit de Montibus Harſan*) de quo dicis, quòd Vineæ in eo feliciter creſcant, niſi in eo vites plantentur, & debito modo colantur, nullas producet uvas. Dignitas autem & prærogativa propria & prima (*Prophetia ſc. & Adhæſio rei Divinæ*) propriè ſpectat ad Populum, qui Peculium & Cor eſt, uti ſuprà dixi (*par. 1. §. 47.*): Terra equidem etiam confert aliquid, ſed obſervatis Operibus & Legibus, ab ea dependentibus, quæ id ei ſunt, quod cultura Vineæ. At non poteſt Peculium hoc particeps fieri Rei Divinæ in alio loco quàm hoc, quemadmodum non poteſt vinea proſperari alio in monte.

XIII. *Cofri*; Quî hoc? Annon inde ab Adamo primo uſque ad Moſen, prophetarunt in terra alia? Abraham in Ur Chaldæorum, & poſtea Ezechiel & Danjel in Babylonia, Jeremias in Ægypto?

ט אמר הכוזרי מאמרך אצל עמו כבר התבאר לי אבל מ מאמר' ובארצו קשה לקבלו :
י אמר החבר אל יקשה בעיניך שתתיחד ארץ בדבר מכל הארצות ואתה רואה מקום שמצליח בו צמח מבלתי צמח ומוצא מבלעדי מוצא וחיה מבלעדי חיה ומתייחדים יושביו בצורות ומדות מבלעדי זולתם ובמצוע המזג תהיה שלמות הנפש וחסרונה :
יא אמר הכוזרי אינני שומע שם השוכני' בארץ ישרא' יתרון על שאר אנשי העולם :
יב אמר החבר כן הרכם זה שאתם אומרים שמצליח בו הכרם אלו לא היו נוטעים בו הגפנים ועובדים העבודה הראויה להם לא היה עושה ענבים : והמעלה המיוחדת הראשונה היא לעם שהיא סגולה ולב כאשר זכרתי ויש לארץ עזר בזה עם המעשים והתורות התלויות בה אשר הם כעמדה לכרם אבל לא יתכן לסגולה הזאת להגיע אל הענין האלקי בבלעדי המקום הזה כאשר לא יתכן שיצליח הכרם בבלעדי ההר הזה :
יג אמר הכוזרי ואיך הוא זה וכב' נבאו מאדם הראשון ועד משה בארץ אחרת אברהם באור כשדים ואחר כן יחזקאל ודניאל בבבל : וירמיה במצרים :

באמצעיתו מבלי נטיה ולא
סבה ? ושם סדר הכל על מה
שהוא עליו מהכמות והאיכות
והתמונות ולא תוכל להמלט
מהודות בדבר ההוא כי לא
בראו הדברים את עצמם ולא
קצתם את קצתם והדבר
ההוא שם האויר מצטייר
בשמע בעשרת הדברי' ושם
המכתב מצטייר חרות בלוחות
קרא אותו אתה חפץ או דבר
או כאשר תרצה :

אמר הכוזרי כבר התבאר
לי סוד המדות ונתגלה לי הבנת
ענין כבוד ה' ומלאכות ה'
ושכינה ושהם שמות נופלים
על דברים נראים אצל הנביאים
כמו שאמר עמוד ענן ואש
אוכלת ועב וערפל ואש ונוגה
וכאשר נאמר על האור בבקר
ובערב וביום המעונן כי האור
ניצוץ מן השמש אף על פי
שהיא נסתרת ונאמר שהאור
והניצוץ מעצם השמש ואינו
כן אך הגופות הנפעלות
בנכחם ויאורו בהם :

ח אמר החבר כן הכבוד נ
ניצוץ אור אלקי מועיל אצל
עמו ובארצו :

Globum item Terræ centrum, in medio ejus (*orbis vel Sphæræ*) consistentem, absque ulla declinatione aut circumgyratione? Quis item est, qui omnibus hunc ordinem, in quo conspiciuntur, assignavit, quoad quantitatem, qualitatem, & figuram? Hîc sanè non effugere poteris, quin cogaris Rem illam confiteri & admittere. Res quippe istæ non creaverunt semetipsas, neq; etiam à se invicem creatæ sunt. Rem autem illam, quæ reddidit Aërem formatum in Auditione Decem præceptorum (*quæ Aërem ita formavit, ut illa decem præcepta distinctè & articulatè ex Aëre audirentur*), quæq; Scripturam similiter formatam in Tabulis exaratam constituit; vocatu Voluntatem, aut Verbum, vel quomodocunque volueris (*mihi perinde est. Confer cum his, quæ dicit par. 5. sub finem §. 2. & §. 7. Conveniunt ferè cum iis quæ habentur Jobi 38. v. 1. 2. 3. & seqq. de quo videatur Muscatus*).

VII. *Cosri*; Hactenus expositum mihi est mysterium Proprietatum Divinarum, & simul declaratum, quomodo intelligendum sit, quod legimus de *Gloria Domini*, de *Angelis Domini*, & *Majestate* seu *Præsentia Divina*; quòd scilicet hæc sint Nomina, quæ dicuntur de rebus, quæ videntur à Prophetis, ut dicatur *Nubes Domini*, *Ignis consumens*, *Nubes densa & Caligo*, *Ignis & splendor*, *vel*, *Splendor ignis*, quemadmodum de Luce matutina & vespertina, vel in die nubiloso, dicimus; Lucem illam esse radium à Sole, etiamsi Solem non videamus; imò dicimus Lucem & radium illum esse ab ipso Sole, cùm tamen id non sit, sed à corporibus (*vaporibus*) in quæ Sol agit per illorum oppositionem, unde illustrantur (*& radios illos ad nos spargunt, qui pro illorum vaporum quantitate & qualitate sunt diversi*).

VIII. *Judæus*; Sic etiam *Gloria Dei* est Radius Lucis Divinæ (*incidens in subtile aliquod corpus, & per illud ad nos veniens*) quo Deus dignatur Populum suum & Terram ejus.

in cujus proprietatibus nullum est peccatum? Sic (*ad hujus exemplum*) cùm ex ejus Judiciis provenit Salus & gloria populi, dicitur *Eos diligere, Lætari in illis*: si contra alios decernat ut destruantur illorum domus, & ipsimet internecioni dentur, dicitur de eo contrarium, quòd *Abominetur* eos, & *Irascatur* illis. Sic cùm Aer, & reliqua corpora per Voluntatem ejus fiunt, & per sermonem ejus formantur (h. e. *Et sermo intelligibilis, ac Verba per ejus voluntatem formantur, quæ ad aures Prophetarum, & virorum sanctorum, perveniunt*) dicitur *Scribens* & *Loquens* (*confer par.* 1. §. 89.). Sic formantur ex Corpore subtili, spirituali, quod à nobis vocatur Spiritus Sanctus, formæ spirituales, quæ dicuntur *Gloria Domini* (*conf. p.* 4. §. 3.), & quandoq; impropriè & tropicè יהוה *Deus*, tantùm, ut; *Et descendit Dominus* (i. e. *Gloria Domini*) *super montem Sinaj*, Exod. 19. 20. De his verò ulteriùs agemus, quando de Scientiis acturi sumus (*par.* 4. §. 3.).

V. *Cosri*; Pone, te liberatum esse ab omnibus Proprietatibus, (*h. e. difficultatibus vel absurdis, eas consequentibus*) ita ut ex eis nulla inferatur in Deo pluralitas, quid verò te liberabit à Voluntate, quam tu Deo attribuis, Philosophi autem ab eo removent?

VI. *Judæus*; In vado res est, & in promptu nobis est liberatio, si nihil præter Voluntatem nobis objiciatur. Dicemus enim ei; Tu Philosophe, quænam est illa Res,

במדותיו ויוצא מדיניו הצלחת
עם וכבודם ויקרא אוהבם
ושמח בהם וגוזר על אחרים
בהריסת בתיהם והחרים
אותם ויספרו עליו בהפך זה
שהוא מואס אותם וכועס
עליהם ושהאויר וכל הגופים
נפעלים לרצונו ומצויירים
בדבורו כאשר הצטיירו השמים
והארץ ונקרא כותב ומדבר ׃
וכן מצוייר מן הגשם הדק
הרוחניי הנקרא אצלם רוח
הקדש הצורות הרוחניות הנקר׳
כבוד ה׳ ונקרא על דרך העברה
ה׳ בלבד כמו וירד ה׳ על הר
סיני ואנחנו עתידים להוסיף על
הענין הזה ביאור כאשר נדבר
על החכמות ׃

ה אמר הכוזרי אמור שתהי׳
נצול מכל המדו׳ עד שלא נ
נתחייב רבוי מה יצילך ממדת
החפץ שאתה מיחס אותה אל
הבורא והפילוסוף מרחיק
אותה ממנו ׃

ו אמר החבר כבר קרבנו
אל ההצלה אם לא ישען עלינו
ביותר מהחפץ נאמר לו אתה
הפילוסוף מה הדבר אשר שם
אצלך השמי׳ סובבים תמיד
והגלגל העליון נושא הכל ואין
מקום לו ואין נטייה בתנועתו
וכדור הארץ מרכז עומד ב

quæ, secundum tuam sententiam, Cœlos fecit circulariter perpetuò moveri, & Sphæram supremam sustinentem omnes, nullo loco circumscriptam, (*quia extra eam nihil est, quod illam ambiat, quamvis ei locum peraccidens attribuant, nempe Centrum Mundi, circa quod moveatur, & à quo non recedat*, scribit Muscatus), nunquam in motu suo declinantem,

Globum

ואפשר שזה רצה באמרו וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי רוצה לומר בדרך הכרה והנצחון כמו שאמר לא הניח אדם לעשקם ויוכח עליהם מלכים ולא ברא להם מופת כאשר ברא למשה ועל כן אמר ושמי יי׳ לא נודעתי להם רוצה לומר ובשמי ה׳ מפני שבית באל שדי תשרת לשניהם ועשה עם משה וישראל מה שלא הניח ספק בנפשות שבורא העולם ברא את הדברים ההם בריאה חדשה מכוונת כמו מכות מצרים וקריעת ים סוף והמן ועמוד הענן וזולתם לא מפני שהם גדולי׳ מאברהם יצחק ויעקב אך מפני שהם רבים והיה הספק בלבבם: והאבות היו בתכלית האמונה וברי הלבב שאפילו לא היו פוגעים כל ימותם כי אם רעה לא היתה אמונתם באלקים נחלשת ולא היו צריכים אל כל זה ונקרא אותו חכם לבב מפני שהוא עצם החכמה ואין החכמה מדה לו אבל אמיץ כח מן המדות המעשיות:

ג אמר הכוזרי איך תעשה במדו׳ שהם יותר גשמיות כמו רואה ושומע ומדבר וכותב על הלוחות ויורד על הר סיני ושמח במעשיו ומתעצב אל לבו:

ד אמר החבר הלא דמיתיו לך בשופט צדק שאין חטאה

mediâ. Hoc fortè ſenſu dictum eſt; *Et apparui Abrahamo, Iſaaco, & Jacobo per* אֵל שַׁדָּי *Deum omnipotentem*, Exod. 6. 3. h. e. per cædes & victorias (*illis conceſſas*), juxta id quod dicitur; *Non permiſit homini, ut vim inferret ipſis, & corripuit propter eos, Reges*, 1. Chron. 16. 21. non autem creavit ipſis miracula & prodigia, ſicut creavit Moſi; ideò dicitur porrò (*in antè citato loco*) וּשְׁמִי יי לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם; ubi וּשְׁמִי eſt pro וּבִשְׁמִי, quia ב, in בְּאֵל שַׁדַּי utriq; voci ſervit, ut ſenſus ſit, *Et per nomen meum* יהוה *non innotui ipſis*. Moſi autem & Iſraëlitis ea fecit, quæ nullum in animis dubium relinquerent, quin Creator Mundi illas quoque res (*illa miracula & prodigia*) fecerit ceu creaturam novam ſingularem (*de novo creârit*); veluti ſunt, Plagæ Ægypti, Fiſſio maris rubri, Manna, Columna nubis, & alia; non quòd illi majores fuerint Abrahamo, Iſaaco, & Jacobo; ſed quia illorum fuerunt multi, & in corde ſuo dubitarunt; Patriarchæ verò illi fidem in ſummo gradu perfectam habuerunt, ut & puritatem cordis, ita ut ſi per totam vitam nil præter mala & adverſa illis obveniſſent, fides tamen illorũ in Deũ non debilitata fuiſſet, neq; his omnibus opus habuiſſent. Vocatur denique (Deus) חֲכַם לֵבָב *Sapiens corde*, Jobi 9. ℣. 4. quia Ipſa Sapientia eſt, & Sapientia non eſt proprietas in eo: ſed אַמִּיץ כֹּחַ *Fortis robore*, ibidem, eſt ex Proprietatibus Activis.

III. *Coſri*; Quid verò facies de illis Proprietatibus, quæ magis Corporales ſunt; veluti, *Videns, Audiens, Loquens, Scribens in tabulis, Deſcendens in montem Sinaj, Lætans in operibus ſuis, Dolens in corde ſuo?*

IV. *Judæus*; Annon comparavi tibi illum (*Deum*) cum Judice juſto, in cujus

Lux, nisi per similitudinem, aut ad negandam de Eo proprietatem aliquam viliorem. Sic Vitam & Mortem non recipiunt nisi Corpora naturalia; Essentia verò Divina illis longè est eminentior & sublimior: Itaq; si dicamus, Illum Vitam habere, sed nō sicut Vitam nostram, intentio nostra est, nos nullam unquam aliam Vitam intellexisse quàm vitam nostram, & perinde, ac si diceremus; nos nescire quid sit (*Vita Dei*). Quod aliquando vocatur אֵל חַי vel אֱלֹהִים חַיִּים *Deus Vivus*, est attributum, quod ei datur respectu Idolorum, (vel, *oppositè ad Idola*) quæ sunt Dii mortui, nullam edentes actionem. Eadem ratione vocatur *Unus*, ad negandam de Ipso Multitudinem, non ad affirmandam Unitatem, prout nos eam intelligimus. *Unum* enim nobis est, cujus partes invicem cohærent, & assimilantur, veluti cùm dicimus, *Os unum*, vel, *Manus una*, *Nervus unus*, *Aer unus*, *Aqua una*: quandoque dicitur etiam per similitudinem de Corpore cohærente & compacto pèr Diem, vel Annum unum. Essentia autem Divina exempta est à Cohæsione & Separatione vel Divisione, unde *Una* dicitur ad negandam Multitudinem. Sic dicitur *Primus*, ad negandam de eo Posterioritatem, non ad affirmandum de eo Principium: & *Ultimus* ad negandam de eo Consumptionem, non ad affirmandum de eo Finem. Ista attributa omnia nequaquam inhærent Essentiæ Dei (vel, *dependent ab ea*), neque etiam Illa (*Essentia Dei*) per ea multiplicatur. Sed *Attributa dependentia à Nomine Dei essentiali Tetragrammato* sunt Opera creata sine mediis naturalibus, ut; *Formans lucem*, & *Creans Tenebras*, *Faciens mirabilia magna solus*; scil. per solum suum decretū & voluntatem, sine alia causa mediâ.

יקבל החיים והמות אלא הגופות הטבעיות והעצם האלקי מרומם: נעלה מהם ואם יאמר חיים לא כחיותינו הוא כונתינו כי לא הבננו אנחנו מעולם חיים כי אם חיינו וכאלו אנו אומרים לא נדע מה הוא: ומה שאומר אל חי ואלקים חיים הוא מדה כנגד מדת אלקי העמים שהם אלקים מתים לא יהיה מהם מעשה: ועל הדרך הזה נאמר אחד לשלול ממנו הרבוי לא לקיים לו האחדות המובנת אצלינו כי האחד אצלנו מה שנדבקו חלקיו זה בזה והתדמו כאשר תאמר עצם אחד ויד אחד ומים אחדים ותאמר בזמן על דרך הדמיון בגוף המתדבק יום אחד ושנה אחת: והעצם האלקי מרומם מהדביקה והפרידה ונאמר אחד לשלול הרבוי וכן הראשון לשלול ההתאחרות לא לקיים לו ההתחלה וכן אחרון לשלול ממנו הכליון לא לקיים לו התכלה וכל המדות האלה אינם דבקות אל עצם כבודו ולא מתרבה בהם אבל המדות התלויו' בשם המפורש יתברך הם היצירות מבלי מצועים טבעיים כמו יוצר אור ובורא חשך ועושה נפלאות גדולות לבדו רוצה לומר בגזרתו וחפצו מבלי מצוע סבה אחרת

אם הם רבות אינם מחייבות לו
רבוי ולא מוציאות אותו
מהאחדות ׃ אבל השולליות
כמו חי ואחד וראשון ואחרו׳
סופר עליו באלה כדי לשלול
ממנו הפכם לא לקיים לו אלה
על הדרך שאנחנו מבינים מהם
כי אין אנחנו מבינים חיים כי
אם בהרגשה ותנועה וכבר
התעלה מהם ׃ ואנחנו אומרים
עליו שהוא חי לשלול ממנו
תאר המות מפני שמחשבת
הלב קודמת כי מי שאינו חי
הוא מת ולא יחוייב זה אצל
השכל אך כבר תשלל מהזמן
דרך משל החיות ולא יחוייב
שיהיה מת אחר שאין מדרכו
קבול החיים והמות כמו שלא
תחוייב ממאמרך שהאבן אינה
חכמה שתספר עליה שהיא
כסילה וכאשר האבן פחותה
משתקבל החכמה והכסילו׳ כן
העצם האלקי יתברך מרומם
מלקבל החיים והמות ׃ כאשר
איננו מקבל האור והחשך אבל
אם ישאל השואל אותנו הישנו
העצם ההוא אור או חושך
היינו אומרים על דרך העברת
אור מיראתינו שיקדים ל
למחשבה שמה שאינו אור הוא
חושך ׃ אבל על האמת יש לנו
לומר שאין מקבל האור והחשך
אלא הגופות הטבעיות ׃
והעצם האלקי איננו גוף על כן
לא יסופר באור ולא בחושך
אלא על דרך דמיון או לשלול
ממנו המדה הפחותה ׃ וכן לא
יקבל

tiplicia, nullam tamen inferunt in Deo multitudinem, neq; eximunt eum ab Unitate. *Negativa* autem, veluti *Vivus*, *Unus*, *Primus*, *Ultimus*, prædicantur de eo, ad negandum de Ipso contrarium illorum, non ad affirmandum illa eo modo, quo nos ea intelligimus. Nos enim non intelligimus *Vitam*, quàm per Senſum & Motum, à quibus Deus eſt exemptus. Dicimus itaque de Deo, quòd ſit *Vivens*, ut negemus de eo attributum Mortis: quia cogitatio cordis præſupponit, eum qui non vivus eſt, eſſe mortuum, quod tamen non ſequitur ſecundum Intellectum: nam Ex. gr. de Tempore negatur Vita, non tamen ſequitur, quòd ſit Mortuum, quia non eſt capax Vitæ & Mortis, ſicut non ſequitur, quando dicis, Lapidem non eſſe Sapientem, prædicari poſſe de illo, quòd ſit Stultus. Quemadmodum itaque Lapis depresſioris conditionis eſt, quàm ut recipere posſit Sapientiam & Stultitiam: ſic Eſſentia Divina ſublimior eſt, quám ut recipiat Vitam & Mortem, ſicut neque admittit Lucem aut Tenebras. Quod ſi autem quis ex nobis quæreret; Utrum Eſſentia illa Lux ſit, an Tenebræ? diceremus quidem per modum translationis, quòd ſit Lux, metuentes ſcilicet, ne Cogitatio præſumat vel præſupponat, id quod non eſt Lux, eſſe Tenebras; Revera tamen nobis dicendum eſſet, Lucem & Tenebras non recipere niſi corpora naturalia; Eſſentia itaque Divina cùm non ſit Corpus, non poteſt de ea dici, quòd ſit

ſunt proprietates & ſimilitudines acceſſoriæ, (*non exprimentia ipſam Dei eſſentiam*) deſumptæ ab Affectionibus creaturarum, ſecundum Ejus Decreta, & Opera. E. g. Vocatur רַחוּם *Miſericors*; Quando nempe hominis alicujus miſerabilem rerum ſtatum in meliorem convertit, attribuitur Deo Miſericordia & Gratia; quæ apud nos (*homines*) ſignificant Debilitatem aliquam animæ, & Fremitum naturæ (ſeu, *viſcerum*). Hæc verò non competunt in Creatorem; ſed Ille eſt Judex juſtus, decernens uni homini paupertatem, alteri divitias, ſine ulla in eſſentia ſua mutatione, neque unius miſeretur, & alteri iraſcitur. Tale quid cernere eſt in Judicibus mundanis, quando illi, de jure dicendo rogati, judicant ſecundum Legem, & alios quidem abſolvunt, alios verò condemnant, ubi omnia dependent à pronunciatione ſententiæ Judicis, ſine ulla in ipſo mutatione. Sic vocatur Deus quandoq; אֵל רַחוּם וְחַנּוּן *Deus miſericors & gratioſus*; aliâs, אֵל קַנּוֹא *Deus zelotypus & ulciſcens*; nec tamen mutatur de proprietate ſeu affectu uno in alium. Summa: Attributa Dei (excepto Nomine Tetragrammato Benedicto) dividuntur in *tres* partes. Quædam ſunt *Activa*, quædam *Acceſſoria*, quædam *Negativa*. *Activa*, deſumpta ſunt ab Actionibus à Deo provenientibus per media naturalia; ut, *Pauperem faciens*, *Ditans*, *Humilians*: item; *Exaltans*, *Miſericors*, *Gratioſus*, *Zelotypus*, *Ulciſcens*, *Potens*, *Munificus*, & ſimilia. *Acceſſoria*; ut, *Benedictus*, *Laudatus*, *Sanctus*, *Altus*, *Exaltatus*, petita ab Exaltatione loquentium de eo: Hæc licet ſint mul-

מדות ותבניות טפליות
נלקחות מהפעליות הברואי' לו
כפי גזרותיו ומעשיו נקרא
רחום כשהוא מתקן ענין מי
שהיו בני אדם מרחמי' עליו
לרוע ענינו מיחסים אל הבורא
הרחמים והחנינה ואמתתם
אצלינו חלישות הנפש והמיית
הטבע ׃ ואין זה ראוי לו
יתברך אבל אמנם הוא שופט
צדק גוזר בריש אדם אחד
ועושר אדם אחר מבלי ש
שישתנה בעצמותו ולא ירחם
על אחד ולא יכעוס על אחר
ואנחנו רואים כזה בשופטי
בני אדם כששואלין אותם
בדינין הנין במה שמחייבת
התורה ויהיו אנשים זוכים
בדין ואחרים חייבים והכל
תלוי מנ׳ב השופט ודינו בלי
השתנות בו שנוי ׃ וכן השם
פעם יקרא אל רחום וחנון
ופעם יקרא אל קנוא ונוקם
והוא יתברך איננו משתנה
במדה אל מדה וכללו של דבר
כי המדות מתחלקות זולתי
השם המפורש יתברך לשלשה
חלקים שתהיינה מעשיות או
טפליות או שלליות ׃ ׃
והמעשיות נלקחות מהמעשים
הבאים ממנו באמצעים טבעיים
כמו מוריש מעשיר משפיל אף
מרומם רחום וחנון קנוא ונוקם
גבור נדיב והדומים להם
והטפלי' כמו ברוך ומבורך
מהולל קדוש רם ונשא נלקחות
ברוממות המדברים לו ואלה

tiplicia,

שובתין לשם אנשים מהיהודים בכל שבת : והיאך נראו אליהם ונכנסו בתורתם ונמולו במערה ההיא ושבו אל ארצותם ולבם על דת היהודים והיו מסתירים אמונתם עד שיתחכמו לגלות סודם מעט מעט לקצת אנשים מסגולתם עד שרבו וגלו מצפונם והתחזקו על שארית הכוזרים והכניסום בתורת היהודים והביאו החכמים והספרים מכל הארצות ולמדו התורה ומה שהיה מהצלחתם וגבורתם על שונאיהם וכבושם הארצות ומה שנגלה להם מהמטמונים ומה שהגיע אליו חילם מן הרבוי עד מאות אלפים עם אהבתם בתורה והכספם אל בית המקדש עד שהקימו תבנית המשכן אשר עשה משה והיו מכבדים אזרחי ישראל ומתברכים בהם כאשר נזכר בספריהם וכאשר למד המלך התורה וספרי הנביאים לקח החבר ההוא לרב והיה שואל אותו שאלו' עבריות ותחלת מה ששאל אותו על השמות והמדות המיוחסות אל הבורא יתברך ומה שנראה בקצתם מן ההגשמה עם הרחקת הדב' ההוא אצל השכל וכן מרחקת אותו התור' בביאור :

אמר החבר שמות הבורא כולם חוץ מהמפורש הם ב

& illis viſis, amplexos eſſe Legem ipſorum, ac in ſpelunca illâ circumciſos fuiſſe: poſtmodùm in terram ſeu regiones ſuas reverti ſſe: Et quamvis in corde ſuo Religioni Judæorum addicti fuerint, fidem tamen ſuam occultè & clàm habuiſſe, donec, ſingulari adhibitâ prudentiâ, paulatim arcana ſua quibuſdam de peculio ſuo (*ſibi familiariſsimis, & intimæ admiſsionis amicis*) revelaſſent: Hac ratione multiplicatos, palam, quòd hactenus clàm fovebant, profeſſos eſſe, & reliquis Coſræis potentiores fuiſſe, eosque etiam ad Legem Judæorum adduxiſſe: Viros dein Sapientes, & Libros, ex omnibus regionibus conquiſiviſſe, Legemque didiciſſe: proſperè illis omnia ceſſiſſe, inimicis ſuis prævaluiſſe, terras cepiſſe & ſubegiſſe, atque abſconditos theſauros reperiſſe, ita ut potentia ipſorum ad centum millia virorum excreverit, Legem diligentes, & ſingulari Domûs Sanctuarii deſiderio accenſi, ut ſimilitudinem erigerent Tabernaculi Moſaici, & indigenas natosque Judæos honore proſequerentur, & in illis ſibi benedicerent; uti hęc omnia in Libris ipſorum commemorantur. Rex itaque, Legis & Prophetarum ſtudio addictus, accerſivit Rabbinum quendam Judaicum pro Præceptore, quem de quæſtionibus Hebraicis interrogavit & conſuluit. Primum autem, de quo illum rogavit, fuit *de Nominibus & Proprietatibus*, quæ attribuuntur *Deo benedicto*; quorum quædam Corporeitatem vel Incorporationem videntur Deo attribuere, quamvis tùm Intellectus & ſana ratio, tùm etiam Lex (*Moſis*) ipſam apertè rejiciat.

II. *Judæus*; Nomina Dei omnia, excepto Nomine Tetragrammato,

edita est in lucem Terra die unâ? an parietur gens vice unâ quod parturivit, etiam peperit Sijon filios suos? An ergo venire faciam ad partum, & non parere faciam, dixit Dominus? aut ego, qui generare facio, prohibebo ne pariant, dixit Dominus Deus tuus? Lætamini cum Jerusalem, & exultate in ea omnis qui diligitis eam, gaudete cum ea gaudio universi qui lugetis super eam, (*quibus verbis vult, Prophetam dicere voluisse, Resurrecturos in resurrectione eos, qui mortui fuerunt in captivitate, & dignos futuros, qui lætentur in Jerusalem. Ideò porrò dicere*): Videbitisque, & gaudebit cor vestrum, ossaque vestra tanquam herba germinabunt, *v.* 14. *Et v.* 24. Et egredientur, videbuntque cadavera virorum qui prævaricati sunt in me *&c.*

Sed nolo omnia hîc referre. Qui vult, videat eum. Multa verò huc trahit, quæ non de Die judicii & resurrectione, sed de Diebus Meßiæ Propheta dixit. Ea ille ideò ad Resurrectionem refert, quia statuunt Judæi communiter, Resurrectionem cum Adventu Meßiæ conjunctam fore. De his verò aliâs, si Deus volet, ex professo agemus.

FINIS PRIMAE PARTIS.

PARS SECUNDA.

המאמר השני

I. POsthæc referunt Annales Cosræorum, Cosræum revelasse arcanum Somnii sui Duci suo exercitus, & Somnium hoc monuisse ipsum, ut quæreret Opus Deo gratum in montibus Harsan: Ambobus ergo illis, Rege, & Duce exercitus ejus, ad montes illos, qui sunt in deserto ad mare, contendentibus, nocte quadam accidisse, ut pervenerint ad Speluncam, in qua Viri quidam Judæi per totum Sabbathum quiescebant,

ואחרי כן היה מענין הכוזרי מה שהוא נודע בספרי כוזר מגלותו סוד חלומו לשר צבאו והיה החלום הנשנה עליו שיבקש המעשה הנרצה אצל האלקים בהרי הרסאן ולכתם שניהם המלך ושר צבאו אל ההרים ההם אשר במדבר על הים ׃ והיה אך הגיעו בלילה אל אותה המערה שהיו

&illis

חדוש אחרי תורתכם אלא חלקיות מדברי גן עדן וגיהנם ותכונתם והכפלת דברים והרבותם :

(*apud alias gentes*) habetur ultra Legem vestram; nisi quædam particularia de Horti Edenis & Gehennæ qualitatibus, forma, & structura (*quæ illi ulterius describunt*) & quod eadem aliis pluribusque verbis dicant.

קיז אמר החבר גם זה איננו חדש כי החכמים הרבו בזה מאד עד שלא תשמע כמנו מאומ שלא תמצאנו לחכמים כאשר תבקשנו :

CXVII. *Judæus*; Neque hoc est novum: nam Sapientes nostri de his quoque copiosissime scripserunt; adeò ut nihil quicquam sis apud alios inventurus, quod non etiam apud Sapientes nostros, si quæsiveris, reperias.

NOTÆ.

De Retributione & Præmiis Bonorum & Malorum, Horto Edenis & Gehennâ, prolixè consuli potest R. Moses bar Nachman, parte ultimâ libri Toras haadam, *quam vocat* שער הגמול Portam retributionis, *ubi pleraq; habet, quæ veteres Rabbini de his scripserunt, & quædam notatu non indigna.*

De Resurrectione mortuorum ex professo & fusè agit Abarbenel in Náchalas avos, *fol.* 139. *& seqq. item Præfatione in Esaiam, ubi dicit, Esaiam clarius vidisse & docuisse eam, quàm omnes reliquos Prophetas. Inter alia seqq. loca pro ea ex illo adducit*

Cap. 18. 4. Quiescam (*sc. à strepitu hujus mundi*) & aspiciam in habitaculo meo (*h. e. revertar & aspiciam in corpore meo priore*): sicut calor serenus super herbam, sicut nubes rorida in æstu messis.

Cap. 24. 17, 18. Quia cataractæ de cœlo aperientur (*revertente sc. animâ*) & contremiscent fundamenta terræ (*quando sc. resuscitabitur corpus*): confringendo confringetur terra, dissipabitur terra *&c.* *Et v.* 21, 22, 23. Erit præterea in die illo visitabit Dominus exercitum excelsi in excelso, & Reges terræ super terram; Et congregabuntur congregatione vinctorum in carcere: claudenturque in carcere, & post multos dies visitabuntur. Itaque erubescet Luna, pudore afficietur Sol, quia regnabit Dominus exercituum in monte Sijon, & in Jerusalem, & coram senibus ejus erit gloria.

Cap. 26. 19. *Vivent mortui tui, cadavera mea resurgent, expergiscimini, & laudate habitatores pulveris, quia ut ros olerum ros tuus, & terra mortuos projiciet.*

Cap. 25. 8. Perdet mortem in sempiternum (*hoc est, non futura est mors æterna, sed ad certum tempus, quo sc. futura est Resurrectio*).

Cap. 66. 8. Quis unquam audivit simile, & quis vidit simile? an

quà oravit pro seipso, ut moriatur morte rectorum, & ut extremum ejus sit sicut extremum filiorum Israel (*Bileamus sc. Numer. 23.v.10.*). Sic quidam è Regibus (*Saul*) consuluit Prophetam mortuum (*Samuelem, per Pythonissam evocatum*), qui prophetavit ei de omnibus ipsi eventuris, quemadmodum prophetaverat in vita sua; Quamvis enim quod Rex ille fecit in Lege nostra sit prohibitum (*consulere sc. mortuos*), docet tamen hoc, populum temporibus Prophetarum credidisse, Animas, post corporum consumptionem & interitum, esse superstites: ideò enim consuluerunt mortuos. Eòdem tendit initium cujusdam nostræ Precationis, quam sciunt etiam mulieres & parvuli, nedum sapientes; *Deus mi, Animam, quam indidisti mihi mundam, illam tu creasti, finxisti & insufflasti mihi, eam custodis in medio mei, & iterum à me resumpturus es, & mihi in futuro sæculo restituturus. Quandiu in me est anima, confiteor coram te, Domine Deus mi, quòd Tu sis Dominus omnium actionum. Benedictus sit, qui Cadaveribus mortuis animas restituit.* Sic Hortum Edenis ipsum, de quo homines tam multa scribunt & loquuntur, non aliunde, quam ex Lege desumpserunt: per eum autem intelligitur Gradus, qui præparatus fuit pro Adamo, & in quo, nisi peccasset, in æternum permansisset. Sic גיהנם Gehenna locus erat notus propè Hierosolymam, vallis scilicet, in qua Ignis nunquam extinctus fuit, & ossa immunda, morticina, & reliquas res immundas, comburebant. Vox autem Hebræa est composita (*ex* גיא בן הנם, *vide 2. Reg. 23. 10. Jerem. 7. 32.* &c.).

CXVI. *Cosri*; Si ita est, nihil novi

האלקים שהתפלל על עצמו שימות מות ישרים ותהיה אחריתו כאחרית בני ישראל : וכבר שאל אחד מהמלכים נביא מת והתנבא לו בכל מה שיבא עליו כאשר היה מתנבא לו בחייו ואם היה מעשה המלך ההוא אסור בתורתינו רוצה לומר הדרישה אל המתים הוא מורה כי היו העם מאמינים בימי הנביאים כי הנפשות נשארות אחר כלות הגופות ועל כן היו שואלים המתים : ופתיחת תפלתנו שיודעים אותה הנשים והקטנים כל שכן החכמים אלקי נשמה שנתת בי טהורה אתה בראתה ואתה יצרתה אתה נפחתה בי ואתה משמרה בקרבי ואתה עתיד ליטלה ממני ולהחזירה בי לעתיד לבא כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך ה' אלקי שאתה הוא רבון כל המעשים ברוך המחזיר נשמות לפגרים מתים : וגן עדן עצמו אשר חרשו בני אדם לאמר לא לקחו אותו כי אם מן התורה היא המדרגה אשר הוכנה לאדם ולולי שחטא היה עומד בה לנצח וכן גיהנם הוא מקום ידוע קרוב לירושלם גיא שאין האש נכבית ממנו היו שורפין בו עצמות הטומאה והנבלות ושאר הטומאות והמלה עברית מורכבת :

קי אמר הכוזרי אם כן אין

(apud

ולזרעו חלק גדול מן הקורבה
אל האל יתברך ועם כל זה לא
ישתוה הגר הנכנס בתורתינו
עם האזרח כי האזרחים לבדם
הם ראוים לנבואה וזולתם
תכלית ענינם שיקבלו מהם
ושיהיו חכמים וחסידים אך לא
נביאים והיעודים ההם אשר
ערבו לך כבר קדמו חכמינו
לספר גן עדן וגיהנם ומדדו
אותם לאורך ולרוחב וספרו
הנעימות והיסורין ביותר ממה
שספרו שאר האומות הקרובות
ודברתי עמך עד עתה על מה
שבא במקרא בדברי הנביאים
כי לא נזכר בהם יעודי העולם
הבא הרבה כל כך כאשר
נזכר הדבר בדברי החכמים
ואמת הוא כי בדברי הנבואה
שישוב העפר שבגוף האדם אל
הארץ ותשוב הרוח אל האלקים
אשר נתנה : ובדברי הנבואה
תחיית המתים לעתיד ושליחת
נביא שמו אליהו כבר שהיה
בזמן העובר ולקחו האלקים
כאשר לוקח זולתו שהוא לא
טעם טעם מיתה : ויש בתורה
תפלת מי שהתנבא ברוח

in Appropinquatione ad Deum benedictum; & tamen, utut hæc omnia adsint, non æquatur Peregrinus accedens ad Legem nostram Indigenæ (*nato Judæo*): quia Indigenæ soli apti sunt ad Prophetiam, reliquorum (*advenarum*) præcipuum opus & [illegible] est, ut eam ab illis accipiant, & ut fiant Sapientes & Pii, non Prophetæ (*quod ad Obadiam attinet, qui peregrinus fuit, excerandinatum est*, יחיד היוצא בספר האחד הכלל מן ולא מכללו *& aliquod exemplum non infringit Regulam, inquit Muscatus. Vide apud eum plura*). Quod vero ad Promissiones illas suas suaves (*spirituales scil.*) attinet, de iis quoq; Sapientes nostri jam pridem scripserunt, dum mentionem faciunt *horti Edenis* (*Paradisi*) & *Gehinnæ*, commensuræ eum in longitudine, tum in latitudine (*vide Muscatum, qui* [illegible]*spiciat*), voluptatum item ac deliciarum, ut & contra pœnarum (*ac gehennæ*), multo magis de his scriptum reliquerunt, quam alii populi. Ego vero hactenus non collocutus sum tecum, nisi de iis quæ habentur in Scripturis Prophetis, apud quos non tam crebra, frequens & clara mentio Promissionum Vitæ æternæ, sicut in scriptis Sapientum nostrorum. Sic in libris Propheticis habetur, quod *Pulvis corporis humani reversurus sit in Terram, Spiritus vero ad Deum, qui dedit eum*, Eccles. 12. v. 7. Sic diserte in ea habetur *Resuscitatio mortuorum futura* (…) *apud Ezechielem cap.* 37. & Jesaiam c. 26. 19. Vivent mortui tui, cum cadavere meo resurgent &c. *Daniel. cap.* 12. 2. 3. Et multi dormientium in terræ pulvere expergiscentur, hi ad vitam æternam, illi ad opprobrium & contemptum sempiternum, &c.): *De missione Prophetæ Eliæ*; qui, jam antea missus fuerit tempore præterito, & a Deo assumtus sit, sicut adhuc alius (*Enochus*), ut non gustarit mortem, Malach. 4. v. 5. 6. Extat etiam in Lege Precatio cujusdam per Spiritum Sanctum prophetantis,

האלקים

pars eſt ita comparata; merces tamen & præmium manet majorem partem, quia ſerunt jugum captivitatis partim coactè, partim volentes: Nam ſi vellent, prolato verbo poſſent ſibi exactores ſuos conciliare ſine labore & moleſtia (*conf. par. 4. §. 23. Confeſſione ſc. nuda, ſi ſe ad eorum religionem accommodarent, & dicerent, ſe credere, quod illi credunt*). Et hujus rei merces (*quod ſc. hoc nolint facere*) non perit apud juſtum judicem. Quod ſi vero portaremus captivitatem & calamitatem hanc unice propter Dei gloriam, prout decet, eſſemus Decus ſeculi illius quod exſpectamus per Meſſiam, & acceleraremus tempus ſalutis futuræ, quam ſperamus. Nos vero non æquales nobiſcum facimus omnes qui ampleſtuntur Legem noſtram, per Verbum tantum prolatum (*oralem confeſſionem*), ſed requirimus etiam Opera, quibus ineſt labor & defatigatio animæ; veluti ſunt Purificationes ſeu Baptiſmi (*Proſelyti enim religionē Judaicam amplectentes, baptizandi erant*), Studium (*diſcenda ſunt eis quædam Judaicæ religionis fundamenta, antequam in fœdus recipiantur*), Circumciſio, Opera Legalia multiplicia (*circa obſervationem & impletionem præceptorum obſervanda*), & ut in omnibus ſe cū noſtris moribus conforment (*more noſtro*

מעט ממנו על הדעת הזאת ויש שכר לרוב מהם שהיו נושאים עול הגלות בין הכרח ורצון כי אלו היה רוצה היה חבר לנוגשו אותו במלה שיאמר בלי טורח ...ו לא אבד אצל השופט הצדיק ואלו היינו סובלים הגלות הזה והדלות הזה לשם האלהים כראוי היינו לפאר הדור שהיינו מצפים עם המשיח והיינו מקרבים עת הישועה העתידה שאנו מיחלים אותה: ואנחנו אין אנחנו משוים עם נפשותינו כל הנכנס בתורתינו במלה בלבד אבל במעשים שיש בהם טורח על הנפש מטהרה ולימוד ומילה ומעשים תוריים רבים ושינהג במנהגינו וכתנאי המילה וסבותיה שיזכור תמיד כי היא אות אלקית שמה האלקים באבר התאוה הגוברת לגביר עליה ולא ישתמש בה אלא כראוי בהנחת הזרע כראוי ובעת שראוי וכאשר ראוי ולכי יהיה מה שיצא ממנו ראוי לקבול הענין האלקי : ומי שהבן בדרך הזה יהיה לו

vivant & utantur): Circa conditiones & cauſas Circumciſionis, præcipua cujus ſemper recordari debent eſt, quod ſit Signum (*Sacramentum*) Divinum, à Deo poſitum in membro concupiſcentiæ fortiſſimæ, ut ea vincatur, neq; quis eâ utatur, niſi prout decet & par eſt, in debita & licita emisſione ſeminis (*cum fœminâ ſibi Lege licita & permiſſa*), & tempore, ac modo decenti (*ut ſe prius ſanctificet, & alia circa eam à Rabbinis præcepta obſervet*), ſi fortè proſiliverit (*ſemen illud emiſſum*) ut dignum fiat, quod recipiat Rem Divinam. Qui (*ex proſelytis ſe nobis adjungentibus*) hæc obſervat, is & ſemen ejus magnam habebunt partem

in Appro-

אמר החבר אני רואה קי״ג
שאתה מגנה אותנו בדלות
ומסכנות ובהם היו מתפארים
גדולי האומות האלה כי אין
הנוצרים מתפארים אלא במי
שאמר מי שהכה על לחייך
הימיני הכן לו השמאלי ומי
שלוקח טליתך תן לו חלוקך
והגיע הוא וחביריו וההולכים
אחריו מאות מן השנים מן
הבוז ויסורין וההרג אל ענינים
נפלאים וידועים והם הם
הפארם : וכן בעל תורת
ישמעאל וחביריו עד שגברו :
ובאנשים ההם היו מתפארים
ומתגדלים לא במלכים האלה
אשר גברה שאם ורחבה
מלכותם ונפלאו מרכבותם
אם כן ערכנו מקורבת האלקים
יותר קרוב מכה שאם היתה
לנו גדולה בעולם הזה :

אמר הכוזרי כן הוא אלו קי״ד
היתה כניעתכם ברצון אבל
היא בהכרח וכאשר תמצא
ידכם תהרגו אויביכם :

אמר החבר מצאת מקום קט״ו
חרפתי מלך כוזר כן הוא אלו
היה רובינו מקבל מהדלות
כניעה לאלקים ובעבור תורתו
לא היה מניחנו הענין האלקי
כל הזמן הארוך הזה אבל

CXIII. *Judæus*; Animadverto te nos contemnere propter tenuitatem & paupertatem nostram, de qua tamen gloriantur præcipui populorum aliorum. Nam Christiani (*nota, vocem hanc* נוצרים, *quæ in prima editione habetur, in secundâ esse omissam*) non in alio gloriantur, nisi in eo, qui dixit; *Quicunq; te percusserit super maxillam tuam dexteram, obverte ei & sinistram: & qui vult tibi auferre pallium, ei da etiam tunicam, Matth. 5.* (i.e. de Christo, qui hoc dixit). Quinimo tùm Ipse (*Christus*) tum Socii (*Discipuli ejus*), & omnes sequentes ipsum per aliquot centenos annos, per contemptum, afflictiones, persecutiones, cædes, ad res mirabiles & notorias (*h.e. in statum mirum, & publicè notorium*) pertigerunt. Et hi ipsi sunt, de quibus gloriantur. Eadem etiam ratio fuit Ismaelitarum, donec (*utriq;*) prævaluerunt (*vires & robur acquisiverunt*). Et in his hominibus (*Christo, Apostolis, & discipulis ejus*) gloriantur & magnificant (*jactant*) sese illi populi, non in Regibus, Majestate eminentibus, Regnum suum amplificantibus, & curruum multitudine admirandis & formidabilibus (*conf. par. 4. §. 22.*). Quocirca æstimatio nostra à propinquitate nostra cum Deo, potior est & plausibilior, quàm si magnam dignitatem & magnificentiam obtineremus in hoc Mundo.

CXIV. *Cosri*; Ita quidem res haberet, si vestra humiliatio & depressio esset voluntaria. Atqui est coacta: &, si in vestris esset viribus, occideretis omnes inimicos vestros!

CXV. *Judæus*; Invenisti locum (*ansam, occasionem*) probris afficiendi me, Rex Cosar. Ita autem res habet; Si major nostrum pars reciperet afflictionem, ut se coram Deo humiliaret, & propter Legem ejus; non dereliqueret nos Res Divina tam longo tempore; sed minime

Apprehensionem Intellectualem hominem conjungi cum Intellectu Agente, vide sup. §.1.) Item, quod nonnulli aliarum Legum (*Religionum*) sectatores dicunt, Hominem reviviscere, vel, æternam & beatam vitam consequi per unicum tantùm Verbum ore suo prolatum, cum forte nihil aliud per totam vitam suam addidicerit, quàm illud Verbum, imo ne quidē sensum illius Verbi intelligat. Quantæ efficacitatis & præstantiæ illud Verbum esse oportet, quod (*eum qui id profert*) transferre potest a Gradu Bestiarum, ad Dignitatem Angelorum; qui verò illud non profert, ad Gradum Bestiarum reducere, qui antea fuerat Philosophus sapientissimus, per totam vitam suam bonum faciens, & dignitates illas appetens?

ועוד יאמרו אנשי הדתות שהוא ישוב חי לעד בנעימ' בעבור מלה שהוא אומר בפיו ואפשר שאינו יודע כל ימיו זולתי המלה ההיא ואפשר שלא יבין ענינה כמה גדולה מעלת המלה שתעתיק משורת הבהמות אל מעלת המלאכים ומי שאינו אומר המלה ההיא ישוב בהמה אפילו אם יהיה פילוסוף חכם עושה טוב כל ימיו כוסף אל המעלות ההם :

N O T Æ.

Puto, illum in his postremis verbis respicere ad Christianos, & per hoc Unicum Verbum intelligere nomen Jesu: vel, quod dicant, Hominem solâ fide justificari & salutem consequi, sine operibus Legalibus. Conf. inf. §. 115. & par. 4. 23. ubi similis phrasis occurrit, in initio utriusq; paragraphi.

CXI. *Judæus*; Nos non abjudicamus ulli homini Præmium Operum ipsius bonorum, ex quocunque etiam populo ille fuerit: nobis tamen videtur Felicitas perfecta esse penes populum Deo in vita sua propinquum & conjunctum, & eadem proportione dijudicamus eorum præcellentiam apud Deum, post mortem ipsorum

קי״א אמר החבר אין אנחנו שוללי' משום אדם גמול מעשיו הטובים מאי זה אומה שיהיה אבל אנחנו רואים הטובה הגמורה לעם המקרבים בחיי ואנו עורכים מעלתם אצל אלהים אחרי מותם בערך החיים :

CXII. *Cosri*; Juxta hanc similitudinem ergo æstimabitur contrario modo dignitas & præstantia eorum (*Israelitarum*) in sæculo futuro, si pro dignitate & gradu illorum hodierno in hoc mundo æstimetur! (*propterea quòd hodie extra terram suam in terra aliena, captivitati & servituti constituti, omnibusq; favoris Divini signis privati, omnium populorum sint abjectissimi*).

קי״ב אמר הכוזרי והתמד ה הדמיון הזה בהפך ועריך מעלתם בעולם הבא כמעלתם בעולם הזה היום :

CXIII. *Ju-*

והשלוחים החסידים הם ה
השכינה והמלאכים והבגדים
החמודות הם האור השכל
אשר חל בנפשו מהנבואה
והאור המורגש אשר חל על
פניו והמתנות היקרות ה
השלוחות הם השני לוחות
בעשרת הדברים ובעלי ה
הנימוסים האחרים לא ראו
מכל זה מאומה אך אמרו להם
קבלו עבודת מלך הודו כאשר
קבלו עליהם החברים ההם
ואחרי המות תגיעו אל המלך
ואם לא תעשו ירחיק אתכם
ויענה אתכם אחרי מותכם
ומהם מי שאמר לא בא
אלינו אדם שיגיד לנו שיהיה
אחרי מותו בגן עדן או בגיהנם
ורובם הנבירו סדור עניניהם
וחבור עצתם וקבלו העבוד'
ויחלו נפשות' במצפון יחול
חלוש אך בנראה יחול חזק
ונאמן ומתגדלי' ומתפארי' על
עמי הארץ שבהם באמונה
ואיך יתפארו אלה בטענת מה
שיגיע אליו אחרי מותם על מי
שיגיע אליו בחייו והלא טבע
הנביאים והחסידים קרוב אל
הקיימם בעולם הבא יותר
מטבע מי שלא קרב אל ה
המדרגה הזאת :

ז' אמר הכוזרי כלה הוא
רחוק מן הדעת שיהיה האדם
כלה כמבטו אחר גופו ונפשו
זולתי הפילוסופים על דעתם :

Indici, sunt *Majestas Divina*, & *Angeli*. Vestimenta desiderabilia sunt, *Lux Intellectualis*, quæ resedit in anima ejus (*Mosis*) per Prophetiam, & *Lux sensibilis*, quæ commoratur in facie ejus: Munera pretiosa missa, sunt *Duæ Tabulæ* cum Decem Præceptis: Cæterarum Legum (*religionum*) cultores quod attinet, illi de his omnibus nihil viderunt, sed dictum ipsis tantum; Recipite cultum Regis Indiæ, quemadmodum eum receperunt illi Socii, & post mortem pervenietis (*admittemini*) ad Regem; quod si hoc non feceritis, repellet, & affliget vos post mortem vestram. Unde quidam sunt, qui dixerunt, Nullus adhuc ad nos venit, qui dixerit, se post mortem suam fuisse in Paradiso, vel Gehenna; alii vero confirmarunt, & acceptant hoc consilium, & recipiunt cultum illum, interne quidem & occulte spe debilissima, externe vero fortissima & certissima, magnifice gloriantes, & jactantes fidem suam inter homines plebejos (*ut [illegible] [illegible]*). Quomodo vero solide gloriari possunt tales [illegible], quod demum post mortem suam expectant, super eos, qui jam in hac vita ejus sunt compotes? Annon probabile & verosimile magis est, Prophetas & Viros Sanctos superstites futuros in vita æterna, quam alios qui ad hunc gradum non pertigerunt? (*[illegible], Conjunctionem Israelitarum cum Deo in hac vita, quam multis modis ipse Deus [illegible], esse pignus & signum [illegible] Conjunctionis in Vita æterna. Cons. [illegible]*).

C X. *Cosri*; Quam procul a sana ratione distat, dicere, Homines omnes natura sua esse corruptibiles, & quoad corpus & animam interitui obnoxios, solis exceptis juxta opinionem suam Philosophis! (*quia credunt, per*

Illuſtrabo rem parabolâ vel ſimilitudine:
Sint E. g. quidam amici, qui verſantur in
deſerto, & eorum unus proficiſcatur in In-
diam, obtinens à Rege Indiæ gloriam &
magnificentiam; eò quòd illi (*Regi*) con-
ſtet, hunc eſſe de illis ſodalibus, quorum
Patres ipſi noti fuerunt à longo tempore, &
familiares ejus; accipiens inſuper dona
pretioſa, quæ afferret cæteris ſuis ſodalibus;
veſtitus ab eo veſtibus deſiderabilibus; ad-
jungens ei & cum eo mittens quoſdam de
ſervis ſuis, nullo cogitante, quòd illi à Rege
ſint emittendi, & in deſertum illud profe-
cturi; porrò etiam præceptis vel mandatis
eum inſtruens, & fœdus cum eo pangens de
recipiendo ſervitio vel cultu ejus (*quod ipſi
ſint ſervituri, & eum culturi*), Sic ergo rediens
ad ſodales ſuos cum Legatis illis Indicis,
magno cum gaudio eos exceperunt, omni-
que honore afficere ſtuduerunt, & extruxe-
runt pro illis magnificum palatium, in quo
eis habitationem aſſignarunt. Denuò itaq;
Socii illi Legatos miſerunt in Indiam, qui
eò venientes faciem Regis nullo negotio
viderunt, ope Legatorum illorum priorum,
qui illis viam proximam & rectam oſten-
derunt; unde poſtmodum omnibus inno-
tuit, quòd, ſi quis velit in Indiam proficiſci,
facile id facere poſſit, ſi famulitio Regis ſit
adſcriptus, & ejus Legatos honoret, qui
ipſum ad regem deducant; neque habent
quod quærant, quare famulitium vel ſervi-
tium hoc in nos recipiemus? Cauſa enim
ad oculum patet, id fieri, ut Amici regis
fiant, & quòd Amicitia ejus ſit maximum &
ſummum bonum. Socii iſti ſunt *filii Iſraelis*: primus ex illis (*in Indiam*)
proficiſcens, eſt *Moſes*: alteri proficiſcentes ſunt reliqui *Prophetæ*: Legati
Indici,

והמשל בזה הדבר שהיו אנשים
במדבר והלך אחד מהם אל
הודו ופגע מלך הודו לכבוד
וגדולה מפני שידע שהיה מן
החברים ההם והיה יודע
אבותיהם הקדמונים והיו מאורביו
ונתן לו מתנה יקרות שנשאם
אל חבריו והלבישו בגדי
חמודות ושלח עמו מעבדיו
אנשים ולא עלה על לב איש
שיצאו מלפני המלך ולא שילכו
אל המדבר ההוא וצוהו ב
במצות וכרת עמו ברית לקבל
עבודתו ובא אל חביריו עם
השלוחי ההם ההודיים
ושמחו בהם החברים ההם
והשתדלו בכבודם ובנו להם
ארמון שהושיבום בו ושבו
החברים ההם שולחים שלוחים
לתנייא אל ארץ הודו ולראות
פני המלך בבלי טורח בעזר
אלה השלוחים שהיו מ
מורים אותם הדרך קרובה
וישרה וידעו כלם כי מי שרוצה
ללכת אל ארץ הודו הוא קל
עליו מאד כשיקבל עבודת
המלך ויכבד שלוחיו המביאים
אותו אליו ולא הוצרכו לשאול
למה נעבוד העבודה הזאת כי
העלה נראית לעין כדי
להתחבר במלך וחברתו היא
הטובה הגדולה: והחברים
הם בני ישראל וההולך ה
הראשון הוא משה וההולכים
האחרים הם שאר הנביאים

כי שיעמוד לפני ומי שיעלה
לשמים כאשר היו הולכים בין
המלאכים וקוראים להם
המלאכים בן אדם כדי להכירם
בין המלאכים העומדים בתוכם
ויהיו גם כן מלאכים הולכים
ביניהם בארץ ותראו אותם
יחידים ורבים שומרים אתכם
ונלחמים לכם: ותתמידו
בארץ אשר היא עוזרת על
המעלה הזאת והיא אדמת
הקדש ויהיה שבעה וטובתה
ורעתה בענין האלקי כפי
מעשיכם ויהיה נוהג כל העולם
על המנהג הטבעי זולתכם כי
תראו עם שכינתי שתהיה
בתוכם מטוב אדמתכם וסדר
גשמיכם שלא יעברו עתיהם
הצריך להם ושתגברו על
אויביכם במתי מספר מה
שתכירו בו כי אין ענינכם נוהג
על המנהג הטבעי אבל בחפץ
כאשר תראו אם תמרו מ
מהבצורת והנגף והחיה הרעה
והעולם כלו בשלוה ואז תדעו
כי ענינכם מנהיג אותו דבר
שהוא גדול מן הענין הטבעי:
והיה כל זה והתורה הזאת וכל
יעודיה מובטחים לא יפול
מהם דבר ויעודיה כלם
כולל אותם שורש אחד הוא
יחול קורבת האלקים ומלאכיו
ומי שיגיע אל המעלה הזאת
לא יירא מן המות ותורתינו
כבר הראית לנו זה עין בעין

& Levitæ, Ibid. v. 6.): Alii erunt, qui ascendent in cælum prout hi fecerunt (corpore & animâ, ut Moses, Elias, Ezechiel) versantes inter Angelos, & ab iis appellabuntur בני אדם Filii Hominis, *ut dignoscantur inter Angelos inter quos versantur: Angeli etiam ambulabunt inter vos interea, & videbitis illorum nunc paucos, nunc plures, vos custodientes, & pro vobis pugnantes: Constanter agetis & permanebitis in terra illa, quæ hanc dignitatem promovet, in Terra nimirum Sancta, ejusq; tum abundantia, & bonitas,* (seu felicitas, pax &c.) *tum malitia,* (sterilitas &c.) *circa rem Divinam, erit juxta opera vestra* (secundum promissiones & comminationes Legis): *Totus mundus regetur secundum consuetudinem & cursum naturæ ordinarium, exceptis vobis, quia videbitis, Majestate mea vobis præsente, tum Terræ vestræ bonitatem, tum corporum vestrorum* εὐταξίαν, *tempora sua debita non transgressura, & vos inimicis vestris exiguâ manu prævalentes, unde dignoscere poteritis, res vestras non regi compositione naturali, sed juxta voluntatem & beneplacitum Dei; prout etiam videbitis, si inobedientes fueritis, Annonæ charitatem, Siccitatem, Pestem, Bestias malas, ubi tamen mundus reliquus erit in pace & tranquillitate, Res vestras regi à quopiam Naturâ superiore & majore.* (Nota, *singula hæc quidem non adeò verbis in Lege Mosis haberi, sed quoad sensum*). Et hæc omnia, Lex, inquam, tota, & omnes Promissiones ejus, ita sunt certa, ut ne verbum quidem unicum de iis excidat: omnesque Promissiones ejus unico comprehenduntur Fundamento, Spe videlicet appropinquationis ad Deum ejusque Angelos. Et quicunque ad gradum istum pertingit, non timebit sibi à Morte, id quod Lex nostra ad oculum (*vivis exemplis*) nobis ostendit.

CIV. *Cosri*; Mihi videntur Promissiones aliorum (*populorum*) pinguiores & unctiores Promissionibus vestris (*quia in specie magis explicant quâ gloriâ, quibusq; deliciis sint fruituri*).

CV. *Judæus*; (*Verum hoc*): Sed omnes illæ demum sunt implendæ post mortem: neque in hac vita quicquam de illis compáret, nihil etiam est quod de illis doceat (*sufficienter testetur*).

CVI. *Cosri*; Et ego quoque neminem hactenus eorum, qui illas credit, vidi optantem accelerationem illarum: quin potiùs, si in illorum potestate ullâ esset ratione, eas in millenos usque annos rejicere & retardare, & in vinculis hujus vitæ, sub mundi hujus jugo, & in laboribus atque molestiis ejus manere, id eligerent & præferrent.

CVII. *Judæus*; Quid verò dicis vel judicas de eo, qui videt hujusmodi consortia & collegia Angelica? (*Prophetarū, vide sup. §.103*)

CVIII. *Cosri*; Sine dubio talis vir optabit, ut anima ejus perpetuò sit à sensibus separata, & luce illâ fruatur. Quod nihil aliud est, quàm Mortem expetere & desiderare.

CIX. *Judæus*; Verùm Promissiones nostræ consistunt in nostra cum Deo conjunctione per Prophetiam, & quod ei est annexum (*dono sc. Spiritus Sancti, ut Muscatus explicat*); ut & in eo quòd Res Divina se nobis conjungat cum Magnificentiâ, Gloriâ & Miraculis. Idcirco non dicitur in Lege; *Si feceritis hoc præceptum, introducam vos post mortem in hortos, & ad voluptates* (sicut Mahomet in Alcorano); sed dicitur; *Vos eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum* (Jerem. 7. 23.) Item; *Ego* (ipsemet) *vos ducam*, Exod. 19. 5. Et *quidam ex vobis stabunt* (hoc est ministrabunt) *coram me*, (*ut Sacerdotes & Levi-*

קד אמר הכוזרי אני רואה שיעודי זולתכ' שמנים ודשנים מיעודיכם :

קה אמר החבר אבל הם כלם אחרי המות ואין בחיים מהם מאומה ולא דבר שיורה עליהם :

קו אמר הכוזרי ולא ראיתי אחד מן המאמינים ביעודי' ההם שהוא מתאוה למהירותם אבל אם היה ביכלתו לאחרם אלף שנים וישאר במסורת החיים ובעול העולם ועצבונו היה בוחר בזה :

קז אמר החבר ומה תאמר במי שהוא רואה אלה המעמדים הגדולים ה המלאכותיים :

קח אמר הכוזרי מבלי ספק שהו' מתאוה שתתמיד נפשו על הפרידה מחושיו ותשאר נהנית באור ההוא והוא מה שמתאוה המות :

קט אמר החבר אבל יעודינו הדבקנו בענין האלקי בנבואה ומה שהוא קרוב לה והתחבר הענין האלקי בנו בגדולה ובכבוד ובמופתים ועל כן איננו אומר בתורה כי אם תעשו המצוה הזאת אביאכם אחרי המות אל גנות והנאות אבל הוא אומ' ואתם תהיו לי לעם ואני אהיה לכם לאלקים ואנהיג אתכם ויהיו מכם

דבריו האלהיים מתחדשת לו רוחניות ונפרד מסוגו בזכות הנפש והשתוקקה אל המדרגו' ההם והדבקו בענוה ובטהרה זאת תהיה אצלם הגדולה הנראית והאור הבהיר בגמול העולם הבא כי המבוקש ממנו איננו אלא שתשוב נפש האד' האלהית תפרד מחושיו ותראה העולם ההוא העליון ותהנה בראיית האור ה המלאכותי ושמיעת הדבור האלקי כי הנפש ההיא תהיה בטוחה מן המות כשיכלו כלי הגופיים : וכאשר תמצא תורה שמגיעים בחכמותיה ומעשיה אל המדריגה הזאת במקום אשר צותה ועם הענינים אשר צותה בהם היא מבלי ספק התורה שמובטח בה להשאיר הנפשות אחר כלות הגופות :

tium & colloquium), eo ipso tempore quo in eum incidit, & verba ejus Divina audit, in se statim innovari & exoriri sentiat aliquid Spirituale, [1.] quo à reliquo genere separatur (*quo alius quasi homo fiat*), quoad Animæ Puritatem, ejus Appetentiam ad gradus illos (*propheticos*) & Studium humilitatis & Sanctitatis. Atq; hæc res (*hac dignitas & prærogativa*) conferet ipsis (*Israëlitis*) illustrem dignitatem & splendorem in Retributione Vitæ æternæ. Nihil enim aliud quæritur ab eo (*homine*), nisi ut anima ejus fiat Divina, à sensibus suis abstrahatur, & videat Mundum illum superiorem, aspectuque Lucis ejus Angelicæ, & auditu Sermonis Divini, fruatur. Talis quippe anima tuta est à morte, quando organa ejus corporea deficiunt. Cùm itaque invenitur talis Lex, per cujus Sapientiam & Opera ad gradum hunc pervenitur, observata in Loco de quo præceptum (*Divinum*) extat, & cum debitis conditionibus & circumstantiis; illa procul dubio est Lex (*Fides, Religio*), de qua certũ est, quòd Animas, post consumptionem corporum, vivas & superstites sit conservatura.

NOTÆ.

[1.] *Muscatus scribit ad hæc verba*: ימצאו בסוג האדם שני מינים Inveniuntur in genere humano duæ species; אדם טבעי שהם עכו״ם *Homo naturalis*, quò pertinent gentes idololatricæ; ואדם אלהי' & *Homo Divinus*, quales sunt Israëlitæ: Unde de eis dicitur, אדם אתם Vos *Homo estis*, Ezech. 34. 31. אתם קרויים אדם ואין ע״א קרויים אדם h. e. *Vos vocamini* homo, *non verò Idololatræ & gentiles, ut habetur in Bava metzia fol.* 114. *col.* 2. Vult itaque his verbis docere author, differentiam Viri talis, ad propheticum gradum assurgentis, à gradu hominis naturalis & divini; quòd longe excellentiorem ab abundantia influentiæ spiritualis nanciscatur gradum. Simul nota, Judæos reliquas gentes omnes, & inter has cumprimis Christianos, non pro Hominibus habere, sed in Bestiarum gradum referre, qua de re alibi fortè plura dicturi sumus.

אמר

tarentur, (*Judæi fierent*) vel per Victoriam ab illis reportatam (*ad eam adigerentur, conf. par. 2. §. 33.*), vel per Viciniam, aut Rationes Prophetæ (*Mosis*) ipsius (*in Lege scriptas*), aut Prophetæ alterius, ad Legem ejus acceptandam persuaderentur ac permoverentur.

CI. *Judæus*; Non vocavit Moses ad Legem suam, nisi populum suum, & Viros linguæ suæ: his etiam solis promisit Deus, quòd illos perpetuò sit ad Legem suam observandam hortaturus per Prophetas. Quod etiam reipsa præstitit per totum tempus gratiæ & beneplaciti, quo Divinitas inter ipsos habitavit.

CII. *Cosri*; Annon verò magis expedivisset, ut universum mundum direxisset, & hoc magis congruum & conveniens Sapientiæ Divinæ fuisset?

CIII. *Judæus*; Annon etiam sic melius fuisset, ut animalia omnia essent rationalia? Jam videris oblitus esse ejus quod antè dictum (§. 47. & 95.) de propagatione seminis Adami (*posteritatis ejus*), & quâ ratione Res Divina consueverit commorari in Uno & Singulari aliquo, qui Cor esset fratrũ, ac Peculium Patris, lucem illam (*Divinam*) recipiens, reliqui verò instar corticis, non recipientes eam; donec venissent Filii Jacobi, qui omnes rationem Peculii & Cordis habebant, à reliquis hominibus proprietatibus quibusdam Divinis distincti, quibus reddebantur, ac si Species & substantia quędam essent Angelica, omnes ad gradum Propheticum aspirantes, & magna etiam ex parte eum assequentes; quia sc. Operibus Deo gratis, Sanctitate, Puritate, & Conversatione Prophetarum, Illi propinqui fuerunt. Scias etenim, quòd si quis incidat in Prophetam (*in Propheta alicujus consortium &*

אליהם להשתנות עליהם בעבור נצחון או שכונה או בראיות הנביא בעצמו או נביא אחר שמעיר ומזהיר על תורתו ׃

קא אמר החבר לא קרא משה לתורתו זולתי עמו ואנשי לשונו וייעד אותם הבורא להזהיר על תורתו כל הימים על ידי הנביאים ועשה כן כל ימי הרצון והזמן שהיתה ה השכינה ביניהם ׃

קב אמר הכוזרי והלא היה יותר טוב שיישר הכל והיה זה יותר נכון וראוי בחכמה ׃

קג אמר החבר והלא היה יותר טוב שיהיו החיי' כלם מדברים אם כן כבר שכחת מה שקדם בהמשך זרע אדם והיאך חל הענין האלקי באיש שהיה לב האחים וסגולת האב מקבל לאור ההוא וזולתו כקליפה איננו מקבל אותו עד שבאו בני יעקב כלם סגולה ולב נבדלים מבני אדם בענינים מיוחדים אלהים שמים אותם כאלו הם מין אחד ועצם אחד מלאכותי מבקשים כלם מעלת הנבואה ורובם מגיעים אליה בעבור שהיו קרובים אליה במעשים הנרצים והקדושה והטהרה ופגיעת הנביאים ודע כי כל אשר יפגע נביא בעת פגעו אותו ושמעו

יעדנו בו הראה לנביא יחזקאל צורתו ותכונתו ואין בעבודת האל סברא ולא הקשה ולא התחכמות ואלו היה כן היו הפילוסופים מגיעים ברוב חכמתם ושכלם לכפל במה שהגיעו בני ישראל :

ק אמר הכוזרי בכמו זה תנוח הנפש לקבל התורה מבלי ספק ולא פקפוק שיבא נביא לעבדים משועבדים ולחוצים וייעד אותם שיצאו מעבדותם בעת ההוא מבלי איחור על התכונה ההיא ושיכנסו אל ארץ כנען והיא ביד שבע אומות כל אחת מהם חזקה מהם והודיע לכל שבט חלקו מהארץ קודם שיגיעו אליה והתקיים הכל בזמן מועט במופתים נוראים זה מאמת גדולת השולח וכבוד השלוח וגודל מעלת העם אשר עליהם לבדם שולח ואלו היה אומר כי אני שלוח ליישר כל העולם ולא היה דברו מגיע עד חציו היה פגם בשליחותו מפני שלא נשלמה כונת הבורא בשליחותו והיה מונע בהשלמת שליחותו היות ספר תורתו עברי והיה מעמם וטורח ולאות רב על אומות שבא והודו וכוזר להבינו ולעשות מה שכתוב בו אלא אחרי מאות שנים שיקר

ſtructura Sanctę illius Domus æternę (*Templum tertium*), nobis promiſſæ, oſtenſa fuit Prophetæ Ezechieli. Neque enim in Cultu Dei Opinio communis, Ratiocinatio, Sapientia humana, ullum habent locum. Quod ſi id eſſet, Philoſophi, ſapientiâ & ingenio ſuo inſigni, duplo longiùs hîc proceſſiſſent, quàm filii Iſraëlis (*duplo plus præſtitiſſent & aſſequuti eſſent*).

C. *Coſri*; Hac ratione permovetur Anima ad recipiendum veſtram Legem (*Fidem, Religionem*) ſine dubitatione & hæſitatione ulla; quòd Propheta (*Moſes*) venerit ad Servos mancipatos & oppreſſos, ipſiſque promiſerit, quòd hoc tempore, ſine ulla mora, hoc modo, egreſſuri ſint è ſervitute ſua, & in terram Canaan introducendi, quæ tunc in manu ſeptem erat populorum, quorum quiſq; potentiâ illis erat ſuperior; unicuiq; etiam tribui ſuam in terra illa portionem aſſignavit, antequam in illam venirent, omniaque temporis brevi ſpatio, cum terribilibus miraculis, impleta fuerint; Hoc confirmat tùm authoritatem & magnitudinem Legantis, tùm gloriam Legati, tùm Dignitatem & præcellentiam Eorum ad quos ſolos ablegatur. Quod ſi dixiſſet; *Miſſus ſum ad dirigendum totum Mundum*, interim autem verbum ejus non perveniſſet niſi ad dimidium, manca fuiſſet ejus legatio, quia illâ non perfeciſſet Intentionem Creatoris mittentis; impedimentum etiam & obſtaculum objeciſſet expeditioni ipſius Liber Legis ejus, linguâ Hebræâ ſcriptus; difficillimum, moleſtiſſimum, & laborioſiſſimum (*imò impoſſibile*) fuiſſet Sabæis, Indis, Coſaréis (*Perſis*) eam intelligere, aut quod in ea ſcriptum eſt, facere; niſi poſt plures centenos annos fortè contingeret, ut immu-

comprehendi non possunt, ut, si vel exiguum vitium ipsis accidat in proprietatibus illis, generatum totum corrumpatur, ita ut illa planta, illud animal, aut illud membrum ex. gr. totum vel vitietur, vel intereat. Sic traditum est (*in Lege*), quomodo dissecanda sit bestia offerenda, quid de unoquoque membro sit faciendum, quæ sint comedenda, quæ comburenda, quis comedere, & quis comburere illa debeat, quis item ex classibus eorum, quibus id mandatum, offerre debeat; quomodo comparati esse debeant illi qui offerunt, ut nihil illis insit vel defectus aut impedimenti; illorum ornamenta & vestimenta, præsertim Pontificis maximi, cui licentia & facultas data fuit ingrediendi in locum Rei Divinæ, locum, inquam, Habitationis & præsentiæ Divinæ, Arcæ & Libri Legis (*in Sanctum Sanctorum*); quæ item his omnibus annexa & observanda sit Sanctificatio (*veluti abstinentia ab uxoribus, & ebrietas*) & Puritas (*à contactu rei immundæ*); Gradus purificationum, sanctificationum, & precationum; quæ omnia sigillatim recensere & enarrare, prolixioris fuerit operæ. Fundantur tamen in Lege scriptâ Mosis, & eo quod transtulerunt (*acceperunt*) Rabbini nostri (*per Traditionem oralem*), quæ utraque habentur ex Colloquio Dei cum Mose in monte Sinaj; Sic forma Tabernaculi tota ostensa fuit Mosi in monte Sinai; Tabernaculum ipsum, Tentorium, Mensa, Candelabrum, Arca, Atrium Tabernaculi, ejus Columnæ, Tegumenta, omnia denique ejus opera ostensa fuerunt ipsi in Imaginibus spiritualibus, quarum formæ erant corporeæ, prout sic fieri & confici debuerunt. Pari ratione Palatii illius magni, quod ædificavit Salomon, forma spiritualis ostensa fuit Davidi: & Forma ac structura

היתה נפסדת ההויה ההיא ולא היה הצמח ההוא או החי ההוא או האבר ההוא דרך משל אלא מופסד או נעדר וכן זכר איך תנותח הבהמה ה הנקרבת ומה יעש' כאבר אבר ומה שיש לאכילה ומה שיש לשריפה ומי יאכל ומי ישרוף ומי יקריב מן הכתות אשר המצוה בהם לא יעבורום ואיך תהיה תכונת המקריבים עד שלא יהיה בהם פגם עם תכשיטיהם ומלבושיהם וכל שכן מלבוש כהן גדול אשר נתן לו רשות לבא אל מקום הענין האלקי מקום השכינה והארון והתורה ומה שנתלה בזה מן הקדוש' והטהרה ומדרגות הטהרות והקדושות והתפלות דבר שיאריך ספורו אך סומכים בו על קריאת התורה ומה שהעתיקו רבותי' והכל מדברי אלקים עם משה וכן תכונת המשכן כלה הראתה למשה בהר סיני המשכן והאהל והשלחן ו והמנורה והארון וחצר המשכן ועמודיו ומכסיו וכל מלאכותיו הראו לו רוחניות וצורותם גשמיות כאשר התנו לו וכן הבית הגדול אשר בנה שלמה הראה לדוד צורתו רוחניית והבית העולמי הקדוש אשר

לרדת למזונם והענן לסוכך
עליהם ועמוד האש להנחותם
והנבואה מתמדת ונוספת
ביניה' ולא נעדר מהם דבר
מכל אשר נתן להם זולת שתי
הלוחות אשר שברם משה
והתפלל להשיבם והושבו להם
וכופר להם העון ההוא :

נח אמר הכוזרי כבר עזרת
עצתי במה שעלה בדעתי ובמה
שראיתיו בחלומי כי אין האדם
מגיע אל הענין האלקי אלא
בדבר אלקי רוצה לומר ב
במעשים שיצום האלקים
ואם לא היה כן רוב בני אדם
משתדלים אפילו החוזה
והקוסם ועובד האש ועובד
השמש והמשני' וזולתם :

נט אמר החבר כן הוא וכן כל
תורותינו כלם כתובות בתורה
מדבור האלקי' עם משה
וממה שכתב משה ונתן
להמון הגדול ההוא בקבוצם
במדבר לא נצטרכו בם לקבלה
ולא להוראת פרשה ופרשה
ומצוה מצוה ותכונת הקרבנות
ואיך מקריבים אותם ובאי
זה מקום ולאיזה צד ואיך
נשחטים ואיך עושים בדמם
ונתחיהם ממלאכו' חלוקות
כלם בביאור מאת האלקים
שלא יחסר מהם דבר קטן
ויפסד הכל כמו ההויות הטבעיו
אשר הם מתחברות מיחסים
דקי' לא תשיגם המחשבה
לדקותם אשר אם יארע
מכשול מעט ביחסי' ההם
היתה

desiit ipsis Manna descendere pro cibo, neque etiam desiit Nubes ipsos obtegere, vel Ignis eos ducere; Prophetia etiam continuabatur, & in dies augebatur inter ipsos; nihil denique ipsis, de omni eo quod Deus eis dederat, subtractum fuit, nisi Duæ Tabulæ, quas Moses confregit; orante verò ipso ut redderentur, redditæ fuerunt; & sic expiata (*remissa*) fuit illis hæc iniquitas ipsorum.

XCVIII. *Cosri*; Nunc juvisti consilium meum, quod animo versabam, & quod in Somnio videbam. Non enim potest homo ad Rem Divinam *(ad Deum)* pertingere nisi per Res divinas, h. e. per Opera à Deo præcepta. Quod si non ita esset, maxima pars hominum eò conniterentur, ut Astrologi, Divini, Cultores Ignis, Solis, Duorum Deorum cultores, & alii.

XCIX. *Judæus*; Ita est: & sic omnes nostræ Leges exceptæ sunt ex ore Dei ipsius cum Mose loquentis, & à Mose scriptæ, populoque illi magno, in deserto congregato, datæ, in quibus proinde non opus habuerunt aliâ Cabbalâ (*h.e. traditione πατροπαραδότῳ,*) vel explicatione cujusq; periodi vel præcepti, de qualitate oblationũ, de modo illas offerendi, quo loco, & ad quod latus (*altaris*) aut quâ ratione sint mactandæ, quid item de sanguine, & partibus illorum sit faciendum; cùm omnia hæc sint explicata à Deo ipso, ut ne minimus quidem in iis sit defectus, unde totum corrumpi posset; prout id fit in Generabilibus naturalibus, quæ composita sunt ex proportionibus vel proprietatibus subtilibus (*qualitatum, & humorum*), quę ob subtilitatẽ suam cogitatione

nerunt ad Aharonem, intima cordis ſui ſenſa ei denudantes (*quod non feciſſent, ſi aperta fuiſſet idololatria & apoſtaſia à Deo*): hinc etiam Aharon juvit confectionem ejus (*vituli*): reus verò factus eſt, quòd Contumaciam ipſorum ex potentia in actum deduxerit. Res illa nobis videtur longè maxima, quia inter pleraſque gentes hodiè nullæ Figuræ vel Imagines coluntur: illo verò tempore res levis fuit habita, quia omnes nationes tùm habuerunt Imagines quas coluerunt. Si feciſſent vel exſtruxiſſent pro ſuo arbitrio Domum aliquam pro Cultu Divino, ad quam ſuam Devotionem dirigerent, in qua oblationes offerrent, eamq; honorarent, id nobis non adeò grave videretur, quia hodiè ſolemus hujuſmodi Domos (*Templa*) facere, eas venerari, magnifacere, & benedictionem Divinam ex eis nobis polliceri; quinimò de illis dicere, Majeſtatem Divinam in illis habitare, & Angelos circumcirca illas caſtrametari. Quod ſi hæc non neceſſaria eſſent pro congregatione cætuum noſtrorum, res nobis videretur peregrina, ſicuti tempore Regum fuit, qui prohibebant homines, conantes Domos facere pro Cultu Dei, quas vocabant בָּמוֹת; imò pii Reges illa deſtruebant; ne aliam domum venerarentur, quàm illam, quam elegerat Dominus, & illam formam, quam præceperat. Neque in ea (*domo Domini*) abſurdæ & alienæ viſæ ſunt Figuræ illæ, quas Dominus facere præceperat, Cherubini nempe. At puniti fuerunt illi qui coluerunt Vitulum, & occiſi fuerunt, ter mille ſcilicet viri de ſexcentis millibus (*quia ſine mandato Dei illum fecerant*). Interim tamen non

משתדלים בעבודה ועל כן
באו אל אהרן לגלות מצפונם
ועל כן סייע בעשותו ונאשם
בהוצאתו מריהם מן הכח אל
המעשה והדבר ההוא הוא
גדול מאד בעינינו מפני שאין
בזמן הזה צורות נעבדות ברוב
האומות והיה קל בזמן ההוא
מפני שהיו עושים כל האומות
צורות לעבוד אותם ואלו
היתה חטאת' שעשו בית
כרצונם לעבודה לכוין אליו
ולהקריב בו הקרבנות ולכבדו
לא היה דבר גדול בעינינו
מפני מה שאנחנו נוהגים
בו היום מעשות בתים
ובחירתנו אותם וגדלנו להם
והתברכנו בהם ואיפשר ש
שנאמר שהשכינה חלה בהם
והמלאכים חונים סביבותיהם
ולולי הצורך להתחברות ק
קהלינו היה הדבר הזה נכרי
כאשר היה בימי המלכו' שהיו
מוחין באנשים משתדלים שהיו
עושים בתים לעבודה היו
נקראים במות והיו חסידי
המלכים הורסין אותם כדי
שלא יגדלו זולתי הבית אשר
בחר בו האלקים והתכונה
אשר צוה בה ולא היה דבר
נכרי בה הצורות אשר צוה
הוא בהם מהכרובים ועם כל
זה נענשו האנשים אשר
עבדו העגל ביום ההוא
והרגום והיה מספר כלם
שלשת אלפי איש מכלל שש
מאו' אלף ולא פסק המן ל

deſuit

וחטאתם היתה בציור אשר
נאסר עליה' ושיחסו ענין אלקי
אל מה שעשו בידם ורצונם
מבלי מצות האלקים ויש להם
התנצלות במה שקדם
מהמחלוקת ביניהם ולא הגיעו
עובדיו אל שלשת אלפי איש
מכלל שש מאות אלף שהיו ·
אבל התנצלות הגדולים
שסייעו בעשותו היה בעבור
שיראה הממרה מהמאמין
כדי להרוג הממרה העובד אותו
ונחשב להם לעון מפני ש
שהוציאו המרי מן הכח הצפון
אל גבול המעשה ולא היה
העון ההוא יציאה מכלל
עבודת מוציאם ממצרים אך
היה מרי לקצת מצותיו כי הוא
יתברך הזהיר מן הצורות והם
עשו צורה והיה להם להמתין
שלא יקבעו לעצמם דבר
שיקבילוהו וימשכו אחריו ו
ומזבח וקרבנות וזה היה
מעצת מי שהיה ביניהם מן
החוזים והאצטגנינים השבו
שיהיו פעולתם הסבריו' ק
קרובות מן המעשים האמתיים
והיה ענינם בזה כענין הכסיל
אשר זכרנו שנכנס בחנות
הרופא והמית האנשים אשר
היה מועילם ברפואות ההם
קודם לכן עם שלא היתה
כונת העם לצאת מעבודת
האלקים אך היו חושבים שהם
משתדלים

Peccatum autem ipſorum fuit in factione formæ vel figuræ, ipſis prohibitæ, & quòd Rem Divinam attribuerunt ei, quod manibus ſuis fecerunt pro ſuo lubitu & arbitrio, ſine mandato Dei. Excuſationem tamen merentur propter præcedentem inter ipſos diſſenſionem, & quòd de ſexcentis millibus, non ad tria millia virorum pertigit numerus eorum, qui Vitulum coluerunt. Primatûm verò (*veluti Aharonis, & aliorum*) qui juverunt confectionem ejus, excuſatio eſt, quòd voluerint, ut hac ratione manifeſti fierent & diſcernerentur Contumaces & Inobedientes à Credentibus, quò Inobedientes, Vitulum colentes, morte afficerentur. Pro peccato autem hoc ipſis imputatum eſt, eò quòd ſic Rebellionem ſeu Contumaciam è potentia occulta in Actum deduxerint. Peccatum tamen illud non erat apoſtaſia univerſalis á cultu ejus, qui ipſos ex Ægypto eduxit, ſed incurrebat in quædam duntaxat ejus præcepta. Deus enim prohibuit nobis Figuras & Imagines; ipſi verò Imaginem fecerunt: & exſpectare debuiſſent (*Moſen*), neque ſibimet ipſi Rem aliquam effingere loco Dei, quam ante ſe videant & ſequantur; vel Altare, vel Oblationes. Hoc verò profluxit ex conſilio Aſtrologorum & Genethliacorum qui inter ipſos fuerunt, exiſtimantes Actiones horum contingentes non multum differre ab Actionibus veris. Accidit verò eis hác in parte idem quod Stulto illi, cujus ſuprà meminimus, qui in officinam Medici intromiſſus, iiſdem medicinis, quibus nonnullos antea in vita conſervavit, alios occídit. Quamvis intentio populi non fuerit, deficere à Cultu Dei, ſed exiſtimarunt, ſe cultui ejus operam dare vel ſtudere, unde ve-

להיות להם דבר נראה שיכונו נגדו שבו יהיה הברית לאלקי׳ והבריאה הרבונית רוצה לומר הלוחות זולת מה שדבק בארון מהענן והכבוד ומה שנראה בעבורו מ מהמופתים ונשארו העם מצפים לרדת משה והם על ענינם לא שנו תארם ועדים ובגדיהם אשר עמדו בהם יום מעמד הר סיני אך נשארו בתכונתם ממתינים למשה ובושש מהם ארבעים יום והוא לא לקח צידה ולא נפרד מהם אלא על מנת שישוב ליומו אז נגברה המחשבה הרעה על קצת ההמון ההוא הגדול והתחילו המון העם להחלק מחלקות ומרבים העצות והמחשבות עד שנצטרכו מהם אנשים לבקש נעבד מורגש יכונו נגדו כשאר האומות מבלי שיכחשו באלקות מ מוציאם ממצרים אבל שיהיה מונח להם להקביל אליו כ כשיספרו נפלאות אלקיהם כאשר עשו הפלשתים בארון שאמרו כי האלקים שם וכאשר אנחנו עושי׳ בשמי׳ ובכל דבר שאנו יודעים שתנועתו אמנם היא בחפץ האלקים מבלי מקרה ולא רצון אדם ולא טבע

& Devotionem peragerent, in quo esset Fœdus (*Lex*) Dei, & Creatura Divina (*In Hebræo est* הָרִבּוֹנִית q. d. Dominica, Divina; *pro quo alii legunt* הָרְצוֹנִית Voluntaria, *quasi dicas*; Non imaginaria, vel metaphorica, sed vera, Dei beneplacito & voluntate miraculosè creata); Tabulæ nimirum (*Legu conf. p. 2. §. 28.*); prӕter alia quӕ Arcӕ adhærebant, veluti Nubes, Gloria, & Miracula propter eam facta. Populus itaq; dum prӕstolabatur, ut descenderet Moses, idque in eodem, in quo erant, statu, sine ulla mutatione suarum rerum, ornamentorum, vel vestimentorum, in quibus comparuerant in Die illo Stationis Sinaiticæ, eadem formâ & specie permanentes, & Mosen exspectantes; Moses autem ab illis per quadringenots dies emanéret, nullo sumpto viatico, neque, nisi sub conditione eodem die revertendi, ab ipsis discesisset (*sic scribit Aben Esra & R. Levi, Mosen non dixisse ipsis, quòd per 40. dies esset emansurus. Aliter Talmudici in Tract. de Sabb. cap. 9. f. 89. 1.*); tùm sinistra cogitatio quosdam de Populo illo magno occupavit & invasit, (*quasi Moses mortuus esset*) & inceperunt in partes & contraria studia scindi, variaque consilia & cogitata agitare; adeò ut quidam illorum necessarium duxerint, (vel, נצטרפו *consenserint*) Cultûs Divini objectum sensibile quærere, quod sibi, ad imitationem aliorum populorum, propositum haberent, neque tamen abnegarent Deum, qui illos ex Ægypto eduxit; sed quod eis duntaxat proponeretur, ut coram illo se sisterent, quando enarraturi essent Mirabilia Dei sui, quemadmodum Philistæi fecerunt, quando dixerunt; *Quia Deus illic est*; & quemadmodum nos facimus de Cœlo, omnique re, cujus motum scimus esse duntaxat à Voluntate Dei, non fortuitò, vel ex voluntate hominis, vel à Natura.

Peccatum

ועל האלקות לא היו עומדים
מבלי צורה שמכונים אליה
ואומרים להמונם כי הצורה
הזאת ידבק בה ענין אלקי וכי
היא מיוחדת בדבר מופלא
נכרי ומהם מי שמיחס זה אל
האלקים כאשר אנחנו עושים
היום במקומות המכובדות
אצלינו עד שאנו מתברכים
בהם ובעפרם ואבניהם :
ומהם מי שמיחס אותו אל
רוחניות כוכב מן הכוכבים
או חיל מן החיילים או מערכת
מזל וזולת זה ולא היו
מסכימים ההמון על תורה
אחת אלא בצורה מורגשת
שמכונים אליה והיו בני ישראל
מצפים למה שיעד אותם משה
שיוריד להם ענין מאת
האלקים שיראו אותו ויקבלוהו
כאשר היו מקבלים עמוד הענן
ועמוד האש בצאתם ממצרי'
אשר היו מביטים אליו ומקבילים
ומגדלים אותו ומשתחוים
נכחו לאלקים וכן היו מקבילים
עמוד הענן אשר היה יורד
על משה בדבר אתו האלקים
והיו עומדים בני ישראל ו
ומשתחוים נכחו לאלקים
וכאשר שמעו העם דברי ע
עשרת הדברים ועלה משה
אל ההר להוריד להם הלוחות
כתובים ולעשות להם ארון
להיות

reitate) Dei, ejusque Divinitate, (*h.e. Dominio & gubernatione*) tamen non caruerunt Figurâ, ad quam intentionem & devotionem ſuam dirigebant, & de qua plebi ſuæ dicebant, quòd illi Figuræ adhæreat Res Divina, atque peculiarem habeat miramque virtutem & proprietatem. Hanc aliqui illorum attribuerunt Deo, quemadmodum & nos hodieque de locis quibuſdam, in honore & veneratione inter nos habitis, facimus, adeò ut in vel de illis, imò de illorum pulvere (*terra*) & lapidibus, benedictionem nos conſequi perſuaſi ſimus, (*qualia ſunt Templa, & Aedes ſacræ, Scholæ &c*) : Alii adſcribunt eam Spiritualitati, ſeu Spirituali virtuti alicujus Planetæ, vel exercitui alicui integro (*h.e. pluribus Stellis ſimul de reliquo exercitu ſtellarum*) vel ſignis Zodiaci, & ſimilibus: neque conſentiebant vel aſſenſum præbebant plebs in ullam Legem (*ſeu, religionem & cultum*) niſi mediante Figurâ aliquâ ſenſibili, ad quam ſuam devotionem dirigebant. Sic Iſraëlitæ reſpiciebant ad id, quod Moſes promiſerat, ſe facturum ut ipſis deſcenderet aliquid à Deo, quod viderent & ante ſe propoſitum haberent, quemadmodum habuerunt ante ſe Columnam nubis & Ignis (*vide par. 4. §. 3. & 5.*) cùm egrederentur ex Ægypto, quam reſpiciebant, ſibi proponebant, venerabantur, coramque quâ Deo ſe incurvabant. Sic propoſitam ſibi habebant Nubem illam, quæ deſcenderat ſuper Moſen, quùm Deus cum ipſo loqueretur, coram quâ Filii Iſraël ſtabant, & Deum adorabant. Eadem ratione fecerunt cúm audiviſſent verba Decalogi, & Moſes aſcendiſſet in montem, ut inde ipſis deferret Tabulas ſcriptas, & Arcam faceret, quò aliquid Viſibile haberent, coram quo ſuam Intentionem

viro esset adjutorium, & ad conservationem speciei, prout Scriptura explicat in Creatione ejus. *Lambertus Danæus in Antiquitatibus, pag.* 42. Dico, marem quidem & fœminam, ad eandem unius & ejusdem Dei veri imaginem conditos esse; ejus tamen Imaginis radios, vivacitatem, splendorem, aciem & vim, in Adamo, quàm in Eva, in mare quàm in fœmina, majorem, efficaciorem & potentiorem fuisse, ut in eodem corpore fortior manuum est dextera. Unde & per maritum uxor præceptum Dei didicerat, etiam ante peccatum; & eam Satan per serpentem potiùs quàm Adamum adortus & aggressus est, tanquam infirmiorem: & prima peccavit Eva, non Adam, Gen. 3. 1: 1. Tim. 2. 14. Nam & in Angelis quoque alii aliis à Deo conditi sunt excellentiores, quanquam omnes ab initio suæ originis erant ad Dei imaginem, & eam quidem lucidiorem quàm homo, creati.

[2.] *R. Moses Nachmanides scribit ad Genes.* 6. Mihi videtur, Adamum & uxorem ejus vocari בני האלהים *Filios Dei*, quia immediatè fuerunt opus manuum ejus, & Deum solum, nec alium Patrem agnoscebant *&c. Vide eum.*

[3.] *Hinc scribitur in Zohar ad Genes.* 26. 1. הק"ב אוריך רוגזיה עם רשיעיא בגין דיפוק מנהון נוצא טבא בעלמא Deus Benedictus longanimitate suâ differt iram erga impios, ut ex ipsis prodeat surculus bonus in mundo, sicut Abrahamus prodiit à Theracho, qui erat surculus bonus, & radix præstantissima in mundo. *Et in Talmud Mass. Bava basra cap.* 8. *scribunt*; אין מעבירין נחלה אפילו מברא בישא לברא טבא דלא ידעינן הי זרעא נפיק מיניהו Non transferunt hæreditatem, ne quidem à filio malo in filium bonum, quia nescimus, qualenam semen ab illo sit proditurum. *Vide simile quid de Ezechia in Berach. cap.* 1. *fol.* 12. *col.* 2. *& apud Abarb. ad* 2. *Reg.* 20.

XCVI. *Cosri*; Hæc in veritate est dignitas procedens ab Adamo: Adamus autem fuit inter creaturas terrenas; vobis verò debetur dignitas super omnia in terra existentia. Sed, Ubi hæc dignitas remansit in peccato illo (*confectione & adoratione vituli, Deo derelicto, uti fuit sup. §.* 94.)?

צו אמר הכוזרי זאת באמת היא הגדולה הנמשכת מאדם ואדם היה הגדול שבבריאות הארץ ונתחייבה לכם הגדולה על כל הנמצאים בארץ אבל איה הגדולה הזאת מן החטאת הזאת:

XCVII. *Judæus*; Quia Omnes populi eo tempore coluerunt figuras seu Imagines, & Philosophi ipsi, licet demonstrationes adduxerint pro Unitate (*& proinde Incorporeitate*)

צז אמר החבר כי האומות כלם בזמן ההוא היו עובדים צורות ואלו היו הפילוסופים מביאים מופת על היחוד

du creati fuerint? *De perfectione Corporis non dubitant Hebræi, sed de perfectione mentis & Intellectus, videntur differentiam statuere. Hinc scribitur iterùm in Tzerór hammór*; Creato Adamo simul etiam fuit mulier creata. Hinc Mulier non peculiari opus habuit Lege vel mandato (*quæsivit enim Author prius*; Cur Gen. 2. 16, 17. præceptum illud Adamo tantùm sit datum, & in singulari numero conceptum?): nam præceptum Adamo datum, illam quoqe comprehendebat, quia erat ejus pars. Sic non opus fuit, ut Deus peculiariter animam in nares ejus insufflaret; quia enim non è terra, sed è costa Adami fuit creata, Deus autem jam antè animam viventem Adamo inspirarat, particeps ejus facta fuit Eva per illam costam, quæ tamen fuit exigua pars. Hinc mulieres manserunt imperfectiores, unde & Rabbini nostri ajunt; הנשים דעתן קלה *Mulierum scientia tenuis est.*

Pluribus hanc quæstionem tractat Abarbenel in Legem, fol. 20. col. 3. Caussa, *inquit*, cur Scriptura Gen. 1. 27. bis dicat בצלם אלהים *Ad Imaginem suam* creavit Deus hominem; *ad Imaginem Dei* creavit illum; hæc mihi videtur esse, quòd voluerit indicare; quamvis Deus creaverit Hominem marem & fœminam, tamen ambos non creatos esse in eodem perfectionis gradu; neque de ambobus æqualiter dicitur, *Et creavit Deus Hominem.* Quamvis enim ejusdem fuerint speciei, tamen non ex æquo fuerunt ad Imaginem Dei. Ideò dicitur; *In Imagine Dei creavit illum, masculum & fœminam creavit illos*; indicans his verbis, Adamum solum creatum fuisse in Imagine Dei: Ille enim fuit primarius finis & intentio in creatione; quamvis propter conservationem speciei masculum & fœminam creârit. Virilitas autem & Fœmineitas (*hoc est, Sexus*) non sunt de Imagine Dei, sed spectant ad conservationem & propagationem sui similis. Et hoc respectu conveniunt cum cęteris animantibus, non in Imagine Dei. Hinc scire potes, quare non dicatur de Adamo; *secundùm speciem suam*; sed, *Masculum & fœminam creavit eos*; quia longè alia fuit ratio Adami, quàm cæterorum animalium, in quibus fœmina eodem est gradu, quo mas, & æqualis ipsi in natura & existentia. Hinc de illis dicitur, *secundum speciem suam*; sine ulla prærogativa viro supra fœminam concessa. In homine verò primaria creationis Intentio fuit Vir, qui solus creatus dicitur in Imagine Dei, sicuti in singulari numero dicitur; *In Imagine Dei creavit eum*; quia nimirum ille est, qui videt abscondita sapientiæ, non fœmina, quæ non habet sapientiam nisi in colo. Mulier enim creata duntaxat est propter finem secundarium, ut viro

sed Avis? ubi non est dubitandum, quin radicaliter illa natura & similitudo latitaverit in Patre, quamvis sensibus externis id non apparuerit, prout Natura Heberi in filiis ejus latuit, donec se prodidit in Abrahamo. [3.]

ספק כי הטבע ההוא והדמיון ההוא היה צפון באב ואף על פי שלא נראה להרגשה כאשר היה צפון טבע עבר בבניו עד שנראה באברהם:

NOTÆ.

[1.] *De Perfectione Adami Primi legitur quoq; in* ספר האמונות *R. Schem Tof, fol. 68. col. 1. 2.* Adamus primus statim à sua nativitate fuit חכם גדול Sapiens magnus, & ingressus est in vias Prophetiæ, loquutusque est Deus cum eo. Et necessariò fatendum est etiam Philosophis ipsis, si statuant Creationem Mundi, שנברא שלם בשכלו לא כמו קטן בן יומו quòd creatus sit perfectus in intellectu suo, non verò instar parvuli infantis. Hac ratione enim opus habuisset nutrice, quæ ipsum lactasset & educasset; Præceptore item &c. *Et mox*: Quando creatus fuit Adamus, non creatus fuit secundum formam & dispositionem ordinariam (*corporum humanorum*), sed בריאה רכה עד מאד וזכה קרוב לגויה רוחנית creatura subtilissima & purissima, proximè accedens ad corpus spirituale: accedebant etiam Scientiæ in perfectione sua, scivitque & intellexit omnes Mundos. Huc tendit quod Sapientes nostri dixerunt; *Statura Adami fuit à terra usq; ad cœlum, vel, ab una extremitate mundi ad alteram. In Schalschbeleth hakkabbala ab initio*: אין ספק שלהיות אדם יציר כפיו של הקב"ה היה שלם בכל החכמות טבעיות ואלהיות הנכללות בתורת משה ולכן נוכל לומר שהיה ממדרגת מרע"ה ושלמה בכל מה שאפשר: Nullum est dubium, quin Adamus, ceu πλάσμα manuum Dei Benedicti, perfectus fuerit in omnibus scientiis, humanis & Divinis, comprehensis in Lege Mosis; ac proinde dicere possumus, quòd fuerit in gradu Mosis & Salomonis, quantum possibile fuit &c. *Videatur & Tzerór Hammór in sect.* בראשית, *ubi & Nominis Dei Tetragrammati notitia ipsi tribuitur*; Postquam, *inquit*, omnibus Creaturis nomina indidisset Adamus, quæsivit ex eo Deus; Quodnam verò est Nomen meum? Respondit Adamus, יהוה, quia Tu es המהות לכל המציאות quidditas omnis existentiæ. Hoc nempe est quod dicitur; *Ego sum* יהוה, *hoc est Nomen meum, Jesa. 42. v. 8.* quod scilicet ego apud meipsum concepi, & quod Adamus mihi imposuit. Summopere utique hoc est admirandum, quòd scientia Adami pertigerit etiam ad cognitionem Dei, Nominisque illius, quod Deus ipse sibi destinaverat *&c.*

Quærunt verò etiam: Utrum Adamus & Eva eodem perfectionis gradu creati

לענין האלקי והיה להם
המקום ההוא המיוחד בענין
האלקי וזה היה תחלת חול
הענין האלקי על קהל אחרי
אשר לא היה נמצא כי אם
ביחידים וישמרם האלקי
ויפרם וירבם ויגדלם במצרים
כאשר יגדל האילן אשר שרשו
טוב עד שהוציא פרי שלם דומ'
לפרי הראשון אשר נוטע ממנו
רוצה לומר אברהם יצחק
ויעקב ויוסף ואחיו והיה מן
הפרי משה ואהרן ומרים
וכמו בצלאל ואהליאב וכמו
ראשי המטות ושבעים הזקנים
אשר היו ראוים לנבואה
מתמדת וכיהושע בן נון וכלב
בן יפונה וחור בנה של מרים
וזולתם רבים ואז היו ראויים
להראות האור עליהם ו
וההשגחה ההיא הרבונית ואם
היו ביניהם ממרים היו נגעלים
אך הם בלי ספק סגולה כאשר
הם בתולדתם וטבעם מן
הסגולה ויולידו מי שיהיה סגולה
ונזהר' באב הממרה בעבור
מה שיתערב בזמן הסגולה
אשר תראה בבנו או בבן בנו
כפי מה שתזדכך הטפה כמו
שאמרנו בתרח וזולת ממי שלא
נדבק בו הענין האלקי אך
בשורש תולדתו שיוליד סגולה
מה שלא היה כן בתולדת כל
הנולד מחם ויפת ונראה כזה
בענין הטבעי כי כמה יש מבני
האדם שאינו דומה לאב כלל
אך הוא דומה לאבי אביו ואין

digni Re Divinâ, & ad illos pertinuit Locus Rei Divinæ dicatus. Hîc jam primò omnium requievit Res Divina in Cætu & Congregatione aliqua plurium, quæ antea nonnisi in paucis & singularibus personis resedit: & Deus custodivit; fœcundavit, multiplicavit, & magnificavit eos in Ægypto, quemadmodum Arbor, quæ bonam habet radicem, succrescit, donec fructum bonum, priori, de qua plantata est, similem proferat; Abrahamo. sc. Isaaco, Jacobo, Josepho, & fratribus ejus. Talis fructus erant, *Moses & Aharon, Mirjam, Bezaleel, Oboliab, Principes tribuum, Septuaginta seniores*, qui digni fuerunt Prophetiâ continuâ (*Prophetiæ dono continuo*): *Josua filius Nun*, Caleb filius Jephynneh, Chur filius Mirjam, & alii multi: tùm etiam digni fuerunt quibus appareret Lux & Providentia Divina gratiosa; Si qui inobedientes & degeneres inter ipsos fuerunt, qui expurgatione opus habuerunt, sine dubio tamen fuerunt Peculium, quatenus ratione nativitatis & naturæ suæ de Peculio fuerunt, & gignere poterant qui Peculium fierent, & sciebant, in Patre etiam rebelle aliquid de Peculio admixtum esse, quod se exsereret in filio aut nepote ejus, prout sc. gutta (*seminis*) purificaretur, sicuti id videmus in Theracho, & aliis, quibus Res Divina non adhæsit, nisi in radice generationis, quòdondgenituri essent Peculium; quod non ita factum fuit in generationibus descendentium à Chamo, & Japheto. Simile quid cernere est in rebus Naturalibus: quoties enim accidit inter homines, ut Filii patribus prorsus non sunt similes,

tamen ex eis dignus vel idoneus fuit, qui in ejus locum succederet, nisi *Abel*, quia ipsi similis fuit. Hunc cùm frater ejus Kain occidisset, quòd ipsi hanc dignitatem & prærogativam invidéret, in ejus locum datus ei fuit *Sethus*, qui similis Adamo fuit, ejusq; peculium & cor, reliqui instar corticis: Peculium Sethi fuit *Enosch*, & sic usq; ad *Noachum* in singularibus personis res divina permansit, qui omnes similes fuerunt Adamo; & *Filii Dei* vocantur; perfecti nempe in Corporis dotibus & qualitatibus, in Statura, in Longitudine dierum, Sapientiâ, & Robore. Et ab his (*non à cæteris*) nos supputamus & æras ducimus; ab Adamo sc. ad Noachum, & à Noacho ad *Abrahamum*. Fieri equidem potest, ut ex his aliquis fuerit, cui Res illa Divina non adhæsit, veluti Therach (*pater Abrahami*): attamen Abrahamus filius ejus, fuit discipulus γνήσιος avi sui *Heberi*, præterquàm quòd Noachum quoque vidit & audivit (*nam Abraham fuit* 58. *annorum*, *cùm moreretur Noachus, juxta Aben Esram in paraschâ* נֹחַ), Sicque adhæsit ipsis Res Divina continuè ab Avis ad Nepotes, & Abraham fuit Heberi peculium & discipulus, hujusq; rei gratiâ vocatur עִבְרִי q. *Heberæus*; Heber peculium Semi; *Semus* peculium Noachi, quia ipse hæreditate nactus est Climata temperata, quorum medium & præstantissimum fuit Terra Canaan, quæ est terra Prophetiæ; Japhet autem concessit in Aquilonem, Cham in Meridiem. Ex *Abrahami* porrò filiis peculium fuit *Isaacus*, unde reliquos suos filios omnes à terra hac peculiari procul amandavit, ut propria esset Isaaci: *Isaaci* peculium fuit *Jacobus*, rejecto Esavo fratre ipsius; quia Jacobus dignus habebatur terrâ illâ: *Filii Jacobi* omnes Peculium fuerunt, digni

מהם ראוי להיות במקום אדם
אלא הבל כי הוא היה דומה לו
וכאשר הרגו קין אחיו מפני
קנאתו בו על המעלה הזאת
נתן לו תחתיו שת והיה דומה
לאדם והיה סגולה ולב וזולתו
כקליפה וסגולת שת אנוש וכן
הגיע הענין עד נח ביחידים
היו כלם דומי' לאדם ונקראים
בני אלקים שלמים בבריאתם
ובמדתם ובאריכות הימים
וחכמות ויכולת ובימיהם אנו
מונים מאדם ועד נח וכן מנח
ועד אברהם ואפשר שהיה
מהם מי שלא דבק בו הענין
האלקי כתרח אבל אברה' בנו
היה תלמיד לאבי אביו עבר
ועוד שהשיג נח בעצמו והיה
הענין האלקי דבק בהם מאבות
אבותם אל בני בנים ואברהם
היה סגולת עבר ותלמידו ועל כן
נקרא עברי ועבר היה סגולת
שם ושם סגולת נח מפני
שהוא יורש האקלימים השוים
אשר אמצעיתם וחמדתם ארץ
כנען אדמת הנבואה ויצא
יפת אל צפון וחם אל דרום
וסגולת אברהם מבניו יצחק
והרחיק כל בניו מהארץ הזאת
המסוגלת כדי שתהיה מיוחדת
ליצחק וסגולת יצחק יעק'
ונדחה עשו אחיו מפני שזכה
יעקב בארץ ההיא ובני יעקב
כלם סגולה היו כלם ראוין

צה אמר החבר הרפה לי מעט עד שאבא' אצלך גדולת העם ודי לי לעד שהשם בחרם לעם ולאומה מבין אומות העולם וחול הענין האלקי על המונם עד שהגיעו כלם אל מעלת הדבור ועבר הענין אל נשיהם והיו מהם נביאות אחר שלא היה חל הענין האלקי כי אם ביחידים מבני אדם אחר אדם הראשון כי אדם היה שלם מבלתי תנאי כי אין טענה בשלמות מעשה מעושה חכם יכול מחומר בחרו לצורה אשר חפץ בה ולא מנע מונע ממזג שכבת זרע האב ולא מדם האם ולא מהמזונות וההנהגה בשני הגדול והינקות והתחלפו' האויר והמים והארץ כי יצרו כמגיע לתכלית ימי הבחרות השלם ביצירותיו ובמדותיו והוא אשר קבל הנפש על תומה והשכל על תכלית מה שביכולת האנושי והכח ה האלקי אחר השכל רוצה לומר המעלה אשר בה ידבק באלקים וברוחניים וידע האמתות מבלי למוד אבל במחשבה קלה וכבר נקרא אצלינו בן אלקי' וכל הדומי' לו מזרעו בני אלקים והוליד בנים רבים ולא היה

XCV. *Judæus*; Permitte mihi quæso paulisper tibi exponere Magnitudinem populi nostri. Satis mihi ad hanc rem testimonii est, quòd Deus illos sibi elegerit in populum & nationem, ex omnibus nationibus Mundi, quòd item Res Divina etiam super communi plebe illorum requieverit, adeò ut omnes pertigerint ad Gradum Sermonis (*prophetandi*) & Res illa Divina super Mulieres quoq; transiverit, atq; ex illis Prophetissæ extiterint (*veluti Mirjam, & aliæ Prophetissæ*); cùm Illa antea nonnisi in paucis & singularibus quibusdam domicilium habuerit inde ab Adamo primo. [1.] *Adamus* enim perfectissimus fuit sine ulla conditione & exceptione: quia nullus exceptioni vel objectioni locus est circa Perfectionem Operis immediatè facti ab Opifice Sapientissimo & Omnipotenti, & ex materia quam Ipse elegit pro forma quam ei indere voluit, in quo etiam nihil impedimenti intervenire potuit, vel à temperamento seminis paterni, vel sanguinis materni, vel à Ciborum & nutrimenti qualitate, vel à diæta & regimine in annis educationis & pueritiæ, vel à mutatione aëris, aquæ, & terræ. Creatus enim fuit Adamus, tanquam perfectè assecutus ætatem juvenilem ratione membrorum & qualitatum (*corporearum, veluti virium, staturæ &c.*): Idem accepit Animam in integritate perfectissima, & Intellectum in summo, qui in hominem competere potest, gradu; Facultatem insuper, post Intellectum, Divinam, h. e. Gradum quo Deo & Rebus spiritualibus adhæsit, & rerum veram notitiam habuit sine institutione, cogitatione solâ: unde vocatur à nobis [2.] *Filius Dei*, omnes item ex ejus semine prodeuntes & ei similes, *Filii Dei*. Hic Adamus genuit equidem filios multos, nullus

ſormatione literarum exprimentium res illas, quas (Deus) Prophetam vult audire facere, vel Populum.

XC. *Coſri*; Hæc ratio ſufficit.

XCI. *Judæus*; Non abſolutè decerno & pronuncio, hoc & non alio modo rem ſe habere: fieri enim poteſt, ut profundior ſit, quàm ego cogitare poſſim. Hoc autem hinc elicio & concludo; Eum qui vidit Stationes (*ſanctas illas & Divinas apparitiones & revelationes*), credere debere, res illas à Deo immediatè eſſe, quia ſunt ſimiles creationi primæ, credendum item eſſe Legi, quæ in illis (*ſtationibus*) data fuit, Mundum deniq; eſſe novum, & à Deo creatum; ſicuti conſtat, Illum creaſſe Tabulas, & Manna, aliaque ſimilia; ſimul etiam tolli ex animo credentis hæc, dubia Philoſophorum, & Patronorum Æternitatis Mundi.

XCII. *Coſri*; Cave tibi, Amice, ne declines (*modum excedas*) in recenſione laudum populi tui, & omittas (*diſſimules*) ea quæ publicè nota & decantata ſunt; Rebellionem videlicet populi in ipſis his Stationibus ſacris. Audivi enim, eos, durantibus illis, confeciſſe Vitulum, eumque coluiſſe, derelicto Deo.

XCIII. *Judæus*; Peccatum hoc, quod tantopere exaggeratur in ipſis (*Peccati hujus exaggeratio ab aliis facta*), teſtimonium eſt Magnitudinis & excellentiæ ipſorum. Magnus enim eſt is, cujus peccata notantur, & famâ differuntur.

XCIV. *Coſri*; Hîc quoque modum excedis, & effugium quæris pro excuſatione populi tui. Quodnam enim majus eſſe poſſit peccatum, quàm hoc? Et quis gradus ſupereſt poſt hunc? (*quis gradus hoc eſt ſuperior?*)

שהם מורות על הענינים שהוא חפץ להשמיעם אל הנביא או אל ההמון ׃

צ אמר הכוזרי וזאת הטענה מספקת ׃

צא אמר החבר ואינני גוזר שהיה הענין על הדרך הזה ואולי הוא על דרך יותר עמוק ממה שעלה במחשבתי אך העולה מזה האמנת מי שראה המעמדות האלה כי הענין ההוא מאת הבורא מבלי מצוע מפני שהם דומות לבריאה הראשונה והיצירה ותאמין הנפש בתורה הנתנת להם עם האמונה כי העולם חדש וכי ה׳ בראו כמו שאתם רואים שברא הלוחות והמן וזולתו ויסורו מלב המאמין ספקות הפילוסופים ובעלי הקדמות ׃

צב אמר הכוזרי הזהר החבר שלא תטה בספור שבחי עמך ותעזוב מה שנתפרסם ושנודע ממרים עם אלה המעמדות כי שמעתי שבתוך זה עשו עגל ועבדוהו מבלתי האלקים ׃

צג אמר החבר חטא ש שהגדילוהו עליהם לנחלתם והגדול מי שחטאיו ספורים ׃

צד אמר הכוזרי וזה מנטותך ועזרך לעמך ואי זה עון גדול מזה ואי זו מעלה תשאר אחר זה ׃

מקום ולא תצר היא מהכלל
בה צורות כל הברואים ואנחנו
מתארים אותה בתארים
מלאכותיים רוחניים כל שכן
בורא הכל ית' אמנם הדין
עלינו שלא נדחה מה שקבלנו
מן המעמד ההוא ונאמר שאין
אנחנו יודעים איך נגשם הענין
עד ששב דבור וקרע את אזנינו
ולא מה שברא לו יתברך
ממה שלא היה נמצא וכל מה
שהעביר לו מן הנמצאים כי לא
יחסר לו יכולת כאשר נאמר
כי הוא יתברך ברא את
הלוחות וכתב אותם כתב
חרות כאשר ברא את השמי'
במאמרו בלבד ורצה יתברך
ונגשם על השיעור אשר חפץ
ועל המתכונת אשר חפץ
ונחרת בהם הכת' בעשרת
הדברים כאשר נאמר כי קרע
את הים ושמהו לחומות
עומדות מימין העם ומשמאלם
ומסלות מסודרות ורחבות
וארץ ישרה ילכו בה מבלי
טורח ולא עכוב וכן הקריעה
והבנין והתקון מיוחס אליו
יתברך לא נצטרך בו אל כלי
ולא אל סבות אמצעי' כאשר
יצטרך בפועל הברואי' כי המים
עמדו במאמרו ונצטיירו בחפצו
וכן יצטייר האויר המגיע אל
אוזן הנביא בצורות האותיות

clusa (*de verbo ad verbum*; nullus ei locus eſt nimis anguſtus, neque illa toti nimis anguſta), ſed omnium creaturarum formas capiens & concipiens, quamq; proprietatibus & attributis Angelicis & Spiritualibus deſcribimus; quantò ergo magis id faciemus de Deo? (*Itaq; nullâ ratione nobis affingi poteſt Corporeitas de Deo*). Jure tamen facimus, quòd non rejiciamus vel negemus ea, quæ accepimus in Divina illa Statione; dicentes, nos ignorare, quomodo incorporata (*corporea facta*) ſit illa res, quæ Sermo facta eſt, auresque noſtras penetravit (*ut illud auribus noſtris perceperimus*), quid item creaverit ſibi Deus quod antea non extiterit (*intelligit Tabulas lapideas, quibus Legem inſculpſit*) & quid ex Entibus in illud tranſire fecerit (*in eas ſcribendo*); quia non deeſt Deo potentia. Dicimus nempe, quòd creârit Deus Tabulas, & inſcripſerit eis Scripturam exaratam (*inciſam*) ſicut creavit Cœlum & Stellas, per verbum ſuum nudum; & quòd per ejus nudam voluntatem incorporatæ ſint (*Tabulæ*) eâ quâ voluit menſurâ, & eâ quâ voluit formâ; quòd item Decem præcepta eis inſcripſerit & inſculpſerit, ſicut dicimus, quòd fiderit Mare, & Muros ex eo fecerit, à dextera & ſiniſtra populi, ſemitas item per illud ordinatas, plateas, & terram planam, per quam ſine moleſtia & impedimento tranſirent. Quâ ratione ad Fiſſionem (*maris*), Exſtructionem (*murorum illorum*) & Complanationem (*viæ & terræ*), quæ Deo attribuuntur, non opus habuit Inſtrumentis, neque Cauſis ſecundis, prout illis opus eſt in Operatione vel Actu Creaturarum; Aquæ enim conſtiterunt per ipſius Verbum, & formatæ ſunt per ejus voluntatem; Pari ratione formatur (*à Deo*) Aer, ad aures Prophetæ pertingens cum

שהם

ita supputat: Templum ædificatum est anno 480. ab egressu filiorum Israël ex Aegypto, 1. Reg. 6. v. 1: in exstructione consumpti sunt 7. anni, ibid. v. ult. Templum stetit 410. annis, qui additi faciunt 497. annos, tribus tantùm de 900. deficientibus, qui non destruunt numerum rotundum & plenum. Itaq; quod de 900. annis dicit, intelligendum non præcisè, sed circiter. Confer par. 3. §. 39. sub finem. Cæterùm de Arcæ absconsione videatur Dissertatio nostra de Arca fœderis cap. 22.

LXXXVIII. *Cosri*; Qui vos audit dicentes; Deum loquutum esse cum populo vestro, & scripsisse ei Tabulas lapideas, aliaque similia, jure vobis attribuet Corporeitatem (*quòd Deum corporeum faciatis*); quin & vos hoc nomine non culpandi estis. Stationes h.e. Apparitiones enim & Actiones illæ manifestę & magnę negari non possunt. Excusandi etiam estis, quòd rejiciatis omnem ratiocinationem & speculationem Intellectualem (*quia reipsâ & per experientiam aliter edocti estis*).

פח אמר הכוזרי מי ששומע דבריכם כי האלקים דבר עם המוניכם וכתב להם לוחות וזולת זה הדין עמו שייחס עליכם דעת ההגשמה וגם אתם אין להאשימכם כי אין מדחה למעמדות הגלוים הגדולים האלה ויש לדון אתכם לזכות בהשלכת ההקשה והעיון השכלי :

LXXXIX. *Judæus*; Absit, ut Deo adscribamus falsitatem & mendacium, aut ut aliquid occurrat in Lege, quod Intellectus non admittat, vel falsitatis redarguat. *Primum* Decalogi præceptum est, ut credamus in Deum: *Secundum* est prohibitio de non colendis diis aliis, & non faciendo sculptili, imagine & similitudine ulla, h.e. de non incorporando (*Deo, de nullo corpore ei affingendo, nec corporeâ imagine eum exprimendo*). Et quî quęso Illum non eximeremus à Corporeitate, cùm nonnullas ejus creaturas ab ea excipiamus, veluti Animam rationalem, quæ revera Homo est? Nam id quod loquitur nobiscum e. g. per Mosen, quod intelligit, quod dijudicat, non est ejus lingua, nec cor, nec cerebrum, sed hæc sunt instrumenta duntaxat Mosis: Moses est Anima rationalis intelligens, quæ nec est Corpus, neq; loco determinatur, nullo loco exclusa, neq; ulli loco inclusa

פט אמר החבר חלילה לאל מן השקר ושיבא בתורה מה שהשכל מרחיק אותו וישימהו שקר ותחלת עשרת הדברים הוא הצווי שנאמין באלקים והשני האזהרה מעבוד אלקים אחרים ומעשות פסל ותמונה ותבנית וכללו של דבר ו מהגשימם ואיך לא נרוממהו מהגשמות ואנחנו מרוממי' קצת מבריאותיו מהגשמות כנפש המדברת אשר היא האדם באמת כי אשר ידבר עמנו ממשה וישכיל ויבחין איננו לשונו ולא לבו ולא מוחו אך אלה כלים למשה ומשה נפש מדברת מכרת איננה גשם ואיננה נגבלת במקום ולא יצר ממנה

בדבור התחלתו מאת הבורא לא קדמה למשה בו מחשבה ולא עצה שלא תהיה הנבואה כאשר חשבו הפילוסופים מנפש יזדככו מחשבותיה ותדבק בשכל הפועל הנקרא רוח הקדש או כגבריאל ויעזרוהו וישכילוהו ואפשר שיתדמה לו בעת ההוא בחלום או בין שינה וקיצה כאיש מדבר עמו ושומע דבריו בנפשו לא באזניו ובמחשבתו לא בעיניו ואז יאמר כי הבורא דבר בו יוסרו אלה הסברות במעמד הגדול ההוא ומה שנלוה אל הדבור האלקי מן המכתב האלקי שחקק עשרת הדברות האלה בשני לוחות אבנים יקרות ונתן אותם אל משה וראו אותם מכתב אלקים כאשר שמעו אותם דבור אלקי ועשה להם משה במצות האלקים ארון והקים עליו המשכן הידוע ונשאר זה בין בני ישראל כל ימי הנבואה כתשע מאות שנה עד שמרו העם ונגנז הארון וגבר עליהם נבוכד נצר והגלם :

per Mosen sermonem proferri, cujus principium sit à Deo, & de quo Moses priùs nec cogitationem, nec deliberationem habuerit. Non enim sunt verba Prophetiæ, ut Philosophi senserunt, ab Anima purificatâ, Intellectui Agenti adhærente, qui vocatur Spiritus Sanctus, vel [1.] Gabrieli, quos ajunt adjuvare & perficere Intellectum, adeò ut ei videatur tempore illo, seu in somnio aut somno, seu inter vigilandum, ac si vir cum ipso loqueretur, cujus verba audiret in animo, non auribus, in cogitatione, non oculis; & tùm dicere, Creatorem secum loquutum esse. Istæ Opiniones tolluntur per Panegyrin illam magnam (*in monte Sinaj, in qua Deum loquentem audiverunt*) & per Scripturam Divinam, Sermonem comitantem, dum Decem illa præcepta insculpsit (*Deus*) in duabus tabulis è lapidibus pretiosis, easque Mosi dedit, in quibus viderunt & agnoverunt Scripturam Divinam, prorsus ut ex ore Dei audiverant: Moses dein, ex mandato Dei, fecit pro illis Arcam, & erexit super eâ tabernaculum, quod inter Israëlitas duravit toto tempore Prophetiæ per noningentos annos, donec populus rebellavit Deo: Tùm abscondita fuit Arca, [2.] & prævaluit ipsis Nebucadnezar, ac in captivitatem abduxit eos.

NOTÆ.

[1.] *Muscatus existimat, illum respicere ad id, quòd Rabbini illud Genes. 3. v. 22.* En homo factus est כאחד quasi unus ex nobis; *explicant,* כגבריאל sicut Gabriel; *quia scil. de eo apud Danjelem etiam dicitur;* Et ecce איש אחד Vir unus in medio eorum, indutus lineis, Dan. 10. 5. *& R. Isaac Latiph id explicare de Intellectu agente in libro* שער השמים *Portâ 1. cap. 15. & Portâ 3. cap. 1. & in* גנזי המלך *in principio cap. 24.*

[2.] Per noningentos annos) *sic infrà par. 2. §. 23. ab initio. Muscatus*

nitus missus, & spiritu Dei instructus sit) ex miraculis illis (*quæ patravit*); tamen hoc in animis ipsorum dubium remansit, Quomodo Deus loquatur cum homine, ut principium Legis non sit ex consilio & cogitatione hominis alicujus, auxilio & robore à Deo confirmati & adjuti ? eò quòd absurdum ipsis videretur, Sermonem alii competere vel attribuere, quàm homini; quia sc. Sermo est affectio Corporea. Ideò hunc scrupulum ex animis ipsorum volens Deus eximere, præcepit illis, ut se sanctificarent sanctificatione internâ & externâ, inter quæ vel præcipuum erat, Separatio à consuetudine mulierum, (*Exod.* 19. 15.), & Præparatio ad audiendum verba Dei (*Exod.* 19. 11.). Sic ergo sanctificavit, & præparavit se populus ad gradum Propheticum, & ad audienda verba Dei facie ad faciem. Quod triduo pòst factum, præcedentibus signis & prodigiis maximis, tonitruum, fulgurum, terræmotuum, & ignis qui circumdederat montem Sinaj. Hic Ignis per quadraginta dies mansit, populo vidente & Ignem, & Mosen in illum ingredientem & ex eo egredientem. Et tùm audivit populus Sermone claro & articulato Decem Præcepta, quæ continent Substantiam & fundamenta (*compendium, summam*) Legis, quorum unum est Præceptum de Sabbatho, quod equidem jam antea in Descensu Mannæ datum fuerat. Ista Decem præcepta non accepit populus, vel à singularibus aut paucis quibusdam, vel à Propheta aliquo, sed à Deo ipso data sunt; veruntamen non eâ illi, quâ Moses, facultate erant præditi, ut rem illam magnam (*inposterum amplius*) viderent. Ab eo tempore crediderunt, talem

עם מה שהאמינו במה שבא בו משה אחר המופתים האלה נשאר בנפשותם ספק איך ידבר האלקים עם האדם כדי שלא תהיה התחלת התורה מעצה והמחשבה מחכמת אדם ואחר יחברהו עזר ואומץ מאת האלקים מפני שהיה רחוק הדבור בעיניה' מזולת אדם בעבור שהדבור גשמי ורצה ה' להסיר הספק הזה מלבותם וצוה אותם להתקדש הקדוש' הצפונה והגלויה ושם הדבר הנחוץ בזה פרישות מן הנשים והזמן לשמוע דברי אלקים והתקדש העם ונזדמן למדרגת הנבואה. ולשמוע דברי האלקים פנים בפנים והיה זה אחר שלשה ימים בהקדמות אותות גדולות מקולות וברקים ורעמים ואש שסבבה את הר סיני ונשארה האש ההיא ארבעים יום רואין אותו העם ורואין את משה בא בתוכה ויוצא ממנה ושמע העם דבור צח בעשרת הדברים הם אמות התורה ושרשיה אחד מהן מצות שבת וכבר קדמה מצותו עם הורדת המן : ואלת עשרת הדברים לא קבלם ההמון מאנשים יחידי' ולא מנביא כי אם מאת האלקים נתנו אבל לא היה בהם כח כמשה לראו' הדבר הגדול ההוא והאמינו העם מן היום ההוא כי משה מדובר בו

אין נכנס בלב מאמתו ספק לא מכשפים ולא מתחבולה ולא מדמיון ואלו נדמה להם המכות והבקע הים ועברם בתוכו לא ידומה להם הצלתם מן העבדות ומות מעבידיהם וקחתם שללם והשאר ממונם אצלם וזה עקשות מ מאפיקורוסים :

פה אמר החבר ואחרי זה יותר מזה שעמדו במדבר ארבעים שנה מקום אין זרע והוריד להם לחם נברא יום יום מלבד השבת אכלוהו ארבעים שנה :

פו אמר הכוזרי גם אלה אין בהם מחחה מה שנתמיד ארבעים שנה לשש מאות אלף איש והנלוים אליהם ירד ששה ימים ויסתלק יום השבת אם כן חובה לקבל השבת מפני שהיה הענין האלקי נדבק בו :

פז אמר החבר השבת מוזהר עליו מזה ומבריאת העולם בששת ימי בראשית וממה שאני עתיד לזכרו והוא שהעם

ceptanda (*tanquam Divinitatis testimoniis & miraculis, tam abundè confirmata*). Non enim ullius eam credentis animum læva occupare potest suspicio, de incantatione, præstigiis, vel quasi imaginaria illa fuissent. Nam, si maximè id suspicari quis posset de Plagis (*Aegyptiis immissis*), de Maris fissione (*uti Berosus Chaldæus fecit*), & de transitu Israëlitarum per illud; nequaquam tamen his artibus attribui potest Liberatio illorum ex servitute, Mors eorum qui in servitute eos detinebant, & Ablatio spoliorum ac cæterarum facultatum illorum (*utpote quæ actu ipso, & revera facta fuerunt*). Frivola hæc sunt & perversa cavilla hominum Epicureorum (*qui talia fingunt & comminiscuntur*).

LXXXV. *Judæus*; Atqui his magis terribile est, quòd per quadraginta annos substiterunt in deserto, loco inculto & sterili, & illis Panem creatum (*Manna de cælo. Conf. §. 91.*) demisit (*Deus, Res illa Divina*); quòd item ille Panis singulis diebus descenderit, præterquàm in Sabbatho, idque per totos illos quadraginta annos.

LXXXVI. *Cosri*; Et hæc quoque non possunt negari (*quin sint Divina*); quòd sc. per annos quadraginta continuos, sexcentis millibus viris, hoc contigerit, quòd item sex diebus (*panis ille*) descenderit; Sabbatho verò sublatus fuerit. Ex hoc verò colligitur, Recipiendum esse Sabbathum, eò quòd res Divina huic rei adhæsit. (vel sic; *Et hæc quoq; non possunt negari, quæ contigerunt 600000. viris. Quæ verò his sunt adjuncta, Descensio* (panis) *per sex dies, ejusq; Ablatio in die Sabbathi, videntur obligare ad recipiendũ Sabbathum, eò quòd res Divina huic rei adhæsit*).

LXXXVII. *Judæus*; De observatione Sabbathi monemur tùm hinc, tùm ex Creatione mundi sex diebus factâ, tùm ex hoc quod jam sum dicturus: Populus (*Israëliticus*) quamvis credidissent in id per quod venit Moses (*h. e, Mosis Divinum gradum & vocationem, quòd divi-*

Adamo, & Noacho, quæ non abrogavit Moses, sed adauxit (*dictante Deo, confirmatis simul etiam illis prioribus, & Legi suæ insertis*). Pharaone ipsos persequente non indiguerunt armis bellicis, neque etiam populus bello erat assuetus, sed Deo in illorum gratiam mare findente, per medium ejus ipsi transiverunt, Pharaone & exercitu ejus in eo submersis, & prostratis, in oculis filiorum Israëlis. Sed historia prolixa nimis est, & notoria.

בטלם משה אבל הוסיף עליהם ואחר כן רדף אחריהם פרעה ולא נצטרכו אל כלי מלחמה ולא היו העם מלומדי מלחמה ובקע עליהם את הים ועברו בתוכו וטבע בו פרעה וחילו והשליכם הים מתים לעיני בני ישראל והדבר ארוך וידוע :

NOTÆ.

[1.] *Majemonides, in Tractatu de Regibus & Bellis, cap. 9. scribit*; Sex præcepta data sunt Adamo, 1. de Idololatria, 2. de Deo benedicendo, 3. de Effusione sanguinis; 4. de Scortatione, 5. de Rapina, 6. de Judiciis. Etiamsi enim hæc quoque per traditionem acceperimus à Mose, & ex Lege ea habeamus, tamen videntur illi fuisse data. Noacho additum fuit præceptum de non edendo membro de animali vivo, sicut dicitur; *Veruntamen carnem cum anima ejus, quæ est sanguis ejus, ne comedatis, Genes. 9. 4.* Et sic fuerunt 7. præcepta. Hâc ratione permansit res usq; ad Abrahamum. Cùm veniret Abraham, ulteriùs ipsi datum fuit præceptum Circumcisionis. Idem etiam author est Precationis matutinæ. Isaacus separavit Decimas, & addidit Precationem Vespertinam. Jacob addidit præceptum de non edendo nervo femoris, Genes. 32. ℣. ult. & insuper precationem Nocturnam. In Ægypto de aliis præceptis mandata accepit Amram, donec tandem veniret Moses, & Lex suam perfectionem est adepta. *Hactenus Majemon. Ita, juxta illorum sententiam, plures fuerunt, per quos Leges ante Mosen fuerunt latæ, quàm Adamus & Noachus. Quòd horum duorum tantùm mentionem faciat Author noster, brevitatis studio factum ab eo existimat Muscatus, & quòd hi duo primi quasi fuerint Patres totius generis humani; Adam inde à prima Creatione, Noach post Diluvium.* Cæterùm de Septem præceptis Noachidarum videatur eruditè & diffusè, Joh. Seldenus, De Jure Naturæ & gentium lib. 1. cap. 10.

LXXXIV. *Cosri*; Hæc utique revera est Res (seu, *Virtus*) illa Divina, (*cujus suprà mentionem fecit, §. 27. 43. 79.*) ac proinde meritò, quæcunque ab ea Præcepta dependent (*sunt profecta*), sunt acceptanda

פד אמר הכוזרי זהו הענין האלקי באמת ומה שנתלה בו מן המצות ראוי לקבלו כי

ושלח משה ואהרן עם ח
חולשתם ועמדו כנגד פרעה
עם חזקתו באותות ובמופתים
ובשנוי המנהגים ולא יכול
להסתר מהם ולא לצוות
עליהם ברע ולא למנוע עצמו
מעשר מכות אשר חלו ב
במצרים במימיה ובארצם
ובאוירם ובצמחיהם ובבהמתם
ובגופם ובנפשותם שמת
מהם ברגע אחד בחצות לילה
כל בכור בבתיהם ואין בית
אשר אין שם מת זולתי בתי
בני ישראל וכל המכות האלה
היו באות באזהרה ובהתראה
ובמועד ומסתלקות כדי ש
שיתברר כי הם בכונה מאת
אלוה חפץ עושה חפצו בעת
שיחפוץ לא מצד הטבע ולא
מצד הכוכבים ולא מצד כשפים
ולא במקרה ואחר יצאו בני
ישראל בדבר השם בלילה
ההוא בעת שמתו בכוריהם
מעבדות פרעה והלכו דרך ים
סוף ומנהלם עמוד הענן ועמוד
אש הולכים לפניהם ומנהינים
אותם ונגידיהם וכהניהם
שני הזקנים האלקיים משה
ואהרן היו בעת שנתנבאו בני
שמונים שנה ויותר ועד העת
ההוא לא היה להם מצות כי
אם מעט מורש' מן היחידים
ההם מאדם ועד נח ולא

multiplicarentur necavit. Eo tempore misit (*Deus*) Mosen & Aharon, qui, nullis viribus licet prædìti, restiterunt Pharaoni potentissimo cum signis, prodigiis, & mutatione rerum naturæ ordinariarum & consuetarum (*miraculis*), coram quibus ille se nec abscondere potuit, neq; malo ipsos afficere, neque etiam se subtrahere decem plagis, quæ Ægyptiis, in Aqua, Terrâ, Aere, Plantis, Pecoribus, Corporibus, & Animabus, incubuerant, cùm unico momento, circa mediam noctem, omnia primogenita in ædibus ipsorum morerentur, nec vel una domus reperiretur, in qua non esset mortuus, præterquam domus Israëlitarum. Omnes etiam istæ plagæ immissæ fuerunt præviâ admonitione & comminatione, & certo tempore; eodem etiam modo ablatæ; ut constaret, illas provenire ex intentione certa, à Deo voluntate prædito, & voluntatem suam, quandocunq; voluerit, faciente; non verò à Natura, vel à Planetis & Syderibus, vel à præstigiis Magicis, vel ex Accidenti. Postea juxta verbum Dei egressi sunt filii Israël, eadem nocte quâ mortui fuerunt primogeniti Ægyptiorum, è servitute Pharaonis, proficiscentes viâ maris rubri, Columnâ nubis & Columnâ Ignis ipsos ducentibus, & præeuntibus: Rectores verò, Principes, & Sacerdotes ipsorum, duo illi Divini Senes, Moses & Aharon, fuerunt octoagenarii, quando Prophetico munere functi sunt, & ultrà (*ut legitur Exod.7. ad quem locum Aben Esra notat, de nullis aliis Prophetis legi, qui in senectute sua prophetarint nisi de his, eò quòd cæteris omnibus præstantiores fuerint*). Usque ad illud tempus nulla Præcepta adhuc habuerunt, nisi [1.] pauca quædam hæreditariò accepta, per singulares illos viros (*qui Peculium fuerunt*) inde ab

primò proficiſcuntur, qui omni ſtudio contendunt juvare (*promovere*) rem illam quam Deus vult patefacere vel manifeſtare (*juxta ipſorum opinionem*): hi deinceps paulatim multiplicantur, & porrò adjuvantur vel à ſeipſis, vel Rex aliquis exſurgit conatus illorum promovens, & populum ad rem illam cogens (*Confer par. 2. §. 1.*).

LXXXI. *Judæus*; Hac ratione non exſurgunt & propagantur niſi Leges ſeu Religiones Intellectuales, quarum origo & principium eſt ab Homine aliquo, qui cùm vires acquirit, & ſucceſſum vel aſſenſum, dicit, ſe adjutum & edoctum eſſe à Deo, & ſimilia. Lex autem quæ à Creatore (*Deo*) originem ſuam trahit, derepentè exſurgit. Ipſo dicente ei, *Eſto*; & *Eſt*, ſicut in Creatione Mundi.

LXXXII. *Coſri*; Percellis nos his tuis verbis, ſocie (Judæe).

LXXXIII. *Judæus*; Sed res ipſa magis percellit (h. e. *Res & hiſtoria ipſa, quo modo orta & propagata ſit Lex noſtra, ſi ſecundum ſuas circumſtantias particulares referatur, longè magis percellit, quàm generalis iſta narratio*). Nam Filii Iſraël tùm erant in gravi ſervitute conſtituti, ſexcenta millia virorum (*ſupputati*) à filio viginti annorum & ulteriùs, familiis ſuis diviſi in duodecim tribus, è quibus ne unus quidem ſe ſubduxit, vel in aliam terram (*ex Aegypto*) profugit, neque etiam ullus peregrinus in illos irrepſit, exſpectantes definitum tempus, quo Deus patribus ipſorum, Abrahamo, Iſaaco, & Jacobo, promiſerat, ſe daturum ipſis in hæreditatem terram Canaan. Terra autem Canaan tùm temporis erat in manu (*poteſtate*) ſeptem populorum in ſuma felicitate & potentia conſtitutorum: filii verò Iſraël in extrema erant paupertate & miſeria ſub manu Pharaonis, qui filios ipſorum ne multi-

ירצה האלקים להראותו והם הולכים ורבים ונעזרים בעצמם או שיקום להם מלך עוזר ויכריח ההמון על הדבר ההוא ׃

פא אמר החבר לא יקום ויגדל על הדרך הזה אלא הנימוסים השכליים אשר התחלתם מן האדם וכאשר יגבר ויעזר יאמר כי הוא נעזר מן הבורא ומלומד והדומה לזה אבל הנימוס אשר התחלתו מהבורא הוא קם פתאום ואמר בו היה ויהי כבריאת העולם ׃

פב אמר הכוזרי הבהלת אותנו בדבריך החבר ׃

פג אמר החבר אבל הענין מבהיל יותר כי היו בני ישראל משועבדים במצרים שש מאות אלף רגלי מבן עשרים שנה ומעלה מתיחסים אל שני עשר שבטים לא נמלט מהם איש ולא ברח אל ארץ אחרת ולא נכנס ביניהם נכרי מ מייחלים המועד אשר יעד בו אל אבותם אברה' יצחק ויעקב שינחילם את ארץ כנען וארץ כנען היתה בעת ההיא בידי שבע אומו' בתכלית ההצלחה החזקה ובני ישראל בתכלית הדלות והעני ביד פרעה הורג את בניהם שלא ירבו

בני אדם אליו ויאמרו כי אותו הוא המועיל עד אשר יראו לזולתו תועלת במקרה ישו גם כן אליו ולא ידעו כי המועיל בעצמותו אמנם הוא עצת הרופא ההוא החכם אשר חבר הרפואות ההם והירה משער אות' כראוי והיה מצוה החולה שיזמן מה שצריך לרפואה ממאכל ומשקה ותנועה ומנוחה ושינה וקיצה ואויר ומשגל וזולתם ועל הדרך הזה היו בני אדם קודם משה זולתי מעט מזער נפתים בנימוסי הכוכבים והטבעים ונעתקים מנימוס אל נימוס ומאלוה אל אלוה ואפשר שמחזיקים ברבים מהם ושוכחים מנהיגם ומנהלם ומשימם סבה לתועלות והם בעצמם סבה לנזקים כפי ההכנה והזימון אבל המועיל בעצמו הוא הענין האלקי והמזיק בעצמו הוא העדרו :

פ אמר הכוזרי נשוב אל ענינינו והודיעני איך קמה תורתכם ואיך פשטה ונראתה ואיך נתחברו הדעות אחרי אשר היו חלוקות ובכמה שנים נתיסדה האמונה ונבנתה עד שנתחזקה ונשלמה כי התחלות הדתות מבלי ספק לא תהיינה כי אם ביחידים שמתגברי' לעזור הדבר אשר

juvare; donec aliud videant itidem per accidens utilitatem afferens, & tum de eo similiter dicunt, illud prodesse, ignorantes, consilium & peritiam Medici per se esse id, quod salutem præstat, qui scilicet medicinas illas componit, debitaque quantitate miscet, & ægroto omnia præscribit quæ ad sanitatem recuperandam sunt observanda, circa cibum & potum, motum & quietem, somnum & vigilationem, Aerem, thorum conjugalem, & alia. Eadem prorsus ratione homines ante Mosen, paucis exceptis, seducti fuerunt legibus seu doctrinis superstitiosis Stellarum, Syderum, & Rerum naturalium (*quibus Virtutes adscripserunt*) & translati ab una Lege (*superstitione*) ad aliam, & ab uno Deo ad alium (*quia unumquemq; Planetam vel Stellam, vel etiam Rem naturalem talem, Deum vocarunt, ut videre est par.* 4. §. 1.) & fortè aliquando plures simul sunt amplexi; obliviscentes interim Ejus qui omnia illa regit, gubernat, virtutibusque salutaribus & utilibus instruit, quæ per se possunt æquè esse causæ noxiæ, pro qualitate & dispositione (*subjectorum recipientium*); utilitas verò omnis per se est à Re (*virtute & voluntate*) Divina: damnum, ab Ejus privatione. (*Confer cum his par.* 3. §. 23. & 53.)

LXXX. *Cosri*; Revertamur ad propositum nostrum, & indica mihi, Quomodo orta sit Lex vestra? quomodo propagata & conspicua facta? quomodo animi hominum, qui antea diversa sentiebant, in unum conjuncti fuerint (*ad eam amplectendam*)? quot item annorum spatio Fides (*vestra*) sit fundata, & exstructa, donec ea confirmata & ad perfectionem deducta fuit? Principia enim Religionum sine dubio nonnisi à paucis & singularibus quibusdam

ירצה

& licet hæc sciant, nesciunt tamen illorum tempora (*Hebr.* זְמַנֵּיהֶם, *an fortè legendum*, זִמּוּנֵיהֶם *præparationes eorum, ut mox sequitur*), sed ad ipsorum generationem, compositionem, & præparationem requiritur Scientia perfecta, clarissimè exposita à Deo ipso; Ideò is, cui res ista obtingit, quiq; eam juxta omnes ejus requisitos modos & conditiones observat, idque corde perfecto, est Credens: Qui verò conatur aliquid præparare ad rem illam (*Divinam*) recipiendam per causas naturales, opiniones, & ratiocinationes, qualia reperiuntur in Libris Astrologorum, & Magorum, de ratione deducendi spiritualitatem (*è cœlo & astris spiritualem influentiam in hæc inferiora*), & conficiendi Imagines & Talismánim *(quid per hæc intelligatur, vide in Lexico nostro Talmudico in voce* טלסם) is est *Rebellis, Infidelis*; quia offert oblationes, & adolet suffitus ex ratiocinatione & opinione sua, ignorans quid faciendum sit, quantum item, ubi, quo tempore, à quibus, & quomodo versandum sit in hoc negotio, ut & multa alia, quorum recensio prolixa nimis foret (*Confer cum his, quæ Author habet par. 3. §. 23*). Talis similis est ei qui est intromissus in Thesaurum, seu pharmacopæum celebris & periti alicujus Medici, in quo quidem salubres continentur medicinæ, sed medicus eis deest: itaque hominibus ad illud pharmacopœum contendentibus, & salutare quid quærentibus, depromit è thecis Stultus ille, pharmacorum imperitus, & ignarus quantum de singulis sit propinandum & præscribendum unicuique, atque inde medicinis illis, quæ per se salubres sunt, plurimos necat & interimit: &, si contingat, ut ex vasculo aliquo utile quid depromat, quod alicui prosit, illi (*medicinæ*) hoc adscribunt, & dicunt illam juvare;

והזמון להם צריך בורה אל ידיעת שלימה מפורשת תכלית הביאור מאת האלקים ומי שהגיעו הדבר הזה וקיים אותו על גבוליו ותנאיו בלב שלם הוא המאמין ומי ש שהשתדל לתקן הדברים לקבל הענין ההוא במחקר וסברות והקשות ממה שימצא בספרי החוזים והורדת הרוחניות ועשיית הצלמים והטלסמאות הוא הממרה כי הוא מקריב הקרבנות ומקטיר הקטורת מהקשה וסברא ואיננו יודע אמתת מה שראוי וכמה ואיך ובאיזה מקום ובאיזה עת ומי מבני אדם ואיך ראוי להתעסק בענין ההוא ועניניםרבי׳ ספורם יארך ככסיל אשר נכנס באוצר רופא מפורסם כי רפואותיו מועילות והרופא איננו בו ובני אדם היו מכוונים אל האוצר ההוא לבקש ה התועלת והכסיל ההוא היה נותן להם מן הכלים ההם והוא לא היה מכיר הרפואו׳ ולא במה ראוי להשקו׳ מכל רפואה ורפואה לכל איש ואיש והמית אנשים רבים ברפואות ההם אשר היו מועילות להם ואם יזדמן שיקבל תועלת אחד מהם בכלי מן הכלים ההם יטו

יש ליסודות ולשמש ולירח
ולכוכבי׳ פעלים על דרך ה
החמום והקירור וההרטבה
והיובש והתלויים בהם מבלי
שנייחס להם חכמה רק עבודה
אבל הציור והשיעור וההזרעה
וכל אשר יש בו חכמה לכונה
לא יתיחס כי אם לחכם יכול
משער ומי שקורא אלה
שמתקנין החומר בחמום ו
ובקרור טבע לא יזיק כשמרחיק
מהם החכמה כאשר ירחיק
מהאיש והאשה יצירת הולד
בהתחברם אך הם עוזרים
לחומר המקבל צורת האדם
והצורה מאת המצייר החכם
ואל יהיה רחוק בעיניך הראות
רשמי ענינים אלקיים נ
נכבדי׳ בעולם הזה התחתון
כשיהיו החומרים ההם נכונים
לקבל אותם וזהו שורש ה
האמונה ושורש המרי׃

menta, Sol, Luna, & Stellæ cæteræ, habent equidem operationes quasdam, veluti calefaciendi, refrigerandi, humectandi, & exsiccandi, quæque ab his dependent (*nempe qualitates secundas, veluti, emolliendi, indurandi &c.*); neque tamen attribuimus illis Sapientiam, sed Ministerium duntaxat (*vel, juxta aliam lectionem* על דרך העברה nisi figuratè & metaphoricè) vis autem formatrix (*formam dandi*) mensuratrix (*ad debitam & competentem proportionem perducendi unumquodq;*), & proseminandi, ut & omnia ea quibus Sapientia inest cum intentione certa (θεουργικὴ), non attribuenda sunt nisi Sapienti & Omnipotenti: Si quis illa, quæ materiam per Calorem aut Frigus præparant, velit Naturam appellare, non peccabit, si removeat ab illis Sapientiam, quemadmodum removetur à Viro & Muliere generatio infantis per ipsorum conjunctionem: suppeditant enim duntaxat materiam quę recipit Formam humanam; forma autem est à Formatore Sapiente. Proinde non est quod absurdum sit in oculis tuis, si videas Notas & vestigia rerum Divinarum pręstantissima in mundo hoc inferiore; si materiæ illæ sint aptæ ad recipiendum eas. Atque hoc est fundamentum Fidei, & Rebellionis, (*seu Infidelitatis*).

Conferatur cum hoc Paragrapho, quæ author scribit par. 3. §. 23. & parte 5. sub §. 20. Propositione seu Regulâ 2. quæ incipit; Secundò, ut confiteamur causas secundas.

עח אמר הכוזרי ואיך יהיה ש
שור׳ האמונ׳ הוא שורש המרי׃
עט אמר החבר כן כי הדברים
אשר יכונו לקבל הרשמים
ההם האלקיים אינם ביכולת
אדם ולא יוכלו לשער כמותם
ואיכותם ואם ידעו עצמם לא
ידעו זמניהם אך הויתם וחבורם
והזמון

LXXVIII. *Cosri*; Quomodo idem potest esse fundamentũ Fidei & Infidelitatis?

LXXIX. *Judæus*; Hoc pacto; Quia Res illæ, quæ aptæ vel dispositæ sunt ad recipiendas notas & characteres illos Divinos, non sunt in potestate hominis, neque possunt (*homines*) æstimare vel determinare debitam illarum quantitatem & qualitatem;

ſuum demenſum, ſine additione & diminutione (*ſine exceſſu, & ſine defectu, non plus nec minus, quàm cujusq; conditio exigit*) largitur.

LXX. *Coſri*; Attribui poteſt hoc Naturæ.

LXXI. *Judæus*; Quid verò eſt Natura?

LXXII. *Coſri*; Eſt virtus ſeu vis quædam, ut in Artibus & Diſciplinis (*Philoſophicis*) traditur; qualisnam verò illa ſit, ignoratur. Sapientes autem, ſeu Philoſophi, id noverunt procul dubio.

LXXIII. *Judæus*; Tantundem illi de ea ſciunt ac nos. Philoſophus (*Ariſtoteles*) eam definit, Principium & cauſam motus & quietis ejus cui ineſt primò, & non per accidens.

LXXIV. *Coſri*; Hoc perinde eſt ac ſi diceret; Rem illam quæ à ſeipſa movetur, & à ſeipſa quieſcit, habere Cauſam per quam moveatur & quieſcat; & Cauſam illam eſſe Naturam.

LXXV. *Judæus*; Imò hoc eſt quod vult dicere, cum accuratione magna, & ſubtiliter diſtinguendo inter illud quod agit per accidens, & inter illud quod agit per naturam (*per ſe*). Verba duntaxat & termini perterrefaciunt vel confundunt audientes. Interim hoc eſt quod illi per Naturam intelligunt.

LXXVI. *Coſri*; Si res ita habet, video illos Nominibus iſtis nos ſeducere, & facere, ut Naturam cum Creatore confundamus (*vel, Creatori æquemus*) quando vocamus Naturam, *Sapientem, Efficientem* vel *Agentem*; & fortasſis tandem etiam *Creantem*, juxta illorum ſententiam.

LXXVII. *Judæus*; Ita res habet: Ele-

נתן לכל דבר חקו מאין תוספת וחסרון :

ע אמר הכוזרי וזהו ה המיוחס אל פעל הטבע :

עא אמר החבר ומה הוא הטבע :

עב אמר הכוזרי הוא כח מהכחות על ששמענו בחכמות ואין אנו יודעים מה הוא אבל החכמים יודעים אותו בלי ספק :

עג אמר החבר אבל ידיעת' בו כידיעתינו גדר אותו ה הפילוסוף כי הוא ההתחלה והסבה אשר בה ינוח וינוע הדבר אשר הוא בו בעצם ולא במקרה :

עד אמר הכוזרי כאלו הוא אומר כי הדבר אשר ינוע מ מעצמו וינוח מעצמו יש לו סבה מה בה ינוח וינוע והסיבה ההיא היא הטבע :

עה אמר החבר זה הוא שרצה לומר עם דייקות רב ודקדוק והפרש בין מה שיפעל במקרה ממה שיפעל בטבע והדברים מבהילים השומעים אבל העולה מידיעתם בטבע זה הוא :

עו אמר הכוזרי אם כן אני רואה שהתעונו בשמו' האלה ושמונו משתפים עם הבור' באמרנו הטבע חכם פועל ואפשר בורא על טעם ד דבריהם :

עז אמר החבר כן הוא אבל

היה מצטרך בעל התורה
להאמין ולהודות בהיולי בחומר
קדמון ועולמים רבים קודם
העולם לא היה בזה פגם
באמונתו כי הוא מאמין כי
העולם הזה הוא חדש מזמן
ידוע ותחלת האדם אשר היו
בו אדם וחוה :

אמר הכוזרי די לי באלה סח
הטענות המספיקות בשער
הזה ואם תארך חברתי עמך
אטריחך להראות לי הטענות
המספיקות אבל שוב אל גלגול
הזה שיהיה לבורא הגופו
והרוחות והנפשות והשכלים
והמלאכים אשר נתעלה
ונתקדש והתגדל מהשגת
השכלים כל שכן מהחושים
הבור עם הבריאה הזאת
הנבזה המגונה בחמרה ואם
היא נפלאה בצורתה כי בקטן
שברמשים מפליאת חכמתו
מה שאין הדעת משגת אותו :

אמר החבר בדברך זה סט
לא הוצרכתי בדברים רבים
להשיבך האתה מיחס זאת
החכמה הנמצאת בבריאת
הנמלה דרך משל אל גלגל
או אל כוכב או לזולתו מבלתי
הבורא היכול המשער אשר

(*speculativa, quæ multùm manet dubiis & exceptionibus obnoxia*). Et licet necesse haberet Vir Legis, (*qui amplectitur Legem Mosis*) credere & admittere Æternitatem Materiæ primæ (*juxta sententiam Platonis; qui statuit, Materiam esse æternam, & Formas novas: Vide More par. 2. cap. 13. & cap. 25.*) & Mundos plures extitisse ante hunc Mundum, nullatenus tamen labefactaretur ejus fides: nihilominus enim crederet, Istum Mundum esse novum & à certo existere tempore, primosque homines, qui in eo fuerunt, esse Adamum & Evam (*quia Scriptura, quæ apud eum est certissima regula, & de cujus veritate non potest dubitare, hoc ei confirmat*).

LXVIII. *Cosri*; Sufficiunt ista hac vice de præsenti materia, & in eis acquiesco: quòd si verò diutiùs tecum conversari datum fuerit, aliâs te urgebo, ut Argumenta solidiora mihi proferas. Nunc reverterere in orbitam verborum tuorum (*è qua digressus es, §. 27. ubi dixit; Et gloria ejus se nobis associavit & adjunxit,*) & ostende, Quomodo in animis vestris confirmetur (*vobis certum sit*), Creatori Corporum, Spirituum, Animarum, Intelligentiarum, & Angelorum, qui longè sublimior, sanctior, & major est, quàm ut Intellectu apprehendi, nedum Sensibus percipi possit; commercium intercedere cum Creatura hac vili & turpi, ratione materiæ, admirandâ licet ratione formæ suæ? Nam & in minimo reptili tam admiranda ejus elucet sapientia, ut nulla eam mens assequi possit & concipere.

LXIX. *Judæus*; Ad verba isthæc tua non necesse habeo multis tibi respondere. An tu Sapientiam illam, quæ, exempli gratiâ, elucet in Formicæ creatione, attribues Sphæræ, Planetæ, vel alii alicui rei, quàm Creatori Omnipotenti, & æquo diribitori, qui unicuique rei

tamen apud ipſum rationes inclinantes ad Æternitatem, in cogitatione ipſius, non ſollicitus inquirere in numerum annorum, eorum qui ipſum præceſſerunt, & quomodo propagatum, vel, unde ortum ſit genus humanum? Quod ſi extitiſſet Philoſophus inter ipſos, qui habuiſſet Traditiones hac de re certas & experientiâ comprobatas, quas rationibus refutare non potuiſſet, æquè occupatus fuiſſet ad rationibus & probationibus ſuis confirmandam Novitatem Mundi, utut difficilem, ac confirmavit Æternitatem, quæ longè difficilioris eſt probationis. (*Conf. par. 4. §. 3.* Imò ſi Philoſophi Græci vidiſſent Prophetas Prophetantes &c.)

LXVI. *Coſri*; Num ergo per demonſtrationem habetur præponderatio (*in hac re*) quæ diffundatur in Intellectu (*h. e. qua prævaleat, eiq; indubiè eam probet & perſuadeat*)?

LXVII. *Judæus*; Unde haberemus Demonſtrationem in Quæſtione hac (*ſc. de Aeternitate Mundi. Conf. lib. More par. 2. in fine cap. 25. & authorem noſtrum §. 89.*)? Abſit á Deo, ut Lex (*ejus*) talia contineat, quæ per Rationes aut Demonſtrationes refutari queant: ſed agit Lex Miraculis, (*demonſtrationibus non Intellectualibus, ſed miraculoſis*) & Mutatione conſuetudinum (*ordinariorum naturæ curſuum*) vel creando res (*novas*) vel convertendo rem unam in aliam, ad probandam Creatoris Mundi Sapientiam, ejusque Potentiam ad faciendum quicquid vult, & quandocunque vult. Cæterùm quæſtio de Novitate & Æternitate Mundi profunda eſt, & rationes vel argumenta utrinque ſunt æqualia (*neutra evidentem & invictam faciunt præponderationem in Intellectu*), unde Novitas præponderat per Cabalam ſeu Traditionem quæ habetur ab Adamo ad Noachum & Moſen per Prophetiam, quæ ſine dubio fidem majorem meretur, quàm Ratiocinatio

(*ſpecu-*

הקשותיו הנוטים אל הקדמות
במחשבתו המופשטת ולא
ראה לשאול על מנין שני מי
שהיה לפניו והיאך נתיחסו בני
אדם ; ואלו היה הפילוסוף
באומה שינחל מקובלות
ומפורסמות שאינו יכול לדחות
אותם היה מתעסק בהקשותיו
ומופתיו להחזיק החדוש עם
קשיו כאשר החזיק הקדמות
אשר הוא יותר קשה לקבל ;
סו אמר הכוזרי וכי יש ה
במופת הכרעה תתפשט
בשכל ;
סז אמר החבר ומאין לנו
מופת בשאלה הזא' חלילה
לאל שתבא התורה במה
שידחה הראיה או מופת אך
תבא התורה בנפלאות ושנות
המנהגים לבריאת דברים
או להפך דבר אל. דבר אחר
להורות על חכמת בורא
העולם ויכלתו לעשות מה
שחפץ בעת שיחפוץ ; ושאלת
החדוש והקדמות עמוקות
וראיות שתי הטענות גם כן
שוות עד שתכריע החדוש
הקבלה מאדם ועד נח ומשה
בנבואה אשר היא מאין ספק
יותר נאמנת מן ההקשה ואם

rum Temperamentis, naturis, & compositionibus; quæ omnia pertinent ad Philosophiam naturalem, & Theologiam &c.

Quod hic author existimat, inde etiam Philosophiæ & Theologiæ aliquam cognitionem hausisse Græcos, quòd Libri Hebræorum in ipsorum linguam fuerint translati, eò facit, quod nonnulli scribunt, Libros Sacros Mosis & Prophetarum etiam ante LXX. Interpretes in linguam Græcam conversos fuisse.

Hinc scribit Ludovicus Vives ad August. lib. 8. de Civitate Dei, cap. 11. Et Aristobulus Judæus ad (Ptolemeum) Philometora *libro primo*, sicut Eusebius citat; *Legem*, inquit, *nostram in multis Plato sequutus est: apertè namq; in multis singula examinasse videtur.* Mosaica enim volumina ante Alexandrum, & ante Persarum imperium traducta fuerant: unde plurima, sicut & Pythagoras Philosophus ille accepit. *De hoc Aristobuli libro*, cujus meminit Eusebius, legitur in *Supplemento Chronicorum*; quòd Aristobulus iste librum scripserit Ptolemæo, qui complexus sit centum capita de lege Mosis. R. Asarias in libro Meor enájim cap. 9. scribit, *hujus Aristobuli Opus magnum, Græcâ linguâ scriptum, exstare in illustri Bibliotheca Florentina; apud Fratres item Benedictinos Mantuæ; ex quorum uno audiverit, longè præstantius id esse, quàm Opera Philonis. Addit*; Fortè etiam apud alios exemplaria habentur; utinam illud possim rescire, aut Deus cor alicujus tangat, qui illud transferat in Linguam Latinam vel Italicam, qui honor habitus est Josepho & Philoni! *Conradus Gesnerus in Bibliotheca sua scribit*; Aristobulum hunc fuisse unum ex 72. Interpretibus. *Quo fundamento, vel quâ authoritate, mihi non constat.* Sed sufficiant ista obiter hîc aspersisse. Qui plura hac de re scire cupit, & quid tam Patres Christiani, quàm Gentiles Scriptores de ea senserint, consulat Joh. Seldenum de Jure Naturæ & Gentium lib. 1. cap. 2.

סד אמר הכוזרי וכי זה מ
מחייב שלא נאמין לארסטו
בחכמתו :

LXIV. *Cosri*; Sed num propterea minùs Aristoteli credendum & fides habenda in Sapientia (*Philosophiâ*) ipsius?

סה אמר החבר כן מפני ש
שהטריח את שכלו ומחשבתו
בעבור שלא היתה בידו קבלה
ממי שיאמין בהגדתו וחשב
בתחלת העולם וסופו והיה
קשה על מחשבתו לצייר ה
התחלה כאשר היה קשה גם
כן הקדמות אך הכריע ח

LXV. *Judæus*; Omninò: nam Aristoteles defatigavit ingenium & cogitationes suas, eò quòd nullam habuit Cabalam seu Traditionem à tali, cujus relationi fidem tribuere posset. Itaque cogitavit ipse de Mundi principio & fine, & æquè difficile ipsi fuit concipere ejus Principium, ac Æternitatem. Prævaluerunt & præponderarunt

Abarbenel in Prophetas ad Jerem. cap. 1. fol. 98. col. 2. scribit: Scriptura docet, quòd Jeremias inceperit prophetare temporibus Josiæ, decimo tertio regni ejus anno: post vastationem (urbis & Templi) profectus est in Ægyptum, & substitit ibi per annos multos sine prophetia usq; ad diem mortis suæ. Et Sapientes Græcorum testantur, quòd Plato cum ipso in Ægypto loquutus fuerit. Quâ ratione elapsi sunt à principio Prophetiæ ipsius, usque ad ejus mortem, plures quàm 50. anni. Videatur de hoc Augustinus de doctrina Christiana lib. 2. cap. 28. & Retractat. lib. 2. cap. 4. Seldenus autem existimat, committi hîc parachronismum; nam Jeremiàm aliquot sæculis ante Platonis ortum floruisse.

R. Schem tobh ben Joseph, ben Phalkira, in ספר המעלות, *quem Manuscriptum olim accepi à Jacobo Romano, Judæo Constantinopolitano, de Studio Philosophiæ agens, scribit:* Quod si aliquid inveni apud Philosophos, quod consentiat cum verbis Sapientum nostrorum vel cum Scriptura, de eo ubique monui; idque ideò, ut constet, quòd veri Philosophi utplurimùm nobiscum sentiant, ac propterea illorum verba non sint rejicienda, sicut quidam faciunt; ואני חושב והוא האמת כי הפילוסופים הקדמונים קבלו הפילוסופיא משם ועבר ואברהם אא״עה ושאר האבות וכ״ש משלמה ע״ה שהיו באים מארבע רוחות העולם לשמוע את חכמתו כמו שאמר וכו׳ : Et omninò existimo, ipsaque est Veritas, Philosophos antiquos accepisse Philosophiam à Schemo, Hebero, Abrahamo, & reliquis Patribus nostris; inprimis autem à Salomone, ad cujus sapientiam audiendam confluxerunt ex omnibus quatuor mundi plagis, sicut dicitur; *Omnesq; habitatores terræ quærebant faciem Salomonis, ut audirent sapientiam ejus*, 1. Reg. 10. 24. Tunc scilicet, quisque quod vel ex ipso, vel sub ejus nomine audivit, in lingua sua consignavit, sicut hodiè moris est inter omnes populos, ut artes ac disciplinas ex aliis linguis in suam transferant. Sic fecerunt olim Græci, qui omnes libros Philosophicos in linguam suam transtulerunt. Et de Ptolomæo memoratur, quòd ad Sacerdotes Hierosolymitanos miserit, ut in linguam suam ipsi transferrent libros artium ac disciplinarum quos haberent. Et ipse Salomo conscripsit Libros Physicos & Theologicos; qui verò per exilia perierunt. Quod enim dicitur; *Loquutus est præterea de Arboribus, à cedro quæ est in Libano, ad hyssopum quæ egreditur de pariete; loquutus est insuper de Animalibus, & de Volatilibus, & de Reptilibus, & de Piscibus*, 1. Reg. 4. 33. id testatur, quòd scripserit libros de proprietatibus omnium animalium, de illorum Tem-

telem ipsum hæc omnia composuisse. Hæc itaq; videns, gavisus sum, & dixi; Certum est, quòd fundamenta artium, ut & res istæ veræ, quas habent Ismaëlitæ & Edomæi, h. e. Christiani, sint à filiis Israëlis; cætera autem quæ à seipsis sunt commenti, sunt ipsorum. *Hactenus ille. Idem habetur in libro* תורת עולה.

In libro Juchasin *mihi fol.* 157. *col.* 2. Inveni scriptum, Platonem accepisse sapientiam, h. e. *Philosophiam* à Prophetis; Socratem accepisse ab Achitophele, & ab Asaph Karchita. Sic scribitur in libro תורת העולה par. 1. cap. 11. Scito, me vidisse in libro quodam antiquissimo, in quo descripti fuerunt Philosophi juxta formam suam, & sapientiam suam, quòd Socrates, quem Divinum vocarunt, primus per Philosophiam invénerit, quòd sit Ens aliquod abstractum; quodque suam sapientiam acceperit ab Asapho, & ab Achitophele.

Isaac Abarbenel in Náchalas avos, seu Comment. in Pirke avos, cap. 1. *ubi de Simeone justo agitur, scribit*; In Epistola quadam, quam Aristoteles scripsit, qui fuit Præceptor Alexandri Magni, & ubique in ejus comitatu ipsum sequutus est, reperitur, illum loquutum esse cum Simeone justo, de Rebus naturalibus: sed cùm inter se loqui cepissent de rebus Theologicis & Divinis, Simeonem mirabilem se præstitisse, adeò ut Aristoteles obstupuerit super ejus in Divinis sapientia. Ibidem etiam habentur quædam singularia & particularia, de quibus dixit; וזה ממה שהשיבני השמעוני Ita mihi respondit Simeon.

R. Asarias in libro מאור עינים *cap.* 22. *fol* 91. *col.* 2. *citat R. Josephum ben Schem tobh, in Præfatione Commentarii* ספר המדות *Ethicorum scribentem*; se vidisse in Ægypto librum, in quo scriptum fuerit, quâ ratione Aristoteles, in fine dierum suorum, palàm & ingenuè confessus & amplexus sit omnia quæ scripta sunt in Lege Mosis, & factus fuerit גר צדק Proselytus justitiæ. *Idem scribit haberi in libro* Magen Abraham *Rabbi Perizolæ*. R. Asarias tamen huic rei nullam fidem dedit. Vide de his Schalschélet hakkabbálah fol. 99. col. 1. & R. Jehudam Muscatum ad §. 65.

Sic scribunt, Aristotelem in libro התפוח Hattappúach, (*de quo vide Bibliothecam Rabbinicam*) in omnibus, de quibus antea contra Legem Mosis senserat, sententiam mutasse, ea revocasse, & planè in alium hominem conversum fuisse. *Majemonides autem librum illum fictitium & fabulosum, falsoq; Aristoteli, unà cum alio quodam* בית הזהב Domus aurea, *dicto, adscribi existimat.*

Abarbenel

Philoſophi Græcorum, ut Ariſtoteles, & qui eum ſunt ſecuti, uti communis eſt opinio; ſed ad id quod de his rebus ſciri poteſt in rei veritate, ſive id reperiatur in libris Græcorum, ſive in aliis. Quò ſi quid per demonſtrationes indubias ſciverunt, veluti in Logicis, & Mathematicis, id nequaquam Græcis attribuendum. Quicquid enim apud illos reperitur ex ſcientiis iſtis ſpeculativis, id omne acceperunt à filiis Iſraël, tempore captivitatis ipſorum.

In libro Schevile Emúnah R. Meir Aldábi, Toletani, ſect. 8. *eadem de re multa habentur, ubi oſtendit*, כי כל החכמות הנמצאות ביד חכמי האומות הם לקט ופיאה שהניחו להם חכמינו quòd omnes artes ac diſciplinæ quæ hodiè inter alios populos habentur, nihil aliud ſint, quàm ſpicilegium, quod ipſis reliquerint Sapientes Iſraëlis; *multa ibi adducens de priſcorum Sapientum Hebræorum in omni diſciplinarum genere ſapientiâ. Inter cætera, iſta ſcribit:* Cùm operam dediſſem libris Philoſophorum extraneorum, intellexi in illis nonnulla, & deprehendi quędam quæ mihi recta videbantur, pleraque autem diſſentiebant à veritate. Unde miratus ſum de illis quæ in iis inveni bona: initio enim exiſtimavi, nihil in illis eſſe boni; eò quòd Sapientes noſtri ſeriò nos ab illorum lectione dehortentur. Diu itaque ſtupens, dixi hac de re; מי נתן הכהן בבית הקברות *Quis dedit Sacerdotem inter ſepulchra?* (unde iſta bona in horum ſcriptis?) Tandem inveni in libro quodam ſcriptum; Cùm Jechonias Rex Judæ in exilium abductus eſſet, & Synedrii Aſſeſſores atque ſapientes Iſraëlis unà cum eo, ſicuti dicitur; החרש והמסגר אלף 2. Reg. 24. ℣. 16. ad quem locum Rabbini noſtri commentantur; הֶחָרָשׁ quando aperit, loquitur, omnes ſunt חֵרְשִׁים muti; quando verò claudit, nemo aperit. Tum ergo à Sapientia illorum didicerunt Sapientes Græciæ, & hæc ſunt illa veritati conſentanea, quæ ſparſim habentur in ſcriptis Philoſophorum: ſed his admiſcuerunt plurima ſua mendacia, quæ deſtruunt verba Rabbinorum noſtrorum. Nam quod non ab illis didicerunt, id quoque non potuerunt ſolidè & verè intelligere &c. *Et mox:* Præterea inveni ſcriptum, quòd Ariſtoteles Græcus, quem omnes cæteri ſequuntur, & ex cujus ſcriptis ſua hauriunt, Præceptor fuerit Alexandri Macedonis, qui toti Mundo imperavit. Cùm itaq; Alexander cepiſſet Hieroſolymam, præfecit Ariſtotelem Præceptorem ſuum Theſauro Salomonis. Tunc Ariſtoteles perſcrutatus libros Salomonis, eos accepit, & ſub ſuo nomine publicavit, addens illis errores ſuos; libros autem Salomonis abſcondit, ut ſic perſuaderet Mundo, Ariſto-

telem

riantur, atq; adeò Græcos vocant Fures Sapientiæ, *qui eam quasi furto surripuerint à Judæis, de ea, tanquam de suo, gloriantes, quasi ipsi inventores ejus essent; Omnes enim artes primò ab Hebræis provenire, & his Originem suam debere. Videamus in hanc rem quosdam Authores:*

R. Schem Tobh in ספר האמונות *Portâ 3. cap. 4.* והאמת המתפלספים גנבו החכמות וזייפום כי אין ספק כי ספרים רבים חברו הקדמונים כי ידוע הוא ספר חנוך ורבי שמעון בן יוחאי מביאו בספר הזוהר וכתוב בו מן החכמות והתבונות וחכמת הכוכבים והמזלות וממשלתם ומשטרם: Verum est, quòd Philosophi furati sint artes, & adulterarint eas. Nullum quippe dubium est, quin multi libri à Priscis (Hebræis) conscripti fuerint. Sic constat de libro Enochi, quem R. Simeon ben Jochai adducit in libro Zohar. In eo multa scripta fuerunt de artibus & disciplinis Philosophicis, de Scientia item syderum & astrorum, eorumque dominio. *Et, post pauca quædam interjecta:* Cùm deportati essent Patres nostri in Babyloniam, Prophetæ item & Sapientes, necessariò ab illis multa didicerunt Chaldæi; exinde Persæ; pòst etiam quędam acceperunt Gręci, qui illa deinceps pro suis venditarunt, ac si à seipsis ea invenissent, & excogitassent. *Sic in præfatione illius libri;* הנה להם חכמה בדברים רבים והם פסולת מחכמת בני ישראל Habebant illi gentiles sapientiam rerum multarum, quę nihil aliud sunt, quàm fæces & scorię Sapientię filiorũ Israëlis &c.

In libro Iggéres baale Chájim, portâ 3. cap. 7. *cùm Græculus quidam de sua gente gloriaretur, eamq; in omni scientiarum genere omnium perfectissimam jactaret, dictum fuit ipsi ab astante Exorcistâ;* Et unde habetis istas artes ac disciplinas, quarum mentionem facis, & de quibus gloriaris, nisi quòd eas accepistis à filiis Israël, tempore Ptolemæi? quasdam à Sapientibus Ægypti, qui eas transtulerunt in terram vestram, & postmodum illas vobis attribuistis. *Ad quod Græcus respondit:* Verum est quod hic dicit: nam plerasque disciplinas accepimus ab aliis populis. Nisi enim hoc esset, unde Persæ haberent peritiam Astrologiæ, nisi eam accepissent ab Indis? Et unde Israëlitæ haberent scientiam magiæ, præstigiarum, incantationum, adjurationum dæmonum, Talismanum & Imaginum spirituali virtute præditarum, ad expellendos dæmones, nisi Salomon ista accepisset ab exteris gentibus, quando eas subegit &c. Quædam etiam habuerunt filii Israël à Prophetis &c.

Ephodeus in Præfatione Gram. sua: Noli existimare, Majemonidem, quando loquitur de gradibus Philosophorum in cognitione rerum naturalium & divinarum, respicere ad ea, quæ his de rebus scripserunt Philoso-

baro, & tali, qui nulla in re inter ſe conſentiant, & benè mihi reſpondiſti ad hoc; quid verò dicis de Philoſophis, qui & exercitati ſunt in Phyſicis, accuratisſimiq; & ſubtilisſimi, & de Æternitate Mundi conſentiunt, quæ nec decem, nec millenorum eſt millium, ſed res quæ nullum prorſus habet principium? (*ſecunda editio addit* ותכליה Et finem: *ſed Muſcatus ſcribit eam redundare, quia hîc tantùm de Ortu & principio mundi agatur*).

LXIII. *Judæus*; Philoſophi ideò non culpandi ſunt; quia non hęreditate acceperunt (*à majoribus ſuis*) Sapientiam aut Legem. Sunt enim Jevánim, (*Jones, Græci*): Javan autem (*à quo originem ducunt*) fuit ex filiis Japheti, qui habitarunt in Aquilone: Sapientia verò, hæreditate accepta ab Adamo, quæ eſt Sapientia à virtute Divinâ profecta, non fuit niſi in ſemine Semi, qui Peculium fuit Noachi, à quo peculio (*à cujus ſucceſſoribus*) ea nec ceſſavit, nec ceſſabit unquam; inde ab Adamo. In Græcia nulla fuit Sapientia, niſi ab eo tempore quo illi potentiam acquiſiverunt (*ſuper Perſas; Cùm ſc. Alexander Macedo Darium vicit, & ejus Regnum ſibi ſubegit*): tùm enim translata eſt ad eos Sapientia à Perſis, ad Perſas autem venit à Chaldæis (*quia Cyrus, gener Darii, interſecit Belſchatzarem, Regem Babelis ultimum*). Illo tempore exſurrexerunt inter illos Philoſophi illi celebres (*veluti Ariſtoteles, & ejus Sectatores*) non priùs, nec etiam poſtea: ab eo enim tempore, quo Imperium translatum eſt ad Romanos, nullus celebris inter eos Philoſophus extitit in hunc uſque diem. (*Conferatur cum hoc §. quæ author ſcribit par. 2. §. 67.*)

זבעם שאינם מסכימי׳ על דעת
אחת והיטבת התשובה בזה
ומה תאמר בפילוסופים והם
כאשר הם מן המחקר והדקדוק
והסכימו על הנצחות והקדמות
לעולם ואין זה עשרת
אלפים ולא אלפי אלפים
אלא דבר שאין לו תחלה
ותכליה ׃
סג אמר החבר הפילוסופי׳
אין להאשים אותם מפני
שהם עם שלא נחלו חכמה
ולא תורה מפני שהם יונים
ויון מבני יפת השוכנים בצפון
והחכמה שהיא ירושה מאדם
והיא חכמה המוחזקת בכח
אלהי איננה כי אם בזרע שם
שהיא סגולת נח לא פסקה
החכמה ולא תפסוק מן
הסגולה ההיא מאדם ולא
היתה החכמה ביון אלא מעת
שגברו ונעתקה החכמה
אליהם מפרס ואל פרס מ
מכשדים וקמו בהם ה
הפילוסופים המפורסמי׳ בימים
ההם לא קודם לכן ולא לאחר
מכן ומעת ששבה המלכות
לרומיים לא קם בהם
פילוסוף מפורסם עד עתה ׃

NOTÆ.

Quod hîc tradit de Sapientia vel Philoſophia Græcorum, quòd eam originaliter habeant ab Hebræis, idem docet par. 2. §. 66. Eadem de re paſſim alii quoq; gloriantur,

שאומרי׳ על אנשי הודו כי יש
מקומות אצלם ובנינים וברור
אצלם כי יש להם מאות
אלפי שנה ׃

סא אמר החבר היה זה
מפגים על אמונתי אלו נמצא
זה באמונה מוחזקת או
בספר שמסכימים עליו הכל
מבלי מחלוקת במנין ידוע ולא
ימצא זה אך הם אומה
מופקרת ואין אצלם דבר ברור
והם מכעיסים את אנשי
התורות בכמו אלו הדברים
כאשר הם מכעיסי׳ אותם
בצלמיהם ואליליהם ו
ותחבולותם ואומרים כי הם
מועילים להם ובוזים למי
שאומר כי יש אצלו ספר מאת
האלהים וחברו בזה ספרים
מעטים חברים יחידים מבני
אדם נפתה בהם מי שדעתו
קלה כקצת ספרי ההוברים
שכותבים בהם מניני עשרת
אלפי שנים או כמו ספרי העבוד׳
הנבטית שזוכרי׳ שם שמות
צבושאר וצגרית ורואני ו
ואמרו כי הם קודם אדם
ושינבושאר היה רבו של אדם
הראשון והדומה לזה ׃

סב אמר הכוזרי אמור כי
טענתי עליך באומה המופקרת

de Indis referunt, apud ipsos esse loca & ædificia, inde à centum mille annis?

LXI. *Judæus*; Equidem hoc infringeret & labefactaret fidem meam, si proficisceretur à populo authentico & approbato, aut à libro, in quem de certo numero omnes, sine dissensione, consentirent. Atqui hoc non reperitur: sed sunt (*illi Indi*) populus prophanus (*liber, barbarus, cujus nemo habet rationem*), nec quicquam apud illos certi est (*aliis tot, aliis tot numerantibus*): insuper moris ipsorum est hujusmodi rebus viros Legum (*seu, religionem habentes*) irritare ac lacessere, quemadmodum eos lacessunt suis Imaginibus, Idolis, & Præstigiis, dicentes, ea sibi multum prodesse, & alios contemnentes, qui dicunt, se Librum à Deo habere: adhæc paucos duntaxat his de rebus Libros conscripserunt, compositos à singularibus & particularibus quibusdam (*non publico & communi consensu approbatos, unde & à nemine digni judicati fuerunt qui refutentur*), quibus nullus nisi excors & non sanæ satis mentis seducatur; veluti sunt quidam libri illorum Astrologici, in quibus de decem millibus annorum garriunt; Item Libri העבודה (quidam reddunt, *de Agricultura*) הנבטית De aspectibus, (*alii hæc duo conjungunt & pro uno sumunt. Vide More Nevochim par. 3. cap. 29. & 30. & 37. ubi alia quoq; ex istis libris adducuntur. Libri illius Vetus Interpres reddidit* De Agricultura Ægyptiorum), in quibus mentionem faciunt nominum ינבושאר *Janbusar* צגרית *Tzagrith*, & רואני *Roane*, quos dicunt ante Adamum vixisse, & *Janbusarem* ajunt Præceptorem fuisse Adami primi, & similia.

LXII. *Cosri*; Fac me argumentatum esse contra te à populo bar-

LV. *Judæus*; An unquam vidiſti aliquem, effingentem ex corde ſuo (*ex ſeipſo*) linguam aliquam, aut an de tali audiviſti?

LVI. *Coſri*; Hoc neque vidi, neq; audivi: ſine dubio autem tandem pervenietur ad generationem aliquam, ante quam nulla lingua fuerit ex conſenſu populi alicujus inſtituta, ſine alio populo, & lingua ſine ulla alia lingua (*h. e. pertingetur ad linguam aliquam quæ ab uno aliquo, ſine populi vel linguæ alterius ope ac ſubſidio, ſit orta*).

LVII. *Judæus*; An unquam audiviſti de populo aliquo, qui de Hebdomada diſſentiat, cujus principium ſit à die primo, & finis in Sabbatho (*qui non habeat talem ſeptimanam, & numerandi dies rationem per ſeptenarium, cujus dies ſeptimus Sabbathum vocetur. Vide his ſimilia quædam apud Ab. Eſram, ad Exo. 16. 1.*)? Nũ fieri poſſet, ut de hoc ita convenirent & conſentientes eſſent Tzinenſes (*in extremo Orientis habitantes. De* Tzin צין *vide par. 2. §. 19.*) uſq; ad extremas Inſulas Occidentis ſine aliquo principio, conventu, vel conſenſu?

LVIII. *Coſri*; Hoc fieri non poſſet, niſi per conſenſum univerſalem omnium; hoc verò abſurdum & incredibile videtur; aut dicendum, homines omnes eſſe filios Adami, vel filios Noachi, aut alterius alicujus, atque ita per traditionem habere Septimanæ obſervationem à patre ſuo. (*Confer inf. par. 2. §. 20.*)

כה אמר החבר הראית בודה לשון מלבו או שמעת עליו :

כו אמר הכוזרי לא ראיתי ולא שמעתי ואין ספק שהגיעו אליה בדור מהדורו' ולא היתה קודם לשון שהסכימו עליה מהסכמת עם מבלתי עם על לשון מבלתי לשון :

כז אמר החבר השמעת על אומה שחולקת בשבוע הידוע שהתחלתו מיום ראשון ו והשלמתו בשבת היתכן שישוו בזה אנשי הצין עם אנשי איי המערב מבלי התחלה והקהל והסכמה :

כח אמר הכוזרי לא יתכן זה אלא בהסכמה מן הכל וזה רחוק או שיהיו המדברים כלם בני אדם או בני נח או זולתם ויהיה השבוע אצלם מקובל מאביהם :

כט אמר החבר זה רציתי לשמוע וכן מנין העשרה הסכים כל אדם עליו במזרח ובמערב אי זה טבע יביא לעמוד בעשרה אלא שהוא מקובל ממתחיל בוו

ס אמר הכוזרי ואיך לא יפגום עליך אמונתך זאת מה

LIX. *Judæus*; Hoc volebam audire (*omnia referenda eſſe ad Adamum primum*, עקרו של מין *generis humani ſtirpem & radicem, & ab eo per Traditionem iſta ad poſteros propagata eſſe*). Porrò de numerandi ratione per Denarium, omnes etiam conſentiunt in Oriente & Occidente. (*Confer par. 4. §. 27.*) Quę ratio impulit eos ut ſubſiſterent in Denario, niſi quòd ſic acceperint ab eo qui id incepit (*qui primus eſt hujus rei author & inventor*)?

LX. *Coſri*; Nunquid verò non infringit hanc tuam fidem, quod de In-

כי הלשונו' אשר היו לפניהם חמש מאות שנה היו לשון עבר לבדה ונפלגה בבבל בימי פלג ויחס אומה כך וכך אל שם ואומה כך וכך אל חם וארצות' כך היתכן לאדם היום לאמת אצלינו כזב ביחס אומות מפורסמות ובדבריהם ובלשונותם ויהיה הדבר פחות מחמש מאות שנה:

כ אמר הכוזרי זה לא יתכן ואיך יתכן זה ואנחנו מוצאים החכמות בכתב ידי מחבריהם מחמש מאות שנה ודבר מי שהיה חמש מאות שנה לא יעבור הכזב על הגלות? כמו היחסי' והלשונות והכתיבות:

כא אמר החבר והיאך לא היו חולקים על משה במה שאמר והיו עמו תובעים אותו כל שכן זולתם:

כב אמר הכוזרי אלה דברים מקובלים חזקים ומיוסדים:

כג אמר החבר האתה רואה שהלשונות קדומו' אין להם תחלה:

כד אמר הכוזרי. אבל הם חדשו' מוסכם עליהם מורה על זה חבורם מן השמות והפעלים והמלות והם מן האותיות הלקוחות ממוצאי הדבור:

ipſos fuerunt, fuiſſe (*prius*) Linguá Hebręam ſolam, diviſam poſtmodum in Babele temporibus Phalegi; Proſapiam item & originē populi talis referendam ad Japhetum, alterius ad Semum; rurſum alterius ad Chamum; has item & illas, ipſorum terras fuiſſe, (*ſi ſc. id falſum fuiſſet, vel falſum quid admixtum habuiſſet*)? An cuiquam hodiè perſuadere poſſemus mendacium de Origine ſeu Familia populorum notorum, de illorum rebus, & Linguis, quorum hiſtoria à non integris quingentis annis repetenda eſſet?

L. *Coſri*; Hoc nequaquam fieri poſſet, quanto minus ergo illud? Invenímus etenim Artes vel Scientias deſcriptas manu authorum ipſorum à quingentis annis. Quod ergo quingentos años non excedit, de eo nō poteſt falſitas aut mendaciū fingi, quin fraus detegatur & manifeſta fiat; uti ſunt Origines Gentium, Linguarum, & Scripturæ.

LI. *Judæus*; Quomodo ergo non contradixiſſent Moſi in iis quæ (*his de rebus*) dixit (*& ſcripſit, ſi res aliter habuiſſet*), & vel illius populus (*Iſraëlitæ*) ejus dicta examinaſſent, (*probationes eorum requiſiviſſent*) vel ſaltem alii?

LII. *Coſri*; Res hujuſmodi, quæ per traditionem continuam habentur, ſunt ſolidæ & optimè fundatæ.

LIII. *Judæus*; Itaq; an exiſtimas, Linguas eſſe æternas, nullumq; habere principium?

LIV. *Coſri* (*Nequaquam*): imò ſunt novæ, ſed ortæ ex conſenſu vel inſtituto (*non Naturales*). Quod evincit illarum compoſitio ex Nominibus, Verbis, & Particulis, quæ ſingula ex literis conſtant, deſumptis ex pronunciatione (*vel organis*) Sermonis (*tale enim artificium in reliquorum animalium Lingua, quâ ſuos effectus ſono confuſo, indiſtincto, & inarticulato exprimunt, non conſpicitur*).

vel ex compacto ita contexta eſſet. In tali enim re fieri non poteſt, ut vel decem inter ſe conſentiant & conveniant, quin confundantur (*diſſentiant*) & myſterium ſuæ colluſionis (*& falſitatis*) ipſimet prodant; vel per alios, quibus hæc perſuadere ſatagunt, refutentur. Multo minus in populo multo & magno, item in ſupputatione propinqua (*qualis fuit ſupputatio annorum à Creatione Mundi, tempore Moſis, Anni ſc. duntaxat* 2500.) falſitas & mendacium locũ habere poſſunt.

XLIX. *Judæus*; Sanè Abrahamus Pater noſter ipſemet fuit in ſæculo Diviſionis Linguarum, & remanſit cum propinquis ſuis in Lingua Heberi avi ſui, hancque ob cauſam עִבְרִי *Hebræus* vel *Eberæus* vocatur. Eum ſequutus eſt Moſes quadringentis poſt annis (*duntaxat*), quando mundus plenus erat Sapientiâ vel cognitione cœli & terræ: Cumque ad Pharaonem veniſſet, Sapientes Ægypti, & Sapientes filiorum Iſraël, diligenter inquiſiverunt in eum (*in ejus facta*), propterea quòd non fide plenâ ipſi crediderint, Creatorem loqui cum Homine, donec verba Dei ipſa eos audire fecit in Decalogi promulgatione. Quin & poſtea populus ejus idem factitavit (*dum ſc. ſæpiùs ei rebellarunt, & vocationem ejus in dubium vocarunt*);

כזה אי אפש' שיסכימו אליו
עשר' מבלי שיתבלבלו ויגלו
סוד הסכמותם או ידחו דברי
מי שירצה לברר אצלם דבר
כזה כל שכן המונים רבים
והמנין קרוב אין הכזב והשקר
יכול להכנס עליו :

מט אמר החבר אבל אברה'
אבינו היה עצמו בדור הפלגה
ונשאר הוא וקרוביו בלשון
עבר אבי אביו ולזה נקרא
עברי ובא משה אחריו לארבע
מאות שנה והעולם מלא
מחכמ' שמי' וארץ ובא אל
פרעה וחכמי מצרים וחכמי
בני ישר' חוקרים עליו על אשר
לא האמינו לו אמונה שלימה
כי הבורא מדבר עם אדם עד
שהשמיעם דבריו בעשרת
הדברים וכן היו עמו ולא
מסכלותם אבל מחכמתם
מיראתם תחבולות החכמות
השמימיות בעבור הכוכבים
וזולתם מאשר לא יעמדו
למחקר מפני שהם כמו דבר
המזויף והענין האלהי כזהב
המזוקק הולך ומוסיף ואיך
יעלה בדעת שידומה אצלם

idque non ex ignorantia vel imprudentia, ſed prudenter, quòd metuerent, (*ſubeſſe miraculis & factis Moſis*) præſtigias ex notitia diſciplinarum cœleſtium & Aſtrologicarum, aliarumve artium (*Magicarum ſc. quarum omnium Moſen peritum eſſe credebant, quaſi ſc. per illas præſciviſſet, Mare eo momento quo id percuſſit fiſſum iri, ut Beroſus finxit*); At illæ artes examen & inquiſitionem non ſuſtinere poſſunt, quia ſunt falſæ & adulterinæ; Res verò Divina, inſtar auri purificati, quò magis exploratur, eò magis confirmatur. Et quâ ratione cogitare quis poſſet, illos ſibi perſuaderi paſſuros fuiſſe, Linguas (*plures*) quæ à 500. circiter annis ante

ipſos

הקדמונים ממשה ונדע מה
שיש ממשה ועד עתה ׃

Priſcorum accepimus à Moſe, & ſcimus quot anni ſint à Moſe ad hoc uſque tempus.

N O T Æ.

Ex initio hujus paragraphi liquet Antiquitas hujus Diſputationis, quòd ſcilicet primus ejus author vixerit Anno mundi, juxta Judæorum ſupputationem 4500. *hodiè verò numerant* 5420. *Ergo ante annos* 920. *vixit. Sic ſcribit R. Jehudah Hallévi, qui floruit circa Annum Chriſti* 1140. *hanc hiſtoriam contigiſſe* 400. *antè annis.*

Cæterùm quod dicit, Judæos habere certum annorum numerum inde à Creatione Mundi uſq; ad ſua tempora, neq; de eo eſſe ullam inter Judæos differentiam; R. *Aſarias in Meor Enájim ſcribit, Authorem ita intelligendum, quòd hîc intendat potiſſimùm probare Creationem Mundi à Deo, & quòd ille certum ſui ortus habuerit principium; ſupputationem referre ita, ut communiter eſt recepta à Judæis. Quod ad Supputationem à Creatione Mundi attinet, de ea equidem Scripturam non eſſe in dubium vocandam, ſed tamen quandam eſſe circa eam ſententiarum differentiam, idq; in his tribus,* 1. *de duratione ſervitutis Aegyptiacæ, quæ tamen non multorum ſit annorum;* 2. *de Annis durationis Templi primi, quod ſummatim ſtetiſſe dicunt* 410. *annis, cap.* 1. *Tractatus Joma & Avoda ſara, item in Erchin cap.* 2. *contrà alios plures ei annos aſſignare; Philo* 440; *Joſephus alicubi* 470, *alibi* 466 *cum dimidio; Abraham ben Dior* 430, *vel* 433. *Alii aliter;* 3. *de Annis durationis Templi ſecundi, cui aſſignant communiter* 420 *annos; de quo numero alii authores etiam varient, cùm ad particulares ſupputationes deveniant. Vide eum de his prolixè differentem cap.* 35, *&* 36. *item* 41, *&* 42. *Quod autem ad Annos attinet à Moſe expreſſos uſq; ad Diluvium, Geneſ.* 5. *de eo ſcribit cap.* 8. *ejuſdem libri*, Veram eam eſſe numerationem, quam Hebræi codices habent, & laudat Auguſtinum, quòd licet is aliâs LXX Græcorum verſionem valdè extollat, tanquam Divinâ inſpiratione, & Spiritu Prophetico exaratam, ita ut tàm hanc, quàm Hebræam, Divinæ & Canonicæ authoritatis eſſe exiſtimet; tamen in ſupputatione annorum ab Adamo ad Diluvium, Hebræorum codicum fidem aſſerat, & patronum eorum agat, ſcribens, non credibile eſſe, Judæos, populum longè lateq; diſperſum, potuiſſe libros Hebræos univerſaliter adulterare, qui omnes hîc inter ſe conſentiant, *lib.* 15. *de Civ. Dei cap.* 13.

אמר הכוזרי זה הפרט מח
מרחיק המחשבה הרעה מן
הלב מהכזב וההסכמה כי דבר
כזה אי

XLVIII. *Coſri*; Particularis hæc recenſio omnem animo eximit cogitationem ſiniſtram vel ſuſpicionem, quaſi ea vel falſa,

inventores, Urbium exſtructiones, Annos denique mundi à Noacho ad hoc uſque Tempus. (*Muſcatus ſcribit*; Quamvis Moſes non indicaverit in Lege ſua annos ſingularum generationum ad noſtra uſq; tempora, tamen verum eſt quòd hîc Author dicit; quia dum ipſe indicavit ſupputationem annorum ad ſua uſque tempora, perinde id eſt, ac ſi id feciſſet uſque ad noſtra etiam. Nam ab ejus tempore deinceps per continuam Traditionem ab uno tempore ad aliud ſeries iſta chronologica fuit propagata & continuata. *Conf.* §. 47.).

XLIV. *Coſri*; Hoc quoque mirum ſit, ſi habeatis numerum ſeu ſupputationem certam à Creatione Mundi!

XLV. *Judæus*; Inde omninò nos numeramus, nec vel inter duos Judæos ab India uſque in Æthiopiam eſt differentia.

XLVI. *Coſri*; Quot ergo numeratis hodiè (*annos*)?

XLVII. *Judæus*; Quater mille & quingentos, quorum ſpecialis ſupputatio declarata eſt in Pentateucho noſtro, à diebus Adami, Sethi, & Enoſchi, uſq; ad Noachum, Semum, Heberum, Abrahamum, Iſaacum, Jacobum, & Moſen, qui fuerunt Cor (*ſeu medulla quaſi*) generis humani & peculium (*cimelium*) ejus, quorum unusquiſque habuit liberos (*ſibi ſimiles*): reliqui fuerunt inſtar corticum, patribus ſuis nequaquam ſimiles, quibus proinde Res Divina (*Deus*) ſe non adjunxit. Cùm ad viros iſtos divinos relata eſſet æra ſeu ſupputatio, eorum fuerunt pauci, non multi, donec Jacobus genuit duodecim Tribus, qui omnes digni fuerunt Re Divinâ, & tum primùm Divinitas tranſlata fuit in cætum magnum, atque per illos facta fuit ſupputatio (vel, *per hos à Patribus ad filios propagata fuit annorum ſupputatio*): Nos verò numerum annorum

ואיך שכנו והיאך צמחו ה
המלאכות ובנין המדינות ושני
העולם מאדם ועד עתה :

מד אמר הכוזרי גם זה
תמוה אם אצלכם מנין ברור
מבריאת העולם :

מה אמר החבר בו אנו מונים
ואין בין שני יהודים מחלוקת
מהודו ועד כוש :

מו אמר הכוזרי וכמה אתם
מונין היום :

מז אמר החבר ארבע אלפים
וחמש מאות ופרטם מבואר
בספר החומש שלנו מימות
אדם ושת ואנוש עד נח עד
שם ועבר אל אברהם יצחק
ויעקב עד משה ואלה היו לב
האדם וסגולתו ולכל אחד מהם
היו בנים והשאר כקלפות
אינם דומים לאבות ולא
התחבר בהם הענין האלהי
ונמנה המנין לאלה האלהיים
והיו יחידים ולא רבים עד
שהוליד יעקב אבינו שנים
עשר שבטים כלם ראויים
לענין האלהי ושבה האלהו׳
בקהל רב ובהם היה המנין
ואנחנו קבלנו מנין שני ה

מא אמר החבר ואם ימצא
אדם שיבא באש ולא יוזק בו
ויעמוד מבלי מאכל ולא ירעב
ויהיה לפניו זוהר שאין העין
יכולה להסתכל בו ולא
יחלה ולא יחלש וכאשר
יגיע אל תכלית ימיו ימות
לרצונו כמי שיעלה על מיטתו
לישן וישן בעת ידוע ובשעה
ידועה עם ידיעת העבר
והעתיד מה שהיה ומה
שיהיה הלא המעלה הזאת
נפרדת בעצמה ממעלת
בני אדם ׃

מב אמר הכוזרי אבל המעלה
הזאת אלהית מלאכותית
אם היא נמצאת וזה מדין
הענין האלקי לא מן השכלי
ולא מן הנפשיי ולא הטבעי ׃

מג אמר החבר אלה קצת
תארי הנביא שלנו אשר אין
עליו חולק אשר נראה על ידו
להמון התחברות הדבר ה
האלקי בהם ושיש להם
אלוה מנהיגם כרצונו ולתת
לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו
וכפי עבודתם והמרותם והגיד
להם הנעלם והודיע איך
היה חדוש העולם ויחס בני
אדם קודם המבול היאך
נתיחסו אל אדם והיאך היה
יחס המבול ויחס השבעים
אומות אל שם חם ויפת בני
נח והיאך נפרדו הלשונות

XLI. *Judaus*; Quod si verò jam reperiretur Homo, sine detrimento & læsione ingrediens in igné, sine cibo & potu aliquandiu vivens, & famem non sentiens, splendorem in facie sua habens, quē nullus oculus posset intueri, nunquam ægrotans, neq; debilior evadens, & ad finem dierum suorum progressus volenter scienter moriens, perinde ut quis lectum conscendit ad dormiendum, & obdormit, tempore & horâ certâ, & cum his omnibus præterita & futura sciret, quæ facta sunt & futura erunt; annon hic gradus insigniter differret à gradu cæterorum hominum? (*In hoc paragrapho indigitat Mosen, de quo hæc omnia referunt Sacræ literæ, & vult probare, Deum singulariter se ei communicasse, & per eum Israëlitis, ut sequitur*).

XLII. *Cosri*; (Omninò): Sed hic gradus est Divinus & Angelicus, si quidem reperiatur, estq; entium Divinorum, non Intelligibilium (*Hominum*), vel Animalium, vel Naturalium (*vegetabilium*).

XLIII. *Judaus*; Atqui hęc sunt de proprietatibus Prophetæ nostri, quibus nemo contradicit, per cujus manum (*per quem, mediante quo*) apparuit populo, Rem Divinam se conjungere cum illo, & quòd habeant Deum, qui secundum voluntatem suam eos regit & gubernat, ac unicuique secundum vias suas & fructum operum suorum reddit, prout scilicet ei obedientes vel inobedientes fuerint: Hic idem eis indicavit occulta, notum fecit quomodo Mundus fuerit creatus, Genealogiam generis humani ante diluvium usque ad Adamum primum, historiam Diluvii, Originem septuaginta gentium à Semo, Chamo, & Japheto, Divisionem linguarum, singulorum Habitationes, Artium inventiones seu

harumq; conditiones. Et hæc propria sunt Plantarum seu Vegetabilium, & Animantium, exceptis, Terrâ, Lapidibus, Mineralibus seu Metallis, & Elementis.

XXXII. *Cosri*; Hoc axioma generale egeret quidem explicatione particulari: sed verum est.

XXXIII. *Judaus*; Re animali h. e. Animâ sensitivâ appropriantur Animantia omnia, quam consequuntur Motus, Voluntates, Qualitates seu proprietates (animales) Sensus tàm visibiles quàm occulti *(externi & interni)*, Desideria seu Cupiditates, & similia.

XXXIV. *Cosri*; Et hoc planum est, neque negari potest.

XXXV. *Judaus*; Re Intellectuali appropriatur Rationale (*animal, homo*), præ omnibus aliis animantibus; quam consequuntur Virtutes Ethicæ, Oeconomicæ, & Politicæ, aliæq; gubernandi & regendi Leges (*quales sunt, quæ pro Divinis habentur*).

XXXVI. *Cosri*; Et hoc verum est.

XXXVII. *Judaus*; Quemnam verò inter hos gradus tu supremum arbitraris?

XXXVIII. *Cosri*; Gradum Sapientum magnorum.

XXXIX. *Judaus*; Ego loquor tantùm de illo dignitatis gradu, qui suos dominos differentiâ essentiali discernit, prout Vegetabile differt à Minerali, Homo item à Bestia. Nam differentia quoad Magis & Minus, est infinita, quia est Differentia accidentalis, & revera nullum gradum constituit.

XL. *Cosri*; Si ita res habet, in Sensu præditis nullus gradus est præstantior gradu Hominum.

וכל תנאיהם והתיחד בזה הצמח ובעלי חיים מבלעדי האדמה והאבני' והמוצאים והיסודות ׃

לב אמר הכוזרי זה כלל שצריך לפרוט אותו אבל א אמת הוא ׃

לג אמר החבר ובענין ה הנפשי התיחדו בעלי חיי' כלם ונתחייבו מהם תנועות ו וחפצים ומדות וחושים נראים ונסתרים ותאוות וזולת אלה ׃

לד אמר הכוזרי גם זה מבואר אין דרך לדחותו ׃

לה אמר החבר ובדין הענין השכלי התיחד המדבר מכל החיי' והתחייב ממנו כל ת תקון המדות והמעון והמדינה ושאר הנהגות ונמוסים מנהיגים ׃

לו אמר הכוזרי גם זה אמת ׃

לז אמר החבר ואיזו מדרגה אתה חושב למעלה מזאת ׃

לח אמר הכוזרי מעלת החכמים הגדולים ׃

לט אמר החבר איני רוצה לומר אלא מעלה תפריד את בעליה פרידה עצמית כהפרד הצמח מן הדומם והפרד האדם מן הבהמה אבל הפרידה ברב ומעט אין לה תכלית מפני שהיא פרידה מקרית ואינה מעלה על דרך אמת ׃

מ אמר הכוזרי אם כן אין מעלה במורגשים יתירה על מעלת בני אדם ׃

XLI. *Ju-*

הנמשכת שהיא במראה העין:

כו אמר הכוזרי אם כן אני רואה שתורתכם אינה נתונה כי אם לכם ואין חייב בה זולתכם:

כז אמר החבר כן הוא וכל הנלוה אלינו מן האומו' בפרט יגיעהו מן הטובה אשר ייטיב הבורא אלינו אך לא יהיה שוה עמנו ואלו היה חיוב התורה מפני שבראנו היה שוה בה כל בני אדם הלבן והשחור משתוים עמנו כי הכל בריאותיו אך אנו חייבין בה שהוציאנו ממצרים והתחברות כבודו אלינו מפני שאנחנו הסגולה מבני אדם:

כח אמר הכוזרי אני רוא' אותך מתהפך היהודי וכבר שב דבורך רזה אחר שהיה שמן:

כט אמר החבר בין רזה בין שמן הרחב לי לבך עד שאפר' אותו:

ל אמר הכוזרי אמור מה שתרצה:

לא אמר הכוזרי בדין הענין הטבעי נתחייב לקיחת המזון והגידול וההולדה וכחותם

ex Visione oculari profluxit, propagata.

XXVI. *Cosri*; Si res ita habet, videtur Lex vestra nemini nisi vobis solis data, neqꝫ alios de ea teneri. (*Quia Israëlitas solos eduxit Deus ex Aegypto*).

XXVII. *Judaus*; Omninò ita res habet: omnis tamen qui se nobis adjunxerit de aliis gentibus, ad illum in specie pertinget quoque de bono quo Deus nobis benefacit, licet in Fide nostra nobis non sit prorsus æqualis (vel, *non tamen credimus quòd in participatione illa bonorum & præmiorum nobis æqualis sit futurus, æqualem nobiscum partem habiturus. Confer cum hoc §. III.*) Quod si debitum Legis, (*h. e. obligatio ad Legem observandam*) esset ex fundamento creationis nostræ, æquales essent albus & ater (*eadem esset omnium gentium ratio*): omnes enim sunt creaturæ ejus. Nos verò debitores sumus Legis (*h. e. obstricti ad eam*) ideò, quia nos eduxit ex Ægypto, & Gloria ejus se nobis adjunxit & associavit. Unde nos vocamur הַסְּגֻלָּה *Peculium (Dei, populus peculiaris)* inter homines (*electum à Deo ex universo genere humano, vide Deuter. 14. v. 2.*)

XXVIII. *Cosri*; Videris mihi te mutare, Judæe; sermo enim tuus jam macrescit, qui antea pinguis videbatur (*quòd sc. videatur absurdum, ut unus populus præ alio talem prærogativam habeat; nedum populus Judaicus, omnium contemtissimus & abjectissimus*).

XXIX. *Judaus*; Sive macer sit, sive pinguis, perinde est: dilata mihi modò cor tuum, donec eum explicuero.

XXX. *Cosri*; Dicito, quicquid tibi libuerit.

XXXI. *Judaus*; Jura (*seu Proprietates*) rerum naturalium sunt; Assumptio alimenti vel nutrimenti, Accretio, Generatio, & Virtutes seu Facultates illarum (*veluti Attractrix, Retentrix, Concoctrix, Expultrix*)

obstrictus esses, illi obedire, eumq; venerari?

XXII. *Cosri*; Omninò: sic enim recederet à me Dubium primum; An Indi Regem aliquem habeant, necne? & crederem ulteriùs, Regnum & Res ejus me quoq; tangere, (vel, *ad me usq; pertingere*; vel, *Et crederem illud, eò quod Regnum seu Fama Regni ejus, ad me pervenisset*).

XXXIII. *Judaus*; Si quis autem ex te de Illo quæreret, quomodo velles eum designare & describere?

XXIV. *Cosri*; Nominibus & Attributis mihi evidenter declaratis; quibus dein adderem alia, mihi antea quidem dubia, per hęc verò postrema, manifesta & certa facta (*à notis sc. ad ignota procedendo & argumentando*).

XXV. *Judaus*; Eodem planè modo respondi ego tibi, cùm me interrogasses. Sic incepit Moses loqui cum Pharaone, dicens; *Deus Hebræorum misit me ad te*, Exod. 7. ℣. 16. h.e. Deus Abrahami, Isaaci, & Jacobi; quia historia illorum nota erat inter gentes; quòd sc. Res Divina aliqua se cum ipsis consociaverit, eos duxerit, & miracula illis fecerit; Non verò dixit; *Deus cœli & terræ misit me ad te*; neque etiam, *Creator meus*, vel, *Creator tuus*. Sic quoq; exorsus est Deus ipse verba sua ad populum Israëliticum; *Ego sum Dominus Deus tuus, qui te eduxi è terra Aegypti*, Exod. 20. ℣. 2. non verò; *Ego sum creator mundi, & creator vester*. Sic ergò & ego incepi, cùm me de Fide mea percontatus esses, respondendo tibi per id, ad quod credendum & confitendum obstrictus sum ego & totus populus Israëliticus, quibus hæc ad oculum sunt demonstrata, & deinceps per constantem & continuam traditionem, quę

חייב להיות סר אל משמעתו ואל עבודתו ׃

כב אמר הכוזרי כן הוא והיה הספק הראשון סר ממני אם יש לאנשי הודו מלך אם לא והייתי אז מאמין שמלכותו ודבריו נוגעים אלי ׃

כג אמר החבר ואם ישאלך השואל עליו במה תתאר אותו ׃

כד אמר הכוזרי בתארים אשר התבררו אצלי ואחבר אליהם אשר היו ספק אצלי והתבררו באלה האחרונים ׃

כה אמר החבר על הדרך הזה השיבותיך כאשר שאלתני וכן פתח משה לדבר עם פרעה כשאמר לו אלקי ה העברים שלחני אליך ר״ל אלקי אברהם יצחק ויעקב מפני שהיה דברם מפורסם אצל האומות כי התחבר אליהם דבר האלקי והנהיג אותם ועשה נפלאות ולא אמ׳ אלדי השמים והארץ שלחני אליך ולא בוראי ובוראיך וכן פתח דבריו אל המון ישראל אנכי יה׳ אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרי׳ ולא אמר אני בורא העולם ובוראכם וכן פתחתי לך כאשר שאלתני על אמונתי השיבותיך מה שאני חייב בו וחייבין בו כל קהל ישראל אשר התברר אצלם המעמד ההוא בראות עיניהם ואחר כן הקבלה

ex Vi-

אבאר לך כי אני רואה דברי
כבדים עליך ונקלים בעיניך :
יח אמר הכוזרי הקדם
הקדמותיך ואשמעם :
יט אמר החבר אלו היו
אומרים לך כי מלך הודו איש
חסד ראוי לרוממו ולתת
כבוד לשמו ולספר מעשיו במה
שיגיע אליך מצדק אנשי ארצו
ומדותם הטובות ושמשאם
ומתנם באמונה ההיית
חייב בזה להגידו ולהאמינו :

rem. Video enim mea verba tibi esse difficilia, & levia in oculis tuis.

XVIII. *Cosri*; Age, profer tua principia, & audiam ea.

XIX. *Judæus*; Si quis tibi diceret, Regem [1.] Indiæ esse virum Pium, laude, honore, cujusq; facta celebrentur, dignissimum; eò quòd videas, subditos illius esse viros justos, virtutibus præditos, in negotiando integros & fideles; an existimares, te hinc obligatũ fore ista profiteri & credere?

NOTÆ.

[1.] *R. Jehudah dicit, illum ideò Indiæ meminisse, quòd ea longissimè abfuerit à terra Regis Cusar: quamvis enim utraq; sit Orientalis, in latitudine tamen esse differentiam. Terram enim Cusar esse in Climate sexto, Indiam verò partim in secundo, partim in tertio.*

כ אמר הכוזרי ואיך הייתי
חייב בו ואני מסופק אם צדק
אנשי הודו מעצמם ואין להם
מלך או צדקתם מחמת מלכם
או אם משני הפנים יחד :
כא אמר החבר ואם היו
באים אליך שלוחיו בתשורות
הודיות אינך מסתפק שאינם
נמצאים אלא בארץ הודו
בארמנות המלכים בכתב
מפורסם שהוא מאתו ועמו
רפואות שהם רופאות אותך
מחלייך ושומרות עליך ב
בריאותיך וסמי מות לשונאיך
והנלחמים בך שאתה יוצא
להם בהם וממית אותם
מבלי כלי מלחמה ההיית
חייב

XX. *Cosri*; Quomodo obligari possem ad hanc rem, cùm dubius essem, an Justitiam illam haberent Indi à seipsis, sine Rege? an verò eam haberent à Rege? an deniq; utroque modo?

XXI. *Judæus*; Quod si verò ad te venirent Legati ipsius cum muneribus Indicis, de quibus indubium esset, quòd nullibi nisi in India reperirentur in Palatiis Regum; (*Respicit ad Dationem Legis & Tabularum, quibus Decalogus insculptus erat*) cum literis item, (*vel*; Cum Scriptura. *Respicit ad Scriptionem Tabularum, de qua dicitur*; Et Scriptura erat Scriptura Dei) quæ manifestè evincerent, illas ab eo (*Rege*) venire, & pręsentissima in se continerent pharmaca, quę te tùm à morbis tuis curarent, tùm valetudinem tuá tibi confirmarent, & conservarent; aromata denique lethifera pro inimicis & hostibus tuis, quibus instructus, contra eos exire posses, eosque sine ullis armis bellicis devincere; (*vide Exod. 23.25. & seqq.*) an jam

quæque his ſunt ſimilia? Quæ eſt argumentandi vel loquendi ratio uniuscujuſque, qui fidem & religionem aliquam habet, propter quam ille ſectatur Veritatis agnitionem, & Conformitatem (*cum ea in operibus*) ut quàm ſimillimus Creatori fiat in Juſtitia, & Sapientia.

והדומה לספורים האלה אשר היא טענת כל מי שיש לו דת ובעבורה הוא רודף האמת והשוה להדמות לבורא בצדקו ובחכמתו:

XIII. *Judæus*: Quam tu dicis religionem, ea λογιστικὴ eſt, h. e. rationalis, ſolâ ſpeculatione nitens (*quæ nullis probationibus & demonſtrationibus externis, veluti ſignis, prodigiis, miraculis, ſenſu perceptis, ſed ſolis rationibus & ſpeculationibus Intellectûs, confirmatur*), & plurimis adhuc dubitationibus obnoxia. Quod ſi enim de ea requires Philoſophos, ne de unica quidem vel Actione vel Sententia eos conſentientes invenies: quia ſcilicet illorum Argumenta ſunt ex parte Demonſtrativa, quædam ex parte ſatisfaciunt, ut mens in illis poſſit acquieſcere (*h. e. probabilia, topica*); alia prorſus ſunt inſufficientia (*i. e. ne probabilia quidem*) multò minus demonſtrativa.

יג אמר החבר זה שאת אומר היא הדת ההקשית מביא אליה העיון ונכנסים בה ספקות רבות: ואם תשאל הפילוסופים עליה אינך מוצא אותם מסכימי' על מעשה אחד ולא על דעת אחד מפני שהם טענות יש מהם מה שהם יכולים להעמיד עליהם מופת ומהם מה שיספיקו בהם דבר שתתיישב הדעת עליו ומהם מה שלא יספיקו בם כל שכן שיעמידו בם מופת:

XIV. *Coſri*; Judæe, video principium ſermonis tui ſatis eſſe bonum. Pluribus itaque tecum agere conſtitui.

יד אמר הכוזרי רואה אני דברך היהודי טוב מפתיחתו ואני רוצה עתה שאוסיף לדבר עמך:

XV. *Judæus*; Sed principium verborum meorum eſt Demonſtratio, & talis Probatio, quæ nullâ aliâ probatione & demonſtratione indigeat.

טו אמר החבר אבל פתיחת דברי היא המופת ועוד כי היא הראיה אין צריך עמה לא ראיה ולא מופת:

N O T Æ.

R. Jehuda Muſcatus exiſtimat, hanc ſectionem 15. cohærere cum 13. Judæi enim ſermonem ibi fuiſſe à Coſri §. 14. interruptum, quem nunc continuet; opponens ſuas Probationes, probationibus & rationibus Philoſophorum & aliorum.

XVI. *Coſri*; Quî hoc?

טז אמר הכוזרי ואיך הוא זה:

XVII. *Judæus*; Si veniam mihi dederis præmittendi quædam, declarabo tibi hanc

יז אמר החבר אם תתן לי רשות להקדים לך הקדמות

מפני שאני רואה שהם הטענה והראיה לכל בעל דת כי יש לבורא תורה בארץ ואחר כן קרא חכם מחכמי היהודים ושאל אותו על אמונתו :

gumenta & rationes petere omnes eos, qui Legem & Religionē aliquā habent, pro Legis divinæ authoritate *(quia sc. tàm Christianus, quàm Ismaëlita, in responsis suis, Israëlitarum mentionē fecerunt)*. Accersivit itaq; *Sapientem Judæum*, eumq; etiá de fide sua interrogavit.

יא אמר לו החבר אנחנו מאמינים באלדי אברהם יצחק ויעקב המוציא את בני ישראל ממצרים באותות ובמופתים ובמסות והמכלכלם במדבר והמנחילם את ארץ כנען אחר אשר העבירם את הים והירדן במופתים גדולים ושלח משה בתורתו ואחר כן כמה אלפי נביאים אחריו מזהירים על תורתו מיעדים בגמול הטוב לשומרה ועונש הקשה לממרה אותה ואנחנו מאמינים בכל מה שכתוב בתורה והדברים ארוכים :

XI. *Hebræus ille respondit ei*; Nos credimus in Deum Abrahami, Isaaci, & Jacobi, qui eduxit filios Israël ex Ægypto, [1.] cum signis, prodigiis, & miraculis; qui sustentavit eos in deserto, & hæreditate possidendam dedit ipsis terram Canaan, posteaquam illos traduxisset per Mare & Jordanem, cum prodigiis magnis; qui cum Lege sua misit Mosen, & tot mille postea Prophetas post ipsum, homines ad observationem Legis adhortantes, & præmia quidem observantibus promittentes, pœnas verò graves inobedientibus denuntiantes; credimus deniq; omnibus iis, quæ scripta sunt in Lege. Sed prolixiora illa sunt, (*quàm ut hìc recitari omnia queant*).

N O T Æ.

[1.] Respicit ad locum Deut. 4. ℣. 34. *Aut nunquid tentavit Deus aliquis, ut acciperet sibi gentem aliquam è medio gentis alterius*, בְּמַסֹּת בְּאֹתֹת וּבְמוֹפְתִים *cum miraculis, signis & portentis* &c. Vocem מַסּוֹת sumunt pro *miraculis*, sicut & Chaldæus transtulit, בְּנִסִּין.

יב אמר הכוזרי מסכים הייתי שלא אשאל יהודי מפני שידעתי אבוד זכרם וחסרון עצתם כי השפלות והדלות לא עזבו להם מדה טובה והלא היה לך לומר היהודי כי אתה מאמין בבורא העולם ומסדרו ומנהיגו ובמי שבראך והטריפך והדומה

XII. *Cosri*; Constitueram antea, nullum Judæum interrogare, quòd scirem intercidisse pœnè memoriam ipsorum, & simul inopiam consilii ipsorum. Illorum enim Humiliatio, Depressio, & attenuatio, nullam relinquunt ipsis qualitatem bonam (*Virtutem laudabilem*). Annon verò, Judęe, dicendum tibi erat, quòd credas in Creatorem mundi, ejusque Rectorem & gubernatorem, qui te creavit & alit,

ita invertatur, ut constet, à nemine alio id præstari posse, nisi ab eo qui creavit res omnes ex nihilo. Deinde necesse est, ut res illa fiat coram ingenti hominum multitudine, qui eam oculis suis videant, neque per relationem aut traditionem ad eos veniat; Dehinc diligenter in eam est inquirendum, eaq; variis modis probanda, ita ut nulla in animis hominum dubitatio relinquatur, ac si per Phantasiam aut Præstigias ea facta esset. Et tamen sic vix admittent animi hominum, quòd hujus & futuri Mundi, Angelorum, Cœlorum, & Luminarium cœlestiũ Creator, Societatem seu familiaritatem ineat cum Materia ista vili & contemptibili, Homine, inquam, & cum eo loquatur, petitiones ejus impleat, & desideriis ejus satisfaciat.

IX. *Sapiens Ismaëlita.* Annon Liber Legis nostræ (*Alcoranus*) totus plenus est rebus gestis Mosis & Israëlitarum? Nec quisquam negare potest ea quæ (*Deus*) fecit cum Pharaone: quòd fiderit mare, & liberaverit electos suos; quòd submerserit eos quibus iratus fuit: quòd de cœlo demiserit Manna & coturnices, quibus eos in deserto per 40. annos cibavit: quòd cum Mose locutus sit in monte Sinaj: quòd subsistere fecerit Solem in gratiam Josuæ; quòd eum juverit contra potentissimos Anakæos: ea item quæ antea fecit in Diluvio, & Subversione Sodomæ & Gomorrhæ. Annon hæc omnia sunt certa & manifesta? Neque ullus hic est suspicandi locus, ista vel per præstigias facta, vel imaginaria & figmenta esse.

X. *Cosri*; Video, consulendos mihi esse

לא יוכל עליו אלא מי שברא
הדברים מאין ושיהיה הענין
ההוא לפני המונים יראוהו
בעיניהם ולא יגיעם בספור
ובקבלה ושיחקרו על הדב'
ויבחנוהו בחינה אחר בחינה
עד שלא יפול בלב אדם
ספק כי יש בו צד דמיון או צד
כשפים ולואי שתקבלנה
הנפשות הדבר הגדול הזה
שבורא העולם הזה והעולם
הבא והמלאכים והשמים
והמאורים יתחבר אל החומר
הנבז' הזה ר"ל האד' ושידבר
עמו וימלא משאלותיו ויעשה
בקשותיו :

ט אמר החכם והלא ספר
תורתינו מלא מדברי משה
ובני ישראל ואין מדחה במה
שעשה בפרעה ושבקע את
הים ושהציל את בחיריו וטבע
את אשר קצף עליהם והוריד
להם המן והשליו אשר
האכילם אחרי כן ארבעים
שנה במדבר ושדבר עם
משה בהר סיני והעמיד השמש
ליהושע ועזר אותו על ה
הגבורים בני ענק ומה שעשה
קודם לכן מן המבול ומהפכת
סדום ועמור' הלא זה דבר
ידוע ומפורסם ואין בכל צד
סברא שהיה בתחבולה ולא
בדמיון :

אמר חכוזרי אני רואה
שצריך אני לשאול ליהודים
מפני שהם שארית בני ישראל

Judęos, quia illi sunt reliquię filiorum Israël. Observo enim, ab illis ar-

gumen-

excellentiam. *Nam*, ſcribit Muſcatus, חק לישמעאל הוא לבלתי לחקור על דתם Statutum habent Iſraëlitæ, ne quis inquirat in Legem ipſorum, *h. e. circa eam ſpeculetur, & eam explicare vel rationibus confirmare conetur. Sic ſcribit Abarbenel ad Eſa.* 54. *v. ult.* Iſmaëlitas non confirmare legem ſuam Argumentis vel rationibus, ſed eos, qui illi contradicunt & ſe opponunt, occidere.

ו אמר לו הכוזרי מי שרוצין
ליישר אותו בדבר האלקים
ולברר אצלו כי האלקים מ
מדבר עם בשר ודם והוא
מרחיק זה צריך לברר אצלו
דברים מפורסמים שאין
מדחה להם ולואי שיאמין
עם זה כי הבורא דבר עם
אדם ואם ספר תורתכם
מופת לכם והוא בלשון
ערבי אין מכיר מופתו והאות
שלו לועז כמוני וכאשר יקרא
באזני אינני מבדיל בינו ובין
זולתו מלשון הערבי עד ש
שאאמין שהוא האות :

VI. *Coſri*; Si quis aliquem eò perducere velit, ut amplectatur Verbum Dei, & evidens ipſi reddere, quòd Deus loquatur cum Carne & Sanguine; talem, inquam, qui id negat; eum oportet id facere rebus notis & evidentibus, quæ refutari nequeant. Atque utinam vel ſic ei perſuaderi poſſit, [1.] *Deum loqui cum Homine.* Quòd ſi Liber Legis veſtrę Vobis ſufficienter demonſtrat (*authoritatem ſuam Divinam*), qui Arabicâ linguâ eſt conſcriptus; non tamen agnoſcet demonſtrationem hanc, & τεκμήρια ejus barbarus (*qui linguam illam non intelligit*) qualis ſum ego; nam ſi coram me legatur, nullam facturus ſum ego differentiam inter illum, & quemvis alium librum Arabicum, donec illud ſignum ego credidero.

NOTÆ.

[1.] *Iſta verba in quibuſdam libris omittuntur. In impreſſis libris ſcribitur* עד שיאמין donec credat, *ſc. barbarus aliquis, illud ſignum. R. Jehudah putat legendum* עד שאאמין, *uti nos expreſſimus.*

ז אמר לו החכם וכבר
נראו על ידו מופתים לא
הושמו לאות בקבול ת
תורתו :

ח אמר הכוזרי אין הדעת
נוחה להודות שיש לבורא
חברה עם בשר ודם כי
אם במופת שמהפך בו טבע
הדברים כדי שיודע כי זה

VII *Sapiens Iſmaëlita* reſpondit ei: Multa quidem ſatis prodigiorum & miraculorum conſpecta ſunt per manum ejus (*Mahometi*); ſed non poſita ſunt in ſignum (*ad permovendũ ſc. homines*) ut recipiant Legem ejus; (*quia Liber ipſe per ſe de Divinitate ſua docet*).

VIII. *Coſri*; Mens noſtra nullo modo adduci poteſt ut fateatur, amicitiam & familiaritatem intercedere Deo cum Carne & Sanguine, niſi per prodigium, vel miraculum tale, quo ipſa rerum natu-

אנחנו מקיימים האחדות
והקדמות לאלקים ית' והחדוש
לעולם והיחש אל אדם
ונרחיק הגשמות בכלל ואם
יראה ממנו שום דבר ב
בדברינו נפרשהו ונאמר כי
הוא דרך העברה וקירוב
לשכלינו עם הודאתינו כי ספר
תורתינו דברי אלקים והוא
בעצמו מופת התחייבנו ב
בקבולו בעבור עצמו מפני
שאין אדם יכול לחבר ספר
אחר כמוהו ולא נפרשה
אחת מפרשיותיו ושנביאנו
הוא חותם הנביאים ומבטל
כל תורה הקודמה לו וקורא
כל האומות אל תורת
ישמעאל וגמול השומעו השבת
רוחו אל גופו בגן עדן ונעימות
לא יחסר מאכל ומשתה
ומשגל וכל אשר תאוה ג
נפשו ועונש הממרה הליכתו
אל אש לא תכבה ולא יתמו
יסוריו לעולם :

respondit ei; Nos credimus Unitatem & Æternitatem Dei, Creationem mundi, & Prosapiam *(generis humani)* ab Adamo; Corporeitatem (vel Incorporationem, Incarnationem) à Deo removemus in universum: si tale quid in nostris libris videatur reperiri, illud explicamus, & dicimus, quòd sit metaphoricum, & ad Captum Intellectus nostri accommodatum: confitemur item, Verba libri Legis nostræ esse verba Dei, & illum ipsum *(librum)* demonstrare & testari de se ipso sufficienter, illum esse à nobis recipiendum; eò quòd nullus homo sit, qui similem librum componere possit; [3.] imò ne unicum quidem simile caput: credimus insuper Prophetam nostrum (*Mahometum*) esse Sigillum vel Signaculum Prophetarum, & abrogare omnem Legem antiquiorem ipsâ, vocare omnes populos ad Legem Ismaëliticam; & Retributionem seu Præmium obedientis ei esse, quòd reducturus sit animam ipsius in corpus in horto Edenis, ibique fruiturus sit amænitate & voluptate infinitâ, in Cibo, Potu, Venere, omniq; adeò eo, quod desiderare possit anima ipsius: contumacis verò & increduli pœnam esse, Detrusionem ejus in ignem inextinguibilem, ubi in æternum non finientur neque desinent cruciatus ejus.

NOTÆ.

[1.] *Initium hujus Sectionis non potuimus ad verbum reddere, sed sensum exprimere voluimus, qui eò tendit, Religionem Christianam, neq; in Sana ratione, neq; in Sensu & Experientia esse fundatam, quæ duo sint fundamenta, propter quæ fidem alicui rei adhibemus.*

[2.] *Ut E. G. in Magnete, cujus virtutem, si tantùm audirent homines, non crederent: dum autem eam sensu ipso vident & experiuntur, hinc ad causas excogitandas & inveniendas deducuntur.*

[3.] *Quidam codices legunt*, נפרש *vel* נפרשה ולא imò ne explicare quidem possumus vel licitum nobis est unum ejus caput; propter ejus excellen-

ſubſtitutum eſt פַּרְסִי Perſam, *pueriliter tegendo fraudem, odii Chriſtianorum evitandi causâ. Cur* Chriſtianos *Judæi vocent* Edomæos, *de eo quædam ſunt ex Hebræis producta in Lexico noſtro Talmudico, in voce* אֱדוֹם. *Prolixè autem hanc quæſtionem pertractat Abarbenel Comment. in Eſaiam cap.* 34. *ubi multa habet blaſphema & impia. Integram ejus Diſſertationem exhibebimus, Deo favente, Lectori ad finem hujus libri; ne hîc nimis longâ digreſſione ejus ſeriem turbemus.*

[2.] *Quæ hîc uncis ſunt incluſa, ea omnia in ſecunda editione ſunt omiſſa. Nos ex prima editione exhibere ea voluimus.*

ס אמר הכוזרי אין בכאן מקום לסברא אך הסברא מרחיק רוב הדברים האלה אך כאשר תתאמת הראיה והנסיון עד שיאמין בו כל הלב ולא ימצא דרך אחרת להאמין בזולת מה שנתברר אצלו יתחכם להקש וינהלה לאט עד שיקרב הרחוק ההוא כאשר יעשו הטבעיים בכחות המופלאים אשר הם רואים שאם יסופר להם עליהם מבלי ראותם היו מכחישים אותם וכאשר רואים אותם מתחכמים ושמי' להם סבות מן הכוכבים והרוחניות ולא ידחו הראות אבל אני איני מוצא דעתי נוחה לקבל הדברים האלה מפני שהם חדשים לי ולא גדלתי עליהן וחובה עלי לחקור בשלמות עד שאמצ' העקר ׃

ואחר כן קרא לחכם מחכמי ישמעאל ושאל אתו על חכמתו ומעשהו ואמר לו

V. *Coſri* ad hæc reſpondit ei (*ſc. Chriſtiano*); Sana ratio hanc fidem nō admittit; ſed refellit majorem iſtorum partem. [1.] Saltem ſi verificarentur per rationes ſufficientes, aut Experientiam, ita ut ea credere cogeretur omne cor, neque aliam viam inveniret ad aliter credendum; tùm utique ſolertiâ & ſapientiâ aliquid excogitari poſſet ad illud probandum, & ſenſim ac paulatim nos eò deducendum, ut id quod remotum (*abſurdum*) videbatur, facile & propinquum evaderet (*h. e. nobis perſuaderetur*); prout Phyſici faciunt in Virtutibus admirandis (*occultis*) quas Viſu percipiunt, [2.] quas, ſi ipſis duntaxat narrarentur, neque ipſimet viderent, pro falſis haberent: poſteaquam autem eas vident, ſolerter excogitant illarum cauſas, ex virtute Planetarum & Spiritualium influxuum, neque id quod vident, negant aut rejiciunt. Egò verò non invenio, quâ ratione in animum meum inducere poſſim, ut iſta amplectar, quia mihi prorſus ſunt nova (*nunquam viſa*) neque in illis ſum educatus. Incumbit autem mihi, ut Perfectionem quæram, cujus fundamentum habeam & inveniam.

Advocavit itaque dehinc (*Coſri*) *Sapientem Iſmaëlitam*, & illum etiam de Sapientia (*h.e. Doctrinâ*) & Actionibus ejus interrogavit. Hic

tem ejus fuit inter filios Israël, summo ipsorum cum honore, quandiu Res Divina ipsis adhæsit (*durante Templo*), donec illi rebellarunt contra Messiam istum, eumque crucifixerunt. Tum conversa fuit Ira Divina continua super eos, gratia verò & Benevolentia super paucos (*è Judæis*) qui sequuti sunt Messiam, & postea etiam super alios populos, qui hos paucos sunt sequuti & imitati, è quibus nos sumus. Et quamvis non simus Israëlitæ, longè potiori tamen jure nobis nomen Israëlitarum debetur, quia nos ambulamus secundum verba Messiæ, & Duodecim Sociorum (*h. e. Discipulorum vel Apostolorum*) ejus è filiis Israël, loco Duodecim tribuum, prout etiam populus magnus è filiis Israëlis sunt sequuti illos Duodecim, qui fuerunt quasi Pasta populi Christiani. Unde nos digni facti sumus Dignitate Israëlitarum, & penes nos nunc est potentia & robur in terris, omnesque populi vocantur ad fidem hanc, & jubentur adhærére ei, atque magnificare & exaltare Messiam, ejusque Lignum (*h. e. Crucem*) venerari, in quo crucifixus fuit, & similia: Judiciaque & Statuta nostra sunt partim Præcepta Simeonis socii (*h. e. Petri Apostoli*), & partim Statuta Legis, quam nos discimus, & de cujus veritate nullo modo dubitari potest, quin à Deo sit profecta. Nam in ipso Evangelio in verbis Messiæ habetur; *Non veni ut destruam præceptum aliquod ex præceptis filiorum Israël, & Mosis, Prophetа ipsorum, sed veni, ut illa impleam & confirmem, Matth. 5.*]

ומשכנו בתוך בני ישראל ל לכבוד להם כאשר היה הענין האלקי נדבק בהם עד שמרו המוניהם במשיח הזה ותלוהו ושב הקצף מתמיד עליה' ועל המונם והרצון ליחידים ההולכים אחרי המשיח ואחרי כן לאומות ההולכים אחרי היחידים האלה ואנחנו מהם ואם לא נהיה מבני ישראל אנחנו יותר ראויי' שנקרא בני ישראל מפני שאנחנו הולכים אחרי דברי המשיח וחביריו מבני ישראל שנים עשר במקום השבטים ואחר כן הלכו עם רב מבני ישראל אחרי השנים עשר ההם והיו כמחמצת לאומת הנוצרים והיינו אנו ראויים למעלת בני ישראל והיתה לנו הגבורה והעצמה בארצות וכל האומות נקראים אל האמונה הזאת ומצוים לחדבק בה ולגדל ולרומם למשיח ולגדל את עצו אשר נתלה עליו והדומה לזה ודינינו וחקינו ממצות שמעון החבר וחוקים מן התורה אשר אנו לומדים אותה ואין ספק באמתתה שהיא מאת האלקים ׃ וכבר בא באון גליון בדברי המשיח לא באתי לסתור מצוה ממצות בני ישראל ומשה נביאם אבל באתי לחזקם ולאמצם ׃]

N O T Æ.

[1.] *Ubi prima editio habet* אֱדוֹם, h. e. Christianum; *pro eo in secunda substitu-*

היהודים די לי במה שהוא
נראה משפלותם ומיעוטם
ושהכל מואסים אותם וקרא
לחכם מחכמי אדום ושאל
אותו על חכמתו ומעשהו ו
ואמר לו אני מאמין בחדוש
הנבראות ובקדמו׳ הבורא ית׳
ושהוא ברא העולם כלו
בשש׳ ימים ושכל המדברים
צאצאי אדם ואליו הם מ
מתיחסים כלם ושיש לבורא
השגחה על הבראים והדבקות
במדברים וקצף ורחמים
ודבור והראות והגלות לנביאיו
וחסידיו והוא שוכן בתוך
רצויו מהמוני בני אדם וכללו
של דבר אני מאמין בכל מה
שבא. בתורה ובספרי בני
ישראל אשר אין ספק ב
באמתתם בעבור פרסומם
והתמדתם והגלותם בהמונים
גדולים [ובאחריתם ו
ובעקבותם נגשמה האלהות
והיה עובר ברחם בתולה
מנשיאות בני ישראל וילדה
אותו אנושי הנראה אלקי
הנסתר נביא שלוח בנראה
אלוה שלוח בנסתר והוא
המשיח הנקרא בן אלקים
והוא האב והבן והוא רוח
הקדש ואנחנו מיחדים א
אמתתו ואם נראה על לשוננו
השלוש נאמין בו האחדו׳ ו

Ad Judæos quod attinet, ſatis mihi eſt cognita illorum humilitas, vilitas, paucitas; & quòd illos ab omnibus reprobari & contemni videmus (*ut non opus ſit, illos audire*).

Accerſivit itaq; Sapientem ex Edomæis, (*h.e. è* [1.] *Chriſtianis*) & quęſivit ex eo de Sapientiâ & Operibus ſeu Actionibus ipſius. Qui ei dixit; Ego credo Innovationem Creaturarum (*i. e. omnia eſſe creata, non ab æterno*), & Æternitatem Creatoris Benedicti; quòd ſc. ille Mundum totum creaverit ſpatio ſex dierum; quòd omnes homines rationales ſint progenies Adami, ab illo familiam ſuam ducentes; quòd ſit Providentia Dei ſuper res creatas, quòd item adhæreat rationalibus (*h.e. ſe communicet cum hominibus*): credo etiam Dei iram, amorem, miſericordiam, ſermonem, viſionem, revelationem Prophetis & viris ſanctis factam; denique, quòd Deus habitet inter eos qui accepti ipſi ſunt ex humano genere. Summa: Credo omnia quæ ſcripta ſunt in Lege & libris Iſraëlitarum, de quorum veritate nullus eſt dubitandi locus, eò quòd illa publicata, vel, publicè geſta, continuè conſervata & propagata, revelataque ſint in maxima hominum turba & frequentia. [Et [2.] in extremo ac fine illorum (*Reipublicæ & Eccleſiæ Judæorum*) incorporata (*incarnata*) eſt Deitas, tranſiens in uterum virginis cujuſdam è primariis inter Iſraëlitas, quæ genuit eum Hominem viſibiliter, Deum latenter, Prophetam miſſum viſibiliter, Deum miſſum occultè. Hicque fuit Meſſias, dictus Filius Dei, qui eſt Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, cujus Eſſentiam unicam eſſe credimus & fatemur. Licet enim ex verbis noſtris videatur, nos Trinitatem vel Tres Deos credere, credimus tamen unitatem. Habitatio au-

Paradiſum (*vitam æternam*). Utriſq; credere & fidem habere, ſana ratio non permittit.

אל גן עדן והאמן לשניהם זה דבר שלא יתכן אצל השכל ׃

[1.] לאדום Edomæi *h. e.* Chriſtiani. *Sic habet prima editio. In ſecunda editione, vitandi odii Chriſtianorum causâ, ſubſtitutum eſt* לְפָרַס Perſa, vel Perſia.

III. *Philoſophus*; In lege, *h. e. religione* Philoſophorum nihil habetur de occidendo (*hoc pacto*) homine: quia omnis illorum ſcopus verſatur circa Intellectum (*perficiendum*; *de actione & operibus non ſolliciti, quia non credunt, per opera ad finem ultimum perveniri*).

ג אמר הפילוסוף אין בדת הפולוסופי׳ הריגת אדם מפני שמגמתם השכל ׃

IV. *Coſri*; Et quænam res eſt, quæ juxta Philoſophos magis declinat à veritate, quàm fides illorum (*duorum populorum, Chriſt. & Iſmaelitarum*) quâ credunt, quòd Mundus ſit novus, & ſex dierum ſpacio (*à Deo*) creatus; quòd item Cauſa prima loquatur cum aliquo ex hominibus? Philoſophi enim Deum exaltant (*i. e. eximunt*) à cognitione & cura rerum particularium. Juxta actiones ergo, ſapientiam, veritatem, (*i. e. veritatis indagationem*) & ſtudia Philoſophorum, ipſis maximè competeret Prophetia, & apud eos quęrenda eſſet, propter ipſorum perpetuam rerum ſpiritualium meditationem, de ipſis mirabilia, tremenda, glorioſa & magnifica quæq; prædicanda eſſent. Atqui experientiâ videmus, Somnia divina & veracia contingere iis, qui neq; ſapientiæ ſunt ſtudioſi, neque purificationis animæ; illis verò nequaquam. Hoc itaque nos docet, Res Divinas aliud habere myſterium, quàm id, quòd tu, Philoſophe, propoſuiſti.

ד אמר הכוזרי ואי זה דבר שהוא נוטה מן האמת אצל הפילוסופי׳ גדול מאמונתם שהעולם חדש ושהוא נברא בששת ימי׳ ושהסב׳ הראשונ׳ מדברת עם אחד מבני אדם עם הרוממות שמרוממין אותו הפילוסופים מידיעת החלקיות ועם זה היה ראוי כפי מעשה הפילוסופים וחכמתם ו ואמתתם והשתדלותם ש שתהיה הנבואה ידועה בהם ונמצאת ביניה׳ מפני הדבקם ברוחניות ושיסופר עליהם נפלאות ונוראות וכבוד וגדולה ואנחנו רואים החלומות הנאמני׳ למי שלא התעסק בחכמה ולא בזכוך נפשו ונמצא הפך זה במי שטרח בה וזה מורה כי יש לדבר האלהי סוד אחר זולת מה שזכרת אתה הפילוסוף ׃

Poſthæc ergo dixit Coſri in corde ſuo, Interrogabo Edomæum, (*h. e. Chriſtianum*) & *Iſmaëlitam*: nam apud alterutrum horum duorũ ſine dubio erit Actio illa Deo grata & accepta:

אחר כך אמר הכוזרי בלבו אשאל אדום וישמעאל כי אחד משני המעשי׳ הוא הנרצה מאין ספק אבל ה

Ad Ju-

Historia sua, scribente; מתוגרמה הם עשרת משפחות מהם כוזר ופצינך וכו' Ex Thogarma fuerunt decem familiæ, è quibus כוזר, פצינך. *Ego verò in meo Josepho Latino ista verba, vel eis similia, non reperio. R. Abraham Hispanus filius R. Chijæ in Sphara suâ, portâ primâ cap. 6. in Climate sexto versus Orientem, ponit* כוזר, *per quam Munsterus putat intelligi Scythiam exteriorem. Sic pro Regione aliqua videtur sumi infrà §. 100. & par. 2. §. 1.*

[7.] R. Jehuda, ex libro חשב האפוד adducit, ibi citari ex ספר תולדות החכמים *Libro Generationum sapientum*, juxta illorum sententiam, Hermem seu Hermetem esse Enochum antiquum, qui varias Leges reliquerit, juxta consuetudines Deorum terrarum, & fixerit festum in principiis Mensium juxta phasin Lunæ: & perfectionem ejus celebrem fuisse in diebus illis, maximè in Sapientia Divina, (Theologia); unde de eo dicatur; *Et ambulavit Henoch cum Deo &c.*

[8.] וְקֵירוּב Et accommodationem, *locutio concisa, quod plenius effertur*, וְקֵירוּב לְשִׂכְלֵנוּ Et accommodationem ad intellectum nostrum.

אמר הכוזרי רואה אני כ
דבריך נכוחים ומספיקי' אך
אינם מפיקי' לשאלתי מפני
שאני יודע בעצמי כי נפשי זכה
ומעשי ישרים לרצון הבורא
ועם כל זה היתה תשובתי
כי המעשה הזה איננו נרצה
אף על פי שהכונה רצויה
ואין ספק שיש מעשה שהוא
נרצה בעצמותו לא כפי
המחשבות ואם איננו כן
מה לאדום ולישמעאל שחלקו
היישוב נלחמים זה בזה
וכל אחד מהם זכה נפשו
וכונתו לאלהים ונבדל ונפרש
וצם ומתפלל והולך ומגמתו
להרוג את חבירו והוא
מאמין שהריגתו צדקה ג
גדולה וקורבה אל הבורא
ית' וכל אחד מאמין כי הליכתו

II. *Cosri*: Video ego verba tua esse recta & plausibilia: sed non satisfaciunt petitioni meæ. Ego enim ipsemet novi, quòd anima mea pura, (*cum intentione pura & recta*) & opera mea recta, sint in beneplacitum, *h.e. grata & accepta*, Creatori; & tamen Responsum mihi fuit (*in somnio*); Hoc opus non esse ei gratum, quamvis intentio grata sit. Nullum itaq; dubium est, quin aliquod sit Opus, quod in se & per se gratum & acceptum ei sit, non secundum ratiocinationem vel opinionem nostram. Nam si non ita esset, ut quid Ismaelitæ & [1.] Christiani, qui orbem totum quasi inter se diviserunt, ita inter se pugnarent (*hujus rei causâ*)? Utriq; (opinione suâ) purificant animam suam, intentionem suam dirigunt ad Deum, abstrahunt & separant se (*à peccatis, & actionibus inhonestis ac turpibus*) jejunant, orant; imò unus alterum studet interficere, credens, cædem quam perpetrat, justitiam esse magnam, & medium ad Deum appropinquandi: utrique etiam credunt, se consequuturos

אל גן

fidant, & obediant; vel sume doctrinam Legum Intellectualium prout eam Philosophi conscripserunt, proponeq; tibi pro scopo & fine, Animæ tuae puritatem: Summa, Quære puritatem cordis, quacunq; ratione tibi commodissimum & rectissimum videtur, postéaquam consequutus es intelligentiam Artium & disciplinarum veram, & voti tui compos fies, ut adhæreas vel uniaris Intellectui agenti; quinimò fieri potest, ut te quoque prophetare, futuraq; scire faciat, per Somnia vera, & Visiones fidas ac certas.

עליך ושימעי׳ אליך או קח לך לדרת הנימוסי׳ השכליי׳ אשר חברו הפילוסופים ושים מגמתך וכונתך זוך נפשך וכללו של דבר בקש זוך הלב באי זו אופן שיתכן לך אחרי אשר תבין כללי החכמו׳ על אמתת׳ ואז תגיע אל בקשתך ר״ל הדב׳ ברוחני ר״ל השכל הפועל ו ואפש׳ שינבא אותך ויודיעך העתידות בחלומו׳ אמתיים ומראות נאמנות׃

NOTÆ.

[1.] *Sic in utraq, editione hic Author vocatur Jehudah* Filius Saul Aben Tybbon. *Sed in Schalschelet hakkabbala, Jehuda* Filius שמואל Samuelis. *R. Jehuda Muscatus in Præfatione hujus libri scribit:* Translator iste est unus è præstantissimis Interpretibus, qui etiam transtulit librum *Chóvas hallevávos*; & fuit Pater R. Samuelis Abben Tybbon, qui transtulit librum *More hannevóchim.* Itaq; in Schalschéleth שמואל vitiosè est pro שאול.

[2.] *Hæc verba malè omissa sunt in prima editione. Nam verba, quæ sequuntur, non sunt istius Sauli Aben Tybbon, sed ejus qui linguâ Arabicâ librum conscripsit, R. Jehudah Hallévi.*

[3.] חוץ מהנוצרים Exceptis Christianis.] *Hæc verba non habentur in prima editione, sed in secunda. Unde videntur addita, ad vitandam suspicionem, quasi & contra Christianos hæc disputatio esset directa. Interim verum est, illum ex professo Christianos in hac Disputatione non attingere, nisi quòd ab initio in seq. eorum mentionem faciat.*

[4.] וְעַל הַמִּינִים Contra Hæreticos.] *Hic volunt, illum intelligere sectarios Judæorum, Karraitas, Sadduceos, & Baithoseos, Legem Oralem & Traditiones omnes rejicientes, pro quarum αὐθεντίᾳ & necessitate acriter disputat.*

[5.] חָבֵר *Socii.*] De hac voce vide Lexicon Talmudicum. Hicautem Socius fuit vocatus R. Isaac Sangari. Vide Tractatum meum de Punctis par. 2. cap. 4.

[6.] מלך כוזר Regem Cosar] *Ego puto esse nomen viri* Cosroes, *quod Persicorum Regum olim fuit. Jehudah Muscatus vult nomen esse terræ, q. d.* apud Regem terræ Cosar, *& adducit authoritatem ex Josepho, ab initio*

Historiæ

והשכל ההוא הפועל דבר אחד ולא יחוש לכליון גופו ואיבריו מפני ששב הוא ואותו דבר אחד ונחה נפשו בחיים מפני ששב נפשו בכת הרמס ואסקלביוס וסקראט ואפלטון ואריסטו כי הוא והם וכל מי שעלה אל מדריגת׳ והשכל הפועל דבר אחד עומד לעד וזהו אשר יכונה ברצון האלהים על דרך העברה או על דרך הקירוב ׃ רדפהו ובקש ידיעת אמיתת הדברי׳ עד שישוב שכלך פועל לא נפעל והדבק בדרכי הצדיקים במדות ובמעשים כי הם עזר בציור האמת ודבקות הלמידה וההדמות לשכל ההוא הפועל ותכף לזה תעלה בידך מדרת ההסתפקות והשפלות והכניעה וכל מדה מעולה עם ההגדלה שמרוממים לסבה הראשונה לא כדי שיחנן רצונו ולא להסיר מעליך קצפו אבל בעבור ההדמות אל השכל הפועל בבחירת האמת וספור כל דבר במה שהוא ראוי לו ודעתו כאשר הוא ואלה הם ממדות השכל וכאשר תהיה על התכונה הזאת מן האמונה אל תחוש על אי זה תורה תהיה ובאי זה דת ואי זה מעשה ובאי זה דבור ובאי זה לשון אתה או בדה לעצמך דת לעניין הכניעה ולרומם ולשבח ולהנהגת מדותיך וביתיך ואנשי מדינתך אם הם סומכים

hominis perfecti, atque Intellectus agens fiunt unum; neque curat, licet Corpus & membra sua consumantur, quia Ipse & illa res unum sunt, animaque ejus requiescit in vita, eò quòd adjungatur cætui vel classi [7.] Hermetis, Æsculapii, Socratis, Platonis, & Aristotelis: Ille enim, & quicunq; ad gradum illorum pervenerunt, cum Intellectu agente unum sunt, perstantes in æternum. Atque hoc est quod nominatur *Benevolentia Dei* per translationem & [8.] accommodationem ad capacitatem Intellectus nostri. Ad hunc ergo gradum contende, & quære scientiam rerum verum, donec Intellectus tuus sit Agens, non Patiens, adhære viis justorum in Virtutibus (habitualibus) & Actionibus (honestis); hæc enim juvant conceptus veritatis, ut & assiduum studiũ, & conformationem cum Intellectu agente; (quod si feceris) statim ascendet in manum tuam, h. e. consequeris Ἀυταρκείαν, Humilitatem, omnemq; adeò Virtutem laudabilem & eximiam, & celebrabis unà cum illis Causam primam; non ut vel promerearis Ejus benevolentiam, vel Iram à te avertas, sed ut assimileris Intellectui agenti in probatione veritatis (h. e. *in vera cognitione cujusq; rei*) deq; re quavis disseras, prout ei est conveniens & sese habet, quæ sunt dotes Intellectus. In hac Fidei qualitate ubi fueris, perinde tibi esto, in quacunq; Lege seu religione fueris, in quibuscunque actionibus, in quacunque oratione aut lingua fueris; vel tibi ipsi forma religionem, quâ exciteris ad Humilitatem, ad Dei laudem & gloriam, & ad regendos mores tuos, domesticorum tuorum, & regionis tuæ; siquidem ipsi tibi

nem; quamvis illa perfectio adhuc sit in potentia, & opus habeat ut educatur in actum institutione & doctrinâ, donec appareat Qualitas illa quam habet seu in perfectione, seu in imperfectione (h. e. *sive major, sive minor, prout Gradus sunt illorum*): & horum qui intermedium obtinent gradum, infinitus est numerus: *Perfecto* autem Lux quædam Divina adhæret, quæ vocatur Intellectus agens vel practicus, cui Intellectus ejus passivus adhæret per modum unitionis arctissimæ, ita ut nulla videatur differentia inter Virum illum, & Intellectum agentem, omniaque illius membra una sint, neque applicant se nisi ad actiones perfectissimas, temporibus commodissimis, & ad res optimas; prorsus ac si omnia ejus membra organa essent Intellectus agentis, non Intellectus materialis passivi; & cùm antea illis (*membris*) usus esset tantùm in potentia, ante perfectionem consequutam, aliquando peccans, sæpiùs aberrans, nunc continuò benè agit. Atque hic Gradus summus est, ad quem pertingere, quemque sperare potest homo perfectus, quo, posteaquam anima ejus purificata est à dubitationibus, intelligit scientias in veritate sua, Angelis similis redditur, Angelicamque quasi in naturam convertitur, à corporeitate omni abstractam; estque Gradus Intellectus agentis, qui est Angelus, cujus gradus est inferior Angelo qui præfectus est Orbi Lunæ, & sunt ambo Intelligentiæ à materia abstractæ, æternæ unà cum Causa prima, neque unquam consumptionem vel interitum metuendum habent: & Anima

השלמות הזה בכח צריך
בהוצאתו לידי מעשה אל למוד
ומוסר עד שתראה התכונה על
הענין אשר הוכנה לו מן
שלמות וחסרון ואמצעיים אין
להם תכלית והשלם ידבק בו
מן המין האלקי אור שהוא
נקרא השכל הפועל ידבק בו
שכלו הנפעל דבקות ה
התאחדות עד שיראה האיש
ההוא והשכל הפועל אין ביניה'
שנוי וישובו כל כליו אחדים
ר'ל איברי האיש ההוא ולא
ישתמשו כולם אלא במעשים
היותר שלמים ובעתים היותר
נכונים ובטוב שבעניינים
וכאלו כל כליו הם כלים
לשכל הפועל לא לשכל ההיולי
הנפעל שהיה בתחלה משתמש
בהם טרם הוצאתו לידי
שלמות בכח והיה מטיב פעם
וחוטא פעמים וזה מטיב
תמיד : והמדרגה הזאת היא
תכלית ההגעה המקווה לאד'
השלם אחרי אשר תשוב נפשו
מטהרה מן הספיקות מבינה
החכמות על אמתתם ותשוב
כאלו היא מלאך ותשוב גם
במדה המלאכותית הנפרדת
מן הגופות והיא מדרגת
השכל הפועל והוא מלאך
מדרגתו למטה מן המלאך
הממונה בגלגל הירח והם
שכלים מופשטים מחומרים
קדומים עם הסבה הראשונ'
ואינם יראים הכליון לעולם
ותשוב נפש האדם השלם

hominis

תפלתך ויראה תנועותיך ואם יאמרו הפילוסופים שהוא בראך הם אומרים זה על דרך העברה מפני שהוא עלת העלות בבריאת כל נברא לא מפני שהוא בכונה מאתו ולא ברא מעול׳ אדם כי העולם קדמון ולא סר האדם נולד מאדם שקדמו מתרכבו׳ בו צורות ומזגים ומדות מאביו ומאמו ושאר קרוביו ואיכות מן האוירים והארצות והמזונו׳ והמימות עם כחות הגלגלי׳ והמזלו׳ והזוילים בערכים ההוים מהם והכל שב אל הסבה הראשונה לא בעבור כונה ממנה אבל הוא אצילו׳ נאצלת ממנה סבה שנית ואחר כן שלישית ורביעית והדבקו הסבות והמסובבות ו והשתלשלו כאשר אתה רואה אותם והדבקו׳ קדמון כאש׳ הסבה הראשונה קדמונית אין לה תחלה ולכל איש מאישי העולם סבות שבהם יגמר כפי ההרכבות והאיכות ויש איש שנשלמו סבותיו ובא שלם ואיש שחסרו סבותיו ובא חסר ככושי אשר לא הוכן ליותר מקבול צורת האדם והדבור בתכלית החסרון והפילוסוף אשר לו נתכנו תכונות יקבל בהם המעלות המדותיות והמדעיות והמעשיות ולא חסר מאומה מן השלמות אבל

nedum ut audiat Orationem tuam, aut videat motus tuos. Quod ſi Philoſophi dicant, Ipſum creaſſe te; dicunt id per Translationem, quia ipſe eſt Cauſa Cauſarum omnium rerum creatarum, non quòd unaquæq; ſit intentionaliter ab ipſo. Imò Ille à ſæculo nullum creavit hominem; Mundus enim eſt ęternus, neq; unquàm ullus homo, non ab alio præcedente prognatus, extitit: Compoſitio formarum, temperamentorum, & morum, originem ducit à Patre & Matre, cæteriſque propinquis ſuis, & Qualitates, ab aëre, terra vel regione, & cibis atque aquis, ut & à Virtutibus Orbium cœleſtium (ſeptem Planetarum) ſignorum Zodiaci, cæterarumque ſtellarum, pro illarum poſitione & rerum generatarum conditione: Omnia tamen referuntur ad Cauſam primam, non ratione Intentionis illius; ſed propter Emanationem, quâ Cauſa ſecunda ab Ipſo emanat, ut & tertia, quarta &c. Et hoc pacto cohærent Cauſſę & Cauſſata, & concatenata ſunt inter ſe prout illa vides, hæcque cohærentia eſt æterna, quemadmodum Cauſa prima æterna eſt, nullumque principium habet: Individua ſingula in hoc mundo cauſas habent, per quas perficiantur quoad compoſitiones & qualitates. Sic eſt Individuum, cujus cauſæ ſunt perfectę, unde & ipſum perfectum prodit; aliud, cujus cauſæ ſunt imperfectæ, unde & illud imperfectum fit; Sic, Verbi gratiâ, *Aethiops* ad nihil aliud eſt aptus, quàm ad receptionem Formæ humanæ, & Sermonis, cúm ſumma imperfectione: *Philoſophus*, in quo omnes qualitates aptè ſunt diſpoſitæ, per illas recipit Virtutes morales, ſcientificas, & practicas, nec quicquam ei deeſt ad perfectio-

est Creatori, sed opera tua non sunt accepta. Adeò autem devotus & assiduus fuit in Religione Cosaritica, ut ipsemet serviret & vacaret Cultui Templi & oblationibus, idq; corde integro & syncero. Quoticscunq; autem & quandocunq; occupabatur actionibus illis, veniebat Angelus ad eum noctu dicens; *Intentio tua accepta est, sed opus tuum non est acceptum.* Quæ res occasionem ipsi præbuit, in Veritatem fidei & religionis inquirendi, ut Judæus tandem fieret & ipse, & multus populus Cosariticus cum ipso. Inter rationes enim & argumenta Socii Judaici talia erant, in quibus animus ejus acquievit, quibusq; mens ipsius assensum præbuit. Visum itaq; mihi est res illas, prout gestæ sunt, describere, Qui sapientes sunt, advertent & intelligent.

Historia ita refertur; Cùm *Rex Cosar* in somnio suo vidisset, Intentionem quidem suam Creatori gratam esse, sed Opus ipsius nequaquam; atque in somnio suo etiam jussus fuisset inquirere in Actionem illam quæ Deo grata esset, *Philosophum* quendam clarum & celebrem illo tempore rogavit de Fide sua, quidnam sc. ipse crederet! Hic *Philosophus* respondit ipsi; Apud Creatorem neq; est Benevolentia, neq; Odium: Ille enim exemptus est ab omni voluntate & intentione: Nam Intentio docet de imperfectione Intendentis, & Consummatio Intentionis est ejus Perfectio, ut dum nondum ea perfecta est, ipse sit imperfectus. Sic exemptus est, juxta Philosophos, à Cognitione particularium circumstantiarum ipsarum rerum, quia illæ mutantur; in Deum autem nulla cadit mutatio, & Deus Te (*ut individuum singulare*) non cognoscit, multò minùs Intentionem & Actiones tuas, nedum

רצוי' והוא היה משתדל מאד בתורת כוזר עד שהיה משמש בעבודת ההיכל והקרבנות בעצמו בלב שלם וכל אשר היה משתדל במעשים ההם היה המלאך בא אליו בלילה ואמר לו כונתך רצויה ומעשיך אינם רצויים וגרם לו זה לחקור על האמונות והדתות והתיהד בסוף הוא ועם רב מהכוזרים והיו מטענות החבר מה ש שנתיישבה נפשו עליהם והסכימו לדעתו וראיתי לכתוב הדברי' ההם כאשר נפלו ו והמשכילים יבינו ׃

אמרו כי כאשר ראה המלך כוזר בחלומו כי כונתו רצויה אצל הבורא אבל מעשהו איננו נרצה וצוהו בחלום לבקש המעשה הנרצה אצל הבורא שאל פילוסוף אחד שהיה בדורו על אמונתו ואמר לו הפילוסוף אין אצל הבורא רצון ולא שנאה כי הוא נעלה מכל החפצים ומכל הכונות כי הכונה מורה על חסרון המכוין וכי השלמת כונתו שלמו' לו ובעוד שלא תשלם הוא חסר וכן הוא נעלה אצל הפילוסופים מידיעת חלקי הדברים מפני שהם משתנים ואין בידיעת הבורא שנוי והוא איננו יודע אותך כל שכן שידע כונתך ומעשיך וכל שכן שישמע ת

C O S R I

PARS PRIMA.

אמר יהודה בן שאול זל
אמר המחבר

Dicit Jehudah Filius [1.] *Saulis Aben Tybbon*; [2.] *dicit Author* (i.e. R. Jehudah Hallévi:)

6 שאול שאלו אותי על מה שיש אתי מן הטענות והתשובות על החולקי' עלינו מן הפילוסופי' ואנשי התורות חוץ מהנוצרים ועל המיני' החולקים על המון ישראל וזכרתי מה ששמעתיו כבר מטענו' החבר אשר היה אצל מלך כוזר הנכנס בדת היהודים היום כארבע מאות שנה כאשר נזכר ונודע בספרי דברי הימים כי נשנה עליו חלום פעמי' רבות כאלו מלאך מדבר עמו ואומר לו בונתך רצויה אצל הבורא אבל מעשיך אינם

I. Cùm sæpenumero ex me quæsitum esset, quænam Argumenta & Responsiones haberem contra dissentientes à nobis ex Philosophis, & variarum Religionum hominibus, [3.] exceptis Christianis; contra [4.] Hæreticos item nostros, à communi ac recepta Judæorum religione deflectentes, subiit animum quod olim audiveram de Rationibus & Argumentis [5.] *Socii*, h. e. *Sapientis cujusdam Doctoris Judaici*, qui agebat apud *Regem* [6.] *Cosar*, qui annis abhinc quadringentis amplexus est Religionem nostram, prout memoriæ proditum, & notum est ex Annalibus & Historiis. Huic Regi sæpiùs iteratum fuit somnium, ac si Angelus cum ipso loqueretur, & ad eum diceret; *Intentio tua grata & accepta*

SUMMA PRIVILEGII
S. Romani Imperii VICARII.

CAROLI LUDOVICI, Dei gratiâ, Comitis Palatini Rheni, S.R.I. Archithesaurarii & Electoris, ejusdemq; in partibus Rheni, Sueviæ, & Juris Franconici, Provisoris & Vicarii, Ducis Bavariæ, Privilegio cautum est, ne quis ea, seu Propria, seu Paterna Opera, quæ JOHANNES BUXTORFIUS Filius, S. Theologiæ & Linguæ Hebrææ in Academia Basiliensi Professor, suis Sumptibus, vel de novo editurus, vel suo studio & labore recensita, locupletata, aucta, notis illustrata, vel quacunque ratione emendata, recusurus est; ullo modo, sive collectim, sive divisim, intra spacium viginti annorum, à prima editionis die cujusque Operis computandorum, in S. Rom. Imp. imitari, interpolare, transformare vel recudere, aut alii recudenda dare, vel etiam alibi impressa vendere, distrahere, clàm palàm, citra prædicti JOHANNIS BUXTORFII, vel Hæredum ipsius, & jus vel causam ab eo habentium, voluntatem & consensum specialem, præsumat, sub pœna amissionis Librorum illorum, & mulcta Decem marcarum auri, partim fisco Imperiali, fraudis vindici, partim dicto Impetranti, pendendâ; prout latùs in Originali habetur, Dato Heidelbergæ 12, die Novembris, Anno 1657.

inſerui, quandoq;, ſi prolixiores fuerunt, paragraphis ſuis ſeparatim ſubjunxi. Fateor quædam occurriſſe loca, quæ non ſolùm mihi ἄπορα prorsùs & inexplicabilia fuerunt, ſed & ipſi Muſcato, hujus libri commentatori Hebræo crucem fixerunt; maximè parte ſecundâ, ubi de Linguâ Hebræa agit, & Grammaticalia quædam tractat, ad ſui, quo vivebat, ſæculi genium & ſtylum accommodata, nobis hodiè minùs explorata. Sic in Philoſophicis terminos ſuos peculiares quandoq; habet, qui alicubi difficultatem & ambiguitatem pepererunt. De pleriq; autem hujusmodi locis paſſim monui. Si non ubiq; ſcopum attigi, qui intelligit, quantam difficultatem habeat, Scripta ex Arabica lingua in Hebræam transfuſa, rurſus in aliam convertere, facilè mihi veniam dabit. Hanc difficultatem auxit rerum contentarum profunditas & maxima varietas, quæ Interpretem requirunt non tantùm Linguæ peritum, ſed & in omni penè ſcibili exercitatum & ſubactum. Quæ enim eſt ſcientia, quam ille hîc non attingat? Quis verò eſt qui in omnibus perfectus eſſe queat? Memor etiam erit benignus Lector, quod ſuprà diximus, quædam loca eſſe, quæ rectè forſan ab Interprete Hebræo verſa, à librariis & ſcribis ſeu ſciolis, ſeu imperitis, corrupta ad nos pervenerunt. Quæ non aliunde meliùs, quàm ex Originali Arabico poſſent reſtitui, ſi quis eo potiri, & ſimul uti, poſſet. Epimetri loco, ſub finem, ad loca quædam ulterius illuſtranda, Diſſertationes aliquot Rabbinicas adjeci, Lectori ſpero non ingratas, nec inutiles futuras; veluti; Quam ob cauſam Hebræi Romanos ſeu Chriſtianos *Edomæos* vocent? De Lepra Veſtimentorum & Ædium: De Poeſi veteri Hebraica & Sacra, ex variis Authoribus collectanea: De Principii Anni apud Hebræos, & Novilunii conſecratione, contra Karraitas. *Ἐπινίκιον verò his nullam adjeci, quia id hac vice nec temporis, nec valetudinis, nec aliarum occupationū ratio mihi permiſit. Ne quid ſtudii deſideretur, ſubjuncti ſunt Indices, tùm locorum Scripturæ allegatorum & illuſtratorum, tùm etiam Rerum præcipuarum. Rabbiniſmi ſtudioſi, qui Verſionem cum Hebræo conferre non pigrabuntur, haud exiguam inde utilitatem reportabunt, maximè ad Philoſophica Hebræorum Scripta tantò faciliùs intelligenda, quæ utplurimùm ſunt difficillima. Horum profectibus ut hac quoq; vice conſulere, Hebraiſmi ſtudium promovere, de omnibus benè mereri, unicè nobis fuit propoſitum: ita ut conatibus & laboribus noſtris benignè boni quiq; faveant, & quæ noſtra tenuitas præſtare potuit, æqui boniq; conſulant, opto; Deum ſimul rogans, ut omnia noſtra ſtudia vergant ad Nominis ipſius gloriam, Eccleſiæ ædificationem, & noſtram ſalutem! Amen.*

FINIS.

SUMMA

umbilico ejusafferet liber inæstimabilis & incomparabilis, cui similis in nulla unquam natione ad hunc usq; diem est compositus, cujus nomen, ex Lege desumptum, est מורה הנבוכים *Doctor perplexorum* (*Exo.* 14. 13.) cujus Author, corona & ornamentum Doctorum Legis & Sapientiæ, אחרון הגאונים בזמן ראשם בחשיבות Geonæorum ultimus tempore, dignitate primus, Rabbi Moses ben Majemon. Hujus lectio necesse est ut posteriore loco fiat, quia ipsemet dixit, *Verba sua non esse nisi pro iis, qui Philosophiâ jam sunt imbuti*: quod etiam deprehendet ex profunditate quæstionum, & gemmis sententiarum ejus, is qui intellectu claro eum legerit. In eo enim libro summâ diligentiâ conatus est ita stabilire fundamenta Legis Divinæ, prout dictitat ratio & inquisitio intellectualis. *Hactenus ille.*

Cæterùm, non negandum, vel dissimulandum, multa in his occurrere, quæ Judaicam superstitionem & errorem redolent. Eos scopulos autem prudens & eruditus Lector facilè poterit observare, & declinare.

Quod ad Editionem & recensionem *attinet, usus sum ad eam duobus exemplaribus, quorum prius sine ullis Commentariis, impressum est Venetiis, Anno Jud.* 307. *Christi* 1547. *alterum cum Commentario R. Jehuda Muscati, Venet. Anno* 1594. *inter quæ, si qua notatu digna differentia quandoq; occurrit, eam notavimus. Antiquius exemplar aliquoties nonnulla suppeditavit, quæ in recentiori cautè sunt vel omissa vel castigata: quæ etiam plerumq; monuimus. In altero subinde ex diversis codicibus variæ annotatæ sunt lectiones, è quibus eas plerumq; sum amplexus & expressi, quæ sensui videbantur accommodatissimæ. Imitatus hac in parte Muscatum, qui ipse de se scribit, se antiquius exemplar impressum sequutum esse, aliquando alios etiam codices contulisse, quandoq;, sed rariùs, proprio judicio usum, quædam restituisse, maximè ubi errata Typographica & librariorum irrepsisse animadverterit.*

In vertendo *eam studui observare rationem, ut, medium tenendo, neq; à verborum proprietate & seriè nimiùm recederem, neq; etiam pressè nimiùm illis adhærerem & insisterem, sed ita singula, quoad fieri potuit, exprimerem, ut & Authoris mentem Lector intelligere, & ectypi cum archetypo convenientiam agnoscere & invenire possit. Itaq; elegantiam Linguæ Latinæ nemo hic quæret, neq; eam neglectam culpabit. Satis in his præstat, qui fideliter genuinum rerum & verborum sensum altâ linguâ exhibet. Quæ nimis breviter & concisè ab Authore dicta videbantur, paraphrasi paulò latiore explicanda duxi, quæ vel obscuriora, vel difficiliora, ea Notis meis illustrare & clariora reddere sum conatus. Eas quandoq; textui ipsi parentheticè, compendii causâ, distincto tamen charactere,*

inserui,

malignos Sophistas repulisse, qui, tanquam muscæ morientes, omnem unguenti quantumvis pretiosi suavitatem perdunt.

Disputationem autem suam dirigit potissimùm, primò *contra* Philophos gentiles & infideles; *quia eo tempore sicut inter Christianos, ita etiam inter Arabes, & quosdam etiam Judæos, Philosophiæ Scholasticæ studium maximè viguit, ut neglectâ & posthabitâ Scripturâ, omnia dogmata conati sint ratiocinationibus humanis probare & confirmare; docens, longè firmiores demonstrationes ex Scriptura & Lege Dei, quàm Ratione humanâ peti. Et hac occasione multa habet de dogmatibus & fundamentis* Loquentium, *celebris inter Arabes Philosophorum secta.* Deinde *ex professo agit etiam contra* Karraitas, *Judæorum sectarios, qui Traditiones Rabbinorum omnes, quæ sub specioso* Legis oralis *nomine venditantur, rejiciebant, illarum αὐθεντίαν, divinam originem, & propagationem, magno nisu asserens & defendens; horum dogmata, eorumq; incertitudinem & imperitiam vellicans & refutans.*

Hinc Ephodeus in Præfatione Operis sui Grammatici ἀνεκδότου, iis, qui Philosophiæ studio se cupiunt addicere, suadet, ut prophylactici & antidoti loco priùs legant duos hos libros, More hannevóchim Majemonidis, *&* Cosri R. Jehúdæ Levitæ, *quo ex illis contra Sophismata & Seductiones Philosophorum præmuniantur:* Quod si, *inquit*, quis desiderii vehementioris, & concupiscentiæ humanæ vi victus, velit aggredi studium aliarum quoque scientiarum, Naturalium præsertim seu Physicarum, & Methaphysicarum Philosophi Græci (*Aristotelis*) hicque morbus apud ipsum invalescat, ut sanari aliter nequeat; ei, ad evitandum omne periculum, & ne hoc ipsum in perniciosos labyrinthos præcipitet, atque adeò in perditionem ipsam, præscribam hîc remedium pro morbo ejus, & consilium saluberrimum suggeram; ut scilicet ante omnia præparationis loco præmittat lectionem eximii libri, quem composuit vir sapientissimus & excellentissimus R. Jehúdah Levita, in quo ad Regis Cosaræorum objectiones ex Aristotele depromptas & fundamentis Legis oppositas, respondet. Illic enim appositissimas, verissimas, & solidissimas adducit rationes pro stabiliendis fundamentis Legis Divinæ, ut nō opus sit habiturus ipsemet ulteriori inquisitione & operoso studio: simul etiam tutus erit, מהסתכן בשורש הרוש והלענה הפורה בפרדס חכמותיהם עם פרי מגדיהם כפריהם ונרדיהם ne periculum ipsi creetur à Radice venenata & amara, quæ efflorescit è horto Sapientiæ ipsorum, & unà succrescit cum pretiosis fructibus & floribus illorum. Deinde, præmissâ præservativæ loco hac medicinâ, confirmationem

בו טפת דיו כחרדל ישבו עליה שבעה נקיים בדעת צלולה נכונה ומיושבת · וכל היד המרבה לבדוק משובחת *h.e.* Diligenter attende ad verba ejus: nam lingua (*h.e. phrasis & stylus ejus*) est sicut stylus scribæ velocis, qui nullam atramenti guttam sine necessitate effundit, ut dici ei possit; *Quid sibi vult ista gutta?* Sed examinat & explorat unamquamq;, ceu scriptor accuratissimus & excellentissimus attendens, ne vel verbum aliquod linguâ sua ingeminet, ob quod carpi & reprehendi possit de verbis otiosis & superfluis. Sic enim prudenter apud se constituit, simplicissimo uti stylo, ne multitudine verborũ & orationis tautologiæ & σπερμολογίας insimulari possit, & verba ejus fiant prophana ac communia. Quo commoniti Lectores esse debent, ut, si vel minimam guttulam atramenti, instar grani sinapis, in eo videant, super ea sedeant, & animo sereno atq; attento illam examinent. Et omnis manus, quæ operam dabit sedulæ explorationi, laudabitur.

Agitur in eo de Deo, ejus Existentia, Nominibus, & Attributis: De Creatione mundi: De Angelis: De Lege Dei, seu Sacra Scriptura, ejusq; Divina authoritate; De Traditionibus seu Lege orali, ejusq; origine & propagatione: De Providentia Dei tùm generali, tùm speciali: de Decretis Dei: de Libero Arbitrio: De Resurrectione & Vita æterna: De Cultu Dei in genere & in specie, de Precatione: de Idololatria, & aliis. His accedunt varia de Apparitionibus Divinis, de Gloria Dei inter Israëlitas olim habitante, quæ שְׁכִינָה *vulgò dicitur; Authori nostro frequenter* עִנְיָן אֱלֹהִי Res Divina: *de Judaici populi privilegiis & prærogativis præ aliis populis; de magna illorum olim Sapientiâ, non solùm Divinâ, ex revelatione Dei, sed & Humanâ in omnibus scientiis artibus & disciplinis: de dignitate & præstantia Terræ Canaan, ipsis à Deo datæ; de nobilitate & præstantia Linguæ Hebrææ, quâ usi fuerunt; de Musica & Poesi sacra; de Anima ejusq; natura, immortalitate, & facultatibus; de Prophetia & prophetis; & alia innumera. In his omnibus simul plurimorũ habentur locorum Scripturæ expositiones. Summa: vix quicquam ad Hebræorum ritus & dogmata spectans occurrit, quod non in hac disputatione aliquâ saltem ratione attingatur. Cabalisticæ etiam doctrinæ mysteria & arcana pandit ex libro* Jezirah. *Unde Joh. Reuchlinus de Arte Cabalistica libro primo, hunc ad Cabalisticos authores retulit, ita de eo scribens:* Exstat demùm liber elegantissimus in Cabala, adversum Philosophastros, nomine *Alkozer* more Arabico (*Al* articulus est Arabicus), quem composuit R. Juda Levi, cujus hæc sunt verba: כי אין קבלה טובה אלא עם הלב טוב id est, *Quòd non sit Cabala bona nisi cum corde bono.* Ubi plurimùm visus est sapienter à tam sancta contemplatione

malignos

rit, & sensus aljenos induxerit. *Alioquin hic R. Jehudah Aben Tybbon tum ab utriusq; linguæ peritia, & exacta Philosophiæ & Theologiæ cognitione, tum à plurium aliorum librorum Arabicorum erudita & fideli Versione, paßim celebratur. Habetur & alia Versio cujusdam Jehudæ ben Kardanielis, cujus meminit R. Asarias in Meor Enájim & ex ea locum quendam restituit par. 2. §. 57. ut ibi à nobis notatum. Hanc verò non ita esse perfectam, ut priorem, scribitur in Schalschelet hakkabálasol. 39. col. 2.*

Quàm benè autem, & an ubiq; Authoris mentem hîc vel assequutus sit, vel expresserit, non habeo dicere, qui Arabicum nunquam vidi, nec, si vidissem, intellexissem. R. Asarias in Meor enájim cap. 36. existimat, illum non ubiq; rem acu tetigisse. Idem Constantinopoli ad me olim scripsit R. Jacob Romanus, qui Arabicum exemplar habuit, & editionem ejus trilinguem, Arabicam, Hebræam, Latinam, tùm moliebatur. Fieri etiam potest, ut, quod in aliis veteribus monumentis frequens, partim librariorum imperitiâ & incuriâ, partim sciolorum audaciâ, hinc inde quædam longitudine temporis sint depravata & corrupta. Varias enim Manuscriptorum exemplarium lectiones paßim notat & observat R. Jebudah Muscatus.

Porrò Argumentum libri est, Regi huic gentili, in veram Religionem & Cultum Deo placentem inquirenti, ostendere & persuadere, Deum Israelitarum esse verum Deum, Cæli, Terræ, & omnium quæ his continentur, Creatorem, Conservatorem & Gubernatorem. Ab hoc vero Deo illos Legem suam accepisse, & modum quo coli velit. Neq; enim alium Cultum *Deo placere posse, quàm eum qui fiat secundum ejus voluntatem & præceptum. Legem autem intelligit, ex Judæorum principio, tam Scriptam, quàm Oralem: quia sine posteriori, & ejus authoritate Divinâ, Judæorum cultus, quem Regi persuadere voluit, subsistere non posset.*

Hac occasione ergo præcipui Articuli Judaicæ Religionis hîc exponuntur, variæ etiam Digreßiones aliæ Theologicæ, Philosophicæ, Philologicæ, Cabalisticæ &c. instituuntur, adeò ut vix alius sit liber, & qui alicujus sit authoritatis, qui tantâ brevitate tantam rerum variarum copiam comprehẽdat. Pleraq; enim breviter, sed nervosè & concisè pertractantur, ut attentum, & vel multarum rerum jam peritum, vel studiosum requirat Lectorem, qui aliunde supplere studeat, quod hîc vel nutu tantùm, vel paucis verbis indigitatur. Hinc scribit de hoc Authore Jehudah Muscatus in sua Præfatione; הזהר בדבריו כי לשונו עט סופר מהיר בלתי שופך טפת
דיו לאין צורך עד שתאמר טפה זו מה תהא עליה · רק הוא מבחין בין טפה לטפה
כיתרון בעל הלשון לבלתי היות מלה כפולה בלשונו אשר יתפש בה על דברים בטלים ·
דהכי קיימא ליה הלך אחר הפחות שבלשונות להתחכם. לו פן ירבה ונוסף יעלה לכפל
מותר ונמצא דברו נעשה חולין ·· זכרון לבני ישראל שהחמירו על עצמם שאפילו רואים

metitur, vel demetitur. Stolidum enim est, quòd R. Isaac Akrisch hinc Regnum & Sceptrum Judaicum vult extundere. Quis enim his Legendis & narrationibus fidem habeat? Mirum, si tam latè patens sit hoc regnum, tam florens & opulentum, neminem Nautarum, Mercatorum, Peregrinantium aliorum, qui navigando totum orbem circumiverunt, omniaq; inhabitata loca, quæcunq; vel odorari potuerunt, adierunt, & pervestigarunt, simile quid unquam, vel audisse, vel retulisse? Si Regibus Constantinopolitanis aliquando cum hoc Rege tantum commercium intercessit, si Legati ipsorum ultrò citroq; commearunt, si vel bellu alios infestarunt, vel auxilio suo unquam juverunt, cur vel Turcarum & Ismaelitarum, vel aliorum Annales nihil de eo referunt? Tùm si tale Judæi Regnum ibi haberent, non multum haberent, quòd hinc gloriarentur, neq; id, vel Judaicum dici posset, vel Israeliticum; Neq; enim illi vel de tribu Juda, vel decem tribuum aliquâ indigenæ Israelitæ, sed proselyti fuerunt, ex Japheti posteris. Nulla hinc ipsis accederet consolatio, pro perpetuatione vel Sceptri in tribu Juda, vel Regni Davidici. Mirum, illos tum temporis non majori copiâ se in illam terram, veluti alteram Canaan, contulisse, posteaquam & illius situm, & itineris rationem, cognoverunt! Ponamus, Regem aliquem Gentilem similem in illis terris Judaismum amplexum esse. An verò inde sequitur, tantam Judaicæ genti gloriam, Majestatem, potentiam, accrevisse, quantâ hic hyperbolicè asseritur! Solenne scilicet Judæis est, perpetuò veterum Patrum suorum gloriam somniare, undecunq; possunt, bellâ aliquâ fabellâ eam sibi effingere, hanc variis additamentis exornare, miraculis amplificare, & ubiq; ex musca elephantum facere. Sunt hæc revera המצאות שהמציאו לחזק ברכים כושלות ולאמץ לבות נדכאים *inventa hominum febriculosorum, quibus in præsenti miseria, sua & plebeculæ suæ genua titubantia sustentare, & corda contrita confirmare nituntur.*

Porrò quamprimùm hic liber linguâ Arabicâ conscriptus ab Authore in manus hominum venisset, in linguam Hebræam à R. Jehudah Aben Tybbon translatus fuit. Eo sæculo, ex quo studia literarum post Imperii, Romani declinationem, inter Arabes florere cœperunt, soliti sunt complures Hebræorum Linguâ Arabicâ in suis scriptis uti, per 500. circiter annos, cujus rei ipse Aben Tybbon in Præfatione libri Chóvas hallevávos *duas reddit causas*; primò, *quia illa lingua sit locupletior, & ad quævis non tantùm aptè exprimenda, sed & jucundè exornanda atq; amplificanda, accommodatior, quàm Hebræa*: deinde, *quòd sic etiam consulere voluerint vulgo Judæorum, qui pleriq; tùm Hebrææ imperiti erant, & Arabicam vernaculam habebant. Quàm difficile sit Arabica in Hebræam linguam transfundere, ipse alicubi docet, adeò ut scribat*, se ne unum quidem vidisse, qui id aggressus, non splendorem & elegantiam linguæ Arabicæ corruperit, &

tibus; habemus fontes: terra est bona & pinguis: agri, vineæ, horti, pomaria omnia, irrigantur à fluminibus: habemus arbores fructiferas omnis generis & magno numero.

Hoc adhuc addo; terminum terræ nostræ versus plagam Orientalem esse itineris viginti milliarium, usque ad mare Gargan; versus Meridionalem, triginta, versus Occidentalem, quadraginta. Et per Dei gratiam habito securè & tranquillè.

Quod insuper rogasti *De fine mirabilium* (*Dan.* 12. 6. *h. e. de Judæorum ex præsenti exilio liberatione, & in pristinam gloriam restitutione per Messiam*); confidimus Deo nostro, & credimus Sapientibus Israëlis, qui sunt Hierosolymis & in Babele. Nos equidem procul absumus à Tzijone, sed audivimus, quòd propter iniquitates nostras supputationes istæ sint incertæ, nec quicquam de illis sciamus, certæ autem in oculis Dei. Ille faciet propter nomen suum, neque parvipendetur coram eo Vastatio domus ejus, cultûs abrogatio, omnisque molestia quæ nos obruit. Ille impleat verbum suum, ut repentè veniat ad templum suum Dominator quem quærimus, & Angelus fœderis quem optamus, Mal. 3. 1. Deus Israëlis acceleret Redemptionem, congreget captivos & dispersos, vivente me, vivente te, & vivente totâ domo Israëlis, diligentium nomen ejus!

Tandem meministi in Epistola tua, te desiderare videre faciem meam. Ego verò vicissim aveo & percupio videre faciem tuam jucundam, sapientiam, & magnificentiam tuam. Utinam fiat secundum verbum tuum, & mihi detur tecum conjungi, tuoque desideratissimo exoptatissimoque conspectu frui! Tu mihi fores in Patrem, ego tibi loco filii: os tuum oscularetur totus populus meus: secundum verbum tuum exiremus & ingrederemur, rectissimo tuo consilio regeremur. Vale.

In his Epistolis quædam diffusiùs, quædam contractiùs, alia aliter referuntur, quàm in præsenti Opere ipso. Regis nomen exprimitur בולאן Bulan, *quod illic reticetur nec alibi legisse memini. Judaici Rabbini nomen, quod R. Schem Tof nobis suggessit, hîc omittitur. Somnium Regi oblatū pluribus hîc circumstantiis describitur; Tres verò duntaxat Rex audivisse & accersivisse refertur; Christianum, Ismaelitam, & Israelitam; Philosophus omittitur, contra quos tamen inprimis etiam in hac disputatione agitur. Regis cum illis acta & colloquia aliter narrantur. Fides singulorum sit penes illorum authores. Nobis hîc nihil vel seritur, vel metitur,*

& latitudinem, scias eam esse ad Fluvium vicinum Mari Gargan, versus plagam orientalem, itineris quatuor mensium. Juxta fluvium habitant populi quamplurimi & innumeri: sunt oppida, villæ, pagi, urbes munitæ, qui omnes mihi tributum pendunt. Inde circuitu facto ad גרגאן Gargan sunt accolæ portus maris, iter est mensis unius: & hi quoque mihi sunt tributarii. Ad latus Meridionale sunt quindecim nationes numerosissimæ usque ad Bal-Abuab, qui degunt in montibus; incolæ item terræ באסא *Bassa*, & תנת *Tanat*, usque ad mare Constantinæ; iter est mensium duorum: Omnes hi mihi dant tributum. Ad latus Occidentale sunt 13. populi itidem numerosissimi, habitantes ad littus maris Constantinæ, inde obverso termino ad plagam Septentrionalem, usque ad mare יוזג *Jusag*. Hi inhabitant oppida nullo muro cincta, & occupant totum desertum usque ad terminum היגראים *Ilgræorum*, copiosi instar arenæ maris, & mihi tributarii. Terra ipsorum est itineris quatuor mensium. Ego verò habito ad ingressus fluvii, neque permitto ut רוסים *Russi* in terram illorum trajiciant, bella gravia cum illis gerens: quod si enim hoc illis concederem, vastarent totam terram Ismaëlitarum Bagdádam usque.

Præterea significo tibi, quòd ego, qui per gratiam Dei juxta fluvium habito, habeam in Regno meo tres urbes regias; In *prima* agit Regina cum gynæceo, & eunuchis suis. Longitudo ejus est quinquaginta parasangarum, unà cum suburbiis & villis ei adjacentibus. In ea habitant Israëlitæ, Ismaëlitæ, Christiani, & alii populi, variarum linguarum. *Secunda*, unâ cum suis suburbiis, continet in longitudine & latitudine octo super octo parasangas. In *Tertia* resideo ego cum principibus & servis meis, omnibusque ad ministeria mea paratis. Hæc parva est: longitudo & latitudo est trium super tria milliarium: inter muros fluvius labitur: totâ hyeme manemus intra urbem, mense Martio egreditur quisque in suos agros, & hortos, ad eos colendos. Quæque familia habet suam propriam possessionem ex hæreditate paterna, in quam proficiscuntur, quamque incolunt cum lætitia, & canticis: Non auditur inter nos vox exactoris, nullæ inimicitiæ, nullæ lites. Ego, cum principibus & ministris meis, proficiscentes ad fluvium magnum ורשאן *Varschan*, vel, *Orschan* iter emetimur 20. milliarium, inde circuimus, donec perveniamus ad extremitatem provinciæ. Hæc est mensura Terræ nostræ, & locus quietis nostræ. Porrò non habet pluvias frequentes; abundat fluviis & amnibus piscium magnâ copiâ scatentibus;

dixit eis, præsentibus omnibus principibus & ministris suis, totoque populo suo; *Peto à vobis, ut eligatis mihi optimam & rectissimam Religionem.* Cœperunt illi loqui, sed nullo fundamento innixa erant verba ipsorum. Dixit ergo Rex; *Inter religionem Israëlitarum & Ismaëlitarum, quænam est alteri præferenda?* Respondit Sacerdos Edomæus; *Religio Israëlitarum.* Rursum interrogavit idem Alkatzi Ismaëlitam: *Inter religionem Israëlitarum & Edomitarum quænam est potior?* respondit Alkatzi; *Religio Israëlitarum est potior.* Rex ad hæc; *Fatemini*, inquit, *ambo, quod Religio Israëlitarum sit optima & rectissima. Eligo itaq; religionem Israëlitarum, quæ est religio Abrahami. Deus omnipotens meum propositum adjuvabit: aurum & argentum, quod mihi dare voluistis, ipse mihi poterit dare sine labore & molestia. Vos nunc in pace abite in terram vestram.* Ab illo tempore & deinceps auxilio suo adfuit ei Deus omnipotens, & corroboravit ipsum; circumcidens carnem præputii sui, ipse & omnes servi ejus. Quo facto misit Rex & advocavit *quendam è Sapientibus Israëlis*, qui explicavit ipsi Legem & Præcepta. Inde in hunc diem habemus hanc religionem, laus sit Deo in seculum! Et ab eo tempore, quo Patres nostri ingressi sunt sub alas Majestatis Divinæ, prostravit coram nobis inimicos nostros omnes, & humiliavit omnes populos & linguas, qui sunt in circuitu nostro, nec quisquam coram nobis subsistere potuit hucusq;: omnes nobis tributarii sunt per manus regum Edom & regum Ismael (*Christianorum & Turcarum*).

Post hæc sequutus est Rex ex filiis filiorum ejus, *Obadias* nomine, vir pius & probus. Ille restauravit Regnum, constituit Jura & religionem, prout decebat juxta ritus & constitutiones, exstruxit Synagogas & Ecclesias, accivit multos è Sapientibus Israëlis, & dedit ipsis magnam auri & argenti copiam, qui ipsi exposuerunt Biblia, Talmud, Mischnam, Gemaram, & ordinem precum faciendarum, timebat Deum, & diligebat Legem ac præcepta.

Huic successit *Chiskias* filius ejus: isti *Manasses*, filius: hunc excepit *Chanucha* (Chanochus), Obadiæ frater, istum *Isaac* ipsius filius, post, *Zabulon*, f. *Menasse* f. *Nissi* f. *Menachem* f. *Benjamin* f. *Aharon* f. & ego *Josephus filius Aharonis* hujus, qui omnes Regum filii fuimus, neque potest extraneus occupare thronum majorum nostrorum. Faxit ille, qui omnes Reges constituit, ut continuum sit regnum nostrum in Lege & præceptis ipsius!

Quod etiam petiisti Terræ nostræ quantitatem, ejus longitudinem & lati-

Altaria, & Vaſa ſancta, quæ hodieque à me aſſervantur & ſuperſunt. His peractis ivit fama ejus in totam terram, quâ permoti *Rex Edomæorum h. e. Chriſtianorum, & Rex Iſmaëlitarum*, miſerunt ad eum Legatos cum magnis divitiis & muneribus multis, adjungentes eis quoſdam ex Sapientibus ſuis, qui eos converterent ad Religionem ipſorum. Rex verò ſapiens callidè accerſivit *Sapientem Iſraelitam*, eximiè in omnibus diſciplinis eruditum: hos inter ſe commiſit, ut ſinguli ſuæ religionis & fidei capita exponerent: qui acriter inter ſe diſputarunt, & alter alterius rationes convellere eſt anniſus, neque inter ſe conſentire potuerunt. Rex hoc videns, ſic dixit ad Sacerdotem Regis Edom, & ad Iſmaëlitas; Abite domum, & die tertio vos revocabo, ut iterùm ad me veniatis. Poſtero die miſit ad Sacerdotem Edomæum (*Chriſtianum*), & dixit ei; *Scio quòd Rex Edom major ſit quàm iſti Reges* (Iſmaëlitæ) *& religio ejus ſit præſtans: neq; diſplicet mihi religio tua: ſed peto, ut mihi dicas veritatem; Quænam duarum harum eſt melior, Iſraëlitarum an Iſmaëlitarum?* Reſpondit ei Sacerdos; *Vivat Dominus meus Rex in ſeculum! Scito, in rei veritate, in toto mundo nullam eſſe Religionem comparandam cum religione Iſraëlitarum. Deus enim elegit Iſraëlem ex omnibus populis, vocavit eos* Filium ſuum primogenitum, *fecit ipſis miracula & ſigna maxima, eduxit eos è ſervitute Pharaonis, & tranſire fecit eos per mare in aridâ, inimicos eorum ſubmerſit in mari, depluit ipſis Manna, eduxit ipſis aquas è petra, dedit eis Legem è medio ignis, poſſidendam dedit eis terram Canaan, ædificavit ipſis Sanctuarium, ut inter ipſos habitaret. Poſteaquam verò contra ipſum peccarunt, iratus in eos, abjecit illos à facie ſua, & diſperſit eos in omnes mundi plagas. Abſq; hoc, non eſſet religio in mundo ſimilis religioni Iſraelitarum.* Reſpondit ei rex; *hactenus mihi dixiſti ſententiam tuam; ſcito me te honoraturum.* Die ſecundo accerſivit Rex אל קאני *Alkáni* Iſmaëlitarum (pro קאני legendum puto אלקאצי *Alkatzi*, vel, *Alkádi.* Sic enim Schindlerus ponit in Lexico, קָאצִי & קָצִי Arabicè, *Judex, literatus in Jure, Jureconſultus, Cenſor eccleſiaſticus, Sacerdos fidei præfectus*), quem itidem conſuluit, & dixit ei; *Dic mihi veritatem, quænam eſt differentia inter Religionem Iſraëlitarum, & Edomæorum? quænam ex illis eſt melior?* Reſpondit Alkádi, & dixit ei; *Religio Iſraëlitarum eſt optima, & tota vera: illi habent Legem Dei, ſtatuta & judicia juſta: quia autem peccarunt, & prævaricati ſunt in ipſum, irâ accenſus contra ipſos, tradidit eos in manum inimicorum ipſorum. Qualis eſt religio Edomæorum? comedunt omnia immunda, & incurvant ſe operi manuum ſuarum.* Reges ſit ipſi Rex: *Tu mihi, dixiſti veritatem, ideò honorabo te.* Die inſequente convocatis omnibus

dixit

Deus autem, cum bella gererent cum multis & potentibus gentibus, dedit ipsis fortitudinem & potentiam, ut eos e terra sua expulerint, eosque in fuga persequuti sint usque ad fluvium magnum qui vocatur רונא *Rona*, ubi etiamnum hodiè degunt prope Constantinam; & sic Cosaræi terram ipsorum occuparunt.

Post aliquot secula exsurrexit Rex alius, cujus nomen בולאן *Bulan*, qui fuit Vir Sapiens, Deum timens, Divinatores e medio tollens, omnem Idololatriam è terra removens, ac in Deo unicè confidens. Hui apparuit Angelus in somnio, dicens ad eum; *Bulane; Deus misit me ad te, dicens tibi; Audivi orationes & deprecationes tuas: benedicam tibi, multiplicabo te, & stabiliam regnum tuum usq; ad finem seculorum, tradam etiam omnes inimicos tuos in manum tuam. Age, surge mane, & ora coram Domino.* Et sic fecit Bulan. Apparet ei Angelus secundò, & dicit ei; *Vidi vias tuas, grata mihi sunt opera tua, & scio quòd ambules coram me ex toto corde tuo: dabo tibi præcepta, statuta & judicia: quod si observaveris Præcepta, statuta & judicia mea, benedicam tibi, & multiplicabo te.* Respondet ille, & dicit ad Angelum; *Tu Domine, nosti cogitationes cordis mei, scrutatus es renes meos, & nosti, me fiduciam omnem nonnisi in te habere: populus autem regno meo subditus sunt infideles: nescio an credituri sint mihi. Si inveni gratiam in oculis tuis, & si misericordiâ tuâ me complectaris; appare τῷ N. Principi vel duci ipsorum magno, ut ille me hac in re adjuvet. Fecit sic Deus juxta ipsius voluntatem, & apparuit Principi illi in somnio.* Is mane surgens, Regi quid sibi contigerit, narravit. Rex, congregatis omnibus suis Principibus & Ministris, totoque populo suo, omnia hæc ipsis indicavit. Placuit ipsis negotiū, & receperunt in se Legem, atq; ingressi sunt sub alas Majestatis Divinæ. Hoc facto, tertiâ vice apparet ei Angelus, & dicit ei; *Ecce cæli cælorum non capiunt me, & tamen exstrue Domum nomini meo.* Respondit Rex; *Domine mundi, pudore suffundor à conspectu tuo: non enim habeo argentum & aurum, ad perficiendum hoc prout par est, & ego vellem.* Respondet ei Deus; *Confortare & collige animum, sume tecum omnes tuos exercitus, & surge, proficiscere in terram* רודלאן *Rudelan, & in terram* ארדיל *Ardil: ego indam pavorem & terrorem tui in cor eorum, & tradam eos in manum tuam: destinavi tibi duos thesauros, unum argenti, & alterum auri, & ego tecum, custodiam te in omnibus tuis viis quocunq; progressus fueris, ut opes acquiras, & salvus redeas, & domum nomini meo ædifices.* Credidit Rex, & fecit sicut præcepit ei, reversusque in pace, consecravit opes quas acquisiverat Deo, & ex illis construxit Tabernaculum, Arcam, Candelabrum, Mensam, Altaria

titudinem; prosapiam & genealogiam Alrachmani Regis illius, ejus magnificentiam & majestatem; quâ item ratione, Deo auxiliante, totum Orientem sibi subegerit, ut fama Regni ejus pervaserit totum terrarum orbem, & pavor ejus omnes Reges corripuerit. Nisi Legati illi Constantinæ venissent, & vobis enarrassent populos regni nostri, & mores nostros, pro falsis omnia habuissetis, neque credidissetis ea. Petis itaque, ut tibi significem accuratè omnia de Regno, & familia nostra; quomodo Patres nostri amplexi sint Leges, & religionem Israëlitarum, Deus oculos nostros illuminarit, & hostes nostros dissiparit; Cupis etiam scire terræ nostræ longitudinem & latitudinem, gentes nobis vicinas, amicas & inimicas: annon possint Legati nostri venire in terram vestram, ad salutandum Regem vestrum eximium & gratiosum, qui integritate actionum suarum, & æquanimitate suâ, omnium corda in amorem sui, & amicitiam secum contrahendam, allicit? quia gentes dicant vobis, Israëlitas nullum habere Dominatum, nullumque regnum. Magnam, si hoc fieret, Israëlitas inde capturos utilitatem, animum ipsis additurum, & responsum, ac materiam gloriandi suppeditaturum, contra dicentes eis; Nullos Israëlitas superesse, qui regnum vel dominatum habeant. Ad singula hæc itaque tibi respondebimus, qui nobis gratulamur de sapientia tua.

Quæ de terra tua, & familia Regis scripsisti, jam antea acceperamus. Inter patres enim nostros jam mutua inter nos literarum commercia fuerunt, quod in libris nostris annotatum habemus, & senioribus terræ nostræ notū est. Silentio autem prætervehemur ea quæ ante nos gesta sunt à patribus nostris, eaq; pro hæreditate relinquemus filiis nostris.

Quæris etiam in epistola tua, ex quonam simus populo, ex qua familia, & ex qua tribu? Scito, nos esse de posteris Japheti, ex filiis Thogarmæ, ipsius filii. Invenimus in libris genealogicis Patrum nostrorum, *Thogarmam decem habuisse filios, quorum hæc fuerunt nomina*, אגיור ותירוש, אוור, אוגין, ביזל, תרנא, כזר, זנור, בלגד, סאויר *Agijor, Tirus, Ouvar, Ugin, Bisal, Tarna, Casar, Sanar, Balgad, Savir.* (NB. *Josiphus Gorionides, Thogarmæ, ut supra dictum, quoq; decem filios attribuit; sed prorsus aliis nominibus, excepto* כזר Casar, *vel*, Cosar, *&* בולגר *Bulgar quem ille facit primum; sic enim ille eos recenset,* כוזר *Cosar,* פצינך *Patzinach,* אליקנוס *Alicanus,* בולגר *Bulgar,* רגבינא *Ragbina,* טורקי *Turki,* בוז *Bus,* זבוך *Sabuch,* אונגרי *Ungari,* טילמץ *Tilmaz*). Nos sumus ex *Casar*, vel, *Cosar*. De eo scribunt, quòd diebus ejus Patres nostri exiguo fuerint numero:

Deus

ארצב ואני אלחם עמהם מלחמה קשה ואלו עזבתים היו מכחידים כל ארץ ישמעאל
עד בגדאד ועוד אודיעך שאני יושב על הנהר הזה בעזרת שדי ויש לי בתוך מלכותי
שלשה מדינות׳ הא׳ יושבת בה המלכה עם נערותיה וסריסיה ארכה ורחבה
חמשים על חמשים פרסה עם מגרשיה והכפרים הסמוכים לה והיושבים בה
ישראלים וישמעאלים ונוצרים ואומות אחרות מלשונות אחרות יושבים בה׳
המדינה השנית ובמגרשיה ארכה ורחבה שמנה על שמנה פרסאות והמדינה
השלישית אני יושב בה עם שרי ועבדי וכל משרתי הקרובים אלי והיא קטנה ארכה
ורחבה שלש על שלש פרסאות ובין החומות הנהר מושך והולך ואנו יושבים במדינה
כל החורף ובחדש ניסן אנו יוצאין אל המדינה והולכ׳ איש אל שדהו ואיש אל גנו
ואל עבודתו ועוד כל משפחה ומשפחה יש להם אחוזת אבותיהם ידוע נוסעים וחונים
בגבולם בשמחה ושירים לא ישמע אדם קול נוגש ואין שטן ואין פגע רע ואני ושרי
ועבדי נסע ונלך מהלך עשרים פרסאות עד שנגיע לנהר הגדול הנקרא ורשאן ומשם
נסבב עד שנבא אל קצה המדינה זו מדת ארצנו ומקום מנוחתינו והארץ איננה
גשומה הרבה ויש בה נהרות רבות מגדלים דגים לרוב ויש בה לנו מעיינות רבות והארץ
טובה ושמנה שדות וכרמים וגנות ופרדסים כלם משקים מן הנהרות ויש לנו כל עץ פרי
לרוב מאד ועוד אודיעך גבול ארצי לצד מזרח מהלך עשרים פרסאות עד ים גרגאן
ולפאת דרום מהלך שלשים פרסאות ולפאת מערב מהלך ארבעים פרסאות ואני יושב
בתוך האי שדותי וכרמי וגנותי ופרדסי בתוך האי ולפאת צפון מהלך שלשים פרסאות
נהרות ומעיינות רבות ובעזר ה׳ יושב לבטח: ועוד שאלת מדבר קץ הפלאות ואנחנו
עינינו אל ה׳ אלהינו ואל חכמי ישראל הישיבה שבירושלים ואל הישיבה שבבבל ואנו
רחוקים מציון אבל שמוע שמענו שברוב העונות תעו החשבונות ואין אנו יודע׳ מאומה
אבל ייטב בעיני אלהים ויעשה למען שמו הגדול ואל ימעט לפניו חרבן ביתו וביטול
עבודתו וכל התלאות אשר מצאתנו ויקים בנו ופתאום יבא אל היכלו כו׳ ואין בידינו כי
אם נבואת דניאל ואל אלהי ישראל ימהר הגאולה ויקבץ גלותינו ונפוצותינו בחיינו
ובחייך ובחיי דכל בית ישראל אהבי שמו וזכרת באגרתך שאתה מתאוה לראות פני
גם מאד אני כוסף ומתאוה לראות פניך הנעימים ויקר תפארת חכמתך וגדולתך ומי
יתן והיה כדברך ולו זכיתי להתחבר עמך ולראות פניך הנכבדים והנעימים והנחמדים
אתה תהיה לי לאב ואני אהיה לך לבן ועל פיך ישק כל עמי ובדברך הייתי יוצא ובא
ובעצתך הנכונה ושלו׳ רב:

RESPONSUM JOSEPHI *Regis Togarmorum ad Raf Chaſdaj, Aechmalotarcham, filium Iſaaci fil. Eſræ, Hiſpanum, nobis dilectum & honoratum.*

En certiorem te reddo, epiſtolam tuam elegantiſſimam mihi eſſe redditam per R. Jacobum filium Eleaſaris è terra נמץ Namaz. Exhilarati & gaviſi ſumus tuâ prudentiâ & ſapientiâ, quam ex ea perſpeximus. Inveni in ea deſcriptionem Terræ tuæ, ejus longitudinem & latitu-

המלך בשביל אל קאני של הישמעלאים וישאלהו ויאמר לו הודיעני האמת מה יש
בין דין ישראל ובין דין אדום אי זה מהם הטוב וישיבהו אלקאצי ואמר לו דין ישראל
הטוב וכלו אמת ועמהם תורת ה' וחקים ומשפטים צדיקים ובשביל שחטאו לו
ופשעו בו כעס עליהם ויתן אותם ביד אויביהם מה דין אדום אוכלים כל טומאה
ומשתחוים למעשה ידיהם השיבו המלך כבר דברת לי האמת ואמנם אכבדך וליום
אחר קרא לכלם יחד ויאמר אליהם לפני כל שריו ועבדיו ועמו מבקש אני מכם
שתבחרו לי איזה הטוב והישר מן הדינין והתחילו לדבר ולא היו מעמידים דבריהם
על יסוד עד שאמר המלך לכומר דין ישראל ודין ישמעאל איזה הטוב מהם ענה
הכומר ואמר דין ישראל הטוב ועוד שאל לאלקאצי ואמר דין ישראל ודין אדום אי
זה הטוב ענה האלקצי ואמר דין ישראל הטוב ויען המלך כבר הודיתם בפיכם שדין
ישראל הטוב והישר ואני כבר בחרתי בדין ישראל שהוא דינו של אברהם ואל שדי
יהיה בעזרי והכסף והזהב שאמרתם לתת לי הוא יכול לתת לי בלא צער ואתם
לכו לשלום אל ארצכם ומן היום ההוא והלאה עזרו האל שדי ואמץ את כחו וימל
את בשר ערלתו הוא ועבדיו וישלח ויבא אחד מחכמי ישראל ויפרשו התורה ויסדרו
לו את כל המצות עד היום הזה אנו על הדין הנכבד והאמתית יתברך שמו של
הקבה לעולם ומן היום ההוא שנכנסו אבותינו תחת כנפי השכינה הכניע לפנינו את
כל אויבנו והשפיל את כל האומות והלשונות אשר סביבותינו ולא עמד איש בפנינו
עד היום וכלם לנו למס על ידי מלכי אדום ומלכי ישמעאל· ואחר הדברים האלה
עמד מלך מבני בניו ושמו עובדיה צדיק וישר הוא חדש הממלכה והעמיד את הדין
בדין וכהלכה והוא בנה בתי כנסיות ובתי מדרשות וקבץ לרוב מחכמי ישראל ויתן
להם כסף וזהב לרוב ויפרשו לו ארבע ועשרים ספרים ומשנה ותלמוד וכל תקון
תפלות חזנים והיה ירא אלהים ואוהב התורה והמצות ואחריו עמד חזקיה בנו ואחריו
מנשה בנו ואחריו עמד חנוכה אחי עובדיה ויצחק בנו וזבולן בנו ומנשה בנו נסי בנו
מנחם בנו בנימין בנו אהרן בנו ואני יוסף בן אהרן הנזכר וכלנו מלך בן מלך ולא
יוכל זר לישב על כסא אבותינו יהי רצון מלפני ממליך כל מלך שיתמיד מלכותינו
בתירתו ובמצותיו ׃ ואשר שאלת מהלך ארצנו וארכה ורחבה והיא על יד הנהר
הסמוך לים גרגאן לפאת מזרח מהלך ד חדשים ועל יד הנהר חונים אומות רבות
לרוב עד אין מספר כפרים ועירים וערי מבצר והם תשע אומות לאין חקר ומספר
להם כלם נותנים לי מס ׃ ומשם יסוב הגבול עד גרגאן כל יושבי חוף הים מהלך חדש
כלם נותנים לי מס ובצד דרום חמשה עשר אומות רבים ועצומים לאין מספר עד
באב אל אבואב והם חונים בהרים וכל יושבי ארץ באסא ותנת עד ים קסטנטניה
מהלך ב' חדשים כלם נותנים לי מס ובצד מערב יג אומות רבים ועצומים חונים
על שפת ים קסטנטניה ומשם יסוב הגבול לפאת צפון עד הנהר הגדול ששמו יוזג
והם יושבים פרזות בלא חומה והולכי' בכל המדבר עד שמגיעי' עד גבול ההיגריאים
והם רבים כחול אשר על שפת הים כלם נותנים לי מס ומדת ארצם מהלך ארבעה
חדשים ׃ ואני יושב על מבואות הנהר ולא אעזוב את רוסיים הבאים בספינות
לעבור אליהם וכמו כן לא אעזוב את כל אויביהם הבאים ביבשה לעבור אל
ארצם

ששכו רונא עד היום הזה הם חונים על נהר רונא וקרובים לקסטנטנית ויירשו כוזריים
את ארצם ואחרי כן עברו דורות עד שעמד מלך אחד מהם ושמו בולאן היה איש חכם
ירא אלהים בוטח בכל לבו ויסר את הקוסמים ואת עובדי עבודה זרה מן הארץ וחוסה
בצל כנפיו ונראה לו מלאך בחלום ואמר לו בולאן : ה שלחני אליך לאמר שמעתי את
תפלתך ותחנתך הנה ברכתיך והרביתיך ואקיים מלכותך עד סוף הדורות ואמסור
את כל אויביך בידך ועתה עמוד בבקר והתפלל לפני ה וכן עשה : וירא אליו שנית
ויאמר לו ראיתי את דרכיך ורציתי את מעשיך וידעתי כי תלך אחריי בכל לבבך
ואני חפץ לתת לך מצות חק ומשפט ואם תשמור מצותי ומשפטי אברכך וארבך :
ויען ויאמר למלאך הדובר אליו אתה ידעת אדוני מחשבות לבי וחקרת כליותי שלא
שמתי בטחוני אלא בך אבל העם אשר אני מולך עליהם הם כופרים לא אדע אם
יאמינו בי אם נא מצאתי חן בעיניך ואם עלי יתגלגלו רחמיכם הראה לפלוני השר
הגדול שלהם והיא יעזרני על זאת והקבה עשה כרצונו וירא לשר ההוא בחלום
וכאשר השכים בבקר בא ויגד למלך והמלך קבץ כל שריו ועבדיו ואת כל עמו ויגד
להם את כל הדברים האלה וייטב בעיניהם הדבר וקבלו עליהם את הדין ונכנסו
תחת כנפי השכינה : וירא אליו המלאך עוד ויאמר אליו הנה השמים ושמי
השמים לא יכלכלוני ואתה בנה בית לשמי : ויען ויאמר רבשע מאד אני מתבייש
מלפניך שאין לי כסף וזהב לעשות כמו שיתכן כאשר ברצוני אמר לו חזק ואמץ
קח עמך כל חייליך וקום לך אל ארץ רודלאן ואל ארץ ארדיל הנה נתתי פחדך
ואימתך בלבם ומסרתים בידך והנה זמנתי לך ב' אוצרות אחד של כסף ואחד של
זהב ואני אהיה עמך ושמרתיך בכל אשר תלך ותקח את הממון ותבא בשלום
ותבנה בית לשמי והוא האמין בו ויעש כאשר צוהו וילחם והחרים המדינה ושב
בשלום והקדיש הממון ועשה ממנו אהל וארון ומנורה ושולחן ומזבחות וכלי הקדש
עד היום הזה הם שמורים בידי נקדשים אחר כן הלך שמעו בכל הארץ ושמע מלך
אדום ומלך ישמעאלים ושלחו לו מלאכיהם בממון גדול ובמנחה רבות עם חכמיהם
להשיבו אל דיניהם והמלך היה חכם ויצו להביא חכם מישראל ודרש וחקר ושאל
היטב ושם אותם יחדיו לברר בדיניהם והיו שוברים אחד את דברי חבירו ולא
היו מסכימים על דבר אחד כשראה המלך כן אמר אל כומר של מלך אדום ואל
הישמעאלים לכו אל אהליכם ועד יום השלישי אני אשלח בעדכם ותבואו אלי ולמחר
שלח המלך בשביל הכומר ואמר לו אני יודע כי מלך אדום גדול מאלה המלכים ודינו
דין מכובד ואני חפץ בדינך אבל שואל אני מעמך שתאמר לי האמת דין ישראל ודין
ישמעאל איזה מהם טוב ענה הכומר ואמר יחי אדוננו המלך לעולם דע באמת כי אין
דין בכל העולם כדין ישראל שהקבה בחר בישראל מכל האומות וקראם בני בכורי
ועשה עמהם נסים ונפלאות גדולות והוציאם מעבדות פרעה והעבירם בים בחרבה
ורודפיהם טבע והוריד להם המן ויוציא להם מים מצור ונתן להם את התורה מתוך
האש והנחילם ארץ כנען ובנה להם בית המקדש לשכון ביניהם ואחר חטאו לו
ויכעס עליהם וישליכם מעל פניו ופזרם לכל רוח ולולי זאת לא היתה כדין ישראל
בעולם השיבו המלך בכה דברת דבריך דע באמת כי אני אכבדך : ביום הג' שלח

hoc nomine me culpet Dominus meus: nam ex magna ſolicitudine & cura hactenus ſum loquutus. Meum eſt errare: Tuum eſt condonare. Noſti enim captivos ægritudine nec ſui eſſe compotes, nec ſano conſilio prædítos. Ego ſervus tuus non aperio oculos, niſi in medio captivitatis & paupertatis. Itaque Dominus meus Rex pro ſua clementia & manſuetudine mihi hoc nomine ignoſcat. Procul dubio non ignoras, Reges Iſraëlis olim quoque ſolitos fuiſſe ſcribere epiſtolas, & legatos mittere. Placeat itaque Domino condonare ſervo ſuo ſi quid hîc peccavit, &c. Salutem multam precor Domino meo Regi, ejus familiæ, domui, & ſolio, uſque in ſeculum, prolongent dies Ipſe & filii ejus in medio Iſraëlis!

וזאת תשובת יוסף המלך התוגרמי

אל רב חסדאי ראש גולה בן יצחק בן עזרא הספרדי הנחמד אלינו והנכבד עלינו ׃ הנה אודיעך שבא אלינו כתבך המכובד על יד ר׳ יעקב בן אליעזר מארץ נמץ ושמחנו בו וששנו על בינתך וחכמתך ואמצא כתוב בכתבך מקום ארצך ארכה ורחבה ויחוס עבד אל רחמאן המלך המולך עליה ויקר תפארת גדולתו ועזרת האל לו עד כבישתו מדינת מזרח עד שנשמע עוצם מלכותו בכל הארץ ופחדו כל המלכים אלולי שלוחי קסטנטיניה לבאת בכושורות ויספרו לכם האומות מלכותינו ודיננו לפי שהייתם מכזבים אותו לפנים ולא הייתם מאמינים בו ׃ ובקשת להודיעך אמתת הדברים ממלכותינו ויחוסנו ואיך נכנסו אבותינו בדין ישראל והאיר האל עינינו ושבר קמינו עוד בקשת לדעת מדת ארצנו ארכה ורחבה והגוים אשר סביבותינו והמשלימים אתנו והנלחמים עלינו ואם יתכן לבא שלוחנו אל ארצכם לחלות פני מלככם היקר והנעים שהמשיך לבבות לאהבתו בטוב דרכיו והביאם באהבתו ביושר מפעלותיו לפי שהאומות אומרים להם כי אין לישראל מקום ממשלת וממלכה שהיו ישראל נהנים בדבר הזה נהיה להם להרמת לב ומענה לשון ושבח ותהלה בעיני האומרים להם כי אין לישראל שארית ולא מקום ממשלת וממלכה ׃ ואנחנו משיבי׳ תשובתך על דבר ודבר מן השאלה ש שאלת בכתבך תשובת השיש׳ בך והשמחים בחכמתך אשר זכרת מארצך ויחוס המולך עליה כבר נגע אלינו וכבר היו בין אבותינו אגרות דרישת שלום והדבר הזה היה שמור בספרינו ידוע לכל זקני ארצנו ונחדש מה שנקדם בין אבותינו ונשים אותה ירושה לבנינו שאלת בכתבך מאיזה אומה ומאיזה משפחה ואיזה שבט אנחנו דע כי אנחנו מבני יפת מבני תוגרמה בנו ומצינו בספרי יחוסים של אבותינו שהיו לתוגרמה עשרה בנים ואלה שמותם הראשון אגיור תירוש אוור אוגין ביזל תרנא כזר זנור בלנד סאויר ׃ אנו מבני כזר הוא השביעי כתוב אצלו שבימיו היו אבותי מתי מספר והקבה נתן להם כח וגבורה ועשו מלחמה עם גוים רבים ועצומים מהם ובעזר האל גרשום וירשו ארצם וברחו וירדפו אחריהם עד שהעבירום הנהר הגדול

ששמו

redduntur; an dent ipſi decimas; an item continuè habitet in urbe Regia, aut an circumeat per totum terminum Dominatus ſui? an Inſulas quaſdam vicinas habeat! an quidam ex illis Judæi fiant! an ipſemet judicet populum ſuum, an verò eis conſtituat judices! quomodo in domũ Dei aſcendat! cum quibus populis bella gerat! an Bellũ pellat Sabbathum! quæ regna, quasve gentes in confiniis ſuis habeat, & quæ ſint eorum & terrarum ipſorum nomina; quæ urbes regno ejus finitimæ de בראסאן Braſan, ברדעה Bardea, ודאב אל אבואב & Dab Alabuab; quâ ratione ſoleant mercatores terras tuas adire, quot Reges ante ipſum regnarint, quomodo fuerint appellati, quot annis quisque eorum regnarit! quâ linguâ loquamini. Temporibus Patrum noſtrorum fuit apud nos quidam Iſraëlita uſu rerum prudens, qui ſuam proſapiam referebat ad tribum Dan, uſque ad Dan filium Jacobi, qui eleganter loquebatur, & cuique rei ſuum nomen dabat in lingua Sancta, nec quicquam ipſi ignotum erat, & cùm Jura exponebat, dicebat, *Sic dixit Othniel, filius Kenás, ex ore Joſua, hic ex ore Moſis, hic ex ore Dei.* Unum adhuc peto à Domino meo, ut mihi indicet, an apud vos aliquid habeatur de ſupputatione finis miraculorum (*ultimorum temporum, h.e. de adventu Meſſiæ, & miraculoſa liberatione per eum præſtandâ*) cujus exſpectatione per tot jam annos producimur, ab una captivitate ad alteram, ab uno exilio ad alterum. Quæ verò ſpes hujus rei eſt, quâ ſe confirmet is qui eam exſpectat? Utinam poſſim dare ſanguinem meum pro vaſtatione Domûs decoris noſtri, & pro liberatione eorũ, qui, ingreſſi in ignem & in aquam, à clade illa ſuperſtites ſumus, quamvis pauci de multis, & dejecti à priſtina gloria in captivitate habitamus, ut nihil habeamus quod reponamus, quando nobis quotidiè dicunt; *Quilibet alius populus ſuum habet regnum, veſtri verò nulla eſt memoria in terra.* Itaque audientes famam Domini mei Regis, & potentiam regni ipſius, multitudinem item exercituum ipſius, obſtupuimus, extulimus caput, ſpiritus noſter revixit, & manus noſtræ corroboratæ fuerunt, Regnumque Domini mei nobis præbuit argumentum ad hoc reſpondendi. Utinam fama hæc continuetur & augeſcat! hoc enim faceret ad dignitatem noſtram. Benedictus itaque ſit Deus, qui non ceſſare fecit nobis redemptorem, neque regnum à tribubus Iſraëlis. Vivat Dominus meus Rex in ſeculum. Rogaſſem quidem adhuc alia, niſi metuiſſem me moleſtum Domino meo Regi futurum multitudine verborum. Jam enim æquo fui prolixior, fateor. Rogo autem ne

hoc no-

tandem hæserint in loco illo in quo habitant. Dixerunt nobis etiam quidam decrepiti inter nos, cùm aliquando propter prævaricationes suas decretum Persecutionis & excidii contra ipsos promulgatum esset, & exercitus Chaldæorum furiosè contra ipsos insurgeret, illos libros Legis & Scripturas sanctas in spelunca quadam abdidisse, atq; hujus rei causâ in spelunca orasse, propterea etiam filios suos manè & & vesperi orare docuisse in spelunca, sed tandem longitudine temporis & dierum oblitos esse & ignorasse, quid sibi hæc spelunca velit, & quare in illa orent; tamen consuetudinem à Patribus acceptam observasse, ignari quare id faciant: Post longum tempus venisse quendam Israëlitam, cupidum sciendi quid hoc sibi velit: cùm ingressus esset speluncam, invenisse eam plenam libris, eosque inde eduxisse, & ab eo tempore illos didicisse Legem. Sic nobis narrarunt Patres nostri, quemadmodum illud antiquitùs unus ab altero audivit. Illi verò duo viri è terra הגבלים *Gablim*, Mar Saul & Mar Joseph, qui in se receperunt, se literaras meas ad Dominum meum Regem curaturos, dixerunt mihi; Ante sex circiter annos venit ad nos Israëlita quidam oculis orbus, vir sapiens & prudens, cui nomen erat מר עמרם Mar Amram, qui dixit, se esse ex terra Alcusri seu Cosaræorum: fuit ille ex domesticis Regis, ei familiaris, & honoratus apud ipsum. Cùm hoc audirem, misi nuncios, qui ipsum ad me adducerent, sed non invenerunt eum. Hoc tamen etiam spem meam confirmabat.

Quocirca hanc ad Majestatem tuam exaravi epistolam, quâ submissè precor, ne dedignetur petitionem meam, sed mandet servis suis, ut de his omnibus ad me accuratè perscribant; Quis tuus sit status, qualis terra, quæ tribus, quæ ratio Regni, quomodo Reges sibi invicem succedant, an ex certa tribu aut familia eligantur, an verò filii patribus succedant, quemadmodum inter Patres nostros usitatum fuit, cùm in terra sua habitarent: Significet etiam mihi Dominus meus Rex, quanta sit ipsius terra, ejus longitudinem & latitudinem, quæ civitates muro cinctæ, & oppida; an sit irrigua, & quousque se extendat dominatus ipsius; numerum exercituum, copiarum, & ducum suorū. Ne quæso Dominus meus indignè ferat, quòd quæram de numero copiarum ipsius; (Dominus illis addat &c.): Dominus meus videt, me non alio fine de hoc quærere, nisi ut exultem audiens multiplicationem populi sancti. Velim etiam ut mihi exponat numerum provinciarum ejus quibus dominatur, ut & numerum tributorum quæ ipsi reddun-

mensium moram apud eum fecit cum legatis Domini mei Regis Cordubensis. Die quodam dixit his, & legato meo, ut ad nos reverterentur: tradiditque ei epistolam, in qua scribebat, viam esse periculosam, populos, per quos transeundum sit, esse rixis & bellis implicitos, mare procellosum, neque, nisi certo tempore, navigabile. Ego cùm hæc audirem, excandui usque ad mortem, & ægerrimè tuli, quòd non implevisset verbum meum, & secundum voluntatem meam fecisset. Postea volui epistolam meam mittere viâ Hierosolymæ, quia ibi erant, qui mihi spondebant, se eam missuros è terra sua Nisibin, inde in Armeniam, ex Armenia in ברעדה Barádam, ac inde in terram vestram. Dum ego hæc mecum adhuc deliberarem, en Legati Regis גבלים appellunt, & cum illis duo Israëlitæ; nomen unius erat, *Mar Saul*, alterius, Mar Joseph. Hi intelligentes perplexitatem meam, consolati sunt me, dixeruntque mihi; Da nobis literas tuas, & curabimus ut illæ perferantur ad Regem גבלים Gabhlim, qui honoris tui causâ eas mittet ad Israëlitas qui habitant in terra הנגרין, hi eas mittent ad רום, & inde ad בלגאר, donec, pro tuo voto, eò quò desideras perveniant. Qui probat corda & renes, quique scrutatur renes, novit me nihil horum fecisse honoris mei causâ, sed cognoscendæ solùm veritatis causâ; Utrum alicubi Regnum habeant exules Israëlitæ, ab omnibus Dominatoribus & exactoribus liberi & immunes! & siquidem intelligerem, ita omninò rem habere, omni meâ gloriâ spretâ, magnificentiâ derelictâ, familiâ desertâ, per montes & colles, per mare, per terras eò contenderem, donec pertingerem ad locum in quo Dominus meus Rex residet, ut tùm ejus & servorum ac ministrorum ejus gloriam & magnificentiam, tùm Israëlitarum tranquillitatem & prosperitatem vidérem; hac visâ, oculi mei illustrentur, renes mei exultent, labia mea Deo laudem fundant, qui afflictis benignitatem suam non subtraxerit.

Nunc itaque placeat quæso Majestati tuæ respicere desideria servi sui, & præcipiat Scribis suis qui ipsi ad manus sunt, ut perfectum responsum servo suo rescribant è terra longinqua, & certiorem reddat me solidè de toto ipsorum statu; Quomodo Israëlitæ in locum illum pervenerint? Patres nostri narrarunt nobis, locum illum in quo primò habitarunt, fuisse dictum, הר שעיר *Mons Seïr*. Atqui novit Dominus meus Montem Seïr procul abesse ab eo loco ubi ipse habitat. Et Senes nostri dicunt, sic quidem appellatum fuisse; sed continuis persecutionibus illos calamitate unâ post alteram devolutos esse, donec tandem

per me fiunt retributiones illorum; (eructent labia mea laudem Deo cœli, qui eousq; extendit erga me benignitatẽ ſuam, nullo meo merito, ex mera ſua bonitate!) Horum Legatos ego ſemper quæro de fratribus noſtris Iſraëlitis paſſim exulantibus, an aliquid audiverint de gloria quorundam Iſraëlitarũ, ſed nemo illorũ mihi potuit ſatisfacere, donec Legati הראסאן; Haraſan (*an nomen viri? vel terræ? vide Coſri par.2. §.1. ubi mentio Montium* הרסאן;) mercatores mihi retulerunt & dixerunt, eſſe Regnum quorundam Judæorum qui vocantur אלכזר *Coſrai*: neque tamen fidem habui verbis ipſorum. Cogitavi enim, illos hæc mihi dicere gratiam & favorem meum ſibi conciliandi causâ. Unde hæſitabundus & dubius fui, donec adveniſſent Legati Conſtantinæ cum muneribus & Epiſtola à Rege ſuo ad Regem noſtrum, quos hac de re interrogavi. Hi reſponderunt mihi; Res eſt veriſſima: eſt ibi regnum *Alcoſari*, & inter Conſtantinam ac terram ipſorum iter eſt quindecim dierum per mare: per terram autem ſunt interjecti populi multi: nomen Regis nunc regnantis eſt Joſeph: ſubinde naves veniunt ex terra ipſorum ad nos, adducentes piſces, pelles, atque omnis generis merces: ſunt viri fratres noſtri (*confœderati noſtri*), & à nobis honorantur: frequenter commeant inter nos Legati, & dona mutua: Pollent potentiâ & viribus: copioſos alunt exercitus, quibus excurſiones ſubinde faciunt, unde totus corroboratus fui, manus meæ fuerunt firmatæ, & ſpes mea confirmata. Itaque incurvavi me & adoravi Deum cœli, atque hinc inde circumſpexi, ubi invenirem tabellarium fidelem, quem in terram veſtram mitterem, ad veritatem hujus rei cognoſcendam, & ut reſciſcerem felicem Domini mei & ſervorum ejus, fratrum noſtrorum, ſtatum. Impoſſibile id mihi videbatur, ob ſummam locorum diſtantiam. Tandem verò Dei nutu & favore obtulit ſe mihi quidam, cujus nomen eſt Mar Iſaac, filius Nathan, qui animam ſuam poſuit in manum ſuam, & ſponte obtulit, ſe cum Epiſtola mea ad Dominum meum Regem iturum. Dedi ipſi mercedem maximam, aurum & argentum ipſi ſuppeditavi, pro ſuis & ſervorum ſuorum expenſis itineris, & omnibus ad id neceſſariis. Miſi etiam de facultatibus meis Munus magnificum Regi Conſtantinæ, petens ab eo, ut hunc meum legatum omnibus modis & mediis juvare velit, uſque ad eum locum, ubi Dominus meus reſidet. Sic profectus eſt hic Legatus meus Conſtantinam, ad Regem adiit, eique meas literas & munera exhibuit. Rex viciſſim Legatum meum honorificè habuit, ac ſex circiter

menſium

רחמן; *filius Abdalrachman* (*Abdelramen*), *filius* חכים *Chackim*, *filius* הִשם *Scham filius* עבד אל רחמאן; *Abd al rachman*; qui omnes regnarunt unus post alterum, uno excepto Mahomede, Regis nostri patre, qui non regnavit, quia vivente patre fuerat mortuus. Abd-al-rachman octavus venit in Hispaniam, regnantibus super eos filiis Al abási propinquis ipsorum, qui hoc tempore regnant in terra Sinear. Hic Abd al Rachman octavus liberavit Hispaniam, cùm insurgeret contra eos Alabassi-ki fil. Madja, filius Scham, filius Abd el melech, qui vocatur אמיר אלמומנים *Amir-Almumenim* (*sic legendum docet Clariss. D. Hottingerus, & explicat* Imperatorem fidelium, *addens, sic vocatos fuisse Imperatores Muslimicos ab Imperio Omari, & deinceps. Vide eum in Historia Orientali p. 275.*) cujus nomen celebrius est, quàm ut occultari possit, neque ullus Regum eorum, qui ipsum præcesserunt, ei comparari potest. Porrò mensura Hispaniæ quæ est sub Regno Abdalrachman, & Amir-Almumenim (cui Deus sit propitius) est sedecim graduum, qui faciunt 1100. milliaria: Terram habet pinguem, fluviis, fontibus & cisternis effossis abundantem, terram frumenti, olei, & musti, fructuum, & omnis generis deliciarum: habet hortos & pomaria, omnis generis arbores frugiferas, & ex quarum foliis crescit sericum, cujus maxima apud nos est copia. In montibus etiam & sylvis terræ nostræ colligunt תולעת שני Vermiculum cocci magnâ quantitate. Inveniuntur etiam apud nos montes Croci ex variis ejus speciebus: venæ item argenti, auri, cupri, ferri, stanni, plumbi, sulphuris, marmoris, vitri. Producit insuper quod Linguâ Ismaëliticâ dicitur, ללאין. Confluunt in ea mercatores, & negotiatores ex finibus terræ, ex Ægypto, & cæteris regionibus superioribus, advehentes aromata, lapides pretiosos, merces splendidas pro Regibus & principibus, omniaque desiderabilia Ægypti. Rex noster colligit thesaurum argenti, auri, & rerum pretiosarum maximum; exercitus, quales nullus Regum unquam. Quotannis census ejus defertur ad me ad aliquot centena millia florenorum, idque maximam partem à mercatoribus, qui ex variis terris & insulis eò veniunt: nec quicquam ab eis agitur, nisi per me, & meo scitu ac arbitrio; laus sit Deo benefacienti mihi pro sua misericordia! Reges terræ, quibus nota est ipsius magnificentia & potentia, afferunt ei munera, ipsiusque gratiam sibi conciliant donis & rebus quibusque pretiosissimis; veluti Rex Germanorum, Rex הגבלים, qui sunt אל צקלאב, Rex Constantinæ, & alii: per manus meas exhibentur omnia dona ipsorum, &

ſanctâ vocari ספרד *Sephárad*, in lingua autem incolarum Iſmaëlitarum אל אנדלס *Alandalas* (*Andaluſia*): Nomen urbis Regiæ eſt קרטבה *Cordubah*. Longitudo ejus eſt 25000. cubitorum: Latitudo 10000. ſita eſt ad ſiniſtram maris, quod in terram veſtram influit e mari magno, & circumit totam illam terram. Inter hanc urbem, & inter mare magnum, poſt quod nulla eſt ulteriùs terra habitabilis, interſunt novem gradus Aſtronomici, Sole ſingulis diebus illorum uno progrediente, juxta ſententiam Aſtronomorum: & quilibet gradus in Terra comprehendit ſexaginta ſex milliaria, & duas manus milliaris: quodque milliare conſtat 3000. cubitis; ut ſic novem iſti gradus faciant 600000. milliaria. Ab iſto mari magno, quod circumdat totam terram, uſque ad קושטנדינא Conſtantinam, 3100; Corduba autem diſtat à littore maris in terram veſtram meantis, 80. milliaribus. Et in libris Sapientum inveni, quòd terra al Coſar 60. gradus habeat in longitudine, qui faciunt ducenta ſexaginta & decem milliaria. Tantum itineris eſt à Corduba, Conſtantinam uſque. Antequam verò ejus rationem exponam, præmittam quoque menſuram longitudinis terminorum ejus. Non ignorat equidem Servus tuus, minimum ſervorum Domini mei Regis majorem eſſe prudentisſimis & doctisſimis in terra noſtra. Verùm intentio mea non eſt docere, ſed hiſtoricè tantùm rem narrare.

Juxta ſundamenta Mathematica invenimus diſtantiam civitatis noſtræ ab Æquatore 38. graduum, Conſtantinæ 44. Veſtri termini 47. Ad hoc indagandum inductus fui ex ſumma admiratione quæ me inceſſit ex audita fama Regni veſtri, de quo nihil unquam ſciveramus vel audiveramus. Diximus enim; Longitudo viæ abſcondit à nobis decorem regni Domini mei Regis. Quamvis audiens, perveniſſe in locum Domini Regis mei duos viros ex incolis terræ noſtræ, quorum unus vocatur Rabbi Juda filius Meir, filii Nathanis, vir prudens & doctus; alter, Rabbi Joſeph Haggaris, nec ipſe ineruditus (beatos illos, & felicisſimâ ſortem eorum, quibus contigit videre gloriam, Majeſtatem, & ſplendorem Domini Regis mei, & ſervorum ac miniſtrorum ejus ſtatum & conditionē!) cogitavi facile eſſe in oculis Dei, pro magna ſua miſericordia, etiam mihi miraculum facere, & me quoque dignum reddere, ut videam Majeſtatem & thronum regium Domini mei.

Ut verò tuam gratiam tantò faciliùs promerear, indicabo Domino meo Regi nomen Regis ſuper nos regnantis. Nomen ejus eſt עבד אל רחמן *Abd al rachman*, (vel *Abdelramen*) בן מחמד *filius Mahomedis*, בן עבד אל

רחמן

Epistola R. Chasdaj, filii Isaaci (gloriosæ memoriæ) ad Regem Cosraeorum.

[*Præmittitur exordium prolixum, rhythmicum, & pro more Judæorum, hyperbolicum planè, in commendationem & laudem Regis & regni ipsius, cum subjuncto voto. Ea in lingua Hebræa quidem suam habent gratiam & venustatem, quæ autem fiunt insipida, si in aliam linguam transferantur. Qua de causa, & quia nihil ad rem præsentem faciunt, eo labore hic supersedere volumus.*]

EGo Chasdai, filius Isaaci, fil. Esræ, ex deportatis Hierosolymitanis in Hispania, servus Domini mei Regis, incurvo me in terram coram ipso, & prosterno me versus sedem Majestatis tuæ è terra longinqua: lætor de tranquillitate, & magnificentia ipsius; & extendo manus meas ad Deum in cœlis, ut diuturnum ac perpetuum constituat Regnum ipsius in Israële! Quis verò sum ego, & quæ est vita mea, ut sustineam epistolam exarare ad Dominum Regem meum, & Majestatem ipsius compellare? Confido tamen, me integritate meâ, & verbis meis gratiam impetraturum pro iis qui oberrant in captivitate, & doctrinæ suæ obliviscuntur, quibus decor regni est ablatus, qui in continuis afflictionibus & calamitatibus versantur, & signa sua non amplius vident in terra. Equidem nos, qui sumus de reliquiis Israëlis captivis, servi Domini mei Regis, habitabamus tranquillè in terra peregrinationum nostrarum (Deus enim noster non deseruit nos, neque umbra ejus recessit à nobis) cùm verò prævaricati essemus, adduxit nos in judicium, posuit angustiam in lumbis nostris, & excitavit spiritum eorum qui præfecti erant Israëlitis, ut Exactores tributorum super eos constituerent, qui aggravarunt jugum eorum, eosque graviter oppresserunt, & magnis calamitatibus affecerunt. Quando verò Deus videbit miseriam & laborem eorum, deficiet clausus & derelictus (*ex Deut.* 32. 36.) Et hac de causa induxit me Deus, ut me sisterem coram Rege, gratioseque cor suum convertit ad me, non propter justitiam meam, sed propter misericordiam, & fœdus suum. Per hoc pauperes gregis pascentur (*Zach.* 11. 7.), & pullati exaltabuntur salute (*Job.* 5. 11.), manus oppressorum ipsorum remittentur, à pœnis abstinebunt, & jugum alleviabitur, propter misericordiam Dei nostri.

Sciat itaque Rex, nomen terræ nostræ in qua habitamus, linguâ sanctâ

עיני ארצו ומאיזה שבט הוא ומה דרך המלכות איך ינחלו המלכים כסא כבוד המלכים המשבט ידוע אם ממשפחה הראויה למלוך ואם מלך בן מלך כאשר הוא מנהג אבותינו בהיותם שוכנים בארצם ׃ ויודיעני אדוני המלך כמה מהלך ארצו ארכה ורחבה ערי חומה וערי פרזות ואם היא משקה או נשומה ועד אין פגע ממשלתו מספר חייליו גדודיו ושריו ואל נא יחר לאדוני בשאלי מספר גדודיו יוסף ה׳ עליהם כהם כו׳ ועיני המלך רואות ולא שאלתי השאלה הזאת כי אם למען אעלוז ברבות עם הקדש ויודיעני אדוני מספר המדינות אשר הוא רודה בהם ומספר המס אשר ישיבו לו אם יתנו לו מעשר ואם אדוני חונה תמיד בעיר הממלכה ידוע או אם הוא יסוב את כל גבול ממשלתו ואם האיים הקרובים אליו אם מהם מתיהדים ואם ישפוט את עמו או אם יקים להם שופטים ואיך עלותו בית ה׳ ועם איזו אומה יערוך קרב ועל מי ילחם ואם המלחמה דוחה את השבת ומי הממלכות והגוים אשר סביבותיו ומה שמם ומה שם ארצם ומה שם הערים הקרובות אל ממלכתו מן בראסאן ומן בדרעה ודאב אל אבואב ומנהג הליכות הסוחרים ההולכות אל פחת אדוני המלך ויודיעני כמה מלכים מלכו לפניו ומה שמם וכמה מלך כל אחד מהם ובאיזה לשון אתם מדברים ובימי אבותינו נפל אצלנו איש ישראל נבון דבר היה מתיחס בשבט דן עד שמגיע לדן בן יעקב והיה מדבר בצחות וקורא שמות לכל דבר בלשון הקדש וכל דבר לא נעלם ממנו ובעמדו לדרוש בהלכה כך היה אומר עתניאל בן קנז קבל מפי יהושוע מפי משה מפי הגבורה ׃ ועוד בקשתי הפליאה מאת אדוני להודיעני אם יש אצלכם זכר לחשבון קץ הפלאות אשר אנו מחכים זה כמה שנים ונצא משבי אל שבי ומגולה אל גולה ומה כח תוחלת המצפה להתאפק על זאת ואיכבה אוכל לתת דמי על חורבן בית תפארתינו ועל פליטת חרב אשר באו באש ובמים אשר נשארנו מעט מהרבה ונרד מכבוד ונשב בגולה ואין לאל ידינו באומרם לנו כל היום לכל עם ועם יש מלכות ולכם אין זכר בארץ ׃ וכאשר שמענו את שמע אדוני המלך ותוקף מלכותו ורב חייליו תמהנו בזאת נשאנו ראש ותחי רוחנו ותחזקנה ידינו ותהי ממלכת אדוני לנו לפתחון פה ומי יתן ספות השמועה הזאת כח כי בזאת תרבה גדולתנו וברוך ה׳ אלהי ישראל אשר לא השבית לנו גואל ולא השבית ניר וממלכת משבטי ישראל יחי אדוננו המלך לעולם והייתי שואל בעד אודות אשר לא שאלתים לולי כי יגורתי להכביד על אדוני המלך בהרבות מלים כי כן דרך מלכים ואמנם כבר הרבתי והנני מודה בזאת ואל יאשימני אדוני כי מרוב שיחי וכעסי דברתי עד הנה אבל כמוני ישגה וכמוהו יסלח כי אדוני יודע כי אין עם גולה דעת ולא עם בני שביה תושיה ואני עבדך לא פקחתי עין כי אם בתוך גולה ודלות ע״כ יש על אדוני המלך מאמתת החסד ומאורח האמת להעביר שגיוני עבדו ובלא ספק כבר שמעת איך היו מכתבי מלכי ישראל ומה אגרותיה׳ ומה מנהג בספרי שליחותם ואם על המלך טוב יעביר שגגת עבדו כידו הטובה וכחסדו הגדולה ושלום רב לאדוני המלך לו ולזרעו ולביתו ולכסאו עד עולם ויאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל ׃

Epistola

הדבר הרע הזה חרה לי עד מות ויצר לי עד מאד על אשר לא הקים את דברי ולא עשה כרצוני ותרב מהומתי ונכפלה רעתי ואחרי כן רציתי לשלוח אגרתי אל אדוני המלך מפארת ירושלים עיר הקודש וערבו לי אנשים מישראל להוליך אגרתי מארצם לנציבים ומשם לארמנייא ומארמנייא אל ברעדה ומשם אל ארצכם אני טרם אכלה לדבר אל לבי והנה שלוחי המלך הגבלים באים ועמהם ב' אנשי' מישראל שם הא' מר שאול ושם הב' מר יוסף וכשומעם את מהומתי נחמו אותי ויאמרו לי תנה לנו אגרותיך ואנחנו נגיעם אל מלך הגבלים ובשביל כבודך ישגר כתבך אל בני ישראל היושבים בארץ הנגרין וגם כן ישלחוה אל רום ומשם אל בלנאר עד שיגיע כתבך כרצונך אל המקום אשר אתה רוצה : הבוחן לבות וכליות והחוקר כליות יודע כי לא עשיתי כל זאת לכבודי כי אם לדרוש ולדעת האמת אם יש מקום שיש ניר וממלכת לגולת ישראל ואין רודים בהם ולא מושלים עליהם ואלו ידעתי כי נכון הדבר הייתי מואס בכבודי ועוזב גדולתי ונוטש משפחתי והייתי הולך מהר אל גבעה בים וביבשה עד בוא אל המקום אשר אדוני המלך חונה שם לראות גדולתו וכבוד מעלתו ומושב עבדיו ומעמד משרתיו ומנוחת פליטת ישראל ובראותי את יקר תפארת גדולתו תאורנה עיני ותעלוזנה כליותי תבענה שפתי תהלה לאל אשר לא עזב חסדו מעם עניו : ועתה אם על המלך טוב ואם יראה במאויי עבדו תיקר נא נפשי בעיניו ויצוה את הסופרים העומדים לפניו לכתוב את עבדו תשובה שלמה הנוטרה אלי מארץ מרחקים ויודיעני שרש הדבר ויסוד כל המעשה איך היתה נפילת ישראל במקום ההוא ואבותינו ספרו לנו כי בתחלת שבתם היה שם המקום נקרא הר שעיר ואדוני יודע כי הר שעיר רחוק מן המקום אשר הוא חונה שם וזקנינו אומרים כי ככר נקרא הר שעיר אבל נתגלגלו הגזירות ויצאו מרעה אל רעה עד אשר נאחזו בארץ אשר הם יושבים עליה וגם אמרו לנו ישישי הדור קדמוני האמנם כי על מעלם נגזרה שמד ויעמוד חיל כשדים באף ובחימת ויגנזו במערה ספרי התורה וכתבי הקדש ועל זאת מתפללים במערה ובשביל הספרים למדו את בניהם להתפלל במערה ערב ובקר עד אשר משכו העתים וברוב הימים שכחו ולא ידעו אודות המערה על מה נהגו להתפלל בתוכה אבל נהגו מנהג אבותם ולא ידעו על מה ולקץ ימים קם איש ישראל ויבקש לדעת על מה ויבא אל המערה וימצאה מלאה ספרים ויוציאם משם ומן היום ההוא והלאה שמו בניהם ללמוד התורה ככה ספרו לנו אבותינו כאשר שמעו הקדמונים שומע מפי שומע והדברים עתיקים ואותם ב' אנשים אשר מארץ הגבלים מר שאול ומר יוסף אשר ערבו לי להוביל אגרותי אל אדוני המלך אמרו לי כי היום כמו שש שנים בא אלינו איש ישראלי סגיא נהור איש חכם ונבון ושמו מר עמרם ואמר כי הוא מארץ אלכזר והיה בבית אדוני המלך ומאוכלי שלחנו ונכבד אצלו ובשמעי שלחתי אחריו מלאכים להשיבו אלי ולא השיגוהו גם כוח אמצה תקותי וחזקה תוחלתי : ועתה הנה חקותי האגרת הזאת לאדוני המלך וחנותי למולו שלא תכבד עליו שאלתי ויצוה להודיע את עבדו כל הדברים האלה וכל

ענינו

מיני עצים אשר מעליהם מגדלים המשי כי המשי לרוב אצלנו מאד וגם בהררי
ארצנו וביעריה מלקטים תולעת שני לרוב וגם נמצא אצלנו הרי כרכום למינין
הרבה ויש בארצנו מוצא לכסף ומוצא לזהב ומהרריה חוצבים נחושת ונוזרים
ברזל בדיל ועופרת ואבני השוך ואבני גפרית ואבני שיש ואבני זכוכית ומוציא
ללאון כי כן שמו בלשון ישמעאלים אשר יבואון סחרים מאפסי הארץ ורוכלים
מכל המדינות ואיים רחוקים ינהרו אליה מארץ מצרים ומשאר המדינות העליונות
מביאין בשם ואבן יקרה וסוחרת מלכים ורוכלת רוזנים וכל חמודות מצרים ויאסוף
המלך המולך עליה סגולת כסף וזהב ונכבדות וקהלת חיילים אשר לא אסף כמוהו
מלך אשר היה לפניו ׃ ומדי שנה בשנה הגיע קניינו אלי הגד מאת אלף זהובים זה
חק קניינו בכל שנה ושנה ואין בזה כי אם מרוב הסוחרים הבאים מכל הארצות
ומאייהם וכל דבר סחורותם וכל אודותם לא יתכן כי אם על ידי ולפי דברי ׃ שבח
והודאה לאל הגומל עלי ברוב חסדיו ׃ ומלכי הארץ כשמעם את גדולתו ואת תקפו
יובילו שי לו ויחלו פניו במנחות ובחמודות ומהם מלך אשכנזי ומלך הגבלים שהם
אל צקלאב ומלך קסטנטיניה ומלכים אחרים ׃ ועל ידי תבאנה מנחתם ועל ידי
תצאנה גמולתם ׃ תבענה שפתי תהלה לאלהי השמים אשר הטה אלי חסדו לא
בצדקתי כי אם ברוב רחמיו ׃ ואת כל השלוחים האלה מביאי המנחות אני שואל
אותם תמיד בעד אחינו ישראל פליטת הגולה אם שמעו שמע לדבר הדרור לשרידים
אשר כלו בעבודה ולא מצאו מנוח עד אשר הודיעוני שלוחי הראסאן הסוחרים
שאמרו לי כי יש ממלכת ליהודים נקראים על שם אלכזר ולא האמנתי לדבריהם כי אמרתי
לא יאמרו לי בדבר הזה כי אם לרצות אותי ולהתקרב אלי ואשתומם על הדבר הזה
עד אשר באו שלוחי קסטנטיניה בתשורה וכתב מאת מלכם אל מלכנו ואשאלם
על הדבר הזה וישיבו אותי כי באמת הוא הדבר הזה וכי שם המלכות אלכזר ובין
אלקסטנטניה ובין ארצם מהלך טו יום בים אבל ביבשה יש בינינו אומות רבות ושם
המלך המולך יוסף ואניות באורת אלינו מארצם ומביאים דגים ועורות וכל מיני
סחורות והם אנשי אחותינו ומכובדים עלינו ובינינו וביניהם שליחות ומנחות ולהם
כח ומעט גדודים וחיילים יוצאים בזמנים ואני כשמעי את הדבר הזה מלאתי כח
וחזקו ידי ואמצה תקותי ׃ ואקוד ואשתחוה לאלהי השמים ואפן כה וכה
למצוא ציר נאמן לשלוח לארצכם לדעת אמתת הדבר ולדעת שלו' אדוני המלך ואת
שלו' עבדיו אחינו ויפלא הדבר על כי רחוק המקום והזמין לי הקבה בידו הטובה
עלי איש א' שמו מר יצחק בר נתן וישם נפשו בכפו ויתנדב ללכת באגרתי אל אדוני
המלך ונתתי לו שכר גדול לרב וכסף וזהב קרבתי להוצאותיו לו ולמשרתיו ולכל דבר לדרך
וגם שלחתי ממוני מנחה מכובדת למלך קסטנטניה ואבקשה ממנו לעזור לשלוחי
זה בכל צרכיו עד הגיעו אל המקום אשר אדוני חונה שם וילך שלוחי זה אל
קסטנטניה ויעמוד לפני המלך ויתן לו כתבי ומנחתי ויכבד את שלוחי ויתאחר עמו
כמו ו' חדשים עם שלוחי אדוננו מלך קרטבה יום א' אמר להם לשוב אלינו
וכמו כן השיב את שלוחי ועמו אגרת וכתוב בה כי הדרך אשר בינינו וביניהם והאומות
שבינינו בקטנה והים סוער לא יעבור בה אדם כי אם בזמן ידוע וכשומעי את

הדבר

אלי לא בצדקתי כי אם בחסדו ולמען בריתו ובזאת ענ"י הצאן קודרים שגבו ישע ותרפנה ידי לוחציהם ותקפוץ ידם מעונש ויקל עולם ברחמי אלדינו ׃

יודע לאדני המלך כי שם ארצנו שאנו גרים בתוכה בלשון הקודש ספרד ובלשון ישמעאלים יושבי הארץ אל אנדלס ושם מדינת הממלכה קרטבה ארכה חמשה ועשרים אלף באמה ורוחב עשרה אלף והיא משמאל לים המהלך אל ארצכם היוצא מן הים הגדול וסובב כל הארץ ובין הים הגדול ובין המדינה הזאת ובין הים הגדול אשר אין אחריו ישוב תשע מעלות ממעלות הרקיע אשר השמש הולכת מהם בכל יום מעלה אחד לדברי החכמים החוזים בככבים וכל מעלה מהן בארץ ששה וששים מילין ושתי ידות מיל וכל מיל שלשת אלפים אמה כן נמצאו בתשע מעלות שש מאות אלף מילין ומן הים הגדול הזה הסובבת את כל הארץ אל מדינת קושטנדינא שלשת אלפים ומאה ונתרחקה מדינת קרטבה משפת הים ההולכת לארצכם שמנים מילין ׃ ואמצא בספרי החכמים כי אורך ארץ אלכזר ששים מעלות שהם מאתים וששים ועשרה מילין זו מדת דרך קרטבה אל קסטנטינא והנני אקדים זכר מדת רחבה לגבולותיה בטרם אפרשנה ׃ ועבדך יודע כי קטן מצעירי המלך אדני גדול מנבוני ארצנו אבל איני מורה כי אם מזכיר ׃ אמרו תחכמונים יודעי העתים כי המקום הפונה ללכת השמש בחנות טלה ומאזנים ובהם ישתוה ממוצא דבר השכל מרחבי המדינות באלו התוותו בארץ מזרח שמש עד מבואו במקום הזה אשר אלו נקשר קו בגלגל השמש בהשתוות לילה ויומם והיה הולך אל קצה הקו השני על חקהתו הזה • הן נמצא מרחק מדינתנו מן התו שמנה ושלשים מעלות ומרחק קסטנטינא ארבע' וארבעים ומרחק גבולכם שבע וארבעים מעלות • ולא הוצרכתי לחזות את זאת כי אם מרוב תמהון אשר תמהתי מזכר מלכותם אשר לא הגיע אלינו ולא שמענו את שמעה כי אמרנו אכן אורך הדרך יעלים ממנו את שמע תפארת ממלכת אדני המלך אף על פי כששמעתי כי נפלו במקום אדני המלך שני אנשים מאנשי ארצנו שם האחד רבי יודא בר מאיר בר נתן איש נבון וסבר וגרסן ושם הב רבי יוסף הגריס גם הוא חכם אשריהם מה טוב חלקם אשר זכו לראות את יקר תפארת גדולת אדוני המלך ומושב עבדיו ומעמד משרתיו ומנוחת ה' נחלתו ונקל בעיני ה' להפליא גם לי כחסד הגדול הזה ויזכני לראות את הוד אדני ואת כסא מלכותו ולהקביל פניו בנעימים גם אגיד לאדני המלך את שם המלך המולך עלינו שמו עבד אל רחמן בן מחמד בן עבד אל רחמאן בן חכים בן השם בן עבד אל רחמאן כלם מלכו זרה אחר זרה זולתי מחמד אבי מלכנו אשר לא מלך כי מת בחיי אביו ועבד אל רחמאן השמיני הוא הבא ארץ ספרד בהשתרר עליהם בני אל עבאסי קרוביהם אשר הטה מלכו בארץ שנער בעת הזאת ועבד אל רחמאן זה השמיני הפונה ארץ ספרד בקום עליהם בני אל עבאסי קיא בן כעדיא בן השאם בן עבד אל מלך זרה הנקרא אמיר אל מומנין ושמו ידוע מהתעלם ולא היה כמותי במלכים אשר היו לפניו ׃ ומדת ארץ ספרד ממלכת עבד אל רחמן והאמיר אלמומנין יהי אלהיו עמו שש עשרה מעלות שהן אלף ומאה מילין זאת מדת ארץ ממשלתו בגבולותיה ארץ שמנה רבת נהרות ועיינות ובורות חצובות ארץ דגן ותירוש ויצהר רבת תנובות ועדנים וכל מיני מגדים גנות ופרדסים ומצמחת כל עץ פרי ומפרחת כל

מכתב רב חסדאי בן יצחק מֹכ למלך אלכזר ׃

אפודת גזר לשבט מושלים הממלכה הנהלאה · נועם ה' עליה · ושלום בכל מחוקקיה ורב צבאה · ישע תלבושת על מלונה ומועדה ומקראיה ׃ חילי צבאה ושלטי הגבורים יעוזו ביד המפלאה ׃ סוסי מרכבותיה ורוכביה כל יסוגו אחור ברוח נכאה ׃ דגלי טפסריה ודרוכי לוחמיה יעטו גאה גאה ׃ את חיצי רביה וברק חניתיה בכובד משאה ׃ יפלחו לב אויבי אדני המלך למען רבות תלאה ׃ בצאורי מרכבותיו ילין עוז ורגש ויראה ׃ רוכביה יושעון ובשלוה ישובון מארץ נוראה ׃ יחידתי לזאת תשתפך אשרי עין שרואה ׃ צאת המלך ביום קרב בחמה זרוחה ופליאה ׃ חיליו כברקים ירוצון שנים לרבבה ואחד למאה ׃ קמיהם יעיקון כאשר תעיק העגלת המלאה ׃ בינו נא מצוקי ארץ ומי שמע כזאת ומי ראה ׃ רדות שריד באבירים יניסו ויסתירו עיר ומלואה ׃ עוז זרוע עליון אילם גם עורם ותהי לתשואה ׃ וזאת פעלת שדי ומנת גמולו בממלכה החטאה ׃ רבות את הוד ותפארת ניר לאום מני בטן נשואה ׃ אזכרה אותות מני קדם ורוב עברה ורעל אגמאה ׃ בהיותה רבוצה על עדניה ועל שמריה קפואה ׃ רק רגולה היתה והנה זרויה לכל רוח ופאה ׃ שמש שזפה ותלך עליה ומנוח לא מצאה ׃ פדה לא נפדתה ואת עת הדרור לא באה ׃ רצוצה ברצועת אזן ואל חופש לא יצאה ׃ ונותרה בעניה ושבורה ומשכר לא סבואה ׃ טורפיה השינוה וממקדש הקדש הוציאוה ׃ ארכו העתים ונמשכו הימים ומופת לא נראה ׃ נחתם חזון ונביא ולא נפרץ רוח ולא מראה ׃ חזיוני איש חמודות לא יגלו ולא נותר כל נבואה ׃ אל אל איילותי אפרש כפי כנפש צמאה ׃ פזורי קצות פזורי אפסים לאסוף מארץ משואה ׃ נוגי המועד אז לאל יביעו העת שקוינוהו והנה באה נצח קרית מלך רב תקיאם באשר קאה ׃ רוממות מעוז תראינה עיני שארית הנמצאה ׃ וממלכת בן ישי בסוד חזות הנבואה ׃ קרנך אשים ברזל לנצח מהיום ההוא והלאה ׃

ממני חסדאי בן יצחק בן עזרא מבני גלות ירושלים אשר בספרד עבד אדני המלך המשתחוה אפים ארצה לעמתו ׃ והכורע אל מול מקום שבת נחלת מעלת גדולתו ׃ מארץ מרחקים השש בשלותו והשש בגדולתו ובמנוחתו והפורש כפיו לאל בשמים להאריך ימים על ממלכתו בקרב ישראל ׃ מי אנכי ומי חיי לעבור כח לחקות מכתב אל אדני המלך ולבקר יקר תפארתו אבל נשענתי בקשט נתיבה ומעגלי מישרים ומה יכולת שרעף למצוא אמרי שפר אצל הולכי גולה שוכחי רבצם אשר סר מעליהם הוד מלכות דימשכו עליהם ימי עוצר ומשפט ואותותם לא נראו בארץ ולפי שבני הגולה אנו פליטת ישראל עבדי אדני המלך שרויים בשלוה בארץ מגורינו כי אלדינו לא עזבנו ולא סר צלו מעלינו ׃ ויהי כאשר מעלנו באלהינו הביאנו במשפט וישת מועקה במתנגו ויער את רוח הפקידים אשר היו על ישראל וישימו עליו שרי מסים ויכבדו עולם וילחצום בחימה עזה ויכנעו תחתיהם ותמצאן אותם צרות רבות ורעות ובראות אלהינו את ענים ועמלם ואפס עצור ועזוב ׃ היתה סבה מאתו ויציבני לפני המלך ועלי הטה חסד ויסב את לבבו

fine refert primò quæ per totam vitam audiverit de Statu decem Tribuum, ultra flumen Sabbatjon habitantium, de illorum gloria, potentia & regno. Post varias aliorum relationes, magna ex parte ipsi suspectas, refert, quæ ipsemet tandem de Regnu Judæorum compererit. Ait; cùm Anno 322.b.e. Anno Christi 1562. Constantinopoli in Aegyptum maritimo itinere proficisceretur, in eâ navi, quâ vehebatur, inter Arabes & Turcas multos, vetulum quendam Turcam fuisse. Hunc varia & miranda multa narrasse, quæ viderit in India & terra חבו'ש Chabusch, *tandem rogatum, num quid unquam audiverit vel intellexerit, quòd Judæi hoc tempore Regnum & Dominium alicubi terrarum habeant, id confirmasse, & propriâ experientiâ comprobasse. Cùm póstea Alexandriam Aegypti venisset, idem affirmasse R. Samuel Schullam, Principis Medicum, & aliquot testimoniis productis fidem rei indubitatam sibi fecisse. Eodem itinere dicit se vidisse & accepisse* Epistolam quam Raf Chasdai scripsit ad Regem Cosaræorum, Regisque Josephi ad illum Responsum (*cujus antè mentionem fecit R. Abraham ben Dior). Itaq; se cogitasse, non abs re fore, si ad hujus rei confirmationem (quòd sc. Judæi regnum adhuc habeant) formis publicè excudendas eas curaret. Libellum hunc, à Judæo quodam in Alsatia nactum, hoc ipso tempore commodè huc detulit & mihi exhibuit Doctißimus Vir D. Philippus Jacobus Spenerus, Rupisvilla-Roch-Spoletanus, S. Theologiæ Candid. Linguarum Orientalium, Philosophiæ, & Disciplinarum Mathematicarum, Geographiæ præsertim & Genealogices, peritißimus. Quamvis autem Epistolæ illæ in quamplurimis manifeste sint fabulosæ, & gloriosum, simul & in Commentis fingendis fœcundum, ingenium Judaicum plus satis prodant; volui tamen illas hîc inserere; non tam ad rei probationem quàm ad Lectoris curiosi, & seu veterũ fabularum, seu novarum & inauditarum antè rerum avidi, oblectationem. Epistolarum illarum famam jam ab aliquot sæculis inter Judæos esse jactatam, docet suprà allatum R. Abraham ben Dior testimonium, qui Authori nostro fuit coævus. Quamvis mirari conveniat, quomodo ille hujus Raf Chasdaj ben Isaac Schprot meminisse potuerit, qui illo longe fuit inferior. Nam, secundum Chronologiam Tzémach David, ducentis quinquaginta circiter annis hi duo fuerunt ipso juniores. Nam Abrahamum ben Dior ipse recenset sub Ann. 3921. Isaacum Schprot Ann. 4135. Raf Chasdai Ann. 4156. Itaq; videntur hæc ab alio quodam recentiore esse infarta. Quod in Josepho Gorionide quoq; fuisse factitatum, Josephus Scaliger, Drusius, & alii docuerunt. Vel de alio erunt intelligenda, quod vult R. Gedaljah. Benevolus Lector, quales quales sunt, studium nostrum æqui boniq; consulet. Si rerum & historiæ veritate se non commendant, saltem propter styli, quâ, præsertim prior, pollent gratiam, non prorsùs sunt contemnendæ, & Hebraismi studiosis aliquid utilitatis afferre possunt.*

liberum fuiſſe unicuique quam vellet Religionem amplecti, atq; apud Achmedem, Joſephi filium, fuiſſe ex ipſis alios profeſſione Muhammediſtas, alios Judæos, alios nulli prorſus religioni addictos.

In præſenti libro mentio fit Regis Coſar, & Coſaraorum, tanquam infidelium, & Deum ignorantium, qui vero per Rabbinum iſtum, quem rex conſuluit, ad religionem Judaicam, & quidem Rabbanitarum ſeu Traditionariorum ſectam amplectendam ſunt adducti, ut habetur par.2.§.1. Confirmat id R. Abraham ben Dior in Sepher *hakkabbalah circa finem, fol. 32. col.3. & 4. Poſteaquam enim illic Catenam cabaliſticam, & continuam propagationem Legis oralis, per continuam ſucceſſionem quamplurimorum & eximiorum Virorum, oſtendiſſet, tandem hinc occaſione ſumptâ, ita de magna præcellentia Rabbanitarum ſupra Karraos, ſeu Scripturarios loquitur*: Ecce hoc non reperire licet de Hæreticis (*ſic Karraos vocat*). Nam Anan impius, & Saul filius ejus (quorum nomen putreſcat), diſcipuli R. Jehudai fuerunt, & non aliam ob cauſam in mundo, quam ex invidia & æmulatione diſſenſerunt ab eo & ejus Traditionibus, neque poſſunt dicere; Sic per Cabalam edocti ſumus ex ore N. vel N. vel ex ore Prophetarum, ſed ex proprio inſtinctu. Præterea illi paulatim deficiunt; cùm è contrà plurimas ſynagogas Iſraëlitarum (*Rabbanitarum*) reperias à regione סלא *Salla*, quæ eſt in extremo Occidentis, uſque ad תהרת *Taharath*, quæ eſt in principio Occidentis; per totam item Africam, Ægyptum, Palæſtinam, Arabiam, Sinear (*h.e. Chaldaam*), Elam, Perſiam, terram Dedan, & גרגשי Gergeſenorum, quæ vocatur גרגאן Gargan (*an fortè eſt* Georgiana, *qua Arabicè* ירגאן) & טברסטאן Tabraſtan, & אל דילאן Al Dilan, uſque ad fluvium אובל Ubal; שהיו שם גוים כורים שנתגיירו ויוסף מלכם שלח ספר לרב חסדאי הנשיא בר יצחק בן שפרוט והודיעו שהוא על דעת רבנות וכל עמו וראינו בטליטולה מבני בניהם תלמידי חכמים והודיעונו ששאריתם על דעת רבנות וכו' ubi ſunt *Gentes Coſarea*, qui Judaiſmum amplexi ſunt. Joſephus, Rex illorum, miſit epiſtolam ad Raf Chaſdai principem, filium R. Iſaaci ben Schperot, quâ ipſi ſignificat, quòd ipſe & totus populus ſuus Rabbanitarum dogmata ſequatur. Vidimus etiam Toletólæ ex nepotibus ipſorum, Doctores eximios, qui profeſſi apud nos ſunt, quòd itidem ſint Rabbanitarum ſectæ addicti, &c.

Impreſſus exſtat libellus inter Judaos, cui titulus קול מבשר Vox Evangeliſtæ. *Ejus Author ſe vocat*, יצחק בן אברהם בן יהודה עקריש Iſaac fil. Abrahami, nepos Jehudę Akriſch. *Scopus ejus in eo eſt, oſtendere, quòd Judai etiamnũ in præſenti exilio alicubi terrarum Regnum habeant, &* Αὐτοκρατορίαν. *Hoc*

fine

ſpatio ſedecim dierum, cujus incolæ habitant in tentoriis, & candidos habent oculos, & acrem viſum, ut longisſimè proſpiciant, quia nullum edunt ſál, &c. Terra eorum nullos habet montes. Diurni itineris ſpatio à terra Kedar vena eſt de mari magno, quę diſtinguit inter Tartariam & *terram Cuſar*, ubi Mulieres miſerè & flebiliter diu noctuque lamentari ſolent ſuper morte parentum ſuorum defunctorum; canes etiam ululatum edere. Octo dies conſumpſi in hac terra. In extremitate terræ *Cuſaræorum* ſeptem flumina confluunt. Qui in longè disſitas regiones vult proficiſci eò venit. Sunt illic duo maria diei itinere à ſe invicem diſtantia, quarum unum peſtilentisſimè fœtet, alterum verò non. Si quis mari illi fœtenti ſe committat, ſtatim moritur: Imò ſi ventus ab illo ſpiret verſus alterum, quamplurimi morte abſumuntur. Unde eo ferri oportet, vento non a fœtenti illo mari ſpirante. Hinc venit *Thogarmam (urbem)*, ubi obſervant legem Mahumeti. Exſtructa eſt hæc in terrâ *Ararat*. Hinc octo dierum ſpatio profectus eſt נציבין *Niſibin*, ad dextram relictis montibus Ararat. In Niſibi magna eſt Eccleſia, & Schola quam ædificavit Doctor quidam Miſchnicus, paulò poſt vaſtationem Hieroſolymæ, qui vocabatur Rabbi Juda ben Betira; duæ item aliæ, quas exſtruxit Eſdras; Prioris muris inſertus eſt lapis rubicundus, quem ſecum advexit (*ille Rabbi*) de ruderibus Domûs ſanctuarii, ſeu Templi Hieroſolymitani. Niſibi adjacet terra Aſſur ſeu Aſſyria, Thogarma, & *Cuſra*, quarum unaquæque diverſam habet linguam, &c. Hæc ille.

Rabbi Benjamin in ſuo Itinerario, & R. Abraham Peritzol in ſua Coſmographia, nullam hujus regionis faciunt mentionem, ſicut nec noſtri Geographiæ Scriptores, quod ego ſciam, niſi quòd Guilelmus Poſtellus in libro de Univerſitate parte I. pag.20. ſcribit: Reipublicæ neceſſariò toti terrarum Orbi legem daturæ ordo hoc propter commoditatem ſedium poſtulat, ut ad prima ſubſellia mundi, quæ in Gallia & Judæa ſunt ratione ſui juris conſtituta, conſtituantur decem alia loca: Chambulag, Samarcand, Moſcovia, Chaſſuma, Benemotapa, Marrocha, Leucetia, Chaſda, Cuſroa, Quimra, ſub Romano Regno, & Heroſolymitano Pontificatu.

Clarisſimus D. Hottingerus, Amicus noſter integerrimus, & Literarum Orientalium promotor indefeſſus, in Bibliotheca ſua Orientali pag.96. ſcribit: Num antea talis unquam extiterit Rex (*Coſar, qualis in hoc libro deſcribitur*) dubitare videtur Author Meor enájim; quod tamen mihi ſatis probabile ſit, cùm legamus in Geographia Scharifol-Edriſi, apud Coſaros

liberum b

ciſſet eam. *Sic idem hoc loco quoq; contigiſſe poſſit. Nos id in medio, & Lectoris cujusvis arbitrio permittimus.*

Interim tamen conſtare ſatis videtur, famâ tum hujusmodi Regem fuiſſe celebratum, tales etiam populos, qui Coſaræi *vocabantur. Quinam autem illi fuerint! non ſatis liquet. Quid ego hactenus in Hebræorum ſcriptis de his obſervarim, paucis placet hîc apponere.*

Ab initio libri ad §. 1. ſcripſi, me exiſtimare כוזר *eſſe* Coſroes, *Perſicorum olim Regum commune nomen. Muſcati autem ſententiâ eſſe nomen* Terræ, *à qua Rex ille, cujus nomen proprium hîc non exprimitur, denominetur, quaſi dicas,* Rex Coſareus, *vel* Coſareorum. *Atq; in hanc poſteriorem ſententiam nunc ego magis inclino, ob ea quæ ſequuntur, ſive vera illa ſint, ſive ficititia.*

Joſephus Gorionides ab initio ſuæ Hiſtoriæ attribuit Togarmæ (*Geneſ.* 10. 3.) *decem familias, quæ ab ipſo prodierint:* תוגרמה הם עשר משפחות מהם כוזר ופצינך וכו' Togarma, *inquit*, complectitur decem familias, quæ ſunt, *Coſar vel Cuſar, & Patzinach &c.* ושמות ארצותם על שמותם quorum Terræ nomina ſua ab illis acceperunt. *Hinc pleriq;, qui hujus terræ mentionem faciunt, eam vel Thogarmæ adſcribunt, vel ei confinem faciunt, ut ſuprà R. Schem Tof. Samuel Bochartus in ſuo Phaleg. lib. 3. cap. 15. ad hunc locum notat; Chozar,* Ortelio *Cauſar* perperam, eſt locus ad mare Caſpium, à quo vocatur *Mare Chozar* à Geographo Nubienſi, clim. 5. pag. 7. *Hinc Schindlerus in Lexico Pentaglotto, inter Arabica ponit* ים כוזר *Mare Cuſar.*

R. Abraham bar Chijah, in ſua Sphæra Hebraicâ cap. 7. dividens Terram habitabilem in ſeptem climata, de climate ſexto ita ſcribit: Clima ſextum incipit à termino ſeu extremitate quinti, & extenditur ad 48um gradum à circulo æquatoris, Aquilonem verſus. Ejus dies longisſima eſt quindecim horarum æqualium, cum dimidia. Principium illius eſt in Oriente à regionibus Gog & Magog, *& Cuſar.* Omnes etiam terræ Græcorum, Romanorum, & magna Conſtantinopolis, ingrediuntur in hoc clima, cum terris פרנכיא Franciæ, uſque ad Oceanum occidentalem. *Sebaſt. Munſterus ad hunc locum annotat, ſibi videri,* Terram Chuſar eſſe Scythiam exteriorem.

Rabbi Petachja in ſuo Itinerario hujus quoq; regionis facit mentionem, eamq; cum Thogarma conjungit, ſic de ſuo Itinere loquens: Ego *inquit*, Petachjah profectus Ratisbonâ, veni Pragam: Pragâ in Poloniam: ex Polonia in Ruſſiam: ex Ruſſia ſex dierum itinere progreſſus ultra fluvium נפארה Navaram, vel, Nafaram, veni in Tartariam. *Et poſt quædam de Tartaris interjecta:* Hinc peragravi terram Kedar, ſecundum ejus latitudinem,

ſpatio

tus &c. (*vide par.*1.*§.*1. *& par.*2.*§.*1.) Quomodo ausus fuisset dicere, Rem hanc proditam esse in libris Priscorum, & inde cognosci, si nunquam gesta fuisset? Sic certè fidem & authoritatē suam labefactasset. Non pręsumitur autem homo sponte sibi malum aliquod consciscere. Praeterea prolixa & particularis rei hujus gestæ narratio etiam testatur, eam non esse fictam *&c. Et mox*; אך את שפתותי אשמור לבל יעבור פי לגזרת אומר שתסולקנה ידי המחבר מלהוסיף מעין המאורעות במקומות רבים אשר מפרסומם לא נוכל להתעלם Attamen labia mea custodiam, ne os meum neget, quædam passim à Scriptore libri esse addita, quæ ita manifesta sunt, ut negari nequeant. *Sic in Comment. par.* 1. *§.*1. *hæc authoris verba*; Visum est mihi res illas, prout gestæ sunt, describere: Qui sapientes sunt, advertent & intelligent, *hoc quoque modo intelligi posse, scribit*: Sapientes intelligent & agnoscent quæ in narratione hac de meo addidi, ad meliorem & pleniorem rerum ordinem & explicationem. Quamvis enim scribat, se narraturum res, *prout gestæ sunt*; id intellexit de summa rerum gestarum, quòd eam sit descripturus eo ordine & modo, quo necessitas requisitura sit. Non enim existimandum est, omnia eo numero, forma, & mensurâ, vel iisdem verbis, quibus referuntur, כל' רק תמצית שום תוספת וגרעון sine ulla additione aut detractione, acta esse: עקר הכונה ערוכה בכל ושמורה אצלו על פי הדברים אשר נפלו · וישית עליהם נוספות משלו כפי צורך מקומן ושעתן *h.e.* sed succus principalis scopi & intentionis ubique est retentus, juxta seriem rerum & verborum quæ tum inter illos inciderunt: quibus R. Jehudah Levita de suo passim addidit, prout locus & tempus requirebant.

Sic est ipsius sententia. Fieri potest, ut tùm temporis, seu ex antiquis monumentis vel Arabum, vel aliorum populorum, seu ex Traditionibus aliquibus habuerint; atq; etiam chartæ & scripta aliqua hoc titulo circumlata fuerint; vix tamen dubitari potest, quin Libro huic & forma, & augmentum atq; complementum magnum ab hoc R. Jehuda Levita accesserit, atq; inde etiam ipsi soli tandem à plerisq; sit adscriptus. In Talmud Sota cap. 1. *ad locum Exod.* 13. *v.* 19. Et tulit Moses ossa Josephi secum: *& Jos. cap.*24. *v.*32. Ossa autem Josephi, quæ detulerant filii Israel ex Ægypto, sepelierunt in Sichon *&c. quærunt*; *Quomodo in primo loco dicatur* Moses, *in altero*, Filii Israelis detulisse ex Ægypto ossa Josephi? Respondet illic Rabbi Chaninah; כל העושה דבר ולא גמרו ובא אחר וגמרו מעלה עליו הכתוב על שגמרו כאילו עשאו Si quis rem aliquam faciat, sed non absolvat, & alius superveniat, qui eam perficiat, tum Scriptura eam perficienti ita adscribit, ac si ipse fecisset

הנזכר מיחס בראשית הספר דבריו כולם לחבר שזכר אין ספק כי הוא היה הממציא ומחדש את הכל בחכמתו כי רבה : אבל על דרך השרידים אפלטון וטוליאו ודומיהם השמים בקצת המצאותם דבר דיוני בפי סוקראט וקטוני או כדומה מן הנודעים בדורותם ראוים אליו יחס גם הוא את ויכוחיו הקדושים ההם אל חכם קדמון שארע לו כעין המעשה ההוא אשר לדברי בעל ספר האמונות נקרא ר' יצחק הסנגרי כו' : *h.e.* Scito, quòd licet R. Jehúdah attribuat in principio libri verba ſua omnia alii cuidam Cháver ſeu Rabbino; nullum tamen ſit dubium, quin ipſe omnium illorum primus ſit Author, pro ſumma ſuâ, quâ polluit, eruditione. Verùm ad imitationem aliorum eximiorum virorum, Platonis, Tullii, & ſimilium, qui nonnulla ſua opera conſcripſerunt ſub forma duorum colloquentium, iisque Socratis, Catonis, vel aliorum ſuis temporibus celebrium virorum, nomina adſcripſerunt, quaſi illi ea quæ dicuntur protuliſſent; ipſe quoque ſuam diſputationem ſanctam attribuit antiquo cuidam Rabbino, quaſi cum ipſo tale quid geſtum eſſet, quem R. Schem Tof vult vocatum fuiſſe R. Iſaac Sangari. *Quod par. 1. §. 47. ponit numerum annorum mundi usq; ad ſua tempora, quadringentis annis ſe majorem, dicit factum eſſe ex ficto illo* διαλογισμῷ *duarum perſonarum, quæ ante tot ſecula vixerint. Sic in primæ hujus libri editionis titulo inſcribitur*, Liber כוזרי Coſri, חברו בלשון ערבי החכם הגדול אבי כל המשוררים רבי יהודה הלוי הספרדי ז"ל אשר קדש שם שמים בויכוחו הזה וכו' quem compoſuit in lingua Arabica R. Jehúdah Hallévi, Hiſpanus, qui Nomen Dei ſanctificavit hac diſputatione. *Quod reprehendit R. Jehudah Muſcatus.*

Sunt etiam, qui exiſtimant duos hujus nominis fuiſſe, quorum primus hanc diſputationem cum Rege Coſar habuerit, alter, ex ipſius nepotibus & poſteris, eam collegerit & publicarit, ut obſervat David Gans, in Tzemach Dávid.

R. Jehudah Muſcatus primæ ſententiæ accedit, & exiſtimat, rem hanc totam revera eſſe geſtam, & Diſputationem iſtam, eo tempore, & ab illis perſonis, ut narratur, fuiſſe habitam; quamvis non neget, variis additamentis eam eſſe à R. Jehudah Levita interpolatam & ſuffertam; ואם איננו כן מה לו למחבר הספר לשקר בדבורו כי הוא אמר ויהי בראשיתו כאשר נזכר ונודע בספרי כוזר מגלותו סוד חלומו לשר צבאו וכו' · ואיך יאמר דבר שסופו להשמע בספרי הקדמוניות ואי איפשר לשמעו להעדר מציאותו ונמצא בזה שם נאמנותו מתחלל · וחזקה לא מרע איניש נפשיה : גם אריכות דבריו שם כפרטי המאורע עד נאמן על ככה וכו' *h.e.* Quod (*inquit*) ſi non ita eſſet, quâ fronte tam audacter mentiri ſuſtinuiſſet Author ab initio ſtatim libri, dicens; *Prout memoria proditum, & notum eſt in libris & Annalibus Coſaræorum; quomodo Rex patefecerit Somnium ſuum Duci ſuo exercitus &c.*

chartis disjectis confusè descriptæ, collector, seu in libro jam digestæ, translator tantum; an verò primus author & inventor fuerit? *de eo diversæ sunt sententiæ.*

Hic ipse R. Jehúdah Hallévi, non sibi, sed alii cuidam Rabbino, quem tamen non nominat, sed cognomento הֶחָבֵר *seu* Socii *indigitat, primum operis inventum adscribit, statim ab initio libri §.1. quemq; quadringentis annis se majorem facit, uti patet ex eo quod scribit par.1.§.1.& §.47. Hunc inducit cum Rege quodã Cosar (de quo postea) de Religione colloquentem, & tandem responsis suis illum ad Judaicam convertentem. Eum nomine suo primus, quod mihi constet,* R. Isaac Sangari, *vocavit R. Schem Tof, ben Schem Tof, in* ספר האמונות *cap.4. ita de eo scribens:* כבר קדמני רבי יצחק הסנגרי ז״ל חבר למלך אלכזרי המתגייר על ידי החכם הזה זה כמה שנים בארץ תוגרמה כידוע ממקצת כתבים ׃ והחכם הזה נמצאו תשובותיו וחמודות חכמותיו המורות על חכמתו הגדולה, בתורה ובקבלה ובכל חכמות בניינן מפוזרות בלשון ערב והחכם ר׳ יהודה הלוי ז״ל הפייטן הספרדי מצא אותם וחבר ספר מהם בלשון ערב כאשר היו והועתק ללשוננו וכו׳ *h. e.* In his jam præcessit me Rabbi Isaac Sangari b.m. familiaris Regis Alcosri, qui proselytus Judæus factus est operâ sapientis hujus, multis abhinc annis, in terra Thogarmah, uti ex scriptis quibusdam constat. Hujus Sapientis Responsiones eximiæ & eruditissimæ, de magna ejus peritia in Lege, Kabbala, & omnibus disciplinis testantes, cùm disjectæ & dispersæ haberentur in lingua Arabica, (*R. Gedalia in Schalschéleth fol. 39. col.2. pro hoc habet,* הלשון כוזרי *in lingua Cosareâ*) R. Jehuda Hallévi, Poëta Hispanus, eas inveniens, in librum redegit linguâ Arabicâ, qui in Linguam nostram Hebræam deinde est translatus. *De hoc* Isaac Sangari *Judæorum Chronica nihil habent: unde iste R. Schem Tof hauserit, non constat. Procul dubio ex Traditione aliquâ id accepit, vel scripto quopiam, quod ad manus nostras non pervenit. Sic scribit R. Jehudah Muscatus:* לר׳ יהודה הלוי ייוחס החבור ור׳ יצחק הסנגרו הוא אשר יאמר עליו כי הוא זה אשר יסדו וקדש שם שמים בויכוחו R. Jehudæ attribuenda est laus compositionis hujus syntagmatis: sed R. Isaac Sangari est is, de quo dicendum est, quòd ejus fundamenta jecerit, & sanctificârit Nomen Dei suâ Disputatione. Utrique laus & gratia debetur, sed cuique sua *&c. Postea prolixè in ejus laudes digreditur.*

R. Asarias autem in Meór enájim cap. 42. existimat, R. Jehúdam Levitam solum esse Inventorem & authorem. Quòd duas has personas loquentes & disputantes introducat, ab eo esse confictum, ad imitationem Platonis, Ciceronis, qui similes Dialogos conscripserunt. Verba ejus sunt: תדע שטעם היות זה ר׳ יהודה

modò citato Ben Schemuel Hallevi. *Sic quoq; à Muscato in Præfatione, & R. Gedalia in Schalschéleth hakkabbálah. In his autem error videtur irrepsisse. Nā Samuel Hallevi fuit hujus R. Jehudæ filius, & floruit tempore Majemonidis: Celebratur inde, quòd non solùm fuerit insignis Theologus & Philosophus, sed &* פייטן *Poëta eximius. Hinc R. Jedájah filius R. Abraham Anbonet Badreschi de eo scribit :* ור' יהודה הלוי מתפאר בענייני החכמות בתהלותיו ופיוטיו הנפלאים וממנו עוד אצלנו ספר הכתר כפי מה שקבלנו הפליג לחקור ולבאר בסתרי התורה והנבואות על צד הסכמת הדת והמושכל ככל כחו יותר מכל אשר היו לפניו *h.e.* R. Jehúda Hallévi eximium se ostendit in omnibus artibus ac disciplinis, in Hymnis & Poëmatis suis admirandis. Habemus ab eo librum Cosar, uti traditione accepimus: in explicandis arcanis Legis & Prophetarum, juxta Scripturam & Intellectum, omnes qui ipsum præcesserunt superavit. *R. Asarias in Meor enájim cap. 36. scribit,* שהוא מלא ברכת יי' בדעות אמתיות אשר כל היהודי נאמן בבריתו יאות לו ללמדו לעצמו ולבקש שיכתב על לוח לב כל אדם מבניו ותלמידיו עם צווי ואזהרה השמר לך פן תעזוב את הלוי וגו' quòd hic liber sit plenus benedictione Domini circa veritatem dogmatum sciendorum, dignusque quem omnes Judæi in fœdere suo (*h.e. in Religione suâ*) fideles tùm ipsimet discant, tùm operam dent, ut omnes ipsorum filii & discipuli tabulæ cordis sui inscribant, cum hac admonitione & præceptione; *Cave tibi ne derelinquas Levitam* (sicut sc. Moses dicit Deut. 12.19.). *In Capitulis R. Barachielis cap. 2.* דברי הרמבם הם קרובים אל האמת יותר מן השקר ודברי הרלבג קרובים אל השקר יותר מן האמת ודברי הר' יהודה הלוי כולם אמת : *h.e.* Verba R. Mosis Majemónidis magis accedunt ad veritatem quàm ad falsitatem: verba R. Levi ben Gerson propiùs accedunt ad falsitatem, quam ad veritatem: sed verba R. Jehudæ Levitæ omnia sunt vera. In Schalschelet Hakkabbálah fol. 39. col. 2. רבינו יהודה הלוי היה בדור הזה חכם גדול ומדקדק ומשורר ובכל המושכלות Hoc sæculo fuit R. Jehúda Hallévi, magnus Philosophus, Grammaticus, Poëta, & in omni scibili. *Idem scribit, illum anno ætatis quinquagesimo in terram sanctam profectum esse, & accepisse se à quodam sene, quòd ad portas urbis Hierosolymæ perveniens, vestes suas dilacerarit, & humi repens digitis pedum innixus ingressus sit, ut impleret id quod Psalmo 102. 15. scriptum est;* Quia delectantur servi tui lapidibus ejus, & pulveri ipsius gratiam faciunt (*confer Auth. parte 5. §. 27.*) *dum ita incederet, ab Ismaëlita quodam maligno equo oppressum & conculcatum occubuisse.*

Num verò hic R. Jehúdah Hallévi rei gestæ, & antea jam seu in

chartis

Introducitur Rex quidam Cosar gentilis, in suâ quam habebat Religione, & Dei, qualem ille sibi fingebat, cultu devotus & assiduus, in somnio à Deo monitus, intentionem quidem ejus Deo esse gratam, opera vero ejus non item. Divinum hocce monitum cùm sæpiùs ipsi iteraretur, de Actione, modoq; Deum colendi, qui ipsi gratus esset, serias cogitationes animo versat. Hujus rei causâ primò ad se advocat Philosophum, eumq; quid ipse de Deo crederet & sentiret, interrogat & audit. Cùm hic ipsi non satisfaceret, Christianum accersit, & eum, quæ ipsius fidei & religionis summa sit, audit. Cum nec iste ad suum gustum ei responderet, Ismaëlitam quoq; sapientem consulit. Sed nec hujus placita Rex approbare potuit. Itaq;, quia tùm Christianus tùm Judæus in sua fidei confessione, quam edebant, Israelitarum mentionem fecissent, constituit Judæum seu Israëlitam etiam aliquem sapientem audire. Hic cùm itidem suæ fidei Summam ipsi exposuisset, & ille cæteris melius ei placuisset, in ulterius Colloquium cum eo digressus est, & tandem permotus, ut & ipse Religionem Judaicam amplexus fuerit, & populo quoq; suo eandem persuaserit. Historia refertur contigisse ante nongentos annos. Habentur hæc fusiùs parte primâ, à §. 1. usq; ad 15. & parte 2. §. 1. unde peti possunt.

Quod ad Authorem attinet, dubitatur, Utrum à Judæo illo ipso, qui cum Rege colloquutus dicitur, primitùs monumentis mandatum, & ex ejus commentariis deinde in alias linguas, Arabicam videlicet, & Hebræam, translatum sit hoc Colloquium! De eo, qui primus linguâ Arabicâ illud edidit & publicavit, nemo hactenus dubitavit. Est ille R. JEHUDAH HALLEVI, Hispanus, qui floruit circa annum Mundi, secundum supputationem Judaicam, 4900. ut vult author Chronici Tzémach David, hoc est, ut nos numeramus, à nato Christo 1140. Σύγχρονος fuit R. Abrahamo Aben Esræ, qui paulò pòst florére cœpit. Patet id ex eo quòd Aben Esra ejus mentionem faciat Exo. cap. 20. ubi scribit, שאלני ר׳ יהודה הלוי מנוחתו כבוד Quæsivit ex me R. Jehúdah Hallevi, cujus requies sit gloriosa. Quidam volunt, illum fuisse socerum Aben Esræ. Sic scribit Abarbenel, Comment. in Legem, fol. 338. col. 4. שהיה חותנו אבי אשתו של הראבע quòd fúerit חותְנוֹ hoc est, pater uxoris Aben Esræ. Sic R. Asarias in Meor enájim cap. 42. Author libri Júchasin, mihi fol. 130. col. 2. scribit, fuisse duorum sororum filios. Prius tamen pleriq; malunt. Quomodo filiâ ejus potitus, & gener ejus factus sit Aben Esra, prolixè narratur in Schalschéleth. Quicquid sit, coætanei fuerunt, aliquanto tamen ætate superior R. Jehudah Hallevi. Et hoc ordine illorum mentionem facit R. Abraham ben Dior, in fine Cabalæ suæ Historicæ, qui itidem temporibus illorum vixit & scripsit. In utraq; editione vocatur R. Jehudah ben שאול filius Saulis Hallévi; sed in ספר הקבלה,

est, quàm ut hic prolixiùs sit dicendum & docendum. Quamvis autem hac in parte feliciori & fæcundiori fato usæ fuerint literæ Græcæ & Latinæ; non defuerunt tamen, qui Hebraicis quoq; excolendis & promovendis subinde aliquid hujus generis conferrent. Sic Sebastianus Munsterus, *primùm Heydelbergensis, pòst Basileensis Academiæ lumen magnum, præter sua propria scripta, varios libellos Grammaticales Eliæ Levitæ, Mosis Kimchii, Logicam R. Simeonis, Astronomiam R. Abrahami bar Chiia, Arithmeticam R. Eliæ Orientalis, Calendarium Hebraicum, Josephum Gorionidis filium, Commentarios quosdam Hebræorum, edidit, & ex parte, suâ Versione & Notis illustravit, quibus magnam apud* φιλεβραίοις *gratiam inivit.* Isaac Levita *dedit Physicam Hebræam cum Versione Latina. Venetiis, in Italia, celebris ille Typographus,* Daniel Bombergus, *primus Biblia Hebraica cum Targum seu Paraphrasi Chaldaica, Masorâ, & variis Hebræorum Commentariis, non tàm pro Judæis, quàm Judæorum operâ, in Christianorum usum, magnâ curâ, magnisq; sumptibus evulgavit; unà cum plurimis aliis Hebræorum monumentis.* Paulus Ricius *librum Jezirah, & Schàare ora, & quædam ex Talmude Latinè versa dedit.* Gilbertus Genebrardus *Chronologiam Hebræorum.* Johannes Mercerus *in Commentariis quibusdam Rabbinorum in Prophetas, cum aliis quibusdam, Latinâ civitate donandis, liberaliter suam symbolam contulit. Hoc nostro sæculo etiam complures passim extiterunt, qui provinciam istam occuparunt, & in hoc opere laudatissime desudarunt, quorum Nomina pariter & Opera Viris doctis, & discendi avidis nota sunt & commendata.*

Ad horum exemplum ego quoq; ante hos triginta annos celeberrimi inter Hebræos scriptoris, Rabbi Mosis Majemonidis librum, Móre nevóchim, *seu* Doctor Perplexorum, *dictum, novâ versione Latinâ donatum, publicavi: neq; hactenus fuit cur operæ illius tùm susceptæ me pœniteret; nisi quòd publicis temporum illorum calamitatibus deterritus, de Textu simul Hebræo addendo minus sollicitus fuerim, quod pleriq; desiderarunt. Continet ille multa præclara, de Deo, ejusq; Nominibus & Attributis, de Creatione, de Providentia, de Angelis, de Prophetia, de Lege Dei, ac Præceptorum Mosaicorum rationibus & fundamentis, aliisq;, de quibus profundè & eruditè ex Scriptura & sanâ ratione disserit, & contra Græcorum & Arabum Philosophos disputat.*

Ejusdem fere generis est præsens, quem nunc in lucem edimus, Liber, Cosri, *vel,* Cusri, *inscriptus. Ad ejus primo lectionem, postmodùm etiam recensionem & interpretationem, incitavit me tùm Argumenti præstantia & dignitas, tum Authoris & Scripti ipsius inter Hebræos fama & celebritas, uti jam audiemus.*

Argumentum *ejus est,* Inquisitio de vera Religione, veroq; Dei cultu.

Introduci-

PRAEFATIO

AD LECTOREM.

ùm superiori sæculo Linguarum studium renasceretur, qui tam felici partui in lucem producendo obstetricantes manus attulerunt, & tenero fœtui fovendo atq; corroborando omnem suam artem & curam contulerunt, non tantùm hoc egerunt, ut Linguarum illarum addiscendarum novas Præceptiones & commoda quævis subsidia pararent, & procuderent, sed & optimos Authores quosq;, suâ linguâ loquentes, è situ & tenebris, quibus longo temporis tractu squalidi & otiosi delitescebant, produxerunt & Orbi literato communicârunt. Sentiebant nimirum præclaræ & magnæ illæ animæ, Linguarum studium Præceptis nonnisi inchoari, Usu demùm perfici, neq; tàm in Theoria, quàm in Praxi consistere, & eò servire debere, ut quæ in cujusq; linguæ selectißimis Scriptoribus laterent seu mysteria & arcana, seu utilia ad Veritatem cognoscendam, ad Virtutem & Pietatem in animis hominum excitandam, ad Artes & disciplinas quascunq; solidius & perfectiùs tradendas, ad Historiam illustrandam, præcepta, dogmata, monita, ex illis eruantur & cognoscantur. Hinc Sacrosanctorum utriusq; Testamenti Codicum, hinc veterum Ecclesiæ Christianæ Patrum & Scriptorum Ecclesiasticorum, hinc Philosophorum, Poëtarum, Oratorum, Historicorum, Medicorum, & aliorum antiquorum boni commatis Authorum, novæ, nitidæ, & castigatæ Editiones prognatæ, Versionum commodarum vestitu amictæ, & eruditarum Notarum accessione ornatæ ac locupletatæ, in lucem prodierunt. Fructu suo non caruisse improbos hos labores, quos hujus rei causâ eximii Viri subierunt, experientia locuples rerum testis abundè docuit. Ab eo enim tempore, quantum, discußis variorum errorum tenebris, Cælesti veritati lucis; profligatis superstitionibus Divino cultui puritatis; quantum pulsâ procul fœdâ barbarie, bonis Literis, Disciplinis, & Artibus, cultûs & ornatûs accesserit, notius est,

Ad

Virum Venerab. & Excellentissimum

DN. D. JOHANNEM BUXTORFIUM

SS. THEOL. ET LING. HEBR. PROFESS.

LIBRUM COSRI

LATINA VERSIONE, ET NOTIS ILLUSTRANTEM

Epigramma.

Quisquis in humanos totum se eviscerat usus,
Et sibi nil proprium, quod capit, esse cupit.
Hic micat ô! magni dignissima portio Mundi,
Hic bene se natum, nec sine fruge, probat.
Cœlum mente refert, illiq; est proximus astro,
Quod sua per totam lumina vulgat humum.
Quodq; omnem, quâ luce nitet, quoque prodigit omnem,
Et fax est tenebris publica Munde tuis.
Hâc mercede locat, BUXTORFI, Maxime rerum,
Fama tuum cœlo Solstitiale caput.
Quidquid in Hebræas possunt tua Numina Musas,
Pandis, & in quodvis præcipis ire solum.
Nec cessare potest tuus en labor inclytus, isthic
Post clara Ingenii tot monumenta tui,
COSRAEUM monstras Latiali veste decorum,
Atque doces Persam cum Cicerone loqui.
Ardua res, cedroq; omni dignissimus ausus,
Cui prisca haud poterant secula ferre parem.
Philologûm supremus Apex, BUXTORFIUS, istud
Attigit, & facili Marte peregit opus.

M. J. J. Hofmann.
S. M. C.

tinentur. Quidni idem juris habeant ſcripta Hebræorum, quæ ſubinde aliquid ad ulteriorem rerum ſacrarum cognitionem ſuggerunt? Itaque neque hunc obicem mihi extimescendum puto, ut minus acceptum Tibi oblatum munus reddat. Et cùm omnes alias à Sereniſſimo Patre Tuo Virtutes habeas hæreditarias, non dubito, quin inter eas & hæc ſit, ut quæ vel Antiquitatem vel Raritatem oſtentant, vel Orientis notas & characteres habent, Tibi chara ſint & jucunda. Pro generoſo hoc tuo affectu, ut præſens quoque nec prorſus invenuſtum, nec incelebre Antiquitatis Judaicæ monumentum, è ſcriniis meis depromptum, operâ meâ à ſitu & rubigine quà pote nonnihil vindicatum, & T. Seren. in perpetui Cultûs, & debiti Obſequii pignus, quâ decet & par eſt veneratione, oblatum, Gratioſiſſimo vultu accipias, ejusque obſcuritatem à fulgentiſſimi Nominis Tui Splendore, radiis aliquibus ulteriùs illuſtrari, clementer digneris, quantâ poſſum animi demiſſione obſequiosè contendo. Id ubi intellexero, maximum laborum meorum fructum me conſecutum meritò arbitrabor, & ad reliqua, quæ, Deo mihi porrò vires & vitam prorogante, meditor, alacriori animo abſolvenda, exſtimulabor. Quod supereſt, Princeps Auguſtiſſime, Deum Ter. Opt. Max. veneror, ut Annis Tuis annos, diebus dies, in longa usque addat ſæcula, cum his Heroicas illas dotes & virtutes, quas Spiritus ſui gratiâ in Te excitavit, adaugeat, conatus omnes laudatisſimos lætis ſucceſſibus fortunet, actiones generoſas dirigat & ſecundet, & ſerò, poſt gloriosè & feliciter completam omnium de Te Spem & exſpectationem in his terris, immarceſcibili illâ æternæ beatitudinis Coronâ in Cælo, cingat & ornet, per Jeſum Chriſtum Dominum ac Servatorem noſtrum, Amen! Dab. Baſileæ d. 18. Auguſti,

Anno M DC LX.

rum rudera & veſtigia quædam à curioſo & ſagaci ſcrutatore licet deprehendere.

Tale eſt quod inde effero & offero monumentum literarium. Commendat ſe illud ab Antiquitate, Argumento, & Vario quo contextum eſt opere & artificio. *Originem* ſuam primam, ſi vera Hebræi nobis narrant, arceſſit à nono; Lucis uſuram à quinto retrò ſæculo. *Argumentum* continet illuſtre & grave, de Vera Religione, & Cultu Deo grato ac placente: *Actores* & colloquutores ſunt, Rex quidam gentilis Thogarmeus, à Populo & agnitione Dei aljenus, & Doctus quidam Rabbinus Judæus, qui Regi illi ſuam, quam profitebatur, Religionem, probat, & tandem comprobat, eumque, unà cum ejus populo, Proſelytum efficit: *Modus tractandi* is eſt, ut præter jucundum dialogiſmum, ſingulari arte, maxima rerum & materiarum rararum varietas ei ſit admixta & hinc indè ſparſa, quæ Lectorem & juvare & delectare poteſt. Quæ omnia, ut & ea, quæ à me in Latium illud traducendo, ſunt præſtita; ne Serenitati Tuæ prolixiori alloquio faſtidioſus fiam, ſequenti ad Lectorem Præfatione fuſiùs explicare conſultum duxi.

Ut verò omni ferè malogranato quædam putria inſunt grana: ita non negandum, hîc quoque nonnulla eſſe, quæ nativum veteris Cananææ ſaporem perdiderunt, & recentem Judaiſmum redolent. Quid verò in his agendum? Quæ ſalubria ſunt & integra, eligenda, cætera linquenda & rejicienda. Ut nihil humani in hoc mundo tam eſt bonum, quod non mali aliquid, nihil tam malum, quod non boni quid admixtum habet: ita & hîc eſt comparatum. Neque Ethnicorum ſcripta, quæ nihil aut parum ad Sacrarum literarum illuſtrationem conferunt, multa autem vel illis, vel bonis moribus, contraria ſæpè habent, ideò ex noſtris Scholis exterminantur, ſed propter alias virtutes & uſus re-

)(

nera mittit de præstantissimis bonis illius terræ (*Genes.* 45. 23.) Regina Sabæ, Salomoni gratulatura, & Sapientiam ejus coràm auditura, honoris causâ offert aromata, aurum & lapides pretiosos; quorum terra illius erat ferax, (1. *Reg.* 10.) Magi, primitiæ gentium in Evangelio, Christo recens nato offerunt aurum, thus & myrrham, quæ ex suis regionibus detulerunt.

Ego à multis abhinc annis Palæstinæ seu Judææ oras pererrans, ejusque adyta & abdita perquirens, quid aliud inde efferre possum, quàm quæ ea habet, & suppeditare potest? Est illa quidem spatiis & terminis non usque adeò ampla, sed cujus angustiam, & Cæli benignitas, & Soli fertilitas, & præcipuè peculiaris Dei favor & præsentia, ubertim olim compensarunt. Commendatur ab Hebræis à singulari aëris temperie, qui non solùm corporibus salubritatem adferat, sed & animo ad sapientiam gignendam conducat: Commendatur in Sacris literis à Frugum, & Fructuum omnis generis, tum bonitate & præstantia, tum ubertate & copiâ, unde *Terra lacte & melle fluens*, frequenter appellatur: Commendatur à lingua, quam habuerunt, uti antiquissimâ & omnium primâ, sic nobilissimâ & perfectissimâ. Commendatur inde, quòd eam Deus, præ reliquis terris omnibus, populo suo, quem elegerat, inhabitandam dare voluerit; Commendatissima est ex eo, quòd DEUS in eadem sæpè apparuerit, imò Urbem peculiarem sibi elegerit; in hac urbe Domum; in Domo Ταμεῖον & conclave peculiare; in Conclavi illo Arcam angustam; in Arca vix unius spithamæ spatium; ubi Ipsemet habitaret, ubi populo suo audientiam faceret, & responsa daret; Deus, inquam, ille, quem nec Cæli cælorum, nedum Terra universa capiat & comprehendat. Hinc allatum, quid est, quantillum id sit, quod non rarum, non carum haberi debeat! Novimus equidem, felicitati & gloriæ illius pristinæ faciem in quamplurimis hodiè esse mutatam & deformatam; attamen passim adhuc veterum muro-

rum

de, de quodam *Rabi Eliesare, filio Asariæ*, & de alio *Rabba bar Nachmane*, de quibus miraculi quasi loco referunt, quòd decimo octavo ætatis anno, ob summam eruditionem & Sapientiam, ad Academiæ Rectoratum evecti fuerint. Majori jure gloriabitur Academia Heidelbergensis, quòd Princeps Novennis, maximo cum applausu hanc dignitatem sibi vindicarit. Hoc nomine ovantes & læti gratulantur Maximo Progenitori, gratulantur Tibi, gratulantur Sibi, gratulantur toti Electorali Palatinatui; Aula, Academia, Ecclesia, Populus, & Orbis Reformatus Universus. De quibus gratulantur, ex iisdem, veluti indubitatis Bonæ spei signis, felicia & fausta quæq; de futuro sibi pollicentur, & ominantur: quod ominantur, id ut Deus velit esse ratum, firmum, perpetuum, & spe suâ majus, ductis ab imo pectore suspiriis, devotè vovent: quod vovent, supplicibus & ardentibus à Deo Precibus flagitant & contendunt. Inter has gratulantium, ovantium, voventium, supplicantium voces, ut hanc quoq; meam, ex hoc Helvetiæ reformatæ Athenæo, non dedigneris, sed clementer admittas, & gratam Tibi esse patiaris; quæq; mea est, eandem esse hîc Basileæ omnium bonorum mentem & vocem, ut persuasissimum habeas, quàm possum demissè & humillimè rogo.

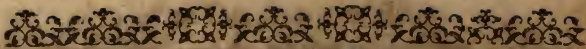
Neque mihi verendum valdè esse arbitror, ne ingratum Tibi sit Munus peregrinum & tenue, quod ad Tuæ Seren. solium adfero, & Splendidissimo Tuo Nomini consecratum eo. Antiqui moris est, ut in Cultus, Honoris, Obsequii, & Submissionis testimonium ac pignus, præter alia, de Terræ quisque suæ Fructibus, Proventibus, vel rebus alioquin alibi rarioribus, munera ad exteros mittat vel adducat. Jacobus, filiis suis in Aegyptum ad frumentum comparandum profecturis, mandat, ut demulcẽdo Josepho, adhuc tùm ipsis ignoto, munus afferant de optimis fructibus terræ suæ, (*Genes.* 43. 11.) Josephus vicissim Patri suo ex Aegypto munera

jam esse curam, hæc studia, has delicias, omnes alias laudes, omnem gloriam supergreditur. Hoc stadium ingressus, & instar Solis Archipalatinatui exorientis, tanquam Sponsus de thalamo suo, cum alacritate & gaudio decurrens, quousque progressus & emensus sis, norunt ii, quibus Tu propiùs es notus. Quæ hujus rei specimina, quantâ cum dexteritate, quâ animi præsentiâ, quâ judicii maturitate, in Fidei & Religionis orthodoxæ fundamentis, in Linguis, in Artibus ac disciplinis, non solùm inferioribus, sed etiam superioribus, & Principem maximè decentibus, Geographicis, Topographicis, & Prosopographicis, in Magnorum & multorum Testium præsentia, haud ita nuper, edideris, intra Aulæ illius, in qua res gesta est, parietes contineri nec debuit, nec potuit; sed, ut olim fama Salomonis, ad procul dissitas & remotissimas jam terras & insulas, pervagatum est; ut quem præsentes cum stupore viderunt & audiverunt, absentes etiam mirentur, suspiciant & collaudent. His de causis Academiæ Archipalatinæ Præstites, Sapientiæ arbitri & judices, in consuetis, sub ingressum currentis hujus Anni, suis Comitiis, supremi in ea Magistratus, RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI Dignitatem, non tantùm jure Dominii ad Te spectare, sed, citra ætatis prætextatæ considerationem, calculis suis in Te magno cum applausu conjectis, meritis Tuis, Sapientiæ Tuæ, deberi, omnibus palàm facere voluerunt. Josepho, ætate juveni, cùm jubente Rege Pharaone totius Ægypti Gubernator & Prorex designaretur, & pomposè circumveheretur, acclamatum ab omni populo fuisse legimus, אברך *Afrech*, (Gen. 41. 43.) Hebræi quidam circa hujus vocis etymologiam ludentes, scribunt, eam ex duabus esse compositam, *Af* Pater, & *Rech*, Tener; ut eâ significatum sit, illi, quamvis *Annis* & ætate *tenero*, sed *Sapientiâ Patri & adulto*, meritò hos honores collatos. Talis *Afrech* Tu meritò vocaberis, Princeps Inclyte. Gloriantur Hebræi nostri in suo Talmude,

nignitas, gravatim Te Interpretis & Intercessoris munus susceptururum. Prolectavit me huc, præter Natalium splendorem, Majorum imagines, Dignitates hæreditarias, quibus fulges; publica jam longè lateque se dispergens fama, de præclarissima Tua Indole, Pietate, Virtute, & pulcherrimis ausis, quæ vernante hac ætate, supra ætatem, non duntaxat aggrederis, sed & exequeris, ut omnium oculos, ora, & corda, in Tui admirationem & amorem convertas. Quod Sol inter astra est huic Universo, id rectè Princeps dicitur esse suis terris & populis. Sol lumine & radiis suis tenebras discutit, diem & serenitatem adducit, omnia fovet, recreat & fœcundat: Idem suis præstat Princeps, non gemmis, non auro, non purpurâ, non ceris & imaginibus, sed Sapientiæ lumine. Sapientiam dico, non vel prophanam, vel proletariam & plebejam, sed solidam, in Timore Domini, qui ejus est principium, fundatam, & artium ac disciplinarum, quæ salutaria ejus præcepta tradunt, aliarumque præclarissimarum rerum scientiâ firmatam. Hâc instructi verè sunt, quod dicuntur, Principes. Hac Sapientiâ *Josephus* ad Principatum totius Ægypti fuit evectus: evectus, eandem saluberrimis consiliis rexit & gubernavit. Hanc *David* commendavit Salomoni, suo in Regno hæredi & successori. Hanc *Salomon* statim in Regni sui exordio, præ omnibus aliis hujus mundi bonis & opibus, unicè à Deo petiit, &, quia eam petiit, unà cum eâ omnia reliqua eousq; obtinuit, ut nullus inquam inter Reges ei comparandus fuerit: Hanc passim, ut omnibus, ita maximè Regibus & Principibus, in Proverbiis suis & alibi, ut summè necessariam & decoram, commendat. Quod idem sub ejus nomine Auctor libri Sapientiæ, multis elegantissimis sententiis, capite septimo, & aliquot sequentibus, expressit. Sapientia ipsa de cœlo clamat; *Per me regnant Reges, & Principes decernunt justitiam, per me Principes dominantur, & omnes Judices terræ.* (*Prov.* 8.15.16.) Hanc, Princeps Florentissime, tuam

)(3

menter (quod quâ decet & par est humillimâ submissione rogat) audire & cognoscere dignaberis. Triennium est, ex quo Serenissimus ac Celsissimus Princeps ac Dominus. Dominus Pater tuus, CAROLUS LUDOVICUS, Comes Palatinus ad Rhenum, Dux Bavariæ, S. Rom. IMPERII ARCHITHESAURARIUS & ELECTOR; ejusdemque tùm temporis in partibus Rheni, Sueviæ, & Juris Franconici, PROVISOR ET VICARIUS Augustissimus, pro edendis, tùm Paternis tùm meis Propriis operibus, Privilegium mihi, supplicibus literis, justis de causis petenti, clementissimè, simul & largissimè, sine cunctatione indulsit. Tam exprompta tanti Principis Gratia unde oriatur, & quorsum sit referenda, facilè agnovi. Nimirum, quo amore & favore erga Bonarum literarum studia, & harum Cultores feratur; quo zelo eas adjutas, & promotas cupiat; Hebræas quoque & Orientales Musas sibi in deliciis esse, palàm testatum facere voluit Princeps Sapientissimus. In his me aliquid vel nosse, vel posse, vel conari saltem, ab aliis fortè liberaliùs persuasus, ignoto etiam, & immerito Gratiam suam non denegandam, censuit. Ab eo tempore quoties præsigni hoc Clypeo edita mea scripta munivi & collustravi, toties animum meum morsu quodam compunctum sensi, de ingrata tanti Beneficii dissimulatione. Novi equidem, ut Deo, ita viris Principibus, pro Gratiis collatis condignas gratias nec agi, nec referri posse. Hic verò cum debitoribus, si non optimis, saltem non omninò pessimis, proxima est arripienda tabula, Beneficiorum acceptorum grata memoria, ac ingenua & syncera Debiti Confessio, quam *Optimam Beneficiorum custodem*, dixit Chrysostomus. Hanc, quam maximo Parenti Tuo debere me agnosco, apud Te, Princeps Augustissime, publicâ hac syngraphâ edere & profiteri volui, ratus, nec Serenitati ejus ingratam fore hanc meam apud tam charum Pignus depositionem, nec, quæ innata Tibi est gentilitia Comitas & Benignitas,

Serenissimo Principi

CAROLO
COMITI PALATINO
RHENI, DUCI BAVARIÆ,
ARCHIPALATINATUS ET DIGNITATIS ELECTORALIS HÆREDI,
HOC TEMPORE
ACADEMIÆ HEIDELBERGENSIS RECTORI MAGNIFICENTISSIMO,
DOMINO CLEMENTISSIMO,

Gratiæ Divinæ, Virtutum Heroicarum, & Dignitatum incrementa, à Patre luminum

precatur

JOHANNES BUXTORFIUS,
S. THEOL. ET LING. HEBR. IN ACAD.
BASIL. PROFESSOR.

Miraberis, SERENISSIME PRINCEPS, hominem Exterum & umbraticum, ad prælustre Virtutum & Dignitatum Tuarum fastigium adeò confidenter adrepere, & munus quoque Exoticum & peregrinum Tibi offerre non dubitare. Non miraberis, si causas, quæ ad facinus hoc audendum, ei & stimulos & animum addiderunt, cle-

2.

כוזרי

LIBER COSRI

Continens

COLLOQUIUM seu DISPUTATIONEM DE RELIGIONE,

Habitam ante nongentos annos, inter REGEM COSAREORUM, & R. ISAACUM SANGARUM Judæum; Contra PHILOSOPHOS præcipuè è Gentilibus, & Karraitas è Judæis; SYNOPSIN simul exhibens THEOLOGIÆ & PHILOSOPHIÆ Judaicæ, variâ & reconditâ eruditione refertam;

Eam collegit, in ordinem redegit, & in LINGUA ARABICA ante quingentos annos descripsit R. JEHUDAH LEVITA, Hispanus;

Ex Arabica in LINGUAM HEBRÆAM, circa idem tempus, transtulit R. JEHUDAH ABEN TYBBON, itidem natione Hispanus, Civitate Jerichuntinus.

Nunc, in gratiam Philologiæ, & Linguæ Sacræ cultorum, recensuit, Latinâ versione, & Notis illustravit

JOHANNES BUXTORFIUS, FIL.

Accesserunt; PRAEFATIO, in qua Cosareorum Historia, & totius Operis ratio & usus exponitur: DISSERTATIONES aliquot Rabbinicæ: INDICES Locorum Scripturæ & Rerum.

Cum PRIVILEGIO.

BASILEÆ,
Sumptibus AUTHORIS,
Typis GEORGI DECKERI, Acad. Typogr. A. CIↃ IↃC LX.

